LIOTECA NAZ.
ittorio Emanuele III
XXI
D
28
NAPOLI

XXI
D.
28

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

D. D.
HONVFRII
CIGALA
TRACTATVS
DE
ACTIONIBVS.

Digitized by Google

COMMENTARIA
IN
TITVLVM
DE
ACTIONIBVS
INSTITVTIONVM
LIBRI QVARTI.

Materias perutiles, & quotidianas, Regni Praxim, eiuſque Tribunalium quamplures Deciſiones continentia.

AVCTORE

V. I. D. DON HONVFRIO CIGALA
SICVLO PANORMITANO.

Opus tam Iudicibus, & Iuriſprudentiæ Doctoribus, quam Procuratoribus, ac forenſes cauſſas Agitantibus non minus vtile, quam forte neceſſarium.

CVM DVPLICI RERVM, ET VERBORVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

PANORMI.

Ex Typographia Nicolai Bua, & Michaelis Portanoua. M. DC. XXXXII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Illuſtriſs., ac Excellentiſs.

D. D.

EMMANVELI ZVNICÆ, ET FONSECÆ

Monterey Comiti, Hyſpaniarum Magnati, ac ſupremi in Italia conſilij Præſidi,

EIVSDEMQ; REGENTIBVS, ET CONSILIARIIS Illuſtriſſimis

D. PETRO DE NEYLA TERRANÆ ABBATI, D. HIERONYMO FVNES MVGNOS S. IACOBI MILITI, ET GENERALI CATHOL. MAIEST. CONSERVATORI, FABIO CAPICIO GALEOTA, D. FERDINANDO ESGVERRA, AC DEMVM AVGVSTINO MARCHIONI CVSANI.

Don Honufrius Cigala

F.

QVOD opus, Dux Excellentiſs., ac ſupremi in Italia Conſilij Patres Illuſtriſs. vel ab ineunte ætate molitus ſum animo, vobis certe volens dono, lubens ſacro. Elaboratum quidem induſtria, non perfectum ingenio. Mendis, haud inficior, non caret ſuis. Mihi præit & Scaliger vir ſingularis ingenij, ſingularis & literaturæ. Opus poematium, quod vigilijs perfecit, elucubrationibus abſoluit, aſperſum noxis non denegat ſuis. Sol, vt autumant Mathematici, ſcatet & maculis, quo nihil elegantius, nihil nitidius, pulchrius nihil. Homo ſum, nihil humanum à me alienum puto. Vos, qui ſupra communem hominum aleam poſiti, hoc opus iam diù Patris imperio perurgente conceptum, nuper exortum veſtra auctoritate defendite, patrocinij lacte educate, adoleſcens promouete, vt cum forte conſenuerit, veſtræ innixum auctoritati vndequaq; conſiſtat. Hinc ad vlteriora contendet animus, perget & calamus. Tu vero Dux Excellentiſs., qui Stellas in ſtemmatibus fixas præfers tuis, id excipe. Te tutelari huic plaudet orbis terrarum, plaudent & ſidera. Certos huic operi fines, terminoſq; conſtituet,

Non qua Sol vtrumq; recurrens
Aſpicit Oceanum,

ſed cœli fines, terminiq; definient. At tibi Dux Excellentiſs. adſcribenda, non operi, gloria, non laus. Sub tuo nomine, ac numine egreditur, progreditur. Literatorum Academiæ plauſus euehit, omnium prouehit acclamatio. Mundus fouet, fauent & Stellæ. Vale Dux Excellentiſs., Vale Senatus Illuſtriſs. Vale, ac ſalue, ac ęternum viue, Panormi XVIII. Kalend. Auguſti. Anno Dom. Incarn. M. DC. XXXXII.

AVCTOR

LECTORI SALVTEM.

PLVRES boni nominis Auctores ſcripſere de Actionibus. Cæteris ſcribendi materiem, ſi certè non locupletius, ac quidem diſtinctius ſuppeditarunt. Scripſi & ego, fortaſſe ni fallor, luculentiori methodo, ut faciliorem legentibus hæc ſternat viam. Nihil ſub Sole nouum. Quidquid mihi ſcriptum, aut ſcriptum forte, aut forte excogitatum ab alijs. Methodus certè mea eſt, ſi non elegantiori ſtilo, at quidem certè clariori. Hoc te mi Lector monitum volo. Vale.

INDEX DOCTORVM

QVI IN HOC OPERE citantur.

1 Abbas *Panormitanus.*
2 Acacius *Antonius de Ripoll.*
3 Achilles *de Graſſis.*
4 Ægidius *Hortenſius.*
5 Ægidius *Boſſius.*
6 Albericus *de Roſate.*
7 Albertus *Bolognettus.*
8 Alderanus *Maſcardus.*
9 Alexander *Caſſaneus.*
10 Alexander *Trentacinquius.*
11 Alexander *Tartagna.*
12 Alexander *Ambroſinus.*
13 Alexander *Carrerius.*
14 Alexander *Sperello.*
15 Alexander *de Ales.*
16 Alexander *ab Alexandro.*
17 Alexander *de Antilla.*
18 Alexander *Raudenſis.*
19 Alexander *Stiaticus Bononienſis.*
20 Alphonſus *Aluarez Guerrero.*
21 Alphonſus *Villagut.*
22 Alphonſus *Viualdus.*
23 Aloyſius *Riccius.*
24 Aloyſius *Turrianus.*
25 Amador *Rodriques.*
26 Ambroſius *de Vignate.*
27 Ambroſius *Calepinus.*
28 Andreas *Barbatus.*
29 Andreas *Molfeſius.*
30 Andreas *Tiraquellus.*
31 Andreas *ab Exea.*
32 Andreas *Alciatus.*
33 Andreas *Bobadilla.*
34 Andreas *de Iſernia.*
35 Andreas *Facchinaeus.*
36 Anellus *de Bottis.*
37 Angelus *de Vbaldis.*
38 Angelus *de Aretio.*
39 Angelus à *Clauaſio.*
40 Annæus *Robertus.*
41 S. Antonius *Archiepiſcop. Florentiæ.*
42 Ant. *de Petrutia.*
43 Antonius *de Butrio.*
44 Antonius *Faber.*
45 Antonius *Vſillus ex Caylario.*
46 Antonius *Capiccius.*
47 Antonius *Burgos Hyſpanus.*
48 Antonius *Corſettus Siculus.*
49 Antonius *Galea: Maluaſia.*
50 Antonius *de Ballis.*
51 Antonius *Auguſtinus.*
52 Antonius *Roſellus Aretinus.*
53 Antonius *Hierue de Hiora.*
54 Antonius *Maſſa.*
55 Antonius *Olibanus.*
56 Antonius *Nebriſſenſis.*
57 Antonius *Monachus.*
58 Antonius *Gabriel Romanus.*
59 Antonius *Lanza.*
60 Antonius *Platamone.*
61 Antonius *Theſaurus.*
62 Antoninus *de Amato.*
63 Antonius *Bellonus.*
64 Antonius *Gomez.*
65 Antonius *Neguſantius.*

Ari-

Digitized by Google

66 Ariminus *Tepatus.*
67 Ariſtoteles.
68 Arnaldus *Albertinus.*
69 Arnaldus *de Solerio.*
70 Aſcanius *Tamburinius.*
71 D. Auguſtinus.
72 Auguſtinus *Berous.*
73 Auguſtinus *Barboſa.*
74 Aymon *Crauetta.*
75 Azo *à Ramenghis.*

B

76 BAldaſſar *Mongollon.*
77 Baldus *de Vbaldis.*
78 Baldus *Nouellus.*
79 Baptiſta *de S. Blaſio.*
80 Baptiſta *Caccialupus.*
81 Barnabas *Cornazzanus.*
82 Barnabas *Briſſonius.*
83 Bartolus *à Saxoferrato.*
84 Bartholomæus *Soccinus.*
85 Bartholomæus *Salicetus.*
86 Bartholomæus *Veronenſis.*
87 Bartholomæus *Medina.*
88 Bartholomæus *Bellencinus.*
89 Bartholomæus *Caſſaneus.*
90 Benedictus *Canophilus.*
91 Benedictus *AEgidius.*
92 Benedictus *Pereira Luſitan.*
93 Benedictus *Capra.*
94 Benedictus *Pinellus.*
95 Benuenutus *Stracha.*
96 Berengarius *Fernandus.*
97 Bernardus *Compoſtellanus.*
98 Bernardus *Diaz.*
99 Bernardus *Muſcatellus.*
100 Bernardinus *Alphanus.*
101 Bernardinus *Roſſignolius.*
102 Bertacchinus *Firmanus.*
103 Blaſcus *Lanza.*
104 Blaſius *Flores Diaz de Mena.*
105 Borgninus *Caluacanus.*
106 Boſchus *Codecha.*
107 Brunorus *à Sole.*
108 Bulgarinus *de Bulgarinis.*
109 Burgos *de Paz.*

C

110 CAmillus *Borellus.*
111 Cappella *Tholoſana.*
112 Carcaſſona *Sardus.*
113 Carolus *Tappia.*
114 Carolus *de Graſſis.*
115 Caſtillo *Bouadilla.*
116 Cæſar *Flumaglolius.*
117 Cæſar *Vrſillus.*
118 Cæſar *Lambertinus.*
119 Chriſtophorus *de Pace.*
120 Claudius *Seyſſello.*
121 Claudius *Cantiuncula.*
122 Claudius *Bertazzolus.*
123 Coſmus *Nepita.*
124 Coſmas *Philiarcus.*
125 Coſmas *Guiſmier.*
126 Conſtantinus *Harmenopolus.*
127 Conſtantinus *Coptius.*
128 Cynus.

D

129 DIdacus *Cantera.*
130 Didacus *Couarruuias.*
131 Didacus *Perez.*
132 Didacus *Rodriquez.*
133 Dinus *Muxcellaneus.*
134 Dionyſius *Butillerius.*
135 Dominicus *á Soto.*
136 Dominicus *Tuſchus.*
137 Dominicus *Montagnolus.*
138 Donatus *Antonius de Marinis.*

E

139 EGidius *Bellamera.*
140 Emmanuel *A Coſta.*
141 Emmanuel *Rodriquez.*

Eme-

142 Emericus à *Roſental.*
143 Eraſmus à *ChoKier.*

F

144 FAbius *Acorambonus.*
145 Fabius *de Anna.*
146 Fabius *Capicius Galeota.*
147 Federicus *de Senis.*
148 Federicus *Letus.*
149 Federicus *Campixanus.*
150 Felinus *Sandeus.*
151 Felicianus *Comenſis.*
152 Felicianus *Solis.*
153 Ferdinandus *Bongiorno.*
154 Ferdinandus *de Caſtro Palao.*
155 Philippus *Paſchalis.*
156 Flaminius *Cartarius.*
157 Flauius *Amendola.*
158 Florianus *de S. Petro.*
159 Floridus *Mauſonius.*
160 Fortunius *Garzia.*
161 Franciſcus *Aretinus.*
162 Franciſcus *à Platea.*
163 Franciſcus *Alphonſus.*
164 Franciſcus *Zabarella.*
165 Franciſcus *Hotomanus.*
166 Franciſcus *á Ripa.*
167 Franciſcus *de Podio.*
168 Franciſcus *Beccius.*
169 Franciſcus *de Neapolis.*
170 Franciſcus *Balduinus.*
171 Eranciſcus *Prouinzalis.*
172 Franciſcus *Marcus.*
173 Franciſcus *Molina.*
174 Franciſcus *Burſatus.*
175 Franciſcus *Zoannettus.*
176 Franciſcus *Curtius.*
177 Franciſcus *Duarenus.*
178 Franciſcus *Milanenſis.*
179 Franciſcus *Mantica. Card.*
180 Franciſcus *Conanus.*
181 Franciſcus *Falicianus.*
182 Franciſcus *Garcia.*
183 Franciſcus *de Caldes Pereyra.*
184 Franciſcus *Blancus.*
185 Franciſcus *Sarmiento.*
186 Franciſcus *de Ponte.*
187 Franciſcus *Muños de Eſcobar.*
188 D. Franciſcus *del Caſtillo.*
189 Franciſcus *Georgius.*
190 Franciſcus *Niger Ciriacus.*

G

191 D. Garcia *Maſtrillus.*
192 D. Garcia *Gironda.*
193 Gaſpar *Calderinus.*
194 Gaſpar *Antonius Theſaurus.*
195 Gaſpar *Baez.*
196 Georgius *Nacta.*
197 Gonçalus *Suarez de Paz.*
198 Gregorius *Lopez.*
199 Guido *Papa.*
200 Guido *Pancerola.*
201 Gulielmus *de Cunio.*
202 Gulielmus *Durandus.*
203 Gulielmus *de Benedictis.*
204 Gulielmus *Redoanus.*
205 Gulielmus *Budæus.*
206 Gulielmus *de Monte Lauduno.*

H

207 HEctor *Felicius.*
208 Hector *Capiccius Latro.*
209 Henricus *Boich.*
210 Hercules *Mareſcottus.*
211 Hermogenes *Thorius.*
212 D. Hieronimus.
213 Hieronimus *Butigella.*
214 Hieronymus *Gabriel.*
215 Hieronimus *Torniellus.*
216 Hieronymus *de Laurent.*
217 Hieronymus *Ceuallos.*
218 Hieronymus *Magonius.*
219 Hieronymus *Gigas.*
220 Hieronymus *Rodericus.*

221 Hieronymus *Fimia.*
222 Hieronymus *de Martino.*
223 Horatius *Viſconti.*
224 Horatius *Carpanus.*
225 Horatius *Barbatus.*
226 Horatius *Caluauanus.*
227 Hyppolitus *de Marſilijs.*
228 Hyppolitus *Riminaldus.*

I

229 IAcobus *de Nigris.*
230 Iacobus *Butricarius.*
231 Iacobus *de Bellouiſo.*
232 Iacobus *de Arena.*
233 Iacobus *Puteus.*
234 Iacobus *de Rauenna.*
235 Iacobus *Chircus.*
236 Iacobus *Cuiacius.*
237 Iacobus *Anellus.*
238 Iacobus *Cancerius.*
239 Iacobus *Menocchius.*
240 Iacobus *Caualerius.*
241 Iaſon *Maynus.*
242 Ioachimus *Miſſingerus.*
243 Ioannes *Andreas Barbatia.*
244 Ioannes *de Anania.*
245 Ioannes *de Imola.*
246 Ioannes *de Blanaſco.*
247 Ioannes *Griuello.*
248 Ioannes *de Prato.*
249 Ioannes *Franciſcus de Ponte.*
250 Ioannes *Paulus Lancellotus.*
251 Ioannes *Cruceus.*
252 Ioannes *Calderinus.*
253 Ioannes *Cephalus.*
254 Ioannes *Coraſius.*
255 Ioannes *Antonius Rubeus.*
256 Ioannes *Gratus.*
257 Ioannes *Angelus Piſanellus.*
258 Ioannes *Baptiſta Cimotorius.*
259 Ioannes *Fabr.*
260 Ioannes *Baptiſta Coccinus.*
261 Ioannes *Caſtagna.*
262 Ioannes *Vincentius de Anna.*
263 Ioannes *Geminianus.*
264 Ioannes *Maria Nouarius.*
265 Ioannes *Baptiſta Peruſinus.*
266 Ioannes *Petrus Fontanella.*
267 Ioannes *à Corro Eſcobar.*
268 Ioannes *Mohedanus.*
269 Ioannes *Baptiſta Villalobos.*
270 Ioannes *Petrus Mologninus.*
271 Ioannes *Baptiſta Laderchius.*
272 Ioannes *Baptiſta Lupus.*
273 Ioannes *Cephalus.*
274 D.Ioan.*del Caſtillo,y Sotomayor*
275 Ioannes.*Baptiſta Larrea.*
276 Ioannes *Monachus.*
277 Ioannes *Baptiſta Caballinus.*
278 Ioannes *Ludouicus de Monte Regali.*
279 Ioannes *Crottus.*
280 Ioannes *Baptiſta Minadoi.*
281 Ioannes *Baptiſta Aſinius.*
282 Ioannes *Baptiſta Plotus.*
283 Ioannes *Aloyſius de Septimo.*
284 Ioannes *Baptiſta Viuianus.*
285 Ioannes *Bottes.*
286 Ioannes *Hieronymus Cãpanile.*
287 Ioannes *Iacobus Maſullus.*
288 Ioannes *de Amicis.*
289 Ioannes *Franciſcus Capiblãca.*
290 Ioãnes *Philippus de Paternione.*
291 Ioannes *de Indagine.*
292 Ioannes *Baptiſta Coſta.*
293 Ioannes *Paponius.*
294 Ioannes *Campezius.*
295 Ioannes *Vela.*
296 Ioannes *Petrus Surdus.*
297 Ioannes *Burſatus.*
298 Ioannes *Paulus Xammar.*
299 Iodocus *Daumoderius.*
300 Ioſeph *Ludouicus.*
301 Ioſeph *Vela.*
302 Ioſeph *Maſcardus.*
303 Ioſeph *Seſſe.*
304 Iulianus *Viuianus.*
305 Iulius *Ceſar Imbrianus.*

Iulius

306 Iulius *Clarus.*
307 Iulius *Pacius.*

L

308 LActantius *Firmianus.*
309 Lanfrancus *de Oriano.*
310 Laurentius *Rodulf.*
311 Laurentius *Valla.*
312 Laurentius *Syluanus.*
313 Lapus *Abbas.*
314 Leonardus *Leſſius.*
315 Leonardus *Duardus.*
316 Lodulfus *Scraderus.*
317 Lucas *de Penna.*
318 Ludouicus *Romanus.*
319 Ludouicus *Maynus Druinus.*
320 Ludouicus *Mologninus.*
321 Ludouicus *Cenſius.*
322 Ludouicus *Molina.*
323 Ludouicus *Monteſinus.*
324 Ludouicus *Velaſquez de Auendagno.*
325 Ludouicus *Rodulſinus.*
326 Ludouicus *Gomez.*
327 Ludouicus *Falconius.*
328 Ludouicus *Lopez.*
329 Ludouicus *Carrerius.*
330 Ludouicus *à Peguera.*
331 Ludouicus *Belli.*
332 Ludouicus *Burgeſius.*
333 Ludouicus *Aluarus.*
334 Ludouicus *Montaltus.*

M

335 MArcellus *Creſcentius.*
336 Marcus *Tullius Cicero.*
337 Marcus *Antonius Cuchus.*
338 Marcus *Antonius Blancus.*
339 Marcus *Antonius Bauerius.*
340 Marcus *Antonius Genuenſis.*
341 Marcus *Antonius de Amatis.*
342 Marcus *Antonius Nacta.*
343 Marcus *Antonius del Rio.*
344 Marcus *Antonius Peregrinus.*
345 Marcus *Antonius Pulucrinus.*
346 Marianus *Soccinus.*
347 Marianus *de Iuliano.*
348 Marinus *Freccia.*
349 Marius *Salomonius.*
350 D. Marius *Cutelli.*
351 Marius *Muta,*
352 Marius *Antonius Macerateſis :*
353 Doctor Marta.
354 Martinus *Azpilcueta Nauarrus*
355 Martinus *Laudenſis.*
356 Martinus *Bonacina.*
357 Martinus *Monterus.*
358 Matthæus *de Afflictis.*
359 Matthæus *Nerutius.*
360 Matthæus *Matheſilanus.*
361 Matthæus *Burſato.*
362 Matthæus *Ferrerius.*
363 Maurus *Burgio.*
364 Mauricius *de Alzedo.*
365 Melchior *Lotterius.*
366 Melchior *Phæbo.*
367 Mercurialis *Merlinus :*
368 Michael *Graſſus.*
369 Michael *Calidonius.*

N

370 NEllus *de S. Geminiano.*
371 Nicolaus *Vigelius.*
372 Nicolaus *de Neapolis.*
373 Nicolaus *Boerius.*
374 Nicolaus *Intrigliolo.*
375 Nicolaus *Bellonus.*
376 Nicolaus *Euerardus.*
377 Nicolaus *Genoa.*

O

378 OCtauianus *Cacheranus.*
379 Octauius *Bambacarius.*
380 Octauianus *Simoncelis.*

Digitized by Google

381 PArdulphus *Prateius.*
382 Paris *de Puteo.*
383 Paulus *de Caſtro.*
384 Paulus *de Cittadinis.*
385 Paulus *de Montepico.*
386 Paulus *Emilius Verallus.*
387 Paulus *Emilius Gallus.*
388 Paulus *de Eleazarijs.*
389 Paulus *Fraxinellus.*
390 Petrus *Andreas Gammarus.*
391 Petrus *de Bellavertica.*
392 Petrus *de Beſutio.*
393 Petrus *Platean.*
394 Petrus *Criſpus.*
395 Petrus *Dueñas.*
396 Petrus *Paulus Pariſius.*
397 Petrus *Follerius.*
398 Petrus *Rebuffus.*
399 Petrus *Ancharanus.*
400 Petrus *Stella.*
401 Petrus *Caballus.*
402 Petrus *Barboſa.*
403 Petrus *de Gregorio Siculus.*
404 Petrus *de Gregorio Tholoſanus.*
405 Petrus *Petrolus.*
406 Petrus *Bimius.*
407 Petrus *Rizzari.*
408 Petrus *Muños de Eſcobar.*
409 Petrus *Alagona.*
410 Petrus *Mozzius.*
411 Petrus *Royſius Maur.*
412 Philippus *Decius.*
413 Philippus *Corneus.*
414 Philippus *Paſchalis.*
415 Philippus *Franchus.*
416 Philippus *Probus.*
417 Proſper *Carauita.*
418 Proſper *Farinacius.*
419 Proſper *Rendella.*
420 Proſper *Petra.*

421 QVintilianus *Mandoſius.*

R

422 RAphael *Cumanus.*
423 Raphael *Fulgoſius.*
424 Raynerius *de Forlinio.*
425 Renatus *Chopinus.*
426 Robertus *Maranta.*
427 Robertus *Bellarminus.*
428 Rochus *Curtius.*
429 Rofredus *Beneuentanus.*
430 Rolandus *à Valle.*
431 Rota *Romana.*
432 Rota *Auenionenſis.*
433 Rota *Lucenſis.*
434 Rota *Ianua.*

S

435 SAluſtius *Tiberius.*
436 Scipio *Rouitus.*
437 Scipio *Rendina.*
438 Scipio *Theodorus.*
439 Sebaſtianus *Medices.*
440 Sebaſtianus *Guaſſinus.*
441 Sebaſtianus *Vantius.*
442 Sebaſtianus *Sapia.*
443 Seraphin. *Cardin.*
444 Seraphinus *de Seraphinis.*
445 Sfortia *Oddo.*
446 Sigiſmundus *Scaccia.*
447 Signorolus *de Homodæis.*
448 Simon *Viuacitus.*
449 Simon *de Pratis.*
450 Simon *Barboſa.*
451 Statilius *Pacificus.*
452 Stephanus *Aufrerius.*
453 Stephanus *Gratianus.*
454 Stephanus *Caeta.*
455 Stephanus *Ranchinus.*

Stra-

456 Strabo *Geographus*.
457 Syllueſter *Aldobrandinus*.

T

458 THadęus *Piſone*.
459 Thęodoſius *Rubeus*.
460 Théophilus.
461 Diuus Thomas *Aquinatis*.
462 Thomas *Mieres*.
463 Thomas *Sanchez*.
464 Thomas *Grammaticus*.
465 Thomas *Triuiſanus*.
466 Thomas *Zerola*.
467 Thomas *Valaſcus*.
468 Thomas *Parpalias*.
469 Thomas *Cananus*.
470 Tiberius *Decianus*.

(:) : (:)

V

471 VBertinus *Zuchardus*.
472 Ventura *Cęcus*.
473 Vincentius *de Franchis*.
474 Vincentius *de Anna*.
475 Vincentius *de Percolla*.
476 Vincentius *Brunus*.
477 Vincentius *Carocius*.
478 Vincentius *Hondędeus*.
479 Vincentius *Saluiolus*.
480 Vincentius *Fuſarius*.
481 Vincentius *Giglio*.
482 Vincentius *Percolla*.
483 Virgilius *de Silueſtris*.
484 Vldericus *Zaſius*.

Z

485 ZAccarias *Paſcaligius*.

FINIS.

INDEX
OMNIVM ACTIONVM
TAM PRÆTORIARVM, QVAM CIVILIVM
ſecundum ordinem Alphabeti.

1 AD exhibendum.
2 Actio exempto.
3 Aquæ Pluuiæ arcendæ.
4 Actio ex teſtamento.
5 Arborum furtim cæſarum.
6 Bonorum poſſeſſoria hæreditatis petitio.
7 Caluiſiana.
8 Conſtituta pecunia.
9 Contraria Tutela.
10 Communi diuidundo.
11 Certi condictio generalis.
12 Certi condictio ſpecialis.
13 Condictio triticaria.
14 Condictio ob cauſſam.
15 Condictio ob turpem cauſſá.
16 Condictio ſine cauſſa.
17 Condictio indebiti.
18 Condictio furtiua.
19 Condictio ex lege.
20 Commodati directa, & contraria.
21 Certi condictio ex ſtipulatione.
22 Depoſiti in quattuor caſibus.
23 Dolo malo.
24 Depoſiti directa, & contraria.
25 De paſtu pecoris.
26 De peculio.
27 De in rem verſo.
28 Exercitoria.
29 Ex vendito.
30 Ex locato.
31 Ex conducto.
32 Ex ſtipulatu pro dote.
33 Ex ſtipulatu, quæ ex verborũ obligatione oritur.
34 Ex ſtipulatu rem pupilli ſaluã fore.
35 Ex ſtipulatu rem ratam haberi.
36 Ex ſtipulatu iudicatum ſolui.
37 Ex ſtipulatu de dãno infecto.
38 Ex ſtipulatione interpoſita de opere demoliẽdo in cauſſa nũtiationis noui operis.
39 Ex ſtipulatione quam interpoſuit vſusfructuarius.
40 Ex ſtipulatione pro rebus quę vſu conſumuntur.
41 Ex ſtipulatione ex Tit. ff. vt leg., vel fideicom. nomine caueatur.
42 Ex ſtipulatione contra illum, qui rogatus eſt reſtituere quicquid poſt mortẽ eius ex hæreditate ſupererit.
43 Ex ſtipulatione de iuditio ſiſti.
44 Ex ſtipulatione ꝓ rebus morboſis.
45 Ex ſtipulatione per quám legatarius, vel fideicommiſſarius promittit hæredi dare ſibi relicta, & tradita reſtituenda ratione legis falcidiæ.
46 Ex ſtipulatione arrogatoris.
47 Fideicommiſſaria hæreditatis petitio.

Fa-

48 Fauiana.
49 Furti manifeſti.
50 Furti aduerſus nautas, caupones, & ſtabularios.
51 Finium Regundorum.
52 Familię Erciſcundę.
53 Furti nec manifeſti.
54 In rem reſciſſoria.
55 In factum reuocatoria.
56 In factum ædilitiæ, vel redhibitoriæ.
57 Inſtitoria.
58 Iniuriarum, quæ non deſcendit ex l. Cornelia.
59 In factum ſubſidiaria l. Aquiliæ.
60 In factum loco cuius interdicti.
61 In factum de mortuo inferẽdo.
62 In factum de ſepulchro ædificando.
63 In factum nè quid in loco ſacro.
64 In factum, & quod factum, immiſſumue tollatur.
65 In factum vt quod factũ, immiſſumue tollatur.
66 In factum ne quid in loco publico.
67 In factum de fluminibus ne quid fiat, immitaturue.
68 In factum, & quod factum, immiſſumue tollatur.
69 In factum vt liceat frui loco publico, quẽ quis conduxit.
70 In factum vt liceat reficere viam publicam, vel iter.
71 In factum vt liceat ire, vel agere per viam publicam, vel iter.
72 In factum ne quid in flumine publico.
73 In factum, & quid factum, immiſſumue tollatur.
74 In factum vt liceat ripam fluminis reficere, vel mutare.
75 In factum vt liceat nauigare in flumine publico.
76 In factum nè vis fiat ei, qui in poſſeſſionem miſſus eſt.
77 In factum quorum bonorum.
78 In factum quorum legatorũ.
79 In factum dè tabulis exhibẽdis.
80 In factum de liberis exhibẽdis.
81 In factum de liberis deducendis.
82 In factum de libero homine exhibendo.
83 In factum vnde vi.
84 In factum quod vi, aut clam.
85 In factum vti poſſidetis.
86 In factum vtrobi.
87 In factum de ſuperficiebus.
88 In factum de itinere, actuq; priuato reficiendo.
89 In factũ de Aqua quotidiana.
90 In factum de Aqua æſtiua.
91 In factum de Aqua ex Caſtello ducenda.
92 In factum de Riuis purgãdis.
93 In factum de fonte, vt liceat eo vti.
94 In factum de fonte reficiẽdo.
95 In factum de cloacis purgandis.
96 In factum ne quid in cloaca fiat, immitaturue.
97 In factum vt quid factum immiſſum in cloaca tollatur.
98 In factum de precario.
99 In factum de glande legẽda.
100 In factum de migrando.
101 In factum de Saluiano interdicto.
102 In factum de opere de moliẽdo.

do quod factum eſt poſt noui operis nunciationem ante remiſſionem nunciationis.

103 In factum vt li. ædific. ei cui è fac. nun. no. oper. ſi ſatiſde., vel ſatiſda. paratus eſt.

104 In factũ loco interdicti fraudatorij.

105 In factũ loco interdicti de locis, & itineribus publicis.

106 In factum loco interdicti de via publica, ædilibus curulibus.

107 In factum ex edicto de albo corrupto.

108 In factum ſi quis iuſdi. non obtemperauerit.

109 In factum ſi quis temere in ius voc. quem non licuit.

110 In factum ex edicto ſi quis in ius vocatus, non ierit.

111 In factum contra eum, qui nõ accepit coniunctam perſonam in fideiuſſo. pro principali coniũcta perſona in iuditio.

112 In factum ex edicto ne quis eum, qui in ius vocatus eſt, vi eximat.

113 In factum aduerſus eum, qui dolo malo fecit, quominus quis in iuditio ſiſtat.

114 In factum ex edicto de edendo aduerſus non edentem.

115 In factum ex edicto de Calũniatoribus.

116 In factum ſubſidiaria actionis de dolo.

117 In factum quæ datur propter alienationem Iudicis mutandi cauſſa factam.

118 In factum in ſimplum aduerſus Nautas, Caupones, & ſtabularios.

119 In factum de deiectis, & effuſis.

120 In factum quæ datur in habitan: aduerſus deiectorem.

121 In factum quæ datur pro eo, quod ita poſitum eſt, vt ſi cade. dam.

122 In factum aduerſus menſorẽ qui falſo mo. dixe.

123 In factum aduerſus eum, qui intulit mortuum in locum alienum purũ, & ideo non religioſum.

124 In factum funeraria ad repetendum ſumptum in funere factum.

125 In factum ſi locus ſacer, vel religioſus pro puro venierit.

126 In factũ de iure iurando, quãdo informiter iuratur.

127 In factum ſi mulier, ventris nomine in poſſeſſionẽ per cal. miſſa dicatur.

128 In factum ſi mulier, quę miſſa erat in poſſeſſionem ventris nomine per cal. bonorum poſſeſſionem in alium tranſtulerit, vel qui ipſam habet in poteſtate.

129 In factum quæ datur minori propter falſum tutorem dãnum paſſo.

130 In factum aduerſus eum, qui dolum malum adhibuit, vt alius authoretur inſcius.

131 In factum ex edicto ſi quis omiſſa cauſſa teſtamenti.

132 In factum aduerſus publicanum.

331 In factum aduerſus eum, qui ſciens ſe liberum hominẽ paſſus eſt ſe vendi emptori

c neſcien-

neſcienti.

134 In factum aduerſus eum, qui cũ eſſet in poſſeſſione fructus vẽdidit, ſeu alienauit, quos percepit, vel rem deteriorem fecit.

135 In factum aduerſus debitorẽ, qui creditori impendendi in rem bona fide impenſas non reſtituit, & e contra.

136 In factum aduerſus creditorẽ, qui dum in bonorum poſſeſſione eſſet rem deteriorem dolo malo fecit.

137 In factũ contra illũ, cuius dolo malo damnũ datum eſt turbã. &c.

138 In factũ ex edicto ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus ſit; & poſt mortẽ Domini ante aditam hæreditatem ſurripuiſſe dicatur.

139 In factũ de incendio, ruina, naufragio.

140 In factũ de ſepulcro violato.

141 In factũ ex edicto Prætoris, ſeu lege Prætoria.

142 In rem confeſſoria.

143 In rẽ negatoria.

144 In rẽ præiuditialis de libertate, & ſeruitute.

145 In factũ ex re iudicata, quæ etiã dicitur iudicati.

146 In factũ de pauperie directa, & vtilis.

147 Iniuriarũ ex l. Cornelia in tribus caſibus.

148 In factũ cõtra magiſtratũ, qui nõ exegit idoneã cautionẽ.

149 In factũ quę oritur ex confeſſione informiter facta in iuditio.

150 Ingrati.

151 Legis Aquiliæ.

152 Mandati directa, vel cõtraria.

153 Nè quid fiat in via publica.

154 Negotiorũ geſtorũ.

155 Oneris aduerſi.

156 Præiuditiales in rem de libertinitate.

157 Præiuditiales in rẽ de partu agnoſcendo.

158 Pauliana.

159 Petitio hæreditatis.

160 Pro ſocio.

161 Pignoratia, directa, & cõtraria.

162 Pręſcriptis verbis ęſtimatoria.

163 Præſcriptis verbis ex permutatione.

164 Præſcriptis verbis q̃ in multis caſibus admittitur.

165 Publiciana.

166 Quanto minoris.

167 Quaſi ſeruiana.

168 Quod iuſſu.

169 Quod metus cauſſa.

170 Quanto minoris emptor emptus eſſet.

171 Quanto pluris.

172 Redhibitoria.

173 Rerũ Amotarũ.

174 Rationibus diſtrahendis.

175 Serui corrupti.

176 Seruiana.

177 Tributoria.

178 Tigno iniuncto.

179 Vtilis in rẽ q̃ datur ſuperficiario.

180 Vtilis ex cauſſa quæ ex confeſſione eſt, & dicitur interrogatoria.

181 Vtilis ex cauſſa qua iuratur, & dicitur iuratoria.

182 Vtilis in rem.

183 Vtilis quæ datur metũ paſſo.

184 Vi bonorum raptorum.

185 Viæ reiectæ.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX PARAGRAPHORVM TOTIVS TITVLI

DE

ACTIONIBVS.

RVBRICA. Fol. 1.
§. 1. SVPEREST VT DE ACTIONIBVS. Fol. 3.
§. 2. OMNIVM AVTEM ACTIONVM. Fol. 14.
§. 3. ÆQVE SI AGAT. Fol. 26.
§. 4. SED ISTÆ QVIDEM Fol. 43.
§. 5. RVRSVS EX DIVERSO. Fol. 50.
§. 6. ITEM SI QVIS IN FRAVDEM. Fol. 58.
§. 7. ITEM SERVIANA. Fol. 64.
§. 8. IN PERSONAM QVOQVE. Fol. 74.
§. 9. ACTIONES AVTEM DE PECVLIO. Fol. 79.
§. 10. ITEM SI QVIS POSTVLANTE ADVERSARIO. Fol. 91.
§. 11. POENALES QVOQVE. Fol. 101.
§. 12. PRÆIVDICIALES ACTIONES. Fol. 113.
§. 13. SIC ITAQ; DISCRETIS. Fol. 120.
§. 14. SEQVENS ILLA DIVISIO. Fol. 127.
§. 15. EX MALEFICIIS. Fol. 131.
§. 16. QVÆDAM ACTIONES MIXTAM. Fol. 140.
§. 17. OMNES AVTEM ACTIONES, CVM §. IN DVPLVM AVTEM. Fol. 154.
§. 18. TRIPLI VERO. Fol. 160.
§. 19. QVADRVPLI AVTEM AGITVR. Fol. 164.
§. 20. ACTIONVM AVTEM. Fol. 175.
§. 21. FVERAT ANTEA. Fol. 185.
§. 22. IN BONÆ FIDEI. Fol. 206.
§. 23. PRÆTEREA QVASDAM. Fol. 213.
§. 24. CVRARE AVTEM. Fol. 220.
§. 25. SI QVIS AGENS INTENTIONE SVA. Fol. 230.
§. 26. PLVS AVTEM. Fol. 238.
§. 27. HVIC AVTEM, CVM VERSIC. SEQVENT. Fol. 242.
§. 28. SI MINVS VSQ. AD §. SED ET SI QVIS. Fol. 248.
§. 29. SED ET SI QVIS, CVM VERS. FIN. Fol. 262.

FINIS.

Digitized by Google

COMMENTARIA
IN TITVLVM
DE
ACTIONIBVS
INSTITVTIONVM
LIBRI QVARTI.

AD RVBRICAM.

SVMMARIA.

1 *Rubricæ continuatio. cum nu. 2.*
3 *Generalis totius Tituli Diuiſio.*
4 *Quibus modis ſumitur actio.*
5 *Actionis Diffinitio.*
6 *Ratio quare Rubrica hæc de actionibus, & non de agendo intituletur.*
7 *Alia eiuſdem dicti rati .*

FORMIDABILIOR verè Lectores, huius tituli interpretatio, quam ſit nauigantibus promontorium Illud Laconiæ, circa quod periculoſiſſimam eſſe nauigationem Strabo, & alij Geographi poſteritati ſcriptum reliquere; cũ celeberrimam hanc actionum matèriam re, & fama difficillimam eſſe Doctores vno ore teſtentur. Conſequens enim eſt, vt huius tituli interpretatio pulcherrima futura ſit, (cum difficilia omnia pulchra ſint, vt inquit Philoſophus, *de Re-*

public. lib. 6.,) nec tamen eius difficultas me debet terrere, quia claram meo Iudicio reddam, ſi eius explicationem accuratè amplectar, monitus verbis Iureconſulti *in l. legaui de liberat. legat.* dicentis in quotidiana materia pleniori eſſe vtendum diligentia; quamobrem, vt ea, quæ infra dicenda ſunt clariora reddantur, continuationem Rubricæ, eiuſq; breuem explicationem præponere exiſtimaui.

1 Continuatio igitur præſentis Rubricæ duplici modo ad præcedentes procedit. Et primo cum ſupra in §. omne de iure naturali gentium, & ciuili dictum ſit, ius noſtrum in rem, in perſonam, vel in actiones verſari, at quia de primis, & ſecundis ſupra tractatũ fuit, merito de actionibus ſubijcitur.

2 Secundo quia ſupra actum eſt de *l. Aquilia*, ex qua realis, & perſonalis naſcitur actio, iure igitur de his, & omnibus alijs tractatur.

3 Totus iſte titulus in tres diuiditur partes, in quarum prima ipſius ad præcedentes materias continuatio poſita eſt, vt ſuperius explicaui, in ſecũda diffinitur actio, in tertia tandem omnium actionum ponitur diuiſio, ſecunda ibi actio, tertia autem ibi omnium.

4 Circa quam Rubricam duo tantum notanda eſſe mihi videntur, quorum vnum, ad primam eſt, actionem ſcilicet multis modis accipi poſſe; aliquando enim, & Primo pro accuſatione ſumitur, vt in *l. vnica. C. quand. ciuil. act.* &c. Secũdo pro penſione *cap. primo de foro cõpet.* Tertio pro obligatione. *l. quiſq; Cod. de Epiſcop. & Cleric.* Quarto pro officio Iudicis, vt infra *eodem* §. *primo*; Quatenus verò ad noſtram materiam pertinet,
5 ita diffinitur, Actio eſt ius perſequẽdi in Iudicio, quod nobis debetur, vt infra *eodem* §. *primo*, & *l. actio nihil aliud. de action., & obligat.*

Quæ quidem diffinitio exactè in ſequenti §. explicabitur.

6 Alterum verò, & ſecundum, quod notari debet, eſt benè Rubricam hanc de actionibus, & non de agendo intitulari, huiuſq; ratio ſecundum Aretin. hic venit ex eo, quia verbum iſtud, agendo, deſcendit ex verbo, & conſequenter factum importat, ſed actio, quia nomen eſt, ius denotat; Iure igitur de actionibus; & non de agendo rubricatur.

7 Quæ autem ratio quamuis bona ſit, cæteris tamen diſplicet, ob id dici poteſt, ideo Rubricã hanc de actionibus, & non de agendo inſcribi, nempe, quia gerundia neceſſitatem important, *l. in-*

l. inter ſtipulantem §. *ſtichum de verbor. obligat.* quod docuit etiam Salicet. *in rubr. C. de edend.*; at cum in iure noſtro adſit titulus *C. vt nemo inuitus agere, vel accuſare cogatur*, meritò de actionibus, & non de agendo præſens rubrica inſcribitur, quã rationem meliorem, quam prima reputant Io. Fab., Nicol. de Neap., & Iaſon hic *num.* 28.

Reliqua, quæ circa hanc rubricam dici ſolent omitto, quia ea copioſius in ſubſequenti Paragraphorum ſerie inueniuntur.

§. PRIMVS.

SVPEREST VT DE ACTIONIBVS.

SVMMARIA.

1 §. 1. *Continuatio.*

2 *Iudicium multis modis accipi poteſt, Et Primo pro ſententia.*

3 2. *Pro inſtantia cauſſę triennij.*

4 3. *pro actione.*

5 4. *Pro lite.*

6 5. *Pro auctoritate.*

7 6. *Pro foro.*

8 7. *Pro Arbitria.*

9 8. *Pro vltima voluntate.*

10 9. *Pro queſtione.*

11 10. *Pro diſcuſſione.*

12 11. *Pro poteſtate Iudicandi.*

13 12. *Pro pernicie.*

14 13. *Denique pro proceſſu Iudiciali.*

15 *Obligatio mater eſt actionis, cũ num.* 22. *ex quo controuertitur, an ex obligatione naſcatur actio, cum num.* 16.

17 *Actio an ſit obligationi ſimilis, cũ num.* 20.

18 *Naturæ ordo ſeruandus eſt, quod mater prior natu debet eſſe, quam filia.*

19 *In relatiuis poſito vno ponitur aliud.*

21 *Obligatio eſt prior natu, quam actio.*

23 *Obligatio hominis non eſt mater actionis realis.*

24 *Obligatio non eſt mater actionis datiuæ.*

25 *Inter Interdicta, & actiones quæ nam erat olim differentia, & an hodie illa ſublata ſit, cum num.* 26.

27 *Actio, & cauſſa an ſint eædem: cum num.* 30.

28 *Reus eodem modo cauſſam habet quo actor.*

29 *Verbum cauſſa quomodo ſit Intelligendum.*

31 *Actio a quo iure originẽ capiat, cum num. 36. 39. & 40.*
Pro indebito ſoluto naturalis cõdictio datur.

32 *Habens duo extrema antiquiori eſt applicandum.*

33 *Qui fundi ſuperficiem habet Iure ciuili ſummiſſus eſt.*

34 *Actio, quæ prouenit ex cõtractu, Iuris Ciuilis eſt.*

35 *Filia non debet eſſe diſſimilis matri.*

37 *Naturalis æquitas nõ patitur, vt quis ęre alieno locupletior fiat.*

38 *In rebus claris non eſt dubitandum.*

41 *Banniti noſtri tẽporis an deportatis, vel relegatis æquiparentur.*

42 *Banniti noſtri temporis etiam ij, qui ex ſtatuti forma pro confeſſi, & condennati habẽtur, quiq; ab omnibus impune offendi poſſunt, ea, quæ sũt Iuris Communis non amittunt, nec minus ea, quæ ſunt Iuris gentium, ſeu Iuris naturalis.*

43 *Banniti, qui impune offendi non poſſunt, non ſolum prædicta iura non amittunt, verum nec etiam iura Ciuitatis.*

44 *Damnati perpetuo ad Triremes inſucceſſibiles efficiuntur, ad quam ſucceſſionem venientes ab inteſtato admittuntur.*

45 *Hodie in Regno noſtro, bannitus non poteſt comparere per procuratorem, niſi purgata Contumacia.*

46 *An actio, & officium Iudicis ſint idem, cum num. 51.*
Cui competit diffinitio competit diffinitum.

47 *AEquiparatorum eadem ẽ virtus.*

48 *Reſtitutio in integrum non iure actionis, ſed officio Iudicis experitur.*

49 *Actio ſupponit obligationem, & officium Iudicis datur ex gratia, & miſericordia. cum num. 50.*

52 *Vnicuiq; licitum eſt propria auctoritate furem diurnum, & nocturnum capere, & etiam occidere.*

53 *An Creditores propria auctoritate debitorem fugitiuum capere poſſint. cum num. 59.*

54 *Nemo in ſua cauſſa Iudex eſſe poteſt.*

55 *Qui rem ſuam ab alio poſſeſſam propria auctoritate capit, cadit à iure ſuo.*

56 *Quando periculum eſt in mora poteſt vnuſquiſq; ſibi ius dicere.*

57 *Decurio fugitiuus poteſt à quolibet capi.*

58 *Melius eſt ante tempus occurrere, quam poſt dãnum paſſum remedium quærere.*

60 *Non vtimur remedio extraordinario, dum ordinarium habemus.*

61 *Creditores auctoritate propria debitores fugitiuos carceratos habere poſſunt.*

I

62 *Et in Domo ſua detinere per viginti horas.*
63 *Quod etiã procedit primo in ſeruo fugitiuo.*
64 *2. In vxore fugiente.*
65 *3. In Abbate cõtra Monachum.*
66 *4. In Patre contra Filium.*
67 *5. In fure nocturno.*
68 *6. In creditoris procuratore.*
69 *7. Vt fugitiuus debitor á creditore ſuo die feriata capi poſſit.*
70 *8. In debitore, qui quamuis non ſit in actu fugæ, apparẽt tamen aliqua fugæ ſigna.*
71 *Quæ requirantur adhoc, vt quis debitor ſuſpectus iudicetur.*
72 *Et an vt talis probetur, ſufficiat ſolius creditoris ſacramentum.*

1 ISTE §. quia breuiem in ſe continet materiam, & cum in eo diffiniendo procedatur, neq; diuiditur, neq; in ſummam reducitur, ideo ad eius perfectam explicationem, & ad particularium quæſtionũ veritatem eſt deueniendum.

Ex cuius noſtri textus verbis vnum tantum notandum eſt. Iuditium ſcilicet multis modis ſumi, & Primo quidem
2 pro ſententia, vt rei iudicatæ ſtandum eſt. *l. prima. C. de*
3 *re iudicata.* Secundo pro inſtantia cauſſe triennij *l. prope-*
4 *randum C. de iudit.* Tertio pro actione; vt iuditium familiæ herciſcundæ, vel communi diuidundo. §. *ſi familiæ herciſcundæ*, & §. *fin. infra de officio*
5 *Iudic.* Quarto pro lite, ſiue controuerſia, vt iuditium pendet ſuper hæreditate. *l.*
6 *prima. ff. ad Trebell.* Quinto pro auctoritate, vt negotia Eccleſiaſtica non ſunt laicorum iuditio diſponẽda, ideſt auctoritate. *Cap. decernimus*
7 *extr. de iudit.* Sexto pro foro, vt cauſſa iuris patronatus diffiniri debet Eccleſiaſtico iuditio, ſcilicet foro. *cap. quanto de iudit.* Septimo pro arbi-
8 trio. *l. arbitrio ff. qui ſatiſdare cogant.* Si enim arbiter eſt Iudex, ergo arbitrium eſt iu-
9 ditium. Octauo pro vltima voluntate. *l. prima. C. de Sacroſanct. Eccleſ.* vt iuditium teſtatoris caſſum eſſe non de-
10 bet. Nono pro quæſtione, *l. fin. C. de ord. iudit.* vt ſi ciuilis cauſſa in iuditium ſit in quæſtione deducta cum criminali, poſt criminalem eſt
11 decidenda. Decimo pro diſcuſſione, ſiue iuris diſquiſitione. gloſ. *in rubr. ff. & C. de*
12 *iudit.* Vndecimo pro poteſtate iudicandi. *l. iuditium ſoluitur ff. de iudit.* ibi vetante eo, qui iudicare ſoluerat. Duo-
13 decimo pro pernicie, ſiue damnatione; vt ibi apud Euãgeliſtam, *Qui manducat, & bibit indignè corpus, & ſanguinem Domini, iuditium ſibi mãducat, & bibit.* Decimotertio tandem pro proceſſu iudiciali. *cap. primo de iudit. in 6.*
14 Hinc ad gloſſarũ explicatio-

tionem accedo, & Primo capio gloſſam *in verſ. ſupereſt;* ex cuius dictis Syluester in
15 eius Addictione colligit, obligationem matrem eſſe actionis; ſicq; tenent omnes, quos referunt Aret., & Iaſ. hic *num. 5.*, quod occaſionem prębet, vt Petrus de Bellaperti-ca controuertat, & dubitet,
16 An verum ſit, quod ex obligatione actio naſcatur? Et quidem dictus Petrus negatiuè reſpōdet. Primo per tex.
17 *in l. quod ſi nolit §. ſi mancipia. ff. de ædilit. edict.*, vbi filia debet eſſe ſimilis matri, At actio non eſt ſimilis obligationi; quia obligatio eſt iuris gentium, actio vero iuris ciuilis. *l. ex hoc iure de iuſt. & iur.*, merito obligatio actionis mater non cenſetur.
18 Secundo per text. *in l. prima. §. ius naturale ff. eod.*, vbi naturæ ordo ſeruandus eſt, nam mater prior natu debet eſſe, quam filia. *§. minorum ſupra de adopt., l. adoptio ff. eod.;* Sed cum actio, & obligatio ſimul vna naſcantur; conſequenter malè dicetur, obligationem matrem eſſe actionis.
19 Tertio tandem, & vltimo per text. in *l. fin. C. de indicta viduitate tollenda*, vbi in relatiuis poſito vno ponitur, & aliud, mater, & filia ſunt relatiuæ, & tamen poſita obligatione non ponitur actio. *l. niſi finita de tutelis.*

20 Gloſ. vero, Aret., Iaſ., Gomez., & alij hic contrarium tenent ſua contra Petrum retorquendo argumenta, & ſic actio, quæ eſt filia, ſimilis eſt matri, ſcilicet obligationi. *§. primo ſupra de obligationibus.*
21 Secundo naturæ ordo ſeruandus eſt., Nam prior natu debet eſſe mater, quam filia; ita procedit in actione, & obligatione: Bald. *in dicta l. prima de iuſt. & iur.*, Aretin., & Iaſon hic. *nu. 8., & 9.*

Et ideo non obſtant contraria, ſecunda nempe pars tertij argumenti: nam reſpōdetur; quoniam ibi actio erat in matris corpore durante tutelæ adminiſtratione. DD. *in l. licet. § ea obligatio. de procuratoribus.*
22 Ex his concluditur obligationem matrem eſſe actionis; & ita vltra Doctores ſupra relatos: docent Surd. *conſ. 150. num. 99., & conſ. 96. num. 14. lib. 1.*, & Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 691. num. 25.*

Quæ autem concluſio in duobus limitatur caſibus per
23 Iaſ. hic *num. 11.* Primo quidem limitatur, vt obligatio hominis non ſit mater actionis realis: (de huius tamen limitationis veritate, vide quæ infra dicam in §. ſequenti.)
24 Secundo, vt obligatio non ſit mater actionis datiuæ, quæ datur, ex lege, abſque aliqua obligatione præambula. Bart.

in

in l. cum mota. Cod. de tranſact., Idem *in l. prima. C. de condit. indebit.*, cui adiungitur textus elegans in *l. iuris gentium. §. primo de pact.*, & in *l. 3. in prin. ff. commodati*, Quæ leges pro hac materia ab eodem Bartolo citantur in *l. prima. C. de actio., & obligat.*; Secūdum quas limitationes concordari poteſt dicti Petri de Bellapertica doctrina; vt nimirum in iſtis duarum limitationum caſibus procedat, alia vero generaliter, & in omnibus.

25 Secūdo capio gloſ. in *verſ. Nihil aliud eſt*, ex cuius mente apparet olim inter actiones, & interdicta nullam fuiſſe differentiam, ſed modum tantum loquendi, quæ differentia ſecundum Ioan. Fabr. cōſiſtebat in hoc, quod interdicta ſolemnitate quadam agebantur; actiones vero minimè.

26 Sed hodie iſta diuerſitas ſublata fuit, & ſic inter actiones, & interdicta nullum amplius diſcrimen eſſe conſtat. *§. fin. eo.*, Gloſ. *in rubr. eiuſdem tituli.* Dyn., & Bartol. *in Rubr. ff. de interdictis.*, Iaſon hic *num. 29.*, Angel., Aretin. *ibid. in princ. num. 1.*, ac idem aſſerunt Franciſcus Hotoman. *in dicto Titulo de interdictis. §. 1. verſ. actionibus, quæ pro his cum ſeq.* Benincaſ., Balduin., & alij apud Fr. Hermogen. *in tit. de action. n. 378. fol. 206.*

27 Tertio capio gloſ. *in verſ. Actio*, quæ occaſionem dubitandi dat, An actio, & cauſſa eædem ſint? Et quidem omnibus Doctorum relictis ambagibus eaſdem non eſſe dico: Sicque docent Ioannes Fab., Angel., Iacob. Butrig., & Aretin. hic.

28 Cōfirmatur hæc opinio ex eo, quia ſi eædem eſſent, maximum ſequeretur abſurdum; nam reus, qui non habet actionem non diceretur habere cauſſam, quod falſum eſt;, Ita enim Reus dicitur habere cauſſam, ſicut actor. *Authent. cauſſa quæ fit cum Monacho. Cod. de Epiſcop., & cler.*, *l. clarum. C. de authorit. præſt.*, & *l. cauſſas, vel lites, C. de tranſact.* Sed prædicta explicanda ſunt: nam verbum

29 illud, cauſſa, non eſt intelligendum, prout vulgariter dicitur, ſed quod idem valeat, ac ſi diceretur Inſtantia: ſicque accipi debet in caſu no-

30 ſtro: Ita enim inſtantiā cauſſæ Reus habet, quam Actor. Io. Fab., & Aretin. hic.

Fr. tamē Hermogen. *in d. tit. de action. num. 35. fol. 34. verſ. vtramq;*, hoc modo diſtinguit, quod aut loquimur quoad actionis exercitium, & ſic actio, & cauſſa æqdem ſunt, ſecus vero ſi ipſius actionis cauſſam efficientem reſpiciamus.

Capio quarto Gloſ. in verſ. *Quam ius*, quæ in duas diuiditur partes, in quarum pri-

ma

ma dubitatur, ex quo iure actio introducta ſit. In ſecũda vero quęritur, an actio, & offitium Iudicis ſint idẽ? ſecunda ibi vel melius.

31 Quo ad primã huius gloſſæ partem, (in qua dubitatur, à quo iure actio originẽ capiat,) aſſeritur, prima facie dicendum eſſe videri, actiones Iuris gentium eſſe: Primo per textum in *l. indebiti de condit. indebiti*; vbi indebiti ſolutio eſt naturalis condictio, ſed condictio eſt actio, & naturalis, conſequenter dicetur, actiones à iure gentium eſſe introductas.

32 Secundo per text. *in l. in finalibus. ff. fin. regund.* vbi habens duo extrema antiquiori eſt applicandum, ſed actio duo extrema, ſcilicet ius gentium, & ciuile habet; merito antiquiori eſt adſcribenda.

33 Contraria tamẽ opinio ex ſubſequẽtibus rationibus ſuadetur. Primo per text. *in l. prima. ff. de ſuperficieb.*, vbi qui fundi ſuperficiem habet iure ciuili ſubmiſſus eſt; ergo actio eſt de iure ciuili.

34 Secundo per text. *in l. in commodatum. §. quaritur ff. cõmodati*, vbi actio, quæ ex cõtractu prouenit, iuris ciuilis eſt, ergo, &c.

35 Tertio per text. *in l. licet. §. ea obligatio. ff. de procurat.*, vbi actio eſt filia obligationis, ideo ne filia ſit diſſimilis matri, ꝑpter hoc eſt iuris ciuilis.

36 Ex quibus concludendum eſt actiones iuris ciuilis eſſe, prout docent hic cõmuniter omnes, & ita indiſtinctè tenet Anton. Faber. *in rational. ad dictam. l. ex hoc Iure, verſic. obligationes inſtituta littera E, ff. de iuſtit., & iur. tom. 1.*

37 Sicque non obſtant contraria, & primo non obſtat *dicta lex indebiti*; Illa enim particula (naturalis) in ea poſita non ad actionem, ſed ad æquitatem refertur, cuius ſenſus eſt, quod naturalis æquitas non patitur, vt quis ære alieno locupletior fiat, & ita adeſt text. *in l. iure naturæ ff. de regul. iur.*, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 761. num. 6.*, Surd. *conſ. 101. num. 17. & conſ. 202. num. 6.*

38 Nec ſecundo obſtat text. *in d. l. in finalibus*, cùm in dubijs locum habeat, at cum nos ſimus in claris, ideo non dubitatur. *l. ſi alij de vſufructu, l. continuus. §. cum ita ff. de verbor. obligat.*, & in alio caſu docuit Cumia *ſuper Rit. cap. 17. num. 33.*

39 Pro iurium tamen concordia dupliciter eſt diſtinguendum; Et quidem in actionibus duplex ratio conſiderari poteſt, quædam in earum inuentione, altera vero in approbatione, ſi de prima à iure gentium ſumunt exordiũ, ſi verò de ſecunda, à iure ciuili robur habere cęperunt. Iaſon *ibid.*, & Doctores *in l. ex*

hoc

Digitized by Google

hoc iure de iuſtitia, & iure, & ita ex Zaſ., Ioachim., & Anton. Oliban. firmauit Fr. Hermogenes *in tit. de actionibus num. 31. ſ. 29.*

40 Secundus autem prædictæ diſtinctionis modus ſic eſſe poteſt, quod cum actionum quædam ſint naturales, quædam vero ciuiles, dici poteſt naturales à iure gentium, Ciuiles vero à iure ciuili eſſe introductas. text. eſt elegans pro hac materia *in d. l. iuris gētium, §. ſed cum nulla. ff. de pactis, l. fideiuſſor obligari. ff. de fideiuſſoribus.* Gloſſa *in Rubrica de obligat. in princ.* Bartol. *in l. prima. in ſeptima columna. de condit. indebit.*, & Bald. *in dicta l. ex hoc iure num. 61., & 62. de iuſtit., & iure.*

Cuius diſtinctionis vtilitas maxima eſt, nam cum aliquæ actiones ſint de iure ciuili, ſequitur bannitos eas habere non poſſe, ſecus vero eas ex iure gentium prouenientes, ſicq; videndum eſt,
41 ſi bāniti noſtri temporis deportatis, vel relegatis æquiparentur, ad hoc vt ſciatur, quibuſnam actionibus vti poſſint.

Pro huius quæſtionis ex-
42 peditione dicēdum eſt, quod banniti noſtri temporis, etiā ij contumaces, qui ex forma ſtatutorum pro confeſſi, & condemnati habentur, (vt eſt in Regno noſtro per ſententiam foriudicationis,) & ſi ab omnibus offendi poſſint, non amittunt ea, quæ ſunt iuris communis, & conſequenter nec eius beneficia, multoq; minus ea, quæ iuris gentium ſunt, ſeu iuris naturalis. Bart. *in l. prima. num. 3.*, Alex. *num. 4.*, Angel. *num. 1.*, Paul. de Caſtro. *num. 4.*, Salicet. *num. 20.*, Corne. *num. 5., & 7.*, Ioan. Sicar. *num. 15. C. de hæred. inſtit.*, Bald. *in l. ex facto, §. ex facto, nu. 5.*, Imol. *num. 20. ff. ad Senat. Conſult. Trebell.* Nell. *de bannitis. in 1. par. 2. temp. q. 5. in principio. verſ. iura autem gentium quæſt. 37. Pract.* Corrad. *Rubrica de Contumac., & bannit. nu. 30.*, Neuizzan. *conſ. 37. num. 7* Ludo. Cat. *conſ. criminal. diuerſor. 103. num. 4. tom. 1.*, Petr. à Plach. *in epitom. delictor. cap. 44. num. 3.*, Stephan. Lamberteng. *de contract. eor. &c. Gloſ. 8. num. 28.*, Boſſ. *in Tit. de publicat. bonor. num. 69. verſ. an bannitus noſtri temporis.*, Andr. Tiraquell. *de retract. tit. 1. § Gloſ. 8 num. 28.*, Curt. Iun. *conſ. 182. num. 4.*, Viui. opin. *79. num. 1.*, Gozad. *conſ. 96. n. 6.*, Decian. *conſ. 64. num. 41. lib. 3.*, Alexand. *conſ. 26. num. 1. lib. primo.*, Cephal. *cōſ. 124. num. 18. lib. 3.*, Bertazzol. *cōſ. criminal. 510. num. 9. lib. 2.* Ioan. Petr. Surd. *de aliment. tit. primo. quæſt. 17. num. 21.* Peregrin. *de iur. fiſci lib. 3. Tit. 7. num. 8. 9. & 18.* Simon de Pręțis *de interpretat. vltimar.*

*volunt, lib.2. interpret.ſecunda dubi.prima.ſolut.1.nu.11.*Hondędeus *conſ.67.num.* 20. Brunor. à Sole *in ſuis quæſtionibus legalib. quæſt.16.num.1.*,& cõmuniſſimam hanc opinionẽ dicit Farinazz. *in tit. de var., & diuerſ. crim. quæſt.* 102. *inſpect.1.num.1.* qui multas illationes ſuper hac materia ponit, reprobãs Corrad.*in pract. loc.ſupra cit.nu.*31. poſt Corn. & Marſil. per eũ citatos, quos aſſerere videtur cõmunem opinionem eſſe, quod banniti in ære, & in perſona, quique impunè offendi poſſunt, iura etiam communia perdant, prout etiam teſtari apparent, Neuizzan. *dicto conſ.73. nu.1. & ſeq.*,Marcabru. de Anguill. *conſ.83.num.194.*,& Menoch. *de præſump.lib.5. præſumpt.45. num.19.* Ex quibus Farinazzij dictis refellitur adhuc opinio Caball.*reſolut.criminal.centur.3. caſ.264.num.28. lib.3. & 4.* omnino tenentis in ære, & perſona bannitos, etiam ea, quæ iuris cõmunis ſunt amittere; quæ Farinazz., & ſupradictorum opinio, vt communis ab omnibus habetur,iuxta quam, & iudicari, & conſuli debere ait Hondędeus *dicto conſ.67.num.20.*, eamq; vltra eos approbãt Iulius Clarus *in §. final. quæſt.71.num.12.*, & Caſtill. *deciſ. 37. num.2.* ſecundum quam ſententiã iſti banniti perpetuo deportatis æquiparantur.

43 Si autem fuerit bannitus, qui impunè offendi non poteſt, nec etiam iura ciuitatis amittit. Bart. *in dicta l. ex facto §. ex facto num.* 20. Ripa *num.* 16., & Paulus de Caſtro *num.4.ff.ad Senat.Conſult. Trebell.*,Alex. *in d.l. prima num.4. C. de hæred.inſtituẽd.*,Peregrin. *de iur. Fiſci dict. lib. 3. tit. 7. num.5.& 6.*, Simon de Prætis *de Interpret. vltimar. volunt. lib.2.interpret. 2. dubit.1. ſolut. 1. num.21.fol.124. à tergo*; Farinazz. *vbi ſupra.num.81.* reprobans Alexandr. *conſ. 116. num.6, lib.2.* & ſic tales banniti relegatis ad tempus æquiparari poſſunt.

44 Super quã materia notandum eſt, quod perpetuo ad Triremes damnati inſucceſſibiles efficiuntur, & ad ſucceſſionẽ ab inteſtato ſequentes ſucceſſores admictuntur. latiſſime poſt multos Maſtrill. *deciſ.167.per tot.*,& Caſtill.*deciſ.37. per tot.*

45 Hic etiam ſilentio nõ prætermictam, quod hodie in regno noſtro bannitus non poteſt comparere per procuratorem, niſi purgata contumacia, vt in *Conſtit. regni grãdis vtilitatis:* , Vincentius de Franch. *deciſ.275. num.70.*, Cumia *ſuper Rit. cap.64. num.43. fol.345.*, Fimia *ibid. cap.159. num.7.*, & Mut. *nu.33.*

46 Circa ſecundam prædictæ Gloſſæ partem quæritur, an actio, & officium Iudicis ſint

idem,

idem, cuius quæſtionis affirmatiua pars. ex ſubſequentibus ſuadetur rationibus. Primo per text. *in l. prima ff. de dolo*, Vbi cui competit diffinitio competit diffinitum, ſed officio Iudicis cōpetit actionis diffinitio, merito ſunt idem.

47 Secundo per text. *in l. prima. ff. de legat. primo*, vbi æquiparatorum eadem eſt virtus, ſed actio, & offitium Iudicis ſunt æquiparata, ergo eadem debet eſſe virtus, & conſequenter ſunt idem.

48 Contraria tamen opinio, (ſcilicet quod nō ſint idem) ex alijs probatur rationibus. Primo per text. *in l. quod ſi minor §. final. de minorib.*, vbi in integrum reſtitutio non iure actionis, ſed iudicis officio experitur, ergo non ſunt idē.

49 Secundo per text. *in dicta l. licet*, §. *ea obligatio de procurat.*, vbi actio obligationem ſupponit, officium vero Iudicis minime, ſed datur ex gratia, & miſericordia. Gloſſa *in l. prima de interrogat. action.*, Guid. Pap. *deciſ.* 292., vbi Matthæus Antonian. *in add.*, & Mut. *ſuper Rit. cap.* 111. *num.* 16. ergo non ſunt idem.

50 Hęc ſecunda opinio vt ea, q̃ vera eſt, ab oībus recipitur, prout docēt Parlador. *rer. quotid. different.* 34. *per tot.*, Xamar *de officio Iudicis part.* 11. *quæſt. nona à num.* 5. *ad* 6., Sicq; non obſtant contraria, Et primo non primum, quia per actionem conſequimur, quod nominis debetur obligatione hominis mediante; officium vero Iudicis ex gratia, & miſericordia conceditur, quæ diuerſa ſunt, vt ſupra dixi, & præter illos Doctores facit *Pragmatica Regni* 14. edita per Philipphum Secundum *in fin. Pragmat. to.* 2. *in additis.* Nec obſtat ſecundum, quia non eſt æquiparatio vniuerſalis, ſed particularis.

51 Pro iurium tamen concordia duo ſunt conſideranda, & Primo quod officium Iudicis aliquando conſiderari poteſt pro ut inhæret Iudicis perſonæ, & tunc fruſtra eſt dubitare, an actio, & officiū Iudicis ſint idem, quia actio datur ad conſequēdum quod nobis debetur, officium vero Iudicis ad expedienda ea, quæ ſibi incumbunt, vt ſupra dixi. Secundo aliquando officium Iudicis cōſideratur, prout aperte in locum deficientis actionis imploratur, & tunc iterum diſtinguitur, aut loquimur large, & dicitur actio, & ſi non habet ſpeciale nomen dicitur perſecutio. *l. actionis. ff de action., & obligat.*, ſi vero loquimur ſtricte actio, & officium Iudicis non ſunt idem: ſecundum quam diſtinctionē prædictæ concordantur ſentētiæ, quos conciliandi modos referunt Dyn: hic, vbi etiam Aretin.

*col.*4.,Bartol. *in l.*1. *à num.* 10. vbi addit. *littera D, ff. de iuriſdict. omn. Iudicum.*, Felin.*in cap.*10.*extra de officio Iudicis.*

52 Quinto tãdem capio Gloſſam *in verſ. in Iudicio.*, ex cuius verbis colligitur vnicuiq; licitum eſſe furem nocturnũ, & diurnum propria auctoritate capere,cui addo licitũ eſſe etiam eum occidere. *l.* 4. §. 1. *ff. ad l. Cornel. de Sicar.*; Hoc tamen non procedit in re vilis pretij, vt notatur *in l. ſi ex plagis* §. *tabernarius. ff. ad l. Aquiliam*: Immo pro tali re nec licitum eſt eum verberare. *l. ſi oleum*, §. 1. *& l. ſequent. ff. de dolo*, quod etiam procedere dicit in debitore fugitiuo.

53 Ex quo oritur dubitãdi ratio, & controuertitur, An creditores propria auctoritate debitorem fugitiuum capere poſſint.

54 Et quidem ſuper hoc negatiue videretur dicẽdũ Primo per text. *in l. prima, ff. vt nemo in ſua cauſſa iudicet*; vbi nemo in ſua cauſſa iudex eſſe poteſt, quod etiam docent Alex. *conſ.* 83. *viſa lib.* 2., & Mut. *ſuper Rit. cap.* 135. *num.* 3., ſed ſi creditor debitorem fugitiuum propria auctoritate caperet, eſſet Iudex in ſua cauſſa, ergo creditores debitorem fugitiuum propria auctoritate capere non poſſunt.

55 Secũdo per text. *in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi*; vbi dicitur, quod ſi quis rem ſuam ab alio poſſeſſam propria auctoritate caperet, cadit à iure ſuo, ergo eodem modo creditor propria auctoritate capiens debitorem fugitiuum, à Iure ſuo cadere debet.

Tertio per text. *in l. pen. ff. de re priuat.*, vbi illud idem aſſeritur.

56 Prædicta vero Gloſ., Iaſ., & alij hic cõtrariũ affirmãt Primo per text. *in l. prima. C. quando liceat vnicuiq; ſine Iudice vendicare*, vbi quando periculũ eſt in mora poteſt vnuſquiſq; ſibi ius dicere, ergo creditor debitorem fugitiuum propria auctoritate capere poteſt.

57 Secũdo per text. *in l. prima. C. vbi quis decurialis*, vbi habetur, quod ſi quis decurio aufugerit à quolibet capi poteſt, ergo eodem modo debitor fugitiuus.

58 Tertio per text. *in* §. *fin. ſupra de Tutel.*, vbi melius eſt ante tempus occurrere, quam poſt damnum paſſum remedium quærere.

59 Ex quibus concludendum eſt, creditores propria auctoritate debitores fugitiuos capere poſſe, & ita tenent communiter omnes, quos referũt Boer. *in l. conſentaneum num.* 168. *C. quomodo, & quando Iudices*, Ioann. Anton. de S. Giorgio in *Tit. de appellationibus capit. cum teneamur. fol.* 27. *num.* 4., Boerius *deciſ.* 275. *per tot.*, Cumia *ſuper Rit. cap.* 31.

51 *nu.*4., Cancer. *var. reſolut.*
lib. 2. *cap.* 10. *num.* 11., vbi e-
tiam idem procedere aſſerit,
ſi debitor eſſet in diem, vel
ſub conditione obligatus per
text. *in l. quæſitũ de pignoribus.*
l. in omnibus de Iud., & in l. om
ne as ff. pro ſocio.

Ideo non obſtant contra-
ria, & Primo non Primum,
quia procedit, quando peri-
culum non eſſet in mora,
quod ſecus eſt in debitore
fugitiuo. Non ſecundum, &
tertium quoniã illa iura non
loquuntur in fugitiuo, & ſic
non vtimur extraordinario,
dum ordinarium habemus.

61 Quæ quidem cõcluſio am-
pliatur Primo, vt creditores
auctoritate propria debitores
fugitiuos carceratos trahere
62 poſſint. Gloſ. *in cap. ius gen-*
tium diſt. 1., & Iaſon hic *num.*
7. Secundo, vt eos in domo
propria detinere poſſint, ſed
non pluſquam 20. horas, aliàs
inciderent in crimen læſæ
Maieſtatis. *l. capite* 5. *ff. ad l.*
Iuliam Maieſtatis, Bald. *in*
Authentica immo. C. de action.
& obligat., Ioan. de Platea *in*
l. prima ante finem, verſ. & no-
ta quod tenens aliquem. C. de
Cohortibus lib. 12., Petrus de
Rauenna *in ſuo compend. Iuris*
verſ. nota quod priuatus carcer,
Ioann. Batt. *in tract. de debitor.*
fugit. quæſt. 12., Boer. *deciſ.* 275.
per tot.. Tertio ampliatur in
63 ſeruo fugitiuo. *l.* 2. *Cod. de ſeru.*
fugitiu., Cyn., & Dec. *in l. ſi vna*
64 *C. de priuat. Carcerib.*, Quarto
in vxore fugiente, quæ à ma-
rito propria auctoritate capi
poteſt. *cap. primo de coniug. le-*
proſ. Bald. *in l.* 1. *C. de rapt. Vir-*
gin., Ioa. de Platea *in l. genera-*
li. verſ. ſic & marito. C. de de-
65 *cur. lib.* 10. Quinto in Abba-
te contra Monachum fugien-
tem. Doctores, & præcipuè
Bartol. & Salicet. *in d. l. prima.*
C. vbi quis decurialis. allegan-
tes ambo Speculator. *in tit. de*
Accuſation. §. 1. *verſ. hoc tamen*
66 *fallit.*, Sexto in Patre contra
filium Bart., & Doctores *in l.*
prima. C. de patr. poteſtat., Al-
ber., Ang., & Salicet. *in dicta*
l. ſi vna. C. de priuat. Carcer.,
67 Septimo in fure nocturno,
qui etiam occidi poteſt; vt
ſupra dixi. *dicta l. prima. Cod.*
quãdo liceat, &c., & *cap. primo*
68 *de homicid.*, Octauo amplia-
tur concluſio, vt procedat in
creditoris procuratore. Do-
ctores *in d. l. prima. C. vbi quis*
decurialis, Cancer. *var. reſol.*
69 *d. lib.* 2. *d. cap.* 10. *num.* 11. No-
no, vt fugitiuus debitor à cre-
ditore ſuo die feriata capi
poſſit, pro quo videndi ſunt
Doctores citati à Iaſone hic
70 *num.* 77. Decimo Tandem
idem procedit in debitore,
qui quamuis non ſit in actu
fugæ, apparent in eo tamen
aliqua fugæ ſigna: Angel.
poſt Gloſsã *in l. pignoris cauſſa*
C. de pigno. action., late Ripa
in cap. 1. *de Iudic. num.* 68., &
ibi Felin. *n.* 14. *ad fin.* Anton.
Thę-

Theſaur. *deciſ.* 220. *num.* 8., Cancer.*variar.reſol. lib.*2.*cap.* 10. *num.* 17.

71 Circa quæ animaduerti oportet, quod ad hoc, vt quis debitor ſuſpectus iudicetur, neceſſe eſt per duos teſtes probari, quod tempore contractæ obligationis erat ſoluendo, quodq; hodie effectus ſit inops, item quod incipiat dilapidari, (& ſi non per omnem dilapidationem, quis ſuſpectus Iudicetur.) Bald.*in l. ſi per ea. C. mandat,* Aretin.,& Iaſon hic *num.* 84., Lanfranc. *in cap. quoniam contra de recuſation.*,& Cumia *ſuper Rit.cap.* 31.*num.*5.

72 Quæ doctrina ampliatur, vt poſſit creditor ſuſpicioné fugæ per ſolum ſuum ſacramentum probare. Ioan. de Imola *in l.*2.*ff. ſolut. matrim.* Arg. Text.*in Theſaur.C.ad exhibend.*, & Mut.*ſuper Cap. Rit.* 101.*num.*38. *verſ. vel ſaltem probare;* ſed hanc opinionem non omnino veram eſſe puto, & eam reprobant Lāfranc. *in d. cap. quoniam contra nu.*9. *de recuſat.*, Iaſon hic *num.*91., & Cumia *loco citato.*

§. SECVNDVS.

OMNIVM AVTEM ACTIONVM.

SVMMARIA.

1 §. 1. *Continuatio,*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Actiones merè perſonales quæ dicantur.*
4 *Et quare dictæ actiones ita nominentur.*
5 *Actio realis propter quæ intẽtetur.*
6 *Actiones mixtæ quæ ſint, & cur ita nuncupentur.*
7 *Actionis familiæ herciſcundæ diffinitio, & ad quæ iſta actio detur.*
8 *Actio communi diuidundo quæ dicatur, & quando competat.*
9 *Differentia inter communi diuidundo, & familiæ herciſcundæ actiones.*
10 *Actionis finium regundorum explicatio.*
11 *An quædam actiones mixtæ ſint: cum*

cum. 14.
An mixti caſus ſub ſimplicibus contineantur. cum. num. 15. 16.,40.,& 52.
12 Adulteriū cum inceſtu per quinquennium præſcribitur.
13 An ſi maritus legauit ea, quæ eius cauſſa parata ſunt, intelligātur etiam legata ea, quæ vtriuſque cauſſa parata eſſent.
15 Donatio cauſſa mortis mixtam habet naturam, & mulier prohibita facere cōtractum, prohibita cenſetur etiam facere donationem cauſſa mortis; de hoc tamen vide num. 46. & 47.
17 Actiones mixtæ reperiuntur, quæ in dando, ac ſimul faciendo conſiſtunt.
18 Legatum eſt materia odioſa.
29 Actiones mixtæ ſpeciem de per ſe non conſtituunt.
20 Arbitri Iuris, qui ſint, & quā poteſtatem habeant.
21 Arbitratorum deffinitio, & poteſtas.
22 Arbitri compromiſſarij, qui dicantur, & quæ facere poſſint.
23 Hodie in Regno noſtro ſublati ſunt arbitri, & arbitratores in cauſſis feudalibus, & qui Iudices de eis cognoſcant.
24 In cauſſis feudalibus fieri non poteſt prorogatio in alium Iudicem, vel arbitratorē præter ſupradictos ſine Regis licentia, quæ ſi ſine ea fieret compromiſſum eſſet nullum, inſimul, & laudū inde ſequutū.
Et quando compromiſſum abſq; prædicta licentia fieri poſſit.
25 Hodie in Regno noſtro cauſſæ feudales feudorum quaternatorum ventilari non poſſunt, niſi in M.C., & ex priuilegio in hac Vrbe Panormi, & Ciuitate Meſſanæ.
26 Arbitrorum ſententiæ paratam habent executionem.
27 Differentia inter Iudices, & arbitros.
28 Iudex qui dicatur, eiuſq; conditiones quæ ſint.
29 Iudex quotuplex ſit.
30 Hodie actiones ſicut coram Iudicibus ſunt proponendæ, ita & coram arbitris.
31 Et an eodem modo coram arbitratoribus ſint proponendæ.
32 An actio realis obligationem ſupponat, cum num. 35.,& 38.
33 In rem agimus cum eo, qui nullo Iure nobis obligatus eſt.
34 Actio perſonalis obligationem ſupponit.
Incluſio vnius eſt excluſio alterius.
36 Cōtra legem faciens in lege obligatus eſt.
37 Genus æqualiter ineſt ī ſuis ſpeciebus.
39 Actio perſonalis obligationem hominis ſupponit, realis vero ex lege.
41 An legatum, cui à Pontifice conceſſa eſt poteſtas legitimandi inceſtuoſos, & adulteros, habeat poteſtatem legitimandi natos ex inceſtu, & adulte-
rio

Digitized by Google

rio ſimul.cũ n.42.,43.,& 44.

45 *An ſtatutum prohibẽs mulierem abſq; duorum propinquorum cõſenſu cõtrahere locum etiã habeat in Donatione cauſſa mortis.*

46 *Donatio cauſſa mortis an æquiparetur magis cõtractui, quã vltimæ volũtati, cum num. 47.*

48 *Statutum prohibẽs vẽdere, minime extẽditur ad pignorationem, & quando.*

49 *Ad hoc vt Rei vendicatio competat, quæ requirantur, cum num.50.,& 51.*

52 *An ſtatutum, loquens de cõtractu, locum habeat in quaſi contractu, cum nu.53., 54., 55.,& 56.*

57 *Appellatione contractus improprie venit quaſi contractus.*

58 *Statutum, mulierem contrahere prohibens, non cenſetur eam prohibere quaſi contrahere.*

1 DICTVM fuit ſupra de actionibus, at quia actionum multæ ſunt ſpecies, merito ad eas oſtendendas ponitur præſens §.

2 Qui quidem in ſex diuiditur partes, cum ſex ſint actionum diuiſiones. Prima quidem efficientem reſpicit, vt quædam ſint ciuiles, quædam vero prætoriæ, Secunda formalem, vt quædam ſint in ſimplum, quædam vero in duplum, quædam in triplum, & quædam in quadruplum; in ſimplum dantur hæredibus contra hæredes, cæteræ vero ſecus, quia perſonalia morte extinguntur. §. 1. *ſupra de patr. poteſtat.*, §. *finitur ſupra de vſufruct.*, & *l. priuilegia de regulis iuris*. Tertia materialem, vnde actionum, quædã ſunt perſonales, quædam vero reales, Quarta finalem, & ſic actionum, quædã ſunt rei perſecutoriæ, quædã vero comparatę pænæ conſequendæ gratia, Quinta ſubſtantialem, vt quædam ſint bonæ fidei, quædã vero ſtricti iuris, Sexta tandem, & vltima materialis cauſſæ reſpicit effectum, vt actionum quædam ſint, quæ mixtam ſcilicet realium, & perſonaliũ naturam habeant.

3 Pro cuius text. noſtri euidentia nonnulla ex eo notari oportet, & Primo quod actio mærè perſonalis dicitur illa, quæ perſonam reſpicit, & venit ex quattuor cauſſis, nempe ex contractu, vel quaſi, & ex delicto, vel quaſi. Gloſſa *in l. actionum genera verſ. in rẽ vel aduerſa. de actio.*, & *obligat.* Franciſcus Hotoman. hic *in* §. 7., Parlador. *rer. quotidia. different.36.n.1.*

4 Ac duplici ex ratione ſecundum Iaſonem hic *num.2.,* & *3.* perſonales appellantur, Primo ex parte actionis, quia eſt inſeparabiliter ipſius oſſibus infixa, quod etiam docet Gloſ.

Digitized by Google

Gloſ. *in l. 3. ff. pro ſocio.* Secundo ex parte rei cõuenti, nam reus adſoluendus admiſſus eſt, & talis eumdem ſequitur, ſicut lepra leproſum. *l. 1. §. hæres ff ad Trebell., & l. penult.*

5 *C. de action., & obligat.* Quæ omnia ſunt ad actionis realis differentiam, nam realis actio intentatur Primo ratione directi dominij. *l. in rem ff. de reiuendicatione.*, Secundo ratione vtilis. *l. prima, & ſecũda, C. de iur. emphit.*, Tertio ratione quaſi dominij. Gloſ. hic, *in princip.* Quarto ratione ſeruitutis. *§. æque infra eod.* Quinto ratione pignoris, vel hypothecæ, diciturq; realis, quia inhæret rei. Et cum ipſa tranſit in quemcumq; poſſeſſorem. *§. item ſeruiana in fin.*, & ibi Doctores *infra eod.*, quę omnia bene explicant Iaſon *ibid. num. 3. 4., & 5.*, Hotomanus *in d. §. 7. & 8.*, Gomez. *nu. 13.*, Suarez de Paz. in *praxi to. 3. cap. 1. de quibuſdam actionibus nu. 1. 2., & 3. fol. 3. col. 1.*, & Parlador. *rer. quotid. dictarum different. 36. num. 4.*

6 Ex quibus realibus, & perſonalibus actionibus alia oritur actionum ſpecies, quæ mixta appellatur, ſcilicet ꝗ nec mære realis, nec mære perſonalis ſit, ſed vtriuſque actionis mixtam naturam habeat, q̃ in tres alias diuiditur ſpecies, quarum prima dicitur actio familiæ erciſcundæ, Secunda communi diuidundo, & tertia finium regundorum. Bartol., Iaſon, Soccin., Seyſell, Valaſc., Benincaſ., & alij apud Fr. Hermogen. in *tit. de actionibus. n. 190., 191., & 192.*, quod melius explicant Doctores, quos infra citabo.

7 Actio familiæ erciſcũdæ eſt, quæ datur inter hæredes contra ipſos pro diuidenda hæreditate, eſtq; actio bonæ fidei mixta in rem, & in perſonã, ac duplex appellatur ex eo, quod vnuſquiſq; duplicem perſonam gerit, actoris nẽpe, & rei, diciturq; perpetua, quia 30. annos durat. *l. 1., & tot titul.*, vbi Bartol. *ff. eod.*, Bald. *in l. non ignorat C. qui accuſar.*, Neuizan. *conſ. 65. num. 4.*, Anton. Faber. *in rational. ad dictam l. 1. in princ., & verſ. namq; cohæredibus littera A. tom. 2.*, Suarez de Paz. *vbi ſupra cap. 1. §. 6. per tot. tom. 3.*, Parlador. *rer. quotid. differ. 112. num. 1.*, Velaſc. *de partit. bonor. cap. 2. per tot.*

8 Actio communi diuidũdo eſt, quę competit pluribus rem Titulo particulari habẽtibus citra cauſſam ſocietatis, nam ſi ex hac cauſſa eſſet nõ hęc, ſed actio pro ſocio daretur, quę quidem etiam bonæ fidei eſt, ac aliquando directa, & perpetua, veniens ex quaſi contractibus, daturque habentibus plenum, & directum dominium, ita Doctores hic, quod etiam docent Anton. Faber. *in Rational. ad*

dictam l.1. à verſ. namq; cohæredibus littera H.vſq; ad.verſ. neceſſariū videbatur litt. B. ff. fam. erciſcund. Suarez de Paz. *d. cap.* 1.§.7. *per tot.*,Parlador, *dict. different.*112.*num.*1.

9 Differt autem actio famil. erciſcundę ab iſta actione in hoc,nimirum quia illa ad diuidēdas res vniuerſales datur, Iſta vero pro rerum particularium diuiſione intentatur, & conſequēter illa ſemel,hęc vero ſępius intentari poteſt. *l.prima,& tot.Tit. ff.eod.*

10 Actio tandem finium regundorum eſt actio de agrorum finibus regūdis, ſiue gerendis. *l.*1.vbi Baldus.*ff.eod.*, quę totidem datur, quoties termini, ſiue confines dolo malo moti non ſunt, ſi enim dolo malo moti eſſent, non hęc, ſed de termino moto actio daretur, cuius pęna arbitraria eſt. *l.* 1. *ff. eod. Titul.* Anton. Faber *in Ration. ad d. l.*1.*ff.finium regundorum per totam, & de error. pragmat. decad.* 4. *error.* 1. *tom.*1.,Suarez de Paz *ibid.*§.8. *per tot.*,Parlador.*loc.cit.n.*1.

11 Huic tamen notabili (ſcilicet quod in iure noſtro mixtę etiam actiones dētur) obſtat text. noſter, dū aſſerit actiones in rem, vel in perſonam tantum eſſe.

Cui quidē obiectioni Gloſsa Reſpondet, quod text.noſter dicit affirmans, attamen (ipſa ait,) quod concordatur ex eo, cū ſub ſimplicibus mixti caſus continentur; ſed quia aliquibus hoc verum eſſe nō videtur. Ob id controuertitur, An mixti caſus ſub ſimplicibus contineantur.

12 Negatiuam ſententiam ex tribus rationibus aliqui tenent. Primo per text. *in l. vim paſſam de adulter.*, vbi adulterium cum inceſtu per quinquennium præſcribitur, ergo ſi ſimplex adulterium eſſet præſcriberetur. *l. mariti §. ob quinquennium de adulter.*, & conſequenter mixti caſus ſub ſimplicibus non continentur.

13 Secundo per text. *in l. legatum. ff.de legat.*3., vbi cum maritus vxori ſuæ leganit, quæ eius cauſſa parata ſunt, ſi vtriuſque cauſſa parata eſſent, legata non cenſentur, ergo mixti caſus ſub ſimplicibus non continentur.

14 Tertio per text. *in §.quadā infra eod.*, vbi dicitur quaſdam actiones mixtas eſſe, ergo mixti caſus ſub ſimplicibus non continentur.

15 Contraria tamen, & affirmatiua pars ſuadetur ex Gloſ. *in l. final. C. de donat.* & ex multis legibus per eam allegatis,vbi donatio cauſſa mortis mixtam habet naturam, & mulier prohibita facere contractum, prohibita cenſetur etiam facere donationē cauſſa mortis;de hoc tamen vide infra.

Quam

16 Quam doctrinam, vt communẽ ſequuntur Bart., Dyn., Bald., Alexand., Cuman., & Angel. *in l. 2. de verbor. oblig.* Franciſcus Aretin. *in l. 1. C. quando non pet. part.*, Ioann. Fab., Nicol. de Neapol., Iaſon hic *num. 26.*, Surd. *deciſ. 53. num. 27.*, *deciſ. 174. num. 14.*, *15.*, *& 16.*, *deciſ. 329. n. 6. 8. 12. 14. 16. 19. 24.*, *& 25.*, Caſtill. *controuerſ. lib. 5. par. 2. cap. 89. à num. 160. cum ſeqq.* omnium latiſſime Farinac. *fragm. crimin. 2. p. lit. M. à n. 219. vſq; ad nu. 260.*

17 Et quidem Dynus ob huius opinionis corroborationem hoc vtitur argumento, ſcilicet quod ſtipulationes quædam in dando, & quædam in faciendo conſiſtunt, & tamen reperiuntur ſtipulationes mixtæ in dando, ſimulq; faciendo conſiſtentes. *l. cum ſeruus in princ. de cond., & demonſtr.*

18 Sicq; non obſtant contraria. Non primum quia nihil obſtat, vt ex ſupradictis patet; Non ſecũdum, nam legatum eſt materia odioſa, nec ibi de teſtatoris mente conſtabat, vt apparet ex eiuſdem legis verbis *in verſ. ſimpliciter.* Nõ deniq; tertium, cum ſupra ex contrarijs ſolutum ſit.

19 Super quas mixtas actiones illud animaduertendum eſt, quod ſpeciem de per ſe non conſtituant, Nulla enim mixta actio eſt, quæ ſubſtãtialiter verè perſonalis, & realis non ſit; Nam actio finium regundorum dicitur mixta, vt in *d. §. quædam infra eod.*, verè tamen perſonalis eſt. *l. prima ff. finium regundor.* ſimiliter actio familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo dicuntur eſſe mixtæ. *d. §. quadam*, & tamen ſunt verè perſonales, deſcendunt enim ex quaſi contractu, *§. itẽ ſi per aliquos ſupra de oblig. quæ ex quaſi contractu*, quam doctrinã amplectuntur Ioan. Fab., Nicol. de Neapol., & Iaſon *locis prædictis*, & *in l. ſi arrogator num. 4.*, *& 5. de adoption.* Mayneri. *in lib. 2. actionum. num. 4.* quem refert, & ſequitur Suarez de Paz. *tom. 3. d. cap. 1. à num. 11. ad fin. fol. 3. reiecta* Gloſſa noſtra *in verſ. ſumma.*

20 Notandum ſecundo eſt ex littera noſtri text. diuerſos in iure noſtro arbitros dari. Et primo quidem aliqui appellantur arbitri iuris, vt ſi aliqua cauſſa alicui cõmiſſa ſit, quem partes dicũt eſſe ſuſpectum, tunc iſti arbitri de ſuſpicione cognoſcunt, de quibus non loquitur text. noſter, ſed habetur text. *in l. final. C. de Iud.*, & ab iſtorum ſententia appellare licet. *l. 2. ff. de arbitr.*, quod etiam notant Bartol. in *l. 1. C. eodem.*, Felyn. *in cap. final. de re iud.*, Cancer. *variar. reſolut. parte prima. capit. 21. num. 3.*

21 Secũdo quidam ſunt arbitri à partibus electi, coram quibus ordinario iure non proceditur, & iſti proprie arbitratores appellãtur, de quibus nec loquitur text. noſter, ſed is reperitur in *l.ſi ſocietatẽ* §. *arbitrator ff.pro ſocio*, taleſq; arbitri ſunt tãquam negotiorum geſtores, qui & alio vocabulo rerũ extimatores vocantur. Bart. *in l.ſi quis arbitratu num.7.de verbor.obligat.* Bald., & Salicetus *in l.final.C. de contrah. emptio.*, & Florian. *in l. ſed & §. in iudicio.n.12.ff. finium regund.*, qui quidem arbitratores poſſunt vt ſuſpecti allegari. Felin.*in cap. quia iudicãte de præſcription.*, Marian. Soccin. *in tract. citationum articul.7.verſ.38.nu.42.*, Ioan. Bapt. Peruſin. *in tract.de arbitris cap.9.lib.11.* Lanfranc. *de arbitris quæſt. 34. num. 78.*, Anton. Aierue de Aiora Hiſpan. *in tract. de partition. bonor. p.1. cap. 4. num.9. fol. 29.* Iodoc. Daumoder. *in prax. ciuil. cap. 135. num.12.*, atq; ita in regno ſeruari refert Maſtrill. *deciſ.91. per tot.*

22 Tertio deniq; vocantur arbitri compromiſſarij, quibus à partibus fuit cõpromiſſum, qui quidem iuris formã ſeruare tenentur. *l. prima ff.de arbitris*, à quorum ſententia appellare minime licet. *l. prima C. eod. titul.*, & de his proprie loquitur text. noſter, de quibus arbitrorum generibus plene ſcripſit Muta ſuper *Ritu cap. 179.*

23 Iuxta quam arbitrorũ materiã innotata nõ relinquam aliqua, quæ circa eam in regno noſtro ſeruantur, Et quidem ſciendum eſt, quod hodie in cauſſis feudalibus ſublati ſunt arbitri, & arbitratores, vt in *conſtitut.Regni Diuę memoriæ, §.arbitria*, & ibi Afflictus *num.52.*, de eis tamen cognoſcunt Magiſter Iuſtitiarius, & quattuor Iudices Magnæ Curiæ, vt in *conſtit. Iuſtitiarij nomen*, & ibi Anell. de Bottis *in Gloſ. fin. verſic. de feudis, & in conſtit. Magnæ Curiæ.* Caſtill. *deciſ.106.n.39.*

24 Ex quo colligitur, quod fieri non poſſit in cauſſis feudalibus prorogatio in alium Iudicem, ſeu arbitrum, vel arbitratorem ſine Regis licẽtia. Aluarott. *in cap. primo. §. pen. de prohib. feud. alien. per Federic.*, Petr. de Gregorio *de iud. cauſſ. feudal. quæſt.7. num. 2., & 8.*, & Grammatic. *deciſ. 103. num. 173.*, quod ſi ſine Regis licentia fieret, ſequitur ex hoc compromiſſum eſſe nullum vna cum laudo inde ſequuto. Milanẽſ. *deciſ. prima num.7.p.prima.*, Intrigliol. *centur. 2. de feud. art.5. num. 144.* Cumia *ſuper Rit. cap.76. num. 26.*, & *in cap. ſeq.*, Vinc. de Anna *in dicta conſtit. Conſtitutionem num.278., & ibi ante eum*, Frecc. *num. 88.* & Maſtrill. *deciſ.83. per tot.*, qui cõmu-

muniter dicunt, quod quando iuris eſt quæſtio, compromiſſum non ſit niſi ex Regis licentia, ſecus vero quando eſt ſuper quantitate. Fab. de Ann. *conſ.* 75. *lib.* 2. allegans Octauium Bambacarium *in tit. ſi de feud. defunct. milit. fuer. contro. cap. ſi vaſſallus num.* 15., & Lanar. *conſ.* 83. *num.* 5., quę omnia bene declarat Caſtill. *d. deciſ.* 106. *á num.* 39. *per tot.*

25 Hinc eſt quod hodie in Regno noſtro cauſſę feudales feudorum quaternatorum vẽtilari non poſſunt, niſi in M. C., & ex priuilegio illas habẽt Vrbs Panormi, & Ciuitas Meſſanæ. Cum. *ſuper Rit. cap.* 82. *num.* 23.

26 In cæteris tamen caſibus eodem modo Arbitri, & Arbitratores in Regno noſtro admittuntur, ſicut de iure communi, quorum ſententię paratam habẽt executionem, vt poſt multos docẽt Cumia, qui eos refert in *cap. rit.* 44. *n.* 1., Mut. *in d. cap.* 179. *in princ. tom.* 4., vbi etiam ante eos Aloyſ. de Septimo, & idẽ Muta *deciſ.* 95 *num.* 21.

27 Ex his ſumpta occaſione de arbitris, & Iudicibus quæritur, quæ nam ſit inter eos differentia? Et quia ſupra dictum fuit qui nam ſint arbitri nunc videndum eſt, qui nam ſunt Iudices, quo percepto facile inter eos inuenietur differentia.

28 Iudex enim dicitur ille, qui iure diſceptat, iure diſceptare eſt rectè iudicare, nam Iudex non diceretur, ſi in eo non eſſet iuſtitia. *cap. forus de verb. ſignif.* Iudicis nãque conditiones ſunt, vt Deũ timeat. *l. Octauus. C. de off. Pręf. Pręt. Afric.* Et vt paſſionibus non moueatur. Argum. text. *in cap. Odia.* 3. *quæſt.* 7.,

29 Qui duplex eſt ordinarius, & delegatus. Primus vocatur ille, qui à Principe, vel à lege iudicandi poteſtatem habet. Secundus dicitur ille, cui cauſſa committitur, & proprium nihil habet. *l. more maiorum de iuriſdict. omn. iud.*, quæ omnia vide pęnes Xamar. *de officio Iudicis parte prima, quæſt.* 1. *per totam.*

30 Hodie tamẽ actiones ſicut coram Iudicibus ſunt proponẽdæ, ita & coram Arbitris. *l. prima de edend.*, quia arbitria redacta ſunt more iudiciorũ. *d. l. prima de arbitr.* Iaſon hic *nu.* 17., vbi etiã Aret. *col.* 2. Bartol. Soccin. *conſ.* 195. *incip. circa primum verſ. accedit t m.* 2., & *conſ.* 124 *incip. præſens circa medium col.* 2. *to.* 1.

31 Non tamen proponendæ ſunt coram arbitratore, quia coram eo ordinario iure non proceditur. *l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum*, vbi Bartolus *ff. pro ſocio.* Speculat. *in tit. de libell. concept. §. reſtat. verſ.* 1.

32 Tertio tandẽ ex textu noſtro in verſ. *qui nullo.* oritur notandum ſimul, & videndum.

dum, An actio realis obligationem ſupponat?

33 Cuius quæſtionis negatiua pars ſuadetur. Primo ex eodem text. noſtro, dum ait, quod in rem agimus cum eo, qui nullo iure nobis obligatus eſt, ergo actio realis obligationem non ſupponit.

34 Secundo per text. *in l.licet. §.ea obligatio de procur.*, vbi actio perſonalis obligationem ſupponit, ergo non realis: incluſio enim vnius eſt excluſio alterius. *l.cum prætor de iudic.*

35 Contraria tamen opinio communiter recepta eſt, quæ ex ſequentibus confirmatur rationibus. Primo per text. *in l.qui reſtituere de re iudic.*, vbi, qui rem meam detinet, ad eam reſtituendam manu militari compelletur, quod eſſe non poteſt, ſi obligatus non eſſet, ergo realis actio obligationem ſupponit.

36 Secundo per text. *in l.obligamur de actio., & oblig.*, vbi qui contra legem facit in lege obligatus eſt, qui autem rem meam detinet contra legem facit. *l. ſecundum naturam de condit. indebit.*, conſequẽter in lege obligatus eſt, ergo,&c.

37 Tertio tandem facit text. *in l.pecuniæ verbo de verb. ſignif.*, vbi datur actio in genere, & genus æqualiter ineſt in ſuis ſpeciebus.

38 Conſequenter ex his omnibus concludendum eſt, actionem realem obligationem ſupponere, & ita tenent Abb. *conſ. 88. incip. videtur in princ. verſ.* 2. Federic. de Sen. *conſ. 218. incip. Domine Federice ī princip.*, Decian. *cōſ. 2. num. 47. & ſeqq. lib. 1.* Sicque non obſtant contraria, & Primo non primum, ſcilicet text. noſter, in hominis enim obligatione loquitur, Vltima vero opinio de legis obligatione intelligitur, vt ſupra dixi in §.*primo.*

39 Non ſecundum, quia perſonalis actio obligationem hominis ſupponit, realis vero ex lege.

40 His ad text. intelligẽtiam pręmiſſis ad gloſſas explicãdas me confero. Et Primo capio Gloſ. in *verſ. Summa.*, quæ quidem valde notabilis, & magiſtralis eſt, ex cuius dictis colligitur mixtos caſus ſub ſimplicibus contineri, prout etiam, & ſupra concluſi.

41 Super cuius doctrina duo dubitari contingit, Et primo an legatus, cui à Pontifice conceſſa eſt poteſtas legitimandi incæſtuoſos, item & adulteros, poteſtatem habeat legitimandi natum ex incæſtu, & adulterio, Et ſic an priuilegium loquens in caſibus ſimplicibus locũ habeat in caſu mixto.

42 Negatiua pars ſuaderi poteſt ex text. *in l. generaliter de* fide-

fideiuſſor, *& in l. ſi ita ſcriptum de liber.*, *& poſthum.*, vbi habetur mixtos caſus ſub ſimplicibus non contineri, & conſequenter Legatus poteſtatem habens legitimandi inceſtuoſos, & adulteros, nõ poteſt legitimare natum ex inceſtu, & adulterio, cum qua opinione tranſit Ioann. Andr. *in addictione ad* Speculator. *in Rubrica qui filij ſint legitim.*

43 Contrarium tamen tenet Bart. *in l. ſecunda in principio de verbor. obligation.*, vbi illas duas leges allegat, quæ pro contraria ſententia ſunt allegatæ: immo adeſt text. elegans hanc opinionem comprobans. *in l. clemens de hæred. inſtituend.*, Item etiam dum ſumus in fauorabilibus, in quibus ſit latiſſima interpretatio. *l. fin. de conſtit. pecun.*

44 Iaſon tamen hic *num.* 30. quamdam diſtinctionem adducit pro dictarum ſententiarum concordia, quam vide, & ad eam me refero, Sed ſi ſecunda teneatur opinio, reſponderi poteſt ad illas duas primæ ſententiæ leges, quod hic locum nõ habeant, (quãuis contra hanc ſecundam ſẽtentiam nihil dicant), quia ſumus in fauorabilibus, in quibus mixti caſus ſub ſimplicibus continentur; dicta *l. clemens in principio de hæredib. inſtituend.*, atq; ita in ſpecie huius caſus docent Bart., Roman., Alex., & Imol. *in dicta l. ſecunda de verbor. obligat.*, Bald., Ang., & dictus Imol. *in dicta l. ſi ita ſcriptum de liber.*, *& poſthum.*

45 Dubitatur ſecundo an ſtatutum diſponens, quod in contractu mulieris conſenſus propinquorum requiratur, locum etiam habeat in muliere donationem cauſſa mortis faciente: Et quidem Ancharan. *conſ.* 366. *incipiente Chriſti nomine*, affirmatiuè determinat.

46 Cuius ratio ea videtur eſſe, quia donatio cauſſa mortis magis æquiparatur contractui, quam vltimæ voluntati: Gloſ., & Bart. *in l. ſecũda verſ. legatum de dot. prælegat.* Sed hanc opinionem veram eſſe non opinor ex eo, quia donatio cauſſa mortis eſt mixta, dũ tam de contractu, quam de vltima voluntate participet; argumento text. *in l. fin. C. de donat. cauſſ. mort.* Et hoc etiam

47 docuerunt Gomez *variar. reſolut. tom.* 2. *cap. quarto, num.* 16., Surd. *conſ.* 71. *num.* 11. *lib.* 1. Donatio enim cauſſa mortis quo ad ſui ordinationem æquiparatur cõtractui, vt poſt multos, quos refert docuit Capicius *deciſ.* 73. *num.* 8., quo vero ad ſui effectum vltimæ voluntati. Clarus *in* §. *donatio*, vbi plures cumulat, *quaeſt. quinta per tot.*, ſicq; intelligẽda eſt *dicta lex fin. C. de donat. cauſſ. mort.*, niſi eam ſubſtinere velimus ex regula illa,

quod

quod ſtatuta ſunt odioſa, & ideo reſtringi debēt per text. *in l.interpretatione de pœnis*, & conſequenter mixti caſus in ſtatutis ſub ſimplicibus non continentur; ſicq; ſtatutum prædictum talē ſollemnitatē in donatione cauſſa mortis non requiri intelligēdum eſt ſecundum ſupra relatam rationem, quam ualde tuetur Iaſon hic *numero 2. uerſ. nec iſtis*.

Sed prędicta ſentētia intelligenda eſt ſecluſo eo caſu, in quo eadem ſit ſtatuti ratio:
48 Nam ſtatutum diſponēs mulierem nō poſſe uendere, niſi duorum conſanguineorum conſenſu, non habet locum in pignoratione, excepto tamen caſu, quo mens ſtatuti eadem eſſet, Scilicet propter obligationem, vel ob quamcumque aliam ſimilem cauſſam. Aret., & Iaſon hic, q; etiā notare ſolent Doctores *in §. primo ſupra de auctorit. tutorum*.

49 Capio ſecundo gloſſam in *verſiculo Rem*, quæ docet expreſsè, quod ad hoc vt alicui reiuendicatio competat tria requiruntur, Et primo rem, quam is petit corporalem eſſe, vt ex textu noſtro patet,
50 Secundo petētem dominum, vel quaſi illius rei exiſtere. *§. aliæ infra eodem, l. in rem de reiuendic., & l. prima §.fin. ff. ſi ager vectigal.*, AEgidius Bellamera *conſ. 39. num. 16.*, Abba. *cōſ. 17.col.1.in fin.lib.2.*, Decius *cōſ. 62. vol.2.in fine.*, Alexād. *conſ.28.in princ.lib.2.*, Ruin. *conſ. 13. col.2. verſ. ſed præmiſſis, conſ. 17.*, *& conſil. 25.num.3.lib.4.*, & ſi non probat dominium quantumcūq; ſit difficilis probationis ſuccumbit, Idem Ruinus *cōſ. 54.*
51 *num.3. lib.4.* Tertio requiritur reum in poſſeſſione eſſe, vel rem dolo deſijſſe poſſidere. *l. qui ſeruum §. in iure de interrog. actio.*, *& l. Iulianus. §. quid ſit, ex quibus cauſſis in poſſeſſ. eat.*, Et ad hoc ſufficit, quod reus ſolam tenutam habeat, quamuis nō veram poſſeſſionem, ſi tamen facultatem rem reſtituēdi teneat, *l. offitium de reiuendicat.* Hoſtiēſ. *in cap. contingit de dol. & contum.*, Abbas *conſ.109.col.2. verſ.ſed diligenter lib.2.*, Innoc. *in cap. quoniam contra de probat.*, Federic. de Sen. *conſ.212. incip. quod proponitur in princ.*
52 Tertio tandem, & vltimo capio gloſſam *in uerſ.alijs quibuſdam modis*, quæ ex noſtro textu colligit, ſtatutum loquēs de cōtractu locum nō habere in quaſi cōtractu: Hoc tamē multis diſplicet, ob id in dubium controuertitur, An ſtatutum loquens de contractu, locum habere poſſit in quaſi contractu.
53 Affirmatiua pars contra gloſſam ſuadetur. Primo per text. *in l. ex contractibus de action., & obligation.*, vbi actio

tutelæ

Digitized by Google

tutelæ prouenit ex quaſi contractu, & nihilominus lex vocat illam contractum.

Secundo, per text. *in §. primo ſupra de obligation.*, ubi dicitur negotiorum geſtorem quaſi contrahere, & tamen à lege contractus appellatur. *l. ſi cum aliquis de negot. geſt.*

55 Tertio per text. *in l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de action., & obligat.*, & *§. hæres ſupra de obligat.*, vbi hæres adeundo hæreditatem quaſi contrahit, & à lege cõtractus nuncupatur. *l. apud Iulianum §. fin.*, & *l. ſeq. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eat.*

Ex quibus rationibus primo aſpectu cõtra gloſſam videretur dicendum.

56 Contraria tamen opinio vt communis reputatur à gloſſa *in l. omnem in fin. de iudit.* Eadem *in cap. fin. verſ. contractus de for. compet.*, Bartol. *in l. apud Iulianum. §. fin. ff. ex quib. cauſſ. in poſſ. eat.*, Io. Fab., Iaſon., & cæteris hic., Tiraquel. *in tract. de ll. connub. Gloſ. 5. num. 125.*, Soccin. Sen. *conſ. 80. num. 26. lib. 4.*, Roman. *conſ. 394. per tot.* vbi Addittionator *verſ. locum habeat littera B.*, Pariſ. *cõſ. 98. num. 31. lib. 10.*, Cardin. Puteus *deciſ. 9. ſtatutum Vrbis. tit. de conſtitut.*

57 Sicque reſpondetur ad illa iura in contrarium allegata, diciturque illa impropriè loqui, & ſic appellatione contractus impropriè venit, quaſi contractus. Doctores *in dicta l. omnem*, quæ non procedunt in caſu noſtro, dum ſtatuta propriè, & ſtrictè ſint interpretanda, Text. pro hac materia allegari ſolitus *in l. ſancimus. C. de teſtamentis*, pro vt in terminis noſtris dixerunt Aret. hic, & Alex. ac per eum citati *in conſ. 40., 83., & 109. lib. 2.*, Quæ quidem opinio per ſupradictos Doctores limitatur, quando ratio ſtatuti loquens in cõtractu locum etiam haberet in quaſi contractu. Roman. *in d. conſil. 394 num. 2.*, & *conſ. 12. litt. G. alijq; ſupra relati.*

58 Quod etiam procedit in ſtatuto mulierem contrahere prohibente, quod non cenſeatur eam prohibere quaſi contrahere; & ſic tali prohibitione non obſtante adire poteſt hæreditatem. Panormit. *in cap. fin. de for. compet.*, Bald., Imol., & Angel. *in l. fin. de acquir. hæredit.*, Signorolus *cõſ. 164. ſtatuto ciuitatis per tot.*, & de communi teſtatur Tuſch. *concluſ. 599. num. 12. litt. S.*

§. TERTIVS.

ÆQVE SI AGAT.

SVMMARIA.

1 *§. 1. Continuatio.*
2 *Eiuſdem diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; Summarium.*
4 *Quot ſint ſeruitutum genera.*
5 *Perſonales ſeruitutes quæ dicãtur.*
6 *Miniſteria ſeruorũ an ſint ſeruitutes. cum nu. 7., & 8.*
9 *Miniſteria ſeruorum quamuis non extinguantur morte eius, cui debẽtur., extingũtur morte ipſius ſerui.*
10 *Quę ſint ſeruitutes nõ merè reales, nec mere perſonales.*
11 *Et cur ita nuncupentur.*
12 *Et quot Doctores eas eſſe aſſerant.*
13 *Seruitus eſt conceſſio accipiendi tot ligna ex nemore, quæ ad hoſpitij alicuius calefactionẽ ſufficiant.*
14 *Seruitutes merè Reales, quæ dicãtur, & quare ita nominẽtur.*
15 *Seruitutum quædam sũt Vrbanæ, quædam vero ruſticæ, & quæ dicãtur.*
16 *Seruitutes prædio cui deſeruiũt, ab eo nomẽ accipiũt, cũ n. 17.*
18 *Actio cõfeſſoria, quæ dicatur, & cui competat.*
19 *Actio Cõfeſſoria dupplex eſt.*
20 *Actio Cõfeſſoria ex quattuor cauſſis competit.*
21 *Actio negatoria quæ dicatur, & cui competat.*
22 *Differẽtia inter cõfeſſoriam, & negatoriam actionem.*
23 *Quid eſt aſſerẽdum in libello actionis cõfeſſoriæ.*
24 *Quomodo eſt formãdus libellus in negatoria actione.*
25 *Cautionis petitio in negatoria fit mediãte Iudicis officio.*
26 *Vſus aquæ vni cõceſſus an alijs deinde cõcedi poſſit, cum nu. 28., & 30.*
27 *Bis idem vẽdẽs pęna falſi tenetur.*
29 *Quod tibi nõ nocet, & alteri prodeſt faciẽdum eſt.*
31 *Aquæductus quibus modis cõſtitui poſſit. cum num. 32., & 33.*
34 *In ſeruitute altius nõ tollẽdi aduerſarij paciẽtia pro quaſi poſſeſſione habetur.*
35 *An præſcriptione fieri poſſit, vt vaſſallus nõ accedat ad molẽdum, niſi ad Baronis molen-*

lendinum.
56 Exiſtens in poſſeſſione poteſt propria auctoritate conuocatis amicis impedimentum tollere, per quod turbatur in illa.
37 An cõfeſſoriæ, & negatoriæ actiones ſuperfluæ dici poſſint.
38 Actiones perſonales quanto tempore durent.
Et quid ſi cum realibus coniunctæ ſint.
39 Quo tẽpore actio perſonalis pro ſeruitute conſtituta, & conſtituẽda finiatur, cum ſua diſtinctione.
40 Vſufructuarius quaſi Dominus nõ eſt.
41 An in Regno noſtro cenſus iuxta formã Bullæ, & Regiæ Pragmaticæ cõſtitui poſſit ab vſufructuario. cum nu. 42. 45. & 48.
43 Vſufructus non eſt in bonis, nec extra bona noſtra.
44 In ſtatutis vbi ſit mentio de dominio nõ venit vſusfructus.
46 Subiugatio cenſus iuxta formã bullæ, & Regiæ Pragmaticæ nõ eſt reſtricta ad bona ſtabilia, & proprietates tantum.
Appellatione rei veniũt iura, & actiones.
47 Vſufruct⁹ eſt pleni dominij pars.
49 Dominium quotuplex ſit.
Et quod dicatur dominiũ vtile, & directum.
50 Dominium directum tribus modis probari debet.
51 Dominium vtile quod dicatur, & quomodo acquiratur, cum nu. 52.
53 Mixtum dominium quod ſit.
54 Poſſeſſionis titulum nõ oſtendens; ſed ſuos prædeceſſores quorum hominum memoria nõ extat ſemper poſſediſſe, an dominiũ probet. cum n. 55.
Dominium ſicut per longum tẽpus amittitur, ita, & acquiritur.
56 Bonæ fidei emptor confeſſoriam non habet.
Feudatario nec confeſſoria, nec negatoria competit, ſed quaſi reiuendicatio.
57 Creditori pro pignoris ſeruitute vtilis confeſſoria datur.
58 Dolo deſiens poſsidere cõuenitur, ac ſi poſsideret.
59 An ſtatutum mentionem faciens de poſſeſſore locum habeat in eo, qui dolo deſiit poſſidere.
60 Dolo deſiens poſsidere ad reiuendicationem tenetur, ac ſi poſſideret.
61 Si dubium ſit vtrum quis dolo deſierit poſsidere, tunc dolus ex cõiecturis probatur.
62 Si poſsidẽs, cõtrario denũciante deſijt poſsidere, præſumitur illum dolo deſyſſe poſsidere.
Sentẽtia lata contra eum, qui dolo deſijt poſsidere, ſimpliciter executioni mãdari non poteſt, ſed nouum iudicium neceſſarium eſt: vide. tamẽ num. 63.
64 Reus negãs ſe poſsidere, ſi poſtea conuicatur, debet à poſſeſſione eijci.
65 Quod etiam dicitur in vaſſallo, feudũ negare, qui ſi poſtea cõuincatur, debet feudo priuari.

66 *Mulier negãs, aliquem fundum eſſe dotalem, Velleiani priuilegio priuatur.*

67 *Aſſerẽs poſſidere nomine alieno ſi falſum dixit, poſſeſſione priuatur.*

68 *Negãs poſſeſſionem ad ſe ſpectare, ſed ad potẽtiorem, cũ in rei veritate ipſe poſſideat, illa priuatur, inſimul, & commodo proprietatis.*

69 *Fideiuſſor negãs cõtractum diuiſionis beneficio priuatur.*

70 *Negãs beneficium eſt illo priuãdus.*

71 *Mẽdax in iudicio ad expẽſas cõdemnari debet.*

72 *An emphyteuta, qui negat rem emphyteuticam eſſe, emphyteuſi priuetur. cum nu. 73.*

74 *Negãs poſſidere poſſeſſione nõ priuatur, ſi negatio facta fuit ab ignorãte, ſine culpa, vel dolo.*

75 *Negãs ſi ante litis cõteſtationem reuocauerit cõfeſſionem, vel antequam ſit conuictus de mẽdacio, nõ punitur.*

76 *Negãs cum illa qualitate (Nego narrata pro ut narrãtur) pœna mẽdacij nõ tenetur.*

77 *Et quid in vaſſallo, qui cum dicta qualitate negauit, an dicatur feudum negaſſe.*

78 *Mẽdax punitur in ea parte, in qua mẽtitus eſt, & idem procedit in vaſſallo feudi partem negãte.*

79 *Mẽdax nullam pœnam ſubit, ſi libellus actoris ſit ineptus, cũ nu. 80.*

81 *Inepta cauſa in libello appoſita illum reddit ineptum.*

82 *Sẽtẽtia lata ſuper libello inepto eſt ipſo Iure nulla, nec ex ea oritur actio in factum, vel Iudicis officium.*

83 *Exceptio ineptitudinis libelli poteſt quocumque tempore opponi, etiam poſt litem conteſtatam.*

Amplia quod adhuc poſt ſententiam poſſit opponi, etiam ſi tranſiuit in rem iudicatam.

1 IN præcedenti §. de actionibus in rem pro rebus corporalibus narratum fuit, at quia pro rebus incorporalibus dantur etiam actiones, merito pro earum explicatione ponitur præſens §.

2 Qui quidem in ſex diuiditur partes, in quarum prima actionis confeſſoriæ ponitur explicatio, quæ pro ſeruitute perſonali intentatur, In ſecunda duo dantur ſeruitutis ruſticæ realis exempla, In tertia de confeſſoria actione agitur pro ſeruitute reali vrbana, In quarta quæ nam ſit actio negatoria oſtenditur, In quinta differẽtia traditur inter actiones reales pro rebus corporalibus competentes, & illas, quibus pro rebus incorporalibus experitur, In ſexta tandem, & vltima infertur q̃dam exceptio. ſecũda ibi vel per fundum, tertia ibi eiuſdẽ, quarta ibi cõtra quoq;, quinta

ibi

Digitized by Google

ibi quod genus, ſexta ibi ſanè.

3 Hoc tamen modò ſummatur. Pro ſeruitute conſtituenda, vel non proditæ ſunt actiones in rem, tam vrbana, quam ruſtica, reali, vel perſonali, & in his etiam agit qui poſſidet, ſecus auté in rebus corporalibus regulariter.

4 Ex quo text. notandum eſt Primò ſeruitutum ſecundum omnium opinionem tria genera eſſe. Primò quædam sũt mærè perſonales, quæ perſonam reſpiciunt, & dicuntur mærè perſonales, quia debétur de perſona perſonæ, sũtq; inſeparabiles. §. *præiudiciales ſupra de ſtat. hominum.*, Gloſ. *in l. ſi quis binas ædes ff. de vſufructu*, Bartol. *in Rubrica Cod. eodem*, Aretin., Ioan. Fab., & Ang. hic., Gomez. *var. reſol. to.2.cap.15. in princip.*, Tuſch. *littera M. conc.223. in princip.*, Calca. *conſ. 34. num.6.*, *&* 8., Cæpoll. *de ſeruit. vrba. prædior. cap.1.n.1.*, Corneus *conſ.* 154. *vol.2.*, Suarez de Paz. *in prax. §.4.cap.1.tom.3.n.3.fol.8.*

5 Quę autem perſonales ſeruitutes morte eius, cui debentur extinguntur, cum de ſui natura non ſint ad hæredes tranſitoriæ, ſecus autem mixtæ. *l.2. de vſufr.*, Ioan. Fab. hic., Decius *conſ.262.*, Corneus *conſ.* 110. *col.1.*, *& conſil.* 76. *vol.4.*, Scipion. Theodor. *allegat.43.n.17.*

6 Ex quo dicto infert hic Aretin., quod opera, ſeu miniſteria ſeruorum non ſunt aliquo modo ſeruitutes, ſed obligationes perſonales, quia morte eius, cui debentur, nõ extinguntur. *d. l. 2.*, & Gloſ. *in d. l. ſi quis binas ædes ff. de v-*

7 *ſufruct.*, Quod etiam patet ex eo, quia contra prohibentem vti tali priuilegio nõ confeſſoria, ſed iniuriarum actio datur. *l. qui pendentem de actio. empt.*, *l. iniuriarum §. ſi quis prohibeat de iniur.* Cyn., Bald., & Salycet. *in rubr. Cod. de vſufruct.*

Contrariam tamẽ ſententiam tenent Bart. *in rubr. Cod. eod. de vſufruct.*, Din., Io. Fab., Iaſ. hic *num.* 8., Hotoman. *in Tit. de vſu, & habit. §.3. per tot.*, Gomez. *variar. reſolut. tom.2. cap. 10. num. 15. verſ. ſeruitus perſonalis*, & ibi Additionator *littera F.*, Cæpoll. *de ſeruit. vrban. prædior. cap.3. in fin.*

Quę quidem opinio magis vera mihi videtur, pro ut ab omnibus recipitur; Iuris Có-

8 ſultus enim inter ſeruitutes miniſteria illa connumerat; vt *ff. de oper. ſeru.*

Et ſic non obſtant contra-

9 ria, Nam quamuis non extinguantur morte eius, cui debentur, extinguntur tamẽ morte ipſius ſerui. Bart. *in d. rubr.*, Din., & Io. Fab. hic. Nec etiam valet aſſerere, quod cõtra impedientem vti talibus operibus iniuriarum actio detur, per text. *in d. l. qui pendentem,*

tem, quia propter hoc non negatur,quod contra talẽ impedientem uti tali miniſterio, ſeu operis ſeruorum cõfeſſoria non competat. Iaſon *ibid.nu.* 10.

10 Secundo dantur quædam ſeruitutes non męrè perſonales, neq; merè reales, ſuntq; illæ, quæ debentur à re perſonæ, vt ſeruitus vſus, vſuſ-

11 fructus, & habitationis: Dicuntur autem non mærè perſonales,quia à perſona perſonæ non debentur, ſed à re perſonæ, ſic etiam dicuntur neq; mære reales cum non debeantur à re rei.Sunt tamẽ perſonales appellatæ, eo quia cum perſona extinguntur, *l.ſicuti* §. *final. ff. quemadmod. vſufruct amittatur,* & *l.non ſolum* §. *tale de liber.legat.* Cynus *in Rubrica.C.de vſufructu.*

12 Quas ſeruitutes quattuor eſſe dicit Gloſ. *in d. l.ſi quis binas ædes*, nempe vſusfructus, habitatio, & miniſteria ſeruorũ. & ita etiam aſſerunt Cæpoll. *de ſeruit. vrban. prædior. d.cap.* 3.*n.*2.,Antonius Gomez *tom.* 2. *variar. d.cap.*15.*num.* 2. & Suarez de Paz *in dicta prax. tom.*3.*cap.*1.§.4.*nu.* 14. *fol.*8.*à tergo.*

13 Ex cuius Gloſſæ doctrina dubitabat Io. Fab. an ſi mihi conceſſiſti, vt ex tuo nemore tot ligna accipiam, quæ ad hoſpitij mei calefactionẽ ſufficiant, ſi iſta ſit ſeruitus, & affirmatiuè determinat, pro hoc tamen videnda ſunt ea, quæ dicunt Gloſ. *in l. pecoribus ff. de ſeruit. ruſticorum prædior.,* & *in l. mella* §.*fin.,* vbi Bart.*de aliment.legat.,* & Bald. *in rubr. C.de vſufruct.* Quodq; ſit ſeruitus vſus expreſse tenent Caſſan.*in conſuetud.Burgund. Rub.* 13. *l'on ne peut.* §.2. *num.*29.Cancer. *d.lib.*3.*cap.*4. *num.*56.

14 Tertio quædam ſeruitutes dantur mærè reales,& dicuntur illæ, quæ à re rei debentur, ex tribuſq; cauſſis mærè reales appellantur, Primo quia à re rei debentur, Secũdo, quia ſine rebus conſtitui non poſſunt, & prædio debitę tranſeunt cum ipſo in quẽcumq;ſucceſſorẽ, Tertio quia abſq;perſonis fiunt, *l.via conſtituta.* §. *ſi fundus,* & *l. ſi cum fundum. ff. de ſeruit, ruſtic.prædior.*,Tuſch. *littera M. dicta concl.* 223. *in princ.*, Gomez *var. reſol. dicto cap.* 15. *n.*21. *in fin. verſ. ſeruitus mære realis.*, Cæpoll. *de ſeruit. vrban. prædior.cap.*2. *col.*3.*in princip.,* late Surd *conſ.*231.*nu.* 8., & 9. & *conſ.*17.*num.*13.,& *ſeq.* ,Pariſius *conſ.*127.*n.*12., & 13.*to.* 4., Suarez de Paz *vbi ſupra d. cap.*1.§.4.*tom.*3.*n.*5.*fol.*8.

15 Notandũ ſecũdo eſt quod harum omnium ſeruitutum quædam ſunt vrbanæ, quædam verò ruſticæ, Vrbanæ vrbanis prædijs inhærent, ruſticæ verò ruſticis; vrbana autem prædia dicuntur ea, quæ

Digitized by Google

quæ poſita ſunt in vrbe, ruſtica vero ea, quæ ſunt in rure: Immò adeſt caſus in quo etiã prædia poſita in Vrbe ruſtica vocentur, & poſita in rure vrbana nuncupentur: prædia
16 enim, cui deſeruiunt, ab eo nomen accipiunt. §. *primo, & toto tit. ſupra de ſeruit. prædior.*, *l.* 1., & 2. *de ſeruit. vrb. prædior.*, & *l.* 1., & 2. *de ſeruit. ruſtic. prædior.* Gloſ. *in l. pater filiæ in verbo plenum ff. de ſeru. leg.*, Nicol. de Neapol. hic., Cępolla *de ſeruit. vrban. præd. cap. 9. per tot.*, & *cap.* 11. *nu.*, 1., 2., & 3., Tiraquell. *de nobilit. cap.* 2. *nu.* 53., Parlador. *rerum quotid. different.* 79. *n.* 4., & 5.

17 Propter quod adeſt apud Doctores axioma illud, ſeruitutem nempe denominari à prædio: DD. *in dictis legibus primis.*, Gloſſ. *in l.* 1. §. *area ff. de ſeruit. ruſticor. prædior.*, Gregor. Lopez *in l.* 1. *tit.* 30. *part.* 3. Corraſius *in l.* 1. *de ſeruit. num.* 12. Parlador. *rer. quotidianar. dicta differ.* 79. *num.* 1. 2., & 3.

18 Ex omnibus iſtis ſeruitutibus naſcuntur actiones, quæ ui nominis confeſſoriæ dicũtur, Et quidem actio confeſſoria dicitur illa, quæ alicui cõpetit ratione ſeruitutis ſibi debitæ in fundo, vel quaſi contra impedientem, ad declarationem ſui iuris. ita Doctores hic., Tuſch. *littera M. concluſione* 222. *in princ.*, Innoc. *in cap. bona de poſtul. prælator.*, Paul. de Caſtr. *cõſ.* 113. *in cauſſa quę vertitur. lib.* 2., Cæpoll. *de ſeruit. vrban. prędior. cap.* 2. *num.* 12., Suarez de Paz. *in practic. cap.* 1. §. 4. *n.* 20. *tom.* 3.

Dixi actio, quia actionis nomen generale eſt. *l. actionis verbo de verbor. ſignificat.*, Dixi ratione ſeruitutis, ad differentiam reiuẽdicationis, quæ pro re corporali competit. *l. in rem de reinendicat.*, Dixi in fundo, ad differentiã perſonalis actionis, quæ perſonæ datur. *l. actio in perſonã de action.*, & *obligat.*, Dixi vel quaſi; Iſta enim actio non ſolum domino, verum etiam, & quaſi competit, veluti eſt bonæ fidei poſſeſſor. Gloſ. *in* §. *omnium ſupra eodem.*

19 Quæ quidem confeſſoria duplex eſt, vna directa, alia verò vtilis. Prima directo, ſecunda vtili domino datur. Gloſ. *in l.* 2. *verſ. poteſt.*, vbi Doctores, & præcipue Angel., & Bald. *ſi ſeruit. vẽdicet.*

20 Iſta tamen confeſſoria quattuor ex cauſſis competit, Primo ratione directi dominij, Secundo ratione vtilis, Tertio ratione ſeruitutis, & Quarto ratione decimarum contra exigere impedietem. Canoniſtæ *in cap. tua,* & *in cap. prohibemus de decim.*

21 Ex qua ſeruitutum materia alia etiam oritur actio, quæ negatoria appellatur, & dici-

tur

tur illa, quæ alicui ratione rei ſuę competit contra vtentē ſeruitute in illa re, ad pronūciandū ius non eſſe vtendi tali ſeruitute. Bart.*in l.2.ff.ſi.ſeruit.vindicet.*, Iaſ.hic *nu.24.,& ſeq.*,ibiq;etiā Petrus de Bellapertica, & Ioan. Fabr., Paulus de Caſtr.*conſ.412.nu.4. lib.1.*, Suarez de Paz *vbi ſupra n.21.,& nu.43.*

22 Vndè colligitur,differentiā dari inter confeſſoriā, & negatoriam actionem. Cōfeſſoria enim datur ratione ſeruitutis debitæ in fundo contra impedientem, & ideo dicitur confeſſoria, quia per eam me in fundo ſeruitutem habere confiteor, at negatoria datur ratione rei contra vtētē tali ſeruitute, diciturq; negatoria, quia per eā quis negat in fundo ſuo talem ſeruitutem habere. Angel., Nicol. de Nepol., Aretin.,& Io.Fab. hic.

23 Hinc eſt, quod quādo actor in actione confeſſoria libellum formare intendit,Primo narrare debet qualiter Titius in fundo ſuo,vel quaſi ſeruitutem conſtituit, & quia ipſe Titius dictum actorē turbat, vel impedit uti tali ſeruitute, ob id compelli petit dictum Titium ad pacientiam de vtendo pręſtandam, vtq; caueat, quod nec ipſe, nec ſui ſucceſſores vti tali ſeruitute impediant.Iaſ.hic *n.63.& ſeq.*,Suarez de Paz.*in d.cap.1.§.4.nu.23.to.3.*

24 Quando autem libellus in negatoria formari debet.Primo narrare neceſſe eſt, qualiter eſt fundi Dominus, in quo Titius ſeruitutem habere præſumit. at cum nulla ſit ſeruitus impoſita in illo, ob id ipſum fundum declarare petit liberum, nullumne ius eſſe Titio aliqua vtendi ſeruitute, ideoq; caueat, ne ipſe, & ſui Hęredes,ſucceſsoreſuè talem ſeruitutem prætendere audeant, & vt dāna per eum data, & expenſas reficiat. cuius libelli modū ponit. Cancer. *uariar. reſol.lib.3. cap.4.nu.92.&.93.*

25 Quæ cautionis petitio fit mediante Iudicis officio, de qua materia ſatis abunde tractant Canoniſtæ *in cap.Abbate de Verbor. ſignificatione.*, & Bald.*in l.prima C.uti poſſidetis, & in l.lucius de liber; legat.*

26 Quibus ad euidentiā text: ſic intellectis ad Gloſſarū explicationē deuenio, & Primo capio Gloſſam *in verſ. in rem actio.* ex quia quæritur, An ſi quis in fundo ſuo alicui vſū aquæ conceſſerit, & deinde eumdem vſum alijs tribuere velit, hoc eo inuito facere poſſit ?. Et quidem Negatiue videtur dicēdum. Primo per text: in *l.in. concedendo ff.de aqua pluu. arcend.*, Vbi aqua vni ſemel conceſſa, alteri inuito eo, cui prius conceſſio facta fuit, concedi nō poteſt.

Se-

27 Secundo per text. *in l. bis idem de verbor.obligat.*, vbi bis idem concedi non poteſt; Imo faciens hoc pœna falſi tenetur. *l. qui duobus. ff. ad l. Cornel. de falſis.*

28 Affirmatiua tamen pars ex duabus alijs ſuadetur rationibus, Primo per text. *in l. lucio de aqu. quotidian.*, vbi aqua concedi poteſt alteri ſine illius conſenſu, cui primo conceſſa fuit.

29 Secundo per text. *in l. 2. ff. de ſeruit. ruſtic.*, vbi quod tibi non nocet, & alteri prodeſt faciendum eſt. conſequenter ergo ex his affirmatiue videretur dicendum.

30 Pro iurium tamẽ concordia diſtinguendum eſt, vt conſtat ex mente Gloſsæ, & Bartol. *in l.aquam. C.de ſeruit.* Quod aut conceſſio ſecunda nocet ei, cui Primo facta fuit, (nempe quia per eam diminuitur aqua,) & non valet, aut ſecunda conceſſio non nocet primæ, quoniam aqua vtriſq; ſufficere poteſt, & tunc valet. ſicq; fuiſſe deciſum refert Iaſon hic ex mente Bart. *num. 33.* Quod communitas Bononiæ Fratribus Prædicatoribus aquæductum pro coquendis Fabis tempore quadrageſimæ cõceſſit, & poſtea eũdem Fratribus minoribus dedit, dictumq; fuit illam conceſſionem validam fuiſſe, quia aqua vtriſq; ſufficere potuit, Et ita clara eſt iſtarum legum concordia. vt Primæ in Primo, ſecundæ vero in ſecundo prædictę diſtinctionis membro locum habeant. Bart. *in l.quo minus in princ. de Fluminib.*, & ita communiter tenetur, prout docent Surdus *conſ.447.num.21.*, Cæpoll., *de ſeruit. aquæ num.* 30., alijq; apud Cancer. *var.reſol. lib.3.c.4.nu.56. in fin.*

31 Super quo Notandum eſt aquæductum ſcilicet tribus modis conſtitui poſſe. Primo ad vſum, & vicinij Prædij cõmoditatem, & iſta ruſtica realis ſeruitus appellatur, pro qua faciunt iura ſuper allegata.

32 Secũdo conſtitui poteſt cũ pacto, vt non tranſeat ad hæredes, at quia ex natura ſua eſt trãſmiſſibilis, ideo ad eos tranſit, hæredibus tamen obſtabit exceptio. Gloſſ., & Bart. *in l.pecoribus.ff.de ſeruit. ruſtic. Prædior., & in d.l. mella de aliment. legat.*

33 Tertio concedi poteſt vicino Prædio aquæ neceſſitatẽ habenti, quæ nec realis, nec perſonalis ſeruitus eſt, ſed quoddam perſonale, (quantum ad ſui naturam attinet), quod cum perſona extinguitur, vt patet ex Gloſſ. & Doctoribus ſupra citatis, vltra quos hęc omnia latiſſime tradidit Cæpoll. *de ſeruitut.ruſticor.Præd.cap.4. à nu. 1. vſq; ad quartum*, vbi Additionator.

Quarto capio Gloſsã *in verſ. ædes ſuas tollendi*, quæ circa hãc materiam animaduertit,

quod in altius non tollendi ſeruitute aduerſarij pacientia pro quaſi poſſeſſione habetur, ſicq; ſi vicinus meus domum depræſſam habeat, quã ędificare volens, ego prohibuerim,& ille acquieſcat, tũc dicor in quaſi poſſeſſione ſeruitutis eſſe. *l. prima, & ibi Bart. C. de ſeruit. l. qui luminibus*, vbi Gloſ.,& idem Bart. *ff. de ſeruitut. vrbanor. Prædiorum, & in l. prima ff. ſi ſeruit. vindicet.*, Speculat. *in Tit. ne cauſſa poſſeſſion., vel proprietat. §. in confeſſoria*,& Angel. hic. Quod etiam extenditur in omnibus ſeruitutibus negatiuis, & Doctores ponunt exẽplum in his,qui ſolebant ire ad molẽdum in alicuius molendino per aliquod conſiderabile temporis ſpatiũ, quod ſi nolẽtes ire ad illius molendinum prohibiti fuerint, & prohibitioni acquieuiſſent, tunc dicti molendini dominus dicitur in huiusſeruitutis poſſeſſione eſſe. Bald. *in cap. ſignificante 69. de appellat.*, vbi Abbas *in primo notab.*, Natta *conſ. 106. nu. 9., & 107. per tot. lib. 1.*, Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 89. á nu. 18. vſq; ad fin. to. 1.*, Infinitoſq; alios ad hanc concluſionem citat Ludouic. Caſanat. *in ſuo celeberrimo cõſ. 10. a num. 7. vſq; ad finem.*, qui quidem dominus in tali poſſeſſione exiſtens poteſt
36 auctoritate propria; manu armata, ac conuocatis amicis impedimentum tollere per quod turbatur in illa, vt nimirũ ſi alia molẽdina in eius pręiudicium,ac fraudem erecta fuerint, per quæ ei lucrũ ſolitum impediretur, poteſt illa auctoritate propria deſtruere. Steph. Bertrand. *conſ. 200. nu. 11. lib. 3.*, Decius *cõſ. 221.*, Caſſan. *in conſuetud. Burgund. Rubr. 13. § 5. in verſ. ne peuuent pretendre*, Viui. *deciſ. ciſ. 226. nu. 10.* latiſſime Cancer. *variar. reſolut. lib. 5. cap. 4. à num. 79. vſq; ad 90.*

Tertio capio Gloſſam in *verſ. altius tollendi*, quæ in quattuor diuiditur partes, in Prima quædã obiectio ponitur circa confeſſorias, & negatorias actiones, In ſecunda quæritur an vſufructuarius quaſi Dominus ſit, In tertia aliquid de dominio tractatur, In quarta tandem, & vltima quibus confeſſoria competat oſtenditur. ſecunda ibi ſicut, tertia ibi ratione dominij, & quarta ibi creditor.

37 Quoad Primã huius Gloſsę partem dubitatur, an confeſſoriæ, & negatoriæ actiones ſuperfluæ dici poſſint; cui dubio ſemper negatiue eſt reſpondendum, quod à ſufficienti partium enumeratione probatur; ſi enim in vltima voluntate conſtitutæ ſunt, actiones perſonales dantur, ſi vero inter viuos ſiue ex ſtipulatu, ſiue ex empto perſonales illę conceduntur, quæ 30. anno-

annorum ſpatio durant. *l. ſicut C. de ſeruitut.*, *& l. corruptionẽ C. de vſufructu.* Sed quoniam actiones illę contra inſtituẽtem competunt, ideo perſonales hę contra inſtituẽtem, impedientemq; dãtur. *l. ſi quis diuturno* §. *fin. ſi ſeruit. Vindicet.* Ioan. Fab., Nicol. de Neapol., & Iaſon hic *nu.* 38.

38 Tamen aduertendum eſt, quod licet 30. annos actiones perſonales durent, nihilominus quando cum realibus cõiunctę ſunt, non ita durare videntur ſecundum doctrinã Bald. *in l.* 3. *C. quod metus cauſſa.* relati à Iaſone hic *num.* 38.

39 Pro Principalis vero quęſtionis reſolutione dicendum eſt, quod aut de ſeruitute conſtituẽda tractatur, duratq; tanto tempore, quanto actio perſonalis. Aut Iam de conſtituta, & quanto ſeruitus., Tunc enim conſiderari poteſt pręſcriptio ſuper ſeruitute, & finitur, conſumiturq; non vtendo per modum, & tempus., Cyn., Salycet., & Angel *in l. prima. C. de Annal. except. contract.* poſt Gloſſ. notabilem *in* §. *adhac dicta l. prima verſ. pro ſocio.* Paul. de Caſtr. *in l. ſtipulatio iſta habere licere* §. *ſi quis ff. de verbor. obligat.*, Angel., & Iaſon hic *num.* 39.

40 Ex ſecunda prędictæ Gloſſæ parte quæritur, an verum ſit, quod quidam dicunt vſũfructuarium nẽpe quaſi dominũ eſſe, & breuiter negatiue reſpondetur. Quaſi dominus enim formalem vſumfructum in re ſua habere non poteſt. *dicta l. vtifrui*; Ius tamen in re habere dicitur. *l. eorum de damn. infect.* Iſtiq; confeſſoria vtilis actio competit *l. ei ff. de ſeruitut.* ſi non proprio, ſed domini nomine ageret. Corraſius *in l. ei qui n.* 6. *ff. de ſeruitut.*, Suarez de Paz *tom.* 3. *ſuæ praxis. cap.* 1. §. 4. *n.* 28.

41 Vnde notãda eſt illa quæſtio. An in regno noſtro cẽſus iuxta formam Bullæ conſtitui poſſit ad vſufructuario. Et quidem negatiuam opinionem tenuerunt, Petrus de Gregor. *de cenſibus quæſtio.* 5. *nu.* 7., Boniornus *in commentar. ad Bull. Nicol.* 5. *num* 7., & Follerius *ſuper eadem bulla verſ. huiuſmodi cẽſualia. n.* 44., *&* 45.

42 Mouentur prędicti Doctores. Primo ex ipſius bullę verbis, ibi, *ſuper domibus, poſſeſſionibus, & proprietatibus*, cõſequenter cenſus ſuper vſufructu conſtitui non poteſt: Secundo quia in eo naturalẽ tantum poſſeſſionem habet vſusfructuarius. §. *fructuarius ſupra de vſufruct.*, *& l. naturaliter in principio de acquir. poſſeſſione*, & ſic cum etiam vſusfructus non ſit in bonis, nec extra bona noſtra. *l. prima ff. de vſufruct. legat.*, *l. ſeruos*

autem ſuos , & l. ſi quos ſeruos ff.de legat.3.,& Bulla dicit ſuper bonis , & proprietatibus ſubiugationem fieri debere. ergo idem etiam videretur
44 dicendum. Tertio tandem nam in ſtatutis vbi fit mentio de dominio non venit vſusfructus. Bartol., & Angel. *in l.in vẽditione ff.de bon. auctorit. Iudic. poſſid.*,Alex.*conſ.129.nu. 4. lib.2.* at cũ in prædicta Bulla de eo mentio fiat, cõſequẽter ex hac,& ſupradictis rõnibus concludendum videtur, Cenſus ſubiugationem ſuper uſufructu fieri non poſſe.
45 Contrarium tamen tenet Milanenſ. *deciſ.9.a numer.12. uſq; in fin.lib.2.*,quod ex eadẽ Bulla probat,quæ ſeruatur in Regno ibi(*Super domibus,poſſeſſionibus, & proprietatibus ſpecialiter , uel etiam generaliter ſuper omnibus bonis,redditibus, emolumentis, iuribus , & rebus eorum*; & ibi *ſuper rebus, proprietatibus ſuis, & emolumen-*
46 *tis earũdẽ.*)Per quæ uerba Milanẽſis ait nequaquã reſtrictã eſſe ad bona ſtabilia , & proprietates tantum ſubiugationẽ,ſed etiã extẽdi ad redditus, Iura,emolumẽta,res, proprietates , ac facultates ſuas, & tamen appellatione rei veniũt iura,& actiones. Gloſ.*in l prima ff.de ſtat.homin.*,Alex. *conſ. 99. num.7.,& 8. vol. 4.*,Ioan. Petr. Molognin. *in tract. de appellat. verſ. vtriuſq; Iuris nu.980.*

47 Quod confirmatur ex eo; quia vſusfructus eſt pleni dominij pars. Bart. *in l. 4 ff.de vſufruct.* diciturq; fundi integralis pars, nõ quotatiua.Bartol. *in l. qui vſumfructum.ff.de verbor. obligat.* Et conſequenter ſiue ſuper vſusfructu , re, emolumentis, iuribus , & facultatibus cẽſus conſtituatur ſemper ſubſiſtet. Quam opinionem vt communem approbant , & ſequuntur. Felycian. *de cenſibus lib.2.cap.4.nu. 40.*, Auendagn. *de cenſib. cap. 70.,& 71.num. 3.*, Conuerſanus *in addic.* ad Intrigliol.*in commentar. ad Bullam quæſt. 34. litt. C. verſ.adde quod ſubiugatio*,Cenſius *de cenſib. part. prima, cap.2.artic.3.per totũ.*
48 Sicq; in conſiſtorio Milanenſis opinionem vt veram approbatam fuiſſe , & ſecundum eam deciſum refert idẽ tenens Maſtrill. *deciſ.92.per tot.*,qui etiam aſſerit eam in regno ſeruari , & hoc idẽ ponit in addict.ad Petr.de Gregor. *d.loc.cit.n.80.*
49 Circa tertiam eiuſdẽ Gloſſę partem multa quo ad dominium ſunt animaduertenda: Et quidẽ dominium duplex eſt directũ vnum,alterũ vero vtile.Directum dicitur habere ille , qui poſſidet ciuiliter tamquam dominus *l. 3. §. ex contrario de acquir. poſſeſſione.* Ideoq; dicitur directum dominium habere , quia ſine omni alia obligatione liberã

rei

rei poteſtatem habet. Azo *in ſum. de iur. emphiteut. circa fin.*, Ancharan. *conſ.* 3. *non eſt dubium in princ.num.* 2. Dynus *conſ.* 21. *quæſtio talis eſt.*

50 Quod vt probetur tria à domino ſunt verificanda. Primo quidẽ, quod vendens fuit dominus, Secũdo quod res fuit ſibi tradita, Et tertio quod pretium ſit ſolutum, quibus modis additur alius nimirum quod etiam requiritur, vt oſtendatur ſi res mobilis ſit, quodq; trium annorum ſpacio eam vſucepit; ſi vero ſit immobilis per 10. annos inter præſentes, inter abſentes vero 30. *l.cum res,* & *ibi Gloſ. C.de probat.*, vbi etiã Bart., & Bald., cum per vſucapionem acquiratur dominium. *l. traditionibus*, ibiq; Gloſ., & fære omnes Doctores. *C.de pact.*, & *in l. 3. C.de vſucapion.*, Iaſ. hic *nu.* 72. Et quo ad ſecundum Vincent.de Franch. *deciſ.* 74., Surd. *conſ.* 52. *num.* 75, *lib.* 1., Riccius *coll.* 1719. *in princ.*

51 Dominium autem vtile ille habere dicitur, qui ſolum naturaliter, & non ciuiliter poſſidet. *l. ſi quis* §. *differentia*, vbi Bart. *ff.de acquirend.poſſeſſ.* Ancharan. *dicto conſ.* 3. *nu.* 3., Paul.de Caſtro *conſ.* 369. *num.* 1. *lib.* 1., Soccin. *in l.* 1. *ff.ad Trebellian.*

52 Quod dominium acquiro: ſi oſtenderim, me rem immobilem per decem annos cum Titulo inter præſentes, inter abſentes vero triginta poſſediſſe. Bart., & alij *in Rubrica de præſcript.* 30., *vel* 40. *annor.* Idem Bart. *in Authentica niſi tricẽnale. C. de bon. matern.*, Dyn. *in reg. poſſeſſor. de reg. iur. in* 6., Bald. *in l.* 2. *C.de præſcript.* 30. *annor.*, Couarr. *in* 3. *parte relect. d.cap. poſſeſſor de reg. iur.* §. *in principio*, Pariſius *conſ.* 104. *nu.* 117. *lib.* 1., Ruin. *conſ.* 14. *n.* 5. *lib* 4.

53 Ex quo vtili, & directo dominio alia ſpecies oritur, quæ mixtum dominium vocatur, Diciturq; illud, quod partim cum directo, & partim cum vtili conuenit *d.l.* 3.

54 Propterea dubitabat Ioan. Fabr. an ſi quis poſſeſſionis titulum non demonſtrat, oſtenditq; tamen ſe, ſuoſq; prædeceſſores, quorum hominum memoria non extat ſemper poſſediſſe, dominiũ probet; Et dubitans dixit, quod ſicut per longum tempus amictitur dominium, ita & acquiritur. Baldus *in l. traditionibus. C.de pact.* per text. *in l. hoc iure* §. *ductus aquæ ff. de aqu. quotid.,* & *æſtiu.*, quam quidem *legem* Bald. non inducit, mihi tamen hoc modo inducendam eſſe videtur. Dicitur *in d. l.* tanti temporis longinquitatem conſtitutum inducere, conſtitutum autem vim conſenſus habet. *l.* 1. *ff.de Conſtitut.pecun.*, quod voluit etiam Bald. *in l.* 2. *C.de pignor.*, & *in l. ab maritorum*, & ibi

ibi ante eum Bartol. *C. ne vxor pro marito,* & Aretin. hic. ergo, &c.

55 Quam doctrinam communiter ſequũtur Decius,Iacob, Butric., Iaſon , & Riminald. *in d.l.traditionibus. C.de pactis,* Soccin.Sen.*conſ.* 127. *vol.* 1., Corne.*conſ.*22.*volum.*3.,Curtius Iunior *conſ.* 61., 68., & 158., Decius *conſ.* 85., & *cõſ.* 496.*num.* 6., Caſſan. *conſ.*66. *num.*51. Balb. *in tract. de præſcription. in* 6. *qu.ſecundæ part. tertiæ part. prin.num.*28.,Crauett.*de antiq. tẽporis in* 4.*part. num.*173., & alij quam plurimi, quos refert, & ſequitur Gabr. *concl.*1. *de Præſcriptionibus. nu.* 66., quicquid dicat Salycet. *in dicta l. traditionibus col.*4. *verſ.ad quartam Reſpondeo C. de pactis.*

56 Ad quartam deniq;,& vltimam dictæ Gloſſæ partẽ deueniendo breuiter aſſeritur, bonę fidei emptorem confeſſoriam non habere. *l. ſi ego.*§. *primo de publician.*, Paul. de Caſtr. , & Iaſon *in l.ſi prius de nou. oper. enunciat.*, ſic etiam feudatario nec confeſſoria, nec negatoria competit, ſed quaſi reiuendicatio.Iaſon hic *num.*57., & Gomez *nu.* 14.

57 Creditori tamẽ pro pignoris ſeruitute vtilis confeſſoria datur. *l. creditori ff.de nou.oper. enunciat.*, & *l. ei qui pignori ff. de ſeruitut.*,quæ cum ſit realis non niſi domino , vel quaſi datur. Ioan. Fabr. *in* §. *idem Iuris ſupra de inutilib. ſtipulat.*

58 Ex his ad ſubſequentis Gloſſæ explanationem me confero, eamq; capio *in verbo poſſidet cum ſeqq.*, Ex qua notandum eſt , quaſi poſſeſſionem etiam in eo eſſe, qui dolo deſijt poſſidere,nam cõuenitur iſte perinde ac ſi poſſideret. *l.qui dolo,* & *l. parem de regul. iur. l. ſin autem , §.ſed ſi quis ,* & *l. is qui dolo ff. de reiuendicatione,* Bartol. *in l. vnica. C.de alienat.Iud. mutat. cauſſ. fact.* Ex quibus colligitur vulgaris illa regula, quod qui dolo desijt poſſidere pro poſſidente habetur. Couarruuias *variar. reſolut. lib.*3. *cap.* 7. *num.*6. Caſtill. & per eum citati *in deciſ.*27. *n.*6.

59 Vnde quæritur ? an ſtatutum mentionem faciens de poſſeſſore locum habeat in eo, qui dolo deſijt poſſidere. Hanc quæſtionem omitto , pro ea vero videndi ſunt Canoniſtæ, & præcipue Dynus, & Ioan. Andr. *in regul. pro poſſeſſore de regul. iur. in* 6.

60 Tamen circa hoc eſt aduertendum , quod ſi quis rem tuam, quam poſſidebat dolo deſijt poſſidere, ad rei vendicationem tenetur, ac ſi poſſideret. *l. ſi autem,* §.*ſed his ff.de reiuendicatione, d.l.parem,* & *d. l. qui dolo ff. eod.*

61 Quod ſi dubium ſit,an quis dolo deſierit poſsidere, tunc dolus ex cõiecturis probatur. *cap.*2.*de renunciat. in* 6., Dyn.

in

Digitized by Google

in d. cap. pro poſſeſſore de reg. iur. in 6., Hondẹd. *conſ.46.lib.1.*, Beccius *conſ.52.num.50.* dicẽs duas ſufficere coniecturas, Fab. de Ann. *conſil.104.lib. 2.*, & Caſtill. *dicta deciſ. 72. num. 16.*

62 Circa quas coniecturas illa notabilis mihi videtur, quod ſi quis poſſidet, & dum contrarius denunciauerit deſierit poſsidere, præſumitur ſemper dolo deſijſſe poſsidere. *l. ſi fundum de reiuendicatione*, *l. quedã §. nihil ff. de edendo*, *l. 2. ex quib. cauſſ. in poſſeſſionem eat.*, *l. fulcinus §. latitare ff. ead. Tit.* Bald. *in cap. fin. de Iud.*, propterea quidam Doctores dicũt, quod ſententia lata contra eum, qui dolo deſijt poſsidere ſimpliciter executioni mandari non poteſt, ſed nouum Iudicium neceſſarium eſt ſingul. text. *in l. prima §. neceſſario ff. ſi mulier vend.*, quod etiã ibi notant Bartol., & Cyn.

63 Sed contrarium certè mihi verius videtur per *l. vnic. C. de alienat. iudic. mut. cauſſ. fact.*, *& l. formã C. vel in poſſeſſione legat.*, & ad *ll.* in contrarium adductas reſpondetur ſecundum ea, quę notat idem Bartol. hoc tenens *in l. ſi quis miſſum §. Iudex de damn. infecto.*, *in l. cui §. in poſſeſſ. ff. vt in poſſeſſ. legat.*, *& in l. creditores C. de pignoribus.*

64 Vnum tamen ex hoc mẽti tenendum eſt, quod ſi actum ſit rei venditione cõtra reum negantem ſe poſsidere, ſi cõuictus fuerit quod poſsideat, ſtatim poſſeſsio illa aufertur ab ipſo, & ad actorem peruenit, etiam nihil de ſuo iure probantem. *l. fin. de reiuend.* Panormit. *in cap. penultimo in 6. columna de iuramento Calumniæ.*, Bald. *conſ.291. lib.3*, Lap. *allegat. 55. num. 2.*, Roman. *conſ. 70. num.4.*, & Addittionator *latiſſime in verſ. attribuitur*, Afflict. *deciſ. 18. per tot.*, & in addittione, Gabriel. *concl. 5. de acquir., vel amict. poſſeſſione lib. 5.*, Anna *allegat. 99.*, Guid. Pap. *quæſt. 236.*, Menoch. *conſ. 2. num. 578.*, Gratian. *diſcept. forenſ. c. 109. nu. 53.*

65 Quod notabile amplia Primo procedere etiam in feudatario, qui ſi negat rem feudalem eſſe feudum amictit. text. eſt *in c. vaſſallus. de feud.*, Innoc., Abb., Felyn. *in cap. ceterum col. fin. de Iud.*, Bald. *in cap. primo. §. vaſſallus il 2, in Tit. ſi de feud. fuer. controu. inter dominum, & agnat.*, Yſernias *in cap. ſi vaſſallus, aliàs ſi feudum, aliàs ſi vaßallus denegauerit feudi cognitionem. car. 2. ſi de feud. defunct. milit.*, Barbat. *in d. cap. ceterum nu. 105. de Iud.*, Thæſaur. *deciſ. 50.*, Afflict. *lib. 3. feud. tit. de feud. fuer. controu. inter dominũ, & agnat. cap. vaſſallus ſi feudum nu. 1.*

66 Amplia ſecundo in muliere, quæ ſi negat aliquem fundum dotalem eſſe Velleiani priui-

priuilegio priuatur. *l.ſi ſine C. ad Velleianum*: ibi, (*& ideo tibi non ſuccurretur Senatuſconſulto, quo infirmitati, non Calliditati mulierum cõſultum eſt.*) Hocq; etiam extenditur in minore, qui mendacio ſe maiorem dixit, quod reſtitutionis in integrum benefitio coadiuuari non poteſt. text. eſt elegans *in l.2.C.ſi min.maior.ſe dixer.*, cuius hęc ſunt formalia verba: (*ſi is, qui minorem nunc ſe eſſe aſſeuerat fallaci maioris ætatis mendacio te deceperit, cum iuſta ſtatuta Iuris errantibus, non etiam fallẽtibus minoribus publica iura ſubueniant in integrum reſtitui non debet*:, quod etiam docuerunt Ancharan. *conſ.49.*, Grauett. *conſ.192.nu.13.vol.1.*, ac ſuper ambobus caſibus vide Aloyſium Riccium *in addictione* ad Afflict. *in dicta deciſ.18.*, vltra quem quod propter mendacium minor reſtitutionis in integrum beneſitio priuetur, tradũt eleganter Afflict. *in deciſ.393.nu.12.*, *&* 13., Matthæſilan. *ſingul.165.*, Maurit. *de reſtit. in integrum cap.252.*, Boer. *deciſ.350.n.4.*, licet aliter ſenſerit Gratian. *d. cap.109.n.56.*

67 Amplia tertio notabile etiã procedere in eo, qui aſſeruit poſsidere nomine alieno, & in hoc falſum dixerit, qui etiam poſſeſſione priuatur. Bald., & Angel. *in l.fin.ff. de reiuend.*, Aretin. *in §. omnium col.11. eod.*, Bart., & Bald. *in l.2.C.vbi in rem actio.*, Abbas, & Anton. de Butr. *in cap.quoniam frequenter, §.quod ſi ſuper, vt lit. non conteſt.*, Hypolit. *ſingul.242.*

68 Amplia quarto quod negans aliquam poſſeſsionem ad ſe ſpectare, & aſſerens ſpectare ad potentiorem, cum in veritate ſpectet ad eum, priuandus eſt omni commodo, etiam proprietatis. Bald. *in l.prim. C.de his qui pot.nom.*, Gabr. *con.5.num.20. lib.5. tit. de acquir., uel omiſſ. poſſeſ.*

69 Amplia Quinto in fideiuſſore, qui negat contractũ, quod ad beneficium diuiſionis nõ admictitur. excellens text.in *l.ſi dubitet §. ita demũ de fidei., & mandat.* ibi (*Ita demũ inter fideiuſſores diuiditur actio, ſi nõ inficiantur: nã inficiãtibus auxilium diuiſionis non eſt indulgendum.*) Gloſſ. *in §.plures eod.*, Capicius *deciſ 19.nu. 6.*, Ricc. *in addit. ad dictum deciſ.18. in fin.* Afflict.

70 Sexto ampliare poteris in negãre beneficium, quod illud amictat: ſed vide Duen. *reg.324.* relatum à Riccio *loc. cit. in princ.*

71 Et tandem propter mendacium quis ad expenſas cõdemnatur ſecundum Iaſonẽ *in §. omnium num.78. eod.*, & Afflict. *in deciſ.126.per tot.*

72 Quæ dicta limita Primo in emphyteuta, qui ſi negat rem emphyteuticam eſſe ſua em-

phy-

phyteuſi non priuatur. Bald. *in d. cap. primo.* §. *vaſſallus ſi de feud. fuer. contr. inter dominum, & agn.*, Io. Andr. in addictione ad Speculat. *in tit. de locat.* §. *nunc aliqua uerſ. 65.*

73 Sed contra tenent (pro ut ueritas eſt ſicut & in cęteris,) quod etiam emphyteuta, qui rem emphyteuticā negat emphyteuſi priuetur. Specul. *in d. Tit. de locat.* §. *nūc aliqua verſ. 65.*, Angel. *in d. l. fin. de reivend.*, Alber. *in l. 2. col. 10. C. de iur. emphyt.* dum ſe remictit ad Speculat. *d. loco cit.*, & Iaſon *in d.* §. *omnium eod.*

74 Limita ſecundo ſi negatio fuerit facta ſine culpa, vel dolo, vt puta ab ignorante, quod negans poſſeſſione nō priuetur. Gloſſa *in l. fin. de reivendicatione. verſ. quādo fuit ſciēs*, & ibi Bart., Bald. *in d. cap. 1.* §. *vaſſallus el ſecundo, in l. ea quæ col. prima de condi. indebit.*, Abb. *in d. cap. cum cauſſam de iuramento calumn. col. 4.*, Felyn. *in d. cap. cæterū col. fin.*, & ibi Decius *de Iud.*, Aretin. *in d.* §. *omnium col. 11.*, Alex. *conſ. 35. vol. 5.*, Iaſon *in l. eum qui de iur. iurand.*, Paul. de Caſtr. *in authentica contra qui propriam C. de non numer. pecun.*, Roman. *conſil. 59. in vltim. dub. conſ. 70. col. 2.* & *in l. ſi alienam num. 2. ff. ſolut. matrim.*, Trigon. *ſingul. 75.*, Afflict. *in d cap. 1.* §. *vaſſallus num. 18. ſi de feud. fuer. controuerſ. inter dominum, & Agnat.*, Grat. *conſ. 37. vol. 2.* Gratian. *vbi ſupra d. cap. 19.*

75 Limitatur tertio, Si ante litis conteſtationem negans reuocauerit cōfeſſionem, vel antequam ſit conuictus de mendacio. Bald. *in d. l. fin. de reiuendicatione, & in l. fin. C. de furtis.*, Angelus *in l. ſi dubitet* §. *primo de fideiuſſor.*, Roman. *d. conſ. 59., & 70.*, Ripa *in l. priuilegia num. 25. de priuileg. creditor.*, Tiraquell. *de retract. conuenct.* §. *primo Gloſ. 5. n. 20.*, Roland. *conſ. 88. nu. 18. lib. 4.*, Gratian. *dicto cap. 109. n. 30.*

76 Limita quarto ſi reus negauerit cum illa qualitate, nego narrata pro ut narrātur. Bald. *in l. electio* §. *neq; ff. de noxalib. action.*, Alex. *in l. etiā* §. *licet col. 3. ff. ſolut. matr.*, & *conſ. 37. col. 3. vol. 2.*, Felyn. *in cap. primo col. pen. de lit. conteſtat.*, Hypolit. *d. ſing. 242.*, Surd. *deciſ. 58. n. 5. inſi.*, Rot. Roman. per R.P.D. Giptium *Romana tutelæ de Maſſo 20. Iunij 1588.*, quam refert Gratian. idem tenens. *in d. c. 109. n. 14.*

77 Hinc infertur, quod Vaſſallus ſi conteſtando litem ſuper feudo negauit narrata prout narrantur, non dicitur ex hoc negaſſe feudum, ita vt ex tali negatione illo priuari poſſit. Iacob. de Sancto Georgio *in tract. feud. in verſ. dicti vaſſalli il primo num. 35.*, quem refert, & ſequitur Gabriel. *concluſ. 5. tit. de acquirend., vel omict. poſſ. lib. 5. n. 28.*

F Limi-

78 Limita quinto, vt negans puniatur in ea parte, in qua mentitus eſt, ſed non in totum. Gloſſa *in d.capit. vaſſallus de feud.*, Baldus *in l.cogi de petitio. hæreditat.*, Iaſon *in d. §.omnium num.* 94., Et idem procedit in vaſſallo feudi partem negãte, quod tantum illa parte priuetur. Afflict. qui plures cumulat *in d. cap. vaſſallus ſi feudum num.* 11. *titul.ſi de feud.fuer.controuerſ.inter dominum, & agnat.*

79 Tandem limita ſexto. Si libellus actoris eſſet male, vel inepte formatus, quia tunc negatio ſuper tali libello nullam prorſus pænam inducit. Bartol. *in l. edita C. de edendo.*, Alexand.*in dicta l. etiam §.licet column. final.ff.ſolut.matrimon.*, Felyn. *in cap. ex tenore col.3. in fin. de Reſcriptis*, Gomez. *in §. ex maleficijs column.* 7. *infra eod.*, & Bartholom. Caſſan. *conſ.*38. *num.* 10. Ibi hæc verba proferens. (*Hinc videmus, quod licet negans contenta in libello ſi contrarium probetur pœna negantis puniri debet, licet illud non ſit verum quando libellus eſt nullus, vel ineptus, vt voluit idem Iaſon in l. eum qui in* 4. *column.ff. de iureiurand.*

80 Sed hanc Iaſonis doctrinã, quã refert Caſſaneus in meo Iaſonis libro tali loco non inueni, credo equidem fuiſſe Tipographi errorem, dum clare perſpicimus ſubſtantiæ doctrinam veram eſſe, & ita tenendum.

81 Ex quo colligitur quod ſi cauſſa appoſita ĩ libello inepta ſit illum reddit ineptum. Bart. *in d.l.edita 6.de edendo*, & Antonius de Butrio *in capitul. dilecti extra de Iudicijs.*, & ſentẽtia ſuper eo lata eſt ipſo iure nulla, nec ex ea oritur actio in factum, nec Iudicis officium. Gloſ. *ſupra de obligationibus in principio*, relata à Baldo idem tenente *in l.actori C. de rebus credit. in l.ex hoc iure de Iuſtitia, & Iure, & in leg. ſecunda ff. de Iure Iurando.*, Hyppol. *ſingul.* 119. *in med.*, Scacc. *de ſent.*, *& re iud, Gloſ.* 14.*q*.7.*n*.37.,*&*38., Curt.Iun, *conſ.*163. *nu*.6., Menoch. *conſ.* 361.*n*.8.*lib*.4., Andr.Gaill.*lib.* 1.*pract.obſer.cap.*66., vbi plures cumulat, inter quos Vantium *in tractat. de nullitate ex defect. proceſſ. num.* 22. *cum ſeqq.*

83 Quę quidem ineptitudinis libelli exceptio poteſt quocũque tempore opponi, etiam poſt litem conteſtatam. Baldus, & Salycetus *in l. licet C. de Procuratoribus, & in auth. ſi quis litigantium. C.de Epiſcopal. Audient.*, Franc. Marc. *qu.* 718., Tepat. *var.reſol.tit.*124. *in fin.*

Quod ampliat Iaſon ſupra *in dicto §. omnium num.* 168. etiam dictam libelli ineptitudinem opponi poſſe poſt ſententiam citans Ancharan.

in clement. conſtitutionem de Electionibus.,cui addo etiamſi ſententia tranſiuit in rem iudicatam, vt ex Bald., Imol., Paul. de Caſtro, & alijs dixit Crauett. *conſ.* 151.*n.* 3.

§. QVARTVS.

SED ISTÆ QVIDEM.

SVMMARIA.

1 *§.1. Continuatio.*

2 *Eiuſdem diuiſio.*

3 *Eiuſdemq; ſummarium.*

4 *Prætoriarum Actionum quædã ſunt in rem, quædam vero in perſonam.*

5 *Publicianæ actionis diffinitio, cũ num.* 6.

7 *Res vitium habens vſucapi non poteſt.*

8 *Omnia, quæ locum habent in Reiuendicatione, locum etiã habent in Publiciana.*

9 *An publiciana, & reiuendicatio ſint inter ſe æquipollentes. cũ nu.* 11., 13., & 14.

10 *Reiuendicatio, & publiciana ſimul proponi nõ poſſunt.*

12 *Publiciana, & Reiuẽdicatio sũt cõuertibiles.*

15 *Reiuẽdicatio, & publiciana in quibus nõ ſint æquipollẽtes. cũ num.* 16.

Reiuẽdicatio dari poteſt cõtra titulo poſſidẽtem, ſecus vero Publiciana.

16 *Publiciana quaſi Domino competit, Reiuẽdicatio tamẽ nõ niſi vero Domino datur, cum num.* 17.

18 *Publiciana etiam ad res incorporales datur, eiuſq; exemplum.*

19 *Ad hoc vt publiciana competat, requiritur quod rei traditio, vel quaſi præcedat.*

20 *An Eccleſiæ Publiciana competat abſq; traditione, uel quaſi, Et ſic an l. final. C. de Sacroſan. Eccleſ. locum habeat in Publiciana, cum nu.* 21.

22 *Cur furi nec Reiuẽdicatio, nec Publiciana detur*

23 *Titulus á fure quæſitus pro nõ titulo habetur.*

24 *Mala fides ſuperueniẽs de Iure Canonico impedit præſcriptionem, ſecus vero Publicianam.*

25 *An mala fides illius, qui rẽ mihi de-*

dedit, vel vẽdidit taliter mihi noceat, vt publiciana vti nõ poſſim.

26 *Mala fides auctoris mei, à qua rem bona fide accepi, an noceat præſcriptioni lõgi temporis.*

27 *Publiciana eoſdem greſſus ducit, quos præſcriptio.*

28 *Publiciana adhoc vt competat, qualibet rei traditio ſufficit.*

29 *Res propter quam publiciana datur, an neceſſe ſit, vt poſſit vſucapione acquiri.*

30 *Seruitutes nõ vſucapiũtur, ſed pro illis publiciana competit.*

31 *Quæ actiones cõpetãt pro rebus furto ſubtractis.*

32 *An furtum cõnumeretur inter caſus fortuitos. cum nu. 33., 34., 35., 36., 37., & 38.*

39 *Hæres an adeũdo hæreditatem in foro cõſciẽtiæ creditoribus, & legatarijs defuncti vltra vires hæreditatis teneatur.*

40 *Teſti aſſerẽti aliquod verum eſſe ſecũdum ſuam cõſciẽtiam nõ creditur.*

Nec etiam ſentẽtia valet ſi Iudex in ea dicat ſecũdum ſuã cõſciẽtiam.

41 *Libellus in Publiciana.*

1 QVIA ſupra dictum fuit, quod actionum quædam ſunt ciuiles, quædam vero prætoriæ, & de primis dictum fuit; meritò de ſecundis, ſcilicet de prætorijs videretur dicendum; iure igitur iſte §. ad præcedentem continuatur.

2 Qui in duas diuiditur partes, in quarum prima ſupradictarum actionum ponitur declaratio, & vt ciuiles habentur, in ſecunda tamen de prætorijs tractatur actionibus, ſecunda ibi aliæ autem.

3 Hoc tamen modo ſummatur. ſecunda actionum diuiſio eſt, vt quædam ſint ciuiles, de quibus dictum eſt, q̃dam verò pretoriç, de quibus dicetur.

4 Quarum prætoriarũ actionum quædam ſunt in rem, quædam verò in perſonam, at quia Prima in rẽ actio publiciana vocatur, merito de iſta prius tractabo.

5 Publiciana actio eſt in rẽ competens alicui ratione iuris ſibi bona fide quæſiti in rem, vel ad rem commercio hominum non exemptam, non prohibitam vſucapi ꝓpter vitiũ traditione, vel quaſi ſecuta ex cauſſa habili ad trãslationem dominij contra habentem facultatem reſtituẽdi ad declarationem ſui iuris. Dyn. hic *num.* 1., & Iaſon *num.* 7., Alexand. *in l. 3. §. ex cõtrario in fin. ff. de aqu. pluuia arcẽd., cõſ. 118. in princ. lib. 2., & cõſ. 182. col. 2. lib. 7.,* Suarez de Paz *in pract. tom. 3. cap. 2. §. 1. per totum.*

6 Dixi in rem, publiciana enim in rem datur, vt patet

ex

ex textu noſtro, Dixi ratione iuris, quod intelligitur quaſi dominij, vt tradit Imperator hic *in principio.* Dixi bona fide quæſiti, quia non debet eſſe prohibita vſucapi. *l. eum qui §. prætor ait de publician.*, Dixi in re, vel ad rem, quia pro illo ſeruitutis iure ſibi à non domino conſtitutæ publiciana competit. *l. ſi ego §. 1. ff. eod.*, Dixi non prohibitam vſucapi. iuxta text. *in d. l. eum qui eod.*, Denique dixi propter vitium, quia res vitium habens vſucapi non poteſt. *l. ſponſus §. in vectigalibus*, *& l. ſiue autem §. hæc actio de publician.* Cald. *conſ. 20. n. 3. lib. 5.*, Fulgoſ. *conſ. 140. incip. in cauſſa, q̃ vertitur in prin. verſ. ad ſecundum.*

8 Circa quæ notandum eſt Primo omnia eã, quæ locum habent in reiuendicatione, locum etiam in publiciana habere; omneſq; leges de reiuendicatione loquentes, de publiciana etiam loqui. *d. l. eum qui. §. in publiciana ff. eod., & l. officium §. fin. de reiuendicat.*

9 Ex quibus dubitandum inſurgit, an publiciana, & reiuẽdicatio ſint inter ſe æquipollentes. Quidam Doctores nõ ſolum non eſſe æquipollẽtes affirmant, verum etiam contrarias eſſe probãt. Primo per text. *in l. nemo ex his, §. quoties, de Iur. Iurand.*, vbi contrarias eſſe habetur.

10 Secundo per text. *in l. Paulus de verbor. ſignificatione.*, vbi reiuendicatio, & publiciana ſimul proponi non poſſunt, quia ſunt contrariæ, Ergo ex iſtis iuribus videretur dicendum publicianam, & reiuendicationem nõ eſſe æquipollentes.

11 Ex altera vero parte alij cõtrarium tenent: Primo per text. *in l. eum qui §. in Publiciana ff. eod., & in l. officium §. fin. ff. de reiuendicatione.*, Vbi in illis rebus, in quibus competit rei vẽdicatio competit & Publiciana, Ergo ſunt ęquipollentes.

12 Secundo per text. *in l. nihil*, & ibi Baldus *C. de vſucapion.*, Vbi rei vendicatio, & publiciana ſunt conuertibiles, Ergo per conſequens æquipollentes.

13 Pro iurium tamen Concordiam diſtinguendum eſt, ꝙ aut loquimur quo ad originẽ, aut quo ad effectum. Primo caſu minime ſunt æquipollentes, ſicq; loquuntur iura 14 primo loco poſita; Secundo vero caſu maxime; & ita procedunt iura ſecundo loco allegata. Dyn. hic *num. 21.*, Fulgoſius *d. conſ. 140. in cauſſa, quæ vertitur in princip.*

15 Non ſunt etiã in hoc Reiuendicatio, & publiciana æquipollentes ſcilicet quod quamuis reiuendicatio dari poteſt contra titulo poſſidentem. *l. officium ff. de reiuendic.*, Pu-

Publiciana tamen nunquam datur contra poſſidētem Titulo. *l.cum ſi duobus*,& ibi Bartol. *ff.eodem.*, Alexand. *conſ.4. videtur inſpectis. col.2.verſiculo ſi vero vellet, & conſ.39. viſis ſcripturis nu.4.lib.2.*, Suarez de Paz *tom.3.cap. 2. dicto.§.1. num. 24.*

16 Notandū ſecundo eſt Publicianam quaſi domino cōpetere. text. eſt in §. noſtro, vbi omnes ſcribentes, & in *l. prima ff. eod.* Gloſ.*in cap.Abbate ſane de re Iud. lib. 6.*, Innoc., & Panorm. *in cap. 2.nu. 7. de conſuetud.*,Suarez de Paz vbi ſupra *num 2.*,& etiam illi, qui rem emit à non domino, deſijtq; poſſidere,*d.l. prima in princ. ff. de publician.*,Paul. de Caſtr. *conſ.446. in cauſſa, qua vertitur num.2. verſ. quantum*

17 *ad tertium lib.1.*, Sed reiuendicatio vero domino datur. *l. in rem de reiuendic.* , Dyn. hic *num.23.*, Bartol. *in l. ex diuerſo §. 1. ff. eod.*, Decius *conſ.66. col. 2.in fin.*,Alexandr. *conſ.28. in princip.lib.2.*, Ruin.*conſ.13. col.2.* , *& conſ.15.nu. 3. vol.4.* Hocque adhuc ego in precedenti §. late dixi, In quo etiā caſu reiuendicatio , & publiciana minimè ſunt æquipollentes.

18 Hinc eſt, quod publiciana etiam ad res incorporales datur, V. G. quando ſeruitus à non domino conſtituta eſt, *l. ſi ergo §. 1.*, *& 2. ff. de publician.*

19 Tandem ex textu noſtro Notandum eſt tertio quod ad hoc vt publiciana competat, requiritur vt rei traditio, vel quaſi præcedat. *l. ſiue autem §.1. ff. eod.*, Suarez de Paz *loco cit.c.2. §. 1.nu.15.to.3.*

20 Vnde quæritur, an Eccleſiæ Publiciana detur abſque traditione , vel quaſi, & ſic *an dicta l. final.C. de ſacros. eccleſ.* locum habeat in publiciana. Ioann. Andr., & Abb. Panor.*in dicto cap.2. de conſuetud.* negatiuam tenent opinionem,& dicunt traditionem, vel quaſi requiri, prout etiam tenent Specul. *in titul. de locat., & cōd.§. nūc aliqua*,Bald. *in l.quoties C. de reiuendicatione, & in l.1.C.ſi plures vna ſententia*,Florent. *in dicto.cap. Abbate ſanè de re iudic.*, Alex. *conſ.98.n.9.lib.2.*,& huius opinionis ea ratio eſt,quia quaſi dominium publicianam importat,& in ea tituli,traditęq; poſſeſſionis probatio requiritur per text. *in d.l 1.ff.de publician.* excellenter Bartol. *conſil. 206. lib.1.*

Contrarium tamen tenent Innocentius *in cap. in præſentia extra de probation.*, Anton. de Butr. *in d. cap.2. extra de conſuetudin.* , Bald.*ſibi contrarius in l.ſi qua autem §.ſi duobus de publician.* moti ex ratione text. *in d.l.fin. C.de Sacroſanct. Eccleſ.*

21 Pro Doctorum tamen cōcordia diſtinguendum eſt ; aut

Digitized by Google

aut ille, qui donauit reliquit, vel dedit publicianam habebat, aut ſola bona fide poſſidebat, ſi primo caſu publicianam transfert, ſi verò ſecundo minimè. Bart. *in l. prima. §. 1. ff. eod.*, Bald. *in d. l. fin. C. de Sacroſanct. Eccleſ.*, Io. de Imol. *in d. cap. 2. de conſuetudin.*, & Iaſon hic *num. 36.*

22 Propterea eſt, quod furi nec publiciana, nec reiuendicatio cõpetit, ſemper enim mala fide, & ſine titulo poſſidet, pro quo regula illa eſt,
23 quod nempe titulus à fure quæſitus pro nõ titulo habetur: Bart. *in l. manifeſtiſſimi §. ſed cum, verſ. quæro quid ſi ad aliquem. C. de furt.*, Imol. *in cap. ſæpe de reſtitution. ſpoliat.*, Paul. de Caſtr. *in l. & idem §. primo. ff. de condit. furt.*, & Iaſ.
24 hic *num 21. vſq; ad 22.*, Vnde aduertendum eſt, quod mala fides ſuperueniens de iure canonico impedit præſcriptionem. *cap. fin.*, vbi plures cumulat Auguſtin. Barboſa *in collect. de præſcript.*, tamen nõ impedit publicianã., Bartol. *in l. eum qui. §. prætor ff. de publiciana.*, Bald. *in l. ancillæ ſubtractæ verſ. ſed an per ius Canon. n. 10. C. de furtis,* Et ad hoc habetur textus formalis *in d. cap. Abbat. de re Iud. lib. 6.*, & Gomez hic *num. 12.*

25 Ex quibus infertur illa pulcherrima quæſtio, nimirum an mala fides illius, qui rem mihi dedit, vendidit, vel deniq; eius dominium tranſtulit taliter mihi noceat, vt publiciana vti non poſſim. De hac quæſtionę non loquimur de iure ciuili digeſtorum, Marcellus enim non nocere ait *in l. eum qui §. prætor ait de publician.* Sed hanc quæſtionem difficillimam reddit Iuſtinianus *in Authentica malæ fidei C. de præſcript. longi tem-*
26 *poris*, vbi mala fides auctoris mei, à quo rem accepi, quãuis illam ab eo bona fide habui, tamen nocet præſcrip-
27 tioni longi temporis, ſed publiciana eoſdẽ greſſus ducit, quos præſcriptio. *d. l. eum qui ff. eod.*; Ergo quia præſcriptio locũ habere non poteſt, neq; publiciana.

28 Iaſon huic difficultati reſpondens dicit, quod ad hoc, vt publiciana competat quælibet rei traditio ſufficit, & ſic etiam ſi mala fides auctoris adſit, tamen nihil nocet, quo minus publiciana competere poſſit, cum qua opinione tranſire videtur Suarez de Paz vbi ſupra *num. 21.*

Hæc tamen reſponſio non approbatur ab Vſillo hic, ex
29 text. *in d. l. eum qui*, vbi id, q̃ deſideratur in publiciana eſt, quod res propter quam ipſa datur poſſit vſucapione acquiri.

Propter quod alia reſpõſio verior mihi videtur, quod regula illa *in d. l. eum qui.* poſita vera eſt, Ibi enim affir-

mati-

matiuè dicitur, nimirũ quod res, quæ vſucapi poteſt, poteſt & publiciana recuperari, non verò negatiuè, videlicet quod vbi vſucapio non procedit, publiciana locum nõ habeat. argumento text. *in l. illud C. de collat.* Pro quo habetur exẽplum valde notabile in ſeruitutũ materia, nimirum, quod
30 ſeruitutes non vſucapiuntur. *l. ſeruitutes ff. de ſeruitut.* tamen pro illis publiciana competit. *l. ſi ergo* §. 1. *ff. eod.*, in quam opinionem inclinare videntur, Alex. *conſ.* 39. *nu.* 4. *lib.* 2., Ruin. *conſ.* 109. *n.* 36. *lib.* 2., Balbus *de præſcript. in* 3. *p. princ. quæſt.* 12. *num.* 7., Boer. *deciſ.* 182. *nu.* 41. dum aſſerunt, quod iſte tàlis poteſt rem ab illo emptã (licet à non domino, vel ab habente malam fidem 10. annorum præſcriptione acquirere inter præſentes, inter abſẽtes vero 20., cum ſit bonæ fidei poſſeſſor.

31 Quibus ſic expeditis ad Gloſſæ explicationem me cõfero *in verſiculo caſu.* Pro cuius intelligentia ſciẽdum eſt, quod pro rebus furto ſubtractis non ſolum publiciana, verum inſimul actio furti, & bonorum raptorum competit.

32 Ex qua etiam ſubſequẽter Dyn., Angel. Aretin., & Iaſ. hic *num.* 46. controuertunt, & dubitant an furtum connumeretur inter caſus fortuitos. Et quidem negatiua Pars ſuadetur Primo ex Gloſ., *& l.* 3. §. *hoc edicto ff. de naut. caupon. & ſtabular.* Secundo *ex eadem in l. ſi res pupillares, ff. de admin. tutor.*, quæ dicunt furtum inter caſus fortuitos nõ connumerari. Iaſon dicit, Gloſſas iſtas nihil probare, caſum tamen eſſe *in l. qui ædes, & in l. ſi fortuito ff. de incend., ruin., & naufrag.*

Ex alia verò parte contrarium verius mihi videtur. Primo quia in iſtis Gloſſis habetur, quod cum dicunt furtum dicunt etiam rapinam, vel aliam vim, ex quibus apertè conſtat, quod illa particula vis denotat caſum fortuitum. *l. ſi ea res de action. empt.*, *l.* 1. *C. commodati.*

Secundo quia Gloſ. *in auth. ſed nouo C. de ſeru. fugit.*, & *in cap. ſedes extra de reſcript.* aſſerit furtum inter caſus fortuitos connumerari, quod probat ex eo, quia non diceretur, vel aliam vim; quam opinionem amplectitur etiã
33 Bald. *in l. prima. C. depoſit.*, vbi firmiter tenet furtum eſſe caſum fortuitum, ſicut incurſus latronum, idem tenet Alexand. in add. ad Bart. *in l. argentum. ff. commodat.*, & pro hac opinione allegant communiter Doctores, & præcipuè idem Alex. ibidem duas notabiles leges, *l.* (ſcilicet) *eum qui in princip. de furt., & l. ſi quis.* §. *Imperator ff. depoſi.*

34 Ob id Aretin. hac diſtin-

ctio-

ctione diſſonas iſtas concordare putat opiniones, nempe quod aut furtum imputari poteſt culpa illi, cui accidit, aut non, Primo caſu minime dicitur caſus fortuitus, Secundo verò maximè.

35 Hæc diſtinctio nõ placet, quia furtum, & incendium præſumuntur facta ſemper culpa habitantium., Bald. *in l.ſi creditor Cod. de pignor.*, per text. *in l.ſi vendita de peric., & commod. rei vendita*, & Hyppol. de Marſil. *in l.prima ff ad leg. Cornel. de Sicar.*

Hinc Bartol. *in d. l. ſi quis argentarijs. §. an vero hæredi*
36 *ff. de edend.* diſtinguit dicens, quòd caſus fortuiti in duplici ſunt differẽtia, quidam enim ſunt manifeſti, vt incendiũ, ruina, &c., quo modo furtum non dicitur caſus fortuitus, quidã verò ſunt occulti, ſicq; furtum eſt caſus fortuitus.

Quæ quidẽ diſtinctio ſecundum regulas iuſta non videtur, inſufficiẽs enim eſt, quia in furto manifeſto non procederet, vt notat Gomez. hic *nu.* 32.

Sed Abbas *in cap. 1. nu.* 16. *extra cõmodat.* fortè difficultatem ſentiens hoc modo di-
37 ſtinguere videtur, quod aut res per vim, & violentiam ſublata fuit, & tunc non data negligẽtia partium caſus fortuitus eſt, puta quia non tranſibat per loca periculoſa; Aut furtum committitur clandeſtinè, quo caſu aut eſt perſona, à qua diligentiſſimus, prudentiſſimuſq; non præcauiſſet, (vt à filio, vxore, vel famulo fido), & tunc eſt etiã caſus fortuitus, *l.ea quæ fortui-*
38 *tis C. de pignor.*, ſecus verò ſi perſona non erat talis, nẽpe à qua cauere potuerat, ideq; etiam tenuerunt Bart. *in d. l.ſi creditor.*, Roman. *conſ.* 413. *n.* 12., Cagnol. *in l.contractus.nu.* 24. *de reg.Iur.*, Iaſon *conſ.* 42. *n.* 3. *lib.* 1., Tuſch. *littera F. cõcl.* 561., Curt. Iun. *conſ.* 256. *nu.* 12., Alciat. *reſponſ.* 687. *nu.* 5., alioſque refert idem tenens Menoch. *conſ.* 353. *num.* 9., & 10.

Et ſic reſpõdetur ad argumenta in cõtrarium adducta, & dicitur quod procedunt quando lata culpa fuiſſet, quãuis illæ Gloſſæ nihil probant, vt dicit Iaſ. *loco citato*, quam reſponſionem amplectitur etiam Alexand. *in d. l. argentum*, Secundum quam diſtinctionem patet, Abbatem prædictas concordaſſe opiniones.

Deniq; pro huius Paragraphi complemento, & Gloſſæ finalis intelligentia videnda
39 eſſet illa quæſtio, an hæres adeundo hæreditatem in foro conſcientiæ creditoribus, & legatarijs defuncti vltra vires hæreditarias teneatur, quã quæſtionem omitto, eam tamen ponit Bald. *in l.fin. C.de iur. deliber.*, *in l. filium quem*

G ha-

habentem C. famil. erciſc., & *l.1. C.de Sacroſan. Eccleſ.*, qui etiam ponit an detractio falcidiæ procedat in foro conſcientiæ, *in l. cum à matre C. de rei vendicat.*

Vnum tamen ex eadem Gloſ. noto, nimirum quod ſi teſtis dicat aliquod verũ eſſe ſecundum ſuam conſcientiã, vel ſi Iudex in ſentẽtia dicat ſecundum ſuam conſcientiã neutrum valet. Bald. *in cap. niſi cum pridem de renunciat.*, & Iaſon *hic nu.* 134.

41 Libellus in publiciana hoc modo formari debet, vt Primo dicatur qualiter talis res, quam quis prętendere intendit ad ſe pertinet iure quaſi dominij ex eo, quod eã emit, vel alio habili titulo ad dominij translationem habuit ab eo, quem dominum eſſe credebat, & quod virtute dicti tituli tradita fuit, eamque poſſidebat, & in cauſſa eam vſucapiendi erat, qualiterque nunc cauſſa poſſidet, aut detinet Titius, iniuſteq; negat ſibi reſtituere, cum eam reſtituendi facultatem habeat, quarè petit per Iudicis ſentẽtiam declarari ad ſe pertinere iure quaſi dominij, dictumq; Titium condemnari, condẽnatumq; oportunis Iuris remedijs compelli ad dictam rem cum fructibus tibi reſtituendam, ſimul cum damnis, adijciendo cauſſas opportunas, & neceſſarias, quam libelli formam optimam eſſe reputant Speculat. *in tit. cauſſ. poſſeſſ., & proprietat. §. nunc videndum*, Io. Fab., Aretin., & Iaſ. hic, & Suarez de Paz *loc. cit. n.* 21. 22., & 23.

§. QVINTVS.

RVRSVS EX DIVERSO.

SVMMARIA.

1 §. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Quot abſentiarum genera ſint.* cum nu. 5. 6. 7., & 8.
9 *In dubio quis an præſumatur abſens, vel præſens.*
10 *Ignorantia præſumitur ubi ſciẽtia*

tia non reperitur.
11 *Abſens dicitur, qui in loco vbi petitur non reperitur.*
13 *Quod plurimum facti habet in dubio probari debet.*
14 *Ex diuerſis non fit illatio, cum num. 15.*
16 *Abſens quis non præſumitur, ſed præſens, niſi contrarium probetur. cum n. 12.*
17 *Quomodo Capti ab hoſtibus uſucapiant.*
18 *Hoſtes, latrones, fures, & furunculi explicantur. cum n. 19., 20., & 21.*
22 *Graſſatorum ſpecies quot ſint. cum num. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31., & 32.*
33 *Captus ab hoſtibus vſucapere non poteſt niſi ex cauſſa peculiari, cum num. 34. 35., & 36.*
37 *Captus à latronibus illorum ſeruus non fit, & ideo condere poteſt teſtamentum.*
38 *Obſides teſtamentum facere minime poſſunt.*
39 *Præſens in Ciuitate contra abſentem, qui rem ipſius vſucepit, eſt reſtituendus.*
Reſtitutio in integrum nequaquã competit contractu nullo exiſtente.
40 *Particula (intra) quid ſignificet.*
41 *Reſtitutio in integrum eſt in priſtinum ſtatum poſitio.*
42 *Reſtitutio per quas res datur.*
43 *Libellũs debet eſſe cautus, vt explicitè cauſſas in libello ponat.*
44 *Reſciſſoria non eſt proprium actionis nomen.*
45 *Reſciſſoria actio nunquam læſo competit, niſi obtenta in integrum reſtitutione.*
46 *In integrum reſtitutio per officiũ Iudicis petitur.*
Et nunquam debet concedi ſine læſione.
47 *Libellus in Reſciſſoria.*

1 QVIA ſupra tractauit Imperator noſter de eo, qui quamuis non vſucepit vſucepiſſe tamen fingitur; rurſus nunc de eo dicendum ſequitur ex diuerſo, qui licet vſuceperit, verèq; vſucapionem compleuerit, tamen ſicuti nõ vſucepiſſet cum eo agitur, meritò igitur præſens Paragraphus ad præcedentes continuatur.

2 Qui in duas diuiditur partes, in quarum prima de reſtitutione danda præſenti cõtra abſentem agitur, & in ſecunda regula extenditur ad multos alios caſus., Secunda ibi genus.

3 Hoc tamen modo ſummatur. Præſenti cõtra abſentem Reipublicæ cauſſa, vel in poteſtate hoſtium vſucapiẽtem rem dicti præſentis remiſſa vſucapione ſuccurritur.

4 Ob cuius textus noſtri euidentiam notãdum eſt Primo, multa in iure abſentiarũ genera dari. Quædam enim abſentia neceſſaria, & lauda-

bilis eſt, vt illa militum, eſtq; neceſſaria ad patriæ defenſam , & deſertor capite punitur. *l.deſertorem ff.de re militari*; laudabilis, quia pulchrum, laudabileq; eſt in armis ſuccumbere. §.*fin.ſupra de excuſat. tutor.*

5 Secunda eſt abſentia probabilis, & non neceſſaria, vt illa ſtudiorum cauſſa ; nullus enim abeſſe ſtudiorum cauſſa eſt compellendus. *l.præceptorem ff.ad l.Aquil.* Probabilis, laudabiles enim ſunt labores illi, quibus propter litterarum cognitionem inſudamus. *Authẽtica habita C. ne fil.pro patr.*

6 Tertia eſt neceſſaria tantum, & non probabilis, qualis eſt illa relegatorum, qui ſententiam paſſi ſunt, patriam enim relinquere coguntur, diciturq; neceſſaria propter ſententiam, cui obedire tenentur, non probabilis, quia hoc abſentiæ genus omni prorſus priuilegiorum fauore caret. *l.1.§.1. in fin. C. de annu. except.*

7 Quarta dicitur voluntaria tantum, & non contumax, vt eſt illa mercatorum merciũ comparandarum gratia; dicitur voluntaria , nulla enim neceſſitate abeſſe coguntur, qui mercaturę gratia peregrinantur. *l.fin. C.de commerc.*, *& mercator.*

8 Quinta tandem dicitur voluntaria, & contumax , vt reus, qui in Iudicium vocatus eſt, in eo ſiſtere nõ vult, ſub quo abſentiæ genere neminem excuſandum eſſe leges voluerunt. *l.properandum C.de Iudic.*, *l. ſi finita §. Iulianus ff. de damn. infect.*, *& l. fulcinus §. latitare ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eat.*, quos abſentiarum modos referunt Gloſſa magna *in l.fin.de reſtit.in integr.*, Iaſon. hic *num.* 1., Miſinger. *n.* 24., Anton. Vſill. *num.*1., Suarez de Paz *in practic.tom.*3. *cap.*2. §.2. *de reſciſſor. act.n*, 8. *fol.*16. *à tergo.*

9 Notandum ſecundo eſt ſimul, & dubitandum an quis in dubio abſens, vel præſens præſumatur, dummodo contrarium non probetur. Et quidem Speculator *in tit. de actore §.primo*, Bald. *in l.fin. C.de bon.quæ liber.*, Alex. *conſ.* 89. *n.*13 *lib.*5.,*cõſ.*92.*num.*29.*eod. lib.*,*conſ.*98.*lib.*2.,*& conſ.*177.*n.* 13. *lib.*6.,Nacta *conſ.*67.*nu.* 6. *vol.* 1.,& Cæphal.*conſ.*203.*nu.* 5. *lib.* 2. tenent, quod quis abſens præſumitur donec cõtrarium non probatur, Quod ex duabus probãt rationibus.

10 Primo per text. *in cap. præſumitur de regul. Iur. in* 6., vbi ignorãtia præſumitur, ſi ſciẽtia non reperitur . Ergo eodẽ modo præſumitur abſens, ſi præſens non probetur.

Secundo per text. *in l. abſentem de verbor. ſignific.* vbi abſẽs ille dicitur, qui in eo loco, in quo petitur nõ inuenitur. Ergo quis præſumitur abſens,

ſens, donec contrarium probetur.

Bartol. verò, & Dyn. *in l. his poteſt de acquir. hæred.*, Iaſ. hic *num.* 5., Paul. de Caſtr. *in l. illud nu.* 6. *C. de ſacroſ. Eccleſ.*, Alexandr. ſibi contrarius *cōſ.* 89. *in fi. lib.* 5., Aretin. *conſ.* 103. *num.* 7., Silua. *conſ.* 3. *num.* 13. Cæpoll. *cōſ.* 58. *n.* 15. *in ciuilib.*, Maſcard. *de probat. concl.* 5 *nu.* 2. *tom.* 1., Afflict. *in conſtit. de lit. cont. rubr.* 89. *lib.* 1. *num.* 28., Anton. de Canar. *in tract. de excuſat. quæſt.* 16., quem refert, & ſequitur Franc. Marc. *deciſ.* 626. *num.* 3. *parte ſecunda, & deciſ.* 174. *parte prima*, & Clarus *in prac. crim. §. fin. quæſt.* 34. *verſ. ſed nunquid.* aſſerunt, abſentem non præſumi, niſi talem eſſe probetur. per text. *in l. filium de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur.*, vbi quod maritus adfuit probari debet, ergo abſentia non præſumitur niſi probetur.

13 Hæc vltima ſententia magis vera mihi videtur ex eo, quia quod plurimū facti habet in dubio probari debet, ſed abſentia plurimum facti habet, ergo probari debet. Bart. *in d. l. his poteſt, & in l. relegati de pœn.*, ac Doctores ſupra citati.

Vndè reſpōdetur ad leges in contrarium adductas, Et Primo ad textum *in d. cap. præ-*
14 *ſumitur*, diciturq;, quod ex diuerſis non fit illatio, ita ignorantia, & abſentia non ſunt eædem, ergò ex iſtis fieri non poteſt illatio. Bart. *dicto loco cit.*, Secundo reſpondeo *ad d. l. abſentem*, diciturq; iſtā legē declaratiuè procedere, declarando ſcilicet quis ſit abſens, ſicq; nihil contra iſtā ſententiam dicit; ſolum enim abſentis naturam explicat, aſ-
15 ſerens illum abſentem eſſe, qui in loco, in quo petitur nō reperitur. Angel. *in d. l. fin. C.*
16 *de bon. quæ liber.* vndè reiectis contrarijs concluditur abſentem quem non præſumi, ſed potius præſentem, niſi cōtrarium probetur,

Quibus ſic intellectis ad explicationē Gloſſæ deuenio *in verſ. hoſtium*, ob cuius intelligentiam quæritur? quomo-
17 do capti ab hoſtibus vſucapiant. Pro cuius dubij reſolutione videndum eſt quinā ſint hoſtes, & qui ſint latrones, quibus cognitis benè reſoluetur præpoſita quæſtio.

Et quidem in iure noſtro quattuor inter ſe dātur differentes termini. Primo hoſtes, Secundo latrones, Tertio fu-
18 res, & Quarto furunculi. Hoſtes dicuntur illi, qui ſubſtinent arma contra Principem, vel contra Romanam Eccleſiam. *l. hoſtes*, & ibi Bart. *ff. de captiu., & poſtlimin. reuerſis*, & Caſtill. *deciſ.* 107. *num.* 43.
19 Latrones ſunt viarum derubatores, qui & alio vocabulo viarū graſſatores appellantur. *l. capitoliū §. graſſatores de pæn.*, qui

qui quamuis vt hoſtes repu-
tentur, eorum tamen bona
deprædari non poſſunt, ſicuti
ea hoſtium, neq; occupanti
conceduntur, cùm ſpectent
ad fiſcum. Afflict. *in conſt. for-
iudicatorum bona*, & Caſtill.
20 *d.deciſ.*107. *nu.* 45. Fures ſunt
illi, qui vt plurimum de no-
cte furantur. Gloſ. *in l.prima*
§. *tria lumina*. *verbo aptores*
21 *ff.de ventr. inſpic.* Deniq; furũ-
culi dicuntur illi, qui de par-
uo contentantur, qui & alio
vocabulo manticulari appellã-
tur. *cap. conſului extra de offic.
delegat.*

Vltra quos quattuor Prçci-
tatos terminos dantur pariter
in iure aliæ latronum, ſeu
graſſatorum ſpecies, Et primo
22 datur Pirata ideſt Prædo ma-
rinus, qui latronibus æquipa-
ratur. Farin. *de furt.quæſt.*166.
nu. 29. Hodie tamen in Re-
gno noſtro Pirata impunè à
quolibet occidi poteſt, eiuſq;
bona fiunt capientium, vt in
*cap. Regn.Reg.Ioan.*23.,*Alphõſ.*
396., *& Ferdin. cap.* 8., quod
poſt multos docuit etiam Ca-
23 ſtill. *deciſ.* 158. *num.* 5. Item
datur Prædo, & Prædator,
eſtq; ille, qui rem abſq; Do-
mini volũtate etiam ſibi de-
bitam capit. *l.ſi ex ſtipulatione
de acquirend.poſſeſſ., l. eum qui
ff. de furt., Authentica naui-
gia Cod. eodem.*, Farin. *ibidem*
24 *num.*30. Tertio datur Raptor,
qui res alienas mobiles, vel
ſe mouentes dolo malo alicui
aufert, omniſq; Raptor eſt fur,
non verò è contra. *l. ſed exi-
medi ff.ne quis eũ qui in ius, &c.*
Quarto datur Abigeus, eſtq;
ille, qui pecora ex paſcuis ali-
cuius, & armentis ſubducit,
hanc artem exercens abigen-
di animo, vt per aliquod ſi-
gnum, quod faciat animalia
fugiant, ſeparentur, vel à
grege diſperdantur, vt po-
ſtea eas, vel ipſarum partem
ſurripiant. *l. vnica C. eodem.*
26 Quinto dantur Balnearij, qui
eorum veſtes furantur, qui
denudati in balneum ingreſ-
ſi ſunt. Anton. Nebriſ. *in ſuo
vocabular. vtriuſq. iuris verb.*
27 *Balnearij*. Sexto dantur Sac-
cularij, ſuntq. illi, qui veti-
tas arces in Sacculo exercent,
vel ſm̃ alios, qui crumenas
aliorum cautè ſubducũt, &
inopinantibus auferũt, ſed ſe-
cundum Gloſ. dicitur is, qui
Saccos rerum portat mercib.
plenos deſuper bonis, & in-
ferius malis. *l. Saccularij vbi*
28 Gloſ., & Bart. *ff. de extra ordi-
nar. criminib.* Septimo dantur
Directarij, & dicuntur illi,
qui in aliena cænacula cum
furandi animo ſe dirigunt,
ſub quorum nomine *ex dec.*
Maſtrill. 318. ueniunt etiã ij,
qui falſas gemmas pro præ-
tioſis vendunt iuxta text. *in l.
quæſitum. §. oſtiarij de fund. in-*
29 *ſtruc.* Octauo datur Plagiarius,
eſtq; is, qui liberum homi-
nem, aut ſeruum alienum
ſcienter vendit, vel aliter
alie-

alienat, aut victum retinet, vel celat, ita etiam dicitur, qui liberum hominem, aut ſeruum alienum hoc modo accipit. Farin. *d.loc.cit.nu.* 45.
30 *per tot.* Nono datur Expilator, diciturq; is, qui hæreditatem expilat. Farin. *ibidem nu.* 49.
31 Decimo dicitur fractor, eſtq; ille, qui cum fractura furatur.
32 Farinac. *vbi ſupra nu.*40. Vndecimo, & vltimo datur Circulator, & dicitur is, qui dum Serpentibus homines perterrere facit, illorum bona ſurripit. *d.l.fin.ff.de extraordinar.crimin.*, Farin. *in d. qu.* 166. *num. vltimo.*

33 Iſtis ſic ſtantibus regulariter dico captum ab hoſtibus vſucapere non poſſe. Cuius ratio ea eſt. In iure enim habetur, quod qui ab alio poſſidetur, rem aliquam poſſidere nō poteſt. *l. liber homo* §. *quicquid ff de acq.rer. dom.*, *& l.hæredes* §. *in his, ff. de acquir.poſſ.* argumento text. *in l.ſic eueniet*
34 *ad l. Iuliam de adulter.* At cum captus ab hoſtibus in eorum dominio ſtet, illorumq; ſeruus effectus ſit. *l.ſeruorum ff.de ſtat.homin.*, §. *ſui de iur. per-*
35 *ſon.* meritò cum vſucapio ſine poſſeſſione non procedat. *cap. ſine poſſeſſione de regul.iur. in 6.*, *l.* 3. *& l. ſine poſſeſſione. ff.de vſucapion.*, captus ab hoſtibus vſucapere non poteſt.

Tamen regula relicta diſtinguendum eſt, aut enim
36 captus ab hoſtibus per ſe extra cauſſam peculiarem poſſidebat, aut per ſeruum, vel per filium ex cauſſa peculiari, in primo quidem caſu etiā ſi per aliū poſſidebat, nō tamē ex peculiari cauſſa interrumpitur vſucapio, nec amplius poſſidere poteſt. *l. ſi is qui in princ.*, vbi Bartol. *ff. de vſucapion.* Si verò in ſecundo non interrumpitur vſucapio, hoc enim modo poſſidere poteſt. *l. in bello* §. *facta de captiu.*, *& poſtlimin. reuerſis*, qui text. omnes caſus complectit., eoſq; elegātur tradunt Ludouic. Roman. *in d.l.ſi is qui pro emptore n.*1., *&* 2., vbi etiam Io. de Imola *in princ.*, Ioann. Crottus *in Repet. eiuſdem legis nu.*13.14., *&* 15., *& ibid.* Ioann. Bernardin. Branca *nu.*14. *in repet.*

37 Ex hoc eſt, quòd cum captus à latronibus, illorum ſeruus non ſit condere poteſt teſtamentum. *l. qui à latronibus ff.de teſtament.*, vbi Bartol., Io. de Imola, & Angel., ibiq; addictio. citat Bald. *in l. vnica C. de confeſſ.col.*5., & Lanfranc. *in repet.cap. quoniam cōtra col.*
38 5. *de probationibus.* quod facere nō poſſunt Obſides, & ab Hoſtibus capti. *l. obſides, & l.Cornelia ff.de teſtament.*, vbi Bartol., & Bald. citans Andr. de Pi: ibidem, & Innocent. *in cap. ſicut extra de Iureiurando.*

Qua Gloſ. ſic expedita ad ſubſequētem aliam deuenio *in verb. ciuitate*, ob cuius explicationem notādum eſt, ſen-

ſenſum noſtri textus eſſe, pręſentem in Ciuitate cõtra abſentem, qui rem ipſius vſucepit eſſe reſtituendum contractu perfecto exiſtente, ſed ſi contractus eſt nullus in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria. *l. in cauſa ff. de minor. 25. ann.*, *l. 2. C. ex quib. cauſſ. maior.*, Menoch. *conſ. 100. nu. 300. lib. 1.*, Bero. *conſ. 89. in fin. lib. 1.*, quos refert, & ſequitur Sfortia Odd. *de reſt. in integr. p. p. quaeſt. 17. art. 7. n. 62.*, idẽq; repetit *in q. 36. art. 2., & 3. nu. 16. ead. p. 1.*

40 Et ſic ſciendum eſt, quod particula illa (*intra*) in dicto text. poſita vltimum anni diẽ includit *l. prima,* vbi ſingulariter Bart. *ff. de offic. Praefect. Vrb.*, *& in l. 1. §. quod dicimus de ſucceſſ. edict.* Item dici poteſt, quod dictio iſta intelligatur, quod initium, & finem temporis reſpiciat. *l. 4. §. ſi intra ff. de damn. infect.*, Quæ etiam pro teſtibus cum ipſa deponẽtibus deſeruit. *l. ſi ita §. fin. ff. de manumiſſ. teſtament.*, Et aliquandò in emptione, & venditione ponitur. Bononienſ. *in repet. l. 2. C. de pact.*, & DD. *in l. vxorem §. legauerat. §. Codicillis, & §. cõcubinæ ff. de leg. 3.*

Deniquè pro huius Paragraphi complemento eſt explicanda Gloſ. *in verſ. reſciſſa,* quæ in tres diuiditur partes, In prima ad quid ponitur reſtitutio iſta tractatur, In ſecunda dubitatur, an reſciſſoria ſit proprium actionis nomen, In tertia deniq; quibus detur hæc actio, ponitur. Secunda ibi, non quod, Tertia ibi, alij.

Quò ad Primam multæ sũt opiniones inter ſe diſcrepantes, quas retulit Iaſ. hic *n. 75.*

41 Et quidem cum reſtitutio in integrum ſit in priſtinum ſtatum poſitio, conſequenter tantum reſtaurat reſtitutio, quantum abſtulit læſio. *l. quod ſi minor. §. reſtitutio de minor. & l. ſed etiam ſi per praetorem §. ſi feriæ, §. ſed cum feriæ, & §. quoties ff. ex quib. cauſſ. maior.*, Suarez de Paz *tom. 3. cap. 2. §. 1. de reſciſſor. action. nu. 10. fol. 16. à tergo*, Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 584. n. 9. tom. 3.*

42 Et quandoquè petitur cum quis propter abſentiam, vel aliam iuſtam cauſſam in poſſeſſione læditur, eamq; amittit, quò ad quam tantum peti debet ipſa reſtitutio. *l. ait praetor §. Itẽ ei ff. ex quib. cauſ. maior.* Quandoq; datur cùm quis dominio, aut competente actione priuatur, per quam illa præſcriptio, illudq; obſtaculum reciditur, vt patet ex text. noſtro. Quandoquè vero competit cùm quis ſimul in proprietate, & poſſeſſione læditur, qua ad vtrumq; reſtituitur. Gloſ. *in l. qui proprio. §. itẽ quaeritur de procurat.* Quãdoq; intentatur cum quis in acquiſitione læditur, quia nõ acquiſiuit, & tunc vt acquirat

reſti-

reſtituitur. *l. ſi quis ſtipulatus*
43 *ex quib. cauſ. maior.* Per quæ omnia apparet libellantem cautum eſſe oportere, vt explicatas cauſsas in libello ponat. Bart. *in l. quod tempore in fin.*, vbi Cyn., & Bald. *C. de reſtit. milit.*, Dyn. hic *ad fin. in vltima quæſtione*, Ioan. Fab. *in 3. col.*, & Nicol. de Neapol. *in 16. quæſt. extra Gloſ.*

44 Quò ad ſecundum dico cõmuniter per Doctores hic teneri reſciſſoriam proprium actionis nomen non eſſe, ſed potius cognomen, ſeu quamdam actionis adiectionem, prout eſt actio quod iuſſu, redhibitoria, & ſimiles. Gloſ. *in §. fin. verſ. directo cum alijs concordant. infra quod cum eo, &c.*, Ioan. Fab. *in 7. col. verſ. nunc quia*, qui poſt Petrum de Bellapert. ita firmans reſpondet ad ea, quæ in contrarium adduci poſſunt, & Nicol. de Neapol. *in 3. colum.* poſt nonnullos antiquos idẽ tenet referens hoc etiam tenuiſſe Bart. *in l. fin. prima col. C. ex quib. cauſ. maior.*

Quò ad tertiam denique huius Gloſſę diuiſionis ſpeciẽ
45 dicendum eſt, actionem iſtã nunquam læſo competere, niſi in integrum reſtitutione obtenta, ſicq; prius impetrari debet officium reſcindens. Gloſ. *in dicta l. ab hoſtibus*, vbi Bart. *in 4. col. verſ. his expeditis, & in d. l. fin.*, vbi etiam Angel., & Io. Fab. hic *in ſecunda col.*, quam opinionem cõmuniſſimam dicit Dyn. ibid. *in 3., & 6. colum.*

46 Quę quidem reſtitutio per officium Iudicis peti oportet. *dicta l. ſi quis ſtipulatus verſ. officium Prætoris eſt ff. ex quib. cauſ. maior.*, quẽ textum ante Angel. de Aretin. hic ad hoc allegat Bart. *in dicta l. ab hoſtibus d. §. ſed quod ſimpliciter ex quib. cauſ. maior.*, Suarez de Paz *in praxi tom. 1. parte prima octauo tempor. n. 121.*, & nunquam concedi debet ſine læſione. Put. *decíſ. 16. tit. de reſtit. in integr., & deciſ. 371. n. 1. p. 2.*; Cardin. Seraphin. *deciſ. 1238. num. 1.*, poſt Abbat. *in cap. ex litteris nu. 5. in fin. de reſt. in integr.*, Gratian. *diſcept. forẽſ. cap. 738. nu. 74. tom. 4.*

47 Libellus in iſta actione formari debet prout ponit Bartol. poſt Gloſ. *in l. non ab re C. vnde vi*, quem bonum eſſe reputant Bald. *in authentica contra qui propriam C. de non numer. pecun.*, & Anton de Butr. *in cap. conſtitutus extra de relig. dom.*, vbi formam, quam tradunt eſt, quod quis petat rem ſibi reſtitui, ad cuius rei reſtitutionem obtinẽdam Primo neceſſaria erat contractus reſciſſio, quia petendo reſtitutionem rei ſatis videtur petere contractus reſciſſionem, quæ præambula erat.

H §. SEX-

Digitized by Google

§. SEXTVS.

ITEM SI QVIS IN FRAVDEM.

SVMMARIA.

1 *§.Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Quot alienationum genera ſint, cum nu.5.6.7.8.9., & 10.*
11 *Quattuor remedia ponuntur tã ex Iure Ciuili, quam Prætorio ad reuocandas res in creditorum fraudem diſtractas, cum nu.12.13, & 14.*
15 *Filijs legitimis an cõpetat vtilis Caluiſiana ad reuocanda ea, quæ pater diſtraſſit, & quod medicum reliquit non ſufficit ad illorum legitimam.*
16 *Patri Caluiſiana cõtra filios nõ conceditur.*
17 *Filijs Adoptiuis Fauiana cõpetit ad reuocãdas res ab adoptiuo patre in eorum fraudem alienatas.*
19 *Dini anima quare Crucietur in Inferno.*
20 *Actio Pauliana an realis, vel perſonalis ſit.*
21 *Sicut in condictione indebiti veniunt fructus, ita & in Pauliana.*
22 *Actio fauiana eſt perſonalis ſicut, & Pauliana.*
23 *Quomodo Pauliana dicatur Actio perſonalis.*
24 *Bona non ſimul, & ſemel, ſed minutatim diſtracta præſumuntur in creditorum fraudem Alienata.*
25 *Ex donatione omnium bonorum inter viuos præſumitur alienantis fraus, & quomodo hoc procedat.*
26 *Alienatio in coniunctam perſonam fraudis præſumptionem non ſemper inducit, & quando. cum num.27., & 28.*
29 *Fraus præſumitur quando quis contrahit abſq; ſolemnitatibus, & ordinibus de Iure Ciuili, aut municipali requiſitis.*
30 *In quibus regula illa non procedat, ſcilicet alienationem In Creditorum fraudem valere, ſed per remedia Iuris reſcindi.*
31 *Appellatione creditorum largè veniunt omnes creditores ex quacumque cauſſa.*
32 *Quæ requirantur adhoc, vt creditores reuocent in eorũ fraudem alienata.*

Ex-

33 *Excuſſio non requiritur, cum notorie conſtat principalem debitorem non eſſe ſoluendo.*

34 *Et an requiratur ſententia Iudicis, quæ declaret debitorem non eſſe ſoluendo.*

35 *Libelli forma.*

Et quid agentes in dicto libello aſſerere debeant.

1 VISVM fuit ſupra de actionibus in rem, per quas ipſam vēdicamus, quæ aut noſtra eſt, aut pro noſtra habetur,& quia de primis dictum eſt, meritò de ſecundis dicetur. Iure igitur præſens Paragraphus ad præcedentem continuatur.

2 Qui in duas diuiditur partes, in quarum prima quoddā ponitur dictum, ex quo clara naſcitur quæſtio, In ſecunda verò eiuſdem quæſtionis eſt determinatio, ſecūda ibi permittitur.

3 Tamē hoc modo ſummatur, alienatum in creditorum fraudem permittitur ipſis ex Prætoris ſententia bonis debitoris poſſeſſis, reuocari.

4 Pro cuius explicatione notādum eſt Primo multa eſſe alienationum genera, & primo aliquando res in patroni fraudem alienatur, de qua loquitur *titulus ff. , & Codic. ſi quis in fraud. credit.* Iacob. Butrig., & Nicol. de Neapol. hic.

5 Secundo aliquādo alienatur res à Patre arrogante in fraudem filij arrogati, & de hac loquitur text. *in l. fin. ff. ſi quis in fraud. patron.*, de quo etiam alienationis genere loquitur in terminis Bartol. *in l. non vſq; ff. ſi à parent. fuer:*
6 *manumiſſ.*, Tertio alienatur res aliquando ante, vel poſt ſententiam in fraudem fiſci. *l. poſt contum.*, & ibi Bart. *C. de donationib.*, Idem *in l. ſi ventri §. eorum ff. de priuileg. credit.*, *& in l. abſtinendi de in integrum reſtit.*, iuncta, *l. ſi quis poſt.*, vbi Bart., Bald., & Salycet. *C. de*
7 *bon. præſcript.*, Cyn., Bald., & Salycet. *in Authent. ſed iam C. de donat. ante nupt.*, Quarto in fraudem alienatio procedere poteſt, quando fit à Patre, vel à matre in ſuorum filiorum fraudem donando, & de hac loquitur text. *in l. 1. C. de inofficioſ. donat.*, Bart., & Bald. *in Auth. de inoffic. donat. collat, 7. ibi quoniam donatio facta fuit vni filiorum*, pro quo adducitur etiam Textus *in l. Titio §.*
8 *Imperator de legat. 2.*, Quinto in fraudem alienatio eſſe poteſt quò ad patrem in filiorū fraudem vendendo. *l. 1. & 2.* vbi Cyn., Bart., & Bald. *C. ſi quis in fraud. patron.*
9 Sexto tandem, & vltimo alienatio in fraudem procedere poteſt quando debitor rem ſuam in ſuorum creditorum fraudem alienat, de qua propriè loquitur textus ille

Digitized by Google

ſi quis in fraud. creditor. Quos omnes ad alienationes modos vide pænes Iaſon. hic *nu.* 99. Maynerium *lib.* 2. *actionū cap.* 7., & Suarez de Paz *in praxi tom.* 3. *cap.* 2. §. 3. *per tot.*

De quibus alienationum generibus nō loquitur textus noſter, is enim propriè intelligitur in eo, qui in fraudem
10 rem alienam alienauit, in qua requiritur, vt ille etiam ſit capax, in quem fit alienatio, & pro ea non competit auxilium illud, quod traditur *in d.l.* 1. *ſi quis in fraud. creditor.* Sed iſtud; loquitur enim ille titulus, quando res propria alienata fuit, iſte verò aliena Gloſ., & Bart. *in l. ſi poſtulante ad Senat. Conſult. Trebell.*

Propter quas alienationes
11 quattuor remedia tam ex iure ciuili, quam prætorio inuenta ſunt ad res diſtractas in creditorum fraudem reuocādas. Prima quidem eſt actio Pauliana, quę datur ad conſequēdas res mobiles, & immobiles, corporales tamen alienatas in fraudem creditorum à debitore, de qua fraude particeps etiam eſſe debet ille, in quem fit trāslatio, quando titulus eſt onerosus. *l. ait prætor.* §. *ita demum ff. de his quæ in fraud. credit.* Iaſon hic *nu.* 27., Miſinger. *n.* 33. Suarez de Paz *in praxi cap.* 2. §. 3. *nu.* 22. *tom.* 3.

12 Secundum remedium eſt actio in factum, quod ad hoc datur, vt iura, & nomina debitorum reuocentur, quæ in fraudem creditorum per debitorem alienata ſunt. *l. in hac,* & ibi Doctores *ff. eod.*

13 Tertiū remedium eſt interdictum fraudatoriū, quod propriè datur ad reuocanda ea, quæ quis alienauit vt ſua, & verè ita non erant in creditorum fraudē, requiriturq; etiam, vt fraudis capax ſit ille in quem fit alienatio. *l. pupilli ff. ſolut. matrim.,* Bart., & Iaſ. *in l. qui ſeruandorum ff. de præſcript. verb.,* idem Bartol. *in l.* 1. *C. ſi vend. pign.*

14 Quartum, & vltimum remedium eſt actio vtilis, quæ competit quando debitor in ſui creditoris fraudem aliquē ſuum debitorem liberat, Iuramentum ei deferendo.

Secundo notandum eſt ſimul, & videndum an filijs le-
15 gitimis, & naturalibus vtilis Caluiſiana competat ad reuocanda ea, quæ pater diſſipando diſtraxit, & quod modicum reliquit fortè non ſufficit ad illorum legitimam. Dinus *in l. hæreditarium C. de bon. author. Iud. poſſid.* negatiuam tenet opinionem, quam probat à correlatiuis ſumpto arguméto, Patri enim Caluiſiana contra filios nō conceditur, & tamen ſunt correlatiui. *d.l. non vſq; adeo ff. ſi quis à parent. fuer. manumiſſ.*, correlatiuorumq; eadē eſt virtus *l.* 1. *C. de cupreſſis lib.* 11.

Ex

Ex alia verò parte contrarium verius, ęquiuſq; mihi videtur ſicque docent Roman. *ſing. 616. per tot.* vbi eius Addictio., & Couarr. poſt multos, quos citat *in cap. Raynutius* §. *decimo n. 9. verſ. quinto licet. de teſt.* Primo per text. *in l. fin. ff.*
17 *ſi quis in fraud. patron.*, vbi filijs adoptiuis Fauiana competit ad reuocãdas alienationes à patre adoptiuo factas, ergò multò magis filijs legitimis, & naturalibus vtilis Caluiſiana cõpetere debet, cum nobis iure naturæ aſtricti ſint, Illi verò ex lege. *l. cum ratio de bon. damnat.* Gloſ. *in Authẽtico de hæredib.*, *& falcid.*
18 Secũdo quia creditoribus Fauiana competit vt ſupra dixi, ergo quãto magis filijs iſta actio dãda eſt, cum ſint quodãmodo creditores legitimæ Gloſ. *in d. Authentico*, *& in l. Lucius de hæred. inſtit.*

Quæ opinio vltra quod cõmuniter tenetur, approbatur ab Vſillo hic *ex nu. 6. vſquè ad 16.* qui repræhendit Dinum, eo quia contrariæ ſententiæ doctor erat, dicitque ſub *nu. 8.*
19 propter hoc Dini animã cruciari in inferno, & quia tale conſilium dedit; ſicq; reſpõdetur ad argumentum illud ex *dicta l. non vſq; adeo* deductum, diciturq; quod illa lex ait parenti, & patrono non eſſe interdicendam bonorum alienationem, ſed non diſſipando aſſerit, ita vt nec legitima pro filijs relinquatur, & ideo videndus eſt Vſill. *loco citato.*

Tertio tandem, & vltimo notandum eſt actionem Paulianam perſonalem eſſe, ſed quia ſunt multæ leges, quæ contrarium aſſerere videtur, id circo ob earum ſolutionẽ
20 petitur, an actio Pauliana realis, vel perſonalis ſit. Et quidẽ, quod ſit realis ex duabus ſuadetur rationibus. Primo quia Imperator *in* §. *aliæ eodẽ.* actiones reales numerare incipiens eam in ipſarum numero ponit, conſequẽter rea-
21 lis cenſetur, Secundo quia Gloſ. ait, quod ſicut in condictione indebiti veniũt fructus, ita & in Pauliana, ſed indebiti condictio eſt realis, ergo & Pauliana.
22 Omnes verò Doctores Paulianã actionem perſonalem eſſe aſſerunt. per text. *in l. 1.* §. *hæc actio ff. ſi quis in fraud. patron.*, Vbi actio Fauiana eſt perſonalis, ſed Pauliana eiuſdem conditionis eſt, quàm Fauiana, vt notat Din. hic *num. 5.*, Ergò Pauliana etiam perſonalis eſt.
23 Pro Doctorum tamen cõcordia diſtinguendum eſt, quòd aut loquimur propriè, aut impropriè, ſi primo modo loquamur Pauliana dicitur actio perſonalis, ſi verò ſecũdo Pauliana naturam habet præmiſſarum realium, Ideoq; Imperator eam inter reales actio-

actiones cõnumerat, quo modo prima eſt intelligẽda opinio. DD. hic, & pcipuè Din. *loc. cit.*, Suarez de Paz *in praxi cap.2.§.3.à n.1.ad 3.tom.3.*

His ſic intellectis ad explicationem Gloſſæ deuenio *in verſ. in fraudem*, pro cuius intelligentia ſciẽdum eſt, quod notat Bart. *in l.nomen §.filio ff. de legat. 3.* ſcilicet, quod ſi quis omnia bona ſua diſtraxit non ſimul, & ſemel ſed minutatim præſumitur in creditorum fraudem vẽdita fuiſſe, quod tenuerunt etiam Bald. *in l. prima Cod.ſi quis in fraud. patron.*, *in l. 2. C. de repud. hered.*, *& in l.1.Cod. qui bon. ced. poſſ.*, & Angel. *in l. omnes §. lucius ff.qua in fraud. credit.*

24 de legat. 3.

25 Ex donatione etiam, aut alienatione omnium, vel maioris partis bonorum inter viuos, ſemper præſumitur alienantis fraus, dum talis alienans creditores habet. Gloſ. *in d.l.omnes, d.§.Lucius*, etiam ſi fraus non ſit probata, quod clare probatur ex text.ĩ *d.l.omnes. d.§. Lucius* in illis verbis. *Lucius Titius cum haberet creditores libertis ſuis iiſdem filijs naturalibus vniuerſas res ſuas tradidit, Reſpondi quamuis non proponatur conſilium fraudandi habuiſſe: tamen quia creditores habere ſe ſcit, & vniuerſa bona ſua alienauit intelligendum eſt fraudandorum creditorum cõſilium habuiſſe*, vltra quem text. ita docuerunt Maſcard. *de probat. lib.2.concl.815.nu.47.*, Hondẹd. *conſ.46. n.17.lib.1.*, Mantic. *de tacit., & ambig.lib.13.tit.39.nu.11.p.2.*, alioſque refert idem tenens Farinazz. *de falſit., & ſimulat.quæſt.164. §.omnium bonorum n.122.*

26 Item fraus præſumitur quãdo in coniunctam perſonam facta eſt alienatio. *l.data aliàs lata C. de donation. l. 1.*, vbi Dyn., Bart., & Bald. *de bon.libertor.*, quod etiam notat Io. Fab. hic, dicit tamen Bartol. quod coniuncta perſona ſola fraudis præſumptionem non inducit, ſed cum aliquo concurrẽte adminiculo. Iaſon hic *nu.41.*, Hondẹd. *conſ. 65. lib. 1.*, Fab. de Ann. *conſ. 104. n. 11.lib. 2.*, & Caſtill. *deciſ. 27. n.7.lib. 1.*

27

28 Quod verum eſt ſi alienationis tempore aliqua extaret præſumptio, vel fraudis coniectura. Decius *conſ.549.num. 11.vol. 3.*, Cæphal. *conſ. 325. nu.53.vol.3.*, Menoch. *de præſumpt.lib.3. præſumpt. 124.nu. 24., & 25.*, & alios quamplurimos refert idem tenens Intrigliol. *deciſ.14.nu. 44.*

29 Fraus quoq; præſumenda eſt quãdo quis cõtrahit abſq; ſollemnitatibus, & ordinibus de iure ciuili, aut municipali requiſitis, per hoc enim dicitur eſſe in mala fide conſtitutus. *l. 1.*, & ibi Gloſſa *in verſ. mala fide C.de fid.inſtrumentor., & iur. haſt. fiſcal.lib.10.* Iaſon hic *nu.45.*, Menoch. *conſ.226. num.*

num. 150.*lib.* 3., & hanc regulã in ſpecie alienationis feudi notauit Oſaſch. *in deciſ.* 180. *n.* 10.

30 Qua Gloſſa ſic intellectã ad ſubſequẽtem aliam deuenio *in verb. creditorum*, pro cuius declaratione animaduertendum eſt, quod regulã illa, alienationem in creditorum fraudem valere, ſed per remedia iuris eſſe reſcindendam, fallit in eo debitore, qui in ſuorum creditorum fraudem ſeruum manumiſit, iſta enim manumiſſio eſt ipſo iure nulla. §. 1. *ſupra ex quib. cauſſ. manumitt. non licet*, Iaſon hic *nu.* 17.

31 Circa quod eadem Gloſſa notat, quod appellatione creditorum large omnes creditores veniant, ſiue ſint ex cõtractu, vel quaſi, ex delicto, vel quaſi, ſiue ſint puri, aut ſub conditione, & in diem, ſicq; omnibus iſtis creditoribus reuocatorias competere ait, quod etiam docet Bartol. *in l. non ſolum* §. *ſi liberationis ff. de liberat. legat.*, *per text. in d. l.* 1. §. *ſed ſi rem ff. ſi quid in fraud. patron.*

Denique pro præſentis §. 32 complemento, huiuſq; Gloſſę final. intelligentia ſciri oportet, quod ad hoc vt creditores alienata in fraudem reuocẽt, requiritur, quod illi ex ſententia Iudicis in ſuorum debitorum bona miſſi ſint, & tunc ſi bona non ſufficiant, vel debitores ſoluendo non ſint, remedium ad reuocanda ea habent, quæ in ipſorum fraudem ſunt alienata, & ita regreſſum habebunt ad bonorum illorum poſſeſſores, *d. l.* 1., *l. ignoti*, *& l. penult. C. de his quæ in fraud. creditor.* Ang. de Aret., Io. Fabr., & Nicol. de Neap. hic., Suarez de Paz *in praxi tom.* 3. *cap.* 2. §. 3. *n.* 3., *&* 17.

33 Quæ quidem excuſſio non requiritur cum notorie conſtat principalem debitorem non eſſe ſoluendo. Bartol. *in l. final. nu.* 1. *ff. ſi cert. petat.*, Iaſon *in l. decem nu.* 27. *ff. de verbor. obligationibus.*, & de communi teſtãtur Corne. *conſ.* 151. *n.* 5. *lib.* 4., Grat. *conſ.* 87. *num.* 22. *vol.* 1., Bero. *conſ.* 80. *n.* 5. *lib.* 3., Roland. à Valle *cõſ.* 9. *nu.* 20. *lib.* 1., Gabriel *de Fideiuſſorib. concl.* 1. *n.* 50., Ioſeph Ludouic. *deciſ.* 45. *nu.* 15., Capic. *deciſ.* 54. *prope fin.*, Pacific. *de Saluian. interd. inſpect.* 2. *cap.* 2. *nu.* 27., Caputaquenſ. *deciſ.* 273. *nu.* 9. *p.* 2., Nec eſt neceſſe vt 34 ſuper hoc interueniat Iudicis ſententia, quæ declaret debitorem non eſſe ſoluendo. Iacob. Butrigar. *in Auth. hoc ſi debitor C. de pignorib.*, *& in l. ſancimus C. ad Trebell.*, Bald. *in l.* 1. *C. de cond. ex lege*, Imol. & Paul. de Caſtr. *in l. ſtipulatio*, §. *habet ff. de nou. oper. enunciat.*, Angel., & Imol. *in l. exitus de acquir. poſſeſſ.*, Dictus Angel. *in l. ita ſtipulatus ff. ſi ab* ini-

initio ff. de verbor. obligat., *&* *in dicta Authẽtica hoc ſi debitor* C. *de pignoribus*, dictus Imola *in d. l. decem de verb. oblig.*, Gabriel. *dicta concl. 1. de fideiuſſor. nu. 56.*, licet *nu. 57.* diſtinguere videatur, Corneus *cõſ. 109. vol. 1.*

35 Huius §. libelli formę multæ ſunt, vt notat hic Aretin. Principalem tamen, & meliorem hoc modo fieri debere ait; V. G. quòd Iudex mittat duos nuntios publicos ad diligenter inquirendum, & inueſtigandum, an debitoris bona ſufficiant, quorum nuntiorum relationibus fides pręſtabitur iuxta ea, quæ notantur *in l. magis puto* §. *ne tamen de bon. eor.*, Bart. *in l. à diuo Pio*, §. *in venditione de re iudic.*, & Bald. *in auth. ſed hodie C. de action.*, *&* *oblig.*

Propter quod agentes in libello aſſerere debent tot eſſe in bonis debitoris, & non plus, quo caſu ſi poſſeſſores dicere velint debitorem alia bona habere, Iudex bonum terminum ſtatuet eis, infra quem intẽtionem ſuam probabunt, ſed ſi elapſo termino nihil probauerint, tunc procedet intentio actoris. Gloſ. *in dicto* §. *in venditione verbo bene eſt*, vbi Imol., & Angel., qui etiam hanc formam excuſſionis tradit *in Authẽtica hoc ſi debitor C. de pignor.*

§. SEPTIMVS.

ITEM SERVIANA.

SVMMARIA.

1 §. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Pignus quotuplex eſt, cum num. 5. 6., & 7.*
8 *Differentia inter pignus Pratorium, & Iuditiale.*
9 *Actiones Seruiana, quaſi Seruiana, Pignoratitia vtilis, Pignoratitia contraria, & Pignoratitia directa diffiniũtur, cum nu. 10. 11. 12. 13., & 14.*
15 *An illata in fundum per Colonũ partiarium ſint Tacite obligata, ſicut Illata per Colonũ*

qui

qui nummis Colit, cum num. 18., & 22.
16 *Propriè Colonus dicitur ille, qui nummis Colit.*
17 *Inter Dominum, & Colonum partiarium contrahitur Societas.*
19 *Verbum Colonus generale eſt.*
20 *Contractus Innominati regulãtur ſecundum naturam contractuũ nominatorũ, quibus aſſimilantur.*
21 *In locatione bona in fundo illata ſunt tacite obligata.*
23 *Ex idemptitate rationis licita eſt extenſio.*
24 *An res alienæ In fundum conductum illatæ dicantur tacitè pro eius penſione obligatæ. cũ num. 25., & 26.*
Bona aliena expreſſe nequeunt obligari.
27 *Sola taciturnitas quãdo noceat.*
An quis teneatur proteſtationi Reſpondere, cum ſcit ius ſuũ ſaluum fore.
28 *Ad hoc vt pignus conſtituatur requiritur expreſſus conſenſus.*
In praiudicialibus taciturnitas non Inducit conſenſum.
29 *In quibus Caſibus res alienæ in fundum Illatæ ſint tacitè pro eius penſione hypothecatæ, cũ num. 30.*
31 *Quæ requirãtur ad hoc vt bona Illata In aliquam Domum ſint tacitè pro pẽſione obligata.*
32 *Et Primo requiritur, quod prædium ſit vrbanum, & quid ſi ruſticum ſit.*
33 *Secundo quod bona illata ſint conductoris, & quid ſi aliena eſſent.*
34 *Tertio quod bona ſint mobilia, ſecus vero ſi immobilia ſint, vel creditorum nomina.*
35 *Ac deniq; 4. quod eo animo ſint inducta, vt ibi maneant donec finiatur conductio.*
36 *Quomodo probetur, quod bona in domum ſint inducta, vt ibi permaneant donec finiatur conductio, cum num. 37.*
38 *Saluiani interdicti diffinitio, & cui competat.*
Intentans Saluianum interdictum excuſſionẽ præponere nõ debet.
39 *Excuſſionis exceptio eſt altioris indaginis.*
40 *Exceptio requirens altiorem indaginem in iudicio ſaluiani. opponi minime poteſt.*
41 *Saluianum interdictũ eſt iudiciũ poſſeſſorium, & in eo agitur ſummarie.*
42 *Differentia inter ſeruianam actionem, & ſaluianum interdictum.*
43 *Quæ probare debeat vtens ſaluiano interdicto.*
44 *Libellus in ſeruiana.*
45 *Libellus in ſaluiano interdicto.*

1. SVPRA in præcedentibus Paragraphis poſtquã Imperator actiones ciuiles expoſuit, de actionibus Prętorijs ſe expoſiturũ eſſe dixit, de quibus tractare incepit, at quia actio ſeruiana,

na, & quaſi ſunt prętorię, merito de his tractatur. Iure igitur pręſens Paragraphus ad pręcedentem iuſto connectitur ordine.

2 Qui in tres diuiditur partes, in quarum prima actioné ſeruianam, vel quaſi prętoriá eſſe aſſeritur, In ſecúda, quęnam differentia ſit inter actionem ſeruianam, vel quaſi quęritur, In Tertia tandé inter pignus, & hypothecá ponitur differentia, Secunda ibi ſeruiana autem, Tertia ibi inter pignus.

3 Tamen hoc modo ſúmatur. Actio ſeruiana, vel quaſi eſt prętoria, & ſeruiana pro rebus coloni competit, quaſi ſeruiana verò pro rebus aliorum debitorum obligatis.

Ad cuius Paragraphi, eiuſq; materiæ euidentiam, nec nó ad infra dicédorú claritatem,

4 notádum eſt Primo quadruplex pignus in iure noſtro eſſe. Primú vocatur pignus pręcorium, Secundum Iudiciale, Tertiú conuentionale, Quartum verò legale. Prætorium dicitur illud, quod Prætor, vel alius Iudex ordinariam habens iuriſdictionem aliqué mittit in poſſeſſionem, propterea quod ſibi nó cauetur, vt in cauſſa damni infecti, aut legatorum ſeruandorum, ex qua miſſione cauſſatur pignus prætorium, de quo non loquitur textus noſter, ſed *l.1., & 2.C.de prætor.pignor., totus titulus ff. de damn. infect., & C. vt in poſſeſſ. legat.*, de quo etiam agunt Giurb. *in deciſ.62. nu.5.*, & Muta *ſuper rit. cap. 112. in adnot. verb. lit. pend.*

5 Iudiciale pignus dicitur illud, quod propter alicuius séntentiæ exequutionem latæ à Iudice iuriſdictioné habente cauſſatur, & de hoc nec loquitur textus noſter, ſed *titulus ff. & Codic. de bon. author. Iudic. poſſid.*, Neguſant. *de pignorib. in 3, p. princ. in 3. membro per tot.*

6 Pignus cóuentionale illud eſt, quod ex partium conuentione datur, & de hoc quamuis non ſolo tractatur hic. Neguſant. *de pignor. in primo mébr.3.p.prin.n.3. & 5.*, & ante eum Alex. *conſ. 173. nu.3. lib.2.*

7 Pignus deniq; legale illud dicitur eſſe, quod tacitè à lege introducitur, de quo propriè tractatur hic.

8 Hinc dupplicem inuenio differentiá inter pignus prætorium, & Iudiciale, Prima eſt quod Prætorium à quocunq; Iudice datur, ordinariá Iuriſdictionem habente, Iudiciale verò à Delegato, Gloſ. *in d.rubrica* C. *de prætor. pign.*, quam differétiam notabilem reputat etiam Bart. *in l.2.C.qui p tior. in pignor. hab.*; Secunda eſt quod pignus prætorium abſq; ſententia datur, Iudiciale verò non, niſi cum ipſa.

Gloſ.

Gloſ. *in l.1., & 2. C.de prætor. pignor., & in d.l.2. verſ. Pignore C.qui potior. in pignor. hab.*

9 Notandum ſecundo eſt, quinquè actiones eſſe ad huius paragraphi materiam pertinentes. Prima eſt actio ſeruiana, Secunda quaſi ſeruiana, Tertia pignoratitia vtilis, Quarta pignoratitia contraria, & Quinta pignoratitia directa.

10 Seruiana domino fundi, vel domus competit ad res conductoris perſequendas pro mercede domus quaſi pignoratas, quæ quamuis cõuentione non pignorentur, Iuris tamen cõſtitutione tacitè obligantur pro locatione iure pignoris, vt in bonis Vrbani prædij inuectis, & illatis, in ruſticis verò fructus tantum. ita in textu noſtro, & in *l.ſi tibi §.ſi de pignor.ff.de pact.*, Miſinger. hic *num.9.*, Hotoman. *in verſ. de rebus coloni*, Suarez de Paz *in praxi tom. 3. cap. 2. §.4. in princ.*

11 Quaſi ſeruiana, quę etiam hypothecaria dicitur, prætoria eſt, per quam rem mobilem, vel immobilem tibi pignori, vel hypothecę obligatam, quã aliquis poſſidet ſiue debitor, ſiue alius ſit, poteris ab eo petere, & reuocare, eſtquè actio in rem vtilis, daturq; creditori ad conſequendũ pignus, vel hypothecam. *l. 2. in quib. cauſ. tacit. pign., vel hypot. contrah., & l. qui fundum ff. de locat., & conduct.*, Maynerius *lib.2. actionum cap. 12.*, Miſinger. hic *nu.33.*, Hotoman. *in verſ. creditoris pignora*, Suarez de Paz *vbi ſupra d.§.4.n.3.*

12 Vtilis pignoratitia datur ei, qui rem alienam ſine cõſenſu domini pignorauit, & poſtea pignoris dominus factus eſt. *l.1.§.1., & l. ſi Titio ff. de pignor.* Suarez de Paz *ibidem num. 12.*

13 Pignoratitia contraria creditori contra debitorem datur, intentaturq; ad mulctã; ſi enim à debitore ipſa re, vel eius oppoſito decipiatur, quia obligauit ei rem alienam, vel alij pignoratam, tunc tenebitur ei pignoratitia contraria. *l.tutor §. cõtrariam, & l.ſi quis in pignor. §.fin.ff.eod.*

14 Actio tandem pignoratitia directa debitori contra creditorem competit. *§. fin. ſupra quib. mod. recontrahitur oblig.*, vel contra eius tutorem, vel curatorẽ ſi pignora cæperunt. *l. ſolum.§.fin.ff.eodem*, vel ſi aliter ſatisfactum ſit, quæmadmodum voluit creditor, licet non ſit ſolutum, nimirum ſi alia pignora creditori data ſunt, vt à primis recedat, vel fideiuſſor, ſiuè nuda conuentio pacto, vel prætio, aut aliç res, quoties enim vult creditor à pignore recedere ſatisfactum videtur. *l.ſi rem §. omnis, & l.ſi neceſſarias §.1., & 2. ff.eod.*

Quibus breuiter præmiſſis ad Gloſſarum explicationem

I 2 deue-

deuenio, & Primo capio Gloſ. *in verſ. colonus*, quæ in duas diuiditur partes ſecundum Angel., Aret. hic. in quarum
15 prima quæritur, An illata in fundum per Colonum partiarium ſint tacitè obligata, ſicut illata per colonum, qui nummis colit; in ſecũda vero dubitatur an bona aliena in fundum conductum illata ſint tacite pro penſione hypothecata, Secunda ibi ſi quis.

Quo ad primã, in qua quæritur an illata in fundum per colonum partiarium ſint tacitè obligata ſicut illata per colonum, qui nũmis colit. Gloſ. *in l. eum qui de furt.* affirmatiuam tenet opinionem, Sed DD. eam repræhendunt dicentes, partiarij coloni bona tacitè non eſſe obligata, ſicut illa coloni, qui nummis colit. prout tenent Roffred., quem hic referũt Iacob. de Aretin., & Nicol. de Neapol., quod etiam ante eos docuit Bald. *in add.* ad Speculat. *in tit. de loca:., & conduct. verſ., & nota*, qui duabus mouentur rationibus.

16 Primo quia ille dicitur propriè colonus, qui nummis colit, nec poſſumus ad impropriè colonum extẽdere, ſicq; ad partiarium, cùm nulla lex extendat. iuxta textum *in l. ſi vero §. ſi de uiro ff. ſolu. matrim.*, & Gloſ. *in l. diuortio §. ſi meſſes ff. eod.*, quæ in terminis dixit, colonum partiarium impropriè colonum dici; & ita in hac parte poſt Menoch. *de adipiſcend. poſſ. remed. 3. n. 87.* & Oſaſch. *deciſ. Pedam. 2. nu. 8.* docuit Caroc. *de locat., & cõd. tit. de remiſſ. merced. q. 4. num. 4. part. 4.*

17 Secũdo quia inter Dominum, & colonum partiarium cõtrahitur ſocietas, cum nulla ſit locatio. *l. ſi meſſes §. vis maior ff. locat., & conduct.*, ſed nunquam habetur, quod bona vnius ſocij, ſint tacitè alteri ſocio obligata. Bart. *in d. §. vis maior.*, Item inter Dominum, & iſtum colonum nõ datur hypothecaria, ſed actio pro ſocio. Bart. *in l. ſi apes §. 1. ff. de furt., & in l. nemo poteſt ff. pro ſocio*, Abb. Panorm. *in cap. propter extra de locat., & conduct.*, Petr. de Bellapert., Cyn., Bald., & Salycet, *in l. certi iuris C. eod. tit. de locat., & conduct.*, & Ludouic. Roman. *in d. l. ſi filio §. fin. ff. ſolut. matr.*

Sed his non obſtantibus verius mihi videtur dicendũ intelligi debere de vtroq; colono, & ſic bona illata in fun- 18
dum per colonum partiarium tacitè ſunt obligata, ſicut illata per colonum, qui nummis colit.

Primo quia verbum hoc (colonus) generale eſt, & ſic
19 tàm illum partiarium, quàm iſtum, qui nummis colit cõpræhendit. Gloſ. *in rubr. Codic. de agricol., & cenſit. lib. 11.*, & Paul. de Caſtr. *conſ. 32.* ergò tàm de vno, quàm de alio de-

debet intelligi, cum ſit eadẽ ratio. *cap. translato extra de conſtit.*, *& l.eo de acquir.hered.*

20 Secundo quia contractus innominati iudicantur, & regulantur ſecundum naturam contractuum nominatorum, quibus aſſimilantur Bartol. *in l. 1. §. ſi quis ſeruum ff. depoſit.*, & Bald. *in l.petens C. de pact.* Cùm ergo iſte contractus coloni partiarij innominatus ſit, iuxta text. *in d.§.ſi quis ſeruum*, & aſſimiletur contractui locationis. Bart. *in d. l.ſi meſſes §. vis maior ff. locat.*, *& conduct.*, *& in l.ſi olei C.eod.*, meritò ſecundũ ipſę locationis contractus naturam regulabitur, quemad-

21 modum ergo in locatione bona illata intelligũtur tacitè obligata, Idem ideo dicendũ erit in colono partiario.

22 Quam opinionem tenuerunt communiter omnes, & præcipuè Io. Andr. *in rubrica extr. de locat.*, allegans text. *in l. pomponius*, *aliàs incipit ſi gratuitam ff.in quib. cauſſ.pign. vel hypoth.tacit.* Paul.de Caſtr. *d.cõſ.32.*, Alex.*conſ.32.n.3.lib. 1.*, Florian. *in d.l.2.ff.locat.*, *& conduct.*, Iaſon hic *num.17.& 18.*, & Gomez *nu.10.* Soccin. *regul.192.in vltim.fallẽt.*, Menoch. *de adipiſcend. poſſeſſ.dicto remed.3. quæſt.10.nu.83.*, Padill. *ad l.naturalis §.at cùm do nu.2.ff.de præſcript. verb.*, multos alios ad hanc opinionem cumulat Carroc. *de locat.*, *& cond.p.5.de inuect.*, *& illat. qu. 1.à nu.4.ad fin.*

23 Et ita non obſtant in contrarium adducta, & Primo nõ primum vbi dicebatur, ibi extenſionẽ fieri non debere, quia ex idẽtitate rationis hic licita eſt extenſio, vt conſtat ex vulgatis iuribus ſecundum Iaſonem hic *nu.13.*, Non ſecũdum vbi aſſerebatur, quod colonus partiarius ſocius eſſe dicitur, nã impropriè ſocius eſt, ſicq; non obſtat, prout in terminis eſt text.*in d.§. vis maior*, *& in l. id tempus ff.de vſucapion.*, quæ omnia bene declarat Bald. *in d. l.certi iuris C. locat.*

24 Quo ad ſecundam vero Gloſsæ partem, in qua dubitatur an res alienæ in fundũ conductum illatæ dicantur tacitè eſſe pro dicti fundi pẽſione hypothecatæ, breuiter aſſeritur, tale dubium hac diſtinctione expeditum eſſe. Et quidem aut dictæ res in fundum inuectæ ſunt inſcio domino, & tunc dicendum eſt eas minime eſſe hypothecatas, bona enim aliena expreſsè nequeũt obligari, *l.neque pignus ff. de reg. iur.*, Bald. *in d. l. certi iuris.n.10.*, Neguſant. *de pignorib. membr.4. 2.p. num. 152.*, conſequenter etiã nec tacitè, Salicet. *in l.3. in quib.cauſſ.pign.*, *vel hypoth. tacit.contrah.*, Pacific. *de Saluian. interdicto inſpect.3.cap.5. à nu. 48. vſq. ad 52.*, Carroc. *de lo-*

locat.,& cond.p.5. d.tit. de inuectis,& illatis nu. 17.

25 Aut vero inuectæ, ſeu illatę ſunt ſciente, vel patiente domino, in quo caſu valde pugnant inter ſe DD., quorum aliqui affirmatiuam opinionē (ſcilicet eas hypothecatas eſſe) tenuerunt, prout Gloſ. *in d.l. certi iuris, verſ. nam ad ea quoq; in fin. C. locat.*, Bartol. *in l. quæ dotis n.*22*.ff.ſolut. matr.*, Bald. *in d.l.certi Iuris verſ. tacita,& expreſſa*, Alex. *in l.item quia nu.*1., vbi Angel. *nu.* 4. *ff.de pact.*, Iaſon hic *num.*55., eamq; veriorem, & magis cōmunem dicit Neguſant. *d.* 4. *membr.*2*.p.nu.*152*. in fin.*

26 Alij tamen è contra negatiuam, magiſq; veram ſequuti ſunt opinionem, quam docuerunt Aretin. hic *nu.* 3., Io.Fab., & Gomez *nu.*24; ſilētium enim ei non nocet, niſi doloſe, & in fraudem taceat. Bald. *in d.l.certi iuris nu.*10. *in fin.*, vbi etiam Salicet. *nu.* 2., Cyn., & Iacob. de Arena, ac prædictam opinionem multis doctoribus ornatam defendit Pacific. *de Saluian. interd. inſpect.* 3. *cap.*5*.à n.*54., & ante eum Menoch. *de adipiſcend. poſſeſſione remed.* 3. *n.*10.

27 Quæ quidem opinio non ſolum cōfirmatur ex eo, quia taciturnitas ſola non nocet, verum etiam quia lex conſeruat ius ſuum *l. ſicut, §. nō videtur ff. quib. mod. pign.*, *vel hypoth. ſoluitur*, & in ſimili caſu docuit Alex. *in l. lecta ſub nu.* 17. *verſ. & per hoc apparet ff. ſi cert. pet.*, nec tenetur quis proteſtationi reſpōdere cum ſcit ius ſuum ſaluum fore ex text. *in d. l. ſicut non videtur ff. quib. mod. pign., vel hypot. ſoluitur.*, Ruin. *conſ.*161*.nu.*38. *vol.*1., Soccin. Sen. *conſ.*106, *nu.* 41., Surd. *conſ.* 45. *num.*46*.vol.* 1., Rip. *in l.admonendi. n.* 44. *de iureiur.*, Rot. Rom. *diuerſor. deciſ.*136*.n.*5*.p.*1.

28 Denique hæc ſententia in ea potiſſima ratione (vltra prædictas) fundata eſt, quia ad hoc vt pignus conſtituatur requiritur expreſſus conſenſus. Dec. *in l. ſemper qui nō prohibet num.*11 *de regul. iur.*, Menoch. qui plures cumulat *vbi ſupra nu.* 10., & ratio huius videtur eſſe, cum in præiudicialibus taciturnitas non inducat conſenſum. *l. procurator ff. rem ratam haber.*, Soccin. Sen. *conſ.*46*.nu.*1. *vol.*2., Roman. *conſ.*311*.nu.*3., Pariſ. *conſ.*93*.n.*46*. vol.* 1., Cęphal. *conſ.*235*.nu.* 29., Berous *conſ.* 109. *n.*3*.vol.*1., Surd. *conſ.*45. *nu.*45*.lib.*1., Afflict. *deciſ.*308. *nu.*4., Corſet. *ſingul.*381*.n.*1., Bellon. *conſ.*9*.nu.*4., Creſcēt. *deciſ. Rot. Rom.*17. *aliàs ſecūda, vt lit. pend.*, Surd. *deciſ.*99*.n.* 3., Et ex his patet ad contraria reſponſio.

29 Quāuis hæc ſecūda opinio verior, quā prima ſit tamen in duobus caſibus eā limitandā eſſe cenſeo. Primo quando do-

dominus ſcit,& conſenſit res ſuas per conductorem in domum illam inuehi, vt ibi cōſeruentur donec finiatur cōductio. Salicet. *in d.l.certi iuris q.2.C.locat.*, Menoch. *d.remed. 3.n.* 112., Afflict. *deciſ.* 184. *nu.* 2., Ripoll. *variar. reſolut.cap. 12.n. 22.,& 23.*

30 Quarto ſi adeſſet longa, & diuturna taciturnitas, ac patientia, eo enim caſu habetur pro expreſſo conſenſu. Bald. *in d.l.ſi filius famil.nu.* 1., & 21. *C.de pet. hæreditat.*, Ang. *in l. qui in aliena in princ. C. eodem Tit.*, Iaſon *in d. l. quæ dotis nu.* 85 *ff.ſolut.matrimon.*, Alex. *in l.2.§.voluntatem nu.3. ff. ſolut. matr., & conſ.94.nu.6.lib.7.*, Nact. *conſ.99.num.* 11., Ruin. *conſ.* 105. *num,* 11. *verſ. ſi ergo lib.*1., Pute. *deciſ. Rot. Roman.* 100. *n.7.p.*1.

Ex quibus omnibus colligitur ad contraria reſponſio, & Secūdum iſtas limitationes poteſt prima concordari ſententia.

31 Propter quod quattuor pręcipuè requiruntur ad hoc vt bona illata in aliquam domū ſint tacitè pro eius penſione obligata, quæ colliguntur ex Gloſ. *in l.ſi non inducta C.quib. cauſſ.pign.&c.*

32 Primo requiritur quod prędium ſit vrbanum, nā in ruſtico non procedit, niſi data ſcientia domini. *d.l.certi iuris C.locati. l. vrbana ff.de verbor. ſignific.* Iaſon *ſupra in §.æque nu.*211., Gomez hic *num.*17., Chaldas Pereira *de emption., & vend.cap.*31.*n.*98., Pacific. *de Saluian. interdicto inſpect. 3.cap.5.n.17.,&* 18., Gratian. *diſcept.forenſ.cap.953. tom.5.*

33 Quarto requiritur q̄ bona illata ſint conductoris, quia ſi alterius eſſent non obligarentur inſcio domino ſecundum diſtinctionem ſupra relatam, pro qua eſt etiam text. *in l.rem alienam ff. de pignorat. action.*

34 Tertio quod ſit res mobilis, res namq; immobiles, & nomina creditorum non ſunt tacitè pro penſione domus obligata. *l. Caius ſeius, & ibi* Bart., ſed melius Bald. *ff. de legat.*2., Io. Fab., & Angel. de Aret. hic, vbi etiam Nicol. de Neapol. *in 5. quæſt. extra Gloſſ.*, ac Iaſon *nu.* 41., Ray., Cyn., & Salicet. *in d.l.certi iuris n.4.C.locat.*

35 Quarto denique, quod eo animo ſint inducta, vt ibi p̄maneant, donec finiatur conductio. Gloſ. *in d. l. certi iuris C. locat., & conduct.*, pro quo etiam facit *l.generale §. vxori ff.de vſufruct. legat.*, Menoch. *de adipiſcenda poſſeſſ. remed. 3. numer.* 126., & 143., Afflict. *deciſ.*184.*n.*3., & ibi Addition., Mareſcott. *uariar.reſolut.lib.2. cap.* 118., Cumia *ſuper Rit. cap.38.nu.* 198., Ripoll. *variar.reſolut.cap.12.de location., & conduction.n.24.* citās Paul. de Caſtr. *in l.item quia ff. de pa-*

pactis., vbi etiam refert ſic in Regio Neapolitano Concilio fuiſſe deciſum. Iaſon hic *nu.* 19., & ibi Petr. Platean. *n.* 3., Pacific. *de Saluian. interdicto inſpect.* 3. *cap.* 5. *n.* 17.

36 Circa quod vltimum requiſitum dubitat; & non immerito Nicol. de Neapol. hic *in* 4. Gloſſæ *oppoſitione*, Nam ſecundum hoc maximum ſequeretur abſurdum, nunquã enim bona illata hoc modo eſſent tacitè hypothecata; dicere etenim ſemper ille poteſt, quod bona illa non eo animo intulit, vt ibi per locationis tempus maneant, & pſumendum eſt hoc quemlibet eſſe dicturum, iuxta *l. cum de indebito in princ. ff. de probation.*

Huic tamen dubio Reſpõ-
37 detur per Iaſonem hic *n.* 35., prout etiam reſpondet dictus Nicol. de Neapol. *ibid.*, ſcilicet quod iſtud iudicabitur ſecundum communem æſtimationem, bonis, & eorum qualitate conſideratis, an talia ſint, & an veriſimile videatur illa eo animo illuc induxiſſe, vt ibidem per locationis tẽpus permanerent, & ita præter eos docuit Mantic. *de tacit.*, *& ambig. lib.* 11. *titul.* 15. *nu.* 31.

38 Poteſt etiam dominus pro penſione præter Seruianam vti Saluiano interdicto: Saluianum autem interdictum eſt ius locatori competens contra Inquilinum, qui bona ſua ex hoſpitio ſibi locato deportat, nec reducit ad priſtinum ſtatum. *l.* 1., *& tot. Tit. ff. eod.* Pacific. *de Saluian. interdicto.*, vbi plures refert *inſpect.* 1. *cap.* 1. *per tot.*, Quod cum intentatur, excuſſio non requiritur., Alex. *conſ.* 73. *nu.* 11. *lib.* 5., Burſat. *conſ.* 52. *nu.* 45., Roland. *conſ.* 9. *nu.* 18. *lib.* 1., Surd. *conſ.* 4. *nu.* 36. *lib.* 2., Ioſeph Ludouic. *deciſ. Peruſin* 45. *nu.* 3., Theſaur. *deciſ.* 175. *n.* 4. *in fin.*, Seraphin. *deciſ.* 327. *num.* 1., Pacific. *de Saluian. interdicto*
39 *inſpect.* 2. *cap.* 2. *n.* 40., Maſtrill. *deciſ.* 109. *nu.* 6., *&* 7., huiuſq; ratio ea eſt, quia iſta exceptio eſt altioris indaginis. Gloſ. *in l. ſi mãcipium* §. 1. *ff. de euiction.*, Roman. *in l. ſi conſtãte in princ. ff. ſolut. matrim.*, *&* conſ. 430. *nu.* 1., Aretin. *conſ.* 127. *nu.* 2., Soccin. Sen. *conſ.* 14. *num.* 48. *lib.* 1., Corne. *conſ.* 55. *num.* 28. *lib.* 3., Decius *conſ.* 27. *num.* 8., Hondẹd. *conſ.* 17. *nu.* 14. *lib.* 2., Menoch. *de adipiſcend. poſſeſſ. remed.* 3. *num.* 180., Cappell. Tholoſan. *deciſ.* 197. *num.* 2., Theſaur. *d. deciſ.* 52. *num.* 2.,
40 Et in Iudicio Saluiani exceptio altiorem indaginem requirens opponi non poteſt. Ripa *in Rubrica de pignoribus nu.* 19. *verſ. defendendo.*, Surd. *dicto conſ.* 4. *num.* 36., Hondẹd. *conſ.* 21. *num.* 26. *lib.* 1., Nact. *conſ.* 532. *num.* 9., Rot. Roman. *diuerſor. deciſ.* 34. *num.* 23. *p.* 2. Sarmiẽt. *de redditib. Eccleſ. p.* 3. *cap.*

cap.2. num. 22., Menoch. *de adipiſcēd. poſſeſſ. remed. 3. num.* 180.

41 Quæ quidem ratio coadiuuatur ex eo, quia ſaluianum interdictū eſt iudicium poſſeſſoriū., & in eo agitur ſummarie. Contard. *de momēt. poſſ. limit. 14. num.* 14., Menoch. *de adipiſcēd. poſſeſſ. d. remed. 3. n.* 26., Pacific. *de Saluian. interdicto inſpect. 1. cap. 1. nu. 26.*, & vbi ſummarie agitur excuſſio non requiritur. Bald. *in l. clarum nu. 1. C. de auctorit. præſtand.*, Bened. de Plum. *in tract. de diſcuſſion. nu. 25.*, Grat. *cōſ. 63. n. 45. lib. 2.* Alexand. *cōſ. 114. nu. 8. lib. 2.*, Roland. *cōſ. 14. num. 16. lib. 1.*, Theſaur. *d. deciſ. 52. n.* 1. licet Senatus aliter ſenſerit, Ioſeph Ludouic. *d. deciſ. 45. nu. 8.*, Capell, Tholoſan. *d. deciſ. 197. n. 3.*

42 Qua Gloſſa ſic expedita ad ſubſequentem ſcilicet finalem deuenio, ex qua differētia colligitur inter ſeruianam actionem, & Saluianū interdictum, eſtq; quod quādo quis ſeruianam proponit, rem in bonis debitoris fuiſſe tempore obligationis ꝓbare debet. *l. & quæ nō dum §. quod dicitur, & l. ſi ſuperatur ff. de pignoribus.*,

43 At ille qui agit Saluiano interdicto hoc probare nō debet, ſufficit enim, quod probet res illas eo tempore poſſidere à colono, & quod conduxit eas in fundum. *dicta l. prima ff. eod.*, Ioan. Faber hic *num. 15.*, Miſinger. *nu. 9.*, Neguſant. *de pignorib. in 1. membr. 8. p. num. 8.*, Pacific. *de Saluian. interdicto inſpect. 2. cap. 1. a nu. 6. vſq; ad 9.*, Mareſcott. *variar. reſo. lib. 2. cap. 117. per tot.*, & rurſus *cap. 121. n. 70. eod. lib.* 2., Maſtrill. *dicta deciſ. 109. n. 6., & 7. lib. 2.*

44 Libellus in ſeruiana relictis omnibus alijs ita meo iudicio formari poteſt. Ago contra Titium, quod ſibi locaui domum meam in tali loco ſitam vſq; ad tale tempus pro certa annua mercede, qualiterq; in dictam domum intulit tales res, quæ ſuæ, vel in bonis ſuis erant, eaſq; tenebat, & poſſidebat, quare peto per ſententiam veſtram declarari res eſſe mihi obligatas, quo declarato deinde peto poſſeſſionem dictarum rerum mihi aſſignari, quam libelli formam ponunt Bartol. *in dicta l. rem alienam ff. de pignor. action.*, & Ioan. Fab. hic.

45 Libellus denique in Saluiano interdicto hoc modo confici debet. Ago contra Titium, quod ſibi locaui domū meam ſitam in tali loco, &c. vſq; ad tale tempus pro certa annua mercede, & qualiter in dictam domum tales res intulit, quas poſſidebat, quæ res tacitè ſunt mihi pro penſione obligatæ, & quia dictus conductor loherium mihi nō ſoluit, ideo declarari peto

K di-

dictarum rerum poſſeſſionem ad me pertinere, donec penſionem ſoluat, quam libelli formam, vt bonam reputat Specul. *in tit. de pignor. §. 1. verſ. ſed pone.*

§. OCTAVVS.

IN PERSONAM QVOQ.

SVMMARIA.

1 §. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Actionis receptitiæ in illam de conſtituta pecunia mutatio.*
5 *An ad hoc, vt actio de conſtituta pecunia competat, ſufficit, vt ſolum pactum nudum ſit conſtitutum.*
6 *Stipulatio per quæcumq; verba conſenſum denotantia conſtituitur.*
7 *Nullum incōueniēs eſt actionem prætoriam cum alia de iure ciuili cōcurrere.*
8 *Quando conſtitutum ſit per ſtipulationem nō datur actio de cōſtituta pecunia.*
9 *An cōſtitutum factum ſine cauſa valeat.*
10 *Cōſtitutum eſt de iure Prætorio.*
11 *Metu conſenſiens dicitur verè velle.*
12 *Donās hodie ex pacto nudo obligatur.*
13 *Idem in dotis promiſſione.*
14 *Idem in nautico fœnore.*
15 *Idem in rebus Reipublicæ promiſſis.*
16 *Idem in acceſſionibus frumēti, vini, & olei.*
17 *Idem in vſuris Ciuitati promiſſis.*
18 *Idem deniq; procedit in mercatorum Curia.*
19 *Libellus.*
20 *Alia libelli forma.*

1 SVPRA in præcedentibus Paragraphis prōmiſit Imperator ſe de actionibus prætorijs acturum, Et quia actio in perſonam eſt prætoria, meritò de ea tractatur.

2 Qui quidem Paragraphus non diuiditur, ſed vſq; ad §. *fin.* tractat de tribus actionibus in perſonam prætorijs.

Hoc

3 Hoc tamẽ modo sũmatur. Actio de conſtituta pecunia omnes vires habet, quæ olim ſibi erant, ac etiam illas, quas Receptitia; Item actio de peculio per quas quæritur, an Actor iurauerit, & iſta de conſtituta pecunia ſunt perſonales, & prætoriæ.

4 In quo paragrapho oſtendit Imperator Receptitiam hanc antiquatam eſſe, ac in conſtitutę pecuniæ actionem translatam; quod etiam aſſerit *in l. 2. Cod. de conſtit. pecun.*, Et huius ratio fuit, quia formulæ in ea tam intrincatæ erãt, vt vix actores earum memoriam obſeruare poterant, eratq; anguſtus in ea perſonarum numerus, in quas agebatur; meritò libuit Imperatori, vt ea ab Aula recederet, & in ipſius locum conſtitutæ pecuniæ actione nos experiremur.

5 Vndè notandum ſimul, & dubitãdum oritur an ad hoc, vt actio de conſtituta pecunia competat, ſufficit, vt ſolum pactum nudum ſit conſtitutum, & an ſi fiat per ſtipulationem de conſtituta pecunia actio competat, ſicq; an idem ſit in iſta actione, quod in receptitia olim procedebat.

Prima opinio eſt aliquorũ Doctorum dicentium pactũ nudum. ſufficere, nec ſtipulationem requiri, ita ut quod ſi ſtipulatio interueniat maximum ſequeretur abſurdum; Probant hanc opinionẽ, quia ſi dico tibi conſtituis ſolutu- rum id, quod mihi debes, tuquè reſpondeas cõſtituo, Iſto caſu minimè dubium eſt, ꝙ

6 ſtipulatio ſit; ſtipulatio enim per quæcunq; verba conſenſum denotantia conſtituitur. *§. ſed hæc ſollemnia ſupra de verbor. obligat., & l. omnes C. de contrah. ſtipulat.*, ſicquè iſto caſu hæc actio locum nõ haberet, & conſequenter in paucis cauſſis daretur.

7 Secũda eſt Iacobi Butrigarij hic, qui ait, quod ſi quis dicat conſtituis te ſoluturum id, quod mihi debes, & tu reſpondeas conſtituo, iſtam veram eſſe ſtipulationem, attamen de conſtituta pecunia actionem competere; aſſerit enim nullum inconueniens eſſe, actionẽ iſtam à Prætore inductam cum actione de iure ciuili concurrere; nam Prætor, qui hanc actionem induxit, valdè largus erat.

Qui quidem Butrigarius noſtro textui reſpondet aliqualiter contra ſuam pugnãti opinionem ibi, *ſi alioquin ex ſtipulatione promiſiſſet iure ciuili tenebitur*, & dicit propter hoc textum iſtum non negare, quod prius de conſtituta pecunia actio oriatur, poſtea verò ex ſtipulatu.

Hæc Iacobi Butrigarij opinio probabilis eſt, & nõ omninò à veritate deuia, vt do-

cet Iaſ. hic *n.22. in fin.*

8 Communis tamen opinio eſt, quod ſi conſtitutum fieret per ſtipulationem, tunc non datur actio de conſtituta pecunia, ſed ex ſtipulatu, quã opinionem communem eſſe aſſerunt Bart. *in l.§.ait Prætor ff. de conſtit. pecun.*, Iaſon hic *nu.21.ad 24.*, Miſinger.*nu.4.*, Suarez de Paz *in praxi cap. 2. §.5.num.6.tom.3.*

Ex qua quæſtione corollarie infertur videndum, an cõſtitutum factum ſine cauſſa valeat.

Et quidem affirmatiuam ſententiam tenuerunt Angel. *in l. quod meo in fin.*, vbi Alex. *num.8. ff. de acquirend.poſſeſſ.*, In quam etiã magis inclinat Bart. *in d. l. quod meo nu. 1. in fine.*. Cuius opinionis ea ratio eſt,quia falſum eſſe videturillud Gloſſæ dictum nempe, ꝙ ad hoc vt trasferatur poſſeſſio titulus habilis requiritur ad translationẽ Dominij. Inſpicimus enim ex contractu donationis inter virum, & vxorem,qui eſt à iure reprobatus trãsferri nihilominus poſſeſſionem traditione ſequuta per text. *in l. prima §. ſi vir vxori de acquir. poſſeſſ.*, & tamen ibi interuenit iniuſta cauſſa.

Contrariam, & negatiuam ſententiam tenuerunt Gloſſa *in d.l.quod meo in princip. verſ. poſſidere*, vbi Iacob. de Are.,& Alberic. de Roſat. *ff.de acquirend.poſſeſſ.*,Bald. *in Rubr.extra de præſcript. colum.3.verſ.ulterius quæro nu.7.*,Alex.*conſ.82. perſpectis his colum.4. verſ.pro hoc facit lib. 2.*, Caball. *Milleloq. 808. in fin.*, Ariſmin. Tepat. *var.reſolut.tom.2.tit.354. cap. 3. verſ. Immo ſicut*, Andreas Tiraquellus *de iure conſtit. poſſeſſ. p.3.limit. 6. per tot., & limit.6. n.1.*

Quæ quidem opinio ex ea ſubſtinetur ratione, quia ſicut ex eiſdem cauſſis, ac modis, quibus trasfertur Dominium,transfertur poſſeſſio;tot namq; ſunt cauſſæ acquirendæ poſſeſſionis, quot & Dominij. *l. poſſidere §. genera poſſeſſionum de acquirẽd. poſſeſſion.*, & dominium non transfertur ſine iuſta cauſſa, merito nec poſſeſſio per conſtitutum ſine titulo,vel cauſſa facta.

Et ſic reſpondetur ad dictũ *§. ſi vir vxori* pro ut Reſpondet Iacob. de Aren. *loco citato*, quod ibi ideo transfertur poſſeſſio, quia prçceſſit cauſſa habilis de iure gẽtium, licet de Iure Ciuili ſit reprobata.

Bart. vero, & Paul. de Caſtro *in d. l. quod meo.* diſſonas has conciliant opiniones, & diſtinguunt inter dominum ſeſe conſtituentem poſſidere nomine alterius, & eum, qui non eſt dominus,idemq; cõſtitutum facit, vt in illo quidem caſu non valeat, in hoc vero vtiq;,quàm diſtinctionem

nem

nem ſequitur etiam Ludouic. Roman. *in d. l. quod meo ſupra citata*, aſſeritq; eam communiter ſeruari.

Quibus ſic præmiſſis ad Gloſſarum explicationem deuenio, & Primo capio Gloſsã
10 *in verb. conſtitutum erit.*, Pro cuius intelligentia eſt notandum, quod etiam ex text. noſtro elicitur, conſtitutum ſcilicet eſſe de iure Prætorio pro quo eſt etiam text. *in l. 1. §. ait prætor ff. eod.*, Bart., Bald., & alij apud Iaſonem hic *nu. 52.*, vnde quoddã pulchrum notabile colligitur, & eſt quod conſtitutum vi, vel metu extortum eſt ipſo iure nullum, iuxta regulam *in l. 1. ff. quod metus cauſ.*, ad quod ſimile exemplum habetur in eo, qui adit vi, vel metu hęreditatem, quod efficitur hæres de iure ciuili, ſecus autem in bonorum poſſeſſore; nam cohactus vi, vel metu bonorum poſſeſſionem agnoſcere non efficitur bonorũ poſſeſſor. Bart. *in l. ſi mulier §. ſi dos ff. quod met. cauſ.*, & huius differentiæ ratio eſt, quia ius ciuile hæreditatem volenti defert. *l. pro hæredi ff. quod met. cauſ.*,
11 tamen qui metu cõſenſit dicitur verè velle. *d. l. ſi mulier §. penult.*, Hoc autem ſecus eſt in bonorum poſſeſſore, nã bonorum poſſeſſio eſt de iure prætorio, & ius prætorium naturalem æquitatem reſpicit, & ſic non patitur æquitas vt cohactus bonorum poſſeſſionem acquirere poſſit, Imò pro hoc competit contraria reſciſſio. *l. 3. §. inuito*, vbi Bart. *de bonor. poſſeſſ.* Cyn. *in l. certum in 4. quæſt. C. vnde legitim.*

Cuius habita intelligentia ad finalem deuenio Gloſſam, quæ non diuiditur, ex eius tamẽ dictis quædam colligitur regula poſita etiam *in d. l. iuris gentium §. ſed cum nulla, §. idẽ marcellus, §. idem reſponſum, & §. quin imo ff. de pact.* nimirũ quod ex nudo pacto nulla naſcatur obligatio, quod præter eã docuerũt Bartol. *in dicta l. iuris gentium §. igitur nu. 20.* Bald. *in l. 1. §. me autem C. de ead. tollend.*, Corn. *conſ. 17. in princ. uol. 1.*, Loffred. *deciſ. 108.*, Ang. *conſ. 199. col. 1.*, Suid. *in tract. de aliment. tit. 1. q. 32. nu. 36.*, Grat. *Reſp. 120. n. 6. vol. 1.*, Afflict. *deciſ. 120. n. 1., & 389. nu. 1.*, Intrigliol. *ſing. 64. n. 82. lib. 3.*

Quę generalis regula multas, & præcipuas habet limitationes.

12 Et Primo fallit in donatione, nam quamuis olim ex pacto nudo donans non obligaretur, hodie tamen obligatur. *l. ſi quis argentum §. ſi autẽ*
13 *C. de donation.* Soccin. *conſ. 53. col. 3. vol. 4.*, Mar. Anguſc. *conſ. 202. nu. 4.*, Grat. *conſ. 25. nu. 5. vol. 1.*, Menoch. *lib. 3. præſump. 43. nu. 25.*, Laderch. *conſ. 172. num. 1.*, Intrigliol. *d. ſing. 64. nu. 187. l. b. 3.* Secũdo fallit in do-

tis

tis promiſſione. *l. ad exactionē C. de dot. promiſſ.* , Grat. *dicto conſ.25.nu.6.vol.1.*, Mar. Anguſc. *con.8. num. 12.*, Intrigl.
14 *d. ſing.64.nu.186. lib.3.* Tertio in nautico fœnore. *l. periculi,*
15 & ibi Doctores *ff.eodē.*, Quarto fallit in eo, qui aliquid Reipublicæ promiſit , quod quamuis nudo pacto promiſiſſet, tamen contra eū propter Rempublicam competit actio. *l.1.,& l.pactum ff.de pollicitation.*, Gloſſ., & Alexand. *in l. iuris gentiū, §. quin immo ff.de pact.*, Bertachin. *in repertor. verſ. pactum nudum n.12.*, Roman. *in Authentica ſimiliter col.5. ad l. falcid.* , *& in l. ſi fideiuſſor §. fin.ff. qui ſatiſd. cogatur*, Intrigliol. *dicto ſing.64.nu.87. lib.3.*,Galiaul. *in Rub. ff. de verbor.oblig. qu. 6.*,Abexea *lib.*
16 *pact.n. 449. in fin.* Quinto fallit in acceſſionibus frumenti, vini , & olei. *l. frumenti,* vbi *Gloſſa. C. de vſur.* , Ang. de Aret., Petr. de Bellapertica, Io. Fab.,& Iaſon hic *num. 68.*
17 Sexto tandem fallit quando vſuræ promiſſæ ſunt Ciuitati, licet aliàs non debeantur citra ſtipulationis vinculum. *l. quamuis C.eodem, l.Titius de præſcript. verb.*, Ciuitati tamē ex nudo pacto debentur.*l.etiā* vbi Gloſ. *ff. de vſuris*, Bartol. *in l.fideiuſſor obligari §.qui certo loco ff. de fideiuſſor.*, Iaſon hic *nu.68.*
18 Item alia fallentia prędictę regulæ adijci poteſt, nimirum quod in Mercatorum Curia non procedat, in qua pactum nudum taliter obligat , ſicut perfecta ſtipulatio , & hoc propter bonitatem , & æquitatē, quæ in ea verſatur. Bart. *in l. quintus* , *& in l. fideiuſſor. §. quædam ff. mandat.* , Bald. *in cap.ſi pro debilitate de offi. deleg.*, Alex. *in d.l.iuris gentium §. ſed cum nulla de pact.*, *conſ. 113.col.3.lib.6.*, *& conſ. 41. col. 2.lib.3.*, Soccin. *in regul. 9. limit.6.*, Rot.Gen. *deciſ. 90. nu. 3.*, Pariſ.*conſ.82.nu.18.vol.1.*, Menoch.*conſ.1.n.238. vol.1.*, Afflict.*deciſ.399.nu. 3.*, Viui. *com.opin.in verſ.pactorum. n.8.* Mut. *ſuper capit. Rit. 187. per tot.*,Intrigl. *ſingular. ſupra cit. 64.n.89.lib.3.*
19 Huius actionis libellus qualiter formetur docent Iaſ. hic *num.77.* & ante eum Speculator. *in tit.de ſolution. 4.p.*, *in §.poſtmodum verſ. cæterum ſi quis*, qui ſecundum eos hoc modo eſſe debet. Ago contra Titium, quia cum ipſe mihi, vel alius tertius centum ex aliquo contractu deberet, aut etiam naturaliter tantum, eaſe mihi ſoluturum conſtituit, quarè peto , vt mihi ad dicta centum ſoluenda condemnetur.
20 Vel ſecundum Ioan. de Blanaſco hoc modo formari poteſt , dico Domine Iudex talis ego Titius, quod Paulus decem mihi debet ex mutui cauſa, vel propter nudū pa-

ctum,

ctum, vndè cum Roderius dicta decem ſe mihi ſoluturum pro dicto Paulo conſtituit, cōtra dictum Roderium ago, vt decem mihi ſoluat, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Roderium ad dicta decem mihi ſoluenda, per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

§. NONVS.

ACTIONES AVTEM DE PECVLIO.

SVMMARIA.

1 *§. 1. Continuatio.*
2 *Eiuſdem Summarium, cum nu. 3.*
4 *Peculium quot modis accipiatur.*
5 *Filius familias quadruplex peculium habere poteſt.*
6 *Peculium quaſi caſtrenſe quid ſit.*
7 *Peculium aduentitium quod dicatur.*
8 *Pecuły profectitÿ diffinitio.*
9 *Filius familias quo ad proprietatem, & vſufructum vere Dominus eſt caſtrenſis, & quaſi pecuły.*
10 *Filiusfamilias aduentitÿ pecuły nudā proprietatem habet patre viuēte, qui vſūmfructum retinet.*
Pater proprietatem, & vſumfructum habet Pecuły profectitÿ filÿ.
11 *Filius familias de iure Cōmuni ex quocumq; contractu perfectè obligatur, tam in peculio caſtrenſe, vel quaſi, quā etiam de profectitio, & quo ad proprietatem, & vſumfructum in aduentitio.*
12 *Filiusfamilias de iure Cōmuni nequit ex mutuo obligari.*
Filius familias de iure regni noſtri, præcipuè ex Cōſuetudine vrbis noſtræ Panormi, ſe obligare nequit.
Et an hoc etiam procedat in obligationibus cum Iuramento contractis.
13 *Hæres, quia cum defuncto vna eademq; perſona cenſetur, creditoribus, eiuſq; legatarÿs obligatur.*
14 *Hæres per hereditatis aditionē voluntariè ſingulis defuncti creditoribus obligatur.*

De

Digitized by Google

15 *De iure ciuili nec filius pro Patre, nec pater pro filio emancipato, nec libertus pro Domino, nec Dominus pro liberto tenentur.*

16 *Pater pro filio, & Dominus pro liberto quomodo teneantur. cum nu.* 17.

18 *In quibus caſibus pater ignorãs pro filio obligetur.*

19 *Pater nõ tenetur pro filio de Caſtrenſi, vel quaſi peculio, & quid in aduentitio, cum num.* 20.

21 *Hodie cum pater indiſtinctè occupet filiorum bona, actione de peculio non tenetur, ſed in ſolidum, & perpetuo.*

22 *An actio de peculio realis, vel perſonalis ſit, cum n.* 25.

23 *Actio de peculio contra quem intentetur.*

24 *Perſonalis actio an detur cõtra ſingularem ſucceſſorem.*

26 *Actiones perſonales aliquando res perſequuntur quocumq; iuerint.*

27 *An actio de peculio ſit proprium actionis nomen. cum nu.* 29.

28 *Actio, quæ proprium nomen habet, ſtricti Iuris eſt.*

30 *Actio addititia naturam illius actionis ſequitur, cui adijcitur.*

31 *Actio de peculio naturas emptionis, & venditionis non imitatur.*

32 *An ſtatutũ, quod pater pro filio, & filius pro patre teneatur, valeat.*

33 *Actionis quod iuſſu diffinitio, ad quid detur, & cui, ac quãdo competat, cum nu.* 34.

35 *Actionis exercitoriæ, inſtitoriæ, & tributoriæ diffinitiones, cũ nu.* 36. 34., & 38.

39 *An peculium filij aduentitium poſſit cõfiſcari quo ad proprietatem, vel vſumfructũ, cum n.* 43., & 52.

40 *Peculij aduentitij Dominium an ſit Patris, vel filij, cum num.* 47.

41 *An ob delictum filij publicetur Caſtrenſe peculium, cum nu.* 48.

42 *Filijs illarum rerum prohibita eſt alienatio, quarum vſusfructus ſpectat ad patrem.*

44 *Proprietas nuda poteſt confiſcari, & ſi alius habeat proprietatem.*

Cum confiſcatur proprietas minime vſufructuario quo ad vſumfructum præiudicatur, quouſq; durat.

46 *Pater tenetur de peculio profectitio pro inuaſione, & violentia à filio alteri facta.*

49 *Prohibita alienatione nõ videtur prohibita alienatio neceſſaria, quæ fit ex delicto.*

50 *Alienatione prohibita interdicta non intelligitur alienatio, quæ fit à lege, ſed tantum ab homine.*

51 *Alienationis prohibitio aduentitiorum non fit patris fauore, ſed filij principaliter.*

53 *Libellus in actione de peculio.*

54 *Libellus in exercitoria.*

55 *Libellus in inſtitoria.*

56 *Libellus in tributoria.*

S E-

1 SEQVITVR nunc de actione de peculio tractandum, & meritò; cum enim de actionibus Prętorijs agendum ſit,& actio de peculio ſit Prætoria, Iure de ea ſubijcitur.

2 Qui quidem Paragraphus non diuiditur, niſi vſq; *ad* §. *pænal.*, vt ſupra dixi, tamen hoc modo ſummatur. Ex cō-
3 tractu ſerui, vel filij tenetur Pater, vel Dominus de peculio tenus ex iure prætorio.

4 Peculium multis modis accipitur, & Primo pro omni patrimonio, etiam liberi hominis. *l.cogi ad Senat. Conſult. Trebell.*, Secundo pro eo, quod pręſidij cauſſa pro bello reponitur. *l. ſi chorus* §.1. *de leg.*3., Tertio pro Caſtrēſi, vel quaſi, aduentitio, vel profectitio. *l. fin. C. de inoffic. teſtam.*, Quarto pro rebus paraphrænalibus mulieris. *l. ſi ego* §. *dotis autem cauſa ff. de iur. dot.*, Quinto pro omni eo, quod ſeruus naturaliter, & iuſtè tenet. *l. quod ſeruus ff. de acquir. poſſeſſ.*, Sexto pro eo, quod Dominus à rationibus ſuis ſeparauit, & ſeruo conceſſit. *d. l. quod ſeruus, & l. depoſiti,* §. *fin. ff. de pecul.*, Septimo pro ea pecunia, quæ in alieno prædio inuenitur, vt in Lombardia. Gloſ. *in rubr ff. eod.*, Octauo tandem, & vltimo pro Salario. *l.* 1. *C. de cohortal. ordin. lib.* 12.

5 Peculium autem, quod filiusfamilias habere poteſt, quadruplex eſt ſecundum Gloſſam *in l. cum oportet in princ. C. de bon. quæ liber.*, & ibi Bart., Suarez de paz *in pract. cap.*2. §.6. *num.*6. *tom.*3. Paſcal. *de virib. patriæ Poteſtat. part.*1. *cap.*3. *nu.*2. Primum vocatur caſtrenſe, eſtq; illud, quod filius per militiam acquiſiuit, vel illud, quod à Parentibus ei datum eſt, vt in militiam proficiſceretur. *l. Caſtrenſe, ff. cod.*, & *l.*1. *C. eodem.*, Couarr. *in cap. quia nos nu.* 1. *de teſtam.*, Paſchal *vbi ſupra nu.* 3.

6 Secundum dicitur quaſi caſtrenſe, eſtq; illud, quod filius acquiſiuit ex ſalario publicarum artium, ex cauſſarū patrocinio, ex eius parſimonia, vel ſacerdotalibus euentibus, nam militare videtur filiusfamilias, qui ſua facunda eruditione in forenſi ſtrepitu hominum controuerſias dirimit. *l. aduocati C. de aduocat. diuerſ. Iudic.*, Gloſ. *in l. miles de re iudic.*, & Bald. *in d. l. cum oportet. Cod. de bon. quæ liber.*, Alexandr. *conſ.* 2. *col.* 1. *lib.*6., Roland. *conſ.*11 *nu.*25. *lib.*2., Peregrin. *conſ.*84. *nu.*1. *lib.*3., Aldouin. *inter conſ. eiuſdem cōſ.* 97. *n.*65., & *ſeqq. lib.*4., Alciat. *conſ.*102. *lib.*5.

7 Tertium eſt peculium aduentitium, quod pro eo ſumitur, quod filio aduenit ab auo paterno, vel materno, aut ab altero, vt ex proſpera for-

tuna, vel ex agnatorum, cognatorumq, teſtamẽto. *l.multa.C.de bon.quæ liber.*, *&* §.*primo ſupra per quas perſonas nobis acquiritur*, Cuman.*conſ.*89. *num.*2., Paſcal. *vbi ſupra nu.* 31.

8 Quartum, & vltimum vocatur profectitium, diciturq; illud, quod ex bonis paternis, vel maternis proficiſcitur, & filio, vel ſeruo datur, vt in eo negotientur; Item etiam illud dici poteſt, quod filio, vel ſeruo euenit patris, vel domini conſideratione. DD. *in l.* 2.*de peeul.*, & Bal.*in l.dos profectitia ff.ſolut.matrim.*, Bartol.*in l.ſed ſi plures* §.*in arrogato ff.de vulgar.*, *& pupillar.*, Soccin. *conſ.* 91.*nu.*10.*vol.*1., Paſcal.*in dicto tract.cap.*3.*p.*1.*nu.*10., ac de eo etiam tractat Gratian. *diſcept. foren.cap.*401.*nu.* 22., *&* 405. *nu.*4.

9 Circa quæ dicta notandum eſt, quod Filius familias olim, & hodie quò ad proprietatem, & vſufructum Caſtrẽſis, vel quaſi peculij verè dominus eſt. *d. l. Caſtrenſe*, & DD. *in l. prima C.eod.*

10 In aduentitio verò viuẽte patre filius nudam tantũ proprietatem retinet, & pater vſumfructum, ſed in profectitio pater proprietatem, & vſumfructum habet.*l.pater de acquirẽd.haredit.*, *& l. quodcumq; ff.de verbor.obligat.*

11 Aduertendum tamen eſt, quod filius familias non ſolũ perfecte de caſtrẽſe, vel quaſi obligari poteſt, verum etiã de profectitio, & quo ad proprietatem, & vſufructum de aduentitio, ac tandem filius fam. ex quocumq; contractu de iure communi obligatur. *l.ſi ſeruus aut filiusfam.* §.*pupillus de Verbor.obligat.*. *l.obligari de action.*, *& obligat.l.fin.* §.1. *ff. eod.l.prima verſ. adeo de pactis, l.tam ex cõtractibus de Iudic.*, *& l.penult.*, vbi Bartol.*C. qui bon.ced.poſſ.*, Duaren.*in tit. de minoribus in princip.*

12 Hæc tamẽ regula, quod filiusfam.ex omni cõtractu obligetur, limitatur in mutuo, & ratio eſt, quia ſi mutuum à fœneratore acceperit eũ petentem Macedoniani exceptione repellit. *l. prima ff. ad ſenat. conſul. Maced.* multoſq; ad hãc cõmunẽ cumulat Philipp.Paſcal. *de virib.patr.poteſt. p.p.cap.ſexto nu.*1.

Hodie etiam filiusfam. in regno noſtro pręcipuè in hac vrbe Panormi pro fideiuſſore recipi nõ poteſt, & etiam nec ſe obligare *per cap. Reg.Carol.* 78., *& cap.* 21. *Panormitan. conſuetud.*, & ibi Mut. *n.* 72., qui ſi fideiuſſerit, fideiuſſio illa pro nulla reputatur. Caſtill. *decis.*80.*n.*55., qui quidẽ Mut. *in cap.*31.*d.Panor.conſuet.* hoc etiam procedere ampliat in obligationibus minorum cũ iuramẽto contractis, aſſeritq; illas non valere, quod etiam confirmat *in deciſ.*94. *nu.* 19.

vbi

vbi infinitos Doctores ad hãc concluſionem citat,& certe hæc ſententia verior eſt ſtante *d. cap. Reg. Carol.* 78. , quod clariſſimis verbis hoc ſtatuit, licet huius ampliationis contrarium ex Bald.,Alex.,Theſſaur. , Vital. , Corſet. , & alijs teneat Intrigliol. *ſing.* 69. *nu.* 2. *lib.* 3. , quem referens ſequi videtur Amat. *lib.* 2. *var. reſol.* 100. *eademq; fin. n.* 24.

His ſic ad euidentiam præmiſſis ad ſummam Textus noſtri deuenio,ex qua quoddam
13 oritur dubium circa prædicta, & dicitur, quod ſicut hæres, quia cum defuncto vna , eadémq; perſona cenſetur., vt *in* §. 1. *Auth. de iur. iurand. à moriente præſtito.* ſingulis creditoribus defuncti ſatisfacere tenetur; *toto tit. C. de hæredit. action.*, & *l. vnic. C. vt actiones ab hæred.*, & *cont. hæred.* Ita Pater, & Dominus, quia cum filio, & ſeruo vna perſona cenſentur , vt *l. fin. C. de impuber.* , & *alijs ſubſtitut.* omnibus filij, & ſerui creditoribus ſatisfacere tenentur.

Quod quidem dubium ex eo ſoluitur, cum iniquum videatur, quod neſciens ex cōtractu alterius obligetur, ꝓpter quod conſtituit Imperator *tit. C. ne filius pro patre, vel Pater pro filio emancipato* .

14 Ex quo etiam comparatio illa hæredis , & defuncti in iſto caſu reijcitur, & diuerſitatis ratio eſt, nam hæres per hæreditatis aditionem ſingulis defuncti creditoribus voluntariè obligatur , quod ſecus eſt in Domino reſpectu ſerui , & in patre reſpectu filij, & ſic è contra. argumento text. *in l. ſecundum naturā de regul. iur.*, quam doctrinam docet Bald. *in d. tit. C. ne fil. pro patre.*

15 Igitur de iure ciuili firmiter tenendum eſt, nec filium pro patre , nec patrem pro filio emancipato,nec libertum pro Domino, nec Dominum pro liberto teneri. *d. tit. C. ne fil. pro patr.*, & *l. dominium C. quod cum eo.*

Super hoc tamen ius ciuile ſuperuenit Prætor totus æquitate plenus, cui iniquum viſum fuit, quod ius ciuile diſpoſuerat , & ideo ſtatuit , vt Pater pro filio , & Dominus
16 pro ſeruo obligarentur non tamen in ſolidum,ſed ſecundum tàm filij, quàm ſerui peculij vires. Cuius ratio ea eſſe poteſt, nam Pater, vel Dominus tacitè , vel expreſsè conceſſerunt filio , vel ſeruo aliquam pecuniæ ſummam , vt in ea negotientur, negotiatione non limitata , ſicq; expreſsè , vel tacitè filiorum , vel ſeruorum obligationibus conſenſiſſe videntur. *l. quod ſi epheſi de eo quod certo loco*, & *l. qui æquiſſimum ordinem de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabulas* ,
17 quod non ſolum patribus , & Dominis ſcientibus procedit,

verum etiam, & ignorãtibus. *l.ſi quis ſeruum* §. *fi. ff.de pecul.*, Bart. *in l.prima ff. eodem.*, Miſinger. hic *nu.*13., & latiſſime Suarez de Paz *in praxi tom* 3. *d. cap.*2.§.6.*à nu.*8. *ad* 14.

18 Notandum ſecundo eſt, quòd in tribus caſibus Pater ignorans pro filio obligatur, Primus eſt hic noſter de peculio.,Secundus ſi contractus à filio initus, etiam ſi peculium à patre profectum non habuerit,patris reſpiceret vtilitatem. *l.* 1.*ff.de in rem verſo.*, Tertius deniq; eſt, quando Pater filio contrahere iuſſit. *l.*1., *& toto tit. ff. quod iuſſu.*

19 Propter quod Pater nõ tenetur pro filio de Caſtrenſe, vel quaſi peculio; In iſtis enim filius vt pater familias liberam habet adminiſtrationem. *l.*4. §. *primo ff. eod.*, *& l.* 2. *ad Senat. conſult. macedon.* Item in aduẽtitio pater actione de peculio non conuenitur, ſed vt bonorum filij ſui adminiſtrator. *l.* 1. *Cod.de bon. matern.*, Gloſ. *in l. pater qui, caſtrenſe ff. de caſtrenſ. pecul.*, Bartol. *in l.*1. *ff.de pecul.*, *in l. ſi finita* §.*ſi de uectigal.ff.de damn. infect.*, *& in l. quoties la ſeconda ff. de noxal. action.*

20 Quæ omnia intelligenda ſunt viuente filio, quia eo mortuo de iure antiquo in aduentitio, & profectitio Pater intra annum tenebatur; *toto tit. ff.quand. actio de pecul. eſt annalis.*, De peculio vero Caſtrenſe, vel quaſi etiam intra annum obligatus erat, ſi iure peculij ea occupabat, ſi verò vt hæres nunquam. *d.l.qui caſtrenſe ff. de pecul.*

21 Sed hodie cum pater indiſtinctè filiorũ bona occupet, actione de peculio non tenetur, ſed in ſolidum,& perpetuò. Gloſ.magna *in d.l.qui caſtrenſe*, Bart.*in d.l.*1 *ff.de pecul.*, Iaſ. hic *num.*14., Suarez de Paz *in praxi tom.*3.*cap.*2. §.6. *nu.*18., *&* 19.

Quo textu ſic expedito ad Gloſſas explicandas accedo, & Primo capio Gloſſam *in verſ. de peculio*, quæ in duas diuiditur partes, Ex prima oritur dubitandum, an actio

22 de peculio ſit realis, vel perſonalis, in ſecunda verò queritur, an dicta actio ſit proprium actionis nomen; ſecũda ibi ſecundam.

Circa Primam nõnulli veteres Doctores dixerũt,actio-

23 nem de peculio eſſe realem, nam realis actionis naturam ſequitur, datur enim contra eum,ad quem peculium peruenit. *l.de ancillarũ* §. *ſi ſeruus ff. de pecul.*, Etiam ſi tempore contractus ille Dominus erat,

24 At perſonalis ſingularem ſucceſſorem non requirit. *l.* 1. §. *ſi hæres ad Senat. Conſult. maced.*

25 Moderniores tamẽ eã actionem perſonalem eſſe aſſerũt, quorum ratio eſt, quia hic in actionum perſonaliũ ordine po-

ponitur, quæ à Prætore pro-
fectæ ſunt, *vt ſupra in* §. *in*
perſonam explicaui,& pro hac
ratione in caſu noſtro eſt tex-
tus in *l. in ſumma ff. de pecul.*,
quod etiam ſatis apparet,dum
ex ſerui, & filij contractu,vel
quaſi deſcendat prout in ter-
minis docuerũt Vſillus hic *n.*
42.,Iaſon *nu.* 41.,& Suarez de
Paz *vbi ſupra nu.* 1.*in princ.*

Vndè reſpondetur ad illas
duas *leges* in contrarium ad-
26 ductas,diciturq; non obſtare,
nam multę ſunt actiones per-
ſonales, quæ ipſas res perſe-
quuntur quocumq; iuerint,
& hoc nõ obſtante verè per-
ſonales dicuntur, vt patet ex
l. 3. §. *eſt autem perſonalis ff. ad*
exhibendum, & ex his quæ ſu-
pra adduxi *in* §. *omnium*.

Quò ad ſecundam, in qua
quæritur an actio de peculio
27 ſit proprium actionis nomen,
an verò addititiũ dicitur mul-
tos DD. olim tenuiſſe actio-
nem iſtam de peculio additi-
tiam eſſe, quod probant ex
text. *in l.* 3. §. *idem ſcribit ff. de*
pecul.,vbi Iuris Conſultus eam
addititiã appellat, vt actio lo-
cati de peculio, empti, & vẽ-
diti de peculio, & commoda-
ti de peculio, conſequẽter er-
go eſt addititia; prout tenet
hæc Gloſſa noſtra.

Huius quæſtionis vtilitas
28 magna eſt. Si enim actionis
proprium nomen eſt, ſtricti
iuris erit. §. *actionũ infra eod.*,
Si verò addititia aliquando
bonæ fidei, aliquando ſtricti
iuris erit, inſpecta ſemper il-
lius actionis natura, cui adij-
citur.

29 Contraria tamen opinio,
quæ actioñe de peculio pro-
prium actionis nomen eſſe
aſſerit,verior, & communior
eſt. Imperator enim hanc a-
ctionem inter perſonales prę-
torias actiones connumerat,
quibus à Prætore proprium
nomen datum eſt; *vt ſupra*
in §. *omnium*, & §. *in perſonam*
explicaui.

Sed fundamentalis ratio,
quæ ad hanc ſequendam opi-
nionem me mouet, eſt, quia
30 ſi actio iſta addititia eſſet il-
lius actionis, & qualitatis na-
turam ſequeretur, cui adijce-
retur, additamentum enim
hoc eſſe mihi videtur, iuxta
textum *in l. inter ſocerum* §. *in-*
ter patrem, ff. de pact. dotal.,
31 ſed actio de peculio regulas,
& naturas empti, venditi, &
locati non imitatur; conſe-
quenter addititia non cenſe-
tur. Quam doctrinam docent
Bart. in *d. l prima in princ. de*
pecul. in tertia col., Nicol. de
Neapol. hic *in apoſtillat. text.*,
in quã etiam inclinat Io. Fab.
in §. *fin. infra quod cum eo*,
quãuis hic aliter dixerit prout
refert idem tenens Iaſon hic
nu. 27. *in fin.*

Sicq; ad illam *legem tertiã*
reſpondetur, & dicitur, quod
Iuriſconſultus ibi eam non
eſſe addititiam, ſed de pecu-
lio

lio actionem iudicati oſtēdit. Ex quo magis ex illo textu inferre puto actionē ex empto, vendito, & locato eſſe addititias, quā de peculio actionem, puta ſi ſeruus emerit, vendiderit, locauerit, vel ſi rē ex commodato acceperit, vt conſtat ex text. noſtro, *& toto tit. ff. de pecul.*

Cuius Gloſſæ intelligentia ſic habita deuenio ſecundo ad Gloſſam magnam *in verſ. ipſo iure*, quæ in quattuor diuiditur partes, in quarum prima tractat de ſtatuto aſſerēte, quod pater pro filio, & ē contra teneatur, in ſecūda actionem quod iuſſū declarat, in tertia de exercitoria, inſtitoria, & tributoria agit; In quarta tandem, & vltima quęrit an bona filij aduentitia confiſcari poſſint in patris præiudicium. Secunda ibi quod iuſſu, Tertia ibi exercitoria, & Quarta ibi in delictis.

32 Ex prima parte notāda eſt illa quæſtio, an ſtatutū quod pater pro filio, & filius pro patre teneatur, valeat.

Et quidē omnium Doctorum relictis ambagibus communis opinio eſt, quod ſi actio pecuniaria ſit, quæ contra Patrem, aut filium intentatur, tunc valet ſtatutum, & vnus pro alio tenetur, ſecus verò ſi pęnalis. Felyn. *in c. ius generale diſt. p.*, Dyn. *in cap. non debet de regul. iur. in. 6.* Ioā. Andr. *in cap. 2. de conſtit.*, Bald. *in l. ſi qua pœna nu. 5. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur.*, *& conſ. 257*, Iaſ. *in l. 1. ff. de ī lit. iurād.*, Hyppol. *de marſil. in l. infans ad l. Cornel. de ſicar.*, *&* Corne. *cōſ. 117.*

33 Ex ſecunda verò parte actionis quod iuſſu hæc colligitur diffinitio ſcilicet, Actio quod iuſſu eſt illa, quę perpetuo datur contra Patrem, vel Dominum, quorum iuſſu cum filio, vel ſeruo aliquis contraxit ſiue ad contrahentes, ſiue ad ſeruum ius dirigatur.

In qua opus non eſt verbis, vel ſcriptura ad hoc, vt diſtinguatur (ſecundum Azonem), an iuſſus, vel iuſſio ſpecialiter in uno contractu, aut generaliter videatur, & conſequenter qui cum filio, vel ſeruo contrahere uult ſecurè poteſt., Videtur enim Dominum, vel patrē eis omnia iuſſiſſe, niſi lex certa, ideſt conditio certa, vel pactum in

34 contrarium prohibeat, Et hęc actio locum habet, quando viuēte patre, vel domino ſeruus, aut filius contraxerunt, quia illi tunc actione quod iuſſu tenebuntur, Quę quidē actio cum illa de in rē verſo mortuo filio, vel ſeruo contra Patrem, vel dominum perpetuæ ſunt. *l. Macedoniani*, & ibi Bart., & Bald. *ad ſenat. conſult. Maced.*, Ioann. Fab. *in §. fin. infra quod cum eo*, Aret. *in §. 1. eodem Tit.*, *& hic in Gloſ. de peculio in fin. cū duobus uerſ. ſeqq.*, vbi

vbi etiam Iaſon *nu.*42.

35 Ex tertia prædictæ Gloſſæ parte actionis exercitoriæ, inſtitoriæ, & tributoriæ notādæ ſunt diffinitiones.

36 Exercitoria actio illa eſt, quæ contrahentibus cum magiſtro nauis datur propter nauigandi neceſſitatem, contra nauis exercitorem, qui magiſtrum nauis præpoſuit, quem æquum teneri fuit, vt tenetur qui tabernę inſtitorem, vel negotio præpoſuit. *l.* 1. *in principio ff. de exercit. action.*, quam definitionem, aut potius deſcriptionem ponunt Azo. *in ſum.C.eod.tit.*, Iaſon *in l.ſi inſtitorem ff.ſi certum petat.*, Alex.*cōſ.*44.*lib.*2., Innocēt. *in cap.fi.*,*vbi* pleniusImmol.*de fideiuſſor.*

37 Actio inſtitoria vocatur illa, quę contra eum datur, qui aliquem prępoſuit ſtationi, vel negotiationi gerēdæ cōtrahentibus, cum prępoſitio in eam cauſſam ſit, in quam prępoſitus eſt expreſſim, vel tacitè.*l.* 1., 2., *& l. quicunq*; §. *non tamen ff.eod.*, Dicitur inſtitoria ab Inſtitore, quamuis exercitoria à pręponente nominetur. §. *exercitoria*, *&* §. *ſequenti infra quod cum eo.*, Inſtitor enim dictus eſt ex eo, quod negotio gerēdo inſtet, nec refert ſi tabernis, vel cuiq; alteri negotiationi ſit prępoſitus. *d.l. quicunq*; *& l.Inſtitor*, vbi Iaſō *ff.eod.*, Baldus *in l.mādatum C. mandat.*, *in Rubrica de exercitor.*, *& in l.ſi mandator C.quod cum eo*, Abbas *conſ.*16. *in* 1.*col.*, & aliqua huius actionis notabilia ponunt Roman. *ſing.*223., Decius *cōſ.*510., Boerius *q.*282., & Afflict.*deciſ.*64. *per tot.*, vbi Add.

38 Tandem tributoria actio illa dicitur, quæ creditoribus competit, qui cum ſeruo, aut filio famil. in peculiari merce contraxerūt, vt pro rata crediti diſtribuetur inter illos, & Dominum, ſeu Patrem eius, cum quo contraxerunt. §. 2. *infra quod cum eo*, Ideoq; tributoria appellatur, quia per eā creditorum cōtributio fit. *l.* 1. *in princ.ff. eod.* Speculat, *in tit. de ſolution.* §. *notandum verſ. porro.*, Ang., Aret. hic, Bald. *in pręallegat.Rub.C.de exercitor.*

Ex quibus actionum deſcriptionibus facile inter eas differentiæ colliguntur, quas ponit Iaſ.hic *ex n.*38.*vſq;ad fi.*

39 Quo ad quartā deniq; huius Gloſſæ partem, in qua dubitatur, an peculium filij aduentitium poſſit confiſcari, aſſeritur Negatiuam opinionē tam quo ad vsūfructum, quā quo ad proprietatem tenere Bart. *in l.ſi finita.* §. *ſi de vectigalibus* quaſi per tot.*ff.de damno infect.*, & ibi omnes fere ſcribentes., Couarr. *lib.*2.*var. reſol.cap.*8.*n.*7. *verſ.ex his patet tom.*1., Abb.*conſ.*66., Bald., & Salicet. *in l.ſi filius nu.* 3. *C. de bonis proſcript.*, Fab. *lib.* 4. *Codic. tit.*9. *nè filius pro patre diffin.*

diſſin.5.per tot., Boer. *deciſ.7. nu.10.*, Boſſ.*in tit.de bonor.publicat.n.71.*, Soccin.Iun. *conſ. 77. nu.7.lib.2.*, Curt.Sen.*conſ. 59.nu.112.*, Ruin. *conſ.117.n. 7.,& 8. vol.1.,conſ.24.,& 25. vol. 5.*, Alciat.*conſ.6.ad fin.vol. 2.*, Cappell. Tholoſana *deciſ. 120.*, Oſaſch.*deciſ. pedamont. 84.per tot.*,qui limitat prædictam opinionem non procedere in crimine læſæ Maieſtatis, Bertazzol. *conſ. crimin. 49.per tot.vol.1.*, Peregrin.*de Iure fiſci lib.5.tit. 1. de publ. bonor.nu.228.*, Clar. §.*fin.qu.78. nu.12.*, Farinazz. *tit.de delict., & pœnis tom.1.p.1.qu.24.n.5.*, Sancez *in ſumma lib.2.cap.15. quæſt.3.nu.17.*,Philipp.Paſcal. *de virib. patr.poteſt. p.1.cap.3. num.36.*

40 Cuius opinionis tres ſunt rationes, Prima quidem quia Aduentitium peculium patris eſt. vt per text. *in l. certum C. fam. erciſcundæ.* docuit Sãchez *loco cit.* ſicq; nequit confiſcari. Secunda quia ob delictum
41 filij non publicatur Caſtrenſe peculiũ. *l.3.C.de bon. proſcrip.*, ergo multo minus aduenti-
42 tium,& Tertia deniq; quia filijs illarum rerum proprietatis prohibita eſt alienatio, quarũ vſusfructus ſpectat ad patrem. *l. cum non ſolum § filijs autem C. de bon. quæ liber.*, & conſequenter minime poteſt publicari.

43 Contrariam tamen, & veriorem ſentẽtiam prædictam communem opinionem reprobantes docent Bartol. ſibi contrarius *in l. ſi ſtipulauerit §. iubet ff. ad l. Iul. de Adulter.* Iacob.de Aren., Cyn., Alberic. de Roſat., & Faber.*in l ſi quis in tantam C.vnde vi.*,Ripa *in cap.ſæpe nu.76.de reſt.ſpoliator.* Caldes Pereira *in l. ſi curatorẽ in diff.verbo læſis nu.152. verſ. ſed in propoſita ſpecie fol. 331. pag.2.*,& hanc communẽ opinionem eſſe teſtantur Syluester *in ſumma in verbo Peculiũ num. 3.*, & Bonacoſ. *in comm. opin.crim.part. 2. pag.17.col.1. verſ. confiſcantur bona aduentitia.*

44 Quæ autem ſententia in pluribus, ac præcipuis fundata eſt rationibus, & quidem Prima per text *in d.l.ſi poſtulauerit, §. iubet ad l. Iuliam de Adulter.*,vbi habetur proprietatem nudam poſſe cõfiſcari, & ſi alius habeat vſumfructũ, ibi *proinde in communi partem publicamus in proprio cuius vſusfructus alienus eſt nudam proprietatem*. ſicq; peculium filij aduentitium poteſt quo ad proprietatem confiſcari, tanto magis quod quando cõfiſcatur proprietas minime vſufructuario quo ad vſumfructum prçiudicatur quouſq; durat. Bald.*in tit.de controuerſia inueſt. §. rurſus col. 2. verſ. pone ergo, & in l.3.§.ſi filius in fin. ff. quod quiſq; iur.*, Alex. *in dicto §. ſi de vectigalibus fol. 7.col.3.verſ.ſed quod*,Nell. *de* Ban-

Bannit. in princ. part. ſecundi tempor. quæſt. 27., quos refert, & ſequitur Pariſius *conſ.* 157. *n.*25.*vol.*4. Quo in caſu ceſſat ratio illa per quam Doctores aduerſæ ſententiæ aſſerebant ideo dictum peculium minime poſſe publicari, quia eſſet in patris præiudicium, cum ex ſupradictis pateat nequaquam hoc verum eſſe.

45 Secunda quia filius hodie proprietatis aduentitij peculij vere Dominus eſt, & libere illam retinet text. eſt *in l.cum oportet C. de bonis quæ liber.* ibi *Dominium autem filijsfamilias inhæreat,* ac ita cum bona filij confiſcantur publicata etiam erit peculij aduētitij proprietas.

46 Et tertia deniq; Nam pater tenetur de peculio profectitio pro inuaſione,& violentia alteri facta, vt ex text. *in l.*3.*§. idem ſcribit ff.de peculio,* ait Ripa *in d. cap. ſæpe nu.*76., ergo à fortiori hoc procedere debet in aduentitio, cum pater plus iuris in illo,quàm in hoc peculio habeat, *l. profectitia de iur. dotium.*

47 Quibus ſic ſtantibus Reſpondeo ad rationes in contrarium adductas,& Primo ad illam Sanchez, per quam peculium aduētitium patris eſſe aſſerebat, ac ideo minime poſſe confiſcari. Verum nāq; eſſe hoc Sanchez dictum ita ſimpliciter prolatū minime puto, cum filius iſtius peculij proprietatis verè dominus ſit, libereq; eam retineat, pater vero nudū vſumfructum habeat, vt ſupra dixi ex text. *in d. l.cum oportet*, hocq; omnibus vulgariter patet ſicq; iſta prima ratio corruit.

48 Secundo non obſtat text. *in d. l.* 3. *de bon. proſcript.*, vbi ob filij delictum nō publicatur Caſtrenſe peculium, & conſequenter nec minus aduentitiū,hoc enim quod text. ait in filio deportato procedit, quia habetur pro mortuo, ideoq; pater occupat iure peculij, ac ſi profectitium eſſet. Iacob. de Aren., & Alberic. de Roſat. *in d.l. ſi quis in tantā num.* 5.

49 Ac tandem tertio nihil refragatur *d.l.nō ſolum §.filijs autem,* per quam filijs illarū rerū proprietatis interdicta eſt alienatio, quarum vſusfructus ſpectat ad patrem,prohibita etenim regulariter alienatione nō videtur prohibita alienatio neceſſaria,quę fit ex delicto per *reg.l.* 1.*de fund.dotal.*, Caldes Pereira *in dicto verſ. leſis.* Item alienatione prohibita interdicta non intelligitur alienatio,quæ fit ex lege, ſed tantum ab homine. Cyn., Iacob. de Aren., & Alberic. de Roſate *in d. l. ſi quis in tantam.*Ripa *in d. cap. ſæpè nu.* 76.;ad quod habetur exēplum in rebus minorum, quę alienari nequeunt, & tamen minor tenetur pena *d. l.ſi quis*

M *in*

in tantam, vbi Alberic. *nu.5.* per text.*in l.1.,& 2.ff.de reb.cor.* *& d.l.1.de fundo dotal.*

50 Cui quidem reſpõſioni additur etiam, quod alienationis prohibitio aduentitiorum non ſit patris fauore, vt perperam Doctores ſupra relati opinantur, ſed potius ipſiuſmet filij principaliter, & hoc expreſsè cõſtat ex littera text. *in d. §. filij autem verſ. melius, Ibi melius eſt enim coarctare iuueniles calores ne cupidini debiti triſtem exitum ſentiant.* Quod contra Bartol., & alios aduertunt Ripa *in d.cap.ſaepe, nu.26.*, & Caldes Pereira *in d. verbo leſis verſ. at vero in propoſita quaeſtione.*

51 Ex quibus omnibus concludendum eſt peculium filij aduẽtitium poſſe viuente patre quo ad proprietatem confiſcari.

53 Libellus in actione de peculio hoc modo formari poteſt ſecundum Ioan. de Blanaſco ſi contra Dominum intentetur. Dico Domine Iudex talis ego Paulus, ꝙ mutuaui decem libras talis monetæ Sticho ſeruo Roderij. Vndè cum dictus Roderius peculiũ dicti Stichi ſerui ſui teneat, & poſſideat, petitionem meam contra ipſum Roderium dirigo, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt inquiſita quantitate peculij dicti ſerui dictũ Roderium in quod poterunt ſubſtinere vires ipſius peculij ad reddendas mihi decem libras talis monetæ per diffinitiuam ſententiam condẽnetis, Quam etiam libelli formam approbat Iaſ.*loco citato.*

Si verò contra Patrem ſit intentanda actio eodem modo fieri poterit, verbo illo ſeruo in filio, & Domino in patre mutato, pro vt aſſerũt Bart. *in l. penult. ff. quod cũ eo, in l. ſi dubitet §.filius famil.ff. de fideiuſſ., in l.maritum §.fin.ff. ſolut. matrim., in l.ex diuerſo §. fin.ff. eod., & in l. ſunt qui in id ff. de re iudic.*, & Bald.*in l.fin.C.quod cum eo.*

54 In exercitoria libellus hoc modo formandus eſt. Dico quod Titius præpoſuit Caiũ in Magiſtrum ſuæ naui, quam retinet in tali loco pro mercibus, & perſonis vehændis, quodq; dicta nauis indigebat ammolatione, vel reparatione pro ducatis centum, & quod dictus magiſter Caius pro dicta ãmolatione neceſſaria, vel reparatione fienda centum ducatos à me mutuos accepit, quarè peto dictum Titium exercitorẽ mihi ad dandos, & ſoluendos dictos ducatos cẽtum cõdemnari, quam libelli formam approbant Specular. *in tit.de ſolut.§.notandum*, Angel., & Paul. de Caſtr. *in d. l. 1. §. non autem*, per eum textum *ff.cod.*

55 In inſtitoria libellus hoc modo formari debet, dico ꝙ Titius mercator præpoſuit, &

in-

inſtituit Seium tali negotiationi, & cum dicto Sejo inſtitore eius rei cauſſa, cui præpoſitus fuerat contraxi, quia lanam pro decem ſibi vendidi, quarè peto dictum Titiũ mercatorem ad danda, & ſoluenda mihi dicta decem cõdemnari, Quam approbant Nicol. de Neapol. hic *in 6.qu. extra Gloſſam*, & Aretin. *nu.* 21.

56 In tributoria deniq; hoc modo formandus eſt libellus, dico quòd Caius Titij filius in lana negotiabatur, quodq; Ego ſciente, & non contradicente eius Patre vendidi ſibi mille libras lanæ valoris ducatorum centum, dicitur autem, quod dictus Caius filius aliquos habet creditores, quodq; dictus Titius pater penes ſe omnes dicti ſui filij peculij merces tenet, quare peto dictum Titium, (qui aſſerit etiã ſe dicti ſui filij creditorem eſſe). condemnari ad contributionem, & ad dãdum, & ſoluendum totum illud, quod mihi contingere poteſt, dictarum mercium peculiarium diuiſione inter creditores dicti Caij facta. Quã libelli formam ponunt Gloſ. *infra de noxal. action. in fin. tit.*, & Aretin. hic *nu.* 23.

§. DECIMVS.

ITEM SI QVIS POSTVLANTE ADVERSARIO.

SVMMARIA.

1 *§. 1. Continuatio.*

2 *Eiuſdem Diuiſio, ac Summarium.*

3 *Quotuplex, & quid ſit iusiurandum. cum num.* 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13., *&* 14.

15 *Iusiurandum nullo modo violari debet, & in quibus caſibus id agere licet, cum num.* 16., *&* 17.,

Periurus quomodo ſit puniendus.

18 *Quot ſint iuriſiurãdi effectus.*

19 *Iuramentum naturalem obligationem tollit.*

20 *Iuramentum vim nouationis, delegationiſque habet.*

21 *Iuramento vis ſolutionis eſt, cũ num.*

num. 22.

23 *Iuramentum vim acceptilationis habet.*

24 *Iuramentum minorem tamquā maiorem in iuditio repræſentat, & contractum inualidū conualidat.*

Et an hoc procedat de iure regni, cum nu. 25.

26 *Per iuramentum quis præciſè ad factum obligatur.*

27 *Iuramento interueniente pænitentia locum non habet in proroganda alicuius Iudicis iuriſdictione.*

28 *Hodie ex Regni conſuetudine laicus etiam per Iuramentū foro Eccleſiaſtico in Regię iuriſdictionis præiuditium ſe ſubmittere nequit.*

29 *Iuramentum clauſulam illam importat, vt actus valeat eo modo, quo poteſt.*

30 *Iuramentum vim illius clauſulæ habet, quæ in pænali ſtipulatione apponitur; ſcilicet rato manente pacto.*

31 *Iuramentum vbicumq; interponitur, ſemper impeditur moræ purgatio.*

32 *Iuramentum tam de iure communi, quā de iure Regni paratam habet exequutionem.*

33 *An confeſſio, ſeu inſtrumentum poſſit pro parte acceptari, pro parte vero minime.*

34 *Confeſſio tam in ciuilibus, quam in criminalibus quando præmiſſa negatiua procedit, reus nequit condemnari.*

35 *An parte ſtante, ſiuè credente fidei alterius partis cum Iuramento aliquam rem negātis, vel affirmantis, iſto in caſu oriatur actio, vel iuriſiurādi exceptio.*

36 *Papa an facere poſſit, vt ſtetur dicto vnius.*

Diſpoſitio legis, quę loquitur de Iuramento, vendicat ſibi locū in fidei præſtatione.

37 *Actio in factum datur illi, cui à parte remiſſum eſt iuramentum, ac ſi iurauerit.*

38 *Iurans teſtamētum non reuocare illud reuocando non incurrit periurij pænam.*

39 *Iurans non Doctorari, aut ad Epiſcopatum non promoueri poteſt illud abſq; periurij pæna annullare, nam iuramentum iſtud eſt nullum, nec indiget abſolutione.*

40 *Libellus in actione in factum ex iureiurando deſcendente.*

41 *Libellus in actione reali ex iureiurando proueniente.*

1 PRÆSENTIS materiæ continuatio ex illa præcedētis Paragraphi percipitur.

2 Iſte textus non diuiditur, vt ſupra dixi, niſi vſquè ad *§. pænales*; tamen hoc modo ſūmatur. Si quis iurauerit aduerſario deferēte in iudicio, datur ei ex ſacramento actio.

3 Ad cuius Paragraphi, & ad infra dicendorum euidētiam notandum eſt Primo quid, & 1
quotuplex ſit iuſiurandum, & quidem iuſiurandum eſt affir-

affirmatio, vel negatio ſacræ rei aſſertione, vel atteſtatione firmata, vnde ſacramentum dici ſolet, quaſi rei ſacræ arctiſſimum vinculum, quod nullo modo luendum eſt. *l. 1. 2., & toto tit. ff. de iur. iurand.*, Abb. *in rubrica extra de iur. iurand.*, Corſett. *in tract. de iuram., eiuſq; priuileg. quaeſt. 2. n. 1.*, Intrigliol. *ſing. 100. num. 1. lib. 1.*

4 Eſt autem iuſiurandũ multiplex, quoddam enim eſt voluntarium, quod etiam conuentionale dicitur, ſiue ex pactione iuramẽtum, iſtudq; ex ſimplici partium conuentione extra iudicium datur ad contractus confirmandos, tranſactiones, pacta, vel quæcunq; negotia, videlicet vt promiſſa ſeruentur, diciturq; voluntarium, quia ex ſolo arbitrio, partiumquè voluntate dependet, ita Doctores hic.

5 Secundum vocatur neceſſarium, eſtq; illud, quod Iudex ad præparationem, Iudiciorumq; cognitionem nemine impellente refert. *cap. vlt. extra de iur. iurand., & l. admonendi ff. eod.*

6 Tertium iuſiurandum iudiciale dicitur *toto tit. C. eod.*

7 Quartum iuſiurandum in litem appellatur, quod in infinitum procedit, & etiam de affectione eſt. Gloſ. *in rubr. ff. eodem.*

8 Quintum iuſiurandum calumniæ eſt, & hoc de credulitate. *toto tit. C. de iur. calumn.*

9 Sextum iuſiurandum tutoris vocatur, qui creditor, vel debitor eſt, & hoc ſimiliter de credulitate. *Authent. vt ij qui oblig. §. 1. collat. 6.*

10 Septimum teſtium iuſiurãdum nuncupatur, & hoc de veritate. *l. iureiurando, & l. teſtium C. de teſtib.*

11 Octauum iuſiurandum eſt operariorum *l. iuriſiurãdi ff. de oper. libertor.*

12 Nonum iuſiurandum purgationis dicitur. *l. præſenti §. ſi vbi ff. de his qui ad Eccleſ. confuger.*

13 Decimum iuſiurandum de ratione ætatis nuncupatur, de quo late infra dicam.

14 Vndecimum, & vltimum iuſiurandum Iudicis, & Aduocati appellatur. *l. rem nouã. C. de iudic.*

15 Quod quidem iuſiurãdum nullo modo violari debet, vt ſupra dixi, niſi in duobus tantum caſibus. Primus eſt ſi ſuper re turpi ſacramentum latum ſit. *cap. inter cætera 22. q. 4., & cap. quinta vallis*, & ibi Aug. Barboſ. *in collect. extra de iur. iurand.*, Vndè axioma quoddã habetur apud Canonum Profeſſores. In turpi voto muta decretum, in malis promiſſis frange fidem. *cap. in malis 22. qu. 4.*, Viuian. *in rational. 2. lib. iuris Pontific. pag. 224.* Alagon. *in compendio iur. Canon. pag. 296.*, Anton. Auguſtin. *collect. 3. decretal. lib. 2. tit.*

tit. 15. cap. 9.

16 Secundus eſt ſi iuramentum latum ſit contra vim, & tenorem legũ, quo in caſu minimè etiam eſt obſeruandum, *l. ſi quis Inquilinos §. fin. ff. de legat. 1.*, *l. non dubium C. de legib.*, & Bart. *in l. ſi quis pro eod. nu. 9. ff. de fideiuſſ.*, Abb. *in d. cap. cum contingat*, vbi Bald. *in Rubrica de iur. Iurand*, Fulgos. *in Auth. Sacramenta puberum Cod. ſi aduerſ. vend.*

17 Quod ſi quis præter iſtos duos caſus iuſiurandum frangeret periurus eſt, qui ſolũ Deum habet vltorem, cui etiam datur pœna hominis arbitraria Iudici Eccleſiaſtico, vel Seculari. *l. 2. C. de reb. credit.*, Hyppol. de Marſil. *in l. fin. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.*, Gomez hic *num. 27.*, Roman. *ſing. 120.*, Bolognet. *conſ. 28. col. 1.*, Didac. Couarr. *in cap. quamuis p. 1. §. 7. num. 40. in fin. de pact. in 6.*, alioſq; ad hanc cõcluſionẽ refert Menoch. *de arbitr. caſ. 329. n. 9. 10. & 11.*

Hinc ſumpta occaſione, nonnulli Doctores enumerãt multos iuriſiurandi effectus, Ego tamẽ eos dumtaxat enumerabo, qui meo Iudicio no-
18 tatu digni videntur. Primo iuramentum vim litis conteſtationis habet, & actionem perpetuat, præſcritionemq; interrumpit. *l. nam poſtea §. ſi his qui temporali*, vbi Bart. *de iur. iurand.*, Frãciſc. Aret. *in l. ait Prætor §. ſi is qui ff. eod.*, Seraph. *de iuram. priuileg. 50. & 48. nu. 5.*, Honded. *conſ. 82. nu. 60. vol. 1.*, Gozzad. *conſ. 57. n. 13.*, Oſaſch. *conſ. 21. nu. 7.*, Afflict. *deciſ. 174. nu. 4.*, Intrigliol. *ſing. 100. nu. 52. lib. 3.*, Puteus *deciſ. 110. lib. 1.*, Manent. *deciſ. 46.*, Surd. *deciſ. 3.*, apud Riccium
19 *collectan. 3773.* Secundo Iuramentum naturalem obligationem tollit. *l. ſtichum, aut Pamphilum §. naturalis*, vbi Gloſ. *ff. de ſolut.*, & Bart. *in l. qui iuraſſe §. fin. ff. eod.*, Iuramẽtum enim quaſi contractus eſt. *l. depoſiti §. 1.*, vbi idem Bart. *ff. de pecul.*, Iaſon *in l. 2. nu. 4. de iur. iurand.*, Carocc. *in tract. de iuram. deciſ. quæſt. 19. num. 1.* Intrigliol. *d. ſing. 100. nu. 252.*
20 *lib. 3.*, Tertio iuramẽto vis nouationis, delegationiſq; ineſt. *dicta l. qui iuraſſe §. final.* vbi Gloſſ., & Bartol. *col. 1. part. 1.* Angel. *in princ.*, Alex. *nu. 1.*, Salicet. *n. 7.*, ibiq; etiam Iaſon *nu. 3. & 4. ff. de iur. iurand.*, ac etiam Gomez hic *num. 6.*

21 Quarto iuramentum vim ſolutionis habet. *l. iuſiurandum, & l. duobus, ff. de iur. iurand.*, quod intelligit Bart. *in d. l. qui iuraſſe §. fin.* vbi omnes Doctores ſupra relati, Iuramentum fictè, ſed non verè ſolutionis vim habere. Vndè in-
22 fert Bart. poſt Gloſ. *in d. §. cum fideiuſſore*, quod ſi conuentus fideiuſſor iuraſſet, quãuis per iuſiurandum ſoluiſſe videatur, quia tamen iſta ibi eſt ficta ſolutio, à reo principali

repe-

repetere non poſſet; ad hoc enim, vt à Reo principali repetatur, requiritur vera ſolutio, quod etiam notat Bartol. *in l.eum filio in princ.ff.de verb. oblig.*,
23 Quinto iuramentum vim acceptilationis habet. *l. iuſiurandum à debitore exactũ*, & ibi Salicet. *ff. de iur.iurand.* cuius textus verba hæc ſunt. *Iuſiurãdum à debitore exactum efficit vt pignus liberetur, eſt enim hoc acceptilationi ſimile, & perpetuam certè exceptionẽ parit.*
24 Sexto iuramentum minorem tamquã maiorem repræſentat, & contractum inualidum, ac etiam inualidã obligationem conualidat. *cap. 1. §. idem ſacramenta de pac. iuram. firmand. in vſib. feudor.* ; *Auth. ſacramenta puberum C. ſi aduerſ. vendition.*, Bald.*in cap. licet mulieres de iur.iuran.in 6.*, & Alex.de Imol. *conſil.42.in 4.col.,cum ſeq.,conſ.54.per tot. & conſ.59. prima, & ſecunda col.in 3.par.*, Corſet.*in tract.de iur.iurand.quæſt.8.n.44.*Bauer. *in tract.de virt.iuramẽt.n.59.*, Intrig.*d.ſing.*100. *num.61,lib.3.* de hoc tamen ſexto iuriſiurãdi effectu vide quę ſuprà dixi *in §. actiones autẽ de peculio 9. in ordine n.12. in fine.*, et ſi verũ ſit quod Intrigliol., & alij aſſerunt ſtante *cap. 78. Regis Caroli.*
25 Ex quo vnũ ſingulariter colligendum eſt, quod ſi mulier, vel minor aliquem contractum non facere iuraſſent, & poſtea illum hoc iuramento non obſtante perficerent, & iurarent, quod hoc ſecundo iuramẽto non conualidaretur contractus. Gloſ. *in d.cap.licet mulieres verſ. teneantur*, Specul.*in tit.de empt., & vendit. §.3. loco, verſ. ; & nota generale conſilium.*, Bart. *in d.l.ſi quis pro eo*, Imol. *in cap. cum dilecto extra de præbend., in l. cum vir ff. de vſucap., & in l. æſtimatis ff. ſolut. matrim.*, & Franc. Aret. *in l. duobus §. Item Pomponius de iur. iurand.*,
26 Septimo iuramẽtum notabilem hunc producit effectum, quod licet regulariter obligatio ad intereſſe in obligationibus facti ſuccedat, ſicq; quamuis regulariter factum promittens intereſſe ſoluendo liberetur. *l.ſi quis ab alio §. fin.ff.de re iudic.*, *l. ſtipulationes non diuiduntur verſ. celſus de verbor. obligat.*, & *l. 1. in princ.ff.de act. empt.*, Tamen iuramentum quem pręcisè ad factum obligat. Gloſ. *in l. ſi pecuniam verſ. neceſſe habeas ff. de condit. ob cauſ.*, Imol. *in cap.1.extra de Iudic.*, Bald.*in l.vnica in 12. col. C.de ſent., quæ pro eo quod intereſt in 7. col.*, & Ludouic. Roman.*in repet.rubr.ff.de arbitr.in 39.col. verſ. ſed redeundo ad primum propoſitum.*, Menoch. *conſ.27. nu.9.vol.1., & de arbitrar.caſ. 336.nu.35.& de rec. per.poſſeſſ. remed.9.n.368.*, Pondęd. *cõſ. 18. n.3.vol.1.*Oſaſch.*deciſ.ſupra cit.92.n.19.*, Mandell.*cõſ.*

338.

338. *nu.* 3., Craſſ. *lib.* 2. *comm. opin. cap.* 1. *quæſt.* 17. *circa med.*, alijq; apud Intrigliol. *d. ſing.* 100. *n.* 36. *lib.* 3., Graſſ. *deciſ.* 148., Oſaſch. *deciſ. pedamōt.* 92., Ioſeph Ludou. *deciſ. Lucenſ.* 38., Guid. Papa *deciſ.* 627., Barzar. *deciſ. Bonon.* 63., Hieronim. de Laurent. *deciſ. Auenion* 106., Ricc. *coll.* 2170., Vinc. de Franch. *deciſ.* 181, *&* 624., licet contrarium tenere videatur Afflict. *deciſ.* 295., & Capic. *deciſ.* 167.

27 Octauo per iuramētum operatur, quod vbi conuentum eſſet de proroganda Iudicis non ſui iuriſdictione, ſicq; pactum factum eſſet de reſpondendo coram non ſuo Iudice, quo caſu habet locum pænitentia, antequam Iudex adeatur, ſi tamen iuramentū interuenerit, pœnitentia locum non habebit, antequam Iudex adeatur, Anton. de Butr. *in d. cap.* 1. *extra de Iudic.* Gabriel. *lib.* 2. *concluſ. tit. de iur. iurand. concl.* 9. *nu.* 13., alioſq; quamplurimos refert Intrigl.

28 *d. ſing.* 100. *nu.* 59. *lib.* 3. Sed hodie in Regno noſtro adeſt conſuetudo, quod laicus etiā per iuramentum foro Eccleſiaſtico in Regiæ iuriſdictionis prçiudicium ſe ſubmittere non poteſt. Mut. *ſuper cap. Regn. Reg. Alph. cap.* 511. *nu.* 13., *&* 14. referens ſic fuiſſe deciſum per M.R.C., & Doctiſſimus Conſobrinus meus Don Marius Cutelli *ſuper cap. Regn. Reg. Petr. cap.* 5. *n.* 4. *fol.* 295., *&* *in concordatis S. Officij cap.* 2. *n.* 48. *fol.* 356., ſuper quo adeſt *pragmatica* tempore Illuſtr. Principis Paternionis facta *anno* 1636. §. 7. per quam laicis prohibetur Eccleſiaſticam iuriſdictionem prorogare, illiq; ſe ſubmittere, & quod tales actus ſi facti ſint, ipſo iure vt nulli habeantur, & fiſcus Regius eos poſſit reuendicare, quod etiam ponunt Guid. Pap. *deciſ.* 275. *n.* 5., Grammat. *conſil. ciuil.* 68. *n.* 2., Oſaſch. *deciſ.* 68. *nu.* 13. *in fin.*, & Iſern. *ſuper conſtit. Regn. cum ſatis abunde in fin.*, Præter quę omnia ſuper hac materia adſunt litteræ Suæ Catholicæ Maieſtatis datæ Madrid die 20. Septembris 1635., quę id per hæc verba diſponunt: *çerca del terçero capitulo, que habla que el Obiſpo introduçe que qualeſquier lugares, y aun perſonas Eccleſiaſticas piden ante él, y cauſan executiones contra las perſonas ſeglares ſujetas al fuero Real me ha pareçido ordinaros que por ſer eſto contra mis regalias en ninguna maniera ſe conſienta.*

29 Nono iuramentum clauſulam illam importat, vt actus valeat eo modo, quo poteſt. *l. cum Pater §. filius matrem*, vbi Bart. *ff. de leg.* 2., Felyn. *in cap. cum ſuper de off. deleg. in* 3. *col.*, Franc. Aret. *in ſuo tract. feud. ex quib. cauſ. feud. amitt. in* 14. *cauſ.*, Alex. *conſ.* 31. *in fin. p.* 4., & Bartol. Soccin. *conſ.* 163. *incip. non*

fuiſ-

fuiſſet opus vlterioris verſ. con-
firmantur præmiſſa. Menoch.
conſ.683.n.34.Vol.7., Peregr.
conſ.8.nu.44. Riminald. Iun.
conſ.771.nu.31.Vol.7.,& conſ.
193.nu.14.Vol.1.,Gabriel. con-
cluſ.144.nu.51.lib.2., Seraph.
de priuileg. iurament. priuileg.
98.n.11., Intrigliol. d.ſing.100.
num.87., Cæphal. conſ.159.n.
19. Vol.2., Oſaſch. deciſion.
Pedamont.75.n.7. & deciſ.92.
nu.23., Pancirol. conſ.1.nu.6.
Maluaſ.conſ.66.num.5., Tob.
Non. conſ.15.nu.13., & conſ.1.
nu.9. Boerius deciſ.3., Riccius
d. coll.2170.verſ. item operatur
30 iuramentum in princ., Decimo
iuramentum vim illius clau-
ſulæ habet, quę in pænali ſti-
pulatione apponitur, nimirũ
rato manente pacto. l. qui fidẽ
ff.de tranſaction., l. cum propo-
nas. C. eod., & Bart. in l.ſi quis
maior eod. tit., Felin. in c. ad
noſtram de iur. iurand., Franc.
Aret. in d.l.ſi quis maior., &
Iaſ. in l.ſi pecuniam de cond. ob
cauſ., Caualcan.deciſ.35.n.19.
part.1., Vegius conſ.68.n.85.,
Cęphal.conſ.35. nu.25., Mar-
cabrun. ab Anguill. conſ.94.
nu.146., Intrigliol. d.ſing.100.
nu.45.lib.3., Afflict. dicta de-
ciſ.174.nu.4., Franc.Marc. de-
ciſ.431., Ricc. d. coll. 2170.
verſ. operatur Iuramentum.,
Auguſtin Barboſ.clauſul.128.
31 nu.3. Vndecimo iuramentum
vbicũq; interponitur ſemper
impeditur moræ purgatio.
Bart. in d. l.ſi quis maior, Ho-
ſtienſ. in ſua ſum. tit. de arbi-
tris §.ſed qualiter verſ. ſed nũ-
quid Religioſi, Bald. in l.crimen
C.qui accuſ.non poſſ., Anton.de
Butr., & Io. de Imol. in cap.
dilecti extra de arbitr., Alex.
conſ.155.in 3.col.p.2., Ripa in
l.in inſulam n.94. in fin. ff. de
verbor.obligat., Menoch.conſ.
718. nu.8.Vol.8., & conſ.410.
nu.25.Vol.5., Grat. conſ.33.n.
69. Volum.1., Maluaſ.conſ.58.
nu.4., Seraph. de priuileg.iura-
ment.priuil.48.n.4., Intrigliol.
d.ſing.100.nu.68.lib.3., Oſaſch.
deciſ.49. circa fin., & conſ. 4.n.
35., Afflict. d.deciſ.174.n.10.,
Viuius deciſ.422., Guid. Papa
deciſ. 123., Riccius dicta coll.
2170. verſ. etiam iuramenti
32 effectus. Duodecimus deniq;
iuramenti effectus eſt, quod
paratam habeat exequutionẽ.
Bart. in l. 2. de iur. iurand., &
Bald. in l. 1. 2. col. Cod. de reb.
credit., Viuius comm. opin.lib.
11.opin.188., Theſaur. deciſ.
16. nu.7., Atq; ita in Regno
noſtro ſeruari docent Anton.
& Blaſc. Lanc., Ioan. Aloyſ.
de Septimo, Ferdinand. Bon-
iorn., Hyeron.Fim., Sim.Vi-
uacit., Vinc. de Percoll., An-
ton.Platamon., & Cumia ſuper
Rit.cap.132. ordine vero ſuo
7.num.21., Intrigliol. d.ſingul.
100.n.253.lib.3. cũ aliquibus
tamẽ declarationibus quas ibi
vide. Boer. deciſ.295. Magon.
deciſ. Florent.133., Riccius d.
coll.2170.verſ.inſuper additur.
Secundo ex textu no-

ſtro in verſiculo quã peteret notandum, & etiam dubitandum

33 infertur an cõfeſſio, ſeu inſtrumentum poſſit ex parte acceptari, ex parte verò minimè. Speculator *in tit. de poſit. in § fin.*, Bart. *in l. Aurelius §. idem quæſijt. ff. de liber. legat.*, Cyn. *in l. 2. C. de donat. ante nupt.*, Bald. *in l. 1. §. editiones ff. de edend.*, Archidiac. *in c. 1. de confeſſ. lib. 6.*, Alex. *conſ. 87. lib. 1.*, Angel. Aret., & Iaſ. hic *nu. 21.*, & Antonin. de Amat. *deciſ. 258. & 82.* vniformiter tenent prout eſt cõmunis Doctorũ opinio, quod ſi confeſſio multa, & diuerſa contineat capitula poteſt pro parte acceptari, & pro parte nõ, ſi vero vnum capitulum habeat, aut plura mixta, quæ ad eundem reſpiciant ſenſũ, & tunc iterum diſtinguo, aut contra confitentem eſt iuris præſumptio, aut non; In primo caſu poteſt pro parte acceptari, ſi pro impugnata parte adſit aliqua præſumptio, In ſecundo verò ſecus, quod vltra prædictos Doctores firmant Crauett. *conſ. 150. nu. 5. vol. 2.*, Tob. Non. *conſ. 86. nu. 8.*, Rot. Luc. *diuerſ. deciſ. 70. verſ. nam iſta*, Caualcan. *deciſ. 27. nu. 87. lib. 2.*, Decian. *conſ. 80. nu. 36. & 37. vol. 3.*, Caſtill. *deciſ. 22. nu. 23.*

34 Tamen circa hoc eſt aduertendum, quod quando cõfeſſio, (tam in ciuilibus, quã in criminalibus) pręmiſſa negatiua procedit, non poteſt reus condemnari; V.G. ſi negaui, quod interfeci Titium, de quo poſtea cõuictus fui, & ego dicerem illum ad mei defenſionem occidiſſe, propter hoc non poſſum cõdemnari, quod etiam ſimiliter in mutuo procedit, & in reliquis caſibus. Gloſ. *in l. ſi quidem C. de exception.*, *in l. ſi filium C. de liberal. cauſ.*, Bartol. *in l. quoniam C. de teſtament.*, atq; ita in Regno noſtro ſeruari ait Cumia *ſuper rit. cap. 54.*, Quattuor in hac materia limitationes adducens *ſub nu. 158.*, Sed an requiratur, quod probet ſe ad neceſſariam ſui corporis defenſionem occidiſſe videndus eſt Bartol. *in conſ. 110. incip. quidam maſſiolus* iuncto Bald. *in l. ſolam C. eod.*

Deniq; circa hanc materiã confeſſionis multa dicere potueram, ſed quia ſuperfluitatis potius, quàm curioſitatis argui potuiſſem, Ideo ea prętermitto, quæ ſi aliquis videre cupiat, videat Cumiam *ſuper cap. rit. 47. per tot.*

Quo text. ſic explicato ad Gloſſarum explicationem deuenio, pro quarum intelligẽtia noto ea tantum, quæ docet Gloſ. *in verſ. iurauerit*, Ex 35

cuius dictis oritur illa quæſtio, an ſi iuramentum latum ſit, & pars, quæ detulit, poſt ea eſt contenta ſtare, ſiue credere conſcientiæ, & fidei alterius

rius partis, & ita credit, num-
quid dari iſto in caſu actio
poſſit, vel iuriſiurandi excep-
tio.

Ioan. Fab. hic negatiuam
tenet opinionem, quam mul-
tis probat rationibus, præci-
puè tamen per text. *in c. indi-
cas 3. queſt. 9.*, quem etiam
allegat Roman. idem tenens
ſing. 507. incip. an Papa, ex quo
36 text. inducit quod Papa face-
re non poteſt, vt ſtetur dicto
vnius, ſicq; etiam hanc ſe-
cundam partem tenēt., Bart.
*in l. alia §. eleganter ff. ſolut. ma-
trim.*, & Felin. *in cap. olim de
re iudic.*, *& in cap. ſicut de ſent.
excom.*, ſed à lege fieri non
poteſt, *vt in d. cap. indicas*,
ergò neq; per partem, ita etiã
nec per ſtatutum.

Contrariam tamen, & verã
opinionem tenent Speculat.
*in tit. de arbitr. §. 1. verſ. ſed po-
ne*, Abb. *in cap. dilecti filij, col.
fin. de for. compet.*, Anton. de
Butr. *in cap. cum tempore de
arbitr.*, vbi volũt quod diſpo-
ſitio *legis ſi quis maior C. de
tranſaction.*, quæ loquitur de
iuramento, vendicat ſibi lo-
cum in fidei præſtatione per
illam regulã, quod inter ſim-
plicem loquelam, & Iuramẽ-
tum Deus non facit differen-
tiam. *cap. ad aures extra quod
met. cauſ.*, prout aſſerit Alex.
in d. l. ſi quis maior.

Mouentur etiam prædicti
Doctores per Gloſ. *in verſ. iu-
rauerint*, & regulam *in l. etſi*
37 *C. de reb. credit.*, vbi datur illi
actio in factum, cui à parte
remiſſum eſt iuramentum, ac
ſi iurauerit, & conſequenter
hæc confirmatur opinio, quã
vltra prædictos Doctores fir-
mant Soccin. *conſ. 54. vol. 2.*,
& conſ. 80. lib. 4., Signorol.
conſ. 157. vol. 2., Nact. *cõſ. 450.
per tot. lib. 2.*, Maſcard. *de pro-
bat. concluſ. 934. lib. 2.*, Seraph.
*de priuileg. iuram. priuil. 31. nu.
8. cum ſeq.*, Io. Bapt. *conſ. 57.*,
Caualcan. *deciſ. 2. nu. 31. p. 2.*, &
Surd. *deciſ. 259. nu. 7.*, atq; ita
in regno ſeruari præcipuè in
feudorum locationis contra-
ctibus docent Ioann. Aloyſ.
de Septimo *in cap. rit. 101.*,
Maſtrill. *deciſ. 60. per tot.*, &
Mut. *ſuper dicto rit. cap. 114. in
adnotat. verb. notarius in fin.*

Quæ quidem opinio vt
communis prima reiecta ab
omnibus reputatur, ſicq; non
obſtant contraria, eis enim
reſpondendum eſt, prout re-
ſpondet Iaſ. hic *in fine quæ-
ſtionis.*

Ex qua etiã Gloſ. pro eius
complemento duo ſunt notã-
38 di caſus. Primus eſt, an ſi quis
iurauit teſtamentum non re-
uocare poſſit illud abſq; per-
iurij pęna annullare, Et quidẽ
affirmatiuè tenet Bart. *ĩ l. ſi quis
in princ. ff. de legat. 3.*, *in l. cum
duobus §. idem reſpondet*, *& in
l. 1. ff. pro ſocio.*, Aduertendum
tamen eſt hanc Bart. opinio-
nem quo ad reuocationem
tãtum veram eſſe, ſecus verò

quò ad periurij pœnam, veritas enim, & cómunis opinio in contrarium eſt, Felin. *in cap. ſi diligēti extra de for. compet.*, Ioan. Imol. *in cap. cum contingat de iur. iurand.*, Alexand. *in l. ſtipulatio modo concepta de verbor. obligation.*, *&* *in conſ.* 16., Angel. *in l.* *&* *perpetuum ff. de procurat.*, *in l. ſtichum §. vsūfructū de ſolution.*, *&* *in l.* 1. *§ ſi ſtipulanti de verb. oblig.*, Roman. *in l. alia §. elegāti ff. ſolut. matrim.*, & Andr. Barbat. *in c.* 1. *de probat.*, *&* *in cap. fin. de procurat. in* 6., Boerius *deciſ.* 204. *n.* 17., Rot. Rom. *in antiqu. deciſ.* 104.

39 Secundus verò caſus eſt, ſcilicet quod ſi quis non doctorari, aut ad Epiſcopatum nō promoueri iurauerit, iſtud iuramentum eſt nullum, nec opus eſt abſolutione. Bald. *in l. ſi ad excludendam C. de reb. credit.*, Felin. *in c. conſtitutus de reſcript.*, Andr. noſter Siculus *in clem. Romani §. dubiū de iur. iurand.*, Abb. *in cap. ſi vero eod. tit.*, & Iaſ. hic *nu.* 70., ante quos idem docuit Gloſ. *in cap. Florentinum diſt.* 85.

40 Libellus in iſta actione in factum ex iureiurando deſcēdente it a mihi videtur fieri poſſe. Dico Domine Iudex Ego Frāciſcus, quod cum peterem decem libras talis monetæ à Ioanne, ipſe Ioannes detulit mihi iuſiurandum, vt per Deum iurarem, quod decem mihi libras deberet; vnde cum dilationem iuriſiurādi ſuſceperem, & pro vt detulit iuſiurandū ſic iuraui, Ago contra dictum Ioannem, vt decē mihi libras talis monetę reddat, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt ipſum Ioannem ad dictas decem libras mihi reſtituendas per diffinitiuam ſententiam condemneris.

41 Si verò in actione reali formari debeat libellus, hoc modo formabitur. Dico contra Antoninum, quod cum ipſe rem meam poſſideret, quā ego tamquam Dominus reiuendicatione petij in iudicio, mihi iuramentum detulit coram Iudice approbante, ac mihi mandante, vt iurare deberem, ſtatim iuramenti delationem ſuſcepi, & ſecundum quod detulit iurari rem meam eſſe, vel ad me iure dominij ſpectare, quam rem dictus Antoninus de pręſenti poſſidet, quarē peto mihi quaſi Domino rem prædictā per dictum Antoninum reſtitui, & ipſum ad ſupradicta condemnari.

§. VN-

§. VNDECIMVS.

PÆNALES QVOQVE.

SVMMARIA.

1 §. 1. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; Summarium.*
4 *Differentia Inter actiones pænales, & rei perſecutorias, cum num. 5.6., & 7.*
8 *Actionum pænalium tres ſpecies dantur, cum num. 9., & 11.*
10 *Hodie in Regno debitor eijciens creditorē de poſſeſſione in duppli petitione non auditur, & quid quādo in eiectione violentia cum armis, vel ſine interuenerit.*
11 *Calumniator quis dicatur, & actio de calumnia ad quid detur, cum n. 13.*
14 *Huius paragraphi edictū contra quos poſſit intentari.*
15 *An mādans eadem pæna teneatur, qua mandatarius.*
16 *Quidam ex eo, quod ſecretè loquutus fuit ad aurem vnius, qui poſtea homicidium fecit, vt homicida condemnatus fuit.*
17 *Miles Florentinus decapitatus fuit propter verba ambigua mandati ſuo famulo dicta.*
18 *An ſi mandaui Tibi, vt Titium occideres, & tu ex interuallo illum occidiſti, præſumatur durare mandatum.*
19 *In materia quantūcumq; exorbitante fit extēſio de caſu proprio ad improprium ſignificatum cauſſa boneſtatis ſeruandæ.*
20 *An qui occidit patrem naturalē tantum per legem Pompeiam de Parricidijs puniatur, ſicut qui patrem legitimum, & naturalem interfecit.*
21 *Filius naturalis patrem ſine venia in ius vocare non poteſt.*
22 *Filius non poteſt vocare patrem adoptiuum, nec patrinum in ius ſine venia.*
23 *Filius non poteſt vocare matrē in ius ſine venia.*
24 *Hodie in Regno filij libere agere poſſunt cōtra eorum parētes.*
25 *Filius, & libertus patrem, & patronū in cauſſa criminali etiam venia petita accuſare non poſſunt, & quid in atrociſſimis, & exceptis criminibus, cum num. 26.*
27 *Huius edicti pæna cui nam ſit applicanda.*

Vaſ-

28 *Vaſſalli dominum in ius ſine venia vocare nō poſſunt, et an an hoc verum ſit.*

29 *Non ſufficit veniam petere ad huius paragraphi pœnam tollendam, ſed neceſſè eſt eam impetrare, & quid quando concedi nequeat.*

30 *Exempla trium actionū in hoc paragrapho enumeratarum, cum nu. 31. & 32.*

33 *Eximens vi vocatum in iuditio quibus pœnis coherceatur.*

34 *Eximens debitorem captum à manibus familiæ quomodo puniatur.*

Deciſio ſuper hoc Neapolitana.

35 *Eximens carceratum à manu officialis pro debito ciuili parti ſoluere tenetur omne id, quod ipſa iurauit, abſq; quod oſtendat de credito.*

36 *Ad quid, & quà pœna teneatur eximens illum, qui putabatur debitor, ſed vere non erat.*

37 *Eximēs captum à manibus officialium pro cauſſa criminali qua pœna plectēdus ſit, ſi ereptus ſit cōuictus, Confeſſus, vel cōdemnatus.*

38 *Et quid quādo Reus nec cōuinctus, nec confeſſus, nec cōdemnatus eſt.*

Banna Regni noſtri eximētibus pœna imponētia.

39 *Eximēs à manibus familiæ iniuſte, & indebitè captum an eximētium pœnis teneatur.*

Clerici poſſunt de facto eripere de manibus officialium aliquē iniuſtè ad mortem cōdemnatum, & quæ huius doctrinæ ratio ſit, cum n. 40.

41 *Eximēs aliquem de manu Iudicis ordinarij, qui eū vltimo ſupplicio cōdemnauit nulla pœna tenetur, ſi ipſe appellātē appellatione pēdēte illū exequutioni tradiderit.*

42 *Et hoc etiam procedit in eo, qui dum amicus ſuus ad incompetētem Iudicē trahebatur, eū de manibus familiæ exemit.*

43 *Libellus in actione in factum, quæ datur cōtra eum, qui album prætoris corrupit.*

44 *Libellus cōtra filium, vel libertum, qui patrem, vel patronum in iuditio ſine venia vocauerūt.*

45 *Libellus cōtra eum, qui aliquem in iudicio vocatum vi exemit.*

DIXIT ſupra Imperatoris de actionibus prætorijs in rem perſequutorijs, at quia dantur etiam pœnales, meritò de eis videtur dicendum.

Qui quidem paragraphus in duas diuiditur partes, in quarum prima pœna corrumpentis Prætoris edictū ponitur, in ſecunda verò eadem pœna exemplificatur, ſecunda ibi Item; Hoc tamen modo in ſummā reducitur. Qui edictum in albo Prætoris poſitum corruperit, vel qui patrem, vel patronū in ius ſine

venia

venia vocat, aut aliquem in ius vocatum dolo eximens, vel eximi faciens, hac actione prætoria tenetur.

4 Ad horum intelligentiam notandum eſt inter actiones pœnales,& rei perſequutorias multas differentias aſſignari. Prima eſt, ꝙ pœnales Prætoriæ sũt annales excepta actione furti. *§. primo de perpetuis, & temporal. action.*, rei perſequutoriæ verò ſunt perpetuę. *l. in honorarijs ff. de action.*, *&*
5 *obligat.*, Secunda nã pœnales ſunt odioſæ, rei verò perſequutoriæ minime. *l. interpret.*
6 *ff. de pæn.*, Tertia quia pœnales non tranſeunt ad hæredes, niſi inter eos lis conteſtata ſit. *l. 1. C. de delict. defunct.*, perſequutoriæ verò ſic. *l. ſi ex contractu ff. de action.*, *& obli-*
7 *gat.*, Quarta tandem quod quando plures rei perſequutoria tenentur, ſoluente vno cæteri liberantur, non ita in pœnali. *l. 1. C. de condit. furt.*, *& l. vlt. ff. ad leg. Aquil.*

8 Quarum pœnalium actionum in iure noſtro tres tantum ſpecies reperiuntur. Prima eſt pœnalis ex parte actoris,& etiam rei quando actori nihil abeſt,& reo nihil adeſt, vt eſt in furti actione. *l. ſi pro fure §. primo de condit. furt.*, &
9 Gloſ. *in fin. §. noſtri.*, Secunda verò eſt pœnalis ex parte rei conuenti tantum, & rei perſequutoria ex parte actoris, quandò reo nihil, Actori tamen aliquid abeſt., V.G. tu vi me ex fundo meo deieciſti, per quã deiectionem plures res amiſi, poſſum agere cõtra te interdicto vnde vi, vt illas res, quas perdidi mihi reſtituere cogaris. *l. item mella §. ſed ſi plures ſeruum ff. ad leg. Aquil.*

10 Hodiè tamẽ in Regno noſtro *ex Rit. ordine ſuo cap.* 14. debitor eijciens creditorem de poſſeſſione in dupli petitione non auditur, ſed ſi in eiectione violentia cum armis interuenerit, eius pœna eſt deportatio, ac omnium bonorum publicatio; ſi verò ſine armis pœna eſt relegatio, ſed nouiſſimè bona iſtius contra filios non publicantur *vt in conſt. violentiam de violent.*, & ita ſeruari docuerũt. Io. Aloyſ. de Septimo, & Cumi. *ſuper Rit. d. cap.* 14. *per tot.*

11 Tertia tandem eſt pęnalis ex parte actoris, ex parte vero conuenti rei perſequutoria. Exemplum habetur de actione in factum ex edicto de calumniatoribus deſcendente. *l. prima, & l. generaliter per tot. ff. eodẽ*, quæ ſupradictarum actionum genera præter noſtrates hic tradidit Suarez de Paz *in praxi tom.* 3. *cap.* 4. *in princip. per tot.*

Hinc ſumpta occaſione notãdum eſt primo quiſnam dicatur propriè calumniator; & quidem calumniator is dicitur,

citur, qui ſciens alienas lites ſuſcipit aduerſarij vexandi cauſſa, vt ab eo aliquid extorqueat. *d. l. prima ff. ſupra citatis.* Ex quo aduertendum eſt, quod hæc actio datur aduerſus eum, qui pecuniam accepit, vt ſuo calumnioſo Iudicio aliquem vexaret, vel non, quæ quidem actio eſt in factum. *l. 2. ff. eodem*, & vt locum habeat duo ſaltim requiruntur. Primo vt pecunia ſit accepta pro actione reſtituenda, & ſecundo vt pecunia accipiatur ob ſolum negotium Iudiciale. Glo. *in rubric. ff. eodem.* Tuſch. qui plures cumulat *conc. 9. lit. C. nu. 8. & 9.* & Boſſius *in prax. crimin. tit. de accuſat. num. 22.*

13

14 Notandum ſecundo eſt quod huius §. edictum non ſolum locum habet in prætoris album corrumpente, verũ etiã in imagines oſtio Eccleſię affixas deſtruẽte. Itẽ in eo, qui tabellas antro Regis appoſitas, vel eius, qui ſuo loco eſt, deleuerit, item in eo, qui imagines ad alicuius perpetuam infamiam appoſitas trucidauerit, Bart. *in l. ſi quis id quod ff. de iuriſd. omn. Iudic.* per text. *in l. eorum,* vbi idem Bart. *de pœn.*

Sed videndum eſt, An etiam huius paragraphi pœna locum habeat in eo, qui non manibus ſuis, ſed per alium Prætoris album corrupit, vel aliquem in ius vocatum per alium exemit. Et ſic, An mãdans eadem pœna teneatur, qua mandatarius.

15

Negatiuam opinionem tenent Bart. *in l. quemadmodum C. de agricol. & cenſit. lib. 11.*, Imol., & Alex. *in l. cum quidã de liber. & poſthum.*, Paul. de Caſtr. *in l. bona fides ff. depoſiti,* Angel. *in l. 2. §. exercitium ff. de infam.*, Ludou. Roman. *conſ. 105.* quod etiam docuerunt Abb. *in cap. mulieres de ſentẽt. excommunic.*, & Gomez. hic *n. 10. per tot.*

Cõtrariam tamen, & affirmatiuam opinionẽ ſequũtur Cyn. *in l. ſi per alium ff. ne quis eum qui in ius, &c. & in l. non ideo Cod. de accuſat.*, Bald. *in l. Gallus §. & quod ſi is de liber. & poſthum.*, Alex. *in d. l. ſi quis id quod de iuriſd. omn. iudic.*, Iacob. de Aren. *in d. l. non ideo C. de accuſat.*, Ludouic. Roman. *in l. ſi is qui pro emptore ff. de vſucap.*, Miſinger. hic *num. 21.*, Aret. *in tract. de maleſic. verb. & ſempronium mãdatorem nu. 32. & 33.*, Alberic. *in tract. ſtatutor. p. 3. quæſt. 44.*, Menoch. *in tract. de arbitrar. caſ. 353. n. 1.*, Decian. *in tract. crim. lib. 9. cap. 32. nu. 10.*, Iul. Clar. *lib. 5. ſentẽt. iur. § final. qu. 89. in princip.*, Curt. Iun. *conſ. 237. n. 5.*, Couarr. *in repet. clem. ſi furioſus fol. 291. verſ. hac vero diſtinctio.*, Farinazz. *quæſt. 129. nu. 138. par. 3.*

Quamuis vtraq; ſententia benè

benè defendi poſſit, & vtraq; ſit probabilis, ſecunda tamen verior eſt, & ita mihi videtur, cuius ratio eſt, quia diuerſæ leges adſunt hanc opinionem confirmantes, & caſum in ſpecie ponentes, pro ut primo videre eſt *dictam l. ſi quis id verſ. Item qui ſuis manibus, ff. de iuriſd. omn. iudic.*, cuius hæc ſunt formalia verba. *Hoc verò edicto tenetur & qui tollit quamuis non corruperit, Item & qui ſuis manibus facit, & qui alij mandat, ſed ſi alius ſine dolo malo fecerit, & alius dolo malo mandauerit, qui mãdauit tenebitur, ſi vterq; dolo malo fecerit ambo tenebuntur, & ſi plures fecerint, vel corruperint omnes tenebuntur*, Secundo habetur ad hoc elegans textus *in l. prima verſ. feciſſe ff. de eo per quem factum erit*, quæ lex ita dicit, *feciſſe autem dolo malo non tantum is putatur, qui ſuis manibus, vel per ſuas retinuit, verum etiam, qui alios quoq; rogauit, vt eum detinerent, vel adducerent, ne iudicio ſiſteret, ſiue ſcientes, ſiuè ignorantes quid eſſet, quod committeretur.* denique pro hoc adeſt Tertio text. *in d. l. ſi per alium ff. ne quis eum qui in ius, &c.* Cuius hæc ſunt formalia verba. *Si per alium quis exemerit hac clauſula tenetur, ſiue præſens fuit., ſiuè abſens.*

Pro qua opinione etiam videndæ ſunt aliæ leges citatæ à Gloſſa *in d. l. prima verbo alios quoquè*, & pro ea item facit, quod qui per alium agit per ſeipſum facere videtur. *d. l. 1. §. deieciſſe de vi, & vi armat.*

16 Quæ quidẽ opinio eo magis tenẽda eſt cum ex Bartoli etiam doctrina cõfirmata ſit; Bartolus enim *in l. ſi ventri §. fin de priuileg. credit.* quemdã caſum in praxi ſecutum, & ſecundum hanc opinionem fuiſſe deciſum refert, & eſt quod quidam ſecretè locutus eſt ad aurẽ vnius, qui poſtea homicidium fecit, & propter hoc tam iſte, quàm ille vt homicidæ condemnati fuerunt, quem etiam caſum adducit Bald. *in tit. de pac. conſtan. in vſib. feud. col. 28.*, aliũq; etiam caſum refert idẽ Bartol. *in l. ſi quis mihi bona §. ſed quis ſi mãducauit ff. de acquir. hæred.*,

17 & eſt de illo milite Florentino, qui fuit decapitatus propter verba ambigua mandati ſuo famulo dicta, ergò ex his omnibus ſecundam opinionem tenendam eſſe puto, & ſic mandans, & mandatarius eadem pœna punitur.

In hac tamẽ quæſtione Iul. Clar. *vbi ſupra n. 2.*, quãdã diſtinctionem adducit in hunc modum, ſcilicet ꝙ ſi aliquod ſtatutũ eſſet vltra ius commune pœnam imponens, & tunc dici debet, quod aut ſtatutum loquitur in perſonam, puta ſi quis occiderit, vel ſi quis vulnerauerit, & non compre-

O hen-

hendit mandátem, aut loquitur in rem, videlicet in ipſum maleficium, nimirum pro furto ſit pœna mortis, & hoc caſu vtiq; continet mandantẽ, pro qua diſtinctione adducit plures, grauioresſq; Doctores, quos ibi vide.

Pro qua opinione in Regno noſtro adeſt *pragmatica 3, verſ. itẽ ſi prouede ſub tit. de arm. prohibit., & pragm. vnica tit. de pæn. obtruncantium nares tom. 1. nouiſſ. collectionis*, ac aliqua circa hãc materiam poſuit Maſtrill. *ĩ deciſ. 293. per tot.*

Ex qua quæſtione corollariè dubitandum videtur An
18 ſi mandaui tibi, vt Titium occideres, vel aliquod crimẽ faceres, & tu ex interuallo illum occidiſti, aut crimen illud feciſti, præſumatur durare mandatum, ita quod de homicidio, aut crimine illo tenear; Et quidem communis Doctorum opinio affirmatiuã tenet opinionem, prout docent Bartol. *in l. non ſolum §. ſi mandato num. 12. ff. de iniur.*, Bald. *in l. 1. nu. 12. ad fin. C. de ſeru. fugit.*, Innocent. *in cap. ad audiẽtiam extra de homicidio*, Felin. *in cap. cum M. Ferrarienſ. nu. 71. de conſtitut.*, *& in cap. ſicut dignum de homicidio*, Paul. de Caſtr. *in l. ſancimus C. de teſtament.*, per Gloſſ. *in §. ope ſupra de obligation. quæ ex delicto naſcuntur*, Alex. *in l. ſi is qui. §. vnde quæritur ff. de manumiſſ.*, & Ludou. Roman. *in l. qui in aliena §. ſi quis ff. de acquir. hæred*

Quibus ſic ſtantibus ad Gloſſarum explicationem deuenio, & primo capio Gloſſam
19 *in verſ. vel parentem*, Pro cuius intelligentia notandum eſt, quod eadẽ Gloſſ. dicit videlicet in materia quãtũcũq; exorbitante extenſionem fieri de caſu proprio ad improprium ſignificatũ cauſſa honeſtatis ſeruandæ, prout procedit in patris appellatione, ex quibus Gloſſę dictis inſpiciendum eſt, an qui occidit patrem naturalem tantum per
20 *l. Pompeiam de parricidijs* puniatur, ſicut qui Patrem legitimum, & naturalem occidit, & ſic an in iſto caſu ſit à lege extenſio de patre legitimo, & naturali, ad naturalem tantum.

In hac quæſtione omnes Doctores affirmatiuè concludunt, prout tenent Bartol., & Bald. *in l. quia ſemper ff. de in ius vocat.*, Cyn., & Bald. *in l. quiſquis C. ad leg. Iul. maieſt.*, Idem Bald. *in l. cum acutiſſimi C. de fideicommiſſ.*, Felin. *in cap. in præſentia 8. col. verſ. in ea Gloſa de probation.*, Ioan. de Imol. *in cap. naturales ſi de feud. fuer. contr. inter. dom.*, *& agn.*, Dyn., Ioan. Fab., & Nicol. de Neapol. hic *in 4. oppoſ. Gloſ.*, Carrer., Gomez., Ang. Petr. à Plac., Conrad., Clar., Decian., Emanuel Suarez,

Me-

Digitized by Google

Menoch., & alij, quos referẽs ſequitur Farinazz. *in prax. crimin. p. 4. qu. 120. ſect. 5. nu. 110. tit. de homicidio.*

21 Ex eadem etiam Gloſſa oritur ſecundo dubitandum an filius naturalem patrem ſine venia in ius vocare poſſit, & negatiue reſpondetur. Hoc tamen limitatur, vt non procedat qnando filius natus eſſet ex patre, qui duas, aut plures concubinas in domo tenebat; Ratio eſt, quia filius ex vna iſtarum natus dicitur ſpurius. Imol. *in d. l. ſi ex facto §. ſi quis rogatus ff. ad Trebellia.* per text. *in authentica licet C. de natural. liber.*, & Odofred. *in dicta l. quia ſemper ff. de in ius voc.*

22 Ampliatur etiam, ſecundo vt filius non poſſit vocare patrem adoptiuum in ius ſine venia, Item nec patrinum, quamuis enim ſint extranei, tamen eſt circa illos aliqualis reuerentia, per quam in ius ſine venia vocari nõ poſſunt. Gloſ. *in cap. cupientes §. quod ſi per viginti de electi. in 6.*, Bald. *conſ.* 24., Io. de Anan. *conſ.* 27., Alex., & Iaſ. *in l. generaliter ff. de in ius vocat.*

23 Tertio Ampliatur in matre, quæ quamuis filios non habeat in poteſtate, tamen in ius vocari nõ poteſt ſine venia prius petita. *l. quiſq; in fin. ff. eod.*, Aret., Iaſ., & Gomez. hic *num.* 24. per text. *in §. ees autem Auth. vt iudices ſine quo quo ſuffragio.*

24 Hodie tamẽ in regno noſtro *ex cap. rit.* 101. filij liberè agere poſſunt contra eorum parentes, ſecundum quod capitulum in Regno Neap. deciſum fuit per Vinc. de Franch. *deciſ.* 162., vt docet Mut. *in d. cap. rit.* 101. *num.* 3. referens ſe ad dicta per ſemetipſum *in commentar. ad conſuetud. Panorm.* 39. *in fin.*

25 Propter quam regulam filius, & libertus patrem, & patronum in cauſſa criminali, etiam venia petita accuſare non poſſunt. *l. hi tamen §. liberi ff. de accuſation.*, & Gloſ. *in l fin. C. de his qui accuſ. non poſſ.*

26 Quod quidem dictum in duobus tãtum limitatur caſibus, Primus eſt ſi ſui, ſuorumq; atrociſſimam, grauiſſimamq; iniuriam proſequantur. *l. propter C. eod.*, Secundus eſt, ſi de grauibus, & exceptis delictis agatur, videlicet in crimine hæreſis, læſæ Maieſtatis, adulterij, & ſimilibus, *l. ſi adulterium §. liberto ff. de adulter. d. l. fin.*, & ibi Gloſ. *C. qui accuſ. non poſſ.*, eadem *in d. l. hi tamen verb. non vi, & in cap. fin. de Iudic. lib. 6.*, quos caſus tradunt etiam Doctores *in l. lis nulla ff. eodem.*

Cuius Gloſſæ intelligentia ſic habita ad eius explicationem deuenio *in verb. patronum*, quã in duas diuido partes; In prima quæritur cui nã iſtius edicti pœna ſit applicã-

O 2 da;

da; In ſecunda verò ſupradictorũ ponitur ampliatio. Secunda ibi & accipe.

27 Quò ad Primam omnibus Doctorũ relictis ambagibus diſtinguendum eſt, quod aut corruptio edicti Prætoris nocet parti, aut non, Primo caſu parti, Secundo verò fiſco eſt applicanda. Aretin., Iaſ., Miſinger., & Gomez. hic.

28 Quò ad ſecũdam verò dicitur, quòd Vaſſalli dominũ in ius ſine venia vocare non poſſunt, niſi in illis duobus ſupradictis caſibus, ſicut enim in liberto regula iſta procedit reſpectu beneficij ex libertate prouenientis, ita & in vaſſallis pari modo procedere debet reſpectu beneficiorum, quæ à Domino in feudi conceſſione accipiunt, ex qua ipſi, vxores, eorumq; filij viuunt. *cap. 1. ex quib. cauſ. feud. amitt. cap. 1. de form. fidelit.*, Miſinger. hic *num.* 41., Afflict. *deciſ.* 265. *nu.* 36. Contrarium tamẽ tenuerunt Additionator ad eumdẽ Afflict. *n.* 28.; Alex. *in l. generaliter n. 7. ff. de in ius vocand.*, Bertacchin. *in repertorio in verſiculo vaſſallus agit in principio*, Clarus *in §. feudum q.* 25., vbi de communi teſtatur, Scrader., Miſinger., Kirchouius, Andreas Gaill., Roland., Cæphal., & alij apud Addict. ad eundem Clarum *ibid. lit. A., & B.*, Intrigliol. *de feud. centur. prima, quæſt.* 58. *num.* 20., Caſtagn., qui plures cumulat in *tract. deduct. ne egeat quæſtione quinta ampliat.* 3. *nu.* 17., nam de iure expreſſum non reperitur, quod vaſſallus teneatur veniam petere. Caſſan. *in cõſu. Burg. in verbo des ruſtices. Rub.* 3. *nu.* 7. *fol.* 10.

Qua Gloſſa ſic expedita ad eam *in verſ. item aduerſus* explicandam accedo, quæ in tres diuiditur partes, In quarum prima quomodo venia impetrari debet, oſtẽditur. In ſecunda cõtra quos hoc edictum intentari poſſit ſummatim dicitur. In tertia tandem pœna contra eos datur, qui in ius vocatũ vi exemerint. Secunda ibi teneris, Tertia ibi quia inde.

29 Quò ad Primam notãdum eſt, quod ad hoc vt filius, vel ſeruus, aut aliquis alius ex ſupradictis contra Patrem, vel Dominum ſine huius paragraphi pœna agere poſſit, nõ ſufficit, vt veniam petat, ſed etiam vt eam impetret, quæ ſi ex iuſta cauſſa à Patre, Domino, vel alio ex ſupradictis concedi nequeat, tunc ad ſuperiorem eſt recurrendum.; Angel., Aretin., Iaſ., & Gomez. hic *num.* 7. argumento textus *in capitulo ſi religioſus de electión. in ſexto*, quod etiam ante eos docuerunt Gloſſa *in l. venia C. ne in ius uocat.*, Specul. *in tit. de actor. in principio verſiculo Item opponitur contr a actorẽ qui eſt monachus*, Felin; *in*

in cap.ſuper quæſt. §. *verum de off.deleg.*,Cardinal. *i clemétina Religioſus in tertia oppoſitione eodem*, & Marian. Soccin. *in tract.citat. art.3.,quæſtione 21. in princ.*

Circa verò ſecundam aſſeritur ſciēdum eſſe, quod Imperator hunc paragraphum explicare cupiens tria actionum ponit exempla, & Primum contra eum eſt,qui album Prætoris corrupit.

31 Secundum eſt contra filiū emancipatum, qui in ius vocauit patrem ſine venia prius impetrata,quod etiam in cœteris ſupra enumeratis proce-
32 dit. Tertium, & vltimum eſt contra illum, qui aliquem in iudicio vocatum vi exemit. Quod edictum non ſolum maſculos,verum etiam fęminas comprehendit. *d. l.ſi q. is id quod circa medit. de iuriſd. omn.iudic.* illa regula non obſtante, quod in pœnalibus maſculinus non continet fęmininum. *per l. primà verſ. quarè ff.de ventr. inſpic.*, Bart. *in l.1.de verbor.oblig.*

Denique pro Tertię huius
33 Gloſſæ partis intelligentia notādum eſt, eum,qui in Iucio vocatum vi exemit multis modis cohęrceri. Et primo actione pænali,vt 50. ſolidos ſoluat, ita in text. noſtro. Secundo ex eo,quod intereſt actione in factum.*dicta l.ſi per alium* §. *primo ff. ne quis eum qui in Ius vocat,&c.* Tertio compelli poterit ad ſoluēdum debitum,pro quo in iudicio ille vocatus fuerit,argumento text. *in l. quoties C.de exacto. Trib.lib.* 10. Quarto tādem pro crimine læſæ Maieſtatis puniendus erit *l.* 4. *ad l. Iuliam Maieſtatis.* Hæc ſunt pro præſentis Gloſſæ intelligentiæ, quid autem circa hanc materiam ſeruetur clarius videndum eſt.

Et quidem hoc dubium duo capita continet. Primum eſt, quando quis aliquem pro cauſſa ciuili captum à manibus familiæ exemit. Secundū vero, cū exemit captum pro cauſſa criminali.

34 Quo ad Primum caput dicitur communem opinionē eſſe, vt eximens a manibus familiæ captum debitorem (vltra pænam arbitrariam pro tali eximentia impoſitam)ciuiliter teneri ad ſolutionem debiti creditori. poſt multos Menoch. *de arbitrar.caſ.*583. *nu.*2., Farinazz.*de carcerib.qu.* 32.*nu.* 8.,& Mut.*deciſ.*78.*n.* 5., quamuis tale delictum in regno noſtro *ex conſtit. Pragmatical. Marc. Anton.Columnæ in Tit. della reſiſtenza,& violenza fatta à Miniſtri di Giuſtitia* §. *primo, & ſecundo p.* 2. *fol.* 81. pæna vitæ puniri iuſſum ſit, quæ amplius non ſeruatur.

Super hoc tamen refert Vincent. de Franch. *in deciſ.* 442. quemdam talem eximētem ad Triremes per biennium

nium condemnatum fuiſſe.

35 Non prætermittam etiam hic aſſerere, quod notat Ball. *lib. 3. pragm. tit. de litter. diſpē- ſat. cap. 7. nu. 29.*, quod eximens carceratum à manu officialis pro debito ciuili parti ſoluere tenetur omne id, quod ipſa iurauit abſq; quod oſtendat de credito.

36 Limita tamen prædicta quoties ereptus vere debitor non erat. Pariſ. de Put. *in tractat. de ſindicat. in verb. captur. cap. 3. an ſi poteſtas n. 2.*, Cæph. *conſ. 14. nu. 3.* relati à Farinaz. idem tenente *in d. quæſt. 32. n. 11.*, licet cōtrarium quoſdam tenere aſſerat *nu. 12.*, propter quod vide cōcordiam, quam ipſemet ponit *ibid. nu. 13.*, ſed aduerte quod cōtrarium huius limitationis tenet Menoch. *de arbitr. dicto caſ. 583. num. 3.*

37 Quo ad ſecūdum vero caput, in quo continetur, qua pœna puniri debeat qui aliquem à manibus familię exemit pro cauſſa criminali captum aſſeritur, quod ſi ereptus conuictus, vel condemnatus pœna capitali erat, tunc eximēs in crimē læſæ maieſtatis incidit, eiuſq; pœnis puniendus eſt. *l. cuiuſq; in fi.*, vbi Bart. *nu. 3. ff. ad l. Iuliam Maieſtatis*, Lucas de Penna *in d. l. quoties col. 1. verſ. aut eripuit C. de exacto. Tribut. lib. 10.*, Gulielmus de Benedictis *in cap. Raynutius in verſ. mortuo teſtatore nu. 180. de teſtamentis*, Guid. Pap. *deciſ. 519.*, Petr. Duenn. *in reg. 281. incip. eximēs aliquē*, Boſſ. *in tract. cauſſ. criminal. in Titulo de captura nu. 8.*, Iul. Clar. *in pract. criminal. §. fin. quæſt. 68. verſ. eximens de manibus*, Menoch. *dicto caſu 583. nu. primo*, Burſat. *conſ. 216. nu. primo, & quinto, volum. 2.* Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 11. num. 2. 7.*, & *12.*, Caſſaneus *in Conſuetud. Burgund. in tit. des Iuſtices Rub. prima num. 98. verſ. item eximens*, & Farinazz. *ſupradicto titulo dicta quæſt. 32. nu. 2.*

38 Quod ſi ereptus non ſit confeſſus, conuictus, vel condemnatus eximens tali pœna puniri non debet; ſed qua pœna plectendus ſit variæ ſūt inter Doctores diſcrepantiæ. Et quidem Raphael Cuman. *in l. addictos C. de epiſcopal. audientia*. talibus delinquentibus pœnam pecuniariam imponit, atq; ita communiter ſeruari dicit. Aliqui vero voluerunt hos eximentes pœna legis Iuliæ de vi priuata teneri. Bart. *in l. 4. ad l. Iuliam Maieſtat.*, quem citat Guid. Pap. *in deciſ. 579. num. 2.*, & in addictione *verbo punitur littera B*, Alij etiam docuerunt mortis pœna puniri debere. Clar. *in pract. criminal. §. fin. d. quæſt. 68. verſ. eximens in fin.* Fuerunt etiam alij, qui dixerunt, quod talis eximens teneatur pro erepto, ac ſi in

om-

omnem caſum fideiuſſiſſet pro eo; Id circo eadem pœna puniendus eſt,qua plectẽdus erat ereptus. Addictionat. ad Guid. Pap. *dicta deciſ.* 579. *ſub num.* 1. *verbo in crim. læſa Maieſtatis litt.D.in fin.addict.*, Felin. *in cap.ſi quando num.* 2. *de offic.delegat.* , Alex. *conſ.* 35. *num.*4.*vol.*2., Iodoc. *in pract. crimin cap.* 15. *Rubrica de Citat. real. ideſt captura nu.* 30., Decian. *in tract.crim.tom.*2.*d. lib.*7.*cap.*11.*num.*2. Tandem aliorum opinio eſt, vt iſtius eximentis pæna arbitraria ſit, cum qua inclinant Bartol., & Cagnol. *in l.*1.*§.is videtur nu.* 27.*ff.ſi quis ius dic. nõ obtemp.*, Alex. *dicto conſ.* 35. *volum.*2., Roſignol. *in addict.ad Clarum in d.§.fin.dicta quæſt.*68.*nu.*35., & Farinazz.*dicta quæſt.*32.*nu.* 64.,atq, ita puto tenendum.

De iure vero regni noſtri per banna ordinaria, quæ in eo quolibet in anno promulgãtur eximentibus captos ex quacunq; cauſſa ab officialiũ manibus vltimi ſupplicij pœna impoſita eſt; ad eam tamẽ nunquam deuenitur,niſi caſus enormis ſit, & in reliquis iudicis arbitrio remicti ſecũdum diſtinctiones ſupra relatas ſeruatur.

Quæ quidem doctrina li-
39 mitatur non procedere in eximente à manibus familiæ eum, qui iniuſte,& indebite captus eſt. , Luc. de Penna *in l.prohibitum num.*12.,*&* 13. *C.de iur.fiſci lib.*10., Felin.*in d. cap.ſi quando nu.*2.*verſ.*3.*fallit de officio delegat.* , Marſil. *in l. lege Cornelia nu.*80.*C.ad l.Corneliam de ſicar.*, Quam limitationem ampliat Alberic.(quẽ ipſe Marſil. allegat) *in l.addictos nu.* 1. *C. de Epiſcop. aud.* , quod etiã clerici poſſunt de facto eripere aliquem iniuſte condemnatum ad mortem de manibus familiæ . Marſil. *in pract.§.attingam num.* 41. , Carrer. *in pract. crim.in primo tractat. de appell.§.duodecimus caſus eſt n.* 5.,Conrad.*in pract. tit.de carcerat.nu.*16.*ad fin.fol. mihi* 276. , Petr. à Placa *in epitom. delictor.cap.*38.*nu.*7. *in fin.lib.* 1., Duen. *regul.* 190., *&* 281. ,Clar. *in pract. §.fin. quæſt.*29., *verſ.ſed quid ſi ille*, Bertazz. *conſ.crim.* 35.*nu.* 33. *lib.*1., Oſaſchus *conſ.* 65.*num.* 17.,*&* 19.

40 Cuius doctrinæ ratio ea videtur eſſe , quia ſi iniuſte captus poteſt ſe ex manibus familiæ eximere , vt omnes concedunt , conſequenter etiam licebit eum iniuſte captum ab alio eximi; quotieſcunq; enim licitum eſt alicui ſe defendere , licitum etiam cenſetur à tertio defendi, *l.*3.*in princ.* , *&* *l.ſi quis in ſeruitute ff. de furtis* , & in propoſito faciunt allegata per Marant. *in diſp.*1.*nu.*27.

41 Limitatur etiam prædictã doctrinam non procedere in eximente aliquem de manu Iudi-

Iudicis ordinarij, qui vltimo ſupplicio eum condemnauit, ſi appellantem appellatione pendente executioni tradiderit, lata enim ſententia nullo modo eſt Iudex, nec pronunciandam poterit exequi, ſi ad maius tribunal fuerit appellatum. *l.prima §.fin.ad Senat. Conſult. Turpill.*; nam ei tunc reſiſti permictitur, tamquam priuatæ perſonæ iuriſdictionem non habenti. *l.* 1. *C.vnde ui.*, Innoc. *in cap.ſi quãdo de offic.deleg.*, Bald. *in d.l.ad dictos.nu.*2. *C.de Epiſcop.audiẽtia.*, Marſil. *in dicta l.lege Cornelia num.*79., Guid.Pap. *dicta deciſ.*579. *nu.* 3., & Farinazz. *dicta qu.*32.*n.*77.

42 Quæ limitatio etiam procedit in eo, qui dum amicus ſuus ad incompetẽtem Iudicem trahebatur de familiæ manibus eum eximit. *dict.l. prima §.fin.*, vbi Ang. *nequis eum.*, Anton. Vſill. hic *num.* 53., Luc. de Penn. *in dicta l. quoties num.*6. *C.de exact. Tribut. lib.* 10., & Farinazz. *loco cit.nu.*70.

43 Libellus in materia actionis in factum, quæ datur cõtra eum, qui album Prætoris rupit ita fieri poteſt. Dico domine Iudex ego Angelus, quod Honufrius doloſe albũ Prætoris in tali loco poſitum corrupit. Vnde cõtra dictum Honufrium ago, vt in quinquaginta puniatur, vobiſque Domine Iudex ſupplico, vt dictum Honufrium in dicta quinquaginta per diffinitiuã ſententiam condemnetis.

44 Secũdo libellus fieri poteſt contra libertum, vel filium vocantem Patronũ, vel Patrẽ in ius ſine venia impetrata hoc modo. Dico domine Iudex ego Marius, quod Ioãnes libertus meus me vocauit in ius, & lis conteſtata fuit ſine venia à competente Iudice impetrata. Vnde contra dictũ Ioannem ago, vt in quinquaginta aureos puniatur. Vobiſque Domine Iudex ſupplico, vt dictum Ioannem mihi in dictos quinquaginta aureos condemnetis; vel ſi non habeat vndè ſoluat, eum corporaliter caſtigetis.

45 Tertius deniq; libellus circa hunc paragraphum contra eum formandus eſt, qui aliquem eximit, ne in Iudiciũ veniret hoc modo. Dico Domine Iudex ego Carolus, ꝙ Franciſcũ habẽtẽ perſonã ſtãdi in iudicio vocari feci Iudicis aũctoritate ad Iudiciũ, cui de hoc poteſtas erat. Vndè cũ Vincentius dictũ Franciſcũ vi dolo malo exemit, ne ad Iudiciũ veniret, contra dictũ Vincentiũ ago, vt mihi præſtet tantũ quantũ in litẽ iurauero, vobiſq, Domine Iudex ſupplico, vt eũ ad prædicta per diffinitiuã ſententiã condẽnetis.

§. DVO-

§. DVODECIMVS.

PRÆIVDICIALES ACTIONES.

SVMMARIA.

1 *§.1. Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Quare præiudiciales actiones ſunt ita nominatæ, cum nu. 5., & 6.*
7 *Actio præiuditialis competit Abbati contra Monachum, & Ciuitati contra ciues.*
8 *An ſi Prælatus alicui prædium Eccleſiæ locauit, cui poſtea eſt mota quæſtio de prælatura, iſti prælato cõductor penſionẽ ſoluere teneatur.*
9 *Exceptiones præiudiciales quæ dicãtur.*
10 *Replicationes præiuditiales quænam ſint.*
11 *Actionum præiudicialium quędam ſunt ciuiles, quędam vero prætoriæ, & quæ ſint.*
12 *Vbi de præiudicio mẽtio fit, tunc propter eminentiam tres illæ actiones de ſtatu perſonarum ſunt intelligẽdæ.*
13 *Prẹiuditialis actionis quædam eſt vtilis, quædam vero directa, & quæ ſit, cum nu. 14.*
15 *Differentia inter actionem præiuditialem vtilem, & directam.*
16 *An filio exiſtẽti in quaſi poſſeſſione filiationis detur actio cõtra patrem.*
Filio in filiationis poſſeſſione exiſtente onus contrarium probandi transfertur in patrem.
17 *Filiationis probatio fit per præſumptiones.*
18 *Olim hæreditatis petitio erat actio præiuditialis, hodie vero ſecus.*
19 *An ſi quis tibi debet quolibet anno decem paria caponum, & tãtum quinque tibi ſoluit, ſit huic actioni præſcriptum.*
20 *Quidam tenetur dare quolibet anno decem ſolidos monetæ antiquæ, & iſte per decenniũ ſoluit decem ſolidos monetæ nouæ, quęritur an obligationi in toto, vel in parte ſit præſcriptum.*
21 *An fungatur partibus actoris qui in ſeruitutem prouocat, vel prouocatus.*
22 *Qui onere probãdi pergrauetur quãdo quis libertum alicuius eſſe negauerit, & quid in ſi-*

in filio.

23 *Libellus in actione pręiuditiali, in quo quæritur vtrum quis ſit filius, vel nepos. cum n. 24.*

25 *Libellus in actione præiuditiali, in quo quęritur, vt aliquis non ſuus filius declaretur.*

26 *Libellus, in quo quęritur utrum quis ſit libertus, vel ingenuus cum n. 27.*

28 *Libellus cõtra eum, qui eſt homo meus, & ſe gerit pro non homine meo, ſi ſit in quaſi poſſeſſione homagij.*

29 *Libellus ad declarandum hominem non eſſe alicuius.*

1 SEQVVNTVR etiam in hoc Paragrapho Prætoriæ, præiudicialeſq; actiones, Ideo cõtinuationis in eo opus non eſt.

2 Sed in duas diuiditur partes, in quarũ prima natura actionum præiudicialium explicatur. In ſecunda verò illarum ponitur diſtinctio, ſecunda ibi ex quibus.

3 Hoc modo tamen ſummatur. Actiones præiudiciales, quæ hic enumerãtur, ſunt in rem, quarũ aliquæ ſunt ciuiles, aliquæ verò Prætoriæ.

4 Quæ quidem præiudiciales actiones triplici ex cauſſa ita nominantur. Primo ratione contingẽtiæ, quæ in duobus caſibus contingit, Primo quia vna intentata neceſſe eſt alias ſilere; Secundo nam ſentẽtia lata in vna facit pręiudicium in alia, ac rei iudicatæ exceptionem parit, & de his præiudicialibus actionibus non loquitur textus noſter, ſed habetur pro eis *l. fundum, & l. fundi ff. de exception.*, Bart. ĩ *l. 1. C. de ordin. Iudic.* Imol., & Angel. *in l. ſi quæramus ff. de teſtam.*, & Paul. de Caſtr. *in l. edita C. de edend.*, Pro quibus videndus eſt Bald. *in l. penultima ff. de his qui sũt ſui, vel alien. iur.*

5 Secũdo actiones iſtæ præiudiciales dicuntur reſpectu maioritatis, & pręheminẽtiæ, ſcilicet quando vna actio eſt maioris auctoritatis, quam alia, & dum pendet præiudicat alijs minoris, vt ea prius intẽtata illam ſilere faciat. *l. fin. C. de ordin. Iudic.*, Bart. *in l. ſi quis libertatem de petit. hęreditat.*, Imol. *in l. quęramus de teſtam.*, & Aret. *in d. l. fin.*, Suarez de Paz *in praxi tom. 3. §. 1. cap. 3. nu. 4.*

6 Tertio tandem, & vltimo pręiudiciales dicuntur quando agitur de ſtatu perſonæ alicuius, quia tunc dicitur agi de magno præiudicio, & iſtæ præiudiciales appellãtur, nam præiudicant, aptæq; sũt cæteris cauſſis pręiudicare, de quibus loquitur textus noſter. Bart. *in l. ſiue contra §. 1. de liber. agnoſc.*, *& in l. quoties C. de iudic.* per text. *in l. placet C. de pedan. Iudic.*, Abb. Panorm. *in cap. tua de ordin. cognit.*, & Idem *conſ. 97.*, Suarez de

de Paz *in praxi tom.3. d. §. 1. cap.3.nu.6., & 7.*, Quæ cauſſa delegari non poteſt, nec eſt meri, & mixti imperij, ſed ſimplicis iuriſdictionis, & iure actionis expediuntur. Bartol. *in l. Imperium de iuriſdict.*
7 *omn. iudic.*, quæ etiam actio competit Abbati contra Monachum, & Ciuitati contra Ciues. Bart. *in l. curatoris C. de negot. geſt.*, & Bald. *in l.emptorem in tertia col. verſ. pone quidam tanquam Prælatus C. locati*, in qua lege quærit Baldus ob huius paragraphi ex-
8 plicationem, an ſi quidam Prælatus alicui prædium Eccleſiæ locauit, cui poſtea mota eſt quæſtio de prælatura, Iſti Prælato conductor penſionem ſoluere teneatur, Et quidem omnes Doctores affirmatiuè reſpondent, prout docet Bart. *in l. ſi vrbana ff. de condi. indeb.*, & *in l.2. C. de ſeruit., & aqu. duct.*, & *in ſuo tract. de tirannid. in 7. quæſtion.*, Idem Bald. *in l. emptorem Cod. locat.*, & *conduct.*, & Doctores infra citãdi, excepto tamẽ caſu, quo ipſi Prælato rerum Eccleſiaſticarum ſit interdicta adminiſtratio, quod etiam in Abbate procedit. Gloſ. *in cap. cæterum extra de reſcript.*, Bart. *in l. procedente. C. de dilat.*, Bald. *in l. prolatam C. de ſent.*, & *interlocut. omn. Iudic.*, Anton. de Butr., Cardinal., Io. Imol., & Florentin. *in cap. exhibita extra de Iudic.*, & Angel. *in l. quæramus ff. de teſt.*

9 Ex his notandum eſt primo quænam dicantur exceptiones præiudiciales, nam ſicut dantur actiones præiudiciales, ita dari debent exceptiones. Reſpondetur quod exceptiones prę iudiciales dicuntur illæ, quæ impediunt proceſſum, in quibus reus conuentus ad probationem admictitur anteaquam actor. *l. præſes. C. ad l. Flauiam de*
10 *plagiarijs*; Illæ verò dicuntur replicationes præiudiciales, in quibus admictitur ad probandum replicans priuſquam incipiens. *l. quoniam Alexandrum C. ad leg. Iul. de adulter.*, Bald. *in l. peremptorias C. ſent. reſcind. non poſſ.*, Et ex his habetur, quod exceptio, quæ reſpicit perſonam, vel proceſſum ſemp dicitur præiudicialis, vt ſi fiat exceptio, quæ falſitatem ſugillet, vel perſonæ inhabilitatem reſpiciat, quæ in iudicio ſtare nõ poſſit, ſicut falſi procuratoris exceptio. Anton. de Butr. *in c. cap. tua extra de ordin. cognit.*, & Angel. Aret. hic.

11 Quarum præiudicialium actionum quædam ſunt ciuiles, quædam verò Prętorię, quod etiã ſupra dixi *in ſummario textus*; ciuiles ſunt illę, per quas quęritur, an aliquis ſit ſeruus, vel liber., Prętorię verò dicuntur illę, per quas de libertinitate, vel de agnoſcendo partu diſceptatur,

tur, ita DD. hic.

12 Secundo etiam notari debet, quod ex ſupradictis regula illa colligitur, nimirũ vbi ſimpliciter de pręiudicio mētionem fieri, tunc regulariter propter Eminentiam tres illas actiones de ſtatu perſonarum eſſe intelligendas. *l. ſed & hę* §. *non ſolum de procurat.*, *& l. prima* §. *primo de reiuendicat.*

His ad textus intelligentiã ſic habitis, ad Gloſſę explicationem deuenio *in verſ. pręiudiciales*, quæ in quattuor diuiditur partes, in quarum prima de directa, & vtili præiudiciali agitur, In ſecũda quomodo filiatio probari debet oſtenditur; In tertia de hæreditatis petitione tractatur; In quarta duę queſtiones ponuntur, ſecunda ibi intenditur, Tertia ibi hęreditatis, & Quarta ibi item ſi aliquis.

Pro primæ huius Gloſſæ partis intelligentia ſciendum 13 eſt, quod pręiudicialis actionis quædam eſt vtilis, alia verò directa, vtilis competit Principibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & cęteris prędiorum Dominis aduerſus ruſticos 14 colonos, &c. Directa verò Domino, & ſeruo cōceditur; nam eis ex mente, & verbis legis datur; ſicq; ex directo à lege procedit., Angel. Are- 15 tin., & Miſinger. hic., Quæ actiones præiudiciales ſcilicet directę, & vtiles differũt, & diſtinguuntur tanquam ſpecies oppoſitę. Petr, de Bellapertic., & Bart. *in l. 2. C. de action., & obligat., & in l. 1. in penult. col. ff. eod.*, pro hoc tamen videnda ſunt quę dicũt Dyn., Nicol. de Neapol., Ioan. Fab., & Iaſ. hic *n.* 45.

16 Circa ſecundam quęritur, an filio exiſtēti in quaſi poſſeſſione filiationis detur actio contra Patrem; V. G. Pater quēdam filium habet in domo ſua exiſtentem, qui filius eſt illi tanquam Patri obediens, Pater in media iſtius filiationis poſſeſſione dubitat de illa, mouetq; queſtionem pręiudiciali vtens, vt non filius pronuncietur, an iſti filio in quaſi poſſeſſione filiationis exiſtēti competat pręiudicialis contra patrem, vt filius pronuncietur, vel in non quaſi poſſeſſione filiationis exiſtens, vt non filius declaretur; Negatiuè reſpondetur, quia poſſidenti non datur actio. *l. prima* §. *interdictum ff. vti poſſidetis*, Ioann. Fab. hic *n.* 5., filio enim poſſeſſori ſufficit, quod poſſideat, & ſtet in ſua filiationis poſſeſſione, cuius contrarium probãdi onus transfertur in patrem. Corne. *conſ. 1. col. 12. verſ. pręterea in caſu noſtro uol. 3.*, Alex., Iaſon, Roland., Riminald., Simon de Pręt., & alij, quos refert, & ſequitur Surd. *conſ. 552. nu. 3. lib. 4.*

Quę

17 Quę quidē filiationis probatio pręſumptionibus fit, ſeu coniecturis. *l. filium ff. de his qui ſunt ſui, vel ali. iur. l. ſi vicinis ſcie. tibus C. de nupt.*, Bart., & Imol. *in l. lucius ff. de condit., & demonſtr.*, Alex. *conſ. 24. nu. 6. lib. 2.*, Lapus *allegat. 94. nu. 3.*, latiſſime. Menoch. *de arbitr. caſ. 89. lib. 2.*, *de preſumpt. lib. 1. preſumpt. 37. num. 7.*, *& preſumpt. 58. nu. 12.*

18 Quò ad Tertiam dicitur, quòd olim hęreditatis petitio pręiudicialis erat, quia cęteris pręiudicabat actionibus. *l. ſi quis libertatem, l. diuus §. vltimo ff. de petit. hęred., & l. poſt litem ff. de exception.*, Hodiè tamen alijs non pręiudicat, Sicq; amplius pręiudicialis nō appellatur. *l. filius C. eodem.*,

19 Deniq; ob quartę hui⁹ Gloſſę partis intelligentiam duę notādę ſunt quęſtiones, quas etiam ponit Bart. *in l. ſi prius nocturnę num. 2. ff. de aqu. pluui. arcend.* Prima. eſt. tu debes mihi quolibet anno decem paria caponum, & tantum quinq; ſoluiſti, quęritur an huic actioni ſit pręſcriptum; & quidem breuiter diſtinguendum eſt ſecundū Dyn., ſcilicet aut plures obligationes erant, & non retinet totū ius, aut erat vna obligatio, quo caſu ſi ille quinque paria recepit, & ſciebat decem ſibi deberi, & tunc propter receptionem partis totā eius obligationē retinet, & in quinq; amictit. *l. is qui ff. quib. mod. vſusfruct. amict.*, Gloſ. *in l. cū notiſſimi §. in his C. de pręſcrip. 30. annor.*, & Bart. *in d. l. ſi prius nocturnę.* De huius tamē quęſtionis veritate, & perfecta intelligentia, vide quę infra dicam, *in § ſi minus in ordine 28. a n. 4. vſq; ad 10.*

20 Secunda eſt, quidam tenetur dare quolibet anno decē ſolidos monetę antiquę, & iſte per decēnium ſoluit decem ſolidos monetę nouę, quę eſt minoris pretij, quęritur, an huic obligationi in toto, vel in parte ſit pręſcriptum, aut in nullo. Pro huius quęſtionis reſolutione Iacob. Butrigar. hoc modo diſtinguit, quandoq; vnum debetur, & aliud ſoluitur reſpectu diuerſorum, & tunc non retinetur in alijs ius. *l. communē, ff. quęmadmod. uſusfruct. amict.*, Quandoq; vnum debetur, & aliud ſoluitur reſpectu eius, quod debetur, & tunc obligationem retinet. *d. l. cum notiſſimi §. cum in his ff. de pręſcription. 30. annor.*, quæ omnia etiam tenent Bartol. *in d. l ſi prius nocturnę*, & Alex. *in add. ad eumdem.*

21 Ex qua etiam Gloſſæ vltima parte *in verſ. Item Dico.* videndum eſt vter fungatur partibus actoris Ioannes, an ego, quem in ſeruitutem prouoco, nam ei competit onus probandi, qui partibus fungetur actoris. *l. circa de probation.* qua-

quarè ſi Petrus, quem meum ſeruum dico, ſit in quaſi poſſeſſione libertatis, ego actoris vicem ſubſtinebo, nec non onere probandi pergrauabor. *l.ordinata ff.de liberal. cauſ. d. l. circa ff. de probat.*, quod ſi ſeruus nõ fuerit in quaſi poſſeſſione libertatis, ſed ſeruitutis ſi ad libertatem proclamauerit, actoris perſonam gerere debet, & ita libertatis probatio ad eum pertinebit. *d.l.ordinata ff.eod.*

22 Sicq; non diſſimili ratione eſt credendum, quando quis libertum alicuius eſſe negauerit, ſi ſciri deſideratur, ad quem onus probandi pertineat, iura libertatis inſpiciẽda ſunt, an is, qui ſe libertum negat, ſit in quaſi ingenuitatis poſſeſſione, tunc qui illius ſe patronum aſſerit, probandi onere erit pergrauatus. *l.fin.ff.ſi libert.ingenu. eſſe dicat.* Proinde etiam in iura filiationis probando partibus rei actor fungetur, qui erit in quaſi poſſeſſione iuris contrarij illi, quod alter petierit, *l.ſi quis à liberis verſ. ſed ſi vel parens de liber. agnoſcend.*, & quamuis iſtæ actiones ad hominis ſtatum dentur, illi tamen competũt, cuius intereſt. argumento text. *in §.primo ſupra eod.* Mea enim intereſt Titium eſſe libertum, tum propter operas *toto tit. ff.de oper. libertor.*, tũ propter quartam partem bonorum, quæ mihi vt patrono ex Diui Pij cõſtitutione debetur. *§.ſed noſtra ſupra de ſucceſſ. libert.*, tùm etiam per alias cauſſas enumeratas *in l.1. Cod.de liber. ingr.*

23 Libellus in hoc Paragrapho Primo fieri poteſt in actione præiudiciali, in qua quæritur, vtrũ quis ſit filius, vel nepos hoc modo. Dico Domine Iudex talis ego Frãciſcus me eſſe filium Durandi, Vndè cum dictus Durandus me non cognoſcat vt filium, petitionem meam contra ipſum dirigo, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt me filium Durandi eſſe pronuncietis, dictum Durandum, vt me agnoſcat in filium; & vt filialia iura mihi præſtet condemnando.

24 Quod ſi quis vult, vt aliquis filius ſuus declaretur hoc modo libellum formare poterit. Dico Domine Iudex talis ego Marius, me eſſe patrem Angeli, Vndè cum dictus Angelus me in patrem non agnoſcat, petitionem meam contra ipſum dirigo, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt me patrem dicti Angeli eſſe pronuncietis, Ipſum Angelum, vt paternalia iura mihi præſtet condemnando.

25 Sed quando quis cupit, vt aliquis non ſuus filius declaretur, hoc modo formandus eſt libellus. Dico Domine Iudex Ego Ioſeph, quod

An-

Antonius gerit ſe pro filio meo, recipiendo etiam alimenta tanquam filius ex Iudicis decreto, vndè cum non ſit filius meus, petitionem meam contra ipſum dirigo, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Antonium non eſſe filium meum, & me non debere ei alimenta præſtare per ſententiam declaretis, ipſum non ſe gerere de cætero pro filio meo per diſſinitiuam ſententiam condẽnando.

26 Item libellus fieri poteſt in actione præiudiciali, per quam quęritur vtrum quis ſit libertus, vel ingenuus hoc modo. Dico Domine Iudex talis ego Agapitus, quod Ioãnes pro ingenuo ſe gerit, vndè cum ſit libertus meus, petitionem meam cõtra ipſum dirigo, vt me teneat pro patrono, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Ioãnem eſſe libertum meum in ſententia declarantes, ad exhibenda debita iura patronatus per diffinitiuam ſententiã condemnetis.

27 Si verò formãdus eſt libellus, vt quis ingenuus declaretur hoc modo fieri debet. Dico Domine Iudex Ego talis Martinus, quod Iulius me detinet pro liberto ſuo, nec patitur me pro ingenuo gerere, vndè cũ verè ſim ingenuus, petitionem meam contra ipſum dirigo, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt me ingenuum pronunciantes dictum Iulium, vt patiatur me pro ingenuo gerere, per diſſinitiuam ſententiam condẽnetis.

28 Item libellus fieri poteſt contra eum, qui eſt homo meus, & ſe gerit pro non homine meo, ſi ſit in quaſi poſſeſſione homagij, hoc pacto. Dico Domine Iudex talis ego Honufrius, quod Angelus eſt homo meus legius, vndè cum dictus Angelus nõ ſe gerat pro homine meo legio, nec mihi vt Domino obedire velit, petitionem meã contra ipſum dirigo, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Angelum eſſe hominem meum legium in ſententia declaretis.

29 Quod ſi quis vellet declarare hominem non eſſe alicuius hoc modo libellus fieri poteſt. Dico Domine Iudex, talis ego Ioannes, quòd Vincentius Dominus talis terræ exigit à me ſeruitia, tanquam ab homine ſuo legio, vnde cum verè nõ ſim homo ſuus legius petitionem meam cõtra ipſum dirigo, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt me nõ eſſe hominem dicti Vincentij in ſententia declaretis, dictum Vincentium, vt non exigat à me dicta ſeruitia, de cætero condemnando.

§. DE-

§. DECIMVSTERTIVS.

SIC ITAQVE DISCRETIS.

SVMMARIA.

1 §. 1. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Rei noſtræ maius dominium acquirere nō valemus, & quādo hoc accidat.*
5 *Differentia inter meum, & mihi debitum.*
6 *Diſcrimen inter rem dari, tradi, & rem reſtitui, cum n.7.*
8 *In furti pœna, nec in dupplo, neque in quadruplo ſimplum ineſt.*
9 *In violenta rapina in quadruplo continetur ſimplum.*
10 *In ſtatuti pœna in duplo, & in quadruplo ſimplum ineſt.*
11 *Venditor tenetur ad dādum, & reddendum.*
12 *Quando quis dare promittit, emptionis, & venditionis cōtractus non eſt, ſed ſpecies cōtractuum innominatorum.*
13 *An in dubio promittens intelligatur dare, vel tradere.*
14 *Nemo rem ſuam condicere poteſt excepto tamen caſu, in quo illa res ſit furto ſubtracta.*
15 *Odio furis degenerant omnes actiones, & materiæ quodammodo mutant ſubſtantiam ſuam.*
16 *An ſi rei furtiuæ emptor in aliū eamdem rem diſtraxerit rem adhuc furtiuam eſſe ignorās, ad pretium poſſit conueniri.*
17 *Realis actio dominium in agēte, & poſſeſſionem in reo expoſtulat.*
18 *Pretium rei furtiuę furtum dici non poteſt.*
19 *Emptor de euictione tenetur, cum nu 20.*
21 *Ex detētatione præſumitur poſſeſſio.*
Et quid quando qualitas perſonæ, vel naturæ materia de qua teſtis deponit, repugnet.
22 *Ex poſſeſſione naturali præſumitur ciuilis.*
An probata poſſeſſione ſimpliciter præſumatur probata cū eius qualitate.
23 *Fures quibus actionibus teneātur.*
24 *Cōdictio furtiua infamiam Iuris non irrogat, ſecus vero ſecundum hominum opinionem.*

Fur-

25 *Furtum committens in re commodata, vel depoſita in omni caſu condictione furtiua tenetur.*

26 *Libellus in condictione furtiua.*

1 SVPERIORIBVS Paragraphis diſtinxit Imperator Actiones perſonales ab actionibus realibus ita ut quocunq; genere cauſſarũ ſit inter eas differentia materiæ, formę, & finis, tamen magnum diſcrimẽ inter eas eſſe videtur ex paragraphi noſtri diſpoſitione; quod in reali actione ad dandum non poſſumus agere, ſed p̃ actionem rem nobis debitam cõdicere valemus, ideſt petere rem dari, meritò ad omnia iſta explicanda poſitus fuit præſens §.

2 Qui in tres diuiditur partes, in quarum prima generalis regula ex præcedẽtibus illatiua ponitur, In ſecunda iſtæ regulæ quædam fallẽtia datur, in tertia tandem actionum realium, & perſonalium natura, earumq; differentiæ explicantur, Secunda ibi nec enim, Tertia ibi appellamus.

3 Hoc tamen modo in ſummam reducitur. Dominus rei non poteſt agere ad dandam rem ſuam, niſi contra furem in odio ipſius. Actioneſque reales ad vendicandum competunt, perſonales verò ad dandum, vel faciendum, quæ abuſiuè condictiones dicuntur à condicendo, ideſt denunciando.

Pro cuius paragraphi intelligentia nonnulla notabilia mihi viderentur præmittendã.
4 Et primo quidem notandum eſt, quod rei noſtrę maius dominium acquirere non valemus, nam qui alicuius rei Dominus eſt amplius Dominus fieri nõ poteſt, *l. proprias C. de legat. 3.*, Excepto tamen caſu, quo illa res in meo dominio eſſe deſierit, tunc in euentum, quo mea ãplius non eſt, mea iterum ex noua cauſſa eſſe poteſt, *l. ſi rem meam de verbor. obligat.*, *& l. nemo rem meam ff. eod.*, Abb. *conſ. 3. vtar in præſenti lib. 2.*, Tuſch. *concluſ. 226. litt. M.*, Doctiſſimus, Illuſtriſſimuſq; Regens Capic. Galeot. *controuerſ. lib. 1. controu. 28. n. 12.*

5 Secundo notãdum eſt differentiam dari inter meum, & mihi debitum, quia meũ eſſe non poteſt, niſi ex vna cauſſa, debitum verò ex multis *l. an & Eadem §. actiones ff. de Exceptione Rei Iudicatæ.*

6 Ex quo diſcrimen colligitur eſſe inter rẽ dari, tradi, & rẽ reſtitui; dari nãq; res tunc dicitur, quando eius dominia per omnia transfunduntur, Doctores *in l. ſtipulationes non diuiduntur de verbor. obligat.*, Tradi verò rem purũ, & nudum factum eſt, neq; vllam

Digitized by Google

vim annexam habet, vt cum Aſino ſella traditur. Angel. *in l. traditio ff. de acquir. rer. domin.*, & huius rei exemplum eſt *in l. clauibus de contrahen. empt.*

7 Rem verò reſtitui directo ad reales actiones pertinet, vt cum reſtituũtur res commodatæ, depoſitę, pignora, & cœtera id genus. Bartol. *in d. l. ſtipulationes nõ diuiduntur*, *& in l. 3. §. ex pluribus de acquir. poſſeſſ.*

8 Tertio notãdum eſt, quòd quando in duplo, vel in quadruplo quis cõdemnatus eſt, neque in duplo, neq; in quadruplo ſimplum ineſt, & ſic ipſa res furto ſubtracta, & hoc modo duplum, vel quadruplum eſt totum pęnale. Aretin, &: Iaſ. hic *nu. 5.*, Ijdẽ *in §. fin. ſupra de obligat. quę ex delicto naſcũtur*, *& in §. ex*

9 *maleſitijs infra eodem*.

Sed hoc ſecus eſt in violẽta rapina, quia in ea in quadruplo continetur ſimplum, & ſic rei perſequutio, cuius diuerſitatis rationẽ Deo Duce infra explicabo *in d. §. ex maleficijs*.

10 Sed quando ſtatutum, vel lex ſimpliciter imponunt pęnam dupli, tunc in dubio ſẽper in duplo ſimplum ineſt, & ſic in dubio ſemper vnum eſt rei perſequutorium, aliud verò pœnale. Bart *in l. hoc edicto §. 1.* per eum text. *ff. de publician.*, & Bald. *in l. fin. C. de ſponſ.*, *in l. ſanctio legum ff. de pœn.*, *in l. interpretatione ff. eod.*, *& in l. cõtra negantem ff. ad leg. aquil.*

11 Quarto deniq; notandum eſt, quod venditor tenetur ad dandum, & reddendum, quia hoc proprium eſt naturæ emptionis, & vẽditionis. Bartol. *in l. ex empto ff. de action. empt.*, pro quo eſt notabilis text. *in l. fin. de condiction. ob cauſ.* citatus, pro hac materia ab eodem Bart. *in l. 1. C. de rer. permut.*

12 Quod ſi quis dare promitteret nõ eſt emptionis, & vẽditionis contractus, ſed ſpecies quædam cõtractuum innominatorum. *l. ſi ſtipulatus ff. de vſur.*, Bartol. *in d. l. ex empto.*

Quibus ſic ad textus euidentiam præmiſſis ad Gloſſarum explicationem deuenio, & Primo capio Gloſſam *in verſ. ſic itaq;* pro cuius explicatione dubitatur, an in du-

13 bio promittens intelligatur dare, vel tradere. Et quidem Bald. *in dicta l. ſi à ſubſtituto §. fin. deleg. 1.* tenet, in dubio intelligi dare, & conſequenter dominium transferre, quod etiam docet Imol. *in d. l. ſi à ſubſtituto*, Qui quidem Bald. in ſui opinionis corroborationem adducit textum notabilem *in l. ſi ita §. 1. de contrahen. empt.* Hoc tamen intelligerè debemus ſecundum doctrinam Bart. *in l. ſi vno ff. locat.*, *& l.*

Digitized by Google

& l. vbi autem §. fin. ff. de verbor. obligat.

Et his ſic habitis ad ſubſequẽtem Gloſſam explicãdam accedo *in verſ. ſi apparet*, quæ in tres diuiditur partes, in quarum prima de rei furtiuæ condictione tractatur, In ſecũda quæritur an poſſeſſio ex detentatione præſumatur, In tertia tandem actiones ponũtur, quibus fur tenetur. Secũda ibi ſiuè poſſidetis, & tertia ibi ſed nummi.

14 Circa primam dicitur, neminem rem ſuam condicere poſſe, excepto tamen caſu, quo res illa ſit furto ſubtracta, quia furis odio rem propriam condicere valemus.
15 *l. fin. ff. de vſufruct.* Odio enim furis degenerãt omnes actiones, & materiæ quodammodo mutant ſubſtãtiam ſuam, nam noſtra intereſt furem pluribus teneri actionibus, vt à maligna furandi voluntate extrahatur, quod ſi dominus contra furem reiuendicatione egerit, & res non dolo furis perierit, ipſe fur liberatus eſt, cum non deſierit dolo poſſidere. *l. ſi autem §. ſed & is de reiuendicat.*, ſed ſi cõdictione furtiua ad rei repetitionem egerit, quocunq; modò res ipſa perierit, fur poteſt ad rei æſtimationem condemnari, nam poſt moram rei interitus ad debitorem pertinet. *l. ſi ex legati cauſa ff. de verbor. obligat.*, à quo periculo immunis fur eſſe nõ poteſt, cum illum continua mora detineat. *l. in re furtiua §. penult. de condict. furtiu.*

Vndè dubitandum infertur, An ſi rei furtiuæ emptor
16 in alium eãdem rem diſtraxerit, rem adhuc furtiuam eſſe ignorans, ad prætiũ poſſit conueniri.

Hęc queſtio agitata fuit in Palatio Lugdunenſis Ciuitatis, prout refert Anton. Vſill. hic *n. 12.*, aſſeritq; multos illius Palatij Doctores aſſerere emptorem ad reſtitutionem teneri, & quidem prædicti Doctores mouebantur Primo per text. *in l. Imperator §. fin. ff. de legat. 2.*, vbi habetur, quod pretium loco rei furto ſubtracta eſt, & Secundo per text. *in l. item veniunt §. preter de petit. hæredit.*, vbi ſi hæreditatis poſſeſſor ante hæreditatis aditionem aliquid diſtraxerit hęreditarium, iſte ad pretium rei alienatę conuenietur, ergò (Illi dicebant,) eodem modo procedit in caſu noſtro.

Alij verò è conuerſo affirmabant, omnia ſupradicta negantes; aiebant enim, iſtũ ad pretij reſtitutionem minimè teneri. Mouebantur quia contra eum nulla actione experiri poteſt, & conſequenter ad pretij reſtitutionem non teneri dicebant.

Quod probabant, Primo quia contra eum actione reali

experiri non poteſt, ex male-
ficio enim,& quaſi non tene-
tur , cum ſit bonæ fidei emp-
tor. §.*omnium ſupra eodem*, *&*
§. *ſi quis à non domino ſupra de
rer. diuiſion.*

Secundo neque actione
reali, cum rem controuerſam
non poſſideat, neq; dolo de-
ſierit poſſidere. *l. ſin autem* §.
17 *ſi is qui rem de reiuendicat.* At-
què realis actio dominiũ in
agẽte , & poſſeſſionem in reo
expoſtulat , vt ſupra dixi per
text. *in l. vnica C. de alien. Iu-
dic. mutat. cauſ. fact.* Item
dicebant hoc fortius proce-
dere cum Dominus rei non
defraudatur , nam contra ſe-
cundum emptorem , & rei
poſſeſſorem actionem habet.
& ita fuiſſe deciſũ refert An-
ton. Vſill. hic *d.num.* 12.

Quibus omnibus addo hãc
opinionem tenuiſſe Hoſtieſ.
*in tit. de pœnit. verſ. quid ſi à
furibus* , Angel. de Clauaſio
in ſum. verbo reſtituere, Nauar.
tom. 2.*cap.* 17. *verſ. reſtitutio.
nu.*7.,Medin. *de reſtit. qu.*10.,
Couar. *in tertia relect. parte
nu.* 2.,3.,*&* 4., Leonard. Leſſi.
de iuſt., *&* *iur.lib.*2.*de reſtitut.
ratione rei accepta cap.*14.*dub.*
1. *num.*3.*fol.*140., Menoch.*de
præſumpt. lib.*5.*præſumpt.*29.*n.*
18., *&* 19. , qui citat Lupum
in Rubrica de donat. inter vir.,
& *vxor.*§. 65.*nu.* 53., idemq;
affirmat Alex. Trentacinq;
*variar. reſol.lib.*3.*reſol.*12.*n.*3.
tit.de empt.,*&* *vend.*

Quæ ſententia magis mihi
placet rationibus ſupra addu-
ctis , & ſic reſpõdetur ad illas
duas *leges*, quas contrarij Do-
ctores in ipſorum fauorem
propoſuebãt. Et primo reſpõ-
detur ad *d. l.Imperator* , & di-
citur, quod illa *l.* ſolum dicit
rem furto ſubtractam apud
quemlibet emptorem inuen-
18 tam Dominum poſſe vendi-
care , qui caſus noſter non
eſt , cum prætium rei furtiuę
furtum dici non poſſit. *l. qui
vas ff. de furt.*; Ideo nihil cõ-
tra nos facit.

Eodem modo reſpondetur
ad dictam *l. item veniunt*, di-
citurq; etiam differentem ca-
ſum eſſe iſtum , & illum no-
ſtræ quæſtionis; *dicta l.* enim
ait hæredem ante hęreditatis
aditionem rem hęreditariam
alienantem in creditorum
fraudem poſſe ab ipſis cogi ad
prætij ęſtimationem reſtituẽ-
dam , qui caſus noſter non
eſt, cum ille qui per hanc le-
gem ad prætium ſoluendum
cogitur, fur ſit .

19 Huic autẽ deciſioni illud
obſtare poteſt , quod emptor
de euictione teneri debet ,
ergò pretium ſecũdo empto-
ri reſtituere tenetur. Cui qui-
dem obiectioni eleganti ra-
tione Reſpõdet dictus Vſillus
hic *nu.* 14.,quam reſponſionẽ
hic nõ pono , quia melius eſt
eam in fonte videre . Ex ea
tamen noto , quod ſicut non
eſt ęquum Dominum rei fur-
tiuæ

Digitized by Google

tiuæ ſua re defraudari, ita iuſtum non eſt, quod emptor furtiuæ rei cum conſilio bonę fidei ſuum pretium amittat, quod ſecus eſt in ſecundo emptore, cum rē furtiuam habeat.

20 Sed hoc non ità clarè procedit, nam limitationem recipit, ſcilicet quod ſi ille per eius rei furto ſubtractæ alienationem locupletior factus ſit, tenetur illi reſtituere in quantum locupletior factus eſt, ſingularis text. *in l. nam, & hoc natura de cond.indeb., & in l. ſi rem & pretium, ſi cert. pet.*, hancq; limitationem ſupradictæ regulæ tradunt Doctores ſupra relati. Concludendum igitur eſt, iſtum ad pretij reſtitutionem non teneri, niſi in quantū locupletior factus eſt, vt ex ſupradictis *legibus*, Doctoribuſq; ſatis apertè conſtat.

Hinc ad ſecundam Gloſſæ partem explicandam accedo.

21 Pro cuius declaratione quæritur? an ex detētatione præſumatur poſſeſſio, Et quidem communis Doctorum opinio eſt, ex detentatione poſſeſſionem præſumi; prout docent Innoc. *in cap. 2. extra vt lit. pend.*, & Bald. *in tit. de pac. cōſtan. in verb. recuperauerit, in l. 1. C. de ſeru. fugit.*, *in l. etiam C. de exequ. rei iudic.*, *& in l. 2. C. vbi in rem actio.* Abb., Felin., Alex., Roman., Archidiacon., Ioa. de Imol., Bald., Decius, Corne., Ruin., & alij, quos referens ſequitur Maſcard. *de probation. tom. 3. concl. 1179. à nu. 4. ad 10.*, quod limitatur per Maſcardum vbi ſupra *num. 16.* alioſq;, quos ibi adducit, non procedere quoties qualitas perſonæ, vel naturæ materia de qua teſtis deponit, repugnet; tunc enim per detentatiōe nō induceretur poſſeſſionis probatio, quam limitationē exemplificat idem Maſcard. *loc. cit.* vt ſcilicet ſi teſtis deponat depoſitariū, vel cōmodatarium poſſidere, vel ſeruum, aut monachum qui ſunt ciuilis poſſeſſionis incapaces, ſimiliter, & laicum quo ad ſpiritualia.

22 Ex qua quęſtione corollariè ſequitur alia quęſtio, ſcilicet an ex poſſeſſione naturali præſumatur ciuilis; hāc quæſtionem affirmatiuè decidit Bald. *in d. l. 1. C. de ſeru fugit.*, vbi etiā ponit an probata poſſeſſione ſimpliciter prę́ſumatur probata cum eius qualitate, de qua etiam tractat *in l. indicia, aliàs Iudicia C. de reiuēdicat.*, ac ante eum Bart. *in l. ſi prius ff. de nou. oper. enunciat.*, & quod ex poſſeſſione naturali ciuilis probetur elegāter tradunt Oldrad. *conſ. 209. nu. 4.*, Alex. *conſ. 112. num. 3. vol. 1.*, Decius *conſ. 56. num. 3.* Nact. *conſ. 314. num. 27. volum. 3.*, Maſcard. *de probat. concl. 1178. vol. 3. n. 7.*

De-

Denique ex tertia Gloſſæ
23 parte notandum eſt, fures pluribus teneri actionibus, nam præter criminalē, quā illi pręcipuè accuſari poſſunt, alię quatuor ciuiles adſunt,& Prima eſt ad duplū, vel quadruplum, quia fures ciuiliter ad duplum; vel quadruplum pœnæ nomine tenentur. §. *vltimo de obligat. quæ ex delicto naſcuntur*. Secūdo agitur cōtra eos reiuēdicatione, & per conſequens, ac Tertio ad exhibendum, quę eſt illius prę-paratoria. *l. ſi pro fure* §. 1. *de*
24 *condit. furt*. Quarto tandem cōdictione furtiua tenebuntur. *toto tit. ff. eod.*, quæ licet infamiam iuris non irroget. *l. ceſſat de action., & obligat.*, hominum tamen opinione non effugit reus infamiæ notam. §. *in duplum infra eod.*, & *l. honori ff. de obſequ.*, ad quæ omnia vide Doctores, quos infra adducam.

25 Et ex hoc prouenit, quod ſi quis furtum in re commodata, & depoſita commiſerit, quamuis in commodati, & depoſiti actione vltra culpā, & dolum malum facile non teneatur, in omnem tamen caſum hac condictione furtiua tenetur. *l. qui furtum de cond. furtiu.* de cuius concluſionis veritate vide Bonacoſ., Tuſch., Io. de Plat., Hoſtieſ., Conrad., Angel., Couarru., Plot., Bonifac., Petr. de Gregor., & Menoch. apud Farinazz. *part. 3. tom. 2. qu. 169. p. 1., & 2. a n. 1. ad fin.*

26 Tandem libellus in iſta actione hoc modo fieri debet. Dico Dominę Iudex talis Ego Ioannes, quod Carolus ouem talem mihi ſurripuit, cuius eram, & ſum Dominus, (ſi res eſt in rerum natura) vndè cōtra dictum Carolum ago, vt mihi dictam ouem reſtituat, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Carolum ad dictæ ouis reſtitutionem cum fructibus ex ea perceptis, & percipiendis per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

§. DECI

§. DECIMVSQVARTVS.

SEQVENS ILLA DIVISIO.

SVMMARIA.

1 §.1. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Diuiſionis ſecundi membri ſubdiuiſio.*
5 *Actiones commodati, & depoſiti ſunt rei perſecutoria.*
6 *Depoſiti contractus executionem paratam habent.*
7 *Quando deponenti ſit imputandũ infidelem depoſitarium eligenti, cum nu.* 8. & 9.
10 *Actio depoſiti ab initio ſimplex eſt.*
11 *Fideiuſſor nomine depoſiti acceptus niſi aliud dictũ fuerit ad ſimplum tantum poterit conueniri, & quid quando in omnem caſum, omnemque rei euentum receptus ſit.*
12 *Deponens neceſſitate cohactus creſcit perfidia crimen.*
13 *Quęnam actiones ex maleficijs dentur. cum n.* 14.
15 *Ad rem Eccleſiaſticam vendicandam quisnam admittatur.*
Et ſi in eius reiuẽdicatione Epiſcopus, & Rector concurrant quis eorum ſit præferendus. cum nu. 16.
17 *Agens ex mutuo an probare debeat ſe dominũ rei mutuatę eſſe, vt dicta actione poſſit experiri.*
18 *Libellus in certi condictione generali.*
19 *Libellus in condictione ex mutuo.*
20 *Libellus quãdo pecunia mutuata eſt nomine meo.*

1 ALIVD genus diuiſionis actionum explicat hic Imperator, vt ad perfectam earum notitiam deueniamus; merito ad id explicandum ponitur præſens
2 paragraphus. Qui quidem vſque ad *paragraphum quędam* in duas diuiditur partes, in quarum prima ponitur vna ſumma actionum diuiſio, Et in ſecunda ea per exempla declaratur.
3 Hoc modo in ſummã reducitur. Cum perſequutio iudicialis tria reſpiciat rem ſcilicet pœnam, & vtrumquè ſimul

mul, reales, & perſonales perſequuntur rem excepta actione depoſiti in caſu tumultus, incendij, ruinæ, & naufragij, tunc enim vtrunique complectitur.

4 At ſecundum diuiſionis membrum præſentis paragraphi in quattuor principales partes ſubdiuiditur: In quarum prima ponitur de actionibus rei perſequutorijs, In ſecunda de actionibus mixtis ex contractu venientibus, In tertia quædam regula, vel actionum ſummula ex maleficijs deſcendentium datur, In quarta tandem omnia per exempla declarantur, Secunda ibi planè, Tertia ibi ex maleficijs,& Quarta ibi pœna.

5 Ad quorum omnium euidentiam notandum eſt Primo, actiones commodati, & depoſiti rei perſecutorias eſſe; Quattuor tamen caſibus exceptis, in quibus pœna continetur, V. G. ſi depono rem meam pœnes te tempore Tumultus, Naufragij, Incẽdij, vel Ruinæ, in quibus ſi inficiaris depoſitum teneris in duplum. Dyn. hic *num.* 2. Miſing. ſupra *in* §. *rei perſequendæ num.* 39., Duaren. *in l.* 1 *diſpunctionum cap.* 11., Benincaſius *ſupra in* §. *actionum nu.* 492., Suarez de Paz *in praxi cap.* 6. § 6. *n.* 13. *tom.* 3.

6 Vnde ſciendum eſt depoſiti contractum executionem paratam habere. *l. ſi quis*, vbi Bart., & Angel. *ff. eod.*, Alex., & Iaſ. *in l.* 5 *num.* 6. *C. de edict. Diu. Adrian. tollend.*, Idẽ Alex. *in l. ſi Prætor* §. *primo de Iudic.*, Rol. *conſ.* 17. *in princip. vol.* 1. Suarez de Paz *ubi ſupra n.* 26. atquè ita in Regno noſtro ſeruari docent ſcribentes, & præcipuè Ioſ. Cumia *ſuper rit. cap.* 19. *nu.* 13.

7 Ex quo circa hanc materiã quæritur quando deponenti eſt imputandum infidelem depoſitarium eligenti?

8 Reſpondetur diſtinguendum eſſe, quod aut nos ſpontè, & nullo imminente periculo rem deponimus, & in iſto caſu vitio dandum eſt, ſi infidelem eligerimus depoſitarium, contra quẽ in ſimplũ tantum actio datur; Aut

9 ſi imminente periculo ruinæ, incẽdij, & naufragij quis deponere coactus fuerit, vt nõ facile de probitate illius conſtet, apud quẽ depoſiturus eſt, liberare potuerit propter crudelitatẽ illius, qui miſertus nõ eſt deponentẽ in euidenti periculo vitæ conſtitutum, cũ deponeret in duplũ actio datur; ſemper enim ius ciuile rationẽ habuit eorum, qui ſine culpa neceſſitatibus incũbunt. *l. ſi fideiuſſor* §. *fin. ff. qui ſatiſdar. cogan.*, Quæ quidẽ depoſiti actio ab initio ſimplex eſt, quod ruinæ, naufragij, vel incendij cauſſa actũ eſt, ea enim mente depoſitũ eſt, & vt tantũ ſimplex, quod

quod depoſiti nomine traditum fuit reſtituatur, nec deponenti venit in mentem illud incrementum, ad quod datur actio citra opinionem famæ ſiniſtram, quæ non temerè eſt inducenda. *l. meritò ff. pro ſocio.*

Quod autē duplum propter inficiationē actio detur, hoc per accidens euenit, non autem natura actionis inſpecta.
11 *l. 1. de in lit. iurand.*, quia in fideiuſſoris datione non animaduertitur id, quod ex accidenti contingit, ſed id, quod eſt tantum naturæ actionis diſtinatum. *d. l. prima ff. de in lit. iurand.*, Et hæc eſt communis interpretum ſentētia, quam ego vno ſolo caſu reſtringi exiſtimo; ſcilicet ſi fideiuſſor in omnem cauſſam, omnemque rei euentum receptus fuerit, tunc enim non ſolum ad id, quod eſt de natura actionis teneri opinor; verum etiam ad id, quod poſtea in omnem euentum cōtingit. per text. *in l. quæro ff. locat. & conduct.*

12 Ex his notandum eſt etiam ſecūdo quod qui deponit neceſſitate cohactus creſcit perfidiæ crimen, & publica vtilitate cohærcendum eſt, in huiuſmodi enim cauſſis inutile eſt fidem frangere. *l. 1. §. 1., & §. merito ff. depoſiti*, In quibus erit actio mixta, quarem ſimul, & pœnam actor perſequitur. Ioan. Cruceus hic *num. 4.*

13 Notandum tertio eſt, duas actiones ex maleficijs dari, vna, quæ pœnalis, altera, quę mixta appellatur. Pœnalis eſt, vt ſi ſurripuiſti mihi librum ago cōtra te actione furti manifeſti, vel non ad quadruplum, vel duplum, eſtq; hoc totum pœnale, & nihilominus agere poſſum cōdictione furtiua; vt *ex toto tit. ff. eod.* patet.

14 Mixtæ verò dantur, ſi rapuiſti mihi vi bonorum raptorum ad quadruplum infra annū, & triplum eſt pœna, ſimplum verò rei perſequutio. *§. fin. ſupra de vi bonor. raptor. & l. 2. ff. eod.*, Quæ omnia benè explicantur *in §. ſeq; ex maleſitijs.*

15 Quo textu ſic intellecto ad eius Gloſſas explicandas deuenio, & Primo capio Gloſsā *in verſic. mixtæ*, ibi, *ſcilicet diuinæ rei, vel publicæ*, Pro cuius declaratione notandum eſt, quod ad rem Eccleſiaſticam vendicādam Primo admictitur Rector illius Capellæ, ſecundo vero Epiſcopus, ipſe enim non ſolum poteſt vendicare rem Epiſcopalis Eccleſiæ, ſed etiam cuiuſcumque capellæ ſuæ Diæceſis. *l. ſancimus nemini C. de ſacroſanc. Eccleſ.*, ibi *tam per Religioſiſſimos Epiſcopos, quam OEconomos*, vbi omnes ſcribentes. Sed ſi ambo cōcurrant quis ſit præferendus.

16 Reſpondeo Rectorē omnimode Epiſcopo eſſe præferendū quādo de re ſuæ Cappellæ agitur. argumento text. *in l. 2. ff. de Adulter.*, & huius doctrinæ ratio eſt, quia Rector agit pro intereſſe ſpeciale, Epiſcopus vero vniuerſale, & ita tenent Bart. *in dicta l. ſancimus nemini. num. 9., 10., & 11.*, vbi etiam Bald. *num. 2., & 3.* Allegans Innocent. *in cap. deputati extra de Iud.*, & Paul. de Caſtro *num. 3.*, Imol., & Cardinal. *in clement. prima de reſcriptis*. Quod etiā dicendum eſt in Abbate maiori, qui pro rebus ſuarum cappellarum agere poteſt, vt Bart. ait *loco citato*. Sed quando Epiſcopus, vel Abbas pro rebus alicuius cappellę agūt, nomine ſuo agere non debent, ſed dictarum Cappellarum nomine, ſic dicimus in ſimili de coniuncta perſona, quæ pro coniuncta perſona agere poteſt. *l. ſed hæ ff. de procurat.*, prout aſſerunt Doctores *ſupra citati*,

17 Secundo, & vltimo capio Gloſſam *in verſ. Ipſius*, ex cuius dictis quęritur an creditor debeat probare ſe Dominum rei mutuatæ eſſe, ad hoc vt ſuam fundet intentionem, atq; ex mutuo actione poſſit experiri Et quidem reſpondetur dubium non eſſe hoc probare debere. iuxta text. *in l. 2. §. appellata ff. ſi cert. pet., & in l. certi condictio §. ſi minor C. cod.*, Et hoc per prædicta iura probatur, aliàs hac actione agere nequit, niſi recipi ēs cōſumpſiſſet. *l. nam & ſi fur. §. 1. ff. ſi cert. pet.*, vel cum ſuo miſcuiſſet. *l. ſi alieni ff. de ſolution.*, quod difficile eſt vt probetur, & ſecundum hoc vix, aut nunquā agens ex mutuo obtineret. Vndè omnes moderni dicūt, quod agens ex mutuo ponere habet ſe Dominum eſſe, ſed hoc probare non debet, quia recipiens quæſtionē, ſeu Dominij cauſſam ei referre non poteſt, cum cauſſam ab illo habeat. *l. ſi quis condictionis C. locat., & l. nec creditores C. de pignor. act.*, quam opinionem etiā tenet Petr. de bellapert. *in l. 1. §. 2. ff. depoſiti.*

18 Libellus autem in hoc §. tribus modis formari poteſt, & Primo in certi condictione generali hoc modo, dico Domine Iudex talis ego Franciſcus, quod Petrus me, & Titium rogauit, vt vnus noſtrū decem libras talis monetæ mutuaret, vndè ego volens ſibi mutuare præcepi Meuio debitori meo in decē libras talis monetæ, vt dictas decē libras ſolueret dicto Petro, qui, vt præcepi, ſoluit dicto Petro dictas decem libras, qui non vt à debitore meo volens ſe mihi obligare, dictam pecuniam accepit, ſed cæpit eam credens à Titij debitore habere, Vndè cum pecunia mihi debita ad dictū Pe-

Petrum peruenerit, contra ipſum ago, vt dictas decem libras mihi reddat, vobiſque Domine Iudex ſupplico, vt dictum Petrũ ad reddendas, ſiue dandas mihi decem libras talis monetæ per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

19 Secũdo fieri poteſt libellus in condictione ex mutuo, qua quis petit reddere ſibi debere rem alicui mutuatam hoc modo, dico Domine Iudex Ego Carolus, quod mutuaui decem libras talis monetæ Mario, vndè vt mihi det dictas decem libras talis monetæ contra ipſũ ago, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Mariũ ad dictas decẽ libras talis monetæ mihi dandas, per diffinitiuã ſententiã condemnetis.

20 Tertio tandem, & vltimo fieri poteſt dũ pecunia mutuata fuit nomine meo hoc modo, Dico Domine Iudex Ego Ioſeph, quod Petrus mutuauit nomine meo decẽ libras talis monetæ Antonio, vndè contra dictũ Petrũ ago, vt mihi det decẽ libras talis monetæ, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt eũ ad dictas decẽ libras talis monetæ per diffinitiuã ſententiã cõdemnetis.

§ DECIMVSQVINTVS.

EX MALEFICIIS.

SVMMARIA.

1 §. 1. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Quot violentiarum genera ſint.*
5 *Fur manifeſtus quibus modis dicatur.*
6 *Pœnæ pro furto competentes, cum n. 8. & ſeqq.*
7 *An pro furto imponatur pœna abſciſſionis membri.*
8 *Pro furti pœna abſciſſio membri imponi nõ põt, & in quibus caſib. hæc regula fallat, cũ n. 9.*
10 *Grauius delinquit qui rem modicam contrectat cum pacis turbatione, & tumultus occaſione ſubſecuta, quã ſi quis tria inſignia furta feciſſet.*

11 *Grauius, & leuius delictum eſt inſpectis circumſtantijs rerũ, & perſonarum.*

12 *Pœna furti non ſolum datur aduerſus eos, qui dolo malo res alienas inuito domino cõtrectãt, verũ etiã cõtra eos, qui opem, vel conſilium præſtant.*

13 *Conſilium, opem, & auxilium dare hoc caſu qui dicatur.*

14 *Aduerſus omnes condictio furtiua datur, qui quamuis fures non ſint, neque opem, vel conſilium præbeant, doloſe tamẽ agunt, vt alijs ſubtrahendi commoditas porrigatur.*

Si quis eum ſciret rem furtiuã apud aliquem eſſe nõ indicet, fur non eſt, & an ad hoc indicandũ iudicis officio compelli poſſit.

15 *An fur, qui commiſit furtum hic Panormi, & Venetias cum re furata peruenit, poſſit à Venetiano Iudice abſque partis reclamatione ꝑ illo furto puniri.*

16 *Per contrectationem, & territorij mutationem ſemper nouũ committitur furtum, & noua naſcitur actio.*

17 *Fur, qui commiſit furtum hic Pan., & Venetias cum re furata peruenit, poteſt à Venetiano Iudice abſq; partis reclamatione pro illo furto puniri, niſi res furto ſubtracta à fure vendita ſit.*

18 *Magis punitur qui palam, quã qui clam deliquit.*

19 *Delicta occulta magis puniuntur, cum nu. 20.*

21 *Hæres an teneatur ad fructus rei legatæ, vel fideicommiſſo ſubiectæ nulla mora, nullaq; litis conteſtatione præcedente, cum n. 22., & 23.*

24 *In actionibus bonæ fidei vel ſola mora, vel litis conteſtatio requiritur.*

25 *Si ex decreto Iuditiario admotus hæres, à quo etiam extra piam cauſſam relictum eſt per integrum annum admonitionem contempſerit, & nihil dum præſtiterit omnis ſuc ceſſionis lucro mulctabitur, prẹter id, quod in rationem trientis iure ſucceſſionis ab inteſtato lex dari concedit.*

26 *In eadem etiã pœna manet hẹres ante annum, qui tribus vicibus à magiſtratu iuſſus piam cauſſam ſoluere neglexerit.*

27 *Magnus eſt legatorum fauor ad pias cauſſas relictorum.*

28 *Hæres, qui patitur ſe rei nomine ad piam cauſſam relictæ deduci in iuditium rem ipſam legatam, & aliud tantundem ſoluere tenetur.*

29 *An negans legatum relictum eſſe Eccleſiæ ſi poſtea vero peniteat, & confiteatur Eccleſiæ eſſe relictũ, iſta cõfeſſio, ſeu pẹnitentia aliquid à pœna releuet.*

30 *Quando pœna imponitur habito reſpectu ad aliquem finẽ, & nõ ad principium actus, ſemper illa pẹnitentia tollitur, & numquam committitur, niſi ille finis, propter quem obſeruandum pẹna imponitur, violetur.*

Siquis

31 *Si quis vocauerit patrem, vel patronum in ius ſine venia, & poſtea pęniteat, iſta pæna ei remittitur.*

32 *Filia, quę peccauit in corpus licet à patre ali non debeat, tamen ſi pęnitentiam agat, debet à patre ali, & dotari.*

33 *Filius, qui propter aliquã Cauſſam à patre exheredari debet, ſi de iſta Cauſſa pęnitentiam egerit, amplius exheredari nõ poteſt.*

34 *Diſtinctio quomodo intelligenda ſit regula illa de negante legatum relictum eſſe Eccleſię, & poſtea pęnitente, cum nu. 35.*

36 *Legatũ relictũ Deo, cui cẽſeatur relictũ, & quid quãdo ẽ relictã Ecclesſ. S. Martini in aliqua Ciuitate, in qua reperiuntur aliæ ita nominatæ.*

37 *Legatum ſimpliciter Eccleſię relictum cui cẽſeatur relictum.*

38 *Inſultum cum armis vt quis feciſſe dicatur, ſufficit quod habeat ſecum arma, licet ea non extraxerit.*

39 *An furi committenti vnum furtum magnę rei quod tribus paruis æquiparatur, debeat imponi pæna furcæ, ſicut tria parua committenti, ſtante ſtatuto quod tria furta committens Capitali pæna puniatur. cum num. 42.*

40 *Pro re vilis pretij parcendum eſt vita hominis.*

41 *Propter furandi conſuetudinem, & propter rei furatæ valorem aggrauatur delictum.*

43 *Libellus in furti actione.*

44 *Libellus in actione vi bonorum raptorum.*

45 *Libellus in actione legis Aquilię ſi liber ſit, qui damnum dedit.*

46 *Libellus in eadem actione ſi ſeruus ſit, qui damnum dedit.*

47 *Libellus contra heredem, vel alium, qui paſſus eſt in iuditio vocari pro legato pio.*

1 POST expeditam naturam actionũ perſecutoriarũ p̃ſenti §. dignum duxit Imperator actionum pœnalium originem pertractare, item & mixtarum, merito de actionibus ex malefitijs, vel quaſi deſcendentibus ſubiecit.

2 Qui quidem §. in quattuor diuiditur partes, in quarum prima de actionibus pœnæ perſequendæ cauſſa comparatis tractatur, in ſecunda de mixtis ponitur, in tertia de actione vi bonorum raptorũ agitur, in quarta, & vltima de actione ex procraſtatione, vel dilatione illicita data tractatur., Secunda ibi aliæ, tertia ibi vi autem, quarta denique ibi item mixta.

3 Hoc modo tamen ſummatur. Actionum deſcendentium ex malefitijs quædã ſunt perſecutoriæ pœnę tantum, quędam mixtæ tam rei, quàm pœnę; Primum per vnum, vltimum per tria exempla declarat.

Ex

4 Ex quo text. notandum eſt Primo diuerſa violentiarum genera dari, quibus ſingulis ſingulæ competunt actiones, Et primo quædam dicitur violentia expulſiua, pro qua oritur interdictum vnde vi, Secundo quædam eſt ablatiua, & pro ea competit iſta actio, Tertio quædam dicitur compulſiua, pro qua datur actio quod metus cauſſa, Quarto quædam turbatiua appellatur, & oritur interdictum vti poſſidetis, Quinto quædam dicitur inquietatiua, & oritur actio quod vi aut clam, Sexto tandem, & vltimo quędam dici poteſt violentia quádo ius tuũ ſine iudicis auctoritate proſequeris. Gloſ. *in l. 1. C. quod met. cauſ., in l. extat*, vbi etiam DD. *ff. eod., & in l. ſi quis in tantam C. vndè vi*, de qua materia ſatis abundè dixi *ſupra in* §. 1., quos omnes violentiæ modos latiſſime ponit, & declarat Cumia *ſuper rit. ordine ſuo c.* 40. *à num.* 1. *vſq. ad num.* 50.

5 Notandum ſecundo eſt, quod fur manifeſtus non ſolum dicitur ille, qui in ipſo deprehenditur furto, verum etiam is, qui in eo loco, in quo furtum fit, deprehenditur; item quod fur manifeſtus dicitur etiam ille, qui cum re ipſa ſiuè in publico, ſiue in priuato viſus, vel deprehenſus eſt. §. *furtorum ſupra de obligation. quæ ex delicto naſcuntur*; *l.* 1., & ibi Bart. *ff. de furt.*, Boſſius *titulo de furtis. n.* 4., Iulius Clarus §. *Furtum num.* 2., Suarez de paz *in praxi tom.* 3. *cap.* 5. §. 1. *num.* 18., Farinazz. qui ſe remictit *ad text. in l. fur eſt ff. de furti. in part.* 3. *tom.* 2. *queſt.* 166. *num.* 18.

6 Tertio denique ex eodem text. noſtro quomodo furtum puniendum ſit, colligitur, propter quam collectionem variant interpretes. Angelus enim ait *de iure authenticorum* furti pœnam membri abſciſſionem eſſe, ſed Iaſon hoc non approbat, immò dicit quòd ex textu noſtro furti pęna in duplum, vel quadruplũ eſt, *de iure* verò *authenticorũ* pro furto ſolam fuſtigationẽ competere; ſed nè hanc quęſtionem ſub ſilentio prætercam ob id controuertitur.

7 An pro furto imponatur pęna abſciſſionis membri.

Affirmatiuam, (vt ſupra dixi) opinionem tenet Aretin. hic *num.* 5. citans pro ſe textum *in Authentica ſed nouo iure C. de Serui fugitiu.*

Contrariam tamen opinionẽ ſequũtur Alex. *conſ.* 5. *lib.* 1., *conſ.* 110., & 115. *lib.* 4., Iacob. Butrigar., & Raphael fulgoſ. *in d. auth. ſed nouo iure*, Bartolom., Veronens. *conſ.* 80., Romanus *conſ.* 151. *præſens conſultatio.*, Boſſ. *dicto tit. de furtis nu.* 31., Petrus Platean. *hic num.* 2., Ias. *num. eod.*, Vſill. *num.*

15.

15.,Ioan.Cruce. *num.*2.,& Gomez.*num.eod.*

Sed prè omnibus alijs in terminis noſtris adeſt text. *in dicta auth. ſed nouo iure C. de ſeru. fugitiu.*, quem textum meo iudicio credo Angelum non vidiſſe, cum ſupradicto modo loquatur.

Et quidem huius textus hæc ſunt formalia verba, *ſed nouo iure ſi criminis qualitas membri abſciſſionem exigat vna ſola manus abſcindetur, ſed pro furto nec morietur, nec aliquod membrum abſcindetur, ſed aliter caſtigabitur*. Ex quo huius doctrinæ veritas tam clarè patet,ſicut meridiana lux.

8 Igitur ex iſtis cócludo pro furti pœna abſciſſionem mẽbri imponi non poſſe,ea tamẽ de iure cómuni extraordinaria eſt Iudicis arbitrio, quod vltra DD. ſupra relatos docent Alex. *conſ.*108.,*conſ.*1.*vol.* 4., Bald. *conſ.* 82. *vol.* 2.,Fulgos. *conſ.*139. *col.* 3.,& plenius *cõſ.* 157.,Boſſius *vbi ſupra nu.*32., Couarr. *variar. reſol. lib.* 2. *c.* 9. *num.* 7., Petr. de Greg.*lib.* 37. *ſintagmat. cap.* 2. *num.* 2., Menoch. *de arbitrar.caſ.* 295. *num.* 7., *&* 8., Peguera *deciſ. crim. cap.* 27., Afflict.,Miſinger., Cirill., Ang., Bald. Nouell., Facchin., Ant. Gomez., Vincent. de Franch., Bonifac., & Hieronim. Ceuall., quos refert, & ſequitur Farinazz. *part.* 3. *tom.* 2. *tit. de furtis quæſt.* 167. *p.* 1. *n.* 7.,*&* 8.;in regno vero noſtro habemus *pragm.* 1. 2. 3. 4. 5. 6.,*&* 7. *ſub titulo de furtis, & rapinis. in nouis tom.* 1. per quas quæ ſit in eo huius delicti pœna dignoſcitur.

Quæ regula in tribus caſibus fallit ex communi omnium DD. ſententia, in qui-
9 bus pro furto etiam vltimi ſupplicij pœna imponi poteſt, & Primus eſt *in cap.* 1. §. *ſi quis quinque ſolidos valens de pac. tenend. in vſib. feudor.*, ſed ibi dici poteſt, quod procedit reſpectu publicæ pacis, & ſic aggrauatur delictum Bald. *in dicta auth., ſed nouo iure C. de ſeru. fugit.*, Iacob de Belloviſo *in dicto* §. *ſi quis quinque ſolidos*, Cępoll. *conſ.* 40. *col.* 5. *verſic. circa ſecundum.*, Gomez.hic *num.*34.,Iul.Clar. *lib.* 5. *ſent.* §. *furtum verſ. ſed quæ ſit pœna furti*, Menoch. *de arbitr. d. caſ.* 295. *n.*13., Neuizz. *lib.* 1. *Syluæ Nupt. num.* 69., Farinazz. qui pręter hos multos adducit *in p.*3. *tom.* 2. *quæſt.* 166. *p.* 2. *num.* 34. Secundus eſt *in l. penult. ff. de condit. ob cauſ.* Sed ibi etiam dici poteſt,quod fuit ſpecialis caſus reſpectu vtilitatis perſonæ.Aret., & Iaſ. hic. Tertius tandem, & vltimus eſt *in l. capitalium* §. *famoſos ff. de pæn.*, ſed iſte textus loquitur de publico latrone, qui conſueuit furari., Bartol. *in d. auth. ſed nouo iure*, Iaſon. hic *num.* 6.,Alex. *conſil.* 110. *lib.*4. Ful-

Fulgoſ. *conſ.* 157. *col.* 1.*&* 2., Petr. de Gregor. *dicto lib.* 37. *ſintagmat. cap.* 2. *num.* 3., Menoch. *ibidem num.* 14.

10 Ex quibus colligitur grauius delinquere, qui rem modicam contrectat inuito Domino cum pacis turbatione, & tumultus occaſione ſubſequuta, quam ſi quis tria inſignia furta feciſſet, nam qui tumultum excitat læſæ maieſtatis eſt reus, *l. legis Iuliæ ff. ad l. Iul. Maieſt.*, grauius enim, & leuius delictū

11 eſt inſpectis circumſtantijs rerum, & perſonarum. *l. aut facta ff. de pæn.*, maxime in hoc furti crimine. Roman. *ſingular.* 706., Franc. Marc. *diciſ.* 9. *p.* 2. apud Menoch. *vbi ſupra num.* 12., Caball. *reſol. crim. caſ.* 204. *num.* 15., *&* 17., Farinazz. *par.* 3. *tom.* 2. *tit. de furtis qu.* 165. *num.* 13. 14., *&* 15.

Et tali pœna non ſolum datur aduerſus eos, qui dolo malo res alienas prædicto modo contrectant, verum

12 etiam contra eos, qui opem, vel conſilium præſtant, ſiuè pubes, ſiuè impubes fuerit, ſed ſi impubes eſt proximus pubertati eſſe debet, & quod ſciat ſe delinquere. *l. impuberē ff. de furt.*, Miſſinger. hic. poteſt multos Farinazz. *quaſ.* 130. *num.* 1. *p.* 4., Iul. Clar. *in pract.* §. *finali quæſt.* 90. *in fin. prin.*, Menoch. *de Arbitrarijs caſ.* 349. *num.* 1. Tamen quo ad ſolum furtum ſi minor viginti quinque annorum ſit de iure cōmuni, & 18. de iure regni noſtri extraordinaria pœna punietur, ordinaria verò quo ad legis Iuliæ Maieſtatis delictum, vt infra explicabo.

13 Conſilium autem dare videtur, qui perſuadet, impellit, atque ad furtum inſtruit faciendum; Opem verò fert, qui miniſterium, auxiliumque ad ſurripiendum prębet, quique dolo malo ferramenta accomodat ad hoſtium infringēdum, vel ſcalam ad aſcendendum ſciens cuius gratia id fieret. *l. in furti* §. *recte tamen, & l. ſi pignore* §. *ferramenta ff. de furt.* Soccin. *cōſ.* 188. *poſt num.* 5. *lib.* 2. Bolognett. *conſ.* 3. *col., pen.*, Bero. *conſ.* 192. *num.* 5. *lib.* 3., Anton. Gomez. *de delict. cap.* 3. *Rubr. de homicidio n.* 48., Farinazz. *dicta quæſt.* 130. *num.* 5. *p.* 4., *& part.* 3. *tom.* 2. *qu.* 168. *par.* 2. *num.* 48.

14 Deniq; aduerſus omnes cō dictio furtiua cōceditur, qui quamuis fures non ſint, neque opem, vel conſilium prębeant, doloſè tamen agūt, vt alijs ſubtrahendi commoditas porrigatur. §. *interdum ſupra de obligat. quæ ex delicto naſcuntur*, *d. l. in furti* §. 1.: Quorum numero connumeratur is, qui cœlat furem, & rem furtiuam, tenetur enim furti non manifeſti actione, vt ſupra dixi. Add. ad Clarū §. *fin.*

§. *fin. qu.* 90. *num.* 55. Peguera *deciſ. crimin. cap.* 25., Miſinger., Gandin., Marſil., Iodoch., Conrad., Bonifac., Petr. de Gregor. , Canter., & alij apud Farinazz. *quæſt.* 133. *cap.* 2. *num.* 100., & 101. *p.* 4. & *p.* 3. *quæſt.* 168. *p.* 2. *num.* 56., & 57., verum ſi cum ſciret apud alium eſſe non indicet, fur non eſt. *l. qui vas* §. 1. vbi Angel. *num.* 2. *ff. de furt.*, Hoſtienſ. *in ſumma in Rubrica de condictione furtiua num.* 5. *verſ. Reus autem indicatur*, Angel. *in tract. de maleſit. in verb. etiam veſtem cæleſtem n.* 22., & 23., Iodoch. *in pract. crimin. cap.* 116. *Rubrica de recept. furt. n.* 5., Baiardus ad Clar. *in* §. *furtũ n.* 18., Farinazz. *p.* 5. *to.* 2. *q.* 168. *p.* 2. *n.* 61., & licet iſte ad inſtantiã partis non teneatur indicare furem, poteſt tamen ad id Iudicis officio compelli de iure canonico, ſecus verò de iure ciuili. Maſcard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 833. *num.* 20., Bonaccoſſ. *in com. opin. crim. p.* 2. *fol.* 31. *verſ. furtum quis indicare tenetur*, Didac. Canter. *quæſt. crimin. cap.* 8. *Rubrica de furtis. num.* 7.

15 Ex quibus dubitãdum infertur an fur, qui commiſit furtum hic Panormi, & Venetias cum re furata peruenit, poſſit à Venetiano Iudice abſque partis reclamatione pro illo furto puniri.

Negatiuam opinionem tenent Speculator *in tit. de compet. Iudic. adit.* §. *p. verſ. ſed pone quidam Lucanus*, Bald. *in l. cunctos populos C. de ſum. Trinit., & fid. Catholic.*, Angel. *in l. ſi abducta C. de furt.*, & Farin. *in praxi crim. tom.* 1. *q.* 7.

Affirmatiuam tamẽ, & cõmunem ſententiam ſequuntur Iacob. de Bellouiſo *in cap. Romana* §. *contrahentes de for. compet.*, Bart., & Dyn. *in l. ſi dominium rei ff. de furt. num.* 2., Bald., & Gaſp. Calderin. *in l. vnic. n.* 14. *in fin. Cod. de confeſſ.*, Angel. *de maleſic. in d. uerb. etiã veſtem cæleſtem nu.* 15., & *hic nu.* 9., Paul. de Caſtr., & Frãc. Aretin. *in d. l. ſi abducta*, Boer. *deciſ.* 13. *n.* 46., & 47. dicens hanc opin. communem eſſe, Clar. *in praxi* §. *fin. q.* 38. *n.* 16. *verſ. tu ſcis quo ad furtum.*, Peguera. Hiſpan. *deciſ. crimin. capit.* 28. *num.* 2., Capic. *deciſ.* 104. *in princ.*, Cabal. *reſol. crim. caſ.* 163. vbi arguit pro, & cõtra *n.* 8., & ita ſeruari refert Caſtill. *deciſ.* 157. *n.* 8.

Hæc opinio præter quod ab omnibus vt vera, & communis recipiatur, etiam hac ratione ſuadetur; nam per cõ-
16 trectationẽ, & territorij mutationem ſemper nouum cõmicttitur furtum, vt aiũt Bart. *loco citato*, ac Cyn., & Salicet. *in d. l. ſi adducta Cod. de furt.*, Et quia fur ſemper ſecum rẽ tulit, & conſequenter etiam in Territorium, in quo captus eſt apportauit, per quam

apportationem nouum commiſit furtũ in illo territorio, vt docent præcitati Doctores, meritò à Iudice illius Territorij delicti, ſiuè furti ratione in ſuo territorio cõmiſſi abſq; partis reclamatione condemnari poteſt.

17 Quod limitabitur tamen, ſi res etiam à fure in eodem Territorio apportata vendita fuerit, quia tunc rem amplius nõ habet, meritò ceſſabit iuriſdictio., Bart., Bald., & alij DD. *locis citatis*.

Igitur firmiter cõcludendum eſt, quod fur, qui in alienum territorium furtum trãſtulit, captuſq; cum re furata fuit, poſſit à Iudice illius territorij, in quo captus eſt, puniri, niſi res furata vẽdita ſit.

Quo textu ſic intellecto ad Gloſſarum explicationẽ deuenio, & Primo capio Gloſsã *in verſ. quadrupli*, ex qua quędam colligitur regula, ſcilicet
18 quod magis punitur, qui palã, quam qui clam deliquit. Cuius Gloſſæ ratio ea eſt, quia qui palam deliquit generat ſcandalum. *cap. fin. in fin. de voto lib. 6.*, *& l. 3. Cod. de ſum. Trinit.*, quod nõ eſt in occultè delinquente. Hæc tamen Gloſſæ ratio non placet, alibi
19 enim reperitur, quod delicta occulta magis puniantur, vt in *l. exiſtimo ff. de excuſat. tutor.*

Propter hoc ſuper hac materia ſcribẽtes iurium diſcordiam tollẽdi cauſſa prædictas leges, Doctoreſq; hoc modo concordant. Quod aut nos loquimur in illis rebus, quæ eſſe poſſunt licita, & illicita, ſeu prohibita, & permiſſa, tuncq; magis punitur qui clã, quàm qui palã deliquit, ſicq; procedit *d. l. exiſtimo*, de qua mentionem faciunt Bart., & Iaſ. *in l. ſingularia ff. ſi cert. pet.*.
20 Aut loquimur in his, quæ sũt omnino illicita, & omni iure prohibita, quæ nullo vnquam caſu poſſunt eſſe licita, & tũc magis punitur qui palam, quã qui clam deliquit, & ita procedunt iura primo loco allegata, de qua ſolutione tractãt Felin. *in cap. conſuluit de off. deleg.*, *& in cap. cum qu dam de iure iurand.*, Bald., & Alex. *in l. cum fratrem, C. de his qui vt indign.*, & Iaſon *in l. 3. Cod. de ſum. Trinit.*, *& ſid. Cathol.*

Capio deinde Gloſſam *in verſ. contra eos*; ex cuius dictis notandum oritur ſimul, & videndũ an accuſatore mortuo poſſit hæręs de nouo accuſare, vel inceptam accuſationẽ proſequi. Et quidem in hac quæſtione dicendũ eſt, quod ſi hæres accuſationem primo inſtitutam repetere, & proſequi vult, & ſic eãdem inſtantiam, ac proceſſum, tũcq; poteſt, dummodo infra 30. dies ad proſequẽdum compareat, qui eſt caſus *l. libellorum § fin. ff. de accuſat.* Si vero vult de per ſe nouam inſtituere accuſa-

.cuſationem, nouumq; proceſ-
ſũ, & inſtantiam, poteſt hoc
etiam poſt 30. dies agere, ſed
in tempore à lege accuſatio-
ni præfixo, vt per text. *in l. ac-
cuſaturus ff. de adulter.* docent
Bart. *in d. l. libellorum d. §. fin. n.*
6., & ibi Alberic. de Roſat., &
Iacob. de Aren., Salicet. *in l.
qui de crimine C. de accuſat. n.*
7., Angel. de Peruſ. *in l. 1. p.
col. C. de general. abolit.*, Anan.
*in cap. 2. col. 3. in medio de collu-
ſion. detegend.*, Imol. qui dicit
communem *in l. pen. ff. de pu-
blic. Iud. col. fin. propè medium*,
& ſecũdum iſtam declaratio-
nem debet intelligi text. *in
l. conſtante matrimonio ff. de
adulter.*, *& dicta l. pen. ff. de
public. Iudic.*, & ibi Alberic.
poſt principium verſ. & nota,
Clar. §. *fin. quæſt.* 11 *nu.* 10., quos
referens ſequitur Collectator
*communium opinionum diuerſ.
tom. 2. tit. de accuſat. n.* 122. *fol.
mihi* 44., vbi de cõmuni opi-
nione teſtatur, & Decian. *trac.
criminal. tom.* 1. *lib.* 3. *nu.* 2., *&
6. fol.* 126. *à tergo.* idemque
quo ad primum caſum tene-
re videtur Maſtrill. *ad indult.
cap.* 24. *n.* 82.,

Qua Gloſ. ſic intellecta ad
aliam explicandã accedo. *in
verſ. diſtulerint*, quæ in tres
diuiditur partes, in prima
21 quæritur an hęres teneatur
ad fructus rei legatæ, vel fi-
deicõmiſſo ſubiectę à tẽpore
aditæ hæreditatis nulla mora,
aut litis conteſtatione præce-
dente, in ſecunda dubitatur
an ſi ex decreto Iudiciario
admonitus hæres, à quo etiã
extra piam cauſſam relictum
eſt per integrum annum ad-
monitionem contempſerit, &
nihil dum præſtiterit, omni
ſucceſſionis lucro mulctetur,
In tertia tandem controuerti-
tur, an negans legatum reli-
ctũ eſſe Eccleſię, ſi poſtea ve-
ro pœniteat, & cõfiteatur Ec-
cleſiæ eſſe relictum, Iſta con-
feſſio, ſiuè pœnitentia aliquid
à pœna releuet, Secunda ibi
quid ſi Primo, Tertia ibi cum
vtrumq;

Quò ad Primam eadem
Gloſ. hic, *& in l.* 1., *& fin. C.
22 de vſu, & vſufruct. legat.* af-
firmat hęredem ad fructus rei
legatæ nulla mora, nullaq; li-
tis conteſtatione præcedente
teneri.

Contraria tamen, & nega-
tiua opinio ſuadetur per text.
*in l. ſi quis ſeruo, & in l. Titio
Seio §. vſuras de legat. ſecun-
do*, vbi habetur, quod vſuræ
fideicommiſſi non debentur,
niſi vna interpellatione præ-
cedente, nam ad moram in-
ducendam ſufficit vna inter-
pellatio, prout conſtat *in verſ.
(ex quo mora)* ergò, &c. Quã
ſentẽtiam amplexi ſunt Bart.
in l. alias ff. de in lit. iurand.,
Nicol. de Neapol., & Iaſ. hic *n.*
23., Crauett. *conſ.* 89. *nu.* 4., *&
5.*, quem refert, & ſequitur
Grammatic. *deciſ.* 103. *n.* 139.,
Menoch. *cõſ.* 1067. *n.* 16. *lib.* 11.

Quæ opinio verior mihi
23 videtur, & ideo tenenda; Actiones enim ex teſtamento quamuis ſint ſtricti iuris, *vt d.l.alias ff.de in lit. iurand.*, Item quia numerantur *in §. actionum eodem.*, habent tamen inſtar actionum bonæ fidei, & eiſdem æquiparantur. *l. minorum*, & ibi Bartol. *C.in quib.cauſ.in integr.reſtitut. non eſt neceſſaria.*

24 Quemadmodum ergò in actionibus bonæ fidei, vel ſola mora, vel litis conteſtatio requiritur. *l. mora §. bonæ fidei ff.de vſur.*, meritò fructus rei legatæ nullo modo à die aditæ hæreditatis, ſed à die moræ, vel à tempore litis conteſtatæ debentur.

Pro ſecundæ huius Gloſſæ
25 partis quæſito breuiter aſſeritur, quod ſi ex decreto Iudiciario admonitus hęres, à quo etiam extra piam cauſſam relictum eſt per integrum annum admonitionem contépſerit, & nihil dum præſtiterit, omni ſucceſſionis lucro mulctabitur, præter id, quod in rationem trientis iure ſucceſſionis ab inteſtato lex dari concedit. *Authentica hoc amplius*, vbi Bart. *nu. 3.*, & Iaſon *nu. 4. C. de fideicommiſſ.*, Abb. *conſ. 40. in fin.*, Rimin. Iun. *conſ. 292. nu. 2.* Alex. *conſ. 108. lib. 1.* Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 220. nu. 8. tom. 2.*, Auguſt. Barboſ. *in coll. ad cap. ſi hæredes nu. 5. de teſtam.*, Monet. *de commutat. vltimar. volunt. cap. 3. nu. 65.*, *& cap. 10. nu. 231.*, Graſſus *lib. 2. art. officium Hæredis qu. 6. n. 10.*, Ad quam pęnam ſubeũdam ſufficit vna monitio ſi totius anni tempus ſit elapſũ, ſi vero breuius ſit, requiritur bis illam præceſſiſſe, Accurſ., Bart., Bald., Salicet., Angel., Iaſon, Ioan. de Imol., & alij, quos referens ſequitur Graſſ. vbi ſupra *nu. 2.*

26 Atq; in eadem pœna manet hæres ante annum, qui ſemel, atq; iterũ, & Tertia vice à magiſtratu iuſſus piam cauſſam ſoluere neglexerit. Bart. *in d. Authentica hoc amplius*, Panormit. *in dicto cap. ſi hæredes nu. 5. 6., & 7. de teſtam.*, Tiraquell. *de priuileg. piæ cauſſæ. priuileg. 85.*, Roman. *conſ. 228. nu. 10. in fine*, Couarr. *in d. cap. ſi hæredes n. 9. de teſtam.*

27 Vndè colligitur, magnũ eſſe legatorum fauorẽ ad pias cauſſas relictorum, nam ſi hęres, vel alius quilibet legatum infra ſex menſes non ſoluerit ad vſuras, & fructus ab inſinuatione teſtamenti numerãdos, nec non ad omnẽ legitimã acceſſionẽ ab ipſo etiam mortis tẽpore computãdã tenetur. §. *ſi autem legatum*, & ibi Bartol. *nu. 1. Authentico de Eccleſ. tit. collat. 8.*, Panormit. vbi ſupra *nu. 5.*, Bald. *in cap. ad noſtram de iur. iurand. col. 2.*, Couarru. qui plures cumulat *in d. cap. ſi hæredes n. 5. de teſtament.*,

28 Et ſi patiatur ſe eius rei no-

nomine deduci in iudicium, rẽ ipſam legatam, & aliud tãtumdem ſoluere tenetur. §. *ſed ſi fur eod.tit.*, Conſtantin. Harmenopulus *in epitom.iur.ciuil. lib.5.tit.*10. *cap. de legato pio.*, Couarr. vbi ſupra *num.5.verſ. quod arbitror notandum*, & in reliquis procedunt ea, quæ ſupra dixi.

29 Quò ad tertiã huius Gloſsæ partem, in qua dubitatur, an negans legatũ relictũ eſse Eccleſiæ, ſi poſtea verò pœniteat, & confiteatur Eccleſiæ eſſe relictũ, iſta confeſſio, ſeu pœnitentia aliquid à pœna releuet, dicitur negatiuã opinionem tenere Gloſ. *in l.quis ſit fugitiuus ff. de edil. edict.*, & *in l.quæſtionem C. de fideicõmiſs.* Et mouetur ex eo, quia iſte propter hanc pœnitentiam non deſinit eſſe nocens, pro quo allegat text. *in l. palam* §. *non ſolum de rit. nupt.*, *in l.qui ea mente ff.de furt.*, & *in l. Prætor* §. *is etiam ff. de edend.*

Affirmatiuã tamen opinionẽ tenent Dec. *in cap.1.de probat.*, Bald. *in d.l.palam* §. *non ſolum de rit. nupt.*, Ioan. Anania *in cap. quia in omnibus de vſur.*, Alex. *in l.1.C.de edend.*, & *in d.l Prætor ait* §. *his etiam ff. eod.*, quos referũt, & ſequũtur Angel. de Aret. *n.* 31., & 32., Io. Fab., Nicol. de Neapol. *in* 12.*q.Gloſ.*, Iaſon *nu.*26. & Gomez. hic *à nu.*40.*vſq; ad* 43.

Hæc ſecũda opinio, vt vera ab omnibus reputatur, quæ diuerſis etiã cõprobatur rationibus, & Primo quia ratio, quare pœna dupli locum habeat in iſto caſu, eſt, per negationẽ enim actor onere probandi grauatur. *l. cum qui ff.de iur.iurand.*, ſed iſta ratio ceſſat in caſu noſtro, quia iam per pœnitentiam confeſſus eſt.

30 Secundo nam quando pœna imponitur habito reſpectu ad aliquem finem, & non ad principium actus, ſemper illa pœna pœnitentia tollitur, & nunquam committitur, niſi ille finis, propter quẽ obſeruandũ pœna cõſtituitur, violetur. argumento text. *in l. quamuis de in ius vocat.*, vbi dicitur, quod pœna eſt extrahentis patrem, vel patronum in iudicium ſine venia, vt eſt etiam text. *in l.aureorum*, & *l. penult ff.eod.*, & dicit text. *in d.*
31 *l. quamuis*, quod ſi aliquis citauerit patrem, vel patronum ſine venia, & poſtea pœniteat, quod illa pœna remictitur, ergo à ſimili in caſu noſtro, pro quo eſt ſingularis textus *in l. hoc edicto* §. *penult. ff.de alienat. Iudic.mutata cauſa facta*, quam inductionem ponit Laur. Rodul. *in tract.de vſur. qu.*100.

32 Tertio ad huius opinionis confirmationem additur doctrina Speculatoris *in tit. qui filij ſint legitimi* §. *penult. verſ. quid ſi pœnitentiam egerit*, vbi vult,

vult, quod licet filia, quæ peccauit in corpus, non debet à patre ali, nec dotari, tamen ſi pœnitentiam agat, eam &
33 alere, & dotare tenetur, ſimiliter & in filio, qui propter aliquam cauſſam exhæredari debet, quod ſi de iſta cauſſa pœnitentiam egerit, amplius exhæredari non poteſt., Angel. Aret. *in l. 3. §. filius de liber., & poſthum.*

Et ſic non obſtat *dicta lex quis ſit fugitiuus*, nam reſpondetur, & dicitur, quod ibi crimen iam erat conſumatum, nihilq; aliud agendum ſupererat, & amplius pænitere nō poterat; vt Ang., & Io.Fab. hic docent.

34 Et ſi hęc vltima ſententia verior ſit, pro iurium tamen concordia ita diſtinguēdum eſt, aut actor iam in ſe totum probandi onus aſſumpſit, aut non, Primo caſu nihil releuat, quia poſt vulnus reme-
35 dium quærit, & ita loquitur Gloſſa, ſicq; procedunt iura ab ea allegata, aut nō aſſumpſit, ſed ſolū propter negationē aſſumere debebat, & in iſto caſu aliquid releuat. prout docent Iaſon hic *num. 26. in fin.*, vbi etiam Nicol. de Neapol. *in 12. q. Gloſ.*

Cuius Gloſſæ intelligentia ſic habita ad ſubſequētis declarationem me confero in *verſ. in Iudicium*, quæ in duas diuiditur partes, In Prima dubitatur, legatum relictum Deo, cui cenſeri legatum, & in ſecunda aliqua notabilia de inſultu ponuntur. ſecunda ibi ſed certè non extendam.

36 Circa Primam huius Gloſſę partem breuiter dicam, pro vt etiam ait Iaſ. hic *nu. 45.*, q̄ legatū relictum Deo cenſeatur legatum maiori Eccleſię Ciuitatis, in qua teſtator domiciliū habet. Quod ſi relinquatur Sancto Martino, & in illa ſint plures Eccleſiæ ita nominatæ, eo caſu pauperiori relictum videtur, ſed ſi in ea nulla Sancti Martini Eccleſia reperiatur, tūc maiori Eccleſiæ illius Ciuitatis, in qua teſtatoris domicilium eſt, relictū cenſetur, vt docēt Speculat. *in tit. de inſtrum. edit. §. nunc vero aliqua nu. 63.*, & ibi Ioan. Andr. *in addict.*, Iaſon hic *dicto num. 45.*, Cyn. *in dicta l. prima. C. de Sacroſanct. Eccleſ.*, & Mut. *ſuper conſuet. Panorm. c. 76. nu. 66.*

Communis tamen opinio eſt Epiſcopū in hoc dubio poſſe legatū iſtud integre cōcedere illi Eccleſiæ, quam is maluerit eligere. Hoſt., Anton. de Butrio, Abb. Panorm., & Imola *in cap. indicante de teſtamēt.*, & ita eſſe aſſerit Couarr. *in eodem met cap. num. 2.* ipſe tamen tenet Io. Andr. opinionem ibidem, ſcilicet hoc legatū eſſe æqualiter inter dictas Eccleſias diuidendum.

Ex

37 Ex quibus dictis infert dictus Iaſon illam quæſtionem certè notatu dignam,nẽpe legatũ ſimpliciter Eccleſię relictum, cui cenſeatur relictũ., Ego hanc quæſtionem omitto, ſed ſi videre cupis, videas Cynum *in l.1.C.de Sacroſanct. Eccleſ.*, & eundem Iaſonem hic *nu.*46., Tamen dico Bart. opinionem in loco citato à Iaſone ibidem veram eſſe,ſcilicet quod Eccleſiæ cenſeatur relictum, cuius eſt Parochianus, ſed ſi haberet duas parochias,tunc legatum illi Eccleſię parochiali debetur, à qua ſacramẽta ſuſcipit. Canoniſtæ *in ca.fin.extra de ſepultur.*,Anchar.,& Immol.*in cap.relatum de.teſtam.*,Io.Andr. *in cap.cum quis de ſepult.in 6.*, Iaſon *in d.l.* 1.*n.*1.*C.de ſacroſ.Eccleſ.*, Abb. *conſ.*98.*lib.*2.,Surd.*conſ.*207.*n.* 13.*lib.*2.,Cãcer.*variar.reſolut. lib.*3.*ca.*20.*à n.*120.,quam opinionem alij etiam DD. ſequuntur, quos citat idem tenens Muta *ſuper cap.*72.*Reg. Alphonſ. num.* 3., *& ibidem in adnotationibus verb. Eccleſia to.* 4.

Quò ad ſecundam huius
38 Gloſſæ partem breuiter dico, ex ea notandum eſſe,quod ad hoc vt quis inſultum cum armis feciſſe dicatur, ſufficit quod habeat ſecum arma, licet illa non extraxerit, nam vt quis cum armis inſultum feciſſe dicatur, ſufficit terror armorũ.*l.*3. §.*armis ff.de vi & vi arm.*,Bart.*in l.*2.*ff.de eo quod metus cauſſa.*,Alex.*cõſ.*44.*vol.* 4., Angel.*in tract. de maleficijs verſ. dictus Andreas Armatus*, Aretin.,& Iaſ.hic *n.*79.,Aloiſius de Septimo, Simon Vinacit.&Ioſ.Cumia *ſup Rit.ord. ſuo cap.*60.,*& alias* 155.*num. primo.*

Ex cuius ſecunda Gloſſę parte corollariè etiam pro *verſiculi pro pæna* intelligentia, & huius §. complemento ſe-
39 quitur dubitandum, An furi committenti vnum furtum magnæ rei, quod tribus parnis furtis æquiparatur,debeat imponi pœna furcæ,ſicut tria parua cõmmittenti, ſtãte ſtatuto, quod tria furta committens capitali pœna puniatur,

Negatiuã opinionem tenent Anan. *in cap.fin.de furt.*, Bartholomæus Veronens. *in Authent. ſed nouo iure fol.* 204. *C.de ſeruis fugitiuis.*, Roland.à Vall.*conſ.*51. *à numer.* 43. *ad fin.lib.primo.*,Iaſ.hic *nu.* 12.,*&* 14.,ac Gomez *num.*13.& quidem prædicti Doctores ĩ hac ratione fundantur, (prout aſſerit dictus Gomez. *loc.citat.*) nimirũ quod fundamentum, quo Doctores partis aduerſæ mouentur,nullius eſt momẽti, quia furtum rei magnæ fit vno inſtanti, & ſic quia tria furta facta vno tempore non puniuntur morte,ſed pro vno furto reputantur; eodem modo inferebant dicendum eſſe in magnæ rei furto,& hæc eſt

præ-

præcipua ratio, qua dictam opinionem DD. citati tuētur.

Sed contrariam, & veram ſententiam tenent Bald. *in d. Authentica ſed nouo iure C. de ſeru.fugitiu.*, argum. text. *in l. ſi is qui tres §.penult.ff.de excuſat. tutor.*, Angel. *in l. quod ſi nolit §. qui aſſidua ff. de edilit. edict.*, Aretin. hic, *& in tract. de maleficijs verſ. & veſtem cæleſtem in 3. col.*, Dyn. *in l. 3. C. de Epiſcopal. audient.*, Paul. de Caſtr. *in dicta Authentica ſed nouo iure n.6.*, Salic. *in l. ſeruos C. ad leg. Iul. de vi public.*, *& in l ſi cui in fin. de accuſat.*, Fulgoſ. *conſ.150.*, Anton. Vſill. hic *num.54.*, Menoch, *de Arbitr. caſ.295.n.5.*

Hæc vltima ſententia magis vera mihi videtur hac præcipua ratione, nam ratio legis, qua non condemnatur is, qui furtum paruæ rei fecit, (niſi tribus id fecerit vicibus) eſt, quia furta parui ſunt mo-

40 menti, & conſequenter pro re vilis pretij parcendum eſt vitæ hominis, vt ſupra dixi *in §.1.* per text. *in l. qui adulterium cum inceſtu ff. ad leg. Iul. de adulterijs*, quæ in furto magnæ rei ceſſat, & conſequenter meritò pro furto rei magnæ debet quis furca ſu-

41 ſpendi; ſed quandò ad tertiā peruenerit furandi vicem, tunc propter tria furta etiam vilis pretij aggrauatur delictum tum propter furandi conſuetudinem. Paul. de Caſtr. *in dicta authentica ſed nouo iure n.8.*, Tum etiam propter rerum furatarum valorē. Bald. *in dicta authentica ſed nouo iure*, Aretin., & Vſill. hic *dicto num. 54.*

Sicq; reſpondetur ad illam rationem in contrarium adductam, & dicitur quod non ſolum propter furandi conſuetudinem aggrauatur delictum, verum & etiam propter graue rei furatæ pretium. Paul. de Caſtr. *in d. auth. ſed nouo iure*, dictus Vſill. hic *num. 39.*, & alij Doctores ſupra citati.

42 Remanet igitur firmatum, quòd furi commictēti vnum furtum magnæ rei, quod tribus paruis æquiparatur, debet imponi pœna furcæ, ſtante ſtatuto, quod tria furta cōmictens mortis pœna puniatur.

Pro harum tamen diſſonātium opinionum concordia ſic erit diſtinguēdum, (quod quāmuis vt ſic hæc ſecunda opinio verior ſit quam prima;) tamen melius eſt vt Iudex ad eius executionem deueniat attentis criminis qualitatibus, loci, temporis ratione, & circumſtantijs (ſicq; ſi ei videbitur) poteſt primam admictere opinionem, rebus modo quo ſupra conſideratis, ac perpenſis. Couarr. *var. reſolut. lib.2. cap.9. n.7.*, Peguer. *deciſ. crimi. c.27. n.6.*, *& 8.*, Caball. *uar. reſol. caſ. 18. n.8.*, *& 9.*

Li-

43 Libellus in hoc paragrapho quattuor modis fieri poteſt. Primo in actione furti hoc modo, dico Domine Iudex Ego Honufrius, quod cũ vnam auream catenam haberem ponderis ſcutorum viginti, Angelus eam mihi abſtulit clam, vel manifeſtè, (prout caſus fuerit) de tali domo in hoc præſenti anno 1639. Et in hoc menſe Octobris, quæ catena ad me ſpectabat, & ſpectat iure dominij, vel quaſi, vel poſſeſſionis tantum, vel quam commodato habebam, (& deniquè ſecundum quod facti contingentia euenerit,) ideo cõtra dictum Angelum ago, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Angelum ad dictam catenam furto ſubtractam clam, (aut palam,) & ad pœnam dicti furti per diffinitiuam ſentẽtiam condemnetis.

44 Secundo fieri poteſt in actione vi bonorum raptorum hoc modo; dico Domine Iudex Ego Ioannes, quod Nicolaus talem librum vi mihi abſtulit huius valoris in hoc anno, & in hoc menſe, vndè contra dictum Nicolaũ ago, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictũ Nicolaum ad æſtimationem quadrupli dicti libri ſoluendam, computata tamen in ipſo quadruplo eius libri per vim arrepti ęſtimatione per diffinitiuã ſententiam condemnetis.

45 Tertio fieri poteſt libellus in actione legis aquiliæ hoc modo, ſi liber homo ſit, qui damnum dedit. Dico Domine Iudex Ego Carolus, quod Antonius homo liber damnũ mihi dedit ſeruũ meum occidendo, & quamuis dictus ſeruus tempore occiſionis eſſet claudus, aut luſcus, tamen intra annum proximè præcedentem fuit integer, & valoris ducatorum centum, vndè contra dictum Antoniũ ago, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Antonium ad dandos, vel ſoluendos mihi ducatos centum pro emẽdatione damni mihi dati per eum ex occiſione dicti ſerui per diffinitiuam ſententiam condemnetis, quod ſi negauerit dictum damnum mihi dediſſe, peto eum per negationem in duplum condemnari.

46 Sed ſi ſeruus ille fuerit, qui damnum dedit, tunc addi debet in libello, quòd ſeruus Titij damnum mihi dedit, Domino ſuo ſciente, & cum prohibere potuerit, non prohibuit.

47 Quarto tandem, & vltimo formari poteſt libellus contra hæredem, vel alium, qui paſſus eſt vocari in iudicio pro legato pio tali modo, dico Domine Iudex egò Antoninus, quod Aloyſius in ſuo vltimo teſtamento legauit

fabricæ Sanctæ Vrſulæ vnciarũ trecentũ, & dictũ legatũ pro parte dictæ fabricæ petitum fuit ab eius hęrede, vndè cũ dictus hæres, qui adiuit hæreditatẽ, nolebat dictũ legatũ præſtare, paſſus eſt ſe ad Iudiciũ & vocari, & trahi, Ideo contra dictũ hæredem ago, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictũ hæredem ad duplũ dicti legati ſoluendum per diffinitiuam ſentẽtiam condemnetis.

§. DECIMVSSEXTVS.

QVÆDAM ACTIONES MIXTAM.

S V M M A R I A.

1 §. *Continuatio.*

2 *Eiuſdem diuiſio.*

3 *Eiuſdemq; ſummarium.*

4 *Actiones mixtæ quot ſint, & quę dicantur. eum n.* 5.

6 *Actiones in hoc §. numeratæ verè perſonales dicuntur.*

7 *Differentia inter petitionem hæreditatis, & eam, qua pars tantum hæreditatis petitur. cum num.* 8.

9 *Ad quẽ duorũ fratrũ ſpectat diuiſio, & ad quem acceptio ſi ſunt in diſpari ætate cõſtituti hæreditatẽ aliquam diuidere volentes. vſq; ad nu.* 18.

10 *Mulier hæres grauata incapaci hæreditatem reſtituere, & bonam fidem ſe deferendo fiſco agnouerit, cõmodum quartæ ex illo teſtamento accipiet, fiſci procurator diuidet, ipſa vero mulier partem competentem ſibi eliget.*

11 *Abraham Patriarcha eligendi facultatem Lot filio ſuo Iuniori tribuit.*

12 *Sortis fœlicitate potius, quam electione ſua cuiq; pars eſt tribuenda.*

13 *Sortis iudiciũ in iure ciuili nõnunquam ciuiles diſſentiones dirimit.*

14 *Partes ex æquo, & admuſſim æquales eſſe non poſſunt.*

15 *Non tãtum fauetur minoribus natu, vt fauor illis à Iure conceſſus in detrimentũ aliorum fratrum maiorum natu retorqueatur.*

16 *Magna eſt ratio, quę pro religione facit.*

Ope-

17 *Opera quamplurima antiquorũ non ſeruantur.*

18 *Fratres licet propter ætatem ſint inæquales, in omnibus tamen rebus lex voluit eos eſſe pares.*

19 *An ex eo, quod rem ſimul emimus, dicatur in ea re contracta ſocietas. cum nu. 20.*

21 *Animus ſocietatis contrahendæ quomodo probetur.*

22 *Libellus in actione ex teſtamento ad hoc vt legatũ á defuncto relictum tradatur.*

23 *Libellus in actione familiæ erciſcundæ.*

24 *Libellus in actione communi diuidundo.*

25 *Libellus contra eũ, qui aliquẽ in diuiſione hæreditatis decepit.*

26 *Libellus ĩ actione finiũ regũdorũ.*

1 CVM ſupra *in Paragrapho Omnium* exorditus ſit Imperator actiones explicare, dixitq; actionum quaſdam in perſonas, quaſdã ad res; & quaſdam ad illas, quæ mixtam ex vna quaque iſtarum participantem naturã habent verſari, & de his mixtis dicere incępit, meritò de his etiam ſubſequitur.

2 Diuiditur iſte paragraphus in tres partes, In quarum prima dictum generale ponitur, In ſecunda illud per exempla declaratur, In tertia tandem, quæ partes in iſtis actionibus iudiciales eſſe poſſint, aſſeritur, Secũda ibi qualis eſt, Tertia ibi in quibus.

3 Hoc tamen modo in ſummam reducitur, Actio familiæ erciſcundę pro diuidenda hæreditate, actio communi diuidundo pro re particulari, & actio finium regundorum pro diuidendis fundis dicuntur actiones mixtæ, ſcilicet reales, & perſonales, aut potius mixtam cauſſam habent, in quibus Iudici licitum eſt vni partium adiudicare rẽ, ſi ęquũ ſibi videbitur.

4 Hinc tamen notari oportet actiones mixtas (vt ſupra dixi *in §. omnium*) tres eſſe. Prima dicitur familiæ erciſcundę, Secunda communi diuidundo, & Tertia finium regundorum. Actio familię erciſcũdæ datur inter hęredes contra ipſos pro hęreditate diuidenda, quæ quidem actio bonę fidei eſt, duratq; triginta annos *l.* 1., vbi Bart., *& toto tit. ff. eodem.* Actio communi diuidundo eſt actio pluribus competens, rem titulo particulari habentibus citra cauſsã ſocietatis, quia ſi ex cauſſa ſocietatis eſſet non hæc, ſed actio pro ſocio daretur. *l.* 1., *& 2. ff. eod.*

5 Actio finium regundorum eſt actio de agrorum finibus regundis, ſiuè gerendis. *l.* 1. *ff. eodem.*, daturq; quoties termini, ſiuè confines dolo malo moti non ſunt, tunc enim de termino moto actio datur. *l. 2. ff. eodem.* Reliqua verò, quæ

Digitized by Google

circa has tres actiones ſcripſi, videnda ſunt *ſupra in d.§. omnium*.

Quibus ad Intelligentiam textus ſic breuiter notatis ad Gloſſarum explicationem me confero, & Primo capio Gloſſam *in verſ. familię*, quæ in duas diuiditur partes, In quarum prima quæritur,an actiones iſtę ſint perſonales,In ſecunda verò dubitatur quò ad modum diuiſionis hæreditatis inter fratres in diſpari ętate conſtitutos. ſecunda ibi & erciſcundæ.

6 Quò ad Primam aſſeritur, actiones in hoc paragrapho numeratas veras perſonales eſſe. *l. 1. ff. finium regundorum*, Item quia deſcẽdunt ex quaſi contractu. §. *item ſi inter aliquos de obligation. ex quaſi contractu*, vndè illa regula colligitur, quod omnis actio, quæ ex contractu, vel quaſi deſcẽdit, vera perſonalis eſt, vt ſupra dixi *in d.§. omnium*, & ſic tenuerunt (prout communiter tenetur) Io. Fab., Nicol. de Neapol., & Iaſ. *in d.§.omnium num.27., & in rubrica ſi cert. pet.*,pro quibus bene faciunt ea, quæ docet Bartol. *in l.ſi in lege §.petitio ff.de petit. hæredit.*, licet mixtã eſſe aſſerat Suarez de Paz *in praxi tom.3.cap.1.§.6.n.10., & 11.*

Ex qua etiam Gloſſæ parte
7 colligitur, quod hæc familiæ erciſcundæ actio differt ab ea, qua pars tantum hæreditatis petitur, nam iſta ſolum eo pertinet, vt indiuiſa hæreditas petenti adiudicetur pro parte poſſidenda, vtq; inter cohæredes admittatur. *l. prima. ff. ſi pars hæredit. pet.*, Illa verò vniuerſale familiæ erciſcundæ iudicium continet, hinc eſt, quod per iudicium familiæ erciſcundæ res, quæ poſt aditam hæreditatem dolo occultata eſt, repeti debet. *l. aduerſus.* vbi Bald., & Salicet. *C. famil.erciſcund.*, quamuis aliter familiæ erciſcundæ Iudicio amplius, quam ſemel agi non poſſit, niſi cauſſa cognita. *l.ſi filiam §.vltimo ff fa-*
8 *mil. erciſcund.*,Extra iudicium verò hæreditate cõmuni cõſenſu diuiſa, ſi deinde aliqua res indiuiſa inueniatur eius ſolius nomine, vel familiæ erciſcundæ,vel communi diuidũdo expediri quoquomodo licet. *l. 1. C. eodem.* Item etiam cum diuiſio minus rectè facta eſt, iterum hæreditariæ res diuidi poſſunt; quo modo intelligenda eſt Gloſſa *in l.ſi ſoror in Gloſ.vltim. in fin. C. de collation.* Bart. Bald., Iaſon, Paul. de Caſtro, Soccin. Sen., Alex., Decius, Gomez., Ruin., Crauett., & alij, quos referens ſequitur Menoch, *conſ.320.nu.11.18., & 28., & conſ.91.n.27.*, cæterũ ſi de nominibus diuidendis agatur, ceſſabit actio, cum ea, quæ in nominibus ſunt diuiſionẽ non recipiant, quæ ipſo iure

in

in portionem hæreditariam, *ex l. duodecim tabularum* diuiſa ſunt. *l. ea quæ C. famil. erci*. Et cum res commode diuidi non poteſt Iudex ex officio integram rem alicui cohæredi aſſignare debet, dummodo alteri æſtimationem præſtari iubeat. Gregor. Lopez *in l. 10. tit. 15. partic. 6. uerb. ò los dos.*, Suarez de Paz *vbi ſupra nu. 15.*

9 Circa verò ſecundam dubitatur, An ſi ſint duo fratres in diſpari ętate conſtituti aliquam hæreditatem diuidere debentes, ad quem nam iſtorum ſpectaret diuiſio, & ad quem acceptio.

Nonnulli equidem Claſſici Doctores tenuerunt, (prout ruſtici vulgariter loquuntur,) diuiſionem ad maiorem natu, acceptionem verò ad minorem ſpectare.

In qua opinione inſiſtere vidētur Anania, & Ancharan. *in cap. qualiter, & quando el 2. de accuſat.*, Hoſtienſ., & Anton. de Butr. *in cap. 1. de parochijs*, Nicol. de Neapol. *in l. 2. C. quādo, & quibus quarta pars*, & Iaſ. hic *num. 67.*

10 Et quidē prædicti Doctores hac mouentur ratione, ſcilicet quod ſi mulier hæres grauata fuerit incapaci hæreditatem reſtituere, & bonam fidem ſe deferēdo fiſco agnouerit, commodum quartæ ex illo teſtamento accipiet, fiſci procurator diuidet, mulier autem partem ſibi competētem eliget, pro quo allegant dicti Doctores *dictum cap. primum de Parochijs*, Adducuntq; etiam pro huius ſentētię corroboratione Abrahę Pa-

11 triarchæ exemplum, dum eligēdi facultatem Lot filio ſuo iuniori tribuit, Et tādem pro eiuſdem doctrinę firmamento afferunt pro ſe Diui Auguſtini auctoritatem *in libro de Ciuitate Dei* firmātis diuiſionem ad maiorem, acceptionem verò ad minorem ſpectare, & ita erat vetus teſtamentum, prout etiam aſſerit Gloſ. *in cap. in libellis 20. diſtinctione.*

Etſi hæc opinio pluribus argumentis robur habere videatur, rectè tamen ſubſti-

12 neri non poteſt, cum ſortis felicitate potius, quam electione ſua cuiq; pars ſit tribuenda. *l. 2.*, vbi Gloſ. *verſ. ſortium C. quand., & a quib. 4. pars lib. 10.*

Sicq; contraria opinio, per quam diuiſionem, & electionem ſorte, vel Iudicis officio fieri debere tuetur, verior mihi de iure videtur, & ita tenent Bald. *in l. 1. n. 2. C. de pact.*, Ang. hic, *& in l. fin. C. cōmun. de leg.*, Aretin. hic *nu. 19., & in ſuo tract. de malefic. in verſ. dandis, & ſoluendis Generali Camerario*, Florentin. *in l. arbitrium ff. famil. erciſcund.*, Anton. Vſill. hic *à nu. 20. vſq; ad 32.*, Bart., Panormit., Io.

de

Digitized by Google

de Imol., Lud., & alij, quos referens ſequitur, & de communi teſtatur Iaſon (à prima recedēs ſentētia) *in l. ſi duobus n.7.*, & ibi Addict. *C. communia de legatis.*, præter quos idē docuerunt Tiraquell., Hyppolit. de Marſil., Gregor. Lopez, Faber, Boerius, Gratian., Carrocc., Minado., Ranchin., Ioan. Petr. Ferrara, Menoch., Simoncell., Villalob., Couarr., Petr. Morquez., Fontanell., Hect. Felic., Tuſch., & alij, quos ponit hanc doctrinā ſeruari debere affirmans Capicc. Latro *deciſ. Neapol. 28. n. 3., & 21.*

Quorum pręcipuę rationes me ad primam impugnandā, & vt ſecundam amplectar &

13 monent, & ſuadent. Et prima quidem vltra prædictam eſt, quia ſortis iudicium in iure ciuili nonnunquam ciuiles diſſentiones dirimit. *l. 3. Cod. com. de legat.*, Sicq; prima opinio magis eſt reijcienda, cum in fructibus æqualitatem non inducat, quam Imperatores in maxima conſideratione obſeruandam fratrum cōcordiam habuerunt. *l. illud C. de collation.*, *& l. de fideicommiſſo C. de tranſact.*

Quod ſi iuniori acceptio

14 ſpectaret, maiorem natu ſuperaret, quia partes ex ęquo, & admuſſim æquales eſſe nō poſſunt, adquè perfectam diuiſionem nequeunt peruenire. *l. 1. ff. de contrahen. empt.*

Item ad hoc vt clarè primę opinionis error oſtendatur, animaduertenda eſt doctrina text. *in §. ſi familiæ erciſcundæ*, & ibi Gloſſa, & Ang. *infra de off. Iudicis*, vbi talis hæreditatis diuiſionem ad Iudicem ſpectare aſſeritur. Sicq; illam maior natu non habebit, vt perperam Doctores ſupra relati opinantur., Anton. Vſill., & Angel. *loc. cit.*

Secunda eſt, nam lex hoc modo fratres faciet inęquales, quos teſtatoris volūtas æqua-

15 les reddidit, nec tantum fauetur minoribus natu, vt fauor illis à iure conceſſus in detrimentum alterius fratris retorqueatur. *cap. ex tenore de for. compet.*

Quibus rationibus ſic ſtātibus reſpondetur ad argumēta in contrarium adducta. Et primo *ad d. l. vnicam*, & dicitur, quod ille text. loquitur in maxime inæqualibus, nempè in muliere, & fiſco, vt benè probat dictus Vſill. *num. citato.*, Nec ſecundo obſtat *dictum cap. primū de Parochys*,

16 quia loquitur de perſonis ſpiritualibus, & in diuinis debet fieri ampliatio, cum id Eccleſiæ fauor expoſcat, idcirco magna eſt ratio, quæ pro Religione facit. *l. ſunt perſonæ de religioſ.*, *& ſumptib. funer.*, Tertio nec obſtat exemplum Abrahæ cum non neceſſariū; ſed voluntarium ſit, ſicq; reſpondetur ad illam Diui Au-

gu-

guſtini auctoritatem. Opera enim quam plurima concilij Sancti Patres illi fecerunt, quæ poſteritas ſeruare nõ tenetur,quod ſanè pluſquam ridiculum in ſchola Theologorum eſt, quæ omnes rationes cum in fratribus diuidẽtibus hæreditatem non inueniantur, illarum legum rationem malum eſſet huic quæſtioni applicare.

18 Licet enim fratres propter ætatem ſint inæquales; In omnibus tamen emolumẽtis eos lex voluit eſſe pares, niſi euidens ſit contraria teſtatoris voluntas. *l. Lucius de vulgar., & pupill., & l. quamuis C. de impuber., & alijs ſubſtitut.*

Remanet igitur firma huius quæſtionis concluſio diuiſionem, & electionem ſorte, vel officio Iudicis inter fratres fieri debere.

De iure uero ſtatutario vrb. noſtręPanormi *per c.56.Cõſuet.* diſponitur diuiſioné ad maiorem, electionem vero ad minorem ſpectare,vt per eius verba, ibi. *Viuere fratribus in communi nolentibus, & volentibus paternam, & maternam hæreditatem diuidere inter eos, maiori natu datur diuiſio celebranda,& minori optio conceditur eligendi.*,vbi Muta *nu.12., & deciſ.53. nu.15.*, quo capitulo ſic ſtante nõ eſt amplius diſputãdum, cum ſit conſuetudo, quæ vincit legem.

Deniquè iſta Gloſſa ſic intellecta ad aliam explicãdam deuenio *in verſ. aliquid commune*, ex cuius dictis Io.Fab., Angel. Aretin., & Iaſ. cõtrouertũt, & dubitãt an ex eo, quod 19
rem ſimul emimus, dicatur in ea re contracta ſocietas, & an pro ea diuidẽda iſta communi diuidundo actio competat. Negatiuam opin. tenet Raphael Cuman. *in l.reos ff.de duob.reis*, quã per ipſum text. probat, *& in l. vt ſi pro ſocio actio ff. pro ſocio.*

Contrarium verò tenent Gloſ., Bartol., Bald., Salicet., & alij *in l. cum proponas C. pro ſocio*, Ang. Aretin., Nicol de Neapol., & Iaſ. hic *n.7.*

Quamuis hæc ſecũda opinio verior quã prima ſit, pro iurium tamen concordia diſtinguendum eſt, prout eſt com. DD. opinio,ſcilicet aut qui emerunt, ſocietatis contrahendæ animum habuerũt, aut non,ſi animum habuerũt tũc cõtrahitur ſocietas,ſi verò minime, ſecus, ſicq; primo caſu, ſecundo iura,primo verò loco, ſecundo allegata iura procedunt. Bart., & Bald. *in d. l. cum proponas C. pro ſocio.* & idẽ docuit dictus Cuman. *in d.l.reos in princip. ff.de duob. reis*, quod etiam præter eos ſequuntur Alex. *conſ.4.perſpectis verbis lib.2., & conſ. 189. circa medium eod. lib.*, Tuſch. *concluſ.286.nu.55. littera S.*, Crauett. *conſ.875.n.7.*

Sed

20 Sed quid ſi in dubium cõtrouertatur, an animum, vel non ſocietatis contrahendæ ementes habuerunt, tunc reſpondetur,ſocietatẽ non contraxiſſe ſatis apertè conſtare per elegantem text.*in d.l. vt ſi pro ſocio ff.eod.*

21 Qui quidem animus ſocietatis contrahendę, per cõiecturas probari poteſt, & empta res non ſocietatis animo videtur, ſi ſtatim poſt emptionem inter eos diuidatur. *l.ſed Iulianus §.pro inde ſi acceperit ff.ad ſenat.conſult. macedonian.* Doctores ſupra citati *in d.l.cũ proponas C .pro ſocio.*, Crauett. *d.conſ.*875.*n.*8.

22 Libellus in hoc paragrapho multis modis fieri poteſt, quia plures in eo cõtinentur materiæ, Et primo quidem fieri poteſt in actione ex teſtamento; in qua diuerſis etiã formis libelli conſtruuntur, & verè in iſta actione ex teſtamento libellus primo fieri poteſt ad hoc, vt legatum à defuncto relictum tradatur, hoc modo. dico Domine Iudex Ego Ioannes, quod Titius legauit mihi in ſuo teſtamento ſollemniter ordinato à Roderio hęrede ſuo talem fundũ, cuius fines ſunt tales, vndè ago contra ipſum Roderium, vt dictum fundum mihi reſtituat cum fructibus inde perceptis à tempore morę, quos exiſtimo decem libras talis monetę, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Roderium ad reddẽdũ mihi dictũ fundũ cũ fructibus indè perceptis ꝑ diffinitiuã ſententiã condẽnetis.

Item in iſta actione ex teſtamento fieri poteſt libellus contra legatariũ, qui grauatus erat fideicommiſſo hoc modo. Dico Domine Iudex ego Franciſcus, quod Titius à Meuio quem in teſtamẽto ſuo ſollẽniter ordinato hęredẽ inſtituit legauit Honorio talẽ fundum, cuius fines tales ſunt, Ipſumq; Honoriũ rogauit,vt mihi dictũ fundum reſtituat,vndè cũ dictus Honorius dictũ legatũ agnouiſſet, & mihi id non reſtituat contra ipſum ago, Vobiſq, Domine Iudex ſupplico,vt dictũ Honorium ad reddẽdum mihi legatũ cum fructibus inde perceptis à tempore moræ per diffinitiuã ſentẽtiam cõdemnetis.

23 Secũdo in hoc paragrapho fieri poteſt libellus in actione familiæ erciſcundæ hoc modo. Dico Domine Iudex ego Ioannes, quod ego, & ſoror mea Angela ex teſtamento ſucceſſimus pro ęqualibus portionibus in hæreditate patris noſtri Badami. Vndè cum dicta hęreditas inter me, & dictã Angelam ſororẽ meã ſit indiuiſa,& ego ſim in prædictæ hęreditatis poſſeſſione pro media parte pro indiuiſo, perſequutionem meã

con-

Digitized by Google

contra dictam Angelam dirigo, vobiſque Domine Iudex ſupplico, vt dictam hęreditatē inter me, & dictam Angelam diuidentes, partem cuilibet dimidiam noſtrū pro diuiſo aſſignetis, & ſi qua res, quę diuidi nō poteſt alteri noſtrum adiudicata fuerit, recepta ab altero pecunia, & ei cui adiudicata fuerit per ſententiam ab altero, qui recepit, vel recipiet pecuniam de euictione cauere faciatis.

24 Tertio libellus conſtruitur in actione communi diuidūdo tali pacto. Dico Domine Iudex Ego Ioſeph, quod talis domus ſita in tali loco iure dominij inter me, & Franciſcum, In qua Domo dictus Franciſcus dedit tale dānum parietem dolo, vel culpa deſtruxit, quod damnum decem libras talis monetæ exiſtimo, Item dictus Franciſcus dictā domum ſolus tenebat, vel aliter conuerſando in ea, quam in domo ſua propria propter negligentiam ſuam domum malè tectam dimiſit, ita quod damnificata eſt dicta domus in decē libras talis monetæ; vndè cum Ego dictam domū cum dicto Franciſco pro indiuiſo poſſideam, perſequutionem meam contra ipſum dirigo, vobiſque Domine Iudex ſupplico, vt dictum Franciſcum ad ſoluendam mihi medietatem dicti damni ab ipſo infecti per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

25 Quarto fieri poteſt contra eum, qui aliquē in diuiſione hereditatis decepit, hoc pacto. Dico Domine Iudex Ego Carolus, quod talis hęreditas ex teſtamento, vel ab inteſtato ad me, & Roderiū pro æqualibus portionibus deuoluta eſt, quā hæreditatem Ego, & prædictus Roderius adiuimus, eamq; extra iudiciūm inter nos diuiſimus, vndè cū in dicta diuiſione vltra dimidiam iuſtæ æſtimationis ſim deceptus, contra dictum Roderium ago, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt hæreditatem inter me, & dictū Roderium diuidentes, vtriq; noſtrum dimidiam partē hæreditatis prædictæ aſſignetis.

26 Quinto tandem, & vltimo fieri poteſt in actione finium regundorū hoc modo. Dico Domine Iudex, quòd ego Ioſeph, & Martinus habuimus in tali loco iure dominij talia prædia confinia, In prædio autē meo debent eſſe ſex Iugera; in illo autē dicti Martini ſolū quattuor eſſe debent, vndè cū dicti confines ſint indiſtincti, contra ipsū ago, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dicta prædia per ſententiam diſtinguatis.

§. DECIMVSSEPTIMVS.

OMNES AVTEM ACTIONES, CVM §. IN duplum autem.

S V M M A R I A.

1 *§. Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdéq; ſummarium.*
4 *Nulla actio pœna conſequendæ gratia quadrupli metã tranſit, cum num. 5. 6. & 7.*
8 *Vendens ſciẽter vitioſum tignũ, aut pecus morboſum omnia detrimenta, quæ ex ea emptione emptro traxerit, emptori dare tenetur, cum nu. 9.*
10 *Subrogatus eaſdem conditiones habet, quas is in cuius locum ſubrogatus eſt, cum nu. 11.*
12 *Actiones, quæ propter intereſſe dantur non ad reſtituendum quadruplũ, ſed intereſſe ſunt introducta.*
13 *Pro filio corrupto, vel filia datur patri in duplum actio vtilis directa.*
14 *An ſtuprans puellam parentes habentem ad aliquid ei dandum compelli poſſit, & an eã in vxorem ducere teneatur, vſq; ad num. 22.*
15 *Textus in cap. primo de adulterijs quomodo ſit intelligẽdus, & quãdo procedat.*
16 *Deflorans virginem ſub ſpe, quod eã in vxorem ducat, ad quid teneatur, & qua pœna puniri debeat.*
17 *Stuprũ ſine raptu quomodo puniatur.*
18 *Stuprans virginem ui, aut fraude ad quid teneatur, & quibus pœnis plectendus ſit, cum nu. 29.*
20 *Stuprãs virginem precibus importunis, donis, & ſollicitationibus ad quid teneatur, & an ſtuprum iſtud ſit puniendum.*
21 *Pœna ſtatutaria raptus non habet locum in muliere conſente etiam blanditijs, donis, & ſuaſionibus ſubducta.*
Stuprator quamuis in aliquibus caſibus corporali pœna non afficiatur; tamen ſemper ad aliquam pecuniæ ſummam ſtupratæ dandam cogi poteſt, exceptis caſibus, in quibus mortis pœna punitur, quod procedit etiam ſi ſtuprum ſit de voluntate ipſius puellæ cõmiſſum (ſi parentes habeat)

alias

alias ſecus, & quæ huius rei ratio ſit.

22 *Mulieri ſoli aſſerenti ſe tali vi, fraude, vel promiſſione a Titio cognitam eſſe, nõ creditur, niſi per teſtes cõſtet, quod raro euenit.*

23 *Libellus in actione ſerui corrupti.*

1 CVM ſupra dixiſſet Imperator, actiones in ſe. plures cõtinere diuiſiones, & quia de tribus primis tractauit, meritò quartæ diuiſionis explicationem ſubiecit.

2 Iſte paragraphus in tres diuiditur partes, in quarum prima dictum generale ponitur, In ſecunda illud per multa exempla in quolibet mẽbro declaratur, In tertia tandem, & vltima aliquæ differentiæ inter iſta exempla oſtenduntur, ſecunda ibi in ſimplum agitur, tertia ibi ſed furti quidem.

3 Hoc tamen modo in ſummam reducitur. Quarta diuiſio actionũ, nulla actio extenditur extra quadruplum, & in ſimplum agitur regulariter ex omni contractu, in duplum verò ex furto non manifeſto, & *ex l. aquilia*, ex ſeruo corrupto, & ex depoſito in quattuor caſibus; vt ex legato facto venerabilibus locis, in triplum verò quoties agitur in plus debito, vt aduerſarius maioribus ſportulis ab exequutore pergrauetur, in quadruplũ verò furti manifeſti, & quod metus cauſſa.

Imperator in præſenti paragrapho vnam rei, treſq; pœnarum perſequutiones connectit, actioneſq; quaſdam in ſimplum rei, quaſdam in duplum, triplum, & quadruplũ pœnarũ perſecutorias eſſe aſſerit, de quibus hic primã tantum explicat, de reliquis verò in ſubſequentibus paragraphis tractare promiſit. ita Doctores hic, præter quos Suarez de Paz *in praxi cap. 5. in princ. tom. 3.*

4 Ad cuius pręcipuam intelligentiam notandum eſt, nullam actionem pœnæ conſequendæ gratia vltra quadrupli metam tranſire, vt ex noſtro text. ſatis apertè conſtat in illis verbis, *vlterius autem nulla actio extenditur*; Et quãuis aliqui quaſdã diſtictiones faciant, attamen inanes, nulliuſquè momenti eſſe videntur; vt probant Dn. hic *in princ.*, Anton. Vſill. *ex num. 3. vſq; ad 18.*, Hotoman. *n. 1.*, Ioan. Cruceus, Mſinger., & Petr. Platean. *in princip.*

Sed in hoc pũcto quidem Ioãnis Coraſij Iudicium animaduerto, dum hic *num. 1.* aliquos caſus dari oſtendat, in quibus quadrupli pœna exceditur, affertq; pro ſe tres textus, in quibus omnibus caſum noſtrum eſſe aſſerit,

 quos

quos ego vidi, nullumq; ex eis paruum aliquid de illo caſu dicentẽ inueni. Vndè quod Ioa. Coraſius dicit omnino abſens à ratione putaui. Ad cuius maiorem claritatẽ vniuſcuiuſq; textus verba apponere volui.

5 Et primo quidẽ dictus Ioãnes citat textum *in l.1.in principio.ff. de calumniator.* Cuius hæc ſunt formalia verba. *In eum, qui vt calumniæ cauſæ negotium faceret, vel non faceret, pecuniam accepiſſe dicetur intra annum in quadruplũ eius pecuniæ, quam accepiſſe dicetur, poſt annum ſimpli in factum actio competit.* Ex quibus non ſolum quod ipſe dicit nõ accipitur, ſed totum equidem contrarium ſatis clarè apparere videtur.

6 Secundus eſt text. *in l.3.§.vlt.ff.eod.*, cuius verba talia ſunt. *Illud erit notandum, quod qui dedit pecuniam, vt negotium quis pateretur nõ habebit ipſe repetitionem, turpiter enim fecit, ſed ei dabitur repetitio propter quem datum eſt, vt calumnia ei fiat, quare ſi is à te pecuniam acceperit, vt mihi negotium faceret, duobus iudicijs tenebitur.* Qui quidem textus quamuis illum duobus iudicijs teneri affirmet, nihil tamen in ſui fauorẽ dicit. Gloſ. enim particulam illam *duobus Iudicijs*, ideſt duabus actionibus explicat, & non ait caſũ dari, in quo quadrupli pœna excedatur. Tertius tandem, & vltimus eſt text. *in l fin.C. de his qui à non domin. manumiſſ. ſunt*, qui textus iſti §. aliqualiter obſtare videtur, ſed verè non obſtat, dicit enim quod ille, qui contra conſtitutionẽ illius legis facit ſoluat quinque mancipia, ſed hoc prẹter alias reſponſiones ex eo ſolui poteſt, cum hoc regulariter, & amplius non procedat, & conſequẽter nihil iſti textui obſtat. iuxta doctrin. *l ea quæ rarò de regul. iur.*

Ad cuius reſponſionis cõborationem faciunt eiuſdem legis verba illa, ibi., *Quæ mulcta non ſemper imponitur, ſed potius conquieſcit*, nec huic contrariæ ſententiæ iuuare poteſt, quod aſſerit Hotom. *num. 2.*, dum ſibi ipſi contra-
8 riũ eſſe videtur., Dicit enim Hotomanus, quod ſi quis ſciens vitioſum tignũ, aut pecus morboſũ vẽdiderit, quod omnia detrimenta, quæ ex ea emptione emptor traxerit, venditor ei præſtare tenetur, pro quo citat *l.Iulianus ff. de action. empt.* Nã hoc dictum hac ratione conciliatur, & dicitur clarũ eſſe in iure noſtro, & officiũ Iudicis, actioneſq; dari, vt *ex §. omnium ſupra eodem* oſtendi, quod etiã conſtat ex text. *in §. primo infra de off. iud.*

9 Et quãuis vitioſi tigni, pecudiſque morboſi venditor actione aliqua vltra quadruplum non teneatur, Iudicis

tamen

tamen officio ad damni refe-
ctionem compelletur, ſicque
ratione iſta ſecunda Hotoma-
ni ſententia cũ priori concor-
datur.

In qua quæſtione pro ra-
tione decidendi adducitur
optimus textus *in l. vnica C. de
ſent. quæ pro eo quod intereſt.*,
qua etiam lege omnia ea, quę
in cõtrarium adduci poſſunt,
ſoluuntur, nam quamuis dici
poſſit, quod olim pœna, quæ
dabatur ad id, quod intererat
quadrupli pœnam excedebat,
optima tamen reſponſione
ſolui poterat, quia olim de
iure antiquo procedebat, ꝙ
ſublatũ fuit, vt conſtat *ex d. l.
vnica*, Et quãuis actio in locũ
petitionis eius, quod intereſt
ſubrogata ſit, attamen quia
illa petitio vltra duplũ nõ po-
terat excedere, ita nec actio,
10 quæ in illius locũ ſubrogata
fuit, Et quia poſtea Iuſtinia-
11 nus omnia hæc reformauit,
conſtituit, vt actiones pœnas
conſequẽdi gratia datæ qua-
drupli metã non tranſeãt, vt
docet Anton. Vſill. hic *num.*
20.

Et ad hoc vt clarius, quod
aliqui tenent falſum oſtenda-
tur, accedat excellens Io. Fa-
br. doctrina hic *num.* 1. Dicũt
enim illi actionẽ dari qua-
drupli pęnã excedentẽ, puta
eam, quæ ad intereſſe datur,
V.G. vt ſupra dixi de eo, qui
vitioſum tignum vendidit,
quod ad omne intereſſe, quod
emptori propter illud tignum
euenit, dari compellitur, &
quamuis vltra quadruplum
illius vitioſi tigni teneri vi-
deatur, attamen merum, ſo-
12 lumq; ſimplum dari cogitur;
Actiones enim, quæ propter
intereſſe dantur, non ad re-
ſtituendũ quadruplũ vitioſi
tigni, ſed ad ſolã intereſſe
reſtitutionẽ ſunt introductæ,
vt voluit Gloſ. hic *verſ. duabus*,
ſicq; reſpondetur ad omnia
argumenta, quæ contra hanc
ſententiã poterunt adduci;
Quæ dicta breuiter tangit Io.
Fab. *d. num. citato.*. & ita om-
nium Doctorũ contrariũ te-
nentiũ reiectis opinionibus
remanet firma, & indubita-
bilis cõcluſio, quãlibet actio-
nẽ quadrupli pœnã non ex-
cedere.

Quibus ſic breuiter ad tex-
tus euidentiam præmiſſis ad
Gloſſas explicandas deuenio,
ſicquè accipio Gloſſ. *in §. in
duplum verſ. æſtimatio*, quæ
non diuiditur, hoc tamen di-
13 cit in ſumma, quod pro filio
corrupto, vel filia datur Patri
in duplum actio vtilis dire-
cta.

14 Ex cuius Gloſſæ dictis ori-
tur dubitandũ, an ſtuprans
puellã parentes habentem ad
aliquid ei dandũ cõpelli poſ-
ſit, & an eam in vxorem du-
cere, vel dotare teneatur.

Gloſſa *loc. cit.*, Iaſ. hic *n.* 24.,
& Vſill. *num.* 26. aſſerunt ſtu-
prantem ſemper ad damni
refe-

refectionem teneri, & ſi ſtupratam ab eo dotandam eſſe affirmant, ac eam in uxorem accipere debere probant ex text. *in cap. 1. de adulter.*, Ibi (*ſi quis ſeduxerit virginem non dū deſponſatam dotabit eã, & habebit vxorem*,) ex quo quod ipſi docent ſatis clarè apparere videtur.

Communis tamen ſententia cõtrarium tenet, prout docent Sot. *de iuſtit., & iure lib. 4. quæſt. 7. artic. primo ad ſecūdum.*, Nauarr. *ĩ ſum. c. 16. n. 16.*, Syluester *in verbo luxuria qu. 5.*, Anton. *2. part. tom. 5. cap. 6. §. 1.*, Couarr. *2. part. de ſponſalib. cap. 8. §. 8. nu. 19.*, & Leſſius de mente Diui Thomæ *in tract. de iuſtitia, & iure libro ſecundo, cap. decimo numer. ſecund.*

Quam quidem ſententiam præter eos tenent Cæpoll. *conſ. 57. per tot.*, Decian. *in tract. crimin. lib. 8. cap. 7. n. 21., & 26.*, Boſſ. *in tit. de raptoribus nu. 5.*, Aloyſ. de Septimo, & Cumia *ſuper rit. cap. 71. n. 5. 20., & 29*, & alij citati à Caſtill. *deciſ. 182. num. 14., & 26.*

15 Sicq; reſpondetur ad textū illum *in d. cap. 1. de adulter.* per DD. contrariæ ſententiæ adductum, & dicitur, textum illum non ſimpliciter procedere, ſed intelligendum eſſe impoſt ſententiam Iudicis, & cū tales res à ſtuprante puellæ promiſſæ ſint, prout aſſerunt Leſſius, & Couar. *locis citatis*.

Ex qua reſponſione contraria poteſt concordari ſententia, & ſic dicendum eſt,
16 quod aut iſte ante deflorationem eam dotare, & in vxorē ducere promiſit, & tunc nemo negat, eum ad promiſſi exequutionē teneri; Itē & qui hoc ſeductionis modo aliquā ſtuprauerit pœna capitis punitur, & ita in regno noſtro ſeruari dicunt Ioan. Aloyſ. de Sept., & Hyeron. Fimia *ſuper*
17 *cap. rit. 166.*, hoc tamen ita ſimpliciter verū non videtur, niſi ſtuprū ſit cū raptu; *ex dicto* enim *cap. rit. 166.* maleficus ſine raptu, & violentia quinquennij tantū relegatione punitur.

18 Aut iſte non promiſit, ſed vi, aut fraude corporis vſurā extorſit, & tunc etiā ſi non promiſiſſet tenetur, (ſi pares ſunt) eā in vxorē ducere, vel ſecundū perſonæ qualitatem dotare, & ita eſt cõmunis opinio, quā refert Leſſius *dicto*
19 *loco num. 11.*, quo etiam caſu ſtuprator pœna mortis naturalis punitur. Bartol. *in l. 1. §. fin.* per eum text. *ff. de extraordin. crimin.*, Menoch. *de arbitrarijs caſ. 288. num. 10.*, Afflict., & alij *in conſtitut. ſi quis rapere.*

20 Quid autē ſi precibus importunis, donis, & ſollicitationibus mulieris animū ad votum ſuum pertrahit; reſpondeo

deo ſtuprantem ad nihilum teneri, niſi coniunctæ fuerint illæ minæ, vt puta metus reuerentialis, aut ſuperior, vel vir magnæ auctoritatis, cui nihil audeat recuſare. Nauarr. *lib. 2. cap. 3. num.* 444., Leſſius *dicto lib. 2. cap. 17. dubit. 6. num.* 48., *& cap.* 10. *dubit.* 2. *nu.* 14. ſcienti enim, & volenti nulla fit iniuria. *cap. ſcienti de regul. iur. lib. 6.*, *& l.* 1. *§. ait Prætor, quod falſo tutore.*, & dicunt Cumia *ſuper cap. rit.* 71. *num.* 7., & Caſtill. *d. deciſione* 182. *nu.* 25., quod ſi ſtuprum iſtud puniretur, totus fęrè mundus

21 puniendus eſſet; Vndè notãdum eſt, quod pœna ſtatutaria raptus locum non habet in muliere conſentiente, etiã blanditijs, donis, ac ſuaſionibus ſubducta. Boſſius *d. tit. de raptoribus d. n.* 5., Marſil. *conſ.* 61. *nu.* 14., Cumia *ſuper d. cap. rit.* 71. *nu.* 5., & Caſtill. *d. deciſ.* 182. *n.* 20.

Sed hæc omnia in præſenti quęſtione dicta intelligenda ſunt quo ad pęnam corporalem tantum, negari enim non poteſt, quin talis ſtuprator ad aliquam pecuniæ ſummam ſtupratæ dare non cogi poſſit per ea, quæ docent Doctores ſupra relati, exceptis his caſibus in quibus ſtuprator mortis pęna punitur, quos ego ſupra retuli.

Et hoc etiam procedit, ſi ſtuprum ſit de voluntate ipſius puellæ commiſſum, vel cum ea conuentum fuiſſet de pretio, (ſi parentes habeat,) nã licet tunc ipſa puella ius petendæ dotis amictat, eius tamen pater poteſt actione iniuriarum agere, & dãni æſtimationem ſibi prouenientis petere, maiori enim pecunia ad eam dotandam eget. Bernard. Dias *in pract. crimin. canon. cap.* 77. *verſ. quando.* Addict. ad Clarum. *in §. ſtuprum n.* 28., prçter quos idem expræſſè determinauit Alphonſus Rex *in d. cap. rit.* 166. Secundum quas diſtinctiones prima cum ſecunda concordatur opinio.

22 Circa quam quæſtionem aduertendum eſt, quod ſi mulier ſola dicat ſe tali vi, fraude, aut promiſſione à Titio cognitam eſſe, ei non creditur, niſi per teſtes conſtet, quod rarò euenit. Bart. *in l. filium*, vbi Iacob. Anell. *in addiction. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur.*, Paulus de Caſtr. *conſ.* 348. *n.* 24., Iaſ *conſ.* 22. *lib.* 1., Boer. *deciſ.* 299., *&* 319. *nu.* 3., Hondęd. *conſ.* 100. *n.* 11., *&* 18., Burſat. *conſ.* 69. *aliàs* 109. *nu.* 19., Grammatic. *conſ.* 45. *crim. in princ.*, Mut. *ſuper rit. dicto cap.* 166. *nu.* 5., & Caſtill. *dicta deciſ.* 182. *n.* 20.

23 Tandem libellus in hoc paragrapho propter ſerui corrupti actionẽ hoc modo fieri poteſt, dico Domine Iudex ego Honorius, quod Ioannes dolo malo corrupit Marium ſer-

ſeruum meum, vt cum Ioanna meretrice quadã aufugeret,& res meas aſportaret.Vndè cum ex dicta corruptione dictus ſeruus factus eſt in decem libras talis monetæ deterior, quia cum dicta Ioanna meretrice aufugit,& res meas tales aſportauit,quæ valebant decem libras talis monetę ſecum incontinenti, quo aufugit, abſtulit,contra iſtã Ioannam ago, vt duplum prædictum tam æſtimationis deteriorationis ſerui; quàm æſtimationis rerum ablatarum, quam facio viginti libras talis monetæ,mihi reddat; vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt ad duplum prædictum mihi dandum per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

§. DECIMVSOCTAVVS.

TRIPLI VERO.

SVMMARIA.

1 *§. Continuatio.*
2 *Eiuſdem ſummarium.*
3 *Quot exequutores in iure noſtro dentur,cum, n.4. & 5.*
6 *Tripli actio contra eum eſt inuẽta, qui in libello, vbi petitio continetur, maiorem exprimunt quantitatem debiti,vt grauiore ſportularum onere reum afficiant.*
7 *Huius dicti limitatio.*
8 *An actio, quæ ad triplum conſequendum datur,ſit realis,vel perſonalis.*
9 *Aduocati pro qualibet cauſſa pluſquam centum aureos accipere non poſſunt, cum num.* 10.
11 *Aduocati in cauſſa, in qua de vita agitur,ſalarium de iure taxatum non habent.*
12 *Aduocati Epiſcoporum, vel Abbatum poſſunt ab eis pro ſtatu dignitatis magnum ſalarium habere.*
13 *Pro aduocatorum ſalarij recuperatione cõpetit actio hypothecaria.*
Aduocati, & Procuratores pro eorum ſalariorum conſequutione in re defenſa præferuntur omnibus anterioribus cre-

creditoribus ſuper ea actionẽ aliquam habentibus.

In cauſſis, ubi agitur de Doctorũ, vel procuratorũ ſalario procedit ſummarie, & competit via exequutiua tam de iure communi, quam de iure regni noſtri.

14 *Aduocati non debent ſalarium à pauperibus accipere.*

15 *Iudices in cauſſa miſerabilium ſportulas non debent accipere.*

16 *Notarij, Procuratores, & Aduocati vocantur à Iaſone paurum eſcoriatores, & a Bart. canes curiarum, deuoratoreſque ciuium.*

17 *Libellus.*

1 CVM Imperator in ſuperioribus Paraphis actiones in ſimplum, duplũ, triplum, & vſq; ad quadruplũ numeraſſet, propoſuitq; de omnibus iſtis tractare, cumq; de his, quæ ad ſimplum, & duplum verſantur, dixiſſet, meritò de his, quæ ad triplũ perſequendum dantur, ſubiecit.

2 Iſte paragraphus ob ſui breuitatem, facilitatemq; materiæ non diuiditur, hoc tamẽ modo ſũmatur. Actor petẽs per dolum in libello maiorẽ quantitatem, quam debeat, vt reum maioribus grauet expẽſis, tenetur in triplo eius dãni, quod reus paſſus eſt, in quo triplo continetur ſimplũ pro damno.

3 Pro præſentis paragraphi intelligentia, notari neceſſe eſt diuerſos exequutores in iure noſtro dari. Et primo quidem exequutores dantur, qui vltimarum voluntatum exequutionem habent, & de his non loquitur textus noſter, ſed textus *in l. id quod pauperibus*, vbi latè per Bart., Cin., Bald., & Salicet. *C. de Epiſcop.*, *& Cler.*, de quibus etiam tractant Speculator *in tit. de inſtrument. edition. §. nũc verò aliqua per totum*, & Ioan. Andr. *in add.* ad eundem.

4 Dantur ſecundo exequutores quidam, qui ſententias exequutioni mandant, de quibus nec agitur hic, ſed pro eis eſt celebris textus *in l. exequutórem cum ſim C. de exequ. rei iudic.*, qui textus elegãter oſtendit iſtos verè, & propriè, cæteroſq; verò non exequutores appellari. de quibus late tractat Scacc. *de ſent.*, *& re iud. Gloſ. 4. q. 4. n. 52.*, *& Gloſ. 15. qu. 11. nu. 8.*

5 Tertio tandem ſunt exequutores aliqui partes in iudicio illas citando repræſentantes, qui etiam per conſequẽtiam interlocutorias ſententias exequutioni de aliquẽ citando mandant, de quibus loquitur textus noſter, & text. *in l. omnes §. exequutoribus C. de Epiſcop.*, *& Cleric.*, quos declarat Azo. *in ſua ſumma tit.*

Cod.de ſportulis, & Nicol. de Neapol. hic *in* 4. *qu*.

6 Iſta pœnalis actio in §.noſtro nominata ad triplum accedens contra eos præcipuè eſt inuēta, qui in libello, vbi petitio eſt contenta maiorem debiti exprimunt quantitatē, vt grauiore ſportularū onere, quæ exequutoribus ſoluũtur, reum afficiant; vt ex verbis noſtri textus ſatis clarè patet, ibi, *vt ex hac cauſa viatores* (ideſt exequutores) *litiũ ampliorem ſummam ſportularum nomine exigerent*. Innocent. *in cap. vnic. extr. de plus pet.* Ioa.Fab., Ang., Io.de Plat., & Iaſon hic *nu.* 5., ex quo genus illud hominum exterminandum eſſe puto, qui omnibus, mirificiſq; artibus hominum ſocietatem lædere conantur, iure naturali contradicentes, ſecundum cuius bonitatem non intereſt hominis hominem beneficio affici. *l. ſeruus ea lege ff. de ſeruis exportandis*, igitur ex iſto §. generalis quędam concluſio elicitur, quod quilibet, qui in libello plus petijt, ad iſtius §. penam debeat condemnari, quæ generalis cõcluſio meo iudicio limitationem recipit, ſcilicet vt eam limitat Vſill. *hic nu.6.*, quod ſi rationes tã intricatæ fuerint, vt quantum ſit debitum liquere vix poſſit, huius paragraphi pęna locum non habebit.

7 Quæ limitatio bona ratione, melioriq; Iudicio ꝓcedit; Credi enim debet, illum magis propter debitorum mixturam, quam dolo aliquid plus debito petijſſe. argumento text. *in l. emptor* §. *lucius verſ. implicitam rationem de pact.*, nam ille tripli pænam meretur, qui dolo malo plus petijt, quod in iſto propter debitorum mixturam non præſumitur argumento deducto *ex d. l. emptor*. meritò qui prædicto modo errauit ab iſta pœna eximetur, & ita poſt Vſillum docuit, Suarez de Paz *in praxi cap.* 5. §. 3. *nu.*6., *&* 7.

8 Dices iſta actio, quæ ad triplum cõſequendum datur eſt ne realis? an perſonalis? reſpondeo perſonalem mixtã eſſe, prout tenet Miſinger. hic *num.*4., ei enim competit, qui damnum paſſus eſt ex grauamine ſportularum aduerſus actorem, qui aliquid vltra debitas ſportulas exigunt.

His ſic breuiter explicatis ad Gloſſarum explicationem accedo, & capio Gloſſam *in verſ. in libello, verbo & dicas*, ex cuius dictis multa ſunt notanda circa aduocatorum ſalaria.

9 Et quidẽ aduocati pro qualibet cauſa plus, quã centũ aureos accipere nõ poſſunt. elegãs text. *in l.*1. §. *diuus il primo*, vbi Bart. *de var.*, *& extraordin. crimin.*, Speculat. *in tit. de ſalarijs aduocatorũ* §. *ſequitur*, & ita ſeruari aſſerit Caſtll.

in

10 *in deciſ.*44. *nu.* 5., licet fieri
poſſit contractus iuramento
vallatus vltra centum aureos,
ſicq; fuiſſe deciſũ refert Guid.
Pap. *deciſ.*102. , *&* 190., quã
ſententiam poſtea, ſequũtur,
& docent Seraphin. *de priuil.
creditor. priuil.* 170., Caual-
can. *deciſ.*42.*nu.*47., & Io. de
Amic. *conſ.*148.*n.*8.

Limitatur tamen hoc di-
ctum duobus modis per Bald.
11 *in l.*1.*C.mand.in fin.*,primo nõ
procedere in cauſſa, in qua
de vita agitur, cum nullum
ſit taxatum de iure ſalarium,
12 & ita voluit Caſtill.*d.deciſ.*44.
in fin., limitatur ſecundo non
procedere in aduocatis Epi-
ſcoporum, vel Abbatum, à
quibus pro ſtatu dignitatis
eorum licitum eſt etiam ma-
gnum ſalarium habere. argu-
mento *l.pater* §.*fin.ff.de dona-
tion.*, Bartol. *in.l. fortiſſimis C.
de militar. veſtib.lib.* 12.

13 Sed quænam actio detur
pro iſtorum ſalariorum recu-
peratione videamus, ? & fir-
miter credo hypothecariam
actionem competere. Studij
enim cauſſa, & dotis ſunt æ-
quiparatæ, & quia pro dote
tacita hypotheca conceditur,
merito hypothecaria actio
pro ſalario recuperando com-
petit. Bald., Angel., Iaſ. & Ra-
phael Cuman., & Ripa. *in l.*1.
ff.ſolut.matrim., qui quidem
aduocati, & procuratores pro
eorum ſalariorum conſequu-
tione in re defenſa, vel eorũ
patrocinio recuperata præfe-
runtur omnibus anterioribus
creditoribus ſuper ea actionẽ
aliquam habentibus. Amat.
multos referens *variar. reſol.
lib.*1.*reſol.*3.*n.*10.,*&* 11.,inter
quos Giurb. *deciſ.*108. *nu.* 10.
in fin., & Gratian.*diſcept.*257. *à
nu.*26.*ad ſeqq.lib.*2.

Ex quo ſciendum eſt,quod
tam ex iure communi, quam
ex iure regni noſtri iuxta *cap.
Ritus* 38.in cauſſis,vbi agitur
de doctorum, vel procurato-
rum ſalario proceditur ſum-
marie,& competit via execu-
tiua. *l.diem functo, & l.fin. de
off. aſſeſſor. l.fin. de var., & ex-
traord. cogn.*, *& cap. ſtatutum*
§. *acceſſorum de reſcriptis in* 6.,
Speculat. *in tit. de ſalar.* §.1.,
& ſequ., Cynus *in l.* 1. *C.com-
modat.*, Bart. *in l. illud quoq; de
var., et extraord.cognit.*, Aloyſ.
de Septimo, & Cumia *ſuper
cap.rit. ordine ſuo* 38.*n.* 400.
Et ſuper hac materia ſi detur
eadem via exequtiua contra
tertium videndi ſunt Baldus
*in Authentica niſi breuiores C.de
ſent.ex breuicul. recit.*, & Ma-
rant. *de ord.iud.part.*4.*diſt.*7.*n.*
81.*verſ.*26.*fol.*82.

14 Circa quæ aduocatorum
ſalaria illud pium dictum no-
tandum venit,quod Aduoca-
ti nõ debent ſalarium à pau-
peribus accipere, Bald. *in l.ſi
furioſi C. de nuptijs*, argumento
illius textus, idem *in auth.ge-
neraliter C.de Epiſcop.,& cler.*
15 vbi dicit, quod in cauſſa mi-

ſerabilium Iudices ſportulas, ſiuè ſalarium nequaquam accipere debent. §. *ne autem authentico de Iudicijs*, Idem etiam dicẽdum erit in cauſſis ſummarijs, & in illis, quæ celeritus expediuntur, Pro quibus omnibus inueni ſingularem textum *in §. ſit tibi quoq; tertiũ ſtudium auth. de mãdatis Principum*, vbi Gloſ. *in verſ. gratis*, his etiam accedat excellens Romani doctrina *in l. ſi uero §. ſi de viro ff. ſol. matrim.*; Quod etiam locum habet in notario contractum pauperibus faciente, qui nihil de iure ab eis ſalarij nomine debet accipere. argum. *l. tam dementis C. de Epiſcopal. audientia.*

16 Quæ cum omninò non ſeruentur, meritò Iaſ. hic *nu.* 57. vocat notarios, procuratores, & aduocatos eſcoriatores pauperum, & Bart. *in repet. l. omnes populi de iuſt.*; & *iur.* congruentiſſimo vocabulo eos appellat canes curiarum, deuoratoreſq; ciuium.

17 Tandem libellus in hoc paragrapho ita formari poteſt. dico Domine Iudex ego Frãciſcus, quod debebam Petro decem libras talis monetæ, qui coram legitimo Iudice me conuenit, petens dolosè decem libras talis monetæ, quia in tantum exequutores plus à me exegerunt, & rationem ſportularum exegiſſent, ſi verum debitum ſolum petiuiſſet, contra dictum Petrũ ago, vt triplum prædicti dãni, videlicet triginta libras talis monetę mihi det, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictũ Petrum ad dictas triginta libras talis monetæ mihi dandas per diffinitiuã ſentẽtiam condemnetis.

§. DECIMVSNONVS.

QVADRVPLI AVTEM AGITVR.

SVMMARIA.

1 §. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; Summarium.*
4 *Actio quod metus cauſſa quæ ſit, & an perſonalis appelletur. cum nu. 5.*

Quod

6 *Quod quacumq; atroci vi fit, id metu fieri videtur.*

7 *Aliquæ metus ſpecies, per quas iſta actio competit, explicantur, cum n. 8.*

9 *Metus infamiæ ſufficiens non eſt ad huius actionis impetrationem.*

10 *An ſola præſentia patris, patroni, vel Epiſcopi ſit ſufficiens metus, adhoc vt contractus factus per filium, libertum, vel Clericum poſſit officio Iudicis reſcindi.*

11 *Libertus, qui propter reuerentiā patronum aliquid auferre non prohibuit, actionem furti propter hoc non perdit.*

12 *Puella, quæ imperio patris cohacta virginitatis habitum ſuſcepit, poteſt illum ſine præuaricatione relinquere.*

13 *Parentum imperium ſatis ſufficiens eſt adhoc, vt contractus per ſuos liberos facti annullentur.*

14 *Parentum præſentia an metus ſufficiens ſit ad alicuius contractus reſciſſionem.*

15 *Cautela á Doctoribus parētibus, vel ſuperioribus tradita ad metus ſuſpicionem tollendam in contractibus filiorum.*

16 *Præſentia Iudicis ſufficit ad metus ſuſpicionem tollendam.*

17 *An ſi filius, vel vxor in patris, vel mariti præſentia taceāt, dum contractus agunt, metus præſumatur,*

18 *Huius dicti ampliatio,*

19 *Regularis vi, aut metu profeſſus poſt quinquēnium diſpoſitum per Sacrum Concilium Tridentinum an poſſit iure ordinario, vel in integrum reſtitutione de nullitate ſuæ profeſſionis coram loci Ordinario, & ſuperiore ſuo reclamare, ſi metus per totum tempus dicti quinquennij durauit, cū n. 20. 21. 24. & 25.*

22 *Quinquennium Regularibus ad reclamandum præſcriptum per S. C. T. non eſt in odium eorum negligentiæ datum, ſed in Religionem, & Religioſorū quietem.*

23 *Regularis poteſt ipſo iure, vel reſtitutione audiri aduerſus ſuā profeſſionem, ſi metus, vel reclamādi impotentia pluſquā quinquennio durauerit, ad quod non eſt ſemper reſtitutio neceſſaria.*

26 *An ſi non apparet de commiſſione Iudicis ſpecialis in actis relationis factæ per nuncium de citatione, ſed reperitur ita ſcriptum, Titius nuntius publicus retulit ſe citaſſe ex ſpeciali conſtitutione ſibi factam per Iudicem, ex hoc præſumatur præceſſiſſe commiſſionem.*

27 *Si apparet licentiam ſcriptam eſſe in actis, præſumitur tunc licentiam de citando præceſſiſſe.*

28 *An nuntio officialium ſigna non afferenti reſiſti poſſit.*

29 *An Iudex citationem parti committere poſſit, vt ſuū aduerſarium citet, & an credatur parti cum iuramento affirmanti ſe eum citaſſe.*

Li-

Digitized by Google

30 *Licitum eſt reſiſtere de facto nũcio pignoranti, vel grauanti vltra modum, aliterq; terminos Iuſtitiæ excedenti.*

31 *Magis creditur duobus teſtibus de metu deponentibus, quam mille alijs ſpontaneam volũtatem affirmantibus.*

32 *Libellus in actione quod metus cauſſa, quæ intẽtatur contra quemcumq; ad quem res peruenit habentem rei reſtituendæ facultatem.*

33 *Libellus in actione quod metus cauſſa, quæ intentatur contra prohibentem, ne aliquid fiat.*

34 *Libellus in actione quod metus cauſſa, quæ cõtra eum datur, qui non adhibuit metum, nec rei reſtituendæ facultatem habet, tamen ex re lucrum ſentit.*

35 *Libellus in actione quod metus cauſſa, quæ intentatur ad reſcindendum contractum.*

36 *Libellus in condictione ex lege, quæ datur in quadruplum contra executorẽ, qui nomine ſportularum exegit, cum nihil exigere debebat.*

1 CVM ſuperioribus Paragraphis expoſuiſſet Imperator actiones, quæ ad ſimplum, duplum, & triplum verſantur, cumque promiſiſſet illas etiam, quæ ad quadruplum extenduntur explicare, meritò de ipſis ſubiecit.

2 Iſte paragraphus in duas diuiditur partes; In quarum prima ponitur pæna furti manifeſti in quadruplum, In Secunda verò quod eadem pęna tenetur metum inferens; Secunda ibi, Item de eo.

3 Qui quidem antea ſũmatus fuit cum §. *omnes autem*, in ſpecie tamen hoc dicit, quattuor actiones hic poſitæ dãtur ad quadruplum.

In præſenti paragrapho diuerſæ actiones ponuntur, prĩcipaliter tamen de ea quod metus cauſſa tractatur, & quia maiores ſuper ea, quam ſupra alijs explicationes requiruntur, meritò ad eam explicandam exordium dirigo.

4 Et quidem actio quod metus cauſſa eſt perſonalis in rẽ ſcripta, à Prætore illi cõceſſa, qui per metum in conſtantem virum cadentem ad alienandam, vel dandam rem aliquam compulſus eſt. Suarez de Paz (præter noſtrates hic) *in praxi* §. 4. *cap.* 5. *nu.* 1. *tom.* 3.

5 Quę quidem diffinitio colligitur ex *l.* 1. *& toto tit. ff. de eo quod met. cauſ.*, Dicitur autẽ perſonalis, quia perſonales ſunt illæ actiones, quæ ex cõtractu, vel quaſi, vero, vel ficto deſcendunt. §. 1. *ſupra de obligat.*, *l.* 3. §. *eſt autem ff. ad exhibendum*, *& in l. metum* §. *volenti ff. eod.*, Dicitur enim in rem ſcripta, datur enim ad quadruplum eius intereſſe,

d. l.

d.l.metam §. licet etiam.; Item dicitur à Prætore conceſſa; Hæc enim actio non de iure ciuili,ſed de iure prætorio inuenta eſt. *l. 1.in princ., & toto tit.ff.eod.*, Dicitur tandem in conſtantem virum cadens, quia non quilibet timor, ſed maior,nempe mortis,vel corporis cruciatus requiritur, iuxta tradita *in d.l. metum autem.*

Circa quod dictum notandum eſt Primo,quod olim in veteribus conſtitutionibus pro hac re dicebatur, (*quod vi metuſve cauſa*) vbi vis poſita erat propter neceſſitatem contrariæ voluntati impoſitã,
6 quod ſublatum fuit, quodque quacumq;atroci vi fit, id metu fieri videtur. *d. l. 1. in fin.ff. eodem.*

7 Sed cum non propter quẽtibet metum hæc actio detur, meritò aliquas metus ſpecies, per quas iſta actio competit, explicare neceſſe eſt. Et Primo quidem hoc remedium competit ei vi aliqua maioris rei impetus, qui repelli non poteſt, ad aliquid faciendum compulſo. *l. vis autem ff. eod.*
8 Secundo competit ei,qui aliquid iniuſto magiſtratus timore agere cogitur. *l.continet §.ſed vim ff. eod.*,Tertio etiam locum habet in eo, qui propter ſeruitutis timorem aliquid eſt operatus. *l.ego puto eod.tit.*, Quarto tãdem propter quemlibet iuſtum timorem in virũ conſtantem cadentem hoc beneficium poteſt impetrari, vt ſupra dixi, cuius multas alias ſpecies enarrant Doctores *in d. l. metum.*, Alex., & Anton. Padilla *in l.interpoſitas C.de tranſact.*, Suarez de Paz *vbi ſupra nu. 4.,& 5.*

9 Super hoc tamen ſciri debet, nec metum infamiæ,nec alicuius vexationis timorem, (niſi maioris corporis cruciatus,) ſufficientem eſſe ad huius beneficij impetrationem. *l.nec timorem ff.eod.*

10 Ex quibus dubitant Doctores, an ſola præſentia patris, patroni, vel Epiſcopi ſit ſufficiens metus, ad hoc vt contractus factus per filiũ, libertum, vel clericum poſſit officio Iudicis reſcindi.

Affirmatiua opinio ſuaderi videtur ex text. *in l. penult. §. primo de furt.*, quam etiam annuit Bald.*in tit.de pac.iurament.firmanda in vſib.feudor.§. itẽ ſacramenta,*Habetur enim
11 *in d.l.penult.*, quòd libertus, qui propter reuerentiam patronum aliquid auferre non prohibuit, actionẽ furti propter hoc non perdit, Quam tenere videntur Ioan.Andr.noſter *conſ. 38.nu.28.vol. 4.*, Roman.*in l.ſi cum dotem §.eo autẽ Tempore n.11.ff.ſolut.matrim.*. Menoch.*in tract.de arbitrarijs lib.2.centur.2. caſ.136.num.7.*, & in eam inclinare videtur Baldaſſ. Mõgollon per diſtinctionem, quam ponit *in ſuo tract.*

refectionem teneri, & ſi ſtupratam ab eo dotandam eſſe affirmant, ac eam in uxorem accipere debere probant ex text. *in cap. 1. de adulter.*, Ibi (*ſi quis ſeduxerit virginem non dū deſponſatam dotabit eā, & habebit vxorem,*) ex quo quod ipſi docent ſatis clarè apparere videtur.

Communis tamen ſententia cōtrarium tenet, prout docent Sot. *de iuſtit., & iure lib. 4. quæſt. 7. artic. primo ad ſecūdum.*, Nauarr. *ī ſum. c. 16. n. 16.*, Syluester *in verbo luxuria qu. 5.*, Anton. *2. part. tom. 5. cap. 6. §. 1.*, Couarr. *2. part. de ſponſalib. cap. 8. §. 8. nu. 19.*, & Leſſius de mente Diui Thomæ *in tract. de iuſtitia, & iure libro ſecundo, cap. decimo numer. ſecund.*

Quam quidem ſententiam præter eos tenent Cæpoll. *conſ. 57. per tot.*, Decian. *in tract. crimin. lib. 8. cap. 7. n. 21., & 26.*, Boſſ. *in tit. de raptoribus nu. 5.*, Aloyſ. de Septimo, & Cumia *ſuper rit. cap. 71. n. 5. 20., & 29*, & alij citati à Caſtill. *deciſ. 182. num. 14., & 26.*

15 Sicq; reſpondetur ad textū illum *in d. cap. 1. de adulter.* per DD. contrariæ ſententiæ adductum, & dicitur, textum illum non ſimpliciter procedere, ſed intelligendum eſſe poſt ſententiam Iudicis, & cū tales res à ſtuprante puellæ promiſſæ ſint, prout aſſerunt Leſſius, & Couar. *locis citatis.*

Ex qua reſponſione contraria poteſt concordari ſententia, & ſic dicendum eſt,
16 quod aut iſte ante deflorationem eam dotare, & in vxorē ducere promiſit, & tunc nemo negat, eum ad promiſſi exequutionē teneri; Itē & qui hoc ſeductionis modo aliquā ſtuprauerit pœna capitis punitur, & ita in regno noſtro ſeruari dicunt Ioan. Aloyſ. de Sept., & Hyeron. Fimia *ſuper*
17 *cap. rit. 166.*, hoc tamen ita ſimpliciter verū non videtur, niſi ſtuprū ſit cū raptu; *ex dicto* enim *cap. rit. 166.* maleficus ſine raptu, & violentia quinquennij tantū relegatione punitur.

18 Aut iſte non promiſit, ſed vi, aut fraude corporis vſurā extorſit, & tunc etiā ſi non promiſiſſet tenetur, (ſi pares ſunt) eā in vxorē ducere, vel ſecundū perſonæ qualitatem dotare, & ita eſt cōmunis opinio, quā refert Leſſius *dicto*
19 *loco num. 11.*, quo etiam caſu ſtuprator pœna mortis naturalis punitur. Bartol. *in l. 1. §. fin.* per eum text. *ff. de extraordin. crimin.*, Menoch. *de arbitrarijs caſ. 288. num. 10.*, Afflict., & alij *in conſtitut. ſi quis rapere.*

20 Quid autē ſi precibus importunis, donis, & ſollicitationibus mulieris animū ad votum ſuum pertrahit; reſpondeo

deo ſtuprantem ad nihilum teneri, niſi coniunctæ fuerint illæ minæ, vt puta metus reuerentialis, aut ſuperior, vel vir magnæ auctoritatis, cui nihil audeat recuſare. Nauarr. *lib.2.cap.3.num.*444., Leſſius *dicto lib.2.cap.17.dubit.6.num.* 48., *& cap.*10. *dubit.2.nu.*14. ſcienti enim, & volenti nulla fit iniuria. *cap.ſcienti de regul. iur.lib.6., & l.1. §. ait Prator, quod falſo tutore.*, & dicunt Cumia *ſuper cap. rit.* 71. *num.* 7., & Caſtill. *d. deciſione* 182. *nu.*25., quod ſi ſtuprum iſtud puniretur, totus fęrè mundus

21 puniendus eſſet; Vndè notādum eſt, quod pœna ſtatutaria raptus locum non habet in muliere conſentiente, etiā blanditijs, donis, ac ſuaſionibus ſubducta. Boſſius *d. tit. de raptoribus d.n.*5., Marſil. *conſ.* 61.*nu.*14., Cumia *ſuper d.cap. rit.*71.*nu.*5., & Caſtill. *d. deciſ.* 182.*n.*20.

Sed hæc omnia in præſenti quęſtione dicta intelligendā ſunt quo ad pęnam corporalem tantum, negari enim non poteſt, quin talis ſtuprator ad aliquam pecuniæ ſummam ſtupratæ dare non cogi poſſit per ea, quæ docent Doctores ſupra relati, exceptis his caſibus in quibus ſtuprator mortis pęna punitur, quos ego ſupra retuli.

Et hoc etiam procedit, ſi ſtuprum ſit de voluntate ipſius puellæ commiſſum, vel cum ea conuentum fuiſſet de pretio, (ſi parentes habeat,) nā licet tunc ipſa puella ius petendæ dotis amittat, eius tamen pater poteſt actione iniuriarum agere, & dāni æſtimationem ſibi prouenientis petere, maiori enim pecunia ad eam dotandam eget. Bernard. Dias *in pract.crimin.canon.cap.*77. *verſ. quando.* Addict. ad Clarum. *i* §. *ſtuprum n.* 28., pręter quos idem expræſſè determinauit Alphonſus Rex *in d.cap.rit.* 166. Secundum quas diſtinctiones prima cum ſecunda concordatur opinio.

22 Circa quam quæſtionem aduertendum eſt, quod ſi mulier ſola dicat ſe tali vi, fraude, aut promiſſione à Titio cognitam eſſe, ei non creditur, niſi per teſtes conſtet, quod rarò euenit. Bart. *in l.filium*, vbi Iacob. Anell. *in addiction. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur.*, Paulus de Caſtr. *conſ.*348.*n.*24., Ial *conſ.* 22. *lib.*1., Boer. *deciſ.*299., *&* 319.*nu.*3., Hondęd. *conſ.*100. *n.*11., *&* 18., Burſat. *conſ.*69. *aliàs* 109.*nu.*19., Grammatic. *conſ.*45.*crim.in princ.*, Mut. *ſuper rit. dicto cap.* 166.*nu.* 5., & Caſtill. *dicta deciſ.*182. *n.* 20.

23 Tandem libellus in hoc paragrapho propter ſerui corrupti actionē hoc modo fieri poteſt, dico Domine Iudex ego Honorius, quod Ioannes dolo malo corrupit Marium ſer-

ſeruum meum, vt cum Ioanna meretrice quadã aufugeret,& res meas aſportaret.Vndè cum ex dicta corruptione dictus ſeruus factus eſt in decem libras talis monetæ deterior, quia cum dicta Ioanna meretrice aufugit,& res meas tales aſportauit,quæ valebant decem libras talis monetę ſecum incontinenti, quo aufugit, abſtulit,contra iſtã Ioannam ago, vt duplum prædictum tam æſtimationis deteriorationis ſerui; quàm æſtimationis rerum ablatarum, quam facio viginti libras talis monetæ,mihi reddat; vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt ad duplum prædictum mihi dandum per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

§. DECIMVSOCTAVVS.

TRIPLI VERO.

SVMMARIA.

1 *§. Continuatio.*

2 *Eiuſdem ſummarium.*

3 *Quot exequutores in iure noſtro dentur,cum, n.4. & 5.*

6 *Tripli actio contra eum eſt inuẽta, qui in libello, vbi petitio continetur, maiorem exprimunt quantitatem debiti,vt grauiore ſportularum onere reum afficiant.*

7 *Huius dicti limitatio.*

8 *An actio, quæ ad triplum conſequendum datur,ſit realis,vel perſonalis.*

9 *Aduocati pro qualibet cauſſa pluſquam centum aureos accipere non poſſunt, cum num. 10.*

11 *Aduocati in cauſſa, in qua de vita agitur,ſalarium de iure taxatum non habent.*

12 *Aduocati Epiſcoporum, vel Abbatum poſſunt ab eis pro ſtatu dignitatis magnum ſalarium habere.*

13 *Pro aduocatorum ſalarij recuperatione cõpetit actio hypothecaria.*

Aduocati, & Procuratores pro eorum ſalariorum conſequutione in re defenſa præferuntur omnibus anterioribus cre-

creditoribus ſuper ea actionẽ aliquam habentibus.

In cauſſis, ubi agitur de Doctorũ, vel procuratorũ ſalario proceditur ſummarie, & competit via exequutiua tam de iure communi, quam de iure regni noſtri.

14 *Aduocati non debent ſalarium à pauperibus accipere.*

15 *Iudices in cauſſa miſerabilium ſportulas non debent accipere.*

16 *Notarij, Procuratores, & Aduocati vocantur à Iaſone paurum eſcoriatores, & a Bart. canes curiarum, deuoratoreſque ciuium.*

17 *Libellus.*

1 CVM Imperator in ſuperioribus Paraphis actiones in ſimplum, duplũ, triplum, & vſq; ad quadruplũ numeraſſet, propoſuitq; de omnibus iſtis tractare, cumq; de his, quæ ad ſimplum, & duplum verſantur, dixiſſet, meritò de his, quæ ad triplũ perſequendum dantur, ſubiecit.

2 Iſte paragraphus ob ſui breuitatem, facilitatemq; materiæ non diuiditur, hoc tamẽ modo ſũmatur. Actor petẽs per dolum in libello maiorẽ quantitatem, quam debeat, vt reum maioribus grauet expẽſis, tenetur in triplo eius dãni, quod reus paſſus eſt, in quo triplo continetur ſimplũ pro damno.

3 Pro præſentis paragraphi intelligentia, notari neceſſe eſt diuerſos exequutores in iure noſtro dari. Et primo quidem exequutores dantur, qui vltimarum voluntatum exequutionem habent, & de his non loquitur textus noſter, ſed textus *in l. id quod pauperibus*, vbi latè per Bart., Cin., Bald., & Salicet. *C. de Epiſcop., & Cler.*, de quibus etiam tractant Speculator *in tit. de inſtrument. edition. §. nũc verò aliqua per totum*, & Ioan. Andr. *in add.* ad eundem.

4 Dantur ſecundo exequutores quidam, qui ſententias exequutioni mandant, de quibus nec agitur hic, ſed pro eis eſt celebris textus *in l. exequutorem cum ſim C. de exequ. rei iudic.*, qui textus elegãter oſtendit iſtos verè, & propriè, cæteroſq; verò non exequutores appellari. de quibus late tractat Scacc. *de ſent., & re iud. Gloſ. 4. q. 4. n. 52., & Gloſ. 15. qu. 11. nu. 8.*

5 Tertio tandem ſunt exequutores aliqui partes in iudicio illas citando repræſentantes, qui etiam per conſequẽtiam interlocutorias ſententias exequutioni de aliquẽ citando mandant, de quibus loquitur textus noſter, & text. *in l. omnes §. exequutoribus C. de Epiſcop., & Cleric.*, quos declarat Azo. *in ſua ſumma tit.*

X *Cod.*

Digitized by Google

Cod.de ſportulis, & Nicol. de Neapol. hic *in 4. qu.*

6 Iſta pœnalis actio in §.noſtro nominata ad triplum accedens contra eos præcipuè eſt inuēta,qui in libello, vbi petitio eſt contenta maiorem debiti exprimunt quantitatē, vt grauiore ſportularū onere, quæ exequutoribus ſoluūtur, reum afficiant; vt ex verbis noſtri textus ſatis clarè patet, ibi, *vt ex hac cauſa viatores* (ideſt exequutores) *litiū ampliorem ſummam ſportularum nomine exigerent*. Innocent. *in cap. vnic. extr. de plus pet.* Ioa.Fab., Ang., Io.de Plat.,& Iaſon hic *nu. 5.*,ex quo genus illud hominum exterminandum eſſe puto, qui omnibus, mirificiſq; artibus hominum ſocietatem lædere conantur, iure naturali contradicentes, ſecundum cuius bonitatem non intereſt hominis hominem beneficio affici. *l. ſeruus ea lege ff. de ſeruis exportandis*, igitur ex iſto §. generalis quędam concluſio elicitur, quod quilibet, qui in libello plus petijt,ad iſtius §. penam debeat condemnari, quæ generalis cōcluſio meo iudicio limitationem recipit, ſcilicet vt eam limitat Vſill.*hic nu.6.*, quod ſi rationes tā intricatæ fuerint, vt quantum ſit debitum liquere vix poſſit, huius paragraphi pęna locum non habebit.

7 Quæ limitatio bona ratione, melioriq; Iudicio ꝓcedit; Credi enim debet,illum magis propter debitorum mixturam,quam dolo aliquid plus debito petijſſe. argumento text. *in l. emptor §. lucius verſ. implicitam rationem de pact.*, nam ille tripli pænam meretur,qui dolo malo plus petijt, quod in iſto propter debitorum mixturam non præſumitur argumento deducto *ex d. l. emptor*. meritò qui prædicto modo errauit ab iſta pœna eximetur, & ita poſt Vſillum docuit, Suarez de Paz *in praxi cap. 5. §. 3. nu.6.,& 7.*

8 Dices iſta actio, quæ ad triplum cōſequendum datur eſt ne realis? ,an perſonalis? reſpondeo perſonalem mixtā eſſe,prout tenet Miſinger. hic *num.4.*,ei enim competit,qui damnum paſſus eſt ex grauamine ſportularum aduerſus actorem, qui aliquid vltra debitas ſportulas exigunt.

His ſic breuiter explicatis ad Gloſſarum explicationem accedo, & capio Gloſſam *in verſ. in libello, verbo & dicas*, ex cuius dictis multa ſunt notanda circa aduocatorum ſalaria.

9 Et quidē aduocati pro qualibet cauſſa plus, quā centū aureos accipere nō poſſūnt. elegās text. *in l.1.§.diuus il primo*, vbi Bart. *de var., & extraordin. crimin.*, Speculat. *in tit.de ſalarijs aduocatorū §. ſequitur*, & ita ſeruari aſſerit Caſtill.

in

10 *in deciſ.44. nu. 5.*, licet fieri poſſit contractus iuramento vallatus vltra centum aureos, ſicq;fuiſſe deciſũ refert Guid. Pap. *deciſ.*102., *&* 190., quã ſententiam poſtea ſequũtur, & docent Seraphin. *de priuil. creditor. priuil.* 170., Caualcan. *deciſ.*42.*nu.*47., & Io. de Amic. *conſ.*148.*n.* 8.

Limitatur tamen hoc dictum duobus modis per Bald.
11 *in l.1.C.mand.in fin.*, primo nõ procedere in cauſſa, in qua de vita agitur, cum nullum ſit taxatum de iure ſalarium,
12 & ita voluit Caſtill.*d.deciſ.*44. *in fin.*, limitatur ſecundo non procedere in aduocatis Epiſcoporum, vel Abbatum, à quibus pro ſtatu dignitatis eorum licitum eſt etiam magnum ſalarium habere. argumento *l.pater §.fin.ff.de donation.*, Bartol. *in l. fortiſſimis C. de militar. veſtib.lib.*12.

13 Sed quænam actio detur pro iſtorum ſalariorum recuperatione videamus, & firmiter credo hypothecariam actionem competere. Studij enim cauſſa, & dotis ſunt æquiparatæ, & quia pro dote tacita hypotheca conceditur, merito hypothecaria actio pro ſalario recuperando competit. Bald., Angel., Iaſ., Raphael Cuman., & Ripa. *in l.1. ff.ſolut.matrim.*, qui quidem aduocati & procuratores pro eorum ſalariorum conſequutione in re defenſa, vel eorũ patrocinio recuperata præferuntur omnibus anterioribus creditoribus ſuper ea actionẽ aliquam habentibus. Amat. multos referens *variar. reſol. lib.1.reſol.3.n.10.,&* 11.,inter quos Giurb. *deciſ.*108. *nu.*10. *in fin.*,& Gratian.*diſcept.*257. *à nu.*26.*ad ſeqq.lib.*2.

Ex quo ſciendum eſt,quod tam ex iure communi, quam ex iure regni noſtri iuxta *cap. Ritus* 38.in cauſſis,vbi agitur de doctorum, vel procuratorum ſalario proceditur ſummarie,& competit via executiua. *l.diem functo, & l.fin. de off. aſſeſſor. l.fin. de var., & extraord. cogn., & cap. ſtatutum §. acceſſorum de reſcriptis in 6.*, Speculat. *in tit. de ſalar. §.1., & ſequ.*, Cynus *in l. 1.C.commodat.*, Bart. *in l. illud quoq; de var.,et extraord.cognit.*, Aloyſ. de Septimo, & Cumia *ſuper cap.rit. ordine ſuo* 38.*n.* 400. Et ſuper hac materia ſi detur eadem via exequtiua contra tertium videndi ſunt Baldus *in Authentica niſi breuiores C.de ſent.ex breuicul. recit.*, & Marant. *de ord.iud.part.*4.*diſt.*7.*n.* 81.*verſ.*26.*fol.*82.

14 Circa quæ aduocatorum ſalaria illud pium dictum notandum venit,quod Aduocati nõ debent ſalarium à pauperibus accipere, Bald. *in l.ſi furioſi C. de nuptijs*, argumento illius textus, idem *in auth.generaliter C.de Epiſcop.,& cler.*
15 vbi dicit, quod in cauſſa mi-

ſerabilium Iudices ſportulas, ſiuè ſalarium nequaquam accipere debent. §. *ne autem authentico de Iudicijs*, Idem etiam dicẽdum erit in cauſſis ſummarijs, & in illis, quæ celeritus expediuntur, Pro quibus omnibus inueni ſingularem textum *in* §. *ſit tibi quoq; tertiũ ſtudium auth. de mãdatis Principum*, vbi Gloſ. *in verſ. gratis*, his etiam accedat excellens Romani doctrina *in l. ſi uero* §. *ſi de viro ff. ſol. matrim.*; Quod etiam locum habet in notario contractum pauperibus faciente, qui nihil de iure ab eis ſalarij nomine debet accipere. argum. *l. tam dementis C. de Epiſcopal. audientia.*

16 Quæ cum omninò non ſeruentur, meritò Iaſ. hic *nu.* 57. vocat notarios, procuratores, & aduocatos eſcoriatores pauperum, & Bart. *in repet. l. omnes populi de iuſt.*, & *iur.* congruentiſſimo vocabulo eos appellat canes curiarum, deuoratoreſq; ciuium.

17 Tandem libellus in hoc paragrapho ita formari poteſt. dico Domine Iudex ego Frãciſcus, quod debebam Petro decem libras talis monetæ, qui coram legitimo Iudice me conuenit, petens doloſè decem libras talis monetæ, quia in tantum exequutores plus à me exegerunt, & rationem ſportularum exegiſſent, ſi verum debitum ſolum petiuiſſet, contra dictum Petrũ ago, vt triplum prædicti dãni, videlicet triginta libras talis monetę mihi det, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictũ Petrum ad dictas triginta libras talis monetæ mihi dandas per diffinitiuã ſentẽtiam condemnetis.

§. DECIMVSNONVS.

QVADRVPLI AVTEM AGITVR.

SVMMARIA.

1 §. *Continuatio.*
2 *Eiuſdem diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; Summarium.*
4 *Actio quod metus cauſſa quæ ſit, & an perſonalis appelletur. cum nu.* 5.

Quod

6 *Quod quacumq; atroci vi fit, id metu fieri videtur.*

7 *Aliqua metus ſpecies, per quas iſta actio competit, explicantur, cum n. 8.*

9 *Metus infamiæ ſufficiens non eſt ad huius actionis impetrationem.*

10 *An ſola præſentia patris, patroni, vel Epiſcopi ſit ſufficiens metus, adhoc vt contractus factus per filium, libertum, vel Clericum poſſit officio Iudicis reſcindi.*

11 *Libertus, qui propter reuerentiã patronum aliquid auferre non prohibuit, actionem furti propter hoc non perdit.*

12 *Puella, quæ imperio patris coacta virginitatis habitum ſuſcepit, poteſt illum ſine prauaricatione relinquere.*

13 *Parentum imperium ſatis ſufficiens eſt adhoc, vt contractus per ſuos liberos facti annullentur.*

14 *Parentum præſentia an metus ſufficiens ſit ad alicuius contractus reſciſſionem.*

15 *Cautela á Doctoribus parẽtibus, vel ſuperioribus tradita ad metus ſuſpicionem tollendam in contractibus filiorum.*

16 *Præſentia Iudicis ſufficit ad metus ſuſpicionem tollendam.*

17 *An ſi filius, vel vxor in patris, vel mariti præſentia taceãt, dum contractus agunt, metus præſumatur,*

18 *Huius dicti ampliatio.*

19 *Regularis vi, aut metu profeſſus poſt quinquẽnium diſpoſitum per Sacrum Concilium Tridentinum an poſſit iure ordinario, vel in integrum reſtitutione de nullitate ſuæ profeſſionis coram loci Ordinario, & ſuperiore ſuo reclamare, ſi metus per totum tempus dicti quinquennij durauit, cũ n. 20. 21. 24. & 25.*

22 *Quinquennium Regularibus ad reclamandum præſcriptum per S. C. T. non eſt in odium eorum negligentiæ datum, ſed in Religionem, & Religioſorũ quietem.*

23 *Regularis poteſt ipſo iure, vel reſtitutione audiri aduerſus ſuã profeſſionem, ſi metus, vel reclamãdi impotentia pluſquã quinquennio durauerit, ad quod non eſt ſemper reſtitutio neceſſaria.*

26 *An ſi non apparet de commiſſione Iudicis ſpecialis in actis relationis facta per nuncium de citatione, ſed reperitur ita ſcriptum, Titius nuntius publicus retulit ſe citaſſe ex ſpeciali conſtitutione ſibi factam per Iudicem, ex hoc præſumatur præceſſiſſe commiſſionem.*

27 *Si apparet licentiam ſcriptam eſſe in actis, præſumitur tunc licentiam de citando præceſſiſſe.*

28 *An nuntio officialium ſigna non afferenti reſiſti poſſit.*

29 *An Iudex citationem parti committere poſſit, vt ſuũ aduerſarium citet, & an credatur parti cum iuramento affirmanti ſe eum citaſſe.*

Li-

Digitized by Google

d.l.metam §. *licet etiam.*; Item dicitur à Prætore conceſſa; Hæc enim actio non de iure ciuili, ſed de iure prętorio inuenta eſt. *l. 1. in princ.*, *& toto tit. ff. eod.*, Dicitur tandem in conſtantem virum cadens, quia non quilibet timor, ſed maior, nempe mortis, vel corporis cruciatus requiritur, iuxta tradita *in d. l. metum autem.*

Circa quod dictum notandum eſt Primo, quod olim in veteribus conſtitutionibus pro hac re dicebatur, (*quod vi metuſve cauſa*) vbi vis poſita erat propter neceſſitatem contrariæ voluntati impoſitã,

6 quod ſublatum fuit, quodque quacumq; atroci vi fit, id metu fieri videtur. *d. l. 1. in fin. ff. eodem.*

7 Sed cum non propter quẽtibet metum hæc actio detur, meritò aliquas metus ſpecies, per quas iſta actio competit, explicare neceſſe eſt. Et Primo quidem hoc remedium competit ei vi aliqua maioris rei impetus, qui repelli non poteſt, ad aliquid faciendum compulſo. *l. vis autem ff. eod.*

8 Secundo competit ei, qui aliquid iniuſto magiſtratus timore agere cogitur. *l. continet* §. *ſed vim ff. eod.*, Tertio etiam locum habet in eo, qui propter ſeruitutis timorem aliquid eſt operatus. *l. ego puto eod. tit.*, Quarto tãdem propter quemlibet iuſtum timorem in virũ conſtantem cadentem hoc beneficium poteſt impetrari, vt ſupra dixi, cuius multas alias ſpecies enarrant Doctores *in d. l. metum.*, Alex., & Anton. Padilla *in l. interpoſitas C. de tranſact.*, Suarez de Paz *vbi ſupra nu.* 4., *&* 5.

9 Super hoc tamen ſciri debet, nec metum infamiæ, nec alicuius vexationis timorem, (niſi maioris corporis cruciatus,) ſufficientem eſſe ad huius beneficij impetrationem. *l. nec timorem ff. eod.*

10 Ex quibus dubitant Doctores, an ſola præſentia patris, patroni, vel Epiſcopi ſit ſufficiens metus, ad hoc vt contractus factus per filiũ, libertum, vel clericum poſſit officio Iudicis reſcindi.

Affirmatiua opinio ſuaderi videtur ex text. *in l. penult.* §. *primo de furt.*, quam etiam annuit Bald. *in tit. de pac. iurament. firmanda in vſib. feudor.* §. *itẽ ſacramenta*, Habetur enim

11 *in d. l. penult.*, quòd libertus, qui propter reuerentiam patronum aliquid auferre non prohibuit, actionẽ furti propter hoc non perdit, Quam tenere videntur Ioan. Andr. noſter *conſ.* 38. *nu.* 28. *vol.* 4., Roman. *in l. ſi cum dotem* §. *eo autẽ Tempore n.* 11. *ff. ſolut. matrim.*. Menoch. *in tract. de arbitrarijs lib.* 2. *centur.* 2. *caſ.* 136. *num.* 7., & in eam inclinare videtur Baldaſſ. Mõgollon per diſtinctionem, quam ponit *in ſuo tract.*

Digitized by Google

tract. de met. cap. 4. §. 1. *nu.* 5.

Et confirmatur hæc opinio ex doctrina Panormitani *in cap.* 1. *quod metus cauſ.*, Antonij de Butr. *in cap. cum virum* per eum textum *de regular.*, & Imol. *in l. ſi cum dotem* §. *eo autem tempore ff. ſolut. matrim.*,
12 vbi dicunt, quod puella, quæ imperio patris cohacta virginitatis habitum ſuſcepit, poteſt illum ſine præuaricatione relinquere.

Ex quo text. Innoc. *in cap. cauſa matrimonij de off. deleg at.*
13 regulam illã colligit, ſcilicet parẽtum Imperium ſatis ſufficiens eſſe ad metum inducẽdum, vt cõtractus per ſuos liberos facti reſcindantur.

His tamen nõ obſtantibus cõtrariam opinionem veriorẽ de iure eſſe puto, prout docẽt Gloſ. *in cap. ex literis extr. de ſponſal. impuber.*, & *in l. ſi fideiuſſor* §. *pater ſeij ff. de pignor.*, & *in l. ſi patre cogente de rit. nuptiar.*, Bart. *in l.* 1. §. *quæ onerandæ ff. quar. rerum*, *in d. l. ſi patre cogente*, & *in l. ad inuidiã C. quod met. cauſ.*, Bald., & Salicet. *in l. tranſactionem C. de tranſaction.*, Angel. *in d. l. ſi fideiuſſor dicto* §. *pater ſeij ff. de pignor.*, Aretin., Iaſ., & Io. de Plate. hic, Franc. de Accolit. *in d. l. interpoſitas verſ. ſed dubiũ C. de tranſact.*, Riminald. *in l. interpoſitas n.* 4. *C. de tranſact.*, Tiraquell. *de legib. connubial. Gloſ.* 5. *n.* 39., Soccin. Iun. *conſ.* 77. *n.* 154. *vol.* 1., Alciatus *in c. cum contingat num.* 1. *de iur. iurand.*, Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 9., Maſcard. *de probat. tom.* 1. *concluſ.* 193. *n.* 7., Burg. de Paz *conſ.* 3. *num.* 53., & 56., Ioan. Guttier. *de iuram. confirmat. p.* 1. *cap.* 1. *nu.* 15., Gomez *variar. reſol tom.* 2. *cap.* 14. *nu.* 27., Suarez de Paz *d.* §. 4. *cap.* 5. *nu.* 6. *tom.* 3., Bernard. Diaz *reg.* 532., Couarr. *in* 4. *de ſponſalib.* 2. *p. cap.* 1. *tom.* 3. §. 6. *n.* 4., Boer. *deciſ.* 105. *nu.* 11., & Cumia *in c. rit.* 40. *n.* 24.

Et ſic non obſtant contraria, & Primo non obſtat *d. l. penult.* §. 1. *de furt.*, nam textus iſte nihil contra hanc ſecundam opinionem affert; loquitur enim de liberto, qui propter nimiam reuerentiam patronum aliquid expreſsè auferre non prohibuit, & conſequẽter dum in caſu noſtro nimia reuerentia non interueniat; (ſola enim præſentia nimiam reuerẽtiam non inducit. Bart., & alij *in d. l.* 1. §. *quæ onerandæ ff. quarum rerum.*) meritò prædicta lex penultima contra hanc opinionem non obſtat.

Reſpondetur ſecundo ad *dictum cap. cum virum de regular.*, & dicitur textum illum 14
non aſſerere parentum præſentiam metum ſufficientem eſſe ad alicuius contractus reſciſſionem, ſed ſolum dicit, quod filia minor 12. annis à parentibus monaſterio tradita, ſi maior facta ſponte veletur,

tur ad ſeculum redire non poteſt, Ex quibus verbis clarè apparet textum iſtum contra ſecundam opinionem nõ obſtare. Gloſ. *in d cap.ex litteris*, & Bart. *in d.l.ſi patre cogẽte de rit.nuptiar.*

Tertio tandem, & vltimo nec obſtat doctrina Bald. *in d.§.item Sacramenta*, ibi enim metus præſumitur, & conſequenter reſcindi debet non propter ſolam præſentiam, ſed ob metus præſumptionem, quæ alias conſtabat.argumẽto text. *in l.metum C. quod metus cauſa*.nec etiã obſtat doctrina Panor. Butrij, & Imol. ſupra relata, Ipſi enim loquuntur in metu reuerentiali ex aliqua violenta cauſſa producto, vt patet ex verbo illo, quod omnes ponunt, (cohacta), ꝙ ſecus eſt in caſu noſtro, vt clarè, ac euidenter patet.

Quibus ſic ſtantibus firmiter concludo, quod de iure ſola præſentia patris, mariti, patroni, vel Epiſcopi talem metum non inducat, vt contractus per filium, vxorem, libertum, vel clericum facti annullentur.

15 Propter quod DD. hũc paragraphum explicantes quãdam cautelam parentibus, aut ſuperioribus tradiderunt ad metus ſuſpitionem tollendã, quam bonam, ſingularéq; exiſtimo, ob id hic ego quoque non prætermittam, ſcilicet ꝙ quando parentes aliquem cõtractum cupiunt, vt filij ad ipſos obligandos agant, præſentiam aliquorũ conſanguineorum faciant interuenire, quæ omnis metus ſuſpicionẽ è medio tollit. elegans textus *in l.tranſactionem C.de tranſaction.*, & ibi Bart., Bald., & Salycet., quod etiam notabiliter tangit idem Bart. *in l.frater à fratre C. de condit. indeb.*, Cæpoll. *cautel.221. nu.4.*, & 8., Hyppolit. *ſingular.417. nu.1.*, Menoch. *conſ.1.num. 290. vol.1.*, Crauett. *conſ.114.nu.3. vol. 1.* relati à Baldaſſ. Mongollõ. *in tract.de metu cap.2.§.7.n.15.*

16 Item aliqui dicunt ſolam præſentiam Iudicis ſufficere ad metus præſumptionem tollendam, quod meo Iudicio ſatis probabile videtur ex Imolæ doctrina *in l. 1. §. fuit quæſitum ff.ad trebellian.*, quod docuerunt etiam Bartholom. Veronenſ. *cautel. 304.*, Aretin., & Iaſ. hic.

17 Quid autem ſi filius, vel vxor in Patris, vel mariti præſentia taceãnt, dum cõtractus agunt, an metus præſumatur. Dico prout notabiliter docet Iaſ.hic *nu.64.*, quod tunc metus præſumitur propter nimiã patris, vel mariti reuerentiã. Bald. *in l.1.C.de bon.mater.*, & *in l.ſi ſine voluntate tua Cod. ad*
18 *ſenatus conſult.velleian.*, quod ampliatur etiam filium, vel vxorem obligando ſibi non præiudicare.. excellens do-

ctrina Bartol. *in l. quæ dotis ff. ſolut. matrim.*, quod ante eum docuit Gloſſ. *in cap. plerumq; 2. qu. 7.*

19 His omnibus conſequens eſt notari ſecundo ſimul, & videri, an vi, & metu profeſſus poſt quinquennium diſpoſitũ per Sacrum Concilium Tridentinum *Seſſ. 25. cap. 19. de regular.* reclamare poſſit corã ſuperiore ſuo, & Ordinario de nullitate ſuæ profeſſionis ordinario iure, an via reſtitutionis in integrum, ſi metus per totum tempus dicti quinquẽnij durauit.

20 Et quidem quod iſte talis nequaquam reclamare poſſit, niſi prius à Summo Pontifice aduerſus quinquennij lapſum in integrum reſtitutione obtenta, tenuerunt Dian. *reſol. moral. p. 3. tract. 2., & tit. de dub. regular. reſol. 62. per tot.*, Nouar. *in lucern. regular. verbo profeſſio n. 31.*, Franc. Nigr. Ciriac. *controuerſ. forenſ. cap. 372. nu. 37.*, Iuliu. Cartar. *deciſ. 85. in princip.*, Portell. *in dub. regul. verſ. Profeſſio nu. 45.*, Hieron. Rodoriq. *in compend. reſol. 101. nu. 71.*, & Barboſ. *in remiſſ. ad Concil. dicto cap. 19. num. 10.*

21 Contrariam tamen, & verã opinionem ſcilicet quod dictum quinquenniũ per Sacr. Concil. diſpoſitum durante metu minime currat, ſed id currere incipiat à die ceſſati metus, ita vt regularis tunc poſſit iure ordinario reclamare, etiam ſi quodcumq; tẽpus ſit elapſum docent Nauarrus *de regularib. comment. 4. nu. 76. verſ. 2. infertur*, Rodriqu. *quæſt. regular. tom. 3. art. 16.*, Tamburin. *de iur. Abbat. tom. 3. qu. 6. diſput. 25. nu. 7.*, Graff *conſ. 7. num. 1. de regular. tom. 1.*, Villalob. *ſecunda p. ſummæ tract. 35. diff. 25. n. 9.*, Azor. *inſtit. moral. lib. 12. cap. 4. q. 10. verſ. poſtremo*, Hier. Rodoric. *in d. cõpend. reſol. 101. num. 74.*, omnium melius Sances *de matr. tom. 2. diſput. 37. nu. 23., & 34.*, Leſſ. *de iuſt., & iur. lib. 2. c. 41. dubit. 7. nu. 64. verſ. notandum ſecũdo quem ſequitur, &c.* Gratian. *diſcep. for. to. 3. c. 413. n. 9., et cap. 440. n. 25.*, Rot. Roman. *in vna tullens. nullit. profeſſ.*, quæ eſt inter *deciſ. Buratti deciſ. 205. n. 29. p. 1.*, Farinaz. *in poſthum. deciſ. 779. nu. 11. tom. 1.*, Campanil. *in diuerſ. iur. Canonic. rubr. 12. cap. 11.*, Caſtr. Palao omnino videndus *in ſua ſumma tom. 3. titul. de ſuſcept. relig. ſtat. diſp. 2. punc. 7. per tot.*, vbi *nu. 5.* reddit rationem, & nouiſſime P. Zaccarias Paſqualigius *deciſ. moral. 432.*

22 Cuius opinionis ea ratio eſt ſecundum Sãchez *vbi ſupra num. 34.*, & Caſtr. Palao *loco citato*, nam hoc quinquẽnium, quo tranſacto prohibetur religioſo ſuam oppugnandi profeſſionem non eſt in odium ſuæ negligentiæ præſcriptum, ſed in religionum, & Religioſorum quietem, ac

tran-

tranquillitatem, Item etiam præſcriptum eſt ob præſumptionem per id tempus rathificatæ profeſſionis, ſed vigente impedimento, ſeu metu profeſſio rathificari non poteſt, & conſequẽter nec pro eo tempore dari poteſt præſumptio, nec minus præſumptio, quæ in tali præſumptione fundatur.

23 Et licet aliqui ex ſupradictis DD. dicant, quod ſi metus, vel impotentia reclamãdi pluſquam quinquẽnio durauerit poterit poſt illud regularis ipſo iure, vel reſtitutione audiri, tamen non firmant reſtitutionem ſemper eſſe neceſſariam, ſed caſu, quo non poſſet cõſtare de huiuſmodi impotentia reclamandi, vt in ſpecie dicti decreti Concilij inquit Leſſ. *loc. citat. verſ. verum quia*, quẽ ſequuntur Gratia., Campanil., & Caſtro Palao *loco citat. num.* 12., *&* 13., ex quibus omnibus patet ad contraria Reſponſio.

24 Secundum quam opinionem fuit deciſum per Eminentiſſimum Cardinalem ab Aurea Archiepiſc. Panormitan., & Superiores Religionũ Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini, Clericorumq; Regularium in fauorem Don. Placiti Quintana primo loco Religioſi Ordinis dictorum Clericorum Regularium, & poſtea dicti Ordinis S. Auguſtini contra Procuratores, & OEconomos dictarum Religionum, & Procuratorem Fiſcalem dictæ Curiæ Archie-
25 piſcopalis ſub die 30. Iulij 1641. Declarando nullas dictas profeſſiones non obſtante lapſu quinquennij, & hoc iure ordinario abſque aliqua Summi Pontificis reſtitutione moti ex eo, quia Pater, qui incuſſit metum adhuc viuebat, nec aliquo in tempore filium de dictarum Profeſſionum nullitate reclamare permiſit. Quæ poſtea fuit per Tribunal Regiæ Monarchiæ confirmata ſub die 13. Ianuarij 1642.

Quibus ad Textus euidentiam ſic præmiſſis ad Gloſſarum explicationem deuenio, & primo capio Gloſ. 1. *in figuratione caſus in fin.*, quæ in duas diuiditur partes, in quarum prima aliqua de citatione ponit, In ſecunda vero modum citationis excedens quomodo puniendus ſit oſtẽditur, ſecunda ibi item quod cum *Verſ. conſtitutionis*.

26 Quo ad primum quæritur, an ſi nõ apparet de commiſſione Iudicis ſpecialis in actis relationis factæ per nuncium de citatione, ſed reperitur ita ſcriptum. Titius nuntius publicus retulit ſe citaſſe ex ſpeciali conſtitutione ſibi facta per Iudicem, ex hoc præſumatur præceſſiſſe commiſſionem. Pro huius dubij ſolutione reſpondeo, prout eſt com-

munis Doctorum opinio, ſcilicet dictum nuntium commiſſionem habuiſſe præſumi. Cyn., Bald., & Salicet. *in l. fin. de exhib. re.*, Angel., & Roman. *in l. ſciendum de uerb. oblig.*, atq; ita in Regno ſeruari docet Cumia *ſuper rit. cap. 1. n. 12.*

27 Quod ſi appareat licentiam ſcriptam eſſe in actis, tunc præſumitur licentiam de citando præceſſiſſe. Innocent. *in cap. quoniam contra falſam de probat.*, Anton. de Butr., & Imol. *in cap. 1. de iudicijs*, & Iaſ. hic *nu. 18.*

28 Sed ex eiuſdem Gloſſæ mẽte videamus ſi nuntio officialium ſigna non afferenti poſſit reſiſti. Dico prout determinant Bart. *in l. eum qui §. fin. ff. commodat.*, *& in l. prohibitum C. de iur. fiſc. lib. 10.*, & Iaſ. hic *nu. 25.* ſcilicet credẽdum non eſſe nuntio aliquem citanti, ita vt quod ei poſſit reſiſti, ſi officialium ſigna non afferat. Afflict., Boerius, & alij, quos refert Mut. *ſuper pragm. tit. 2. pragm. 2. §. 3. nu. 6.*, vbi ait in regno quolibet in anno promulgari bannum, quod reſiſtentia nõ intelligatur facta officialibus, niſi portauerint ſignum iuxta officij qualitatem.

Ex cuius etiam Gloſſæ dictis oritur dubitandum, an

29 Iudex citationem parti committere poſſit, vt ſuum aduerſariuum citet, & an credatur parti cum iuramento affirmãti ſe eum citaſſe. Diſputat hãc quæſtionẽ Aretin. hic eã affirmatiue determinans, citatque pro hac ſua opinione textũ cũ Gloſſa *in l. ſi vt proponis C. quomod. & quand. iud.*, Itẽ etiã Gloſ., & Bart. *in l. miles §. qui iudicati de re iudic.*, & Florent. *in d. l. ſi vt proponis*; ſed verè in iſtis legibus, Doctoribuſque nihil ſpeciale inueni, ob id adduco ſingularẽ, ſpecialẽq; text. hanc opinionẽ confirmantẽ *in l. eum qui §. ſi Epiſtola de fur.*, quod ſpecialiter docuit Bart. *in l. 1. de ſeru. fugit.*, *in l. iuſte poſſidet de acquir. poſſeſ.*, *& in extrauag. ad reprimẽdũ verſ. per litteras.*, dictãq; doctrinam vltra Bart. firmant Angel. *in l. 2. C. de annu. except.*, *& in l. 2. C. ne vt priuati*, & Salicet. *in l. dotis C. ſolut. matrim.*, *& in d. l. ſi vt proponis*, quam etiam ante eos tenuit Speculat *in tit. de citation. verſ. ſequitur, & verſ. quando circa principium.*

30 Quò ad ſecũdam verò huius Gloſſæ partem notatur, licitum eſſe reſiſtere de facto nuntio pignoranti, vel grauanti vltra modum, aliterque terminos iuſtitiæ excedenti. *l. prohibitũ*, vbi Bart., & Bald. *C. de iur. fiſc. lib. 10.*, Speculat. *in d. tit. de citation. §. ſequitur verſ. ſed nunquid*, Angel. *in l. deuotum. Codic. de metat. & Epidemeticis, lib. 12.*, *& in repet. l. ſi vacantia. C. de bon. vac. lib. 10.*, Aretin. hic, & Io. de

Pla-

Platea., Quibus omnibus addo ſingularem, optimumq; textum *in l. contra noſtra praecepta C. de diuerſ. official., & apparitor. Iudic. lib. 12.*, ad cuius maiorem claritatem verba textus appoſui, quæ ſunt, *contra noſtra praecepta ſi quis veti to, ac temerario auſu exercere*, (vel ſecundum meliorem lecturam *exequutor*) *exactionem audebit, licebit Prouinciæ moderatori eumdem correctũ ad ſublimitatis tuæ Iudiciũ ſub proſcriptione dirigere, & licebit Prouinciali ſi probetur obnoxius executor contra vetitum exactionẽ ſibi vendicans, temeraritatem legitime repellere*; qui textus non ſolum nuntio terminos iuſtitiæ excedenti poſſe reſiſtere ait, verum etiam & ipsũ nuntium à prouinciali puniri debere affirmat, ſecundum Gloſſæ, & Bartol. explicationem.

31 Vltimo tandem pro huius Paragraphi complemẽto notãdum eſt, magis credi duobus teſtibus deponentibus de metu, quam mille alijs ſpontaneam voluntatem affirmantibus. Innoc. *in c. ſuper hoc de renunciat.*, Bald. *in ſuo diuino conſ. ſchiſmatis*, quod ponit poſt *rubricam C. de Epiſcop., & Cleric.*, qui dicit impoſſibile eſſe ſpontaneam voluntatem contra probationẽ meticuloſæ voluntatis probare. Idem *in l. 1. C. de hęred. inſtit.*, Angel. *in l. ſi quis ad ſe fundum 6. ad l. Iuliam de vi public.*, & *in l. fin C. quod met. cauſ.*, Alberic. de Roſat. *in rubr. ff. eod.* Baldaſſ. Mongollon, qui multos Doctores pro hac doctrina citat *in ſuo tract. de metu cap. 10. §. 5. n. 3.* & 4., Ancharan., Cardinal., Alex., Burſat., & Boeri. apud Maſcard. *de probat. concl. 1056. num. 6. per tot.* Pariſ. *conſ. 53. nu. 61.*, & *conſil. 60. nu. 21. lib. 3.*, Menoch. *de arbitrar. caſ. 116. nu. 17.*, Ioan. Baptiſta Larrea *deciſ. 63. nouiſſim. impreſſ. p. 2.*

In hoc §. multæ, & ob id diuerſæ materiæ continẽtur, meritò de ſingulis libellum conſtruam, & Primo quidem in actione quod metus cauſsa quattuor capita continentur, Ideo de vnoquoq; libellum ponam.

32 Primum iſtius actionis caput competit contra quemcumq; ad quem res peruenit, qui habet rei reſtituendæ facultatem, In quo capite hoc modo formandus eſt. Dico Domine Iudex Ego Carolus, quod per metum talem, qui in conſtantem virum caderet talem equam meam cuidam dedi, & in accipientem tranſtuli; Vndè cum dictam equã Andreas poſſideat, contra dictũ Andreã ago, vt dictã equã mihi reſtituat cum fructibus inde perceptis, & percipiendis, quos exiſtimo viginti libras talis monetæ cũ mala fide, & ſine titulo poſſideat, (at

ſi

mala fide,ſed cũ titulo dicendũ eſt cũ fructibus perceptis, quos exiſtimo quindecim libras,&c.)(ſed ſi bona fide dicendũ eſt cũ fructibus extantibus,quos exiſtimo vt ſupra,) vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictũ Andreã ad dictã equã reſtituendã cũ fructibus inde perceptis, & percipiendis, (vel vt ſupra) per diffinitiuã ſententiã condẽnetis, quod ſi prædictus Andreas intra dilationẽ à vobis Domine Iudex cõſtitutã prędictã equã reſtituere noluerit, vobis Domine Iudex ſupplico,vt dictũ Andreã ad quadruplũ omniũ prędictorũ re, & acceſſionibus in dicto quadruplo cõputatis per diffinitiuã ſententiã condẽnetis.

33 Secundũ huius actionis caput contra metũ inferentẽ ne aliquid fiat intentatur,In quo ita conſtruitur libellus. Dico Domine Iudex ego Frãciſcus, quod Dominicus cõpulit me per metũ, qui in conſtantem virũ caderet, vt angelicã domũ non ædificarẽ; Vndè cõtra dictũ Dominicũ ago,vt illud intereſſe mihi reſtituat cũ fructibus , quos ex dicto intereſſe percipere poſſim, Itẽ & percipiendos, de doloque ſuo, quod adſit, promittat, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictũ Dominicũ ad dictũ intereſſe reſtituendũ cũ fructibus perceptis, & percipiendis vna & meæ cõmoditatis ex illa ædificatione intereſſe, vtq; de dolo ſuo ꝓmittat per diffinitiuã ſententiam condẽnetis.

34 Tertiũ huius actionis caput contra eum datur, qui nõ adhibuit metũ , nec rei reſtituendæ facultatẽ habet, tamẽ ex re lucrũ ſenſit , & in hoc tali modo formabitur libellus.

Dico Domine Iudex Ego Marius , quod cõpulſus per metũ, qui in conſtantẽ virũ caderet cuidã dedi talẽ equũ meũ, qui equus deuenit ex cauſsa lucratiua ad Ioannem, dictus verò Ioannes dictum equũ Honorio vendidit pro viginti libris talis monetæ, quas in pecunia numerata recepit ; Vndè cum dictus equus mortuus ſit contra dictum Ioannẽ ago, vt det mihi viginti libras talis monetæ, quas ex dicto Honorio habuit, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictũ Ioannẽ ad dandas mihi viginti libras talis monetę per diffinitiuam ſententiã condemnetis; quod ſi dictã pecuniã intra quadrimeſtre tẽpus ſoluere noluerit, & vt ſupra dixi.

35 Quartũ tandem, & vltimũ caput ad reſcindendũ contractũ intentatur, & hoc modo conficitur; Dico Domine Iudex Ego Vincentius, quod Ioſeph cõpulit me, vt ſibi talẽ rem venderẽ, & ad dictam rẽ tradendam ob metũ, qui

in

in conſtantē virum caderet pro decem libris talis monetæ ſim paratus dicto Ioſeph ſoluere; contra dictum ago, vt dictum equū mihi reddat, vobiſquè Domine Iudex ſupplico, vt dictū Ioſeph ad dictū equum mihi reſtituendū, per diffinitiuam ſententiā cōdēnetis, quod ſi dictum equū &c., prout in primo libello.

36 Deniq; in hoc Paragrapho formatur libellus in conditione ex lege, quæ datur in quadruplum contra exequutorē, qui nomine ſportularū exegit, cū nihil deberet exigere hoc modo. Dico Domine Iudex Ego Antoninus, q Paulus exequutor à me conuento corā tali Iudice exegit ſportularū nomine vltra quod deberet exigere decē ſolidos talis monetæ, vnde contra dictū Paulū ago, vt mihi reddat decē ſolidos talis monetę, & vt triplū, videlicet triginta det fiſco nomine pœnæ, vobiſquè Domine Iudex ſupplico, vt dictū Paulū ad dictos ſolidos mihi reſtituendos, & triginta fiſco pęnæ nomine per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

§. VIGESIMVS.

ACTIONVM AVTEM.

SVMMARIA.

1 *§. Continuatio.*
2 *Eiuſdem diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Actiones bonæ fidei numerantur.*
5 *Quinta actionū diuiſio eſt in bonę fidei, & ſtricti iuris.*
6 *Diſtinctio vt bona ſit per ſpecies oppoſitas effici debet.*
7 *Imperator quattuor inſtitutionū libros propter iuuenum introductionem compoſit.*
8 *Quare actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris dicantur.*
9 *Actiones malæ fidei non inueniūtur.*
10 *An actio ex teſtamento ſit actio bonæ fidei, vel ſtricti iuris.*
11 *In actionibus bonæ fidei veniunt vſuræ ex mora.*
12 *In actionibus bonæ fidei vendens rem deteriorem non liberatur á prima actione.*

In

13 *In actionibus bonæ fidei in litem de affectione iuratur.*

14 *Actiones ex teſtamēto inſtar bonæ fidei habent.*

15 *Actiones bonæ fidei arbitrarię nō ſunt propter loci reſpectum.*

16 *Actiones bonæ fidei quando inſtar actionum bonæ fidei habeant.*

17 *Actio ex teſtamento quando bonæ fidei, & quando ſtricti Iuris ſit.*

18 *Hæreditatis petitio olim ſtricti Iuris erat, hodie vero eſt bonæ fidei.*

19 *An hæreditatis petitio rerū ſingularium, pro qua actio ſtricti Iuris teſtatori cōpetebat, bonæ fidei ſit. cum n. 20. 21., & 22.*

23 *Hæreditatis Petitio ex rei quātitate non mutatur.*

24 *Petitio hæreditatis etiam ſi pro vna re Intentetur ſēper vniuerſitatis eſt. cū n. 25., & 26.*

27 *Maritus poteſt de rebus dotalibus libere diſponere, ſi eas precedente eſtimatione accepit.*

28 *Et quando hoc non procedat.*

29 *Multæ quæſtiones de dote, & matrimonia ponuntur.*

30 *Actiones, quæ ex permutatione competunt. ponūtur cū nu. 31.*

32 *Actio bonæ fidei informata per pactum nudum aliud à permutatione an ſit bonæ fidei.*

33 *Concurſus naturam illius actionis, cum qua cōcurrit, nō alterat.*

34 *Modus denuntiationis faciendus ab emptore venditori de lite ſibi mota ſuper rè ab ipſo vēdita, cum nu. 35.*

36 *Modus denunciationis faciēdus pluribus vēditoris hæredibus de lite mota ſuper re a defuncto vendita.*

37 *An venditori litem ſuper re ab ipſo vēdita motam eſſe ſciēti denuntiatio fieri debeat.*

38 *Litis denuntiatio an ſit notificatoria tantum. cum nu. 39., & 40.*

41 *Libellus in actione negotiorum geſtorum directa.*

42 *Libellus in actione tutelæ directa.*

43 *Libellus in actione directa pignoratitia.*

44 *Libellus in contraria pignoratitia actione.*

45 *Libellus in actione præſcriptis verbis.*

46 *Libellus in petitione hæreditatis.*

47 *Libellus de bonorum poſſeſſoria hæreditatis petitione.*

1 QVIA ſupra in præcedētibus paragraphis actiones etiā in quaſdam bonæ fidei, & in quaſdam ſtricti iuris diſtinxiſſet Imperator, merito ad earum explicationem peruenit.

2 Diuiditur iſte §. in tres partes, in quarum prima ponitur quędā generalis regula, in ſecunda in ſpecie quæ ſit actio bonæ fidei tractatur, In tertia tandem, & vltima quęnam eſſet olim circa hunc §. dubitatio declaratur, quodq; ho-

hodie ſublata ſit oſtenditur; Secunda ibi bonæ fidei, Tertia ibi quamuis.

3 Qui §. hoc modo in ſummam reducitur. Quinta diuiſio actionum. Omnes actiones exceptis ijs, quæ hic in text., & Gloſſa ponuntur, ſunt ſtricti iuris.

4 In hoc §. enumerátur, quæ ſint actiones bonæ fidei, & quæ ſint ſtricti iuris, ideo prius enumerabo, quæ bonę fidei ſunt quibus enumeratis certè eas, quæ ſtricti Iuris ſunt videbimus, quæ in his verſibus continentur.

Empti, conducti, mandati, depoſitiq;
Pignora, cifcundæ, communi, pro ſocioq;
Dotis, & hæredis, tutelæ, cōmoda, geſtor.
Præſcriptis verbis, permutat, ſinè licetur.
Iſta bonæ fidei ſunt, ſtricti cætera iuris.

Ex quibus verſibus, quę actiones ſint bonæ fidei compræhenduntur, quibus ſublatis, cęterę ſunt ſtricti iuris, prout in ipſis patet.

5 Diuidit quinto Iſte §. actiones quaſdam in bonæ fidei, & quaſdam in ſtricti iuris, ex qua diuiſione notatur per Baldum *in tit. de pac. conſtant.* §. *ſi quis verò*, per text. *in verſ. bonæ fidei*, contractus ſcilicet omnes cum Principe factos bonæ fidei eſſe.

6 Quę quidē diſtinctio ſcrupuloſa mihi videtur ex eo, quia vt bona ſit per ſpecies oppoſitas effici debet, vt patet *ſupra de iure perſonarū in principio*, & *in l. 1. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur.*, V.G. dicere debet, actiones quaſdam ſtricti, quaſdam verò largi iuris eſſe, vt bona videatur, cumquè huiuſmodi non ſit; meritò inepta videtur.

Cui quidem obiectioni Io. Fab., Aretin., & Io. de Platea hic, omnes tres viri doctiſſimi vnica ſolutione reſpondent, à qua non auſus sū recedere & ob tantorum Doctorum auctoritatem, quàm etiam ob excellentem illius

7 obiectionis explicationem, Et quidem cum Imperator hos libros propter iuuenū introductionem compoſuiſſet. §. *ſed ne in primis eum ſimilib. ſupra de legat.* hanc diſtinctionem poſuit, ne reciperetur pęnes vocabula, ſed pænes effectū; ob id Imperator effectualiter

8 benè dixit, Actionum quaſdam eſſe bonæ fidei, ideſt vberioris, largitioriſq; iuris, iam in hoc textu enumeratas, Ideoq; propter excellentiam ſunt bonæ fidei nominatæ, argumento text. *in* §. *ſed ius quidem ciuile ſupra de iur. natural. gentium*, & *ciuili*, Illæ verò ſunt ſtricti iuris appellatæ ex eo, quia nō ita ſunt iuris exuberantes, beneq; dixit

9 ſtricti iuris eſſe, cum actiones malæ fidei eſſe non inueniatur,

tur, vt *ſupra dixi*, quod ſecundum prędictam obiectionem dicere debebat. Quid quid dicat Iaſ. hic. Igitur cum nos non verba ſimpliciter, ſed effectum in iſto text. conſideremus, meritò apparet iuſtè ſecundum prædictum modũ diſtinxiſſe Imperatorem, ſcilicet actiones quaſdã bonę fidei, quaſdã vero ſtricti iuris eſſe. Aret., Vſill., & Miſinger. hic *in princip.*

Ob cuius textus noſtri intelligentiam notandum eſt Primo ſimul, & videndum, an
10 actio ex teſtamento ſit actio bonæ fidei, vel ſtricti iuris.

Quamuis iſta actio in verſibus ſupra poſitis enumerata non ſit, tamen aliqui dubitãt, iſtam bonæ fidei eſſe, quam opinionem aſſerere videntur Gloſ., & Bart. *in l. minorum C. in quib. cauſ. in integr. reſtit. non eſt neceſſaria*, & Io. de Platea hic; Ratio autem, qua mouẽtur prædicti DD., eſt, quia
11 ſicut in actionibus bonæ fidei veniunt vſuræ ex mora. *l. mora §. in bonæ fidei, & l. videamus §. in cæteris ff. de vſuris*, Item Gloſ. *in l. qui ſolidum §. etiam, l. Titi. ſeio §. vſuras de leg., & l. in fideicommiſſo C. de*
12 *vſur., & fruct. legat.*, Immò in actionibus bonę fidei ſoluens rem deteriorem non liberatur à prima actione, ſed ipſa agitur, allegant omnes DD. text. *in l. 3. §. ſed ſi reddita ff. cõmodat., & in l. 1. §. rem depoſitã ff. depoſiti*, & Gloſſam celebrẽ *in l. eleganter §. non ſolum ff. de dol.*, Ita cum in iſta ex teſtamento actione prædicto modo procedatur iuxta text. *in l. huiuſmodi §. ædes*, & ibi Bart., *& alij de legat. 1., in l. meuius §. fundo de legat. 2., & in l. Iulianus §. primo de verbor. oblig.* meritò ſecundum prædictos Doctores videretur dicendũ actionem ex teſtamento bonę fidei eſſe.

Quibus omnibus Doctoribus, rationibuſq; minime obſtantibus contrarium communiter eſt receptum, prout teſtantur Din., Ioan. Fabr., Nicol. de Neapol., Iaſon, Vſill., Hoctoman., Aretin., & Miſing. hic.

Et quidem optima ratione mouẽtur, in actionibus enim
13 bonæ fidei in litẽ de affectione iuratur. *l. in actionibus de in lit. iurand.*, & tamen in actione ex teſtamento in litẽ non iuratur. *l. alias ff. eod.*, vbi notat Bart. quod ex teſtamẽ-
14 to actiones inſtar bonæ fidei actionum habeant. *d. l. minorum*, hoc tamen verum non eſt quo ad Iuramentum in litem Io. Fab., Aretin., & Nicol. de Neapol. hic.

Quæ opinio confirmatur
15 ex eo, quia actiones bonæ fidei arbitrariæ non ſunt propter loci reſpectum. *l. ſi hæres*, vbi Bart. *ff. eod.*, qui etiam
16 tenet, quod actio ex teſtamẽto inſtar bonæ fidei actionũ

ha-

habeat, quo ad ſucceſſiones; & conſequenter, quo ad fructus, & vſuras. Item & quo ad hoc, vt re non perfectè ſoluta duret actio prima, vt ſupra dixi, quod autem ad alia ſtricti iuris remaneant, quam opinionem docuerunt Bart., & Caſtrenſ. *in d. l. ſi hęres*, & Angel. hic.

17 Ego tamen prędictas omnes opiniones conſiderans exiſtimo, quod quamuis prędictę opiniones videantur diuerſę, omnes tamen idem volunt, ſcilicet quod actio ex teſtamento verè, & realiter ſtricti iuris ſit ea quidem potiſſima ratione, quia in hoc §, non numeratur, ſed in aliquibus caſibus, quod naturam actionum bonę fidei ſapiat. Et quod verè ſtricti iuris ſit vltra prędictos Doctores docet Imol. *in l. ſi quis bonorum in principio de legat. primo*, Quod verò in aliquibus caſibus actionum bonę fidei naturam habeat vltra prędictos etiam tenet Bartol. *in l. ſi mihi, & tibi §. ſi qui ſeruus ff. de leg. primo, & in l. cum qui ff. de donat.*, & ita concludendum eſſe arbitror.

18 Secundo notãdum eſt petitionem hęreditatis bonę fidei eſſe; quamuis olim ſtricti iuris erat Teſtibus Ioanne Fabr., Iaſone, Vſillo, Gomezio, & alijs hic, maiorẽ enim actionum perſonalium, quam realium naturam ſapit. *l. hæreditatis C. eodem*, & hoc etiam tenere videtur Suarez de Paz *in praxi cap. 6. §. 11. num. 3., & 1.*

19 Circa quod difficilis inſurgitur dubitatio, an rerum ſingularium hęreditatis petitio, pro qua actio ſtricti iuris teſtatori competebat, bonę fidei ſit.

20 Negatiuam opinionem tenent Ioan. Fabr., & Iaſ. hic, ea quidem ratione moti, quia rerum particularium petitio in locum eius, quæ teſtatori competebat, ſubrogatur, conſequenter ergò eius naturam ſortiri debet. *l. item veniunt §. cum prædiximus ff. de petit. hæreditat.*, Gloſ. *in l. certi condictio ff. ſi cert. pet.*, Bald. *conſ. 112.*, & Soccin. *in tractat. fallentiarum regula 313.* Sed quia prima eius natura ſtricti iuris erat, (vt in quæſtione ſupponitur); meritò eiuſdẽq; naturæ eſſe debet.

21 His tamen non obſtantibus contrarium verius puto, prout tenent Bartol. *in l. licet de petit. hęreditat.*, Bald. *in d. l. certi conditio ff. ſi cert. petat.*, & alij relati à Gomezio hic idem tenente *nu. 9.*

22 Quę quidem ſecunda opinio pro eo, quod ad noſtram attinet quæſtionẽ, verior eſt, quàm prima, quia ſiue petitio hæreditatis ob vnam rem particularem, ſiue ob plures intentetur ſemper vnica hæreditatis petitio, & illa vni-

uerſitatis eſt. *l.ſi hæreditatem, l. item videndum §.final.*, *& l. ſeq.ff. de petition. hęreditat.*
23 hæreditatis enim petitio ex rei quantitate non mutatur. *d.l.ſi hæreditatem*, at cum hic indiſtinctè dicatur, quod hæreditatis petitio bonę fidei ſit, non diſtinguitur nequè de petitione hęreditatis, quæ pro vna re, neque de illa, quæ
24 pro mille intentatur. Et petitio hæreditatis etiam ſi pro vna re intétetur ſemper vniuerſitatis eſt eo modo, ac ſi pro mille intentata eſſet. *l.quæ de tota de rei vendicat.*, Bart. *in d.l.licet de petit.hæredit.*
25 Ad illam verò Fabri, & Iaſonis rationem, ſcilicet de ſubrogatione reſpódeo, quod hæc actio non datur propter debitum principaliter, ſed propter aſſertionem dicentis ſe hæredem, conſequenter dici non poteſt, quod habeat propriè locum ſubrogatio;
26 Sed eſto quod ita ſit, prędicta opinio alia ratione procedere non poteſt, quia regula, quã ipſi de ſubrogatione ponunt, facit à remotis, nam primordialis natura actionis non eſt bonę fidei, vel ſtricti iuris eſſe. Bald. *in d. l. certi conditio ff.ſi cert. pet.*

Remanet igitur firma concluſio, quod rerum ſingularium hæreditatis petitio, pro qua actio ſtricti iuris Teſtatori competebat, bonæ fidei ſit.

27 Tertio denique notandum eſt, quod quando maritus dotales res æſtimatione præcedente accepit poteſt de illis liberè diſponere non obſtante *l. Iulia de fundo dotali*, elegans text. *in l. quoties*, *l. cum dotem, & l.ſi inter virum*, vbi idem notat Bart. *C.de iur. dot.*, idem *in l. ęſtimatis ff. ſolut. matrimon.*, Alexandr. *conſil. 156. num.primo lib.6.*, Ruin. *conſ.134. num.2., & 4.*, Decius *in l.prima lect.1. num.23. & in ſecunda num. 53. ff.ſi cert. petat.*, Soccin. Sen. *conſ.9.col. penultim., & conſ.57. num. 6.*, Soccin. Iun. *conſ.141.num.11. lib.1., & conſil.118. num. 10. lib. 3.* Pariſ.*conſ.64.nu.5.lib.4.*, Tiraquell. *de retract. conſanguinit.§.prim.gloſ.14.num.20.*, Didac. Couarr. *in lib. practic. quæſtion. cap. 28.nu.prim.*, Rubeus *conſ.5.num. 6.*, quos refert, & ſequitur Menoch. *de preſumption. lib. 3. preſumpt. 74.num. 30.*
28 Quod tamen non ita ſimpliciter verum eſſe puto, ideo prædicta regula limitanda eſt in eo marito, qui ſoluendo non eſt, tunc enim nulla ęſtimatio emptionem facit, nec maritus aliquid parui illarum rerum, (quamuis eſtimatarum,) poteſt alienare, Immò in hoc caſu mulieri pro rebus ęſtimatis in dotem datis cópetit in ſubſidium vtilis reivendicatio, marito non exiſtente ſoluendo. *l. in rebus*, & ibi

& ibi ſingularis, & excellens Gloſſa *in verſiculo ęſtimatę ad finem. Codic. de iur. dot.*, Bartol. *in repetit. l. ſi conſtante ff. ſolut. matrimon.*, Bald. *in authentica ſed iam neceſſe Cod. de donation. ante nuptias*, & Imol. *in d. l. ęſtimatis ſoluto matrimonio.* Ideq, tenet Menoch. multos referens *dicto lib. 3. prędicta pręſumption. 74. nu. 12.*

29 Ex quibus Iaſon hic *ex nu. 38. vſq; ad 49.* multas de dote,& matrimonio quæſtiones agit, at quia de iure canonico, (quod in foro conſcientię ſeruare debemus) nullam vim habent, meritò eas prętermitto, quas ſi quis videre cupit, videat Bartolũ *in l. eleganter ff. de dolo,& in l. dolo Cod. de inutil. ſtipulat.*, & eumdem Iaſonem *ibidem*; Quæ omnia colliguntur ex Gloſſa *in verſ. ęſtimato*, & ideo prædicta pro eius explicatione deſeruiant.

His ad intelligentiam textus ſic prę miſſis ad Gloſſarum explicationem deuenio, & pro earum intelligentia tantum capio Gloſſam *in verſ. ex permutatione*, quæ in duas diuiditur partes, in quarum prima aliquid de permutatione ponit; in ſecunda verò aliquid de euictione, & denunciatione tempore litis facienda venditori ab emprore diſputat, prout conſtat ex *verſ. niſi in duobus caſibus*, & *verſ. cum eadem eſt actio*, ſecunda ibi eod.

30 Quo ad primã huius Gloſsę partem ſciendum eſt, plures ex permutatione competere actiones ad diuerſa tendentes, aliquando enim adimplementum contractus agitur, & ſic vt res conuenta tradatur, quo caſu ſi interuenit ſtipulatio agitur ex ſtipulatu actione tantum, & non alia. *l. cum precibus, & l. ex placito Codic. de rer. permutation.*, aut non interuenit ſtipulatio, & tunc pro parte ſua impleto contractu, & non ptius actione pręſcriptis verbis, vel in factum agere poſſet, ſcilicet, vt præſtet rem, quam conuenit, aliàs verò intereſſe;

31 Item agere poteſt condictione ob cauſam ad repetendum id, quod datum eſt, ſi hoc eligat. *l. ſi tibi decem de pręſcription. verbor.*, dummodo ſit repetibile. *l. cũ proponas Codic. de dolo*, quæ omnia, & alia remedia ponit Gloſſa *in l. naturalis §. at cum verſ. pręſcriptis verbis ff. eodem.*

32 Circa quam Gloſſæ partem etiam oritur dubitandum, an actio bonę fidei informata per pactum nudum aliud à permutatione bonę fidei ſit. Hãc quęſtionem ponit Gloſſa *in l. ius gentium §. quin immò ff. de pact.*, ibiq; negatiuè decidit, cuius ratio eſt, quia loco pręſcriptis verbis datur,

quę

quæ bonæ fidei non eſt.

33 Tamen ſalua huius Gloſſæ auctoritate contrariũ dico tenẽdum. Non enim de præſcriptis verbis datur, ſed cum ipſa concurrit, concurſus autem eius naturam non alterat. exẽplum eſt in certi condictione, quæ ſtricti iuris eſt, & cũ bonæ fidei actione concurrit. *l. fundi ff. de contrahend. empt.*, vbi ſupponitur quod actio ex vendito pro pacto in continenti appoſito competat eadẽ cum principali. *l. datio* §. 1 *ff. de action. empt.*, Aretin., Io. Fabr., & Nicol. de Neapol. *hic in apoſtill. textus.*

34 Quò ad ſecũdæ huius Gloſſæ partis intelligentiam quæritur quem modum emptor ſeruare debet in denũciatione facienda venditori de lite ſibi mota ſuper re ab ipſo vendita.

35 Dico Primo tunc emptorẽ venditori litem motam eſſe denunciare debere, cum defenſionum peragendarum tẽpus ſit opportunum. *l.* 1. vbi Bart., Bald., & Salicet. *ff. de pericul. & commod. rei vendit. l. ſi rẽ* §. *fin.*, vbi Gloſ., & Bart. *ff. de euiction.*, & *in l. non ſolum* §. *morte ff. de nou. oper. nunciat.* Secundo emptorem plenariè in ipſa denunciatione venditorem inſtruere debere ipſi venditori libelli formam mittendo. Bart., Bald., & Salicet. *in l. empti C. de euiction.*

36 Quæ quidem dicta in denunciatione viuò venditore facienda procedunt, quod ſi ipſe mortuus eſſet pluribus relictis hęredibus, tunc omnes illi plenariè inſtrui debent. *l. in executione* §. *in ſolidum ff. de verbor. obligation.*, Item in hoc caſu non ſufficit, quod vnuſquiſq; partem ſuam defendat, ſi omnes ad cauſæ defenſionem non ſint intenti, & vno deficiente contra omnes pęna dupli committitur. *l. cum ex cauſa*, vbi Gloſ. *ff. de verbor. obligation.*, niſi pręſens etiam pro abſente cohęrede defenſionem ſuſcipiat. *l. penult. ff. ſi ex noxali cauſa agatur.* Bart., & DD. *in d. l. cum ex cauſa, & l.* 4. §. *fin. de verbor. obligat.*

37 Hinc corollariè dubitandum infertur, an venditori litem ſuper re ab ipſo vendita motam eſſe ſcienti denunciatio fieri debeat, ad hoc vt de euictione teneatur.

38 Negatiuam opinionem tenent Gloſ., & Ioan. Imol. *in d. l. nõ ſolum de nou. oper. nũciat.*, Quorum ea ratio eſt, quia cũ iſta denunciatio ſit notificatoria tantum, conſequenter ſcienti fieri non debet.

39 Contrariam tamẽ, & affirmatiuam opinionem tenent Bartol. *in d. l. empti Cod. de euiction. in d. l. non ſolum ff. ſolut. matrim. in l. denunciaſſe* §. *primo de adulter.*, & *in l. nomen C. qua res pignor. obligar. poſſ.*, Bald., & Angel. *in l. qui abſen-*

ſentem ff. de procurator., ideq; firmat dictus Bald. *in tit. ſi de feud. vaſſ. ab alius fuer. interpell. cap. 1.*, Abb., Felin., Rip., Decius, Ant. de Butr. apud Couarr. idem tenentem *lib. 3. variar. reſolut. cap. 17. num. 3.*, Gamm. *deciſ. 79. num. 2.*, Riccius *collectan. 91.*

40 Quæ quidem ſecunda opinio verior eſt, & ideo tenenda, ſicq; non obſtant contraria; Reſpondetur enim ad dictā Gloſſæ, & Imolæ rationē, & dicitur verū non eſſe ſimpliciter denunciationem notificatoriam eſſe, Denunciatio enim non ſolum fit ad iſtum finem, ſcilicet vt litem motam eſſe ſciat, ſed vt ad ipſum defendendum, litemq; in ſe ſuſcipiendam veniat. Bald. & Angel. *in d. l. qui abſentem de procurator.* Remanet igitur firma concluſio, venditori litem motam eſſe ſcienti denunciationem fieri debere.

41 Tandem circa hūc §. multę libellorum formæ ponuntur, Et primo libellus formari poteſt in actione negotiorum geſtorum tam directa, quam contraria. Dico Domine Iudex Ego Franciſcus, quod Ioſeph fuit curator mihi datus à legitimo Iudice, vel in teſtamēto patris mei, & à competēte Iudice confirmatus. Vnde cum dictus Ioſeph ſciuerit ſe mihi datum curatorem, factus ſum 25. annis, & ſic cum cura finita ſit, ago contra dictum Ioſeph, vt mihi ratione curaturæ, videlicet negotiorum geſtorum, & gerendorum, atq; æſtimatione doli, & latę, leuiſq; culpæ in cura prædicta omiſſorum, ſiuè male adminiſtrando, ſiuè negligenter omictendo, ſiuè cū poſſit non acquirendo, &c. cum vſuris legitimis reddat. Vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Ioſeph ad omnia prædicta per ſententiā diffinitiuam condemnetis.

42 Secundus huius paragraphi libellus formari poteſt in directa actione tutelæ hoc modo. Dico Domine Iudex Ego Ioannes, quod Martinus fuit meus tutor, vel legitimus, vel datiuus, vel teſtamentarius, vnde cum finita ſit tutela, cōtra dictum Martinum ago, vt ratione tutelæ, & vt ſupra in primo libello dixi.

43 Tertio formatur libellus in directa pignoratitia actione tali modo. Dico Domine Iudex Ego Angelus, quod pro decem libris talis monetæ, quas debebam Dominico ex cauſſa mutui obligaui ei, & tradidi equum talem, qui equus per culpam latam vel leuem, vel propter prædicti Dominici dolum vnum oculum amiſit, & deterioratus eſt in ſex libras talis monetæ, vndè cum dictam pecuniam dicto Dominico ſoluerim, contra eum ago, vt mihi dictum equum reſtituat, cum ob-

Digitized by Google

obuentionibus ex dicto equo perceptis, quas exiſtimo decem libras talis monetæ. Itē vt de dolo ſuo, quod abſit repromittat, atq; æſtimationem deteriorationis prędictæ, Vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Dominicum ad omnia prędicta petita per diſfinitiuam ſententiam condēnetis.

Quarto effici poteſt libellus in contraria pignoratitia actione hoc modo. dico Domine Iudex, quod Carolus pro decem libris talis monetæ, quas mihi debebat Roderius, talem rem alienā mihi ignoranti obligauit pignori, vel ſic talem rem alteri obligatam pro decem libris talis monetæ mihi ignoranti pignori obligauit, nam dicta res vtiq; debito non ſufficit, vel ſic talem ſchyſum æreum mihi pignori obligauit aſſerens mihi ignoranti, illud aureum eſſe, vnde cum in prædicta obligatione pignoris ſim deceptus, & mea interſit in ſex libras talis monetæ me non eſſe deceptum, ago contra Roderium, vt ſupra.

45 Quinto formari poteſt libellus in actione preſcriptis verbis. Dico Domine Iudex ego Ioannes, quod talem æquum ęſtimatum decem libras talis monetæ tradidi Vincentio, vt mihi dictum ęquum reſtitueret, aut decem libras talis monetę, & ſi amplius ex venditione dicti æqui habere poſſet, eſſet ſuum, vnde cum dictus Vincentius nollet mihi reddere dictum equum cum obuentionibus inde perceptis, quas exiſtimo decem libras talis monetæ, aut decem libras pro pretio dicti equi mihi reſtituat cum vſuris à tempore moræ concurrentibus, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictū Vincentium ad omnia prædicta mihi reſtituenda per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

46 Sexto effici poteſt libellus in petitione hæreditatis hoc modo, dico Domine Iudex Ego Maria, quod ſum hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato Titij, vnde cum Roderius aliquam rem ex hæreditate Titij, vel aliquam rem cuius periculum ad Titium pertinebat pro hærede, vel pro poſſeſſore bona fide poſſideat, vel detineat, ago contra dictū Roderium, vt quicquid ex Titij hæreditate poſſidet, ſeu detinet, Item omnem rē cuius periculū ad Titiū pertinebat, quam dictus Roderius detinet, ſeu poſſidet, poſſidebitq; tempore ſententiæ; Item quicquid dictus Roderius ex cauſa maleficij debebat Titio, vel hæreditate cępit debere in quātum locupletior reperitur à tempore, quo denunciatum fuit

fuit ei hæreditatem ad me pertinere, vel tempore rei iudicatę cum vſuris legitimis fructuum perceptorum ante denunciationem currentibus à tempore denunciationis, Item cum vſuris pecunię, quam ex hęreditate Titij attigit legitimis à tempore denunciationis currentibus; Item cum fructibus perceptis, & percipiendis poſt denunciationem factam mihi reſtituat, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Roderium ad omnia prędicta petita mihi reſtituenda per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

47 Supereſt nunc, vt duos libellos explicem illum primo ſcilicet, qui de bonorum poſſeſſoria hęreditatis petitione formatur, eum verò ſecundo, qui de fideicommiſſoria hęreditatis petitione conficitur, at quia iſti in ſupradictis libellis continentur, meritò eos pręteremitto.

§. VIGESIMVSPRIMVS.

FVERAT ANTEA.

SVMMARIA.

1 *§. Continuatio. Cum num. 2.*

3 *Eiuſdem diuiſio.*

4 *Eiuſdemq; ſummarium.*

5 *Tres cauſſę, propter quas maiores noſtri olim dotes in maximo vſu, multiſque priuilegijs munitas eſſe voluerunt, ponũtur, cum nu. 6.*

7 *Ius antiquum ſemper tollerauit filias familias dotes poſſe retinere.*

8 *Dos filiarum familias proprium eſt patrimonium.*

9 *Filia familias de dotis patrimonio teſtari nequit.*

10 *Dotis amplitudo prodeſt, ut puella non paucos inueniat maritos.*

11 *Experientia viſum eſt, viros in querendis vxoribus magis ad dotis amplitudinẽ, quã ad morũ bonitatem reſpectũ habere.*

12 *Femine pulcritudo aliquando viros ad nuptias hortata eſt.*

13 *Ratio quare dos in maritorum gratiam inuenta ſit.*

14 *Maritus mulieris bona ob ipſius victum, veſtimenta, & alia eius perſonæ neceſſaria impẽdere*

dere debet.

15 Matrimonium reipublicæ maxime prodeſt.

16 Maris, & feminæ coniunctione homines generantur.

Mares, & feminæ legitime coniungi non poſſunt, niſi iuſtis nuptijs.

17 An ſine matrimonio ciuitates liberis impleantur hominibus.

18 Ciuitates natis ex iniuſto coitu impleri poſſunt.

19 Matrimonium in tãtum reipublicæ prodeſt, in quantum per eũ illa liberis hominibus impletur.

20 Parum eſt homines in hanc mortalem lucem venire, niſi alicuius beneficio vſq; ad certã ætatem fuerint educati.

21 Qui ex damnato coitu ſunt procreati patrem habent incertum.

22 Nati ex dãnato coitu quãuis patrẽ habeant incertũ, certa tamen matre carere nõ poſſunt.

23 Mater omnes curas, quas habet in filiorum ſuorum educationem dirigit.

24 Mater filium ſuum numeris iuuenum mixere feſtinat.

25 Nati ex damnato coitu ad malos mores propenſi creſcunt, & totam Rempublicam ſuorum malorum morum infeſtatione deperdunt.

26 Multum Ciuitati intereſt Ciues bene diſciplinatos habere.

27 Melius eſt Ciuitatem non implere, quam eã hominibus ex damnato coitu implere.

Nati ex damnato coitu luxurioſe viuunt, ſicut eorum patres.

28 Matrimonij cauſſa Ciuitates honeſtis, boniſq; moribus ornatis hominibus implentur.

29 An dos profectitia reuerti debeat ad patrẽ, à quo pfecta eſt, an uero remaneat penes liberos, ex cuius fructibꝰ ipſi ali debẽt.

30 Dos eſt propriũ mulieris patrimonium.

31 Dos non ſolum pro oneribus matrimonij, verum etiam in filiorum fauorem inuẽta eſt, vt inde alantur. cum n. 32.

33 An donatio facta à patre filio valeat.

34 Pater dotem filiæ dare tenetur, nihil uero filio ſtudiorũ cauſſa.

35 Priuilegia dotis, & ſtudij pari paſſu ambulant.

36 An donatio facta filiæ dotis cauſſa valeat.

37 Quãdo Pater filio ſtudiorũ cauſſa donat, tunc propter ſuæ ſapientiæ merita dare videtur.

38 Donatio facta à patre filio emãcipato valet, & venit in collationem, cum n. 39.

40 Filius omnia, quæ in vita patris acquiſiuit, in collationem conferre debet.

41 Donatio à patre filio in præmiũ emãcipationis facta venit in collationẽ, & quæ huius rei ratio ſit.

42 Donatio facta filio in poteſtate exiſtenti an, & quando valet, & veniat in collationem, cum nu. 43., & 44.

45 Patris Bona non ſunt pro Filiarum dotatione hypothecata.

Dos

Dos ſuccedit loco legitimę.
Bona patris non ſunt pro legitima filiorum hypothecata.

46 *Pro dote de paragio feudum non eſt obligatum, & quid de ſuccedente in feudo.*

47 *Liberum eſt pro dotibus agere ſuper quibuſcumq; bonis etiã fideicommiſſo ſubiectis, & feudalibus, nec excuſſio requiritur, ſi in prõptu bona libera non demoſtrentur.*

48 *Hodie quolibet inſtrumentũ publicum habet viam exequutiuam etiam contra fideicommiſſarium vniuerſalem.*

49 *Priuilegium iſtius §. Cuinam eſt conceſſum actioni forſan, an mulieri.*

50 *Vbi priuilegium datur ratione cauſſę non extinguitur extincta perſona.*

51 *Priuilegium, quod datur pro dotis actione, extinguitur mortua muliere relicto hærede extraneo.*

52 *Priuilegia hominum gratia ſunt introducta.*

53 *Licet priuilegium pro dotis actione fauore mulieris concedatur; attamen actioni cõceſſum videtur.*

54 *Actio, quæ datur vxori pro dote exigenda, habet annexũ prædictum priuilegium, cũ n. 52.*

55 *Priuilegium, quod mulieri pro dote conceſſum eſt, ſine actione eſt nullum.*

56 *Senſus textus §. noſtri, cum n. 55.*

57 *Contractus dotales executionem paratam habent de iure regni noſtri, ſecus de iure communi.*

58 *Quolibet inſtrumentum in regno paratam habet executionem exceptis his, quæ numerantur in cap. rit. 114.*

59 *Sententia paratam habet executionem, & quid de Regni noſtri conſuetudine.*

60 *Dotis priuilegium in ſola muliere procedit, qua poſtea mortua ad ſuos liberos traſmittitur, ſecus vero ad extraneum.*

61 *An in ceſſionario dotis priuilegia locum habeant.*

62 *In extraneo dotis priuilegia locum non habent.*

63 *Actio de dote priuilegiata eſt in muliere, & non in alia perſona.*

64 *An legatum relictum pro maritagio conſanguineis mortua ſponſa reuertatur ad hæreditatem legãtis, an vero remaneat liberum pęnes hæredes ſponſæ mortuæ. cum nu. 64. & 65.*

65 *Legatum conditionale in teſtamento relictum, ſi ex tacita teſtatoris voluntate contrarium appareat, tunc vt purũ debetur. cum n. 67.*

66 *Legatum purum an pręſumatur propter ſanguinis proximitatem.*

67 *Legatum, quod in extraneo eſt conditionale, in conſanguineo vt purum debetur.*

68 *In fauorabili cauſſa appellatione matrimonij veniũt ſpõſalia.*

69 *Legatum dotis eſt fauorabilis cauſſa. cũ nu. 72.*

70 *Particula pro cõditionē nõ facit.*

Digitized by Google

71 *Sanguinis proximitas legatum purum facit, cum nu. 75.*

76 *Ad quem tranſit actio ex ſtipulatu, tranſit & hypothecaria.*

77 *Actio ex ſtipulatu ad ſuos tranſit heredes.*

78 *An actio hypothecaria tranſeat ad hæredes cum priuilegio prælationis.*

79 *Prælationis priuilegium ſoli mulieri videtur conceſſum.*

80 *Prælationis priuilegium ad extraneos non tranſit hæredes. cum n. 81.*

82 *An extraneus, qui dotē ſibi reddi ſtipulatus eſt, tacitā habeat hypothecam, cum nu. 83. 84. & 86.*

85 *Actio ex ſtipulatu non competit extraneo.*

Extraneus cum dotem ſibi reddi non ſtipulatur, cenſetur eā donare.

87 *Dotis confeſſio an anterioribus creditoribus præiudicet. cum num. 88. & 90.*

89 *Non dotis conſtitutio, ſed ipſius realis numeratio eius priuilegia introduxit.*

91 *Priuilegia dotis etiam in ficto matrimonio locum habent.*

92 *Dos ficta quæ dicatur.*

93 *Dos confeſſata veræ dotis priuilegia habet, ſi ex aduerſo aliquæ extarent coniecturæ, per quas dotis numeratio argueretur. cum nu. 94.*

95 *Cōiecturæ omnes dotis numerationis ponantur.*

96 *Temporis antiquitate dotis numeratio præſumitur.*

97 *Si pars aliqua dotis ſoluta ſit totam ſolutam fuiſſe præſumitur.*

98 *Si poſt promiſſionem dotis eius numerationis confeſſio ſequitur, eius vera ſolutio arguitur.*

99 *Cum maritus confeſſus eſt dotem in rebus immobilibus recepiſſe, dignoſcitur dotem vere fuiſſe ſolutam, & quæ huius rei ratio ſit. cum n. 100.*

101 *An maritus, qui nullam ab vxore dotem accepit, illam alere teneatur.*

102 *Dos marito traditur, vt ea præſtet vxori, quæ humanæ vitæ ſunt neceſſaria.*

103 *Mulier non ſolum eſt humanæ, ac diuinæ domus viri cōſors, verum etiam & omnium fortunarum.*

104 *Mulier domi, quæ facit, operatur ad amplificationē familiæ viri.*

105 *Mulieri alimenta ex eo magis non ſunt deneganda, reſpectu ſcilicet fructus admirabilis, quem in vtero geſtat.*

106 *Partus periculum, laborūq; aſperitas, quos in educandis liberis vxor patitur, ipſam largius faciunt promereri alimenta.*

107 *Liberi non penes patrem, ſed matrem ſunt educādi ſaltim per triennium.*

108 *Quare potius matrimonium, quā patrimonium dicatur.*

109 *Vir alimenta denegans vxori in deteriore conditione eam ponit, quam ſi eſſet ancilla.*

110 *Ancilla præter ea, quæ eſui, & po-*

potui ſunt neceſſaria, ſalariũ à domino expectat. cum num. 111.

112 *Maritus vxorem alere non tenetur, quæ dotem promiſit, ſed non ſoluit, eamq; ex domo expellere poteſt, & ad ſuos remittere.*

113 *Libellus quando mulier conſtãte matrimonio propter rerum dotalium diſſipationẽ a marito factã dotem petit.*

114 *Libellus pro marito dotẽ petente.*

1 HVIVS materiæ excellentia tam clarè conſtat, ſicuti ſumma eius difficultas apud omnes perſpicua eſt; ob id Interpretes multas rerũ ambages ad ipſius explicationem adducunt, ſed quia iſta rerũ vorago opinioni meę aduerſa, lectoribus verò minus iucunda ſit, idcirco earũ maiorẽ partẽ ſub ſilentio ex induſtria præteribo, ne inutilium cognitione, quæ vtilia ſunt relinquam.

2 In præcedẽti §. quæ actiones bonæ fidei eſſent, declarauit Imperator, inter quas illam de dote poſuit, at quia iſta dotis materia non minus difficilis, quam vtilitati abundans eſt, ob id propter ipſius explicationem iure ſubnectitur præſens paragraphus.

3 Diuiditur poſtea in quattuor partes, in quarum prima dicitur olim rei vxoriæ actionem bonæ fidei eſſe; in ſecunda dictę actionis commutatio ponitur, in tertia de eius priuilegijs tractatur, In quarta tandem, & vltima alia priuilegia oſtenduntur, & omnia prædicta declarantur, ſecunda ibi ſed cum, tertia ibi ſed & tacitam, & quarta ibi præferri.

4 Hoc tamen modo in ſummã reducitur. Actio rei vxoriæ, quæ olim pro dote competebat, eſt hodie transfuſa in actionem ex ſtipulatu cum omni ſuo iure, quę actio eſt priuilegiata reſpectu hypothecę, & prioritatis, ſeu prælationis.

5 Ob cuius §. euidentiam, & ad infra dicendorum claritatem notãdum eſt Primo, tres fuiſſe cauſſas, propter quas maiores noſtri olim dotes in maximo vſu, multiſq; priuilegijs munitas eſſe voluerũt; Et prima quidẽ mulieris cõmodum reſpicit, ſecunda quod dos in maritorum gratiã inuenta ſit, Tertia verò quod matrimonium ad publicam pertineat vtilitatẽ.

6 Prima itaq; ex multis, multiſq; Iuſtiniani, ſuorumq; prędeceſſorium Codicibus patet, & quod ita verum ſit teſtãtur ipſe Iuſtinianus *in l. aſſiduis C. qui potior. in pignor. habeant.*, & Iureconſultus *in l. 1. ff. ſolut. matrim.*, Item licet rigidiore iure digeſtorum filij familias nullius commodi potuiſſent

eſſe

eſſe capaces. *l. placet de ac-*
7 *quirend. hæredit.*, filias tamen
familias ius antiquũ dotes,
poſſe retinere ſemper tollera-
uit. *l. Pomponius Phyladelphus*
8 *ff. famil. erciſcund.*, Non im-
merito igitur Vlpianus docet
dotem filiarũ familias propriũ
eſſe patrimonium *in l. 3. §. ſed*
9 *vtrum ff. de minorib.*,& quam-
uis filia de tali dotis patrimo-
nio haudquaquã teſtari queat,
cum in ſacris patris maneat.
§. prçterea ſupra de patr. poteſt.,
10 dotis tamen amplitudo pro-
deſt, vt ætatis tenera puella,
& fœderis ingalis minimè ca-
pax, pulcherrimis procis cir-
cumdata, non paucos inue-
niat maritos. *§. quia verò Au-
thentico de æqualit. dotis collât.*
11 7.; Immo experiẽtia compa-
ratum eſt, (vt docet Accurſ.
*in d.l. prima ff. ſoluto matrimo-
nio*) viros in quærendis vxo-
ribus magis ad dotis amplitu-
dinem, quam ad morum bo-
nitatem reſpectum habere,
licet fœminæ pulchritudo vi-
ros ad nuptias quamplurimos
12 hortata fuerit, plures tamen
ad matrimoniũ dotis magni-
tudine moueri videmus, *vt
in d. Authent. de æqualit. dot. d.
§. quia verò*; reſtat igitur ſatis
probatum dotis amplitudinẽ
mulieri ſatis vtilem eſſe.

13 Quò ad ſecundam verò,
quod dos in maritorum gra-
tiam ſit inuenta. Credo ęqui-
dem ex ſe ſatis perſpicuam
eſſe, nam cum maritus ma-
trimonij onera ferre debeat,
merito ſua bona impendere
tenebatur, conſequenter do-
tis auxilio inuento non ſua,
ſed mulieris bona, quo ad
ipſius victũ, veſtimenta, &
alia ſuæ perſonæ neceſſaria
diſtribuere debet. *l. pro one-
ribus Cod. de iur. dot.*. Bartol.
*in l. in his rebus §. ſeruus ff. ſo-
luto matrimonio*. Clare ergò
ſecundũ prædictę diſtinctio-
nis mẽbrũ conſtat, ſcilicet
dotis beneficiũ ad mariti vti-
litatẽ inuentũ eſſe.

15 Nunc manet, vt tertiũ di-
ſtinctionis mẽbrũ probarem,
quod quidẽ in ſe continet
matrimoniũ ad publicã perti-
nere vtilitatẽ. Et quidẽ matri-
monio liberis hominibus ci-
uitates implentur. *l. 1. ff. ſolut.
matrimon.*, tã clarè enim cõ-
16 ſtat maris, fœminæq; coniun-
ctione homines generari,
quorum vita non tam ipſis,
quàm reipublicæ eſt profu-
tura. *l. prima §. & generaliter
ff. de inuentr. poſſeſſ. mittend.*,
ſplendor enim Ciuitatum in
hominum fortiſſimorum nu-
mero poſitus eſt, numerus
autem hominum, niſi mares,
& fœminæ coeant, augeri nõ
poteſt, legitime tamen con-
iungi non poſſunt, niſi iuſtis
nuptijs. *§. 1. ſupra de nuptijs*, ad
quam coniunctionem non
tam facile inuitãtur, niſi do-
tis auxilio. *d.l. 1. ff. ſolut. matr.*,
manet igitur ſatis probatum
matrimonium Reipublicę ſa-
tis

Digitized by Google

tis prodeſſe, & conſequenter rectè dicitur dotem in Reipublicæ vtilitatem inuentam eſſe.

17 Subtilis tamen lector huic vltimæ rationi obijcere poteſt hoc modo; ſine matrimonio Ciuitates liberis implentur hominibus, ergo falsū eſt matrimonium Reipublicæ prodeſſe.

Cui quidem obiectioni negando antecedens reſpōderi poteſt, quod ita probatur., nō
18 ſolum natis ex iuſto, verum etiā ex dānato coitu ciuitates implentur, quia homines sūt, ergò ſine matrimonio Ciuitates liberis implentur hominibus, omnia ex ſe patent.

Tandem ad primæ conſequentiæ probationem denenio, ſi quis eam fortè neget,
19 & ita probatur. Matrimonium ad hoc, vt liberis hominibus Ciuitates impleantur Reipublicæ prodeſt, Ergo ſi ſine ipſo Ciuitates liberis hominibus implerentur reipublicæ nō prodeſſet, ſed abſque ipſo, ſcilicet matrimonio Ciuitas liberis hominibus impletur, Ipſa enim Ciuitas ex natis ab iniuſto coitu impleri poteſt, Conſequenter ergò matrimonium nihil reipublicæ prodeſt.

Vſillus hic *nu.* 25. ob huius difficultatis ſolutionem quādam reſponſionem adducit, quæ neſcio quid cōtradictionis meo iudicio habere videtur, quam ipſam hic cum illa contradictione, quæ mihi ſubuenit, apponam.

20 Et quidē dicti Vſilli ratio ea eſt, ſcilicet parū eſſe homines in hanc mortalē lucē venire, niſi alicuius beneficio vſquè ad perfectam ætatem fuerint educati. argumento. *legis ſi quis á liberis ff. de liber.*
21 *agnoſc.*, at qui ex damnato coitu ſunt procreati patrem habent incertum. *l. qui à vulgò ff. de ſtat. homin.*, conſequēter non haberent certam perſonam, cuius laboribus partus ipſe nutriatur.

Cui quidem reſponſioni hoc modo obijcere poteſt, negando ſcilicet conſequen-
22 tiam, nā quamuis iſti patrem incertum habeant, certa tamen matre carere non poſſunt, & aliquando euenit, quod etiam naturales patres in filiorum ſuorum educatione curā imponunt, vt quotidie in praxi videmus, & dato quod etiam pater in eos nullā curam adhibeat, cū incer-
23 tus ſit, mater tamen omnes curas, quas habet in filiorum ſuorū educationē dirigit, vt pulchre docuerunt Io. Ludouicus de Monte Regali *in tract. de verit. contract. fol.* 47., & Gomeſius hic *nu.* 3.

24 In cuius dicti maiorem comprobationē adeſt authoritas Diui Hyeronim. *in Epiſt.* 3., *&* 4. *de labor.*, *& prerogat. matr.*, qui hæc verba protulit in

in fine, ibi, *ſeruiunt materna poſteris pectora, ſeruiunt ipſis in eunabulis, manus, & terga membris deuota lactantium gratos artus accipiunt, optat mater paruulum creſcere, optat cito videre maiorem, eumque numeris iuuenum miſcere feſtinat, nunquam ſibi forſitan ſeruiturum.*

Sicq; non iſta Vſilli ratione huius argumenti nodus diſſoluitur, ſed meo Iudicio hoc modo reſponderi poteſt.

25 Iſti enim ex damnato coitu nati tam improbi, & ad malos mores propenſi creſcunt, vt totam rempublicam ſuorum malorum morum infeſtatione deperdunt, vt docuit Sũmus Põtifex Bonifacius Martyr Echedobaldo Regi Anglorum ſcribens *in Canone ſi*

26 *gens Anglorum diſt. 56.*, Item multum Ciuitati intereſt ciues bene diſciplinatos habere ob magna inconuenientia tollenda, quæ ex ciuium mala diſciplina deueniunt, vt docet Ariſtotel. *in ſua politic. lib. 2. lect. 13. lit. A.*, quem poſtea ſequutus eſt Diuus Thomas *ibid. in ſua explanatione.*

27 Non implere autem Ciuitatem melius eſt, quàm iſtis hominibus implere; Bonæ enim reipublicæ gubernationi nocet, cum iſti taliter nati ſuis malis moribus luxurioſè viuendo, (ſicut eorũ patres) eam omnino deperdant, vt docet dictus Bonifacius *in d. cap. ſi gens Anglorum*, & Ariſt. cum Diuo Thoma *loco predicto.*

28 Concludendum igitur eſt hac contradictione reiecta matrimonium valdè Reipublicæ prodeſſe, cũ ipſius cauſſa omnis reſpublica honeſtis, boniſq; moribus ornatis hominibus impleatur. *d. l. 1. §. generalit. ff. de ventr. in poſſeſſion. mittend., d. l. 1. ff. ſolut. matrimon.* Et ita iam tria ſupradictæ diſtinctionis membra manent dilucidiſſimis argumẽtis, Doctoribus, legibuſquè probata.

Secundo ob huius §. expli-
29 cationem diſcutienda eſt illa quæſtio ſcilicet, an dos profectitia reuerti debeat ad Patrem, à quo profecta eſt filia cum liberis decedente, an verò remaneat pęnes liberos, ex cuius fructibus ipſi ali debent.

Quod verò reuertatur ad patrem, quodque pænes liberos non remaneat ſuadetur Primo ex text. *in l. vnica §. ſileat C. de rei vxor. act.*, vbi indiſtinctè deciditur dotem profectitiam ſemper ſoluto matrimonio ad patrem, à quo profecta eſt reuerti. Quam quidem doctrinam comitatur ſecundo text. *in l. fin. ff. rem rat. haber.*, Eamq; tenet Barboſ. *in l. poſt dotem num. 45. verſ. ſuccedit quinta ff. ſolut. matrimon.*

Contraria tamen opinio com-

communiter ex diuerſis legibus, Doctoribuſq; comprobatur, & Primo per text. *in l. 3. §. ſed verũ ff. de minor. 25. ann.*,
30 vbi dos eſt proprium mulieris patrimoniũ, ergo ad ſuos legitimos peruenit hæredes. *l. in ſuis de liber., & poſthum.*, ſui autem legitimi hæredes ſunt filij. iuxta text. *in §. ſui ſupra de hæred qualit., et differ.*, conſequenter ergo prędicta dos nõ ad patrem reuerti debet, ſed pænes eius filios, vt inde alantur, remanenda eſt.

Secundo probatur per text.
31 *in l. pro oneribus C. de iur. dot.*, vbi habetur dotem non ſolũ pro oneribus matrimonij, verum etiam in filiorum fauorẽ inuentam eſſe, vt inde alãtur, quod etiam ſpecialiter docent DD. eam explicantes, atque ita excellenter notauit Bart. *in l. poſt dotem ff ſol. matrim.*, quã concluſionem vt communẽ ſequuntur Baldus *conſ. 308. de iure communi lib. 4.*, Anchar. *cõſ. 349.*, Paul. de Caſtr. *conſ. 39. in caſu preſente, & 105., 108. dubit. lib. 2.*, Ang. Aret. *conſ. 81. in Themate ſupra d. nu. 14., & 17.*; ſicq; reſpond. *ad dictam l. vnicam.*, vbi indiſtinctè dicitur dotem profectitiã ſemper ad patrem reuerti, nam dicitur, quod lex iſta loquitur quando filia ſinè liberis deceſſit, ſecundum quam intelligentiam ità etiam eſt explicanda *dicta l. fin. ff. rem rat. haber.*, Bart. *in d. l. poſt dotem ff. ſolut. matrim.*

32 Quibus rationibus ſic ſtãtibus firma remanet concluſio, ſcilicet filia cum liberis decedente dotem ad Patrem non reuerti, ſed ad ſuos alendos liberos, & in eorum neceſſitates inſeruire; De cuius ſententiæ veritate neminem dubitari dicunt Theſaur. *deciſ. 190.*, & Riccius *collectan. 249.* quam etiam multiſq; alijs rationibus comprobantes latiſſime tuentur Menoch. *conſilio 1132. numero quarto*, Anton. Faber *de coniect. lib. 1. cap. 16. nu. 5.*

33 Deniq; pro huius textus explicatione dubitandum inſurgit, an donatio à patre facta filio ſtudiorum cauſſa valeat.

Negatiuam opinionẽ tenẽt Imol., & Rip. *in l. prima ff. ſolut. matr.*, & Salicet. *in l. filius cuius ff. famil. erciſcund.*,
34 Quorum doctorũ ea ratio eſt, quia pater dotem filiæ dare tenetur, nihil vero filio ſtudiorum cauſſa.

Affirmatiuã tamen, & verã opinionẽ ſequũtur Bald., Angel., Cuman., & Iaſ. *in d. l. prima ff. ſol. matr.*, Segur. *in repet. l. vnum ex familia §. ſi fundum num. 128., & ſeqq. ff. de leg. 2.*, Rebuff. *in trac. de priuileg. ſcholar. priuil. 60.*, Horat. Lucius *in alio conſimili tract. priuileg. 22. per tot.*, Barboſ. *in l. 1. ff. ſolut. matrimon. in 7. p. nu. 29., & ſeqq.*, Paſchal. *de virib. patr.*

Digitized by Google

35 *poteſt. cap. 4. n. 33. p. 1.*, qui quidē Doctores ea mouentur ratione, ſcilicet quod priuilegia dotis, & ſtudij pari paſſu ambulant. *l. aſſiduis C. qui potior. in pignor. habeantur.*, Bart. *in*

36 *d. l. prima nu.* 31., at quia donatio facta filiæ dotis cauſſa valet, Conſequenter ergo eadem ratione donatio facta filio ſtudiorum cauſſa valere debet, ſicq; reſpondetur ad dictam rationē, nimirū quod Pater filiæ aliquid pro dote dare tenetur, ſed nihil filio ſtudiorum cauſſa, & dicitur

37 quod quando Pater filio ſtudiorū cauſſa donat, tūc propter ſuæ ſapientiæ merita dare videtur. *l. ſi donatione. C. de donationib.*, Bartol. *in l.* 1. §. *nec caſtrenſe in medio de collation. bonor.*

38 Sed ſi à patre abſq; vlla cauſſa filio ſimplex donatio facta ſit, tunc in hunc modum diſtinguendum eſſe puto nempe, quod aut donatio facta fuit filio emancipato, aut in poteſtate exiſtenti, ſi primo caſu tūc talis donatio valet. Bartol. *in d. l. prima.* §. *nec caſtrenſe*, Bald. *in d. l. quoniam nouella C. de inofficioſ. teſtamēt.*, Soccin. *conſ.* 127. *nu.* 13. *vol.* 3., Mozzius *in tract. de contractibus titul. de donationibus n.* 26., Clarus *in* §. *donatio quæſt.* 8., vbi de communi teſtatur, *& quæſt.* 16. *verſ. ſed quia dicēdum*, Andr. Gaill. *lib.* 2. *obſernat.* 38. *nu.* 14., Cappell. Tholoſan. *deciſ.* 461., Intrigliol. *deciſ.* 14. *nu.* 22., Riccius *col-*

39 *lectan.* 971., venit tamē in collationem. Bartol. *in d. l.* 1. *d.* §. *nec caſtrenſe*, Bald. *in d. l. quoniam nouella C. de inoff. teſtam.*, *& in l. ſcimus C. eodem.*, Cynus, Angel., Alex., Salicet., & alij, quos refert, & ſequitur, ac de communi teſtatur Iaſon *in d. Authēt. ex teſtamēto in fin.*, *C. de collation.*, vbi ante eū Decius, qui cōmuniſſimam dicit, ibi etiam addicti., Nacta *cōſ.* 109. *num.* 2., Gæden. *conſ.* 69. *nu.* 9., Ioan. Iaiſon. *in conſuetud. Turonen. cap.* 10. *titul.* 27., Anton. Faber. *de errorib. tom.* 2. *decad.* 42. *error.* 1. *n.* 5., Tepat. *variar. reſolut. tit.* 642. *cap.* 4. *in princ. tom.* 2.

Quæ quidem opinio præter hos Doctores clariſſime probatur ex text. *in d. l. vt liber.* & alijs, quos eggregie adducit, & oſtendit Iaſon vbi *ſupra.*

40 Vltra quam alia ex ratione eā probare mihi viſum fuit, nēpe quod dum filius ea conferre debeat, quæ in vita patris acquiſiuit, vt ex text. *in l. ea demum Cod. de collation.* docuit Gloſſa *in l. prima* §. *ſi emancipato. verſ. conferre ff. eod.*, (& faciunt rationes per me ſupra relatæ,) conſequēter ergo quia filius ex huiuſmodi donatione bona in vita patris acquirat, (dicta namq; donatio à principio valuit, vt ſuperius oſtendi) dicendum

præ-

prædictam donationem in bonorũ collationẽ venire, cuius rationis corroborationi adijcio text. *in l. lex illud ſine cauſſa, §.final. Cod. de collation.* (licet contrarium teneant aliqui relati per Graſſum *art. collatio. qu. 20. num. 4. verſ. contrarium*, & Ludouic. Gozadin. *in repet. dict. Auth. ex teſtam. nu.* 25., ipſe tamen poſtea primã ſententiam vt cõmunem ſequi videtur *n.* 27.

41 Sicut ex ſupradicta etiam ratione donatio, quæ à patre filio in præmium emancipationis fit, venit in collationẽ, nimirum cum à principio, ſeu in vita patris valeat, & ita tradit communis doctorũ ſchola, prout docentes aſſerunt Bartol. *in d. l. prima §. nec caſtrenſe ff. de collat.*, Bald. *in d. l. ſcimus C. de inofficioſo teſtam.*, Alex., & Iaſon *in d. Auth. ex teſtam. C. de collation.*, Decius *in d. l. vt liberis*, Soccin. Sen. *cõſ.* 91. *lib.* 1., Roland. à Valle *conſ.* 70. *nu.* 18. *lib.* 4., Decian. *conſ.* 22. *num.* 10. *lib.* 2., Anton. Fab. *vbi ſupra dicto error.* 1. *in fin.*, & hæc ſane doctrina clare probatur ex text. *in d. l. vt liberis.*

42 Aut ſecundo V. G. ſi facta ſit filio in poteſtate exiſtenti, & ita talis donatio à principio non valet. *l. antepenult. de donat. inter vir., & vxor.*, morte tamen patris, vel ipſius filij emancipatione confirmatur, prout docent, & tenent Bartol. *in d. §. nec caſtrenſe nu.* 11., Clar. *in §. donatio qu.* 8. *verſ. ſcias etiam*, Paſchal. *de virib. patr. poteſt. p. p. cap.* 4. *nu.* 57., *&* 58., Caſtill. *deciſ.* 133. *nu.* 12., multoſq; cumulat Intrigl. *ſing.* 88. *nu.* 57. *lib.* 3., Hac tamẽ

43 diſtinctione, quod ſi talis donatio emancipatione confirmetur, venit in collationem. *l. ſi emancipati. C. de collat. dicta l. vt liberis., & l. donationes §. pater de donat.*, Bart. *in d. §. nec caſtrenſe*, Bald. *in d. l. quoniam nouella C. de inoff. teſt.*, Salicet. *in d. l. vt liberis*, Alex., & Iaſon *in d. Authentica ex teſtamento, C. de collationibus.*

Si vero morte patris cõfirmetur legatorũ vires aſſumit. *l. in donationibus ff. ad leg. falcid.* Quas quidem res in do-

44 natione datas tunc filius petere debet, cum pater mortuus erit, nec dictæ res in collationẽ bonorum veniunt. *l. à patre, & l. ea demum C. eod.*, Bart. *in d. l.* 1. *d. §. nec caſtrenſe C. de collat. bonor.*, Vitalin. *in tract. de collat. q.* 16., Caſſan. *in conſue. burgund. rubr. de ſucceſſ. Gloſ.* 5. *§.* 5. *num.* 41., Intrigliol. *ſing.* 82. *nu.* 64. *lib.* 3., Ludouic. Gozadin. *in repet. dictę Auth. ex teſtament. n.* 22.

Hinc ſciri oportet, quod

45 quamuis pater teneatur dotare filiam, attamen bona patris non ſunt tacitè pro ipſius dotatione hypothecata; etſi enim dos ſuccedat loco legitimæ, tamẽ falſa eſt illa opinio,

quæ tenet, bona patris pro ip-
ſarum legitima eſſe hypothe-
cata. Neguſant. *de pignor. ſecū-
da parte 4. memb. nu. 64. verſ.
vigeſimus quartus caſus*, Cuc-
chus *in tract. de legitim. tit. bo-
na an ſint pro legitima hypothe-
cata nu.3.*, Michael Craſſ. *in
tract. de ſucceſſ. in §. legitima
q.14.*, Peregrin. *de fideicommiſſ.
art.46. num.149.*, & ita in pra-
xi ſeruari dicunt Afflict. *de-
ciſ.162. num.5.*, Hyeronim. de
Laurent. *deciſ. Auenion. 52. nu.
5.*, & Vincent. de Franch.
46 *deciſ.374. nu.17.*, ex quo etiam
ſequitur pro dote de paragio
feudum non eſſe obligatum.
Afflict. *in conſtit. in aliquibus n.
24., alias 35. verſ. Item feudū*,
Vſill. *in addit.* ad eundem *in d.
deciſ. 162. ſub nu. 4.*, Petr. de
Gregor. poſt Iſern. *in ſuo tract.
de dot. de parag. quæſt. 83. num.
1., & 6.*, & ita in terminis do-
47 cet Caſtill. *deciſ. 9. nu. 34.* Non
obſtāte, quod liberum ſit pro
dotibus agere, tam ſuper bo-
nis liberis, quàm fideicomiſſo
ſubiectis, & feudalibus, ſi in
promptu bona libera non
demonſtrentur, nec excuſſio
requiritur. Frāciſc. Prouinzal.
in l. commodis ff. de re iudic.,
quodq; ita ſeruetur ī Regno te
nēt Milan. *deciſ. 7. n. 55. cū ſeq.
lib. 1.*, & Caſtill. *deciſ. 24. n. 22.*
48 His ad Intelligentiam tex-
tus ſic præmiſſis ad Gloſſarum
explicationē deuenio, & pri-
mo capio Gloſſ. in *verſ. rei
49 vxoriæ*, ex cuius Gloſſæ dictis
dubitatur, cui nam conceſſum
ſit huius §. priuilegiū actioni
forſan, an mulieri?

Circa quam quæſtionem
quidam Doctores, inter quos
illam diſputaui tenuerunt
mulieri priuilegium eſſe
conceſſum. Pro cuius corro-
50 boratione hoc vtebantur ar-
gumento. Vbi priuilegium
datur ratione cauſſæ non extin-
guitur extincta perſona. *l. in
51 omnibus, & l. priuilegia de regul.
iuris*, ſed priuilegium, quod
datur pro dotis actione extin-
guitur mortua muliere relicto
hęrede extraneo, licet ſi filiū
relinquat ad ipſum tranſeat. *l.
vnica C. de priuileg. dot.*, meritò
videtur ſecundum prædictos
52 dicendum priuilegium ſoli
mulieri eſſe conceſſum, Item
vnus prædictorum dixit Pri-
uilegia hominum gratia eſſe
introducta, & conſequenter
actiones priuilegiatas eſſe nō
debere. Quibus omnibus ad-
do elegantem textum in fine
§. noſtri, Ibi, *cuius ſolius pro-
uidentia hoc induximus*, ex
quibus deducitur verbis ſoli
mulieri priuilegium eſſe cō-
ceſſum.

53 Contraria tamen opinio
ſuadetur ex eo, quia licet pri-
uilegium fauore mulieris cō-
cedatur, attamē actioni cōceſ-
54 ſū videtur. *d. l. unica C. de priuil.
dot.*, quæ quidem ſentētia cō-
firmatur ex eo, quia actio, quæ
datur vxori pro dote exigēda
habet iſtud annexum priuile-
gium.

Digitized by Google

legium. *d.l. vnica* §. *& vt plenius C.de rei vxor. action.*, pro vt docent Gomez., & alij hic *num.* 25.

55 Quamuis ambas opiniones vt cõmunes dicat Dinus hic *num.* 2., ipſe tamen illam cõmuniſſimã, & veriorem eſſe putat, quæ actionem, & non mulierem priuilegiatam eſſe tenet, quod etiã aſſerit Thæſaur. *quæſt. forenſ. lib. 5. quæſt. 5. num.* 3.

Ego tamen, quia iſta deciſio iuſta mihi videtur maximè a tanto viro facta, ab ea recedere non auſus ſum.

Etenim perſpicio ſatis arduis argumentis vtramq; Partem abundare, ſed magis ſecundam illorum vberiorem eſſe, quæ vltra prædictas hac
56 coadiuuatur ratione, nã quãuis priuilegium iſtud mulieri ſit cõceſſum, ſine tamẽ actione nullum eſt, vt conſtat *ex d.* §. *& vt plenius.* Non prætermittam tamen verba noſtri textus explicare, qui hoc modo intelligi debet, ſcilicet
57 aſſerere videtur, quòd ob mulieris fauorem hæc priuilegiata actio inuenta ſit, non enim propter hoc mulieri priuilegium conceſſum eſſe annuit. *d. l.* 1. §. *& vt plenius C.de rei vxor. action.*

Nihilominus omnibus iſtis inſpectis, conſideratiſq; ratio-
58 nibus prædictas diſſonas opiniones ita concordare puto, Primam nempe opinionem in iudicando eſſe tenendam, & ſic procedunt rationes pro ea ſupra adductæ; In puncto verò iuris, & diſputando ſecundam, ad cuius corroborationem faciunt omnes rationes ſupra pro iſta opinione relatæ. Cui quidem ſententiæ prædictam diſtinctionem fortè applicandam eſſe ſenſierunt Din., & Gomez. *ſupra* citati.

59 Secundo capio Gloſſam *in verſ. ex ſtipulatu*, ex quibus verbis ſequitur notandum, quod ſeruatur hodie ex *Cap. rit.* 19., quod contractus dotales exequutionem paratam habent, ſecus verò de iure communi, circa quam mate-
60 riam latè ſcripſit Cumia *ſuper eodem cap.* idem tenens. *num.* 77. Et ex hoc menti tenendũ eſt, quod hodie in Regno noſtro quodlibet inſtrumentum paratam habet exequutionem Maſtrill. *deciſ.* 122. *per tot.*, & quamuis aliquod excipiatur, attamẽ id declaratur per *cap. rit.* 114., prout aſſerit Caſtill. *deciſ.* 109. *nu.* 32.

61 Hinc etiam infertur ſententiam infra annum exequutionẽ paratam habere, & quod ita in Regno ſeruetur, & multoties iudicatum fuiſſe tenent Marian. Iulian. *ſuper d. cap. rit.* 114. *qu.* 12. *fol.* 247., Intrigl. *deciſ.* 15. *nu.* 60., Maſtrill. *deciſ.* 26. *per tot.*, Ioan. Aloyſ. de Septimo reiecta opinione, & Caſtill. *d. deciſ.* 109. *n.* 40.

Ter-

62 Tertio capio Gloſ. *in verſ. cum ipſa*, ob cuius explicationem notandum eſt, dotis priuilegiũ in ſola muliere pcedere, qua poſtea mortua illud ad ſuos liberos tranſmittitur, ſecus verò ad extraneũ. *l.vnica*, vbi Bart.,Bald.,Alex.,Paul. de Caſtro,& Salicet. *C. de priuileg.dot.*, Speculat.*in tit.de donation. inter vir.*, *& vxor.* §. *formatis*, Bald.Nouell.*in trac. de dot.p.12.n.1.*, Barboſ.*in 6.p. l.7.poſt principium ff. ſolut. matrim.*,Rip.,Gomez.,& Fachin. apud Cancer. *variar.reſol.lib. 1.cap.9.nu.13.*, Menoch. *conſ. 40.nu.35.lib.1.*, Afflict. *deciſ. 36.nu.6.*, Griuell. *deciſ.Dolan. 133.nu.21.*, Magon. *deciſ.53. in lucenſ.nu.3.*,*&* 4.Amador. Roderiq. *de conuerſ.creditor.p. 1. art. 1.num.* 10. Item dictus Baldus Nouell. *in d. tract.de dot. dict.part. 12. num. 26.*,
63 tenet etiam in ceſſionario dotis priuilegia locum habere, quod verum eſſe non opinor, cum ceſſionarius extraneus ſit,(ſecus verò ſi ſuus,
64 & legitimus hæres eſſet,) at cum in extraneo dicta priuilegia locum non habent, meritò nec in ceſſionario procedere debent, prout *ex d.l.vnica* generalibus verbis ſatis apertè conſtat, quam opinionem præter alios docent, & tenent Gloſ. *in l. quodſi minor verſ. procuratore in princ. ff.de minor.*, Bart. *in l. poſt dotem ff.ſolut.matrim.*,pro quo etiam adeſt text. ſingularis *in l. ex pluribus*,quem in hac materia reputat ibidem excellentem
65 *ff.de adminiſtrat.tutor.*, Idem in *l.ſi pro hærede* §.*ſi quod tamẽ*, vbi Gloſſa *ff. de acquirend. hæreditat.*,Bald.*in l.fi. ff.qui pot.in pign.hab.*,*& in l.1.col.4.verſ.q̃rum Doctores.C.de priuil.dot.*Iaſ. *in l.cũ fundus* §.1.*verſ.an ſi tria ff.ſi cert.pet.*, Miſing.*ſing.obſer. cent.3.obſer.3. in princ.*Et quãuis *ſupra* dixi, ꝙ actio de dote priuilegiata ſit, attamẽ in muliere,&nõ in alia extranea perſona priuilegiata eſt.Imol. *in l. apud Iulianum* §. *vtrum ff.ad Trebellian.*,ac omnia hæc indiſtinctè tenenda eſſe docent Io.Fab.,& Nicol.deNeapol.hic *in 4. oppoſit. Gloſſæ*, Iaſonis reiecta opinione; ſed prædicta iudicio meo intelligi debent in ceſſionario voluntatis, ſecus autem neceſſitatis.Bartol.*in d.l.poſt dotẽ n.35 ff.ſol.mat.*,Afflict.*deci.306.n.6.*

At quia ſumus in iſta materia de extraneis, & conſan-
66 guineis, Ideo apponere non prætermittam hanc difficilẽ, nobilemq; quæſtionem, ſcilicet an legatum relictum pro maritagio,ſeu matrimonio tãtum, & dumtaxat conſanguineis mortua ſponſa, reuertatur ad hæreditatẽ legantis,an verò remaneat liberũ pænes hęredes dictæ ſponſæ mortuę.

67 Et quidem negatiuam opinionem annuere videtur,ſcilicet quod mortua ſponſa ad hęte-

hęreditatem legantis reuerta-
tur. Bart., Bald., Dyn., Paul. de
Caſtro., & Salicet. *in l. Titio cē-
tum §. Titio genero de condit., &
demonſtrat.*, Eman. à Coſt. *de
cōdit. caduc. cap. 22.*, Didac. Co-
uarr. *in cap. 3. de teſtam. n. 11.*

68 Affirmatiuam tamen, & ve-
ram opinionem tenent Bald.
*in l. 1. nu. 9. in fin. C. de priuileg.
dot.*, Bald. Nouell. *de dot. p. 6.
priuil. 76. nu. 2. in medio*, Viui.
deciſ. 484. *n. 7.*, Peregrin. *de
fideicōmiſſ. art. 31. n. 82.*, Hon-
ded. *conſ. 76. nu. 33.*, Aymon.
Crauett. *conſ. 11. per tot.*, Mel-
chior Phœbus *deciſ. 11. ī princ.*
& tandem alij relati à Gaſpare
Ant. Thęſauro idem tenente
*l. 1. alias 2. variar. reſol. quæſt.
68. n. 14.*

Quæ quidem ſecunda opi-
nio confirmatur ex eo, quod
69 vulgo per Doctores dicitur,
ſcilicet quod quando lega-
tum eſt in teſtamento relictū
vt conditionale, & ex tacita
teſtatoris voluntate contra-
rium nempe eſse purum ap-
pareat, tunc legatum tanquam
purum debetur. Couarr., & ab
eo Infiniti citati *in d. cap. 3. de
teſtam. verſ. 3., & 4.*, Igitur
dato quod iſtud legatum ſit
70 conditionale, (quod verè nō
eſt, vt ex ſuperioribus Docto-
ribus patet,) & poſtea tacitè
purum præſumatur, tunc vt
71 purum debetur, Quam præ-
ſumptionem ſanguinis proxi-
mitas inducit. dictus Viuius
dicta deciſ. 484. *d. nu. 3.*, Pere-
grin. *de fideicommiſſ. art. 31. nu.
12.*, & alij relati à dicto Ga-
ſpare Anton. Thęſ. *dicta quæſt.
72 68. nu. 14. in fin.*, Quod enim
in extraneo ideſt nō conſan-
guineo eſt conditionale in
conſanguineo vt purum de-
betur, ita vt in caſu noſtro, &
ita docēt, & tenent præcitati
Doctores, & pręcipuè Hōded.
dicto conſ. 76. nu. 33.

Igitur iſtis rationibus ſic
ſtantibus vere videtur prædi-
ctum legatum mortua ſponſa
ad ſuos hæredes tranſire, quę
quidem ſentētia confirmatur
ex textu *in l. non ſine C. de bonis
73 quæ liberis*, vbi in fauorabili
cauſsa appellatione matrimo-
nij veniunt ſponſalia, dum
dicit quod ſicut *l. Iulia* mu-
lier iam effecta vxor in pote-
ſtate patris legatum eius pa-
tri non acquirit, ſed ſibi ipſi,
Ita nec ſponſa, ſed in caſu
74 noſtro ſumus in fauorabili
cauſſa. Bart. *in d. §. Titio centum
num. 3.*, & ibi Bald., & Paul. de
Caſtr. Ergò ſicuti mulier effe-
75 cta vxor cōſequitur legatum,
& ea mortua ad ſuos hæredes
peruenit, ita & iſta ſponſa
effectis ſponſalibus legatum
conſequitur, & ea mortua ad
ſuos hæredes tranſmittitur.

76 Nec obſtat pro hac ſenten-
tia, quod in legato ſit adiecta
illa particula (pro) cōditio-
nē enim non facit, quamuis
Dec. *conſ. 38.* contrarium te-
neat, prout docent Bartol.
in d. §. Titio genero nu. 3., Curt.
in

*in l. 1.C.de bon.mater.fol.*728., *& conſ.*56.*nu.* 3., *&* Mieres *de maiorat.q.*3.*nu.*55. Pro qua in regno noſtro benefaciunt ea, quæ docent Bart. *in d.§.Titio genero in fin.*, *& conſ.*220.,Couarr.,& ab eo relati *in d.cap.*3. *n.*11.,dum dicũt,quod ſi in aliqua regione puellarum patrimonium dos appelletur,tunc dictum legatum ad hęredes tráſmictitur, nos.n. ſic in hoc regno noſtro communiter loqui videmus.

Sicq; ad auctoritatem prædictorum DD. cõtrariam partem annuentium reſpondeo dicens iſtorum DD. doctrinã veram eſſe, quam ego etiam admitto, non tamen in caſu noſtro, loquuntur enim in non conſanguineo, ſicq;procedunt omnia iura ab eiſdem allegata. Bald. *conſ.*249. *incip.*
77 *an legatum lib.*4., & Crauett.*d. conſ.* 101., quod ſecus eſt in caſu noſtro, ſanguinis enim proximitas legatum purum facit, Aliqui etiam eorum loquuntur in legato dotis,non autem in legato pro matrimonio, quæ ſunt diuerſa.Bart.*in d.§.Titio.*Bald.Nouel.*vt ſupra*, & tandem alij relati à Paulo de Caſtro Idem tenente *in d. §.Titio genero.*

78 Qua reſponſione ſic ſtante vera, & firma remanet concluſio, ſcilicet legatum relictum à conſanguineis pro maritagio, ſeu pro matrimonio purum eſſe, & conſequẽter mortua ſponſa liberum ad ſuos hęredes tranſmicti.

Deuenio 4. ad explicandã Gloſsã *in verſ.ſolius*, ex cuius dictis notandum eſt hypothecariam actionem ad ſuos trãſire hęredes.Dyn.,Cyn.,Bart.,
79 & Rip. *in l.*1.*ff. ſolut.matr.* per text. noſtrum *in fin.*, In illa, aduerſatiua *autem*, & ratio huius eſt, quia ad quem tranſit actio ex ſtipulatu,tranſit & hypothecaria. *l.vnica* §. *& vt*
80 *plenius Cod. de rei vxor.act.* ad ſuos hæredes autem tranſit actio ex ſtipulatu.*l.ſi ante ff.ſolut. matrim.*, conſequenter ergo tranſit ad eos & hypothecaria.

81 Sed dices? an hypothecaria tranſeat ad ſuos hæredes cum priuilegio prælationis. Affirmatiue reſpondet Bartol. *in d. l.*1.*num.* 2., ſecus vero ad extraneos, & hoc probat per text. noſtrum,ibi, *Cuius ſolius prouidentia hoc induximus*, ſecundum quem text. prælationis priuilegium ſoli mulieri videtur conceſſum, ſicq; eius perſonam egredi non debet. *l.prima.ff.de conſtit.Princip.*,*l.*9. *ff.eod.*,niſi tantum ad ſuos hæredes peruenire, citans pro hac opinione Pet., & Cy. *in l.* 1.*C. de priuileg. dot.*; quam poſtea ſentẽtiam vt communem, & veriorẽ ſequuti ſunt Paul.de Caſtr., Iaſon., & Ripa *in d. l.prima ff.ſol. matrim.*

82 Ex quibus omnibus difficilis inſurgit quæſtio an extraneus

neus; qui dotem ſibi reddi ſtipulatus eſt, tacitam habeat hypotecam?

83 Affirmatiuam opinionem tenet Iaſon hic per text. *in d. l. vnica. §. & vt plenius C. de rei vxor. actio.* ibi. *Siue ipſæ principales perſonæ dotes dederint, vel promiſerint, vel ſuſceperint, ſiue aliæ pro his perſonæ.*

84 Negatiuam tamen, & verã opinionem docent Paul. de Caſtr. *in l. prima num. 6. verſ. nec extraneus autem ff. ſol. matrim.*, Salicet. *in d. l. prima nu. 9. C. de rei. vxor. actio.*, Angel. hic., Bald. Nouel. *de dot. par. 6. priuil. 7.*, Greg. Lopez *l. 23. tit. 13. part. 5. gloſſa. 2.*, Barboſ. *in. d. l. 1. part. 3. ff. ſol. matrim.*, Mantic. *de tacit., & ambig. lib. 11. tit. 26. n. 36.*

85 Cuius ſententiæ ratio ea eſt, quia actio ex ſtipulatu nõ competit extraneo, vt ſupra dixi., ergo neque hypotecaria, quia pari paſſu ambulant. *d. l. vnica*. Sicque reſpondetur ad tex. *in d. §. & vt plenius.*, loquitur enim in eo caſu, quo extraneus dotem ſibi reddi non ſtipulatur, quia tunc mulieri oritur actio de dote, & cõſequẽter etiam hypothecaria, non vero ipſi extraneo; nam eo caſu donaſſe cenſetur. *dicta l. vnica. §. accedit.*, Dec., Rip., Lancellot., Bald. Nouell., Neguſant., & alij apud Barboſ. *in d. l. prima part. 3. n. 30. ff. ſol. matrim.*

86 Remanet ergo firmatum extraneo, qui dotem ſibi reddi ſtipulatus eſt, tacitam non competere hypothecam.

87 Quinto capio Gloſſam *in verſ. hoc induximus*, iuxta quã dubitatur, prout dubitant Doctores hic, an ſcilicet mulier hypothecis primos creditores expellat, quæ dotem non numerauit; ſed nihilominus ſe recepiſſe teſtatus eſt iure iurando obſtrictus, dotiſq; non ſolutæ exceptioni renũtiauit, lapſaq; ſunt tempora, inter quæ dotis non numeratæ eſt opponenda exceptio.

88 Negatiuam opinionem tenent Felin. *in cap. ſi cautio nu. 84. de fide inſtrum.*, Bulgar. *in d. l. 1. ff. ſol. matrimon.*, Roman. *conſ. 445.*, Iaſon hic *num. 75.*, vbi etiam Vſillus hic *nu. 55.*, ea quidem moti ratione, quia pactio oppoſita renuntiationi inter maritum, & eum qui dotem conſtituit, alijs prodeſſe, vel nocere non poteſt, quã paciſcentibus. *l. ſi vnus §. ſi ante omnia ff. de pact.*, Conſequenter ergo illa exceptionis renuntiatio nihil in creditorum perniciem poteſt operari; tãto magis dummodo nulla ſit ſoluta dos: non enim

89 dotis conſtitutio, ſed ipſius realis numeratio ſua priuilegia introduxit, & de augmẽto dotis pactum quidquam operari nequit dote non ſoluta, ſed tantum ipſa promiſſa.

Cc Af-

90 Affirmatiuam, & verã opinionem ſequuntur Bartol. *in l.aſſiduis nu.15. C.qui potior. in pign.hab.*, Spec. *in tit.de confeſſ. §.ſequitur verſ.16.*, Bal.*in rub. de priuileg. dot.*, Angel.*cõſ.166.* Anc.de Butrio,& Imol.*in c. ex litteris de pign.*, Paul.de Caſtr. *in l.ſi marito in prin.ff. ſol. matrim.*, Alex.*conſ.25.col.2.verſ. pro hoc etiam lib.2.*, Bald. Nouellus qui dicit communem *in tract. de dote par. 10.nu.12.*, Aymon Crauett. *conſ. 40. nu. 6.*, Gozad. *conſ.42. num. 13.*, Rolan. à Vall.*conſ.85.num.42. lib.1.*, Andr.de Iſern *ſuper conſtit. Regni in ver. Regni cauſſa lib. 1.*, Couarr. *var. reſol.lib.1.cap. 7.nu 7.*, Afflict. *deciſ.402. nu. 10.*, Maſtrill.*deciſ.301.nu.35.*, Gratian. *diſcep.for.cap.362.nu. 16.* Et huius ſententiæ ratio

91 ſecundum Bart.*loco citato* ea eſt. Primo quia teſtatio illa corroborata per iuratam renunciationem viin habet veræ,& realis numerationis iuxta ea, quæ docent Doctores *in authentica quod locum C. de dote caut.*, Item priuilegia dotis tam amplè procedunt, vt non ſolum in vero, verum etiam in ficto matrimonio locum habeant. *l.ſi cum dotem §.fin.ff.ſol.matrim.* Idem ergo

92 dicendum eſt in dote ficta: Dos autem ficta eſt, ſi ſolum ſit cauta, & non numerata, conſequenter veræ dotis ha-

93 bet priuilegia. Secundo quia & ſi vera generalis Doctorũ regula ſit, dotem confeſſatam veræ dotis priuilegia non habere, attamen id fallit, ſi aliquæ ex aduerſo eſſent coniecturæ, per quas dotis numeratio argueretur, tũc enim dos confeſſata veræ dotis priuilegia haberet etiam in creditorum præiuditium. Aymon. *d.conſ.40.n.3.*, Couar. *var.reſol. cap.7.nu.6. verſ.ſi ex confeſſione lib. 1.*, Menoch.*de præſumpt. 12.nu.27, & præſump.13.n.19*, Et de communi teſtatur Cãcer. qui eos refert *var.reſolut. d.cap.9.nu. 55.lib.1.*, At cum in caſu noſtro dotis numerationis coniecturã habeamus, (id namque operatur talis eo tẽpore cõfeſſio teſtibus Bald. *in dicta rub. C. de priuileg. dot.*, Socc.*conſ.82.col.2.uol.3.*, Dec., Gozadin., Crauett., & alijs apud Roland. *d. conſ.85. num. 43. lib.1.*) merito dicere debemus mulieri in hoc caſu omnia veræ dotis priuilegia competere.

94 Nec obſtant rationes per aduerſæ opinionis DD. relatas, ea etenim procedunt in ſimplici dote confeſſata, ſecus vero vbi dotis numerationis aliquæ concurrant coniecturæ, & hic caſus eſt dictæ generalis regulæ limitatio.

95 In qua materia ſilentio nõ prætercam dotis numerationis coniecturas omnes, per quas dicta generalis regula, (ſcilicet dotem confeſſatam veræ dotis priuilegia non habere.)

bere.) fallat. Et prima quidē eſt caſus iſte ſupra relatus.

96 Secunda ſi adſit temporis antiquitas, cum ob eam præſumatur dotes fuiſſe ſolutas. Bald. *in d. l. vnica. verſ. vnde quæritur pone quod per aliqua inditia C. de priuileg. dot.*, Crauett. *de antiquit. temp. part. prima nu. 71. fol. 28.*, maximaq; eſt præſumptio cum decemnium ſit præteritum. Anchar. *conſ. 307.*, Couar. *d. cap. 7. nu. 7. verſ. de creditoris lib. 1. var. reſol.*, Burſat. *conſ. 32. nu. 30.*, *& 31. lib. 1.*, quos refert, & ſequitur Maſtrill. *d. deciſ. 301. nu. 31. par. 4.*

97 Tertia ſi aliqua dotiū pars recepta appareat, nā de iure pſumitur totā fuiſſe ſolutam, onuſq; cōtrariū probandi in aduerſariū trāsferatur. Maſcard., Rolād., Molin., Couarr., Surd., Intrigl. apud Maſtril. *dicta deciſ. 301. nu. 34. p. 4.*, Addict. *ad deciſ. Lucen. 55. littera C.*, Caſtill. *deciſ. 61. nu. 19.*, Grat. *diſcept. forenſ. d. c. 369. n. 18.*

98 Quarta ſi poſt promiſſionem dotis eius numerationis confeſſio ſit ſequuta, quo caſu ſit creditoris præiuditium, maxime ſi lapſa ſint tempora exceptionem non numeratæ dotis opponendi. Milan. *deciſ. 7. nu. 51., & 52. lib. 1.*, Maſtrill. *dicta deciſ. 301. nu. 36.*, Blaſc. Lanc., Rol., Surd., Hieron. Ceual., Barboſ., Peregrin., Intrigl. apud Caſtil. *dicta deciſ. 61. nu. 18.*

. Quam ſane coniecturam ponit Iureconſultus *in l. in cōtractibus §. ſed quoniam C. de non numerata pecunia* (in illis verbis; *Ideoq; ſancimus inſtrumento quidem depoſitionis certarum rerum, vel certæ pecuniæ ſecuritatibus publicarū functionum, (ſiue inſolidum, ſiue pro parte ſolutæ eſſe conſcribentur,) illis etiam ſecuritatibus, quæ poſt confectionem dotalium inſtrumentorum de ſoluta dote ex parte, vel inſolidum exponuntur nullam exceptionem non numeratæ pecuniæ penitus opponi.*

99 Quinta tandem ſi maritus confeſſus ſit dotem in rebus immobilibus recepiſſe. Bald. *in l. vnica nu. 4. C. de priuilegi. dotis, & in l. in contractibus in principio queſtione prima. C. de non numerata pecunia*, Couarr. *d. libro primo variar. reſolut. cap. 7. in fin.* apud Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 13. num. 25.*, Qui quidem caſus clarè probatur ex textu *in authentica, ſed iam neceſſe C. de donat. ante nupt.* in illis verbis; *At ſi debitor ſit, ne fraudis erga creditores ſuſpicio ſubeſſe poſſit, omnino res immobiles incremento dotis proficiant.*

100 Et ratio videtur eſſe, quia clare perſpici poteſt, ſi vere ſint, vel extent, & ad vxorem ſpectent res illæ, quas maritus ſe recepiſſe faſſus ſit.

101 Deniq; pro huius §., & omnium Gloſſarum perfecta intelligentia dubitatur, an

maritus,qui nullam ab vxore dotem accepit, illam alere debeat.

Quidam Doctores *in Auth. præterea C. vnde vir., & vxor.* tenent maritum coniungem alere non debere,à qua nihil dotis accepit,quorum Docto-
102 rum ea ratio eſt, quia dos marito traditur, vt ea præſtet vxori, quæ humanæ vitæ ſunt neceſſaria, ergo ceſſante dote nihil vxori maritus pręſtare tenetur.

Contraria tamen opinio communiter vt vera recipitur, in cuius fauorem adeſt elegans textus *in l. ſoluto ff. ſoluto matrim., & in d. l. vnica §. exactio C. de rei vxor. act.*, quam opinionem tenent, & docet Gloſ. *in l. ſicut C. de oper. libert.*, Vſill., & Gomez. hic *ex num. 15., vſq; ad 20.*, Roman. *conſ. 517. num. 1.*, Guid. Pap. *deciſ. 439. in princ.*, Boer. *deciſ. 12. nu. 1.*

103 Quæ quidem ſecunda opinio ſuadetur ex eo,quia non nè ęquum eſt, vt qui humanæ, & diuinæ domus conſortem elegit mulierem, omniũ etiam fortunarũ viri fiat particeps. *l. fin. ff. de leg.*, multo ergo ei minus denegari debet
104 alimenta. Item mulier domi, quæ facit,operatur ad amplificationem familiæ viri. Gloſ. *in d. l. ſicut.*, equum ideo eſt vt à viro, & ab ipſius ſubſtantia alimenta accipiat. *l. re-*
105 *bus §. poſſunt ff. cõmodat.*, multoq; magis ei alimenta denegare non debet reſpectu fructus admirabilis, quem in vtero mulier geſtat, non nè matrem alimentis dignam facit, ſi non per ſe, partus tamen gratia. *l. prima ff. de in vẽ-*
106 *tr. poſſeſſ. mittend.*, Partus enim periculum, laborũq;aſperitas, quos in educãdis liberis vxor patitur. *l. aſſiduis C. qui potior.*
107 *in pignor. hab.*, ipſam faciunt largius promæreri alimenta: liberi enim non pænes patrẽ ſed matrem educandi ſunt,
108 ſaltem per triennium; vndè papali conſtitutione non patrimonium à patre, ſed matrimonium à matre dici æſtimandum eſt. *cap. 2. de conuer.*
109 *infid.*,alioquin ſi vir vxori alimenta negaret, ipſa in deteriori conditione poſita eſſet,
110 quam ancilla, quæ præter ea, quæ æſui,& potui ſunt neceſſaria, ſalarium à Domino expectat. *l. 3. §. ſi quis ſeruum ff. de-*
111 *poſiti.* Concludendum igitur eſt, maritũ, qui nihil ab vxore accepit, eam ex ſua ſubſtãtia alere teneri, & ita ſeruari ait Muta *ſuper conſuet. Pan. cap.*
112 *46. nu. 10.*, hoc tamen limitatur quando dos promiſſa ſit, quia tunc alere non tenetur, & eã ex domo expellere poteſt,& ad ſuos remittere. Bald. *in l. 2. C. ad Velleian.*, *in l. quod in vxorem C. de negot. geſt.*, *in cap. quemadmodum de iur. iurand.*, Abb. *in cap. ſalubriter de vſur.*, *in cap. 1. de adulter.*, & in

& in

& in cap. per veſtras de donat. inter vir., & vxor., Roman. *in l. ſi verò § ſi de viro ff. ſolut. matrim.*, Petr. de Gregor. *ſyntagm. iur. lib. 9. cap. 19. n. 3.*, Guttierr. *alleg. 11. n. 16.*, Ruin. *conſ. 144. nu. 1., & 16. vol. 6.*, Guid. Pap. *d. deciſ. 439. nu. 4., & 5.*, Boer. *dicta deciſ. 12. n. 4.* Quod tamen idem limitat ſub *nu.* 11. quotieſcumq; mulier viro (pro ut obligata eſt) deſeruiat.

Libelli autem circa hanc materiam ex his, quæ *ſupra in* §. *omnium* dixi, apparent, quos etiam ponit Speculat. *in tit. de donat. inter vir., & vxor.* §. *formatis verſ. porrò.*, Duos

113 tamen non prætermictam apponere, Primum ſcilicet, quãdo mulier cõſtante matrimonio propter rerum dotalium diſſipationem à marito factã dotem petit, hoc modo. Dico Domine Iudex ego Ioanna, quod cõtraxi legitimum matrimonium cum Antonio, cui dedi, vel alius nomine meo dedit centum aureos in dotem. Vndè cum adhuc duret matrimonium inter nos, & dictus Antonius ſecundum vicinorum opinionem incipiat re ſua male vti, ago contra dictum Antonium, vt in ſuperioribus dixi.

114 Secũdo formari poteſt pro marito dotem petẽte hoc modo. Dico Domine Iudex Ego Franciſcus, quod Gaſpar dedit mihi Ioannam filiam ſuam in vxorem, promiſitq; centum libras talis monetæ pro dote. Vndè cum matrimoniũ iam ſit contractum, dotemq; non accepi contra dictum Gaſparẽ ſocerum meum ago, vt dictã dotem mihi reſtituat, at quia dictam dotem prædicto tempore mihi non eſſe ſolutam, intereſt viginti, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Petrum ad dictam dotẽ mihi integrè ſoluendam, Itẽ, ad dictas viginti libras dãdas per diffinitiuam ſententiam condẽnetis.

Digitized by Google

§.
VIGESIMVS SECVNDVS.

IN BONÆ FIDEI.

S V M M A R I A.

1 *§. Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Compenſatio ipſo iure competit, ſi oppoſita ſit à reo in iuditio, vt de illa Iudici conſtare poſſit.*
Compenſatio fit ipſo iure, ſi per partem extra iudicium ſit oppoſita, & tunc inducitur liberatio pro concurrente quãtitate.
Quando ex compenſatione pœna euitatur, illa fit ipſo iure, etiã ſi non ſit per partem oppoſita, quod adhuc procedit in fiſco ad impediendum curſum vſurarum.
Compenſatio in delictis fit ipſo iure, etiam ſi non ſit oppoſita.
Compenſatio fit ipſo iure etiam non oppoſita ob damna euitanda.
Quod etiam locum habet ad impediendum commiſſum cum emphiteuta.
Compenſatio fit ipſo iure & ſi nõ oppoſita ad impediẽdum curſum vſurarum tam in bonæ fidei, quam in ſtricti iuris contractibus.
5 *Differentia, quæ olim erat inter bonæ fidei, & ſtricti iuris actiones. cum n. 6.*
7 *Effectus, quem olim differentia inter bonæ fidei, & ſtricti iuris actiones producebat, oſtenditur. cum n. 8.*
9 *Iudex liberam poteſtatem habẽs ius diuinum, naturale, gentiũ, & ciuile in iudicando ſeruare debet.*
10 *An vigore arbitrij dati, quod Iudex aliquam iuris ſollemnitatem ſeruare nõ teneatur, poſſit recipere teſtem non iuratum?*
11 *An iuramentum in teſte ſit de ipſius ſubſtantia.*
12 *Quod eſt de alicuius eſſentia, de partium conſenſu remitti nõ poteſt.*
13 *Iudex ſi teſtem non iuratum recipere poſſet, poſſet etiam teſtem perſonam aliquam recipere de iure prohibitam. cũ num. 14.*
Teſtis abſq; iuramento receptus nul-

nullam ſidem facit.

15 *Quomodo intelligatur regula illa, quod ea, quę ſunt de eſſentia alicuius rei, non poſſunt de partium conſenſu remitti. cum nu. 16.*

17 *Iuramentum non eſt de eſſentia teſtis eſſentialiter.*

18 *Contractus vltra citroq; obligatorius de partium conſenſu reſcindi poteſt.*

19 *Compenſatio an poſſit opponi vero debitori iniuſte á Iudice abſoluto, poſteà pro alio debito contra proprium creditorẽ agenti.*

20 *De iure canonico non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*

21 *An per abſolutionem naturalis, & ciuilis obligatio tollatur. cum n. 22. 23. 24., & 26.*

25 *Actus ciuilis nõ poteſt tollere naturalẽ obligationem. cum nu. 26.*

27 *An compenſatio fieri poſſit de ſpecie ad quantitatem.*

28 *Compenſatio fieri poteſt in eodem genere, & in re paris æſtimationis.*

1 SVPRA in præcedentibus Paragraphis actiones bonę fidei, & ſtricti iuris quæ ſint explicauit Imperator, at quia compenſatio & in bonæ fidei, ſtrictiq; iuris iudicijs locum habet, meritò ob eius explicationem ſubnectitur præſens paragraphus.

2 Qui quidem in tres diuiditur partes, in quarum prima ponitur qualiter compenſatio in bonæ fidei iudicijs fiat, in ſecunda qualiter olim, & hodie in ſtricti iuris iudicijs ſit, in tertia tandem quamdam facit exceptionem, ſecunda ibi ſed in ſtricti iuris, tertia ibi excepta.

3 Hoc tamen modo in ſummã reducitur. Hodie cõpenſatio oppoſita ab homine perimit omnes actiones vſq; ad concurrentes quantitates ipſo iure, ſiuè ſit actio bonæ fidei, ſiue ſit ſtricti iuris, exceptą actione depoſiti, quæ per compenſationẽ non tollitur.

4 Sed circa hunc textũ notandum eſt, quod iſta generalis concluſio, quæ ex eius ſummario elicitur cum ſua limitatione intelligenda eſt, cõpenſationẽ nimirũ ipſo iure cõpetere, ſi oppoſita ſit à reo in Iudicio, vt ſic de illa conſtare Iudici poſſit, qui vtiq; diuinare nequit. *l. ſi cõſtet C. de compenſat.*, & argumento text. *in l. ſi putator ad l. Aquil.*, Platean., Miſinger., Hotoma., Corraſ., & Vſill. hic. Suarez de Paz *in praxi cap. 6.* §. 12. *num.* 32., & 33. *tom.* 3., Tindar., Iaſon, & alij apud Mut. *ſuper cap. Rit.* 104. *nu.* 10., & infinitos cumulat Graſſ. *except.* 16. *num.* 14., & *num.* 47. inter quos Surd. *deciſ.* 191. *nu.* 15., Roland. *conſ.* 87. *num.* 28. *lib.*

Digitized by Google

lib. 1., Vincẽt. de Franch. *deciſ.* 63. *nu.* 2. *lib.* 1., Intrigliol. *cõſ.* 8. *lib.* 1., Guid. Pap. *deciſ.* 221.

Sed hęc regula, quod compenſatio non ſit ipſo iure, niſi a parte fuerit oppoſita, limitatur primo nõ procedere quãdo cõpenſatio ſit per partẽ extra iudicium, quia ſtatim inducitur liberatio pro concurrente quantitate. Soccin. Iun. *conſ.* 147. *nu.* 5., vbi allegat Bart., & alios *in l. verum n.* 1. *ff. de compẽſat.*, Iul. Cęſar Imbrian. *de* 1., *&* 2. *beneficio conſiderat.* 1. *nu.* 75., quos refert, & ſequitur Graſſ. vbi *ſupra n.* 48.

Limitatur ſecũdo locũ non habere quando ex cõpẽſatione euitaretur pæna, tũc. n. ſit ipſo iure etiã quod nõ ſit per partẽ oppoſita. Gloſ. 1. *in l. ſi conſtat C. de compenſation.* Bart. *in l. à matre in fin. C. de ſuis, & legit.* Valenz. *conſ.* 78. *nu.* 34. etiam contra fiſcum ad impediendũ curſum vſurarum. de Franch. *deciſ.* 642. *nu.* 5., Aldouin. *conſ.* 47. *n.* 16., Cartar. *deciſ.* 95. *n.* 15., Franc. de Ponte *conſ.* 19. *num.* 4. *lib.* 1., Gratian. *diſceptat. cap.* 515. & vide huius limitationis ampliationẽ in 6. limitatione.

Limitatur tertio in delictis. Iulius Cęſar Gallup. *in praxi p.* 3. *cap.* 4. *numer.* 9., Bimius *conſ.* 281. *nu.* 2., Menoch. *conſ.* 1249. *n.* 7., Griuell. *deciſ. dolan.* 43. *nu.* 10.

Limitatur quarto, vt compenſatio fiat ipſo iure, etiam quod non ſit oppoſita ad dãna vitanda. Roderic. *de ann. redditibus. q.* 19. *nu.* 4. *lib.* 2., Graſſ. *d. except.* 16. *nu.* 49.

Limitatur quinto ad impediendum commiſſum cum emphiteuta, ſed vide Roderic. *vbi ſup. nu.* 7., & quid quo ad periurium. *nu.* 5.; & etiam Eſcobar quoad primum *de ratiocinijs cap.* 14. *nu.* 2. *p.* 2.

Limitatur denique ſexto, quod compenſatio fiat ipſo iure etiam quod non fuerit oppoſita ad impediẽdum curſum vſurarum tam in bonæ fidei, quam in ſtricti iuris cõtractibus. Soccin. *in l. Iulianus de cond., & demonſtr. num.* 10., Mugnos Eſcobar *d. cap.* 14. *nu.* 3., Peregr. *conſ.* 107. *n.* 2., *&* 4. *lib.* 2., Graſſ. *dicta except.* 16. *num.* 49.

5 In præcedenti §. quaſdam actiones bonæ fidei, quaſdam verò ſtricti iuris eſſe Imperator explicuit, qua diuiſione ſic præmiſſa, quænam olim inter has actiones differentia erat oſtendit, quodq; hodie per præſentem paragraphum, & *l. fin. C. de compenſat.* ſublata ſit, qui textus prædictas actiones generali regula inter ſe æquipollentes eſſe docent, ſicq; compenſationem & in bonæ fidei, ſtrictiq; iuris iudicijs locum habere, quod etiam ex communi Doctorum doctrina ſuadetur, quam ſecũtur Angel., Aret., Io. de Platea, & Nicol. de Neapol. hic., Suarez de Paz *vbi ſupra n.* 33.

Diffe-

6 Differentia autẽ, quæ olim inter has actiones erat, conſiſtebat in hoc ſcilicet, quod in actionibus bonę fidei ipſo iure compenſatio fiebat vſq, ad concurrentem quantitatẽ, in ſtricti iuris verò actionibus non ipſo iure, ſed oppoſita doli exceptione.

7 Qui quidem effectus maximus eſt, ſcilicet an actio tollatur ipſo iure, an verò ope exceptionis, vt benè notat Iuriſconſultus *in l. Marcellus de regul. iur.*, *& in l ſi vnus* §. *pa-*
8 *ctus ff. de pact.*, quod ſi tollatur ipſo iure, Iudex ex ſuo officio agentẽ expellere, reũq; abſoluere poteſt, ſecus verò ſi ope exceptionis tollatur actio; vt notabiliter Bart. docet *in d.l.ſi vnus d.§.pactus ff. de pact.*, citans Gloſſam *in l. eum qui ita*, §. *qui ita*, vbi idẽ notat Imol. *de verb. obligat.*, *& in l. lecta ſi cert. pet.*, Quæ differentia cum hodie ſublata ſit, vt *ſupra* dixi; merito omnia iſta ſunt expedita.

His ſic breuiter diſcuſſis antequam ad Gloſſarum explicationem deueniam notari debet ex text. ibi, (*libera po-*
9 *teſtas*) ſcilicet, Iudicem liberam poteſtatem habentem ius diuinum, naturale, gentium, & ciuile ſeruare in iudicando debere, ſicq; in bonæ fidei Iudicijs proceditur, vt patet ex textu noſtro. Bart. *in extrauag. ad reprimendum verſ. prout tibi videtur*, & pro hoc eſt ſingularis text. *in clement. Paſtoralis de re iudic.*, *& in clem. ſæpè de verb. ſignificat.*, Oſaſch. *deciſ. Pedam.* 71., Ioſep Ludouic. *deciſ.* 3., *& deciſ.* 24., Eſcobar *de ratiocin. cap.* 18.*n.*8., *&* 9., Xamar, qui hos refert *de off. iud.*, *& aduocat.* *p.*1.*qu.*9.§.1.*nu.*197.

Ex quo notabilis inſurgit
10 quæſtio, an ſcilicet vigore arbitrij dati, quod Iudex aliquã Iuris ſollemnitatem ſeruare minime teneatur, poterit Iudex recipere teſtem non iuratum. Affirmatiuam contra cõmunem opinionem tenent Bart. *in l.*1. *de militar. teſtam.*, Ancharan. *in d. clem. ſæpè de verbor. ſignif.*, Io. Andr. *in cap. non eſt ſine culpa de reg. iur. in* 6., & Bald. *in cap.* 1. §. *ſi duo de pac. tenend. in vſib. feud.*

11 Quorum Doctorum ea ratio eſt, quia iuramentum in teſte non eſt de ſubſtantia ipſius, poteſt enim ex partiũ voluntate remitti. Gloſ. *in l.* 1. *verſ. ſententia de ferijs*, & Gloſ. *in cap. tuis de teſtib.*, Roman. *conſ.*20. poſt multos textus, quos ibi allegat *num.* 5., Quod ſi de eſſentia eſſet, non
12 poterit de partium conſenſu remitti. Gloſſ. *in c. de cauſſis de offic. delegat.*, & Gloſ. *in Auth. offeratur C. de lit. conteſt.*

Negatiuam tamen, veram, & communem opinionẽ tenent Bald. ſibi contrarius, & Angel. *in l. milites C. de militar. teſtam.*, Idem *in l. Præsbi-*

teri C. de Epiſcop., *& Cleric.*, Imol. *in l. filiusfamil. alias ſi fil. fam. de donat.*, & Ludouic. Roman. *in repet.rubr. ff. de arbitr.* 17. *qu.*

Hęc ſecunda opinio à prę-citatis Doctoribus claris, variiſq; defenditur argumentis, & multa inconuenientia adducunt, ſi prima teneretur opinio, quorum ego duo tan-
13 tum hic ponam: Et primo ſequeretur, quod Iudex poſſet recipere in teſtem perſonam aliquam de iure prohibitam, vt voluit Anchar. *in d. clem. ſæpe de verb. ſignif.*, quod valde abſurdum reputant Innoc. *in cap. ſuſcitatus de reſcript.*, & Bald. *in d. l. filiusfamil. de donation.*

14 Secundo ſequeretur, quod Iudex vigore dicti arbitrij ampliſſime teſti cauſſam non reddēti credere poterit, quod abhorret Bald. *in l. ſolam C. de teſtib.*, *& in l. ſi non ſpeciali C. eod.*

Multa alia deniq; ſequerētur abſurda, ſi prima teneretur opinio, quæ referūt Imol. *ĩ d. l. filiusfamil. de donat.*, & Ludouic. Roman. *in repet. dictæ rubr. ff. de arbitr.*; Ex quorum dictis hāc tantum hic pono rationē, nam iſte teſtis abſq; iuramento receptus non ſolum plenam, verū etiam nec ſemiplenam fidem facit, vt ait Baldus *loc. cit.* per text. *in l. ſolam C. de teſtib.*

Quibus ſic ſtantibus ad dictam rationem reſpondetur, quam Doctores primæ ſentētiæ afferunt, nempe quod ſollemnitas, quæ de eſſentia alicuius rei eſt de partium conſenſu remitti non poteſt, at quia iuramentum in teſte de partium voluntate remitti nō prohibetur, ergo non eſt de ipſius eſſentia, & dicitur diſtinguendum eſſe hoc modo, quædam ſunt de eſſentia eſſentialiter alicuius rei, quædam verò ſunt de eſſentia formaliter, qua diſtinctione pręmiſſa dico, quod ea, quę ſunt
15 de eſſentia eſſentialiter alicuius rei non poſſunt de partiū conſenſu remitti, ſicq; procedit regula Gloſſę *in d. cap. tuis,*
16 *& in d. auth. offeratur*, at ea, quæ ſunt de eſſentia formaliter, poſſunt de partium voluntare prætermitti, & ita locum habet doctrina Gloſſę *in d. l. 1. verſ. ſententia de ferijs.*

17 Hinc eſt, quod iuramentū non eſt de eſſentia teſtis eſſentialiter, ideo poteſt de partium conſenſu remitti, eſt tamen de eſſentia formaliter, vt volunt prædicti DD., quæ reſponſio à ſimili probatur in contractu vltro citroq; obligatorio, qui quāuis perfectus amplius reſcindi non poſſit, & hoc ſit de eius eſſentia formaliter, tamen partium volūtate reſcinditur. *l. ſicut initio C. de action.*, *& oblig.*, *& l. 1. C. de com. ſeruo*, non tamen propter hoc ſequitur, quod

teſtis

teſtis non iuratus ſit in particulari cauſſa recipiendus.

Remanet igitur firma concluſio, teſtem non iuratum in quacumq; cauſſa etiam in ea, in qua aliquã iuris ſollemnitatem non ſeruare permiſſum eſt, minime eſſe recipiendũ.

Quibus ſic explicatis ad Gloſſarum declarationem deuenio,& primo capio Gloſſam *in verſ.doli mali*, ex cuius dictis notandum eſt ſimul, &
19 videndum, an vero debitori iniuſtè à Iudice abſoluto, poſtea verò contra proprium creditorem pro alio debito agenti,compenſatio poſſit opponi.

Hanc quæſtionem nõ pono, vt de ea ſecundum ius
20 Canonicũ diſceptam. De iure enim Canonico non remictitur peccatum, niſi reſtituatur id quod alterius eſt. iuxta text. *in cap. non remictitur,* vbi Gloſ.,& Dyn.*de regul.iur.in 6.*, ſicq; neceſſario de hoc iure dici debet tali debitori poſſe compenſationem opponi,videamus nunc quid de iure ciuili.

21 Et quidem negatiuam tenet opinionem Angel. Aret. hic motus per Gloſſam *in l. quacumq; ff. eod.*,quę tunc naturalem obligationem iunctã cum ciuili eſſe dicit, & conſequenter cum ciuilis ſublata ſit, etiam & naturalis ſublata cenſetur.

22 Affirmatiuam tamen, veram,& magis æquam opinionem tenent Cyn., & Iacob. Bul. *in l. ex cauſa C. de compẽſation.*, Dynus *in l. procurator §.fin. ff. rem rat.haber.*

Quæ quidem opinio ſuadetur ex text. *in l. Iulianus*, vbi Gloſ., & Bart. *ff. de cond.*
23 *indeb.*, in quibus habetur, quod Iudex per abſolutionẽ ciuilem tantum,non verò naturalem tollit obligationem,
24 ergo remanente naturali poteſt opponi compenſatio, pro qua ratione facit text. *in l. ſi vnus §.pactus ff.de pact.*,Actus
25 enim ciuilis naturalem non potuit tollere obligationem. *§.fin.ſupra de legit.agnat.tutel.*, *& l.eas de capit.diminut.*, quã etiam rationem comprobat. Idem Bart. *in d.l.procurator §. 1. ff. rem rat.haber.*

26 Remanet igitur firma cõcluſio debitori iniuſtè ab aliquo Iudice abſoluto, poſtea verò à creditore ſuo aliud debitum petenti poſſe compenſationem opponi.

Circa tamen hanc quæſtionem Salicet. *in d.l.ex cauſa in fine.* hanc diſtinctionem ponit ex mente Iacob.de Rauenn., nimirum quod aut Iudex in ſẽtentia dixit conuẽtum nullo modo debere, & tunc compenſatio obijci nequit; hoc modo enim contra ſententiam veniret, aut per eum pronunciatum fuit,quod reus abſoluatur quia id, quod petebatur erat tantum nudo

Digitized by Google

pacto debitum, & tunc compenſatio equidem admictenda eſt.

Quæ omnia dictus Salicetus in ſe uera eſſe aſſerit, & poſtea ſubdit, quod per ea non declaratur, an obijci poſſit compenſatio, cum ſumus in dubio, V.G. ſi reus à Iudice ſimpliciter fuerit abſolutus, vel propter debitum non probatum, ego vero in primo caſu priorem admictere ſententiam, cum in eo per talem iniuſtam abſolutionem naturalis obligatio nequaquam ſublata exiſtat rationibus, & iuribus ſupra adductis.

Capio deniq; ſecũdo Gloſſam *in verſ. iure apto*, ex cuius verbis quæritur, an compen-

27 ſatio fieri poſſit de ſpecie ad quantitatem, & quidem negatiuè reſpondeo, prout communiter tenetur, quia de ſpecie ad quantitatem eſt interdicta compenſatio. *l. ſi conuenerit de pignorat. actione.*, Soccin. *conſ. 93. nu. 23. lib. 1.*, Corne. *conſ. 230. nu. 3. lib. 4.*, Tuſch. *concluſ. 490. nu. 22. littera C.*, & ratio eſſe poteſt, quia in ſpecie cadit affectio, quæ nõ cadit in pecunia. Paul. de Caſtr. *in l. compenſationes nu. 6. C. de compenſat.*, Alex. *conſ. 62. viſo in fin. lib. 5.*, *& conſ. 172. in cauſſa, & lite num. 15. lib. 6.*, Doctiſſimus, Illuſtriſſimuſq; Regens Capicc. Galeot. *lib. 1. controuerſ. 41. a num. 20. ad 22.*

28 Item nec de genere ad genus diuerſum; vt voluit Dyn. hic *num. 13.*, fieri tamẽ poteſt in eodem genere, & in re paris æſtimationis, tunc enim generis ad idem genus fit compenſatio, V. G. debeo tibi bouem, tunc compenſatio fieri poteſt in genere bouino. Text. expreſſus *in l. 1. §. item ſi cum me ff. ſi pars hæredit. pet.*, *l. deducta ad ſenat. conſult. Trebellian.*, *& l. qui non militabat de hæred. inſtituendis.*

§. VIGE-

§. VIGESIMVSTERTIVS.

PRÆTEREA QVASDAM.

S V M M A R I A.

1 §.*Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Quotuplex ſit offitium Iudicis.* *Offitium Iudicis nobile litis deciſiuum quid ſit.*
5 *Offitium Iudicis merum, & nobile ad quid deſeruiat.*
6 *Offitium Iudicis mercenarium quid ſit.*
7 *Quod nam ſit offitium Iudicis in arbitrarijs verſans actionibus.*
8 *Qua ratione actiones arbitrariæ dicantur.cum num. 9.10., & 11.*
12 *Actiones arbitrariæ an ſolum reales ſint. cum n. 13.*
14 *Quot ſint actiones arbitrariæ.*
15 *Methodus ad arbitrarias cognoſcendas actiones.*
16 *Infinitæ cauſſæ ſunt, ex quibus, quæ arbitrariæ actiones ſint, apparent.*
17 *An Iudex in arbitrarijs actionibus poſſit aliquid contra earũ ſubſtantiam arbitrari, & quid olim ſeruabatur.*
18 *Nulla actio bonæ fidei arbitraria eſt. cum nu.19., & 20.*
21 *Actiones bonæ fidei non arbitrio, ſed á ſe ipſis denominantur, vt non á Iudice procedat arbitrium.*
22 *Fideiubens in ſtricti iuris actionibus loci ratione ad intereſſe non tenetur, & quænam ſit huius ratio. cum n.23.*
24 *Actio ad exhibendum triplex eſt.*
25 *Actio exhibitoria quænam dicatur.*
26 *Actio ad exhibendum vtilis, & regularis an cum reiuendicatione concurrere poſſit.*
27 *Actio ad exhibẽdum cui competere poteſt.*
28 *Actio ad exhibendum cõtra quos eſt intentanda.*
29 *An noxalis actio arbitraria ſit, cum n.30., & 31.*
32 *Actio noxalis ex quibus cauſſis, & aduerſus quos inſtituta ſit.*
33 *Dominus per ſcientiam in ſolidum obligatur ſi cum prohibere poterat non prohibuit.*
34 *Cuius ſpeciei ſit iuramentum in litem affectionis, an ueritatis. cum nu. 35.*
36 *Libellus in actione arbitraria loci.*

loci.

37 *Libellus in actione reali ad exhibendum*.

38 *Libellus in actione perſonali ad exhibendum*.

* SVPRA in præcedentibus paragraphis de actionibus ex mero iure prouenientibus dictum fuit, at quia aliæ actiones dãtur, quæ ex mero Iudicis deſcendunt officio, meritò ob earum explicationem ponitur prçſens paragraphus.

2 Qui in tres diuiditur partes, In quarum prima declaratur qualiter actiones iſtæ arbitrariç dicantur, In ſecũda quæ actiones arbitrariç ſint explicatur, In tertia tandem quam Iudex in his poteſtatẽ habet oſtenditur, ſecunda ibi ſed iſtæ, tertia ibi in his enim.

3 Sed hoc modo in ſummã reducitur. Actiones arbitrariç ideo dictæ ſunt, quia in mero Iudicis conſiſtunt arbitrio, quæ & tam reales, quàm perſonales ſunt.

Pro cuius explicatione no-
4 tandum eſt Primo, officium Iudicis triplex eſſe, & Primũ quidem nobile appellatur, quod duplex eſt, quorum vnũ eſt litis deciſiuum, per quod petuntur reſtitutiones in Integrum, vel aduocatorum ſalaria, & ſimilia, de quo hic nõ loquitur, ſed eſt text. *in l. quod ſi minus §. fin. de minor., l. Quintus de ann. legat., l. qui per colluſionem §. 1. de action. empt., l. cum poſtulaſſem de damn. infect., l. 1. §. in honorarijs*, vbi latè Bart. *de var., & extraordin. cognit., l. 1.,*
5 *& l. 3. C. mandat.*, Aliud eſt officium Iudicis merum, & nobile, quod ad litium inchoationem, ipſarumq; ordinationem deſeruit, per quod cognoſcitur etiam quinam, vt inepti libelli reijciendi ſunt, qualiterq; ipſi proponãtur, de quo neq; loquitur hic; ſed eſt text. *in l. 1. ff. de aſſeſſor., l. quod prohibetur ff. de poſtulãd. l. ita demum, & l. alienam C. de procur.*

6 Secundum vocatur officiũ Iudicis mercennarium, quod intentatç actionis naturæ deſeruit, & in bonæ fidei datur actionibus, de quo nec etiam loquitur hic, ſed de eo tractat Gloſ. in §. proximo, cuius explicatio ponitur *in l. in actionibus de in lit. iurand.*

7 Tertium tandem, & vltimum dicitur officium Iudicis propoſitæ actioni nihil deſeruiens, propter quod aliquid extrinſecum naturæ actionis accidentaliter eueniens, & iſtud eſt officium Iudicis in arbitrarijs verſans actionibus, de quo propriè textus iſte loquitur.

Quas omnes Iudicis officij ſpecies, qualitates, & differentias exactiſſime ponunt, & explicant Add. ad Azor.

in

in ſum. Rubr. inſtit. de off. Iud., Rebuff. *in l. actionis verbum* 2.178. §. *perſecutionis*, & §. *hoc verbum eod.*, Neuizan. *in ſylu. nuptial. lib.* 3. *num.* 3., Corraſ. *in d.l.* 1. *de iuriſdict. omn. iudic.*, Ceuall. *comm. opin. q* 40. Garcia *de nobilitat. Gloſ.* 5. *nu.* 20., Xamar *de off. Iud. p.* 1. *q.* 9. *á n.* 30. *ad* 33.

8 Notandum ſecundo eſt ſimul, & videndum qua ratione actiones iſtas arbitrarias dici. Et quidem quattuor ex cauſſis, Primo quia Iudex intereſſe loci ratione arbitratur, *toto tit. de eo quod certo loco.*,
9 ſecundo quia quantitatem taxat Iuramentum in litem deferendo. *d.l. in actionibus*, vbi Gloſ., & latè Bart. *de in lit. iu-*
10 *rand.*, tertio quia interrogat, quod reus præſtare debeat in noxali actione. *l.* 1., & *toto tit.*
11 *ff. eod.*, quarto tandem arbitrarię dicuntur, quia pœnæ impoſitio mero Iudicis arbitrio data eſt, vt in actione de dolo. *l. arbitrio:*, vbi Bart. *ff. eod.*, Idē *in l. hoc edicto ff. de publician.*

12 Tertio notandum eſt, an ſcilicet actiones iſtæ arbitrarię ſolum reales ſint? Sed multum equidem miror, quod multi ſint DD., qui de ea hic diſputare conantur, cum nihil in ea vtilitatis, ſed multum
13 extrauagantiæ potius inueniatur., Apertè enim ex noſtro textu conſtat, actiones iſtas tā realium, quàm perſonalium actionum naturam habere, vt patet ex illis verbis, ibi, *ſed iſtę actiones tam in rē, quam in perſonam inueniuntur*, In iſta ideo quæſtione nihil vnquā immorare licet, cum ſatis clarè appareat, actiones iſtas & tam reales, quàm perſonales eſſe.

14 Sed quot ſint iſtæ actiones dubium eſt apud iuris interpretes, cum apud eos incertus earum numerus ſit; omnia enim ſtricti iuris iudicia per loci adiectionem arbitraria eſſe poſſunt. *toto tit. de eo quod certo loco*, aut per aliam cauſſam, quæ omnes numerantur *in l. qui reſtituere ff. de rei vendic.*

15 Adeſt tamē excellens methodus ad arbitrarias cognoſcendas actiones datus à Bart. *in l.* 4. *de publician.*, & *vectigal.*, per quem quattuor oſtēduntur regulæ ad hoc, vt arbitrariæ actiones cognoſcantur, & à cæteris diſtinguātur. Prima quidem eſt, quando locus ſolutioni adiectus eſt, quo caſu arbitraria eſt actio, *d. tit. de eo quod certo loco.*, ſecūda eſt ſi tale ſit negotium, propter quod in litem ius iurandum eſt deferendum. *l. in actionibus de in litem iurand.*, tertia ſi præcedente Iudicis interrogatione veram rē malit de duabus rebus alternatiuis interrogatus reſpondeat, vt in actione noxali, in qua Dominus, qui facto ſerui conuenitur, habet optionem, vel

ſol-

ſoluendi ęſtimationem illati damni, aut ſeruum pro noxa dedendi.*l.miles* §.*qui decem de re Iudic.*, quarta tandē cognoſcitur actio propter mulctæ indictionem, quia ſi in diſcurſu alicuius actionis alter litigantium deliquerit, in arbitrio Iudicis eſt, mulctam paruam, aut magnam pro negotij opportunitate indicere. *l.arbitrio ff.de dolo.*

16 Ex quibus quattuor regulis, quomodo arbitrariæ actiones diſtinguantur à cęteris, & vt tales cognoſcantur, oſtenditur, quamuis aliæ infinitę cauſſę ſint, ex quibus, quę arbitrarię actiones ſint, apparet, Actamen illas quattuor vt principales, & omnium fundamētales appoſuit Bart. *in d.l. 4.ff. de publician.*

17 Quarto notandum eſt, Iudicem in iſtis arbitrarijs actionibus nihil contra ipſarum ſubſtantiam poſſe arbitrari, cuius cōtrarium veteres olim crediderūt, ſed in pronunciādo, nimirum ipſarum naturam in iudicando ſequi debère. ita docet Miſſinger. hic *nu.* 15. citās Theophili illa verba *διὰ τὸ ἰδικῶς ἐγκεῖσθαι ταῦτα ἀγωγαῖς*, ideſt *propterea quod ſpecialiter ea ineſſe creduntur his actionibus*, quem ſequuntur Hotoman. hic *n.* 21., & Suarez de Paz *in praxi cap.7.in princ. nu. 7. tom.3.*

18 Tandem quinto notādum eſt, nullam bonæ fidei actionem arbitrariam eſſe. *l. in bonæ fidei*, vbi Bart. *ff. de eo quod certo loco*, quod etiam docet Io. Fab. hic, qui immò per oppoſitum diſtingui affirmat, ob id Angel. Aret. hic *num.7.* huius concluſionis rationem quærit, & eā quidē ponit Bart. *in d.l. in bonæ fidei*, nempe quia officiū Iudicis in bonæ fidei actionibus ex ſui natura plurimum poteſt, ob id arbitrariæ non dicuntur, neq; alio
19 indigent arbitrio, vnde in iſtis bonæ fidei actionibus ſtatim quod debitor eſt in mora, ęquitas, quæ iudicis mouet officiū, eſt iam in lucē formata ab ipſa actione, ſed in ſtricti iuris actionibus propter ipſarū naturā arbitraria veniunt accidētaliter. *l.quidquid ad*
20 *ſtringēdę de uerbor.oblig.*, Ideo à iudicis denominātur arbitrio, ꝙ per ſe ipſū ex ſola ęquitate
21 deſcendit, actiones verò bonę fidei non ab arbitrio, ſed à ſe ipſis determinantur, vt non à iudice procedat arbitrium, ſecundum Iaſ. hic *nu.* 20.

Quod autem ſcire valde vtile eſt ſecundum Paul. de
22 Caſtr. *in d. l. in bonæ fidei de eo quod certo loco.* Et quidem vtilitas ea eſt, quia ſi quis in ſtricti iuris fideiuſſit actionibus, loci ratione ad intereſſe non tenebitur. *l.fin.C.de eo quod certo loco*, ſiuè ante rei moram interceſſerit. *l. centum capua*, ac etiam ſi poſt morā intercedat, & *d.l.fi.de eo quod certo loco*,

Cu-

24 Cuius doctrinæ ea ratio eſt, quæ enim Iudicium mouet propter certum locum nõ eſt adhuc in eſſe formata, donec ad iudicium in alio loco perueniatur, ſed ſi fideiuſſor accipiatur in actionibus bonę fidei, in quibus de ſoluendo certo loco actum eſt, benè tũc fideiuſſor loci ratione ad intereſſe tenetur, licet hoc ex Iudicis proueniat officio, quod tamen venit ex natura actionis. *l. quaero* §. 1. *ff. loca.* & hoc etiam benè notat Gloſ. *in verſ. actione in rem.*

Quibus ſic expeditis ad Gloſſæ explicationem deuenio *in verſ. naturam*, quæ in tres diuiditur partes, in quarũ prima ponit quotuplex ſit actio ad exhibendum, in ſecũda quærit, an actio noxalis ſit arbitraria, & in tertia tandem dubitat, cuius ſpeciei ſit iuramentum in litem affectionis ſcilicet, an veritatis, ſecunda ibi ſatisfieri, tertia ibi vt quaſi.

24 Quo ad Primam dicitur triplicem actionem ad exhibendum eſſe. Prima quidem reſtitutoria vocatur, de qua *in l. celſus* §. *idem Iulia.*, & §. *idem celſus*, *l. tigni* §. *fin.*, & *l. iulia.* §. *quæſitum ff. ad exhibendum*, atq; iſta nõ poteſt cum reiuendicatione proponi, quamuis enim ambę ad eundem dẽtur effectum, ſtat tamen earum electio in actoris arbitrio. argumento *l. quod in hæredem* §.
25 *eligere de trib. action.* Secunda exhibitoria appellatur, quæ ſimul etiam cũ reiuendicatione proponi non poteſt. *l. gemma ff. eod.*, ſed talis libellus ſucceſſiuè admittitur, argumẽto
26 *l. cõductores C. locati.*, Tertia tãdem vocatur actio ad exhibẽdum utilis, & regularis. *d. l. 1. ff. eod. tit.*, quæ benè cum reiuendicatione concurrere poteſt. *l. fin.*, vbi Gloſ., & DD. *C. eod.*, & Florentin. *in l. 1. ff. eod.*

27 Quæ quidem actio non tãtum Domino, vel quaſi, verũ etiam olim poſſeſſori competit, vel alicui aliquo modo ſua intereſſe prætendenti. *l. 3.* §. *eſt autem*, & §. *ſciendum ff. ad exhibend.*, dummodo quod intereſſe ſit pecuniarium ratione iuris in re, vel ad rem. *d.* §. *eſt autem.*

28 Verum contra quem intẽtetur hæc actio apud omnes perſpicuum eſt, datur enim tam contra ciuiliter, quàm naturaliter poſſidentem. *d. l. 3.* §. *fin.* cum *l. ſeq. ad exhibendũ*, Item etiam contra nudum detentorem, vel rei cuſtodem intentari poteſt. *l. celſus in princ. ff. eod.*, ſicuti in reiuendicatione, & publiciana dixi *ſupra in* §. *primo.*, per text. *in l. officium de reiuendic.*

29 Quo ad ſecundam vero Gloſſæ partem difficilis inſurgit quæſtio, nimirum an noxalis actio arbitraria ſit. Et quidem negatiuam opinionẽ tenent Gloſ. noſtra *in fin.*, & Carcaſſona Sardus hic ĩ *addit.*

Ee ad

ad Iaſon. *lit.G. verſ.adde quod mihi verior.* ea ratione moti, quia in noxali actione certa forma à iure traditur, conſequenter ergò nullum eſt Iudicis arbitrium. *l. miles §.primo de re iudic.*

30 Affirmatiuam tamẽ, & veram opinionem tenent Ioan. Fabr. hic., Petr.de Platea *n.9. verſ. quod ſi noxæ.*,Iaſ.*num.37.*, Ioan. Cruceus *nu.* 4., Io. Coraſ.*num.6.*, Miſſinger. *num.* 9. *verſ.vel ex noxali cauſa*, & deniq; eam communem reputat Hotoman. *nu.* 11.

Quamuis hæc opinio maiori amplius probatione non ſit approbanda, cum eam cõmunis omnium Doctorum opinio amplectatur, attamen ex Diui Iuſtiniani auctoritate in paragrapho noſtro dilucidata eſt, ibi *vel ex noxali cauſſa ſeruum dedat condemnari debeat*, quæ quidem cõdemnatio Iudicis remictitur arbitrio.

Sicq; ad illam dictæ *l.miles* reſpondetur rationem, & dicitur, quod à lege nulla forma quo ad iudiciũ tribuitur, ſed modus ob ipſam proponẽdam actionem datus eſt, vt benè percipitur ex *l.2.,& toto*
31 *tit. ff. eod.* Et ita firmatur concluſio noxalem actionem arbitrariam eſſe.

32 Quæ quidem actio non ex contractu, ſed ex maleficijs,& noxa ſeruorum aduerſus Dominos inſtituta eſt, quod ſi Dominus ante ſentẽtiam ſeruum pro noxa non dedit, ipſe ad intereſſe condemnandus eſt, ſed ſi dedit liberatur. *l.1.*, & ibi Doctores *ff.eod.*

33 Quod quidem inſcio Domino procedit, nam per ſciẽtiam in ſolidum obligatur, ſi cum prohibere poterat, non prohibuit. *d.l.2.*, & ibi ſcribẽtes omnes *ff. eod.*

Pro tertiæ tandem huius Gloſſę partis perceptione quęritur, cuius ſpeciei ſit iuramẽ-
34 tum in litem affectionis nẽpe, an veritatis? Breuiter reſpondendum eſt hoc modo diſtinguẽdo, Quod aut actio, in qua iuramentum in litem defertur de eo actionum genere ſit, in quibus ſingularis affectionis contemplatio habetur, quales eſſe ſcripſit Bartol. in bonæ fidei actionibus *in l.vnica C.de ſentent.quæ pro, &c.& in l.ſeruus cætera C.mãdati*, tunc proculdubio affectionis erit, quod ſi in illius actionis diſcurſu non oporteat Iudicẽ affectionis rationem habere, iuramentum in litem in ea actione delatum veritatis cenſendum eſt,cum affectionis eſſe non poſſit. *l.nummis in fin.de in lit. iurãd.*,
35 qualia ſunt ſtricti iuris iudicia ſecundum Bart. *in d.l.vnic. C. de ſẽt.quæ pro.,etc.*,quod quidẽ verũ eſt reijciendo quicquid dicit Anton. Vſill. hic *nu.*84. Quæ omnia ſatis ſufficiãt pro huius Gloſſę,& iſtarum actionum

num

num explicatione.

Deniq; in hoc §. duas tantum libellorum formas breuitatis cauſſa proponere exiſti-
36 maui, Primũ ſcilicet in actione arbitraria loci, & ſecundum in actione ad exhibendum. In prima quidem hoc modo formatur. Dico Domine Iudex ego Martinus, quod Antonius promiſit per ſtipulationem mihi dare Panormi decem libras talis monetæ, & iam tãtum temporis tranſijt, quod dictus Antonius potuiſſet ire, vel mictere mihi dictas decem libras talis monetæ, & factus eſt in mora dictus Antonius ſolutione dictarum decem librarum talis monetæ Panormi faciendas, vnde cum mea interſit in quattuor libras talis monetæ dictã pecuniam mihi Panormi fuiſſe ſolutam, ratione habita tam lucri, quod ex dicta pecunia feciſſem, ſi mihi ſoluta fuiſſet, quam damni, quod ſubſtinui eo, quod dicta pecunia non eſt mihi ſoluta Panormi. ago contra dictum Antonium, vt mihi quattuordecim libras talis monetæ det tam ſortis, quàm intereſſe nomine, vobiſque Domine Iudex ſupplico, vt ad dictas quattuordecim libras prædictæ monetæ reſtituendas per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

37 In ſecunda verò ad exhibendum in actione duobus modis fieri poteſt. Primo in actione reali hoc modo. Dico Domine Iudex, quod Carolus poſſidet, ſeu detinet talem Codicem, quem petij mihi in publicum exhiberi propter intereſſe meum ex honeſta cauſſa, cum ſim dictum Codicem vẽdicaturus, vnde contra dictum Carolum ago, vt mihi dictum Codicem exhibeat per diffinitiuã ſententiam condemnetis.

38 Secundo in actione perſonali hoc modo. Dico Domine Iudex, quod Titius instituit ſtichum ſeruum meum hæredem ſub illa conditione, ſi intra triduum ſeruus iuſſu meo adiret hæreditatẽ; vnde cum Roderius dictum ſeruum detineat, ago contra ipſum, vt mihi dictum ſeruum exhibeat, cum eum ſim vendicaturus, & etiam ei velim iubere intra tempus à teſtatore taxatum, vt hęreditatem Titianã adeat, vobiſq; Domine Iudex ſupplico, vt dictum Roderium ad hoc, vt mihi exbibeat dictum ſeruũ, item ad ęſtimationẽ Titianę hęreditatis, ſi intra tempus à Teſtatore taxatum mihi dictũ ſeruum non exhibuerit, cum illud commodè facere poſſit, per diffinitiuam ſententiam condemnetis.

§. VIGESIMVSQVARTVS.

CVRARE AVTEM.

SVMMARIA.

1 §.Continuatio.
2 Eiuſdem Diuiſio.
3 Eiuſdemq; ſummarium.
4 Iudex ſemper certam ferre debet ſententiam.
5 Verbum debet regulariter ſemper neceſſitatem importat.
6 Verbum omnimodè ex ſua natura omnem, & quemcumq; caſum comprehendit.
7 Sententia dicitur certa ſiue ſit per ſe, ſiue per relationem ad aliud, & quo pacto hoc procedat.
8 An valeat ſententia, ſi iudex dixerit pronuncio in omnibus, prout talis in tali cauſa pronunciauit. cum nu. 9.
10 Sententia dicitur certa ſi verificari poteſt ex actis, ad quos facta eſt relatio.
Sententia obſcura non valet de iure communi, ſecus vero de iure regni noſtri, & an infra bimeſtre illa declaranda ſit.
11 Temporis incertitudo an vitiet ſententiam, cum n. 12.
13 Relegatus ad tempus ſine tempore, V.G. ſi iudex dixerit relego franciſcum ad tempus, tunc ad decennium relegatũ eſſe cenſetur.
14 Relegatum ſine temporis expreſſione in perpetuum relegatũ eſſe putatur.
15 Sententia an valeat ſi iudex dixerit condemno tè ad centum, quaſi non ſolueris intra tantum tempus, mando quod patiaris talem pœnam. cum nu. 16.
17 Sententia an valeat, ſi iudex dixerit comdemno titium in centum ſaluo eo, quod infra dicã, cum n. 18. 19. 20, & 21.
22 An iudex poſſit aliquam clauſulam ſententiæ adijcere ad ipſius immutationem, vel correctionem. cum n. 23. 24. & 25.
26 An in Regno noſtro iudex poſſit ſententiam corrigere, vel declarare.
27 Magna Regia Curia aliquando iterum cognouit conſentientibus ambabus partibus de meritis præcepti facti in pede executoriarum ſententiæ.
28 Sententia contra ſententiam nõ va-

valet, & quando.

29 *An petens caſtrum cũ ſuis villis, & iuribus pertinentijs numquid debeat iſta iura, & villas in libello ſignificare. cum nu. 30.*

31 *Scapha, & cetera armamenta nauis non ſunt in vniuerſo, ſed ſigillatim, & de per ſe vendicanda, cum n. 32.*

33 *Permutatio de natura ſua fieri non poteſt niſi cum domino.*

34 *In donationibus petitiones generales fieri poſſunt, quod ſecus eſt in reiuendicationibus. cũ nu. 35. 36., & 37.*

Petens Caſtrum illud petere videtur cum ſuis pertinẽtijs, & diſtrictu.

38 *Sententia an ualeat ſi Iudex dixerit talem reum abſoluimus victum victori in expenſis, omiſſo verbo condemnamus. cum nu. 39.*

40 *Sententia non valet ſi in ea aliquod verbum eſſentiale deficiat. cum nu. 41.*

42 *In ſententia interloquutoria non requiritur tãta ſollemnitas, quanta in diffinitiua.*

43 *In ſententia interloquutoria ſumitur plus dictum, & minus ſcriptum.*

Semper fauere debemus, vt res potius valeat quam pereat. cum n. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54., & 55.

56 *Verbum abſoluo, & condemno ſunt in eadem iuriſdictione. Iudex reum abſoluens, præſumitur actorem condemnare.*

57 *Abſoluere, & condẽnare ſunt termini cõtrarij, et incluſio unius eſt excluſio alterius.*

58 *Iudex reum abſoluens actorem, quia ſuccubuit, abſoluere non poteſt, cum nu. 59.*

60 *In cõdemnatione, & abſolutione mens Iudicis eſt attendenda. cum nu. 61.*

62 *An amiſſio alicuius verbi eſſentialis vitiet actum, vel ſententiam. cum num. 63., & 64.*

1 SVPRA in præcedenti §. quomodo Iudicis arbitrium eſſe debeat Imperator oſtendit, nũc conſequenter videtur dicendum quomodo Iudex ſententiam proferre debeat, Ideo ponitur præſens paragraphus.

2 Qui in tres diuiditur partes, in quarum prima mandat Iudici de certam ferendo ſententiam, In ſecunda limitat mãdatum ſi illud eſt poſſibile, In tertia tandem remouet quamdam obiectionem. ſecũda ibi quantum, tertia ibi etiã ſi de incerta.

3 Hoc tamen modo in ſummam reducitur. Iudex certam ferre debet ſententiam, etiam ſuper libello incerto, ſi incertitudo in Iudicis eſt poteſtate.

4 Circa quem paragraphum notandum eſt Primo ex littera text., quod Iudex de neceſſe, ſi poteſt, certam ſemper debet ferre ſententiam, vt etiam

Digitized by Google

etiam eſt *in l.1.Cod.de ſent.quæ ſine cert. quant.*, Speculat.*in tit. de ſent.* §. *qualiter autem num. 7. verſ. item debet.*, Lanfranch. de Oriano *in cap.quoniam contra nu.574. de probat. inter repet.tom.3.fol.mihi 269.*, Alex.*conſ.109. viſo proceſſu n. 1.lib.5.*, Roland. à Valle *conſ. 30. nu.19.,& 20. lib. 2.* citans Ruin.*conſ.29.col.1.in fin.lib.5.*, Vant.*in tract.de nullit. rubrica de nullit.ex defect.proceſſ.n.101.*, Scaccia *de ſent.,* & *re iud.Gloſ. 14.qu.15.n.1.*

5 Quod expreſsè indicat verbũ illud debet, ſemper enim regulariter neceſſitatem importat., Felin. *in cap. inter cæteras de præſcript.*, & Bald. *in c. 1. apud quem, vel quos controuerſia feudi determinari debeat,* & hoc etiam inueni in Gloſ.*in clem.2.verb.debeat de ſtat. Monach.*, & in eadem *in l. ſæpe audiui Cæſarem*, vbi Bart. *ff.de offic. præſid.*, & *in repet.l.creditores C.de pignor.*, atq; ita communiter notant DD. *in cap. 1. de ſponſal.Impub.*, & *in cap. conficimus 25. quæſt.1.*

6 Ad hoc etiam facit verbũ illud omnimodo, hic in Textu poſitũ; ſemper enim ex ſua natura generalitatem denotat, vt omnem, & quemcũq; caſum cõpræhendat, Gloſ. *in l. ſi cum exceptione* §. *quatenus verſ. omnimodo,* & ibi Bartol. *in ſecunda col. notab. 1. ff. quod met.cauſ.*, Sicq; ex his verbis benè colligitur, Iudicem certam in omni caſu ſemper, ſi poteſt, debere ferre ſententiã.

7 Diciturq; certa ſententia, ſiuè certa ſit per ſe; ſiuè per relationem ad aliud, ſi per illud, ad quod ſit relatio, ſentẽtia in continenti redderetur clara. *l. ait Prætor* §. *primo,* & *l. in ſumma in princ.ff.de re Iudic.*, *l.3.C.de ſent. quæ ſine cert. quant.*, Gloſ.hic *ĩ verſ.rei.*, vbi etiam Io. Fab. *nu.* 12., Vant. *in tract. de nullitat. rubr. ſuprà cit. nu.* 103. Scaccia *de ſent.,* & *re iudic.d.Gloſ.14.q.15.nu.11.* ſatis enim certũ videtur quod habet relationem ad illud, quod certum, ac manifeſtum eſt, & iſtam opinionem præter ſupradictos Doctores tenuerũt Oſaſch. *decіſ.pedamõt.64.n.6.*, Menoch.*conſ.110.nu.5.lib.2.*, Sed hoc intellige quoties id, ad quod habetur relatio, eſt de actis, quia fuit productũ, ſecus vero ſi non ſit ex illis. Lanfranc.de Oriano *in d. cap. quoniam contra num.* 543. *de probat.*, Alex.*conſ.109.num.3. lib.5.*, Vantius *vbi ſupra num.* 103., & 104., Scaccia *loco præcitato.*

8 Hinc dubitãdum inſurgit, an valeat ſententia, ſi aliquis Iudex in aliqua cauſſa dixerit pronuncio in omnibus, prout talis in tali cauſſa pronunciauit, & quidem omnes negatiuã tenent ſententiam; prout docent Specul. *in tit. de ſentent.* §. *qualiter verſ. quid ſi Iudex,* & ibi Io. Andr. *in add.*, An-

Angel. ; & Imol. *in l. ſi conuenerit de re iudic.*, Alex. *conſ.* 85. *lib.2.*, *& conſ.* 182. *eod. lib.*, Angel. Aret. *hic n.*7., & Iaſ. *n.*37. Quorum DD. ea ratio eſt, nã talis ſententia incertum continet, & ideo non valet.

Cui quidem doctrinę obijci poteſt per Text. *in d. l. in ſumma de re iudic.*, & de eo, quod habetur *in l. ſi ita ſcripſe-*
9 *ro*, Et ibi Bart. *de cond.*, *& demonſt.*, vbi habetur ſufficere certam eſſe ſententiam per relationem ad aliud.

Sed prædictę obiectioni
10 hoc modo reſponderi poteſt, ſcilicet hoc verum eſſe, quãdo ſententia verificari poteſt ex actis eiuſdẽ inſtantię, aliàs ſecus, vt eſt in caſu noſtro. Angel., & Imol. *in d. l. ſi conuenerit de re iudicat.* iuſta quod faciunt ea, quæ *ſupra* dixi.

Circa quæ omnia aduertẽdũ eſt, ꝙ licet de iure cõmuni ſententia obſcura nulla ſit ad tradita per Franc. Marc. *deciſ.* 418. *par.1.*, Rimin. Iun. *conſ.* 495. *nu.*44., & Corſett. *quæſt. forenſ.* 5. *lib.2. in fin.*, attamen in regno noſtro ſolent ſentẽtiæ obſcuræ pronunciari ob periculum peremptionis inſtantiæ in hunc modum, abſoluimus abſoluendum, & cõdẽnamus condemnandũ, & iſta ſententia taliter prolata valet, dummodo quod declaretur infra bimeſtre. Mut. *ſuper conſuet. Panorm.* 16. *num.*6., Giurb. *deciſ.* 37. *nu.*1., Caſtill. *deciſ.* 76. *n.*1.2.3., *&* 4.

His ſic habitis notandum
11 eſt ſecundo, an incertitudo temporis vitiet ſententiam, V. G. ſi Iudex dixit relego Franciſcum ad tempus, ſed
12 non ad quantum. Dico pro vt eſt communis opinio, temporis prę̨teritionem ſententiam non vitiare. celebris text. *in l. ſine præfinito*, vbi Bart. *ff. de pæn.* exiſtimans textum iſtum tanquam notabilem, & ſingularem, quodq; alibi reperiri non poſſit, Iſtud etiam docet Bald. *in l.* 1. *C. de poſtuland.*, qui
13 text. concludit iſtum taliter condemnatum ad decenniũ relegatum eſſe, ad cuius maiorem claritatem verba textus apponere volui, & ſunt, *ſine præfinito tempore in metallum dato imperitia dantis decennij tempora præfinita videtur.*, quã ſententiam præter doctores ſupra relatos docuerunt Iaſon *in l. ait prætor* §. 1. *col. final. de re Iud.*, & Vantius *in trac. de Nullitatib. tit. de nullit. ex defect. proceſſ. n.* 94. *aliàs* 95.

14 Sed ſi Iudex ſine temporis expreſſione ita dixit, relego Franciſcum, tunc non ad dedecẽnium, nequè ad tempus, ſed in perpetuum condemnatum eſſe videtur. *l. ſeruus C. de pæn. l fin.* §. *fin. ff. de legat.*, *l. relegatorum* §. *hæc eſt differẽtia ff. de interdict.*, *& relegat.*, & Gloſ. *in figuratione caſus d. l. ſine præfinito ff. de pæn.*, Bartol. *in d. l. ſine præfinito.*, & Bald. *in*

d.l.

Digitized by Google

d.l.prima C. de poſtuland.

15 Tertio notãdum eſt, quod ſi aliquis Iudex in ſententijs criminalibus, quando pœna perſonalis in cõditione ponitur, ita dixerit, condemno te ad centum, quæ ſi non ſolueris intra tantum tempus, mando, quod patiaris talem pœnam, non valet ſententia. prout docent Bartol. *in l. quid tantum* §.*arbitrer ff. de arbitr.*, Iaſon. hic *num.* 48. *aliás num.* 47., Clarus *in* §.*fin.qu.*93.*nu.*3. *in fin.*

16 Sed quod talis ſententia valeat tenent Gloſ., & Bald. *in l.cum Iudex n.* 10.*C.de ſent.*, *& interlocut.omn.iudic.*, cuius doctrinæ ea ratio eſt, quia iſta eſt conditio, quæ ex ipſo oritur delicto, & ex proceſſu cauſſæ, atq;ita cõmuniter ſeruari ait Bald.*loco citato.* præter quos idem docuit Ang. *in repet.l.nemo carcerem* 1.*col.C.de exact.tribut.lib.* 10.

Pro harum tamen diſſonãtium opinionum concordia ita diſtinguendum eſt, quod aut Iudex, qui talem ſententiam protulit, habet merum imperium, aut non, ſi primo caſu ſententia valet, ſi vero ſecundo minime. Angel. vbi *ſupra col.* 1.per Gloſ.*in l.fin. C. de Iud.*, Farinazz. *de delict.*, *& pœnis. tom.* 1. *qu.*26.*num.* 14., ibiq; poſtea ſubdit hodie in praxi ſeruari talem ſentẽtiam valere.

17 Quarto tandem notãdum, ſimul & videndum eſt, an valeat hæc ſententia, ſcilicet condemno Titium in cẽtum ſaluo eo, quod infra dicam. Et quidem Bart. *in l. Iudex de re Iudic.*, quod talis ſententia non valeat apertè oſtendere conatur ex eo, quia Iudex poſt verbum condemnamus, vel abſoluimus, ſtatim functus fuit officio ſuo, vt *d.l.Iudex de re iudic.*, Ideo non poteſt aliquam reſeruationem facere, quia tunc eam vt Priuatus, non vt Iudex faceret.

18 Contrariam tamen contra Bartoli opinionẽ tenent Bald. *in l.*3. *C. de infam.*, *in l. ſi quis exhæredato* §. *fin. ff. de iniuſt.*, *rupt.*, *& irrit. teſtam.*, *& in l.* 3,*C.quand.prouoc.non eſt neceſſe*, Aret. *in d.l. Iudex de re Iudic.*, *in ſuo tractat. de malefic. verſ. ſaluo, & reſeruato*, & hic *num.* 11., Io.Imol. *in d.l.Iudex*, Angel. *conſ.*25., & Iaſ. hic *nu.* 51., Quam doctrinã ante omnes iſtos docuit Gloſ. *in l. itẽ labeo* §. *primo verſ. purè ff. famil. erciſc.*

19 Sicq; reſpondetur ad dictã Bartoli rationem, nimirum quod tunc reſeruationem illã non vt Iudex, ſed vt priuatus ageret, dicẽdo tunc id, quod Bart.aſſerit verum eſſe, quando poſt multũ tempus à ſententia lata præteritum id ageret, non tamen ſi in eadem ſententia id efficeret, prout eſt in caſu noſtro, & notatur *in d. l. Iudex de re Iudic.*

Quam-

Quamuis autem iſta ſecũda opinio rationibus ſupradictis, vt verior appareat, attamen ob Doctorum concordiã diſtinguendum mihi videtur ſecundum Ioan. Imol. *in d.l.Iudex nu. 9.de re iudic.*

20 Et quidem quod aut Iudex ex interuallo aliquam clauſulam apponere vult, & tunc ſi per illam corrigere, vel immutare ſententiam putat, nõ poteſt, vt eſt text. *in d.l.Iudex de re iudic.*, (ſaluo eo, quod dicitur de expenſis *in l.Paulus*
21 *ff. eod.*,) Aut Iudex in continenti vult aliquam clauſulam ad ſententiæ immutationem, vel correctionem adijcere, ſi poſt ſententiam habitam pro perfecta, & abſoluta, & non poteſt, ſicq; voluerunt Bart., & Angel. *in d.l. Iudex.*

22 Aut vult clauſulam illam adijcere antequam ſententia habita ſit pro perfecta, & abſoluta,& tunc aut talis clauſula ad ſententiæ modificationẽ venit, aut ad correctionem, ſeu mutationem in totum,vel in partem, ſi ad modificationem tendit, videtur poſſe, quando in conteſtu eiuſdem orationis eſt verè, vel interpretatiuè. V. G. ſi dixit adiudico talem fundum tali ſaluo eo, quod infra dicam, nã ſi poſtea adijcit etiam in alia oratione de ſeruitute, & tunc poteſt per dictam Gloſ. *in d. l.*
23 *labeo*; ſed quid ſi non in contextu eiuſdem orationis, ſed in diuerſa id faceret oratione,tũc quod poſſit tenet Imo-
24 la *in d. l. Iudex*; Ego tamen contra eum teneo cum Gloſſa *in d. l. Item labeo*, & Cyn. *in l. terminato C.de fruct.,& lit.expenſ.*

25 Si verò clauſula venit ad correctionem, vel immutationem ſententiæ, tunc creditur Iudicẽ ex lapſu linguę erraſſe. Gloſ.*in cap. Prædicator 16.qu.1.*, quas etiã diſtinctiones amplexi ſunt Aretin. hic *num.11.*, & Iaſ. *nu. 51.*, Eaſq; latiſſimè ponit Scaccia *de sẽt., & re Iud. Gloſ.14.qu.17.à nu. 1. ad 93.*

26 Hodie tamen in Regno ſeruatur, quod Iudex poſt latã ſententiam non poteſt eam etiam declarando in aliquo corrigere, ex doctrina Deciani *reſp.36.nu.5., & ſeq.lib.5.*, Surd. *conſ.288. num.1. vol.2.*, Afflict.*deciſ.115.n.3.*,Piſanell. *in addict.* ad Vincent. de Frãch. *deciſ.398.n.4.*,prout docẽt Caſtill.*deciſ. 58. in princ.*, Et hoc in diffinitiua procedit, ſed Iudex in continenti poteſt aliquod ſententiæ verbum dubium, vel obſcurum exponere. Raudenſ.*deciſ. 1.n. 7.p.4.*, Surd.*conſ.488.num.4. verſ.rurſus vol. 2.*, & Caſtill.
27 *d.deciſ.58.nu. 7.*, Aliquando tamen de meritis præcepti facti in pede exequutoriarum ſententiæ fuit iterum cognitum per M.C. conſenſientibus ambabus partibus, prout

Digitized by Google

refert Caſtill. *d. deciſ. 58. nu. 8.*

28 Et quamuis ſententia contra ſententiam nequeat valere, tamen quando pars paſſa eſt iterum tractari de meritis ſententiæ, concluſio iſta non procedit, ex doctrina Surd. *conſ.* 160. *nu.* 51.

Quibus ſic diſcuſſis ad gloſſarum explicationem deuenio, & capio Gloſſam *in verſ. vel rei,* quæ in duas diuiditur partes, ex quarum prima dubitatur, an petens caſtrum cũ ſuis iuribus, villis, & pertinẽtijs debeat iſta iura, & Villas in libello ſignificare; in ſecunda quæritur, an defectus verbi eſſentialis vitiet ſententiam, ſecunda ibi victum.

29 Quo ad primam, in qua quæritur, an petens Caſtrum cum ſuis villis, iuribus, & pertinentijs, numquid debeat iſta iura, & villas in libello ſignificare, dicitur.

30 Negatiuam opinionem tenere Io. Fab. hic per text. *in cap. cum venerabilis de except., & cap. cum ad ſedem de reſtit. ſpoliat.,* vbi habetur, quod acceſſoria non ſunt in libello explicanda, at iſta iura, & villæ ſunt acceſſoriæ caſtro, conſequenter ergò infertur, iſta in libello exprimi neceſſe non eſſe.

31 His tamen non obſtantibus contrarium verius eſſe fateor per text. *in l. 3. §. armamenta ff. de reiuendicat.,* vbi Scapha, & cætera armamenta nauis non ſunt in vniuerſo, ſed ſigillatim, & de perſe vẽdicanda, quam doctrinam docet Bart. *in d. l. 3.* colligẽs ex ea quoddam argumẽtum ſcilicet, quod non procedat iſte libellus, peto domum cũ miſſaritijs, ſed debet ſpecialiter in diuerſis exprimi libellis, quam opinionem amplexi ſunt etiam Angel. Aretin. hic *nu.* 40., Alex. *conſ.* 183. *lib.* 2., Angel., & Ludouic. Roman. *in l. 1. ff. de edend.*

32 Quę quidem opinio tanquam verior ab omnibus recipitur, ſicq; reſpondetur *ad dicta capitula* dicendo textus illos procedere in rebus, quæ neceſſarię ſunt, non verò in acceſſorijs. Text. enim *in d. cap. cum venerabilis* loquitur 33
in permutatione, quæ de natura ſua fieri non poteſt, niſi cum domino, vel quaſi, vel cum eo, qui loco Domini habetur, & conſequenter quia cum Domino fit, quod cum ipſo fiat explicare non eſt neceſſe; vt docet Gloſ. communiter recepta *ibidem in figuratione caſus.*

34 Textus verò *in d. cap. cum ad ſedem* procedit in donationibus, ſecus autem in reiuẽdicationibus, in donationibus enim petitiones generales eſſe poſſunt, in reiuendicationibus autem non, niſi ſpeciales. Gloſ. *in d. cap. verſ. Et pertinentijs,* iuxta text. *in cap.* 1. *de*

de probation.

35 His tamē rationibus minimè refragantibus Innoc. *in d. cap. cum ad ſedem,* & Imol. *in l. ſumma de re iudic.* expreſsè contra ſecundam tenent opinionem per text. *in l. fin. ff. de*
36 *fund. inſtruct.*, Quid igitur dicendum ſit, dubitatur; Idcirco ego pro iſtarum opinionum concordia hoc modo eſſe diſtinguendum arbitror. Quòd aut illæ pertinentiæ ad Caſtrum ſunt notoriæ iuncta, aut ſecretè, ſi primo caſu exprimi non debent. *l. cum pater §. vicos de leg. primo, aut ſecundo.*

37 Si verò ſecundo maxime, & omnia ſingulis libellis explicare. *l. forma ff. de cenſib.*, quam quidem doctrinam docent, & comprobant Innoc. *in dicto cap. cum ad ſedem,* Bartol. *in l. prima ff. de edend.*, Imol., & Paul. de Caſtr. *in d. l. ſumma de re Iudic.*, idem Paul. *in l. de pupillo §. qui nunciat de nou. oper. nunciat.*, Angel. *in l. ſi rem in fin. ff. de reiuendic.*, & ante eos idem docuit Gloſ. *in cap. 2. de libell. oblat.*, & ſupradictorum ratio circa primum caſum ea eſſe poteſt, quia petens caſtrum videtur petere, cum ſuis pertinētijs, iuribus, & diſtrictu, quæ ſunt ei de ſui natura vnita, vt excellenter docet doctiſſim., Illuſtriſſimuſq; Regens Capicius Galeota *controuerſ. 7. n. 49. lib. 1.*

38 Ex ſecunda huius Gloſſæ parte valdè per DD. controuertitur, an ſi Iudex in ſententia ita dixerit, talē reum abſoluimus victum victori in expenſis, (omiſſo verbo condemnamus,) talis ſententia valeat.

39 Et quidem non valere affirmant Bart. *in l. præſes C. de ſent. ſeu interlocut.*, Bald. *in l. Præſes de re iudic.*, Angel. *in l. 1. §. ſin autem num. 1. de hæred. inſtit.*, Alex. *in l. errore nu. 20. C. de teſtam.*, & Ludouic. Roman. *in l. 1. n. 9. ff. eod.*

40 Ea moti ratione, quia quotieſcunq; in ſententia aliquid eſſentiale verbum deficit, illa ſententia pro nulla habetur, in cuius opinionis corroborationē affert Roman. *in d. l. 1. num. 9. de re iudic.* text. *in cap. penult. extra de re iud., et ī l. 2. ff. eod.*, qui tamen nihil ad propoſitum dicunt.

41 Negatiuam tamen opinionem tenent Bart. ſibi contrarius *in d. l. 1. §. ſin autem de hæred. inſtit.*, ibidem etiam Bald. ſibi contrarius, vbi Paul. de Caſtr. *num. 3.*, Raphael Cuman., & Imol. *nu. 97.*, Nicol. de Mata. *in d. l. errore C. de teſtam.*, & Aretin. hic *nu.* 10.

42 Quæ quidem opinio ſuadetur ex eo, quia ſententia expenſarum ex ſui natura interlocutoria eſt. *l. Paulus de re indic.*, Gloſ. *in l. quod iuſſit ff. eod.*, & ſic in eius prolatione non requiritur tanta ſollemnitas, quanta in diffinitiua, cum poſſit verbo proferri, dū-

modo quod ad ſcripturam re-
digatur. Gloſ., & DD. *in l.2.*
43 *de appellat.*, & in caſu prædi-
cto ſumitur plus dictum, &
minus ſcriptum, Item etiam
fauere debemus, vt res potius
valeat, quam pereat. *l. quoties*
44 *ff. de regul. iur.*, Quibus acce-
dat, quod vbi ſcriptura eſt de
ſollēnitate actus ſufficit, quod
in ſcriptis tale verbum expri-
matur, per quod aliud intelli-
gitur ex mente diſponentis.
45 argumento. *d. l. 1. §. ſin autem*
de re Iudic., at in caſu noſtro
ſatis de mente Iudicis conſtat
debere ſupplere verbum con-
demnamus, cum dixit victū
victori in expenſis.

46 Tamen in hac re multæ
ſunt Doctorum opiniones. Et
quidem Io. Imol. *in d. §. ſin*
autem num. 97. ob harum opi-
nionum cōcordiā hac diſtin-
ctione vtitur, quod aut Iudex
dictæ ſententiæ adiecit, & re-
ſeruamus taxationem nobis,
vel ſucceſſoribus noſtris,
tunc valet ſententia, pro quo
allegat Textum *in l. liberorum*
§. notantur ff. de his qui notātur
infam., *& in §. affinitatis ſupra*
de nupt.

47 Aut dixit condemnamus
in petitis contra eum, & vi-
ctum victori in expenſis, &
tunc valet ſentētia, quia pręce-
dens verbum illud condē-
namus videtur repetitum in
ſequentibus. argumento. *l. ſe-*
48 *ia §. 1. ff. de fund. inſtruct.*, Si ve-
rò cum alijs verbis conſcripta
fuiſſet, non valere putat. Et
hæc eſt eius diſtinctio, quæ
meo iudicio in caſu noſtro
recta non videtur, quia extra
49 quæſtionis limites trāſit; no-
ſtra autem quæſtio eſt, an ſi
Iudex dixit talem reum ab-
ſoluimus, & victum victori
in expenſis omiſſo verbo
condemnamus, talis ſenten-
tia valeat, & non dubitatur ſi
50 huic ſententię Iudex adiecis-
ſet, & reſeruamus taxationem
nobis, vel ſucceſſoribus no-
ſtris, item etiam nec contro-
uertitur, ſi Iudex dixit condē-
namus in petitis contra eum,
51 & victum victori in expenſis,
quæ omnia ſunt extra caſum
noſtrum, & procederent ſi
certa ſentētiæ verba non ex-
tarent, at cum certum caſum
habemus, pręſumptionibus nō
eſt indigendum, meritò prę-
dicta diſtinctio pro non re-
cta reputatur.

52 Bald. verò *in l. errore nu. 8.*
C. de teſtam. ob dictarum opi-
nionum cōcordiam hoc mo-
do diſtinguit, quod aut ſcrip-
tura eſt de ſubſtantia ſenten-
tiæ, aut non, ſi primo caſu nō
53 valet, ſecundo verò maxime,
& poſtea ſubdit, at cum ſen-
tentia in ſcriptis ſit ferenda.
l. 2. in fin. C. de ſent. ex breuicul.
recit., meritò ſententia præ-
dicto modo lata non valet,
ꝙ ſi reſpectu alicuius actus in
ſcriptis ferenda non ſit, tunc
valere putat.

54 Quod autē hæc diſtinctio
nul-

nullius momenti ſit ex ſe patet. Conſtat enim ſententiam ſemper in ſcriptis eſſe ferendam, vt apparet ex *d.l.2.in fin.*, ideo iſto primo diuiſionis membro conceſſo non ſequitur ſecundum, quia ſi ſequeretur, primum derogaret.

55 Ego tamen in hac materia omnium Doctorum relictis ambagibus ſecundam ſcilicet affirmatiuam teneo opinionem, quã vltra prædictas rationes ex coniecturis verã eſſe probabo. Et quidem dum Iudex dixit talem reum abſoluimus victum victori in expenſis, ſubintelligi debere verbum illud condemnamus

56 probatur ex eo, quia verbum abſoluo, & condemno ſunt in eadem iuriſdictione, & Iudex reum abſoluens præſumitur actorem condẽnare, quod procedit ex eo, quod eſt in

57 prædicta ſententia; abſoluere enim, & condemnare ſunt termini cõtrarij, & incluſio vnius eſt excluſio alterius. *cap. cum humilitatis 22. qu. 2.*, *l. non codicillum Cod. de teſtam.* *l. Pomponius* §. *primo de procurat.*, *& l. cum Prætor de Iudic.*, Bald. *in l. Imperium verſ. circa tertium punctum de iuriſdict. omn. Iud.*, Dec. *in l. qui condẽnare verſ. Et ſecundum ſuperius, & in l. ſecundum naturam verſ. ſecundo contrariorum*, vbi etiam Bart. *de regul. iur.*, Paul. de Caſtr. *in l. qui proprio* §. *procurator ff. de procurat.*, & Angel. *conſ. 66. viſis in fin.*

58 Item dum Iudex dixit talẽ reum abſoluimus victum victori in expenſis, non poteſt iterum ſubintelligi verbum abſoluimus, dum enim reum abſoluit, actorem etiam, quia ſuccubuit, abſoluere non poteſt, niſi eum in expenſis cõdemnare. *l. Properandum* §. *ſiue autem alterutra de Iudic.*, ex cuius text. verbis colligitur etiam in dicta ſententia verbum condemnamus ſubintelligi debere, ibi, *ſciãt victum in expenſarum cauſſa victori eſſe cõdemnandum, quãtum pro ſolitis expenſis litium iurauerit*, quod etiam docet Bart. *in l. qui in alterius locum de regul. iur.*, conſequenter ergò cum reus, & actor ſint cõ-

59 trarij, abſoluto reo actor cõdemnatus eſſe videtur, vt *ſupra* dixi.

60 Deniq; comprobatur hęc opinio ex eo, quia in condẽnatione, vel abſolutione mẽs Iudicis attendenda eſt. argumento. *l. cum virum C. de fidei commiſſ.*, Bart. *in l. ſi fundus de reſcind. vend.*, *& in l. 4.* §. *ait Prætor de re Iudic.*, & Imol. *in l. 1.* §. *fin. de verbor. oblig.*, at cum in iſto caſu mens Iudi-

61 cis ſit reum abſoluere, & victum victori in expẽſis condemnare, quia cum reus abſoluitur, actor cõdemnatus eſſe videtur, vt *ſupra* probaui, & pulchrè docuit Angel. *conſ. 49.* & in ſimili caſu Aretin.

ſupra

Digitized by Google

ſupra de leg. fuſ. canin. tollend. num. 2., *&* 3., Meritò verbũ illud ſubintelligi debet.

62 Et quamuis aliqui dicãt, quod omiſſio alicuius verbi eſsẽtialis vitiet actum, & ſic sẽtẽtiam dupliciter reſpõdetur. Primo hãc regulam tantum in cõtractibus procedere. Imol. *in d. l.* 1. *de verbor. ſignific.*

63 Secũdo reſpõdetur tũc regulam iſtam veram eſſe, quãdo de Iudicis mẽte nullo modo cõſtaret, nec ex facti veriſimilitudine compræhẽderetur, quod ſecus eſt in caſu noſtro. Gloſ. *in l.* 2. *de appell.*, & Paul. de Caſtr. *in d. l.* 1. *§. ſin autem n.* 3. *de hæred. inſtit.*

64 Remanet igitur firmatum, prædictam ſentẽtiam valere ſubintelligẽdo verbum condemnamus.

§ VIGESIMVSQVINTVS.

SI QVIS AGENS INTENTIONE SVA.

S V M M A R I A.

1 *§. Continuatio.*
2 *Eiuſdem Diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; ſummarium.*
4 *Olim plus petens quomodo puniebatur.*
5 *Hodie plus petens quomodo punitur.*
6 *In integrum reſtitutio an ſit delegabilis, & quomodo.*
7 *Reſtitutio in integrum tranſit in minoris hæredes, & quando ſecus. cum nu.* 8., *&* 9.
10 *An minores vigintiquinq; annis, qui facinoroſa commiſerunt delicta, poſſint furca ſuſpendi, vel decapitari.*
11 *Impuberes in atrocioribus delictis poſſunt furca ſuſpendi. cum n.* 12., *&* 13.
14 *Explicatio ſtatuti Regni noſtri Siciliæ quo ad puniendos minores decem, & octo annis. cũ nu.* 15.
16 *Huius dicti ampliatio. cum nu.* 17.
18 *Intellectus legis excipiũtur ad Syllinianum.*
19 *Minoribus in crimine hæreſis nõ ſubuenitur, et ij ordinaria pœna puniũtur, etiã quattuordecim annos habentes.*
20 *Item ordinaria pæna punitur minor*

minor, qui læſę maieſtatis crimen commiſit.

21 *Item ordinaria pæna punitur minor, qui parricidij crimen commiſit.*

22 *An minor vxorem occidens poſſit ordinaria pæna puniri.*

23 *An minor, qui aliquem veneno occidit, poſſit ordinaria pęna puniri.*

24 *Minor ordinaria pæna non punitur, qui vt famoſus latro reputatur, etiam ſi in furtis grauia homicidia commiſerit.*

25 *Minor, qui de nocte furta commiſit, extraordinaria pęna puniri debet.*

26 *Caſus, in quo quidā minor, qui viginti duos annos habebat ſuſpēſus fuit, & alius caſus, in quo quidam minor eiuſdē ætatis ad triremes perpetuo condemnatus fuit.*

27 *An minores decem, & octo annis in regno noſtro, vel alibi, vbi idem ſtatutum ſeruatur, poſſint foriudicari.*

28 *An in confiſcatione veniāt bona minoris.*

29 *Hodie minor non reſtituitur aduerſus pluris petitionem in libello poſitam, niſi ſui facilitate deceptus ſit.*

30 *Minori aduerſus dolum verum nunquam datur reſtitutio.*

31 *Minor reſtituitur aduerſus dolum de futuro etiā præſumptum.*

32 *An hæres, qui aliquas hæreditatis res occultauit, teneatur legatarijs vltra vires hæreditarias, et quid de iure nouiſſimo, cum num 33.*

34 *An ſi valor pecuniæ mutuatæ decreſcat poſt mutuum, mutuatarius tunc teneatur reſtituere ſecundum antecedentem, an vero ſecundum ſubſequentem valorem. cum num. 35.*

Et quid quando pecunia ex voluntate principis mutuata ſit, non ex deterioratione materiæ, vel formæ, tuncq; diminutio ad cuius commodum cedat debitoris forſan, an creditoris.

DICTVM eſt ſupra qualiter quis actiones intentet, verū quia eas aliquādo intentat vltra quam ſibi debeatur, idcirco vt videamus, qua pœna puniatur ille, qui plus debito petit, & quot modis quis petere dicatur, poſitus fuit iſte paragraphus.

2 Qui quidem in duas diuiditur partes, In prima ponitur id, quod erat de iure antiquo quando plus petebatur, In ſecunda verò id, quod eſt de iure nouo, ſecunda ibi ſecundum hæc quidem; Item prima in tres ſubdiuiditur partes, In prima ponitur generalis regula iuris antiqui, qualiter puniatur plus petens, in ſecunda quot modis dicatur plus petere, in tertia tandem exempla vniuſcuiuſque po-

Digitized by Google

ponuntur, ſecunda ibi plus autem, tertia ibi re veluti.

3 Hoc tamen modo in ſummam reducitur. Plus petens in Iudicio loco, cauſſa, re, vel tempore olim cadebat à cauſſa, niſi reſtitueretur legitima ſubſiſtente cauſsa. Hodie verò plus petens tempore venit aliter puniendus, quia in eo duplicantur induciæ, & actor ad omne litis damnum tenetur, plus verò petens alijs modis in triplum ſumptus, quem ſubſtinuit reus litis nomine punietur.

4 Olim dum quis plus petebat (vt *ſupra* dixi) quam ei debebatur à cauſſa ſua cadebat, & in integrum nõ reſtituebatur, niſi minor 25. annis eſſet ex ſua iuuentute decepdeceptus, vel maior errans, in quo prudentiſſimus errare poterat, item milites, & ruſtici, niſi peritiores cõſuluerint. *l.* 1., vbi Gloſſ. *ff. de iur. & fact. ignor.*, quod hodie ſeruatur circa ea, quæ ad integrum pertinent reſtitutionem. *l. peremptorias C. ſent. reſcind. nõ poſſ.*

5 Hinc dico, ex hoc §. notãdum eſſe, quod plus petentis pœna hodie ſit tantum induciarum dupplicatio. §. *temporalis infra de except.*, Bart. *in l. non ſolum ff. de liber. legat.*, quodq; hodie iuris antiqui pœna in duplicatione induciarum ſolum redacta ſit, tenent Azo, & Augolin. *in l. pecuniam ff ſi cert. pet.*, Io. Fabr., Io. de Plat., Nicol. de Neapol. *in oppoſ.* Gloſſæ, & Iaſ. hic, quid vero circa hoc de iure regni noſtri ſeruetur *vide infra ĩ §. hoc autẽ n.* 2., *&* 3.

6 His ſic breuiter præmiſſis ad Gloſſarum explicationem deuenio, & Primo capio Gloſſam *in verſ. cauſſa cognita*, ex cuius Gloſſę dictis notant Aret., & Iaſ. hic quomodo in integrum reſtitutio ſit delegabilis, & an in ea requiratur cauſſę cognitio, quam quæſtionem Ego omicto, quod ſi aliquis eam videre cupiat, legat Bartolum, & DD. *in l. nequicquam ff. de off. proconſul. & legat.*, Angel. *conſ.* 33., Ioã. Anan. *cõſ.* 48., Aret. hic *n.* 14., & Franc. de Aret. *conſ.* 66.

7 Ex quibus tamẽ noto, reſtitutionem in integrum ad minoris hęredes trãſire ratione læſionis. *l. non ſolum ff. eod.*, *l. ſtichum aut Pamphilum* §. *quod vulgo ff. de ſolut.*, Rom. *conſ.* 58., *&* 512., Capiccius *deciſ.* 109. *nu.* 10., vbi Maſſull. *nu.* 8., Tuſch. *concluſione* 288. *nu.* 28. *litt. R.*, Afflict. *deciſ.* 221. *nu.* 2. *&* 3.

8 Limitatur vero hoc notabile quotieſcumq; in actu, qui per hæredem geritur, approbetur, & confirmetur illud, in quo minor veniebat reſtituẽdus, vt puta adeundo per pupillarem, in qua paternam reperit hæreditatem, ipſam paternam etiam adijſſe videtur, & per-

& perdit in integrum reſtitutionis beneficium, pro vt docet Aret. hic nu.18., Cui addo ſingularem Gloſſam *in l. pater verſ. melius*, vbi Bart. *ff. de priuil. credit.*, & eumdem Bartol. *in l. qui duos de reb. dub.*, atq; etiam applicari poteſt Text. *in l. Pantonius ff. de acquir. hæredit.*

9 Secundo capio Gloſſam *in verſ. iuuentute*, quæ in duas diuiditur partes, in quarum prima aliquid ponit de delictis minorum, in ſecunda verò aſſerit ea, quæ hodie ſeruãtur circa minoris reſtitutionem aduerſus huius §. pœnam.

10 Ex prima huius Gloſſę parte infertur valde notabilis, & occurrens in praxi quæſtio, an minores 25. annis, qui facinoroſa commiſerũt delicta, poſſint furca ſuſpendi, vel decapitari.

11 In hac quæſtione quidam non ſolum minores, verum etiam & impuberes in atrocioribus delictis poſſe ſuſpẽdi tenent per text. *in l. excipiuntur ad ſenat. conſult. Syllinian.*,

12 in qua ſententia eſſe videntur Tiraq. *in tract. de pœn. tẽp. cauſ. 7. num. 6.*, Vincent. de Franc. *deciſ. 230. n. 3.*, & Hyeron. Campanil. *in diuerſor. iur. canonic. rubr. 7. cap. 1. nu. 19.*

13 Negatiuam tamen, veram, magiſq; æquam opinionem ſequũtur Bart. *in l. etſi ſeuerior C. quib. mod. alicui infam. irroget.*, Angel. *in tract. de malefic. verſ. ſcienter, & doloſe nu. 6.*, Cuman. *conſ. 96.*, Ancharan. *conſ. 283.*, Dec., & Cagnol. *in l. ferè in omnibus de reg. iur.*, idem Dec. *conſil. 535 num. 5.*, Roman. *ſing. 816.*, Alciat. *cõſ. 458. nu. 2.* Marſil. quam dicit communem *in conſ. 23. num. 37.*, Hyppol. Riminald. *conſ. 135.*, Burſat. *conſ. 77. num. 19. vol. 1.*, Anton. Galean. Maluaſ. *conſ. 111. num. 25.*, Bapt. Caccialup. *conſ. 92. per tot.*, Cõmenſal. *conſ. 96.*, Petr. Foller. *in pract. crim. p. 4. n. 17.*, Gram. *deciſ. 23. nu. 11.*, *& conſ. crim. 36. nu. 23.*, Socc. Iun. *conſ. 7. nu. 5. 3. volum.*, Nact. *conſ. 458. 12.*, Clar. *q. 60. nu. 1.*, & deniq; Gomez *tom. 3. var. reſol. tit. de delict. cap. 1. n. 63.*

14 Ex quibus omnibus infertur ad ſtatutum in hoc noſtro Siciliæ Regno, quod maiores ſunt qui decem, & octo annos completos habent, quod non poſſint ordinaria pœna puniri illius etatis minores, etiam ſi atrociora commiſerint delicta, vt in terminis dixit Bartolom. Bertazol. *tom. 1. conſil. crimin. conſ. 118.*
15 *per tot.* Ibi caſum referens Ferrariæ ſucceſſum, (vbi idẽ ſtatutum eſt, quod in Regno noſtro ſeruatur), quod quidã minor quemdã hominẽ appoſtato modo occidit, & tamen pœna mortis punitus nõ fuit, vt refert Claud. Bertazol. *ĩ add.* ad dictũ Bartolom. *in cõſ. 118.* idemque tenent Rol. à Vall.

conſ. 51.*nu.* 40.*vol.* 1., Decian. *conſ.* 24 *vol.* 3., Menoch.*conſ.* 100., & tandem idem docuit *in tit. de arbitr. caſ.* 329. *n.*15. eos reprobans, qui contrariā tenent opinionem.

16 Quod ampliatur procedere etiam ſi modicū ętatis tempus deficiat, pro vt docent Burg. *de mod. procedend. ex abrupt.q.*66.*n.*24., & Mut.*ſup. cap. rit.* 128. *in annot. verb. ętatem.*

17 Quę quidem opinio ſemper tenenda eſt, & ſic firmatur concluſio minores 25.annis de iure com., & 18. de iure Regni noſtri non poſſe etiam ob atrociſſima delicta furca ſuſpendi, vel decapitari.

18 Contra quam non obſtat *l. excipiuntur ad Syllinianum*, nam proprium, ſpecialeq; illius legis reputatur, quæ punit ſeruos etiam minores, qui Dominum occiderunt, vel eius mortem non vendicarunt, vt docet Gloſ. *in figurat. caſus*, neque hodie amplius ſeruatur eius diſpoſitio, vt Bart. *loco citato in fin.* notat

19 Quam concluſionem prædicto modo firmatam his ſequentibus caſibus non procedere exiſtimo. Primo in crimine hæreſis minori nō ſubuenitur, & ordinaria pœna puniri poteſt, etiam 14.annos habens. Specul. *in tit. de actor.* §.*primo num.*10. *verſ. Item mulier vel minor.*, Abb. *in c. fin. de Iudic. n.*6., Decian. *in tract. crimin. lib.* 3. *cap.* 12.*nu.* 15., *& lib.* 5.*cap.* 37.*n.* 56., Odd. *de reſtitut. in integr.* 1. 2.*q.* 80. *nu.* 103., & Farin. *tom.* 3. *de pœn.temperand.q.* 92.*n.* 190.

20 Secundo ordinaria pœna punitur minor, qui lęſę Maieſtatis crimen commiſit. Henric. Boich. *in cap.*1. *de delict. pueror.*, Cæphal. *conſ.*304. *nu.*197.*lib.*3., Decian. *in trac. crim.lib.*2.*cap.*99.*n.*12., & Ruginell. *practic. quæſt. cap.* 34. *num.* 46.

21 Tertio ordinaria pęna punitur etiam minor, qui deſtabile parricidij crimen commiſit; pro ut voluerunt Vinc. de Franch.*d.deciſ.*230.*n.* 3., & Campanil. vbi *ſupra*, quod ante eos docuit Dec. *in cap. quæ in Eccleſiarum quinta col. verſ. ſecundus caſus eſt extra de conſt.*

22 Cui quidem tertiæ limitationi adijci poteſt, idem dicendum eſſe in eo minore, qui vxorem ex propoſito occidit, nā vltra quod eſt proditorium, etiam tanquam parricidium punitur, vt docuerunt Menoch. *de arbitr. caſu* 364. *nu.*8., Farinac. *tit. de homicid. q.*120. *nu.*129., *& ſeq.*, Maſtrill.*deciſ.*268., Mut. *deciſ.* 13.*nu.*9., & Io.Bapt.de Thor. *p.*3.*ſect.*2. *in compend. deciſ.fol. mihi* 195. *verſ. occidens vxorē in* 1. *col.*

23 Quarto tandem ſecundum aliquos procedit concluſio in mi-

minore, qui aliquem veneno occidit; proditorium enim delictum eſt. Angel. *in l. 1. C. de maleſic., & merhemat.*, Boer. *deciſ.* 109. *n.* 5., Guid. Pap. *deciſ.* 191., Afflict. *in conſt. regn. incipiens mala noxa*, Ioſ. Ludouic. *in deciſ. Perus. 17. n. 54., & Mar.* Muta *ſuper cap. Reg. Alphons.* 71. *n.* 25. *thom.* 4., Quod mihi verum eſſe non videtur ex his, quæ ſupra adduxi, niſi minor veneno aliquem agnatum, vel cognatū occiderit, & ita ſentiūt doctores citati.

24 In cęteris deniq; caſibus ordinaria pœna minor non punietur, ſicq; adhuc ordinaria pœna nō punitur minor, qui vt famoſus latro reputatur, etiam ſi in furtis grauia homicidia commiſerit. Dec. *conſ.* 535. *n.* 5., Socc. Sen. *cōſ.* 157. *nu.* 12. *verſ. nec aliquid operatur lib.* 2., Menoch. *de arbitr. Iud. lib.* 2. *caſ.* 329. *cēt.* 4., & Caccialup. *conſil.* 92. *lib.* 1.

25 Et tandem quod minor, qui furtum de nocte cōmiſit, & aliàs vocatur fur nocturnus, extraordinaria pœna puniri debeat tenent Boniſac. *in tract. de furt.* §. *animo lucriſaciendi n.* 106., & Boer. *deciſ.* 254. *n.* 21., ita vt cum de iure talis delicti pœna mors ſit, actamē minor dictum delictum committēns debet ad tempus remigio condemnari. Thęſaur. *deciſ.* 161. *n.* 3., Et hoc de minore 18. annis, quia

26 quemdam annorum 21. ad triremes perpetuo damnatū eſſe, & alium eiuſdem ętatis ob talia delicta furca ſuſpenſum eſſe referunt Boer. *ibid.*, & Thęſaur. *loco citat.* Quod euenit, quia qualitas perſonę, & grauitas delicti multum aggrauauerunt delictum, qui quidem caſus non ſunt in odioſis exemplificandi. iuxta text. *in l. interpretatione. ff. de pœn.*

27 Sed ſi quis fortè ſcire cupiat, an minores 18. annis in Regno noſtro, vel alibi, vbi idem ſtatutum reperitur, poſſint foriudicari, negatiuè dicendum eſt, cum foriudicatio vim capitalis ſententiæ habeat, & conſequenter ſtatutum illos non compręhendit, niſi expreſsè id ſentiret. Rom. *ſing.* 816., Afflict. *in conſtit. minor. iur. in* 5. *notab. ſub nu.* 10. *tit. de reſtit. minor.*, & Vrſill. ad

28 eum *in deciſ.* 202. *in fine*, at cum cōtra eos tali modo procedere nō poſſit, vt *ſupra* dixi, meritò negatiue dicendum erit, prout in terminis docent Maſtrill. *deciſ.* 161. *per tot.*, Farinazz. *qu.* 11. *de inquiſit. n.* 30., vbi late, Riccius *coll.* 3733. *verſ. amplia vt minor in princ. tom.* 8., Intrigliol. *ſing.* 60. *lib.* 1., & Ioan. Baptiſta de Thoro *in compend. deciſ. part.* 3. *ſection.* 2. *verſ. minor* 18. *in* 1. *col. fol.* 88., & *in p.* 2. *verſ. ſentētia foriudicationis in* 1. *col. fol.* 632., vbi

Gg 2 in

in terminis *conſtitutionis* noſtræ *Pœnam eorum*. Sed an in confiſcatione veniant bona minoris videndus eſt Ruginell. *practic. quæſt. cap.* 35. *num.* 69., Et nos etiam alibi de eorum priuilegijs quo ad ipſorum punitionem ſeruandis, fuſius Deo dante dicemus.

29 Quo ad ſecũdam verò huius Gloſſæ partem aduertendum eſt, quod hodie minor aduerſus pluris petitionem in libello ſuo poſitam tunc reſtituitur, cum ſui facilitate deceptus eſt, ſecus verò ſi dolosè petijſſet, quia tunc in triplo expenſarum vt maior puniretur. §. *omnes*, *&* §. *tripli eod.*, multoq; magis puniretur minor, ſi dolosè pluris cautionem exegiſſet. *l.* 1. *C. de plu. pet.*

30 Iſto enim caſu ideo non reſtituitur minor, quia aduerſus dolum verum nunquam minori datur reſtitutio. *l.* 1. *C. ſi aduerſ. delict.*, *l. ſi ex cauſa* §. *nũc videndum*, *&* §. *ſi in commiſſum*, *& l. auxilium ff. de minor.*, Gloſ., quam Io. de Platea, Angel., & Iaſ. hic ſingularem reputãt *in l. vbi exigitur in princ. verb. proximam ff. de edend.*, quam doctrinam ibidem docent etiam Bartol., Bald., &

31 Angel., ſecus autem ſi dolus eſſet de futuro etiam preſumptus, ne detur delinquendi materia. *l. auxilium ff. de minor.*, Bart. *in d. l. vbi exigitur ff. de edend.*, *& in l. minor* 25. *ann. omiſſam ff. de minor.*, Quæ omnia intelligenda ſunt ſecũdum ea, quæ *ſupra* dixi.

32 Ad tertiã deniq; Gloſſ. deueniens *in verſ. minuebantur* pro eius intelligẽtia noto, hæredẽ aliquas hęreditatis res occultãtẽ nõ teneri legatarijs vltra vires hęreditarias, vt docet, & tenet Aret. hic *nu.* 19. per text. *in l.* 1. §. *ſi is qui quadringenta ff. ad Senat. Conſult. Trebellian.*, tamen eum duplum ſoluere legatarijs debere tenet idem Aretin. ibidem per eumdem Text.

33 Hodie tamen de iure nouiſſimo authenticorũ in omnibus rebus falcidiam perdit, vt *in authentic. de hæredit.*, *& falcid.* §. *ſancimus*, vbi Gloſ. *verſ. non fortè*, quam opinionem tenent Bartol. *in l. Paulus reſpondet ad leg. falcid.*, & Roman. *conſ.* 276. reprobato Cyno contrarium tenente *in d. l. citata*; Quã Bartoli opiniõẽ ſingulariter, & ſine vlla diſtinctione tenendam eſſe aſſerit Bald. *conſ.* 179., alias 129. *lib.* 3., quod tamen talis hæres teneatur ad duplum rei occultatæ docuerũt Menoch. *conſ.* 476. *nu. fin. lib.* 5., Muta *in cap. rit.* 123. *nu.* 19., *& in annot. ad idem cap. verb. vnam* pro hac opinione citans Abbatem *conſ.* 63. *lib.* 2., Bald. *cõſ.* 144. *in cauſa lib.* 5., & Fulgoſ. *conſ.* 24., Atq; ita per S. C. Neapolitanum fuiſſe deciſum refert. Thoro *in compend. deciſ.*

tom.

tom.2.verſ.hæres fol.259. col.1.

34 Ex qua Gloſſa notãt etiam Doctores hic ſimul, & dubitãt, an ſi mutuaſti mihi cẽtum aureos valoris 200. florenorum, ſi poſtea à Principe mutata ſit pecunia, ita ut quod centum aurei, qui erant valoris 200. florenorum nũc ſint 150. ego poſſim dare tibi centum aureos iſtius vltimi pretij, & breuiter negatiuè reſpondeo, ſed dare

35 teneor eius valoris, cuius eos accepi, quotieſcunq; enim creditor aliquod damnum ex illa mutuatione ſentit, ſemper debitor primæ monetæ eos dare creditori compellitur. Bartol. *in l. Paulus reſpondet*, vbi hoc probat per illum Text. *de ſolut. liberat.*, Alciat. *in l. cũ quid ff. ſi cert. pet. & conſ.* 155., Cæphal. *conſ.* 31. *nu.* 12., Thæſaur. *deciſ.* 174. *n.* 6., Surd. *conſ.* 368. *nu.* 11. Pro qua ſententia eſt textus *in cap. olim extra de cenſ.*, ſicquè iudicaſſe M. R. C. refert Maſtrill. *deciſ. 7. per tot.*

Super hac tamen materia aſſerere non prætermittam, quod ſi monetæ valor mutatus ſit ex voluntate Principis, non ex deterioratione materiæ, vel formæ, tunc diminutio cedit ad commodum creditoris, ita vt ſatis ſit ſoluere ſecundum tempus ſolutionis. Hoſtienſ., Ioan. Andr., Abb., Ancharan. *in cap. quanto de iur. iurand.*, Bart. *in l. Paulus col. 1. verſ. quæro quid ſit moneta ff. de ſolut.*, Bald. *in l. res in dotem de iur. dot.*, *& conſ.* 213. *vol.* 5., Imol. *in clement.* 2. *de decim.*, Aretin. *in l. quod te verſ. aliquando. & eſt tertius caſus ff. ſi cert. petat.*, Iaſon *in l.* 2. *C. de iur. emphit.*, Corne. *conſ.* 279. *vol.* 1., *& conſ.* 321. *vol.* 3., Rebuff. *in l.* 3. *n.* 3. *C. de vet. numis.*, *lib.* 11. Curc. Iun. *cõſ.* 24. *col.* 3., Grat. *conſ.* 12. *nu.* 44. *& conſ.* 13. *vol.* 1., & Boer. *deciſ.* 327.

Sed vide Gabrielem *con.* 3. *de ſolution., & liberat. a nu.* 2. *vſq; ad finem lib.* 3., qui multos Doctores citat contrarium tenentes, pro vt ipſemet docet, ſcilicet quod ſolutio creditori fieri debeat de moneta antiqua, vel ſecundum eius valorem, etiam ſi bonitas extrinſeca non ſit mutata.

§. VIGE-

§. VIGESIMVSSEXTVS.

PLVS AVTEM.

SVMMARIA.

1 §. *Continuatio.*

2 *Eiuſdemq; ſummarium. cum num. 3.*

4 *Decem verſus ponuntur omnes pluris petitionis modos explicantes, cum nu. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12., & 13.*

14 *Quiſnam plus petere dicatur.*

15 *An puniatur plus petens quam ei debeatur cum re, & fructibus, & an idem procedat, ſi per proceſſum conſtaret debitorem ad fructus non teneri. cum n. 16.*

17 *Ceſſante ratione legis ceſſat pœna per eam impoſita.*

18 *Tempore plus petere quis dicatur. cum numero. 19. 20., & 21.*

22 *Loco plus petere quis dicatur.*

23 *Quando quis cauſſa plus petat.*

24 *Valor rei quomodo probetur.*

25 *Valor rei quomodo articulari debeat.*

26 *Teſtes quomodo deponere debeant ſuper rerum valoris probatione.*

27 *An excuſetur tutor, qui res pupilli publico vendidit pretio, ſi res in ſe plus valeat. cum num. 28.*

29 *Caritudo magis ardua pretia rebus imponere non debet.*

30 *An exiſtente pacto, quod quis debitor in quocumq; loco conueniri poſſit, poſſit in peſtifero loco conueniri. cum nu. 31.*

32 *An quis conueniri poſſit in loco, vbi aduerſarij potentiam, vel Iudicis ſuſpitionem timet.*

1 SVPRA in præcedenti paragrapho pœná eorum, qui plus petebant, explicauit Imperator, at quia quis non ſolum vno, verum etiam quattuor modis plus petere poteſt., merito ad iſtorum explicationem modorũ collocatur pręſens §.

2 Qui quidem nõ diuiditur cum in præcedenti diuiſus ſit, hoc tamen modo in ſummam reducitur. Plus petitur quattuor modis ſcilicet re, tépore, loco, & cauſſa, qui omnes ſinguli modi exemplariter in hoc §. explicantur.

3 Et antequã ad huius §. explica-

plicationem deueniam decem verſus à Ludouico Mayno Druino compoſitos totam huius §. materiam, & aliorum quattuor cõtinentes præponere volui, & ſunt

4 *Quattuor ecce modos queis plus petiſſe ſolemus,*
5 *Plus petitur cauſa, tempore, re,atq; loco.*
6 *Plus petitur cauſa quando disiuncta petuntur,*
7 *Simpliciter ſpecies certaue pro genere.*
8 *Re tum pluspetitur, cũ pars eſt debita fundi,*
9 *Vel ſumma in ſolidũ, ſed tamen actor agit.*
10 *Ante ſtatuta vocat ſoluendis tempora nummis,*
11 *Lege paciſcentium tempore plus petijt,*
12 *Promiſſum hic, vel ibi purè ſi fortè petatur,*
13 *Hic tum quis quis agit plus petit ille loco.*

14 Explicatur in hoc §. quis plus re petere dicatur, & dicitur quod ille eſt, cui debetur cẽtum,& centum,ac viginti petit, ita in text. noſtro.

Quæ inſcriptio limitatur à Io. Fabr., Io.de Platea, & Iaſ.
15 hic *in princ.*, ſcilicet non procedere in eo, qui centum, vel viginti cum re, & fructibus petiuit, & hoc quia eſt in
16 acceſsorio, quod ampliatur etiã procedere, ſi per proceſſum cõſtaret eum ad fructus, vel intereſſe non teneri, ſicq; in iſto caſu huius §. pœna locum non habet, cum odia ſint reſtringenda. *l. interpretatione ff. de pœn.*, vltra quam rationem Iaſ. hic alia vtitur ad prædictæ Doctrinæ corroborationem; Et quidem ceſſante huius paragraphi ratio-
17 ne ceſſat pœna per eum impoſita, at in caſu noſtro ceſſat huius §. ratio, cum per acceſſiones quis maiores ſportulas non ſoluat, merito eius pœna ceſſare debet, & ſic iſte ſaltẽ tripli pœna puniri non debet.

18 Tempore plus petere dicitur, cum quis ante ſtatutum diem rem petat, vt explicant Ioan.Fabr., Io.de Platea, & Aret. hic in *decima col.* ſiue
19 dies ſit de conſenſu partium appoſita, ſiue illa ex natura rei requiratur. *l. interdum de verbor.obligat.*, Gloſ. *in §.temporales verb. ſimilis infra de except.*, vel ſi inſit à lege, vt
20 in rerum mobiliũ dotis actione. *l. vnica §. exactionem Cod.*
21 *de rei vxor. act.*, Item vt in conſtituta pecunia. *l. promiſſor ſtichi §. 1. ff. eod.*, & in his locum habet pœna huius §., quod etiam docuit Anton. de Butr. *in cap. primo extra de plur. petition.*

22 Loco plus petitur ſi Catanæ centum ſoluenda hic Panormi petantur.

23 Cauſſa verò plus peti dicitur,quãdo res ſub aliqua qualitate, vel accidente promiſſa fuerit, & tamen libera petatur

ſecun-

ſecundum interpretationem Vſilli hic *num.* 4., Quos omnes pluris petitionis modos firmant, & referunt Cumia ſuper *Rit.ordine ſuo cap.6.num.* 122., Surd. *deciſ.* 151., Riccius *collect.* 3240. *per tot.*, Maſull. *in add.*ad Capiccium, qui plures cumulat *in deciſ.* 49. *nu.* 3., & nouiſſime Farinazz. *in repertorio Iudiciali qu.* 32. *per totam.*

His ſic diſcuſſis ad Gloſſarum explicationem deuenio, & primo capio Gloſſam *in verſ ſine commemoratione*, ex qua Aretin., & Iaſ. hic *num.*7.
24 notant qualiter valor rei probetur, & quidem communis Doctorum opinio eſt, quod fiat per teſtes ſemper æſtimationem conſiderando, ſicuti ſi eam in loco publico quis vendere voluiſſet, quam referunt Gloſ. *in l.* 2. *verſ. Iudicis*, vbi latè Bartol. *C. de reſc. vend.*, Idem Bart. *in l. pretia rerum* §. *fin.*, vbi Angel., & Imol. *ff. ad leg. falcid.*, Bald. *in repet. dictæ l.*2. *in penul.col.*, Abb. *in cap. cum cauſam de teſtam.*, Aretin. *in l.ex facto* §. *idem quero in* 2. *col. ff. de vulgar., & pupill.*, Anton. de Butr. & Imol. *in cap. penult. de empt., & vendit.*, idem Imol. *in l. qui Roma* §. *hæredes in fin. ff.de verb.oblig.*, Latiſſime poſt multos, quos refert Maſcard. *de probat. concluſione* 1396. *per tot.tom.*3.
25 Quomodo verò valor rei articulari debeat docēt Alex. *conſ.*172. *col.fin.p.* 2., Bartholom. Soccin. *conſ.*32. *incip. In cauſa verſ. ſed ad hoc vt quis circa med. p. prima*, Marian. Soccin. *conſ.*8. *Incip. viſis parte prima*, qui etiam ponunt de quo tempore probetur. Maſcard. *vbi ſupra. num.* 6., & 35.
26 Deniq; circa teſtium depoſitionem qualiter in hac materia ipſa depoſitio fieri debeat docent Felin. *in cap. cum cauſam* 3. *col. de teſt.*, Lāfranc. *in cap. quoniam contra falſam verſ.Teſtium col.*26., & *verſ quæro ergò cū ſeq. pag.* 8. *de probat.*, Maſcard. *loc. cit. per tot. conc.*
27 Quod etiam ampliatur procedere in Tutore, qui res pupilli publico pretio vendidit, quod ſi res in ſe plus valeat ad nihilum tenetur. Bart. *in l.fin. in* 4. *col. in fin. C.de magiſtrat. conuen.*, quam concluſionem limitat Bart. non procedere dum manifeſtum eſt illam ſcribæ æſtimationem iniuſtam eſſe, quod etiam docet Gloſ. *in d. l.fin. verſ.ſi qua læſio.* Cui doctrinæ applicari etiam poteſt ratio text. *in l. ſi tutor petitus Cod. de pericul. tu-*
28 *tor.*, vbi Tutor propter iuſtam ignorantiam alicuius rei, in ipſius deterioratione ad nihilum tenetur; vt patet ex illis verbis, *ſed iuſta ignorationis ratione*; iuſta autem ignorantia eſt, quæ cuiuis cōmuniter acci-

accidere ſolet ex his, quę communiter fiunt. Roland. *in conſ.19 num.38.*, conſequẽter ergo tutor rẽ publico vẽdens valore, etiam ſi res plus valeat, ad nihilum tenetur, quod etiam docuerunt Crau. *conſ.142.num. 12.*, Curt. Iun. *conſ.141.nu.8.*, Grammat.*dec. 76. num. 12.*, Soccin.Iun.*conſ. 53.num.2.*, *& conſ.48.nu.24.*, Io. Bapt. Aſin. *in tract. de exequut. §.4.cap.43.in 3. col.circa fin.*, & latè per Caſtill.*deciſ.14. num.5.*

29 Ex quo dicto infertur notandum, pro vt notat Iaſ. hic *num.6.* quod caritudo, (quæ nõ ſæpius accidere ſolet) magis ardua pretia rebus imponere non debet, iuxta text. *in l.pretia rerum §.fin. ff. ad leg. falcid.*, quem textum in hac materia ſingularem reputat Aretin. hic.

30 Capio tandem Gloſſam *in verſ. promiſſori*, ex cuius dictis in dubium cõtrouertitur, quid ſi petiui à te centum libras talis monetæ, tuq; illas hac pactione mihi mutuaſti, vt in quocunq; loco pro ipſarum reſtitutione poſſis me conuenire, an hoc etiam in peſtifero loco agere poſſis.

31 Et quidem omnium DD. relictis ambagibus negatiuã opinionem ab omnibus communiter approbatam eſſe aſſerit Iaſ. hic *num.23.*, tamen eam vt communem magis clarè amplectuntur Anton. *in cap.1.de iudicijs*. Angel. *in l.cum res num.2.de leg. primo.*, Bartol. citans *in l.ſi quis conſcribendo Cod. de pact. conuent.*, Alexandr. *conſil. 46. volum. 1. col.6.*, Cæpoll. *in tract.de cautel.caut.72.*, Rip.*in tract.de peſte Rubr.de priuil.Iud.cauſſ.peſt. cap.3.nu.1.*

32 Quæ doctrina ampliatur etiam procedere in eo, qui in loco, vbi reperitur, aduerſarij potentiam timet, vel Iudicis ſuſpitionem perhorreſcit. Angel. *in d. l. cum res in fin.* citans *l. hæres abſens §. primo de Iudic.*, Idem *in l.de ætate ad Senat. Conſult. Trebell.*, & in *l.qui certò loco de condit. indeb.*, quod etiam docuit Felin. *in cap. accedens il 2. col. 3. extra vt lit. non conteſt.*

§. VIGESIMVSSEPTIMVS.

HVIC AVTEM. CVM VERS. SEQVENTI.

S V M M A R I A.

1 *§. Continuatio.*
2 *Eiuſdemq; ſummarium. De iure regni noſtri qua pœna puniatur plus petens.*
3 *Et quando talis pœna locum habeat.*
4 *Quando in alternatiuis contractibus debitoris non ſit electio.*
5 *Quando quis cauſsa plus petere dicatur.*
6 *Differentia inter eum, qui plus cauſsa, & eum, qui re plus petit.*
7 *Et quis re plus petere dicatur. cum n. 8.*
9 *Quotuplex alternatiuarum genus ſit.*
10 *Alternatiua perſonarum quænam ſit.*
11 *Alternatiua rerum quæ appelletur.*
12 *Temporũ alternatiua quænam dicatur, & quæ locorum. cũ nu. 13.*
14 *An plures quã quattuor ſint alternatiuę. cum n. 15., & 16.*
17 *Præſens paragraphus in quibus alternatiuis locum habeat. cum nu. 18.*
19 *Qui in alternatiuis vnum ſimpliciter petit, illud eligere videtur.*
20 *An petere poſſum in alternatiua peſonarum ſimpliciter rem ſtipulatam mihi dari altera perſona non adiecta. cum nu. 21. 23., & 24.*
25 *Soluens pupillo, vel furioſo tutorem, aut curatorem habenti abſq; eorum conſenſu ab obligatione non liberatur.*
26 *Quis vltra petita condemnari non poteſt. cum n. 27., & 28.*
29 *Petitio in libelli concluſione ſemper fieri debet naturę obligationis qualitati ſimilis. cum nu. 30.*
31 *Quid duplicãdum ſit quãdo aliquid ante conditionem petitur, cum n. 32.*
33 *Simpliciter incertum dupplicari non poteſt.*
34 *Ob reipublicę neceſſitates gabellarum emptores poſſunt eas ante tempus exigere.*
35 *Creditori competit pignoris, vel perſonæ perſecutio aduerſus debitorem fugitiuum, vel ſuſpectum ante conditionis tẽpus.*

Digitized by Google

pus, vel diem.

36 *Debitor in diem, vel ſub cõditione obligatus quando cogi poteſt ad idoneam preſtandam cautionem debiti ſuo tempore ſoluendi.*

37 *Hodie qui iterum petit debitum ſolutum ſtellionatus crimine tenetur.*

38 *Plus petitum ſimpliciter negari poteſt.*

1 CVM ſupra generaliter dixiſſet Imperator, ꝙ aliquãdo cauſſa quis plus petere poteſt, nunc iſtius plus petitionis modos per exempla declarat. Iure igitur poſitus fuit pręſens §., qui principaliter, nec eius ſubſequens verſiculus diuiſionis materiam habent.

2 Sed hoc modo in ſummã reducũtur. Declaratur in iſto paragrapho & ſequenti verſ. qualiter plus cauſſa petitur, ſicq; in alternatiuis contractibus in dubio debitoris eſt electio, Hodie contra plus petẽtem tempore dupplicantur induciæ, & ad omne litis dãnum fit condemnatio, petens verò plus alijs modis in triplum ſumptus, quem ſubſtinuit reus litis nomine, eſt cõdemnandus.

De iure tamen Regni noſtri petens vltra ſummam ei debitum pœna dupli punitur, ac etiam ad expenſas cõdemnatur, vt docet Caſtill. *deciſ. 77. num. 28.*

3 Sed hoc verum non videtur, niſi prius creditori denũciatum fuerit, quod plus petebat, & ita ſeruari dicunt Ioan. Aloyſ. de Sept., & Cumia *ſuper rit. ordine ſuo cap. 9. num. 16.*

4 Quæ quidem regula in præcedenti ſummario poſita, quod in alternatiuis contractibus debitoris ſit electio, nõ ſic clarè procedit, vt in ſe quamdam non contineat limitationem, ſcilicet quod in dubio debitoris non ſit electio in alternatiuis cõtractibus, cum alternatiua in creditoris fauorem eſſet adiecta. excellens doctrina Bartol. *in l. quamuis nu. 2. 3., & 4. de pignor.*, Bald. *in l. fin. Cod. de petit. hæredit.*, Paul. de Caſtr. *in l. 4. §. ſi ex conuentione de re iudic.*, *& in l. cum proponas C. de tranſact.*, Felin. *in cap. inter cæteras de reſcript.*, Nicol. de Neapol. hic *in 8. quæſtione*, & ante eos Gugl. de Cun. *in d. l. quamuis* per illum text. *de pignor. act.* Pro qua opinione Paul. de Caſtr. loco prædicto citat ſingularem text. *in l. cauſam §. puellam de manumiſſ.*

Ex quibus circa hunc §. notandum eſt Primo, quod plus petitur cauſſa, quando vnum ex his petitur, quæ alternatiuè promiſſa ſunt, vel ſi ſpecies petatur, vbi genus promiſſum eſt, quæ deſcriptio ex textu noſtro colligitur vſque

ad §.ſed & quidem.

Hinc petit Nicol. de Neapol. hic *in 3. quaeſt.* quæ nam differentia ſit inter eum, qui plus cauſſa, eumque, qui re plus petit, & quidem Dominus iſte ait, quoſdam DD.dicere, nullam inter eos differétiam inuenire, quorum doctrinam vt minime veram, & expreſſè contra Textum noſtrum pugnantem reputat Iaſon hic *numero ſecundo,* propter quod hoc modo reſpondet Nicol. de Neapol.
7 nimirum, quod qui re plus petit, id,quod omnino indebitum eſt, petit, qui tamen cauſſa plus petit ſibi debitum petit, non tamen eo modo, quo ab eo petitum eſt.

8 Et quamuis Iaſ. *in fin. nu.2.* diuerſam aliam ponat differétiam, quæ quamuis primo aſpectu diſſona à prima videatur, actamen ipſius perpetrata eſſentia nihil à prima differre videtur, quam differentiam admittit Specul. *in tit. de plus pet. §.ſin autem.*

9 Secundo notandum ſimul, & ſciendum eſt, quotuplex alternatiuarum genus ſit, de qua materia tractant diffusè Io. Fab. hic *num. 1.*, Aretin. incipiens *ex prima col. vſque ad finem* iſtius paragraphi, & Iaſ. hic *num. 3.* ad omnia ſe
10 remittens, quæ dicit Io. Fab. Et quidem ex iſtorum, omniumq; ſententia alternatiua quadruplex eſt. Prima dicitur alternatiua perſonarum, ſeu inter perſonas. *l. quidam C. de verb. ſignif.*, *l.ſi Titio de leg.2.*, *l. ſed etſi filio §.primo de conſtit. pecun.*, & *§. ſed planè ſupra de inutil. ſtipul.*

11 Reperitur ſecũdo alternatiua rerum, vt in hoc exẽplo de dote propoſito. *l. plerumq; in principio de iur. dot.*, *l. cum res §. ſed ſi ſtichus de leg.primo.*, & excellens text. *in l. ſi ſtipulatus fuerim illud aut illud. de verb. oblig.*

12 Tertio temporis alternatiua datur, vt *in l. ſi ſtipulatus fuerim decem, aut quindecim §. item ſi ita de verb. oblig.* & *in l. ſi ita relictum §. final. de leg. 2.*

13 Deniq; reperitur quarto alternatiua locorum, vt in *l. 3. §. qui ſtichum alias ideo ff. de eo quod certo loco.*

14 Quibus omnibus Iaſon hic *num. 3.* alias duas addit alternatiuas, quintam nempe, & ſextam, Quintam locorum ſimul, & rerum alternatiuam eſſe dicit, vt iſtam rem promitto dare hic Panormi, aut illam Papiæ, propter quod citat Text. *in d.l.3.§. perinde ff. de eo quod certo loco.*

15 Sextam alternatiuam perſonarum, rerum, & locorum ſimul eſſe aſſerit, V. G. promitto dare tibi ſtichum hic Panormi, vel Titio Pamphilum Meſſanæ.

16 Quæ quidem duæ ſuperfluæ, ſicut cæteræ omnes, quas

alij

alij proponũt, mihi videntur, cum omnes iſtæ ſaltim tacitè ſub illis quattuor compræhẽdantur.

17 Ex quibus difficile, notabileq; inſurgit dubium, nimirum an Textus noſter in omnibus ipſis alternatiuis locum habeat.

Et quidem in hac materia pro huius dubij explicatione Io. de Platea, & Iaſ. hic multas rerum ambages adducũt, quæ nec huius materiæ intelligentię, neq; lectoribus quicquam proſunt, ideo breuiter concludam cum Aretin. hic
18 *nu.*4., Quod ſi in temporum, ſummarum, & rerum alternatiua electio creditoris ſit ab huius paragraphi pœna liberatur, ſi tamen vnum ex alternatiuis petat. *d.l. vbi autem non appareat d.* §. *illud aut illud*, & quod ibi notat Bart. *de*
19 *verb. oblig.* Qui enim in alternatiuis vnum ſimpliciter petijt, illud eligere videtur. *l. ſicut de leg.* 2.

Si tamẽ rei electio foret, ſupradictum ſecus eſſet, quia in libello de cauſſa alternatiua mentio fieri deberet, aut ꝓpter affectionẽ, aliàs actor ab huius §. pœna non liberabitur, pro vt ex textu noſtro colligitur.

20 Sed an ſi in alternatiua perſonarum petam ſimpliciter rẽ ſtipulatam mihi dari altera perſona non adiecta, numquid poſſim? V. G. ſtipulatus ſum cum Franciſco, vt decẽ mihi, aut Titio det, ſi peto decem mihi dare ſimpliciter Titij perſona non adiecta, numquid poſſim; & tandem negatiuè videtur dicendum per text. *in* §. *ſi quis alij*, vbi Gloſ. *ſupra de inutil. ſtipulat.*, *& in l. ſi verò procuratori* §. *primo ff. de ſolut.*, iuncta *l. Iulianus* §. *primo de verbor. obligat.*

21 Me enim inuito debitor Titio ſoluere poteſt, & conſequenter actor, quod electionem aduerſarius non habeat impedire non poteſt, ergo eodem modo iſtius paragraphi pœna & perſonarũ, & rerum alternatiuæ competit.

22 Contrarium tamen tenent Aretin., & Io. Fab. hic ea moti ratione, Nam quotieſcumq; aliqua perſona ſolutioni adiecta eſt, & poſtea ſtipulator egerit, litemq; in ſe illa perſona non adiecta formauerit, & hoc modo litem inchoauerit, tunc ſolus non poteſt, pro qua doctrina allegant text. *in l. ſi ſtipulatus fuero ff. de ſolution., & liberation.* qui quidem textus iudicio meo aliter quam à contrario ſenſu allegari non poteſt, cu-
23 ius hæc ſunt formalia verba: *ſi ſtipulatus fuero mihi, aut pupillo dari prommiſſor ſine Tutoris auctoritate ſoluendo pupillo liberatur à me*, ex
24 quo deducitur, quod ſi pupillus adiectus non ſit à contra-

trario ſenſu illi ſoluendo non liberatur, ſicq; procedit in caſu noſtro, quæ quidem inductio bene colligitur ex text. *in l. ſi ſeruus in fin. ff. de*
25 *ſolution.*, ex eo quod ſi aliquis Pupillo, vel furioſo tutorem, aut curatorem habenti ſoluit ab obligatione non liberatur, vt conſtat ibi *furioſo, vel pupillo non recte perſolui.*

26 Indubitatũ enim eſt, quod dũ purè, ſimpliciterq; ago ad mihi dandum benè ago, ſed ſi ad dandum mihi, aut Titio agerem, Titio ſoluendo ſemper liberatur, poſt litem tamen conteſtatam, vt ſupra dixi, hoc enim ab eo ſtipulatus fui, nec reus vltra petita condemnari poteſt. §. *fin. ſupra de perpet., & tempor. act., et l. vt fundus ff. communi diuid.*, ſicq; actor alternatiue concludere ſecundum huius §. formam non cogetur, quod ſine dubio ꝓcedit, argumẽto text. *in l. ſi ex toto fundo §. ſi ita ſcriptum ff. de legat.* 1. ibi *in fine, Quid ergo ſi ab altera par-*
27 *te petierit liberum ei erit ab alterutro reliquum petere, idem erit, etſi alter partem ſoluerit.*, Quod argumẽtum confirmatur etiam ex text. *in l. ſi creditores C. de pact.*

28 Ex quibus omnibus prædictæ quæſtionis concluſio infertur iuxta diſtinctionem ſupra traditam, in quibus omnibus alternatiuarum caſibus libellus alternatiuus fieri debet ob pœnam ſequentis verſiculi euitandam, prout notat Iaſ. hic *nu.* 5.

29 His ſic ad huius §. euidentiam præmiſſis ad Gloſſas explicandas deuenio, & capio Gloſſam *in verſ. electio in fin.*, ex cuius dictis notãdum colligitur quo ad libellorum formationẽ, quod in vtriuſq; libelli cõcluſione petitio pura fieri debet, naturæq; ipſius obligationis qualitati ſemper ſimilis, quod ſi obligatio ſit in genere, in genere debet
30 eſſe concluſio, ſi autem alternatiuè, alternatiuè concipi debet, aliàs incideretur in pœnam ſequentis verſiculi, quod eleganter docet *in d. tit. de plus petition. §. ſin autem.* Per quæ omnia remanet expeditus preſens §. *huic autem loco,* nunc tranſeo ad ſequentem verſiculum *ſed hæc quidem.*

31 Pro cuius explicatione dubitatur quid duplicãdum ſit, quando aliquid ante conditionem petitur, cum rectè nõ cognoſcatur ante quantum tempus fiat petitio, & quidem Iacob. de Rauenna *ſupra in §. autem* cum Nicol. de Neapol. *in 1. quæſt.*, & Io. Fabr. *in verſ. tempore eodem*, quos citat Iaſ. hic idem tenens *num.* 4. do-
32 cent, quod videndum ſit quantum tempus fuit præteritum à tempore celebrati contractus conditionalis vſq; ad petitionem, & illud dupplicandum erit.

Quæ

33 Quæ quidẽ doctrina meo Iudicio recta non videtur, quia directè contra Bartolum pugnat; Docet enim Bart. *in l. pecuniam ff. ſi cert. pet.*, quod ſimpliciter incertum duppli- cari non poteſt, ſed ex futuro euentu iſta temporis incertitudo certificanda eſt, ſicq; ſpectandus eſt cõditionis euentus, ad hoc vt quantum dupplicandum ſit, ſciatur, quam doctrinam excellentem reputant Angel. *ſupra in princ.* §. *ſi quis agens*, & Aret. *ſupra in* §. *ſi quis autem*, ſicq; concludo, pro vt determinat Bart. reiecta Iaſonis, ſuorumq; ſequacium opinione.

34 Deniq; pro iſtius verſiculi complemento tria ex præcedentibus notatu digna inferuntur, & quidem Primo notandum eſt, quod ob reipublicę neceſſitatem gabellarũ emptores poſſunt eas ante tẽpus exigere, ſicq; dicit Bald. propter repentinas publicas neceſſitates quotidie fieri *in l. 1. C. de condit. ex lege.*

35 Ex quo colligit Iaſ. hic *nu.* 10., quod ſi debitor eſt fugitiuus, vel ſuſpectus ante conditionis tempus, vel diem competit creditori contra eũ pignoris, vel eius perſonæ perſequutio citans text. *in l. quæſitum eſt*, cui addo Bartol. *verſ. & puto ff. de pignor.*, quæ doctrina limitationem recipit, pro ut notat idem Iaſon *in fin. dicti num.* 10., qui vidẽdus eſt.

36 Verum ego ſuper eo noto quod iſte debitor in diem, vel ſub cõditione obligatus, ſi probabilis ſubeſt ſuſpicio ſe in diei, vel conditionis aduentu non fore ſoluendo, cogi poſſit ad idoneam præſtandam cautionem, debitum tempore ſuo ſoluendi, & ſecundum aliquos ad id ſoluendum ante ſtatutum tempus, vel conditionis aduentum, ex regula text. *in l. in omnibus de Iudicijs*, Bartol., & Angel. *in l. quæſitum de pignor.* Caſtill. *de vſufruct. cap.* 19. *num.* 11., Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 11., Barbol. *in l.* 2. *p.* 2. *à num.* 28. *ff. ſolut. matrimon.*; Oſaſc. *deciſ. Pedamont.* 130., Menochius *de arbitrar. caſ.* 88., Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 77., Gomez *tom.* 2. *var. reſolut. cap.* 11. *de qualit. contractus num.* 57., Tuſch. *tom.* 1. *litter. C. concluſ.* 171. *num.* 1., Guttier. *de iuram. confirmatorio p.* 1. *cap.* 16. *num.* 22., & 23., Aſin. *de execut. ſent.* §. 7. *cap.* 126., & Giurba *deciſ.* 4. *num.* 28.

37 Secundo notandum eſt, quod hodie qui iterum petit debitum iam ſolutum, ſtellionatus crimine tenetur. *l. ſi fideiuſſor* §. *in omnibus*, vbi Bartol. *in primo notab. ff. mandat.* ibi. *ipſe autem ſtellionatus crimine propter ſuam calliditatem plectetur*, pro qua etiã doctrina facit Gloſſa *in d. l. ſi fideiuſ-ſor*

ſor §. *in omnibus verſ. ceſſat*: multas alias leges allegans, quas breuitatis cauſſa relinquo, præter quam idē docuerunt Bald., Salicet., Roman., apud Caball. *reſolut. criminal. caſ.* 169.*n.*1.*cent.*2., Magonius *deciſ. florent.*88., Maſull.*in addict.* ad Capiccium *deciſ.* 49. *num.*3.

Quod intelligendum eſt,ſi cum dicti debiti petitione eius ſequuta eſt exactio,aliàs crimen hoc non incurritur. Bartol., Bald., Coraſ., & alij apud eumdem Caball. vbi *ſupra nu.* 5.

38 Tertio tandem, & vltimo notandum eſt, quod ſi actor in iudicio plus debito petijt, & reus cōuentus eodem modo plus debito negauit, nemo eorum ad nihilum tenetur. fit enim inter eos compenſatio. argumento text. *in l.ſi duo ff. de dol.*, dicit enim ſi duo dolo malo fecerint inuicem de dolo non augent; pro quo etiam citatur text. *in l. final.*§. *vltimo.ff.de contrahen.empt.*,& *in l.domum in fin.ff. quod vi aut clam*, Io. de Lig. *in cap.*1.*de plus pet.*, & Anton. de Butr. *in d.cap.*1.*eod.*,atq, ita remanet expeditus iſte paragraphus cū ſuo verſ.

§. VIGESIMVSOCTAVVS.

SI MINVS VSQ; AD §. SED ET SIQVIS.

SVMMARIA.

1 *§. Continuatio.*

2 *Eiuſdem Diuiſio.*

3 *Eiuſdemq; ſummarium.*

4 *Minus ſuo debito petens alterā partem aduerſario ſuo donare non videtur, & Iudex adſoluendā alteram debiti partem reum condemnabit, vſq; ad nu.* 5. *cum duabus eiuſdē dicti limitationibus. & num.* 6.,& 7.

8 *Minus ſuo debito petens propter hoc non videtur confiteri ſe in cętero creditorem non eſſe,ſiue ſcienter,ſiue ignoranter id fecerit.*

9 *An creditor ſibi pręiudicet,ſi debitor ei dicat accipe centum, quę tibi debeo,ſi creditor nihil ei dicat.*

Cre-

10 *Creditor aliud pro alio petens an libellum mutare poſſit.*

11 *Emendare quid ſignificet.*

12 *Mutare quid dicatur.*

13 *Cumulare quidnam ſit. cum n. 14. 15. 16., & 17.*

18 *Textus noſter quomodo intelligatur.*

19 *An libellans per ſimplicem confeſſionem ſibi præiudicet. cum n. 20. 21. 22. 23., & 24.*

25 *In Regno noſtro ſola cōfeſſio dominij tranſlationem non operatur.*

26 *Libellantis aſſertio narratiua, ſiue nuntiatiua ſibi non nocet etiam poſt litem conteſtatam.*

27 *Libellantis aſſertio an ſibi noceat, ſi alterius manu ſcripta eſſet. cum n. 28., 29., & 30.*

31 *In odioſis omnis caſus non comprehenditur. cum n. 32.*

33 *An Iudex iudicare debeat ſecundum ſuam conſcientiam, an vero ſecundum allegata, & probata. cum n. 34.*

35 *Iudex iudicans ſecundum legem non peccat, et ſi contrarium faceret, peccaret. cum nu. 36. 37. 38., & 39.*

40 *Iudex ex eo, quod iudicare ſecundum allegata, & probata cōtra ſuam conſcientiam iuſtū ipſi non videatur, non poteſt ſe á iudicandi officio abſtinere tam de iure communi, quam de iure Regni noſtri.*

41 *An Iudex poſſit Titium condemnare ex eo ſolo, quod ipſe vidit eum Frāciſcū occidiſſe.*

42 *Princeps abſolutus debet condēnare ſecundum ſuam conſciētiam.*

43 *Executor ſententiam exequi debet, etiam ſi contra ſuam ſit conſciētiam, & quid in cauſa criminali. cum nu. 44.*

45 *Pater, & Dominus pro filio, & ſeruo non ſunt in ſolidum obligati.*

46 *Pater, & Dominus non tenētur pro ſeruis, & filijs, niſi in quātum vires eorum peculiorum ſubſtinent, & quando vltra peculij vires tenentur. cum nu. 47.*

48 *Expēſæ neceſſariæ ipſo iure minuunt dotē.*

49 *Pater à filio, patronus á liberto, donās à donatario, & ſocius a ſocio petere non poſſunt, niſi in quantum eorum vires ſuſtinēt. cum num. 50. 51., & 52.*

53 *Quod ampliatur procedere in Domino feudi, & vaſſallo.*

54 *Idē in patrino, & filiolo.*

55 *Idē in Prælato reſpectu ſubditi.*

56 *Idē in Doctore quo ad ſcholarē.*

57 *Compēſationis beneficium ex bono, & æquo proceſſit.*

In quibus caſibus compēſatio procedat.

58 *An in dotis detractione habēda ſit ratio filiorum, mariti, & familiæ. cum n. 59.*

60 *Maritus an iſtud habeat priuilegium etiam ſi alius extraneus agat.*

61 *Ruſtici vti non debēt pane albo, & cæteris alijs delicatis cibarijs.*

62 *Et quidē in nobile.*

Ij *Ma-*

63 *Maritus an tali beneficio poſſit cum iuramento renuntiari, & quid in dotarij reſtitutione.*

64 *Et an idem locum habeat in extraneo dotante.*

65 *Et quid in marito, qui cogitur dotem reſtituere conſtante matrimonio.*

66 *Et an priuilegiũ iſtud procedat etiam in patre vxoris.*

1 IN præcedentibus paragraphis plus petitionis modos Imperator explicauit, at quia aliquando accidere ſolet, vt quis minus quã ei debeatur, petat, meritò ob ipſius explicationem ponitur præſens §.

2 Qui quidẽ in quattuor diuiditur partes. in prima tractatur de eo, qui minus ſuo debito petit, ĩ ſecũda ponitur de eo, qui aliud pro alio poſtulat; In tertia de perſequutorijs actionibus agitur, in vltima tandem quomodo reſtitutio dotis fieri debeat declaratur. ſecũda ibi ſi quis aliud, tertia ibi ſunt præterea, & quarta ibi itẽ ſi de dote.

3 Hoc tamen modo in ſummam reducitur, Petens minus, quam ei debeatur, poteſt coram eodem Iudice reſiduũ petere. Si quis per errorem aliud pro alio petierit, libellũ mutare poterit. Actiones omnes aut ſunt perſecutoriæ ſolidi, aut in quantum quis facere poteſt, vel in quantum habet, vt probatur in exemplis ſequentibus, in dotis reſtitutione condemnatur in quantum facere poteſt.

4 Pro intelligẽtia huius §., & ſequẽtium verſiculorum notandum eſt Primo, quod ille, qui minus ſuo debito petit, alterã partem aduerſario ſuo donare non videtur ex text. *in l.cum de indebito*, vbi Bartol. *ff.de probat.*, ibi *qui enim ſoluit nunquam ita reſuppinus eſt, vt facile ſuas pecunias iactet, & indebitas effundat. Sicq; iudex*
5 *ad ſoluendam alteram debiti partem reum condemnabit*, quã doctrinam ſingularem reputant Bart., Aret., Iaſon, & Salicet. *in l. ex toto fundo, §.ſi ita num.3.de leg.1.*, Matheſil. *ſing.115.*, Surd. *conſ.522.*, Nicaſius hic *num.1.*, Vrſill. ad Afflict. *in deciſ.142.n.3.*, & Muta *ſuper rit.cap.104.in adnot. verſ.peti-*
6 *tione ſeruata litt.G.*, Quæ quidem doctrina limitatur hic per eoſdem non procedere, quotieſcunque debitor illud peteret tamquam certum, & totius debiti complemẽtum, cui etiam applicari poteſt doctrina text. *in l. ſi ex pluribus in princ. verſ. Reſpondi*; & quod ibi notat Gloſ. *ff.de ſolut.*

7 Limitatur etiam ſi aliquis minus debito ſuo particula excluſiua, ſeu taxatiua tantum petat, V. G. ſi dixerit peto cẽtum, quæ tantum debet mihi Titius, in iſto caſu etiam ſi debi-

debitum maius ſit, attamen debitor centum ſoluendo in cœtero liberatur. Bart. *in l. cũ dos ff. rer. amot.*, Surd. *conſ.* 224. *nu.* 4. *lib.* 2., pro quo citat text. *in l. rationes Codic. de probat.*, Grammat. *deciſ.* 68. *num.* 4., & ibi Mari, & Petr. *in add.*, qui plures cumulant, Vrſill. ad Afflict. *d. deciſ.* 142. *num.* 3., & Muta *in d. cap. Rit.* 104. *d. verſ. petitione ſeruata in fin.*, Et idẽ eſt ſi dixerit recipio decem à creditore meo ex reſto, vel pro reſiduo. Pacian. *lib.* 1. *de probat. cap.* 25. *nu.* 22., *&* 23., Cancer. *variar. reſolut. lib.* 2. *cap.* 6. *nu.* 6., Aſin. *de execut.* §. 7. *cap.* 84. *nu.* 7., Valenzola *conſ.* 21. *num.* 28., Guttier. *de iuram. confirmat. p.* 2. *cap.* 5. *nu.* 3., Carroc. *de excuſſion.* 1. *q.* 2. *prin. n.* 12., Seraphin. *deciſ.* 617. *nu.* 13., quos refert, & ſequitur Didac. Mar. vbi *ſupra num.* 2. *verſ. & quod nec creditor.*

8 Secundum notandum eſt ex eo, quod ſupra dixi, quod qui minus debito ſuo petijt non videtur propter hoc cõfiteri ſe in cœtero creditorẽ non eſſe, ſiue hoc ignoranter, ſiue ſcienter fecerit, text. eſt *in l. ſi quidem C. de tranſact.*, Gloſ.; & Bartol. *in l. rationes verſ. quantitatem C. de probat.* propter hoc allegantes text. *in l.* 3. §. *cum Titio de adimen. legat.*, quod comprobãt idem Bartol. *in d. l. ſi cum dos* ſupra citata. Matheſilan., Surd., Gram., Vrſill., & Mut. *locis cit.*

9 Ex quo colligitur quod docet idem Bart. *in d. l. ſi quidem C. de tranſact.*, Quod ſi creditori dicat debitor accipe centum, quæ tibi debeo, etiam ſi creditor ei nihil reſpõdeat ꝓpter hoc ſibi nõ præiudicat, & ita tenendum eſſe ait Iaſon hic *num.* 3. aſſerens caſum notabilem eſſe *in d. l. ſi quidem*; vltra quem hoc etiam ſequũtur Salicet. *in d. l. ſi quidem Cod. de trãſaction.*, Bertazzol. *de clauſul. inſtrum. Gloſ.* 11. *clauſ.* 34., Proſper Petra *in add. ad d. deciſ.* 68. Grammatic. *n.* 3.

10 Quid ni? ſi creditor non minus debito ſuo, ſed aliud ꝓ alio petijt; an poſſit mutare libellum, & quidem antequã iſtud explicam ſcire neceſſe eſt, tres in iure noſtro differentes terminos dari ſcilicet emendare, mutare, & cumulare, qui omnes ſic explicantur.

11 Emẽdare illud proprie dicitur quãdo aliquid abſq; ſubſtantię materialis mutatione corrigitur. Bart. *in l. edita* 2. *col. verſ. pro declaratione C. de edendo*, Aretin., Ioan. de Platea, & Ioann. Fab. hic.

12 Mutare vero libellum tunc dicitur, quando eius materia alteratur. *l. iudex poſteaquam*, vbi Gloſſa *de re iud.*, vel melius ſecundum Ioan. de Platea mutare libellum eſt veteri actione relicta nouam allegare.

13 Denique cumulare multas

actiones in eodem libello cōtra eumdem coaceruare ſignificat, de qua coaceruatione tractant Cyn., Bart., Bald., Ang., & Salycet. *in d. l. edita C. de edendo*, Dynus in *capit. nullus pluribus de reg. iur. lib. 6.*, Maſtrill. *deciſ. 133. lib. 2.*, & Caſtill. *deciſ. 31. per totam.*

14 Exemplū primi eſt ſcilicet emendare. Egi contra te ad centum in libello ex mutuo actione, & poſtea volo quantitatem in libello ponere, & ducenta eadem actione petere, ac iſtud eſt proprie emendare, de quo loquitur textus noſter.

15 Exemplum ſecundi eſt nimirum mutare. Egi contra te in libello actione ex teſtamēto ad centum, nunc ex ſtipulatu actione agere volo, ſicq; alteratur libellus, de qua alteratione loquitur text. noſter, *& l. cum fundum §. fin. de vi, & vi armat.*

16 Tandem cumulare exemplum eſt. Egi contra te actione depoſiti, poſtea dubitaui, quod depoſitum probare non potuiſſem, & volo aliā actionem in libello cumulare, pro vt docet Felin. *in cap. ſignificantibus, de libell. oblat.*, & Fran. Aret. *in l. ex duobus de duob. reis, & in l. 1. C. de furtis.* De quibus omnibus ſatis abūde tractant Ang., Ioann. de Plat. *in antepen., & vltim. columu.*, Aretin., & Ioann. Fab. hic.

17 Quibus bene perceptis redeo ad quæſitum, & dico clare *ex verſicul. ſi quis aliud* conſtare creditorē, qui aliud pro alio petijt in libello, illū mutare poſſe, vt conſtat ex illis verbis in principio, ibi, *Si quis aliud pro alio intēderit nihil eum pereclitari placet, ſed in eodem iudicio cognita veritate errorem ſuum ei corrigere permittitur.*

18 Quæ quidem doctrina de iure antiquo procedit, etiam in veteri cauſſa, in qua per hunc textum nō cogitur perſiſtere, attamen de iure nouo perſiſtere bene cogetur, vt in *§. omnem authētico de litigioſis, & l. fin. Cod. ad Velleian.*, quod comprobatur etiam de iure canonico, vt *in cap. praterea,* vbi Gloſſa *in fin. extr. de dilat.*, quam refert idē docens Angel. *in d. Auth. in princip.*, quæ omnia intelligenda ſunt ante litem conteſtatam, poſt quam libellus mutari nequit. Roman. *conſ. 381. nu. 2.*, Tuſch. *cōclusione 395. littera H. n. 16.*, Coſta, Bolognet., Turr., & Paz apud Giurb. *deciſ. 103. nu. 2.*, antequam Afflict. *deciſ. 60.*, & hoc ſi eius materia alteratur, ſi vero tantum actio vel cauſſa mutetur. (V. D. ſi egi actione ex empto, & poſtea volo ex donatione agere,) tunc hoc mihi licebit etiam poſt litem cōteſtatam. Borell. *in ſum. deciſ. to. 1. tit. 49. de libell., & eius oblat. nu. 99.*, Capicc.

picc. Latr. *deciſ.* 120., *eademq; final. nu.* 23., ſecundum quam intelligentiam loquitur text. in §. noſtro ſupra relatus.

19 Quid autẽ dicẽdum erit, ſi ille nec minus, nec plus, nec aliud pro alio petijt, tamen id quod non erat contra ſe in libello affirmauit, an per hãc ſimplicem confeſſionem libellans ſibi præiudicet.

20 Et quidem quod ſibi præiudicet aſſerunt tres ſingulares textus, quorum primus eſt *in l. poſtquam liti C. de pactis*, ibi, *nulla ratio permittit*, ſecundus *in l. cum precum C. de liberal. cauſ.*, ibi, *ſupplicaſſe te intelligis*; Et tertius *in l. Rura C. de omni agro deſert. lib.* 11., ibi, *firmiter perdurabunt nullam habentibus curialibus copiã repetendi.*

21 Quam doctrinam amplexi ſunt Bart. *in l. certum* §. *ſi quis abſente ff. de confeſſis*, Bald., & Salicet. *in d. l. cum precum*, & *in d. l. rura*, & Antonius de Butrio *in cap. fin. de confeſſis*, Pariſ. *conſ.* 24. *nu.* 10. *lib.* 3., Menoch. *conſ.* 496. *num.* 7. *lib.* 5.,

Contrariũ tamen ſuadetur ex text. *in l. qui familiæ ff. famil. erciſcund.*, quem text. ſingularem reputant, & ita tenẽdum eſſe docent Speculat. *in tit. depoſ.* §. 7. *verſ.* 11., Bartol. *in l. in hac ſcriptura nu.* 16. *ff. de donation.*, Cyn., & Bald. *in l. ſi magnum in fin. C. qui accuſar. poſſ.*, Idem Bald. *in d. l. cum precum C. de liberal. cauſſ. in l. ex his C. de milit. teſt.*, & *in l. prima Cod. de falſ. cauſ. adiect. legat.*, Imol. *in d. l. ex hac ſcriptura num.* 8., & Anton. de Butrio *in d. cap. fin. de confeſſ.*

22 In hac materia vtraq; ſententia veriſſima eſt, ſi illud dictũ obſeruemus diſtingue tẽpora, & concordabis ſcripturas. Prima enim ſententia poſt litem conteſtatam locum habet, tunc enim libellãtis aſſertio probationem inducit; (quamuis contrarium probari poſſit, vt notat Bartol. *loco ſupra citato*,) & aliquando in arbitrio iudicis ſit, vt docet Romanus *conſ.* 157., cui applicari poteſt ſingularis textus, quem nemo in hac materia citat *in l. cum putarem*, vbi idem Bart. *ff. famil. erciſcund.*

23 Secunda vero ſententia ante litem conteſtatam procedit; tunc enim locus eſt pęnitentiæ, vt docent Bartol. *in d. l. ex hac ſcriptura d. num.* 17., Bald. omnino videndus *in d. l. prima C. de confeſſis*, Iacob. de Bellouiſo *in d. l. cum precum C. de liber. cauſſ.*, & Immol. *loco citat. n.* 8.

24 Secundũ quam diſtinctionem prædictæ concordantur opiniones, remanetq; concluſum, quod libellantis cõfeſſio ante litem conteſtatam nihil ei nocet, poſt vero maxime, & ita tenendum eſſe docent Soccin. Sen. *conſ.* 41. *nu.* 14.

nu. 14. *lib.* 1., Andr. Gaill. *obſeruat.* 74. *nu.* 4. *lib.* 1., quos, & alios refert Coſt. *de re integr. diſtinct.* 85. *numer.* 2., & 3. Quamuis Romanus *d. conſ.* 157. iudicis arbitrio ſtare affirmet, ſi prædicta confeſſio noceat, vel non, quam Romani ſententiam piam eſſe apparet, ſed non omnino veram, niſi ſecũdum diſtinctionem ſupradictam procedatur.

25 Hinc notandum eſt, quod in regno noſtro ſola confeſſio dominij tranſlationem nõ operatur, vt is, qui dominus non eſt, dominus efficiatur. Caſtill. *deciſ.* 62. *nu.* 5., & ita de iure communi eſſe docent Bart., & Iaſon *in l. cum falſa* per eum text. *C. de iur., & fact. ignorant.*

26 Ex quo habetur primo huius dicti limitatio, nempe quod libellantis aſſertio ſibi non noceat etiam poſt litem conteſtatam cum narratiua, ſeu enuntiatiua eſſet, V. G. ſi dicerem me mutuaſſe Titio decem ſeij hæredi, nã propter hoc non videor confiteri illũ hæredem ſeij eſſe. Bald. *in d. l. qui familiæ*. Tamen pro iſtius limitationis veritate vidẽdum eſt quicquid dicunt Bartol. *in d. l. ex hac ſcriptura*, & idẽ Bald. *in l. ex his verbis vltim. col. Cod. de reſtitut. Milit.*

27 Et ſecundo colligitur alia eiuſdem dicti limitatio, ſcilicet, quod libellantis aſſertio ſibi non noceat cum notarij, vel alterius tertij manu ſcripta eſſet, ſed ſi ſua noceret. Imol. *in l. ſi cautio de fid. inſtrument.*, & Aret. hic. reiectis ſecundum hanc ſententiam contrarium tenentium opinionibus, inter quos connumeratur etiam Iaſon hic *nu.* 7. prędictam Imol., & Aretin. improbans ſententiam, citatq; pro ſua opinione textum *in l. Diuus Pius ad l. Corneliam de falſ.*, quem text. dicit Iaſon

28 aſſerere, quod nihil attinet quo ad præiudicationem, ſi quis ſua, vel aliena manu libellum conſcripſerit, quod dictum *in d. l. non inuenio.*, Ob cuius maiorẽ claritatem verba text. hæc ſunt, *Diuus Pius Claudio reſcripſit pro menſura cuiuſq; delicti conſtituendum in eos, qui apud iudices inſtrumenta protulerunt, quæ vera probare non poſſunt, aut. ſi plus eos mæruiſſe videatur., quã ex forma iuriſdictionis pati poſſunt, ut Imperatori deſcribatur extimaturo quatenus cohęrceri debeãt., ſed Diuus Marcus cum diuo fratre ſuo pro ſua humanitate hanc rem temperauit, vt ſi, (quod plerumq; euenit) per errorem huiuſmodi inſtrumenta proferantur ignoſcatur eis, qui tale quicquam protulerint.*

29 In quo textu quod dicit Iaſon clare non inuenitur, cum loquatur in eo, qui inſtrumenta quæ protulit vera eſſe non oſtenderit. Attamen

dici

dici poteſt, quod cum text. ſimpliciter loquatur in illis verbis, *qui apud Iudices inſtrumenta protulerunt*, argumentum Iaſonis procedere, ſicq; ait Iaſon, quod con-
30 demnatur ille, qui inſtrumēta protulit ſua, vel aliena manu conſcripta, quæ vera eſſe poſtea non probauit, Sed hæc obiectio ſoluitur ex eo, cum
31 in odioſis ſub generalitate omnis caſus non compræhēdatur. *l. interpretatione ff. de pœnis.* Et ſic dicta Iaſonis interpretatio, vt iniqua reijcitur,
32 nā in odioſis, vt ſupra dixi, generalis regula reſtringitur, vt ꝓcedat tātū in fauorabili caſu.

Mihi tamen his non obſtantibus Iaſonis, & ſequacium opinio verior quam Prima videtur, non ex ſupradicta ratione, ſed ex eo, quia præſumitur inſtrumenta illa proferentis voluntate fuiſſe deſcripta. Alex., Ioann. Andr., Bald., Decius, Iaſon, & alij, quos referens ſequitur Pariſius *conſ.* 47. *nu.* 4. *volum.* 1.

His ſic ad textus cognitionem præmiſſis, ad Gloſſarum explicationem deuenio, &
33 Capio Gloſſam in *verſ. in iuditio*, ex cuius dictis oritur illa famoſa quæſtio nimirum, an Iudex iudicare debeat ſecundum ſuam conſcientiam, an vero ſecundum allegata, & probata.

34 Quæ quidem quæſtio hac diſtinctione reſoluitur, ſcilicet aut quod habet iudex in ſua conſcientia ſibi notum eſt vt iudici, & ſic ſecundum ſuam conſcientiam iudicare debet ex actis coram eo, vt iudice factis. *l. ſi irruptione* §. *ad offitium ff. finium regund.*, aut id, quod iudex in ſua conſcientia habet ſibi vt priuatæ perſonæ notum eſt, ſicq; ſecūdum allegata, & probata iudicare debet, non vero ſecundum ſuam conſcientiam. *l. illicitas* §. *veritas ff. de off. Præ-*
35 *ſid.*, nec iudex in hoc quicquā peccat, pro vt determinat Sūmus Pontifex in *cap.* 1. *extra de off. ordinarij.*, vbi Iudex iudicans ſecundum legem non peccat, etiam ſi in contrariū ſit conſcientia ſua, quod etiā ſuadetur exemplo Saluatoris noſtri, ꝗ tradidit dictus Pōtifex *in cap. deus Omnipotens* 2. *quæſt.* 1., idem docet Felinus *in cap. paſtoralis* §. *quia vero de off. delegat.*, Bart., & alij *in*
36 *d. l. illicitas.*, ſi vero contrariū faceret, peccaret, vt docet Diuus Thomas 2. 2. *quæſt.* 67. *art.* 2.

37 Quid autem dicendum, ſi iudex infallēter vidit, & indubitanter ſcit, quod Titius Sēpronium occidit, attamen ex actis plene conſtat Angelum occidiſſe ſempronium, verum ſi iudex poteſt contra propriā conſcientiam Angelum condemnare, maxime ſi pœna corporalis veniat imponēda?

Hoc

38 Hoc dubium valde controuertitur per doctores tam noſtros, quam Canoniſtas, & Theologos, & quidem omnes dicunt, quod talis iudex quantum poſſibile eſt ab iſto iudicandi onere ſe ſubleuet, & ſi poteſt alij cauſſam deleget, vel Principem roget, vt ipſum ab illa cauſſa remoueat, aut talis iudex parti dicat, q̃ à Principe eum in teſtem dari petat, ſicq; iſta eſt tacita remotionis cauſſa. *cap. dilecto*
39 *de teſtibus*; Quod ſi iſtæ non admittantur diligentię, iudex ſemper ſecundum allegata, & probata, etiam contra propriã conſcientiam iudicare debet, quod in vtroq; foro procedit.

40 Nec iudex ex eo, quod iudicare ſecundum allegata, & probata contra ſuam conſciẽtiam iuſtum ipſi non videatur, poteſt à iudicandi offitio ſe abſtinere tam ex forma iuris, quam Regiæ Pragmaticæ *tertiæ ſub Titulo de recuſat. iud.*, q̃ præter alios docuit Caſtill. *deciſ. 94. n. 1.*

Quam concluſionem firmant Speculat. *in tit. de notor. crimin. §. fin. verſ. 9., in tit. de ſent. §. generaliter verſ. idem ſi debet, & in tit. de alleg., & diſputat. §. ſatis clare verſ. vt autem, & verſ. idem ſi*, vbi Ioan. Andreas *in add.*, Baldus *in d. l. ſi irruptione §. fin. ff. finium regund.*, Abb. Panormit., & Anton. de Butrio *in d. cap. 1. de off. Ordin.*, Idem Antonius *in cap. veſtra in fin. extr. de cohabit. cleric. & mulier.*, Innocent. *in cap. venientes de iureiurãd.*, Ancharan. *in Repet. c. canonum inſtituta de conſtitut.*, *idẽ in cap. poſſeſſor colum. 20. de reg. iur. in 6.*, Angel., & Imol. *in l. à diuo pio in principio de re iud.*, Florentinus *in l. 1. C. de indicta viduitat. tollend.*, Tuſchus. *in verb. iudex concluſ. 398. tom. 4. fol. 725.*, *aliàs 225.*, Caſtill. *d. deciſ. 94. in fin.*, & hanc ſentẽtiã ex D. Thom., Couarruuias, Claro, Abulen., Sot., Nauarr., & infinitis alijs, quos refert, veram, & communiſſimam dicit Scaccia *de ſent., & re Iud. Gloſ. 14. q. 4. nu. 4.*

41 Hinc ſciendum eſt, quod ſi iudex ſtans ad feneſtram palatij Titium interficere ſeruum vidiſſet, ſi Titius nunquam delictũ confeſſus eſſet, nec per teſtes id potuerit ꝓbari, non debet ipſum Titium ad mortem condemnare, quia non vt iudici, ſed vt priuato ſibi notum eſt. Viuius *deciſ. 178. lib. 1.*, Giurba *deciſ. 99. nu. 10., & 11.*, & Maſtrill. *deciſ. 151. nu. 36. p. 2.*

42 Ex quibus omnibus duo notatu digna inferuntur. Primum ſcilicet eſt, quod Papa, Imperator, Rex, vel Princeps abſolutus ſemper debent cõdemnare ſecundum ſuam cõſcientiam, quam ex actis, vel ex alia cauſſa habent, & contrafacientes peccant ſecundum Theo-

Theologos. Innocent. *in cap. eum inter extr. de electiõn.*, Bart. *in l. vnica in fin. Cod. vt quod deſunt aduocat.* Quod præter eos docuerunt Cynus, & Bald. *in l. reſcripta. Codice de precib. Imper. offeren.*, Decianus *Reſponſ.* 18. *num.* 267. *lib.* 1., & Raudenſ. *conſ.* 21. *lib.* 1. *num.* 31., hocq; magis in noſtris Proregibus procedere debere ait Caſtill. *decif.* 14. *num.* 30.

43 Secundum eſt, quod executor ſententiam exequi debet, etiam ſi contra ſuam ſit conſcientiam. *cap. paſtoralis* §. *quia vero*, vbi Anton. de Butr. *de offic. deleg.*, Quia cum merus ſit executor, regulariter cauſſæ cognitionem non habet. *l. ſi vt proponis*, *& l. executorem*, vbi Gloſ., & Bald.

44 *C. de execut. re. iudic.*, & hoc in cauſa ciuili procedit, ſecus autem in criminali; maxime vbi pæna corporalis veniat imponenda. Bart. *in l.* 1. *in fine ff. de quæſtionibus*; quia talis executionis damnum irreparabile eſt, conſequenter dicta ſententia ex abrupto exequutioni mandanda non eſt. argumento text. *in l. ſi quis per vacationem*, vbi Gloſ. *C. de appellat.*, hocque ſingulariter notant Paul. de Eleazzarijs, & Petr. Ancharan. *in clem. Paſtoralis extra de re Iud.*, & Bald. *in l. auditor C. de Epiſcop. aud.*, Quæ dicta ſatis ſufficiant pro præſentis §. cum ſequentis verſiculi explicatione.

Nunc ad explicandũ accedo verſiculum *Sunt præterea.*

45 Pro cuius explicatione quattuor notanda ſunt, quibus benè intellectis eius doctrina facile percipietur. Et Primo notandum eſt Patrem, & Dominum pro filio, & ſeruo in ſolidum obligatos non eſſe, prout dixi in ſuperioribus paragraphis. text. *in l. quoties* §. *ſi ſemel.*, vbi Gloſ. *verb. vniuerſum*, ibiq; etiam Paul. de Caſtr. *ff. de pecul.*, & text. *in l. ſi quis reum* §. *idem Iulianus verſ. huic*, & quod ibi notat Bart. *ff. de liber. leg.*, quos textus ſingulares reputant Nicol. de Neapol., & Iaſ. hic *nu.* 1., atq; iſtud in cęteris textus noſtri exemplis nõ procedit. Tenentur tamen in ſolidum Pater, & Dominus pro ſeruo, & filio in eorum peculijs. Aret., Io. de Platea, Nicol. de Neapol., & Io. Fab. hic.

46 Hinc eſt quod ſi Pèculiũ filij, vel ſerui minus ſit, quam eorum debitum Dominus, vel Pater non tenebuntur, niſi in quantum vires peculij ſubſtinent, quod etiam alibi dixi ex text. *in* §. *præterea infra quod cum eo, qui in aliena poteſtate eſt.*, Hoc tamen limi-

47 tatur non procedere ſi Pater, vel Dominus in dolo ſint, quia tunc vltra peculij vires teneantur. *l. in bonæ fidei ff. de pecul.*, argumento à ſimili deducto *ex l.* 4. §. *interdum*, *&* §.

quamquam, l. cum qui ff. quod cum eo, & in l. ſi rerum ff. de re Iudic., quod etiam in marito procedit, qui dolo facit quod mulier minus poſſet. *l. etiam filios §. licet in dotalibus*, vbi Alex. *ff. ſolut. matrim.*, & de reliquis circa hanc materiam dico, pro vt *ſupra* dixi in §. *actiones de peculio.*

48 Secundo notãdum eſt expenſas neceſſarias ipſo iure dotem minuere, vt expenſis compenſatis tanto minus dos intelligatur eſſe. Specul. *in tit. de expenſ. §. 1. in princ.*, Bart. *in l. diuortio §. impendia ff. ſolut. matrim.*, & *in l. fundo ff. de reiuendic.*; intellige tamẽ de neceſſarijs, & vtilibus impenſis, ſecus autem de voluptarijs. *l. impenſæ, l. voluptariæ, & l. quod dicitur §. fin.*, cum *l. ſequent. per totum titulum ff. de impenſ. in reb. dotal.*, Afflict. *deciſ. 359. nu. 2.*, vbi Addi., Tepat. *variar. reſolut. tit. 273. in princ. tom. 1.*, Gomez *ad ll. Tauri 50. nu. 51.*, Corn., Palat. de Rub., & Anton. Fab. apud Ripoll. *variar. reſol. cap. 10. num. 108.*

49 Tertio notari oportet, quod Pater à filio, Patronus à liberto, donans à donatario, & ſocius à ſocio petere nõ poſſunt, niſi in quantum eorum vires ſubſtinent. *l. in actione ff. pro ſocio*, & iſtorum ratio eſt, Primo in Patre hoc ius de iure naturæ procedere videtur argumento text. *in l. alimenta de liber. agnoſc.*, & *in l. ſi quis à liberis ff. eod.* Speculat., Rol., Rodul., Anton. Amat., Aretin., Gomez., Tiraquel., Maſcard., Gaſpar Beat., Ant. Monach., Dyn., Vaſq., & alij, quos refert, & ſequitur Caſtagna *in tract. deducto ne egeat. qu. 5. num. 1.*, Laderch. *conſil. 30. num. 9.*, Surd. *de aliment. p. 1. q. 78. n. 3.*

Et quod dictum eſt in patre procedit etiam in auo, & in omnibus aſcendentibus vtriuſq; ſexus. Vincent. de Franch. *deciſ. 164. num. 13.*, & *ſeq.*, Ioan. Vincent. de Ann. *in alleg. 102. num. 7.*, Surd. *in tract. de aliment. tit. 1. quæſt. 78. num. 4.*, quos refert, & ſequitur Paſchalis *in tract. de virib. Patr. poteſt. par. ſecunda cap. 9. num. 13. 14.*, & *15.*

50 Secundo in ſocio propter fraternitatis rationem priuilegium iſtud locum habet; Inconueniens enim videtur vnum ſocium eſſe pauperem, alium verò diuitem. *l. verum in princ. ff. pro ſocio.* Vincent. de Franch. *deciſ. 164. num. 8.*, Brun. *de ceſſion. bonor. qu. 24. p. 4. princip. num. 1.*, Surd. *de alim. quæſt. 78. par. 1. num. 9.*, Anton. de Amat. *deciſ. 16. nu. 21.*, Molin. *de contract. diſput. 115. num. 5.*, Caſtagn. qui eos refert, & ſequitur *in tractat. deduct. ne ege. qu. 13. num. 3.*, Guttier. *de iuram. confirm. p. 3. cap. 15. num. 1. 12.*, & *13.*, Eſcobar *de ratiocin. cap. 35.*

num.

num. 11., Rendin. *in tract. prompt. recept. ſentent. tit.*107. *de ſocietat. num.*7., Ex quo infertur, quod ſocius ſocietatem negans priuilegium iſtud negare videtur; tamen ſi poſt litem conteſtatam. *l. ſi vſus* §. *fi. ff. pro ſocio.* Hoinotom., Molin., Palat. de Rub., Surd., & alij apud Caſtagn. *d. quæſt.* 13. *fallent.* 2. *per tot.*

51 Tertio in Patrono hoc etiã procedit reſpectu beneficij libertatis, qui à liberto amplius conueniri non poteſt, quàm ſecundum eius vires. Gloſ. *in cap. piæ mentis* 21. *qu.* 6., Petr. Royſi. Maur. *deciſ.* 3. *nu.*403., Laderch. *conſ.* 30. *nu.* 9., Amat. *dicta deciſ.* 16. *num.* 16., Dyn., Surd., Io. Corraſ., Ant. Monach. apud Caſtagn. *in d. tract. quæſt.* 5. *ampliat.* 1., Mut. *deciſ.* 94. *poſt nu.*27.

52 Quarto deniq; in donatore, hoc amplius procedere videtur, quam in cœteris; In ipſo enim æs alienum deducitur, & propter ſuam liberalitatem pingius prouidetur. *l. ne ex liberalitate ff. de re Iudic.* Caſtagn. *in tract. deduct. ne egeat. qu.* 12. *num.* 4., Muta *dicta deciſ.* 94. *num.* 27., Giurb. *deciſ.* 45. *nu.* 11.

53 Quæ omnia ampliantur Primo procedere in Domino feudi, & Vaſſallo. §. *primo authentico de natur. feudor. collat.* 1. Surd., Iſern., Petr. de Gregor., Afflict., & alij pænes Caſtagn. *in dicto tractat. qu.* 5.

54 *ampliat.* 3. *num.* 19., Secundo in patrino, & filiolo, quia quiſq; diligere debet eum, quem leuauit ex fonte, ſicuti Pater. *cap. illa diligere* 3. *qu.* 6.,

55 Surd. *in tract. de aliment. tit.* 1., *quæſt.* 11. *num.* 11., Tiraquell. *in repetit. l. ſi vnquam C. de reuocandis donation. in verb. ſuſceperit liberos num.* 27., Gaſp. Baez. *in tract. de inop. debit. credit. addic. cap.* 17. *num.* 39., quos vide apud Paſchal. *in tractat. de virib. patr. poteſtat. cap.* 9. *nu.* 15., Tertio in Prælato reſpectu ſubditi, quia eſt tanquam miles Dei. *l. miles de re Iudic.*,

56 Quarto tandem in Doctore quo ad ſcholarem, vt notatur *in l. medicos Cod. de Profeſſor., & medic. lib.* 10., Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 39. *num.* 13., & 78. *per tot.*; & Mut. *ſuper Rit. cap.* 190. *in annot. verb. maritus.*

Deniq; quarto notandum inſurgit pro huius verſiculi

57 complemẽto compenſationis beneficium ex bono, & æquo proceſſiſſe, ſicuti & moræ purgationem. *l. ſi ſeruum* §. *ſequitur de verbor. oblig.*, & quod notant DD. *in l.* 1. *in principio de iuſt., & iur.*, In quibus tamen caſibus dicta compenſatio procedat, ſicuti & moræ purgatio tradit Abb. in *cap. bonę fidei*, & ibi Gloſ. *in fin. extra depoſiti.* Per quæ omnia remanet expeditus præſens verſiculus *Sunt præterea.* Et ad explicationem ſequen-

tis Verſiculi *Item ſi de dote* traſeo. Pro cuius intelligentia duo tantum ſcienda ſunt,

58 & Primo quod maritus filios habens, & familiam, quos de neceſſitate educare debet, in dotis detractione ſuorum filiorum, ac familiæ conſideratio ad hoc ne egeant haberi non debet. ita notat Aretin., Io. de Platea, & Io. Fab. hic.

Contrarium tamen apparet ex text. *in l. ſi quis à liberis §. non tantum*, *& in l. 2. ff. de vſu, & habit.*

59 Mihi tamen hoc modo diſtinguendum eſſe videtur, prout diſtingunt Aretin. hic *num. 6.*, & Io. Fab., nimirum quod aut iſti ſunt filij cõmunes, & tunc in deductione dotis facienda per matrem, vel per eius hęredes habenda eſt ratio ne egeant, quod ſi eſſet alia mariti familia, iſta ratio procedere non debet, & ita intelligenda eſt doctrina Io. Caſtagn. *in tract. deduct. ne egeat q. 1. nu. 6.*

60 Ex quo corollariè colligitur videndum, an non tantum mulieri inter eius filios pro dote agenti, verum etiam ſi alius pro ea agat, maritus iſtud habeat priuilegiũ, quod quidem hac diſtinctione ſoluitur, ſcilicet aut maritus prõmiſit dotem, aut id quod debet mulieri, & tunc habet beneficium, quia quod debet in effectu promiſiſſe videtur, aut prõmiſit certam quantitatem tantum, & tunc dicto non gaudet priuilegio. *l. ſi prior*, vbi Gloſ., Bart., & Cuman. *ff. ſolut. matrim.*, & ita concluſionẽ hanc intelligit Caſtagn. ex doctrina Viuiani, & aliorum *in d. tract. deduct. ne egeat qu. 1. num. 39.*

61 Hinc infertur circa iſtam dotis deductionem, quod perſonarum è habenda ratio, quia ſi maritus ruſticus ſit ſatis eſt, vt ei alimẽta relinquãtur panis, cœpæ, caſei, & ſimilium. Gloſsa *in l. ſeruis vrbanis de legat. 3.*, Iacob. de Aren., & Alber. de Roſat. *in l. ſi maritus in id ff. ſoluto matrimonio* allegantes text. *in l. Tutor ſecundum dignitatem de adminiſtrat. Tutor.*, *in l. prima §. mulier.*, *in l. habitatio*, *& in l. ſeruus de ventr. in poſſeſſ. mittend.*, Caſtagn. *in trac. deduct. ne egeat. quæſt. 1. ampliat. 1. num. 6.*

62 Quod ſi eſſet maritus nobilis, vel ſi vt talis æſtimaretur, eius perſonę, ſuorumq; famulorum habenda eſſet ratio. Raphael. Cuman. *in d. l. ſi maritus in id ff. ſolut. matrimon.*, Ibique etiam Ioan. de Imol., quos citat Aret. hic *num. 8.*, & vide ſuper hac materia quod latiſſime ſcripſit Paſchal. *in tract. de virib. Patr. poteſtat. p. 2. cap. 9. a nu. 29. vſq; ad 34.*, Et quoad famulos priuilegiũ iſtud nobili marito cõpetit, dedecet enim, vt nobilis ſibi ipſi ſeruiat; ei tamen hoc caſu

ſu alimenta debentur non ad abundantiam, ſed ſecundum congruentiam, eiuſq; perſonę qualitatem. Molteſ., Surd., Deci., Cagnol., Monach., & alij, quos refert, & ſequitur. Caſtagn. *in d. tract. deduct. ne egeat qu.1.ampliat.1.a num.3. vſq; ad 5.*

63 Tandem ſecundo ſciendũ eſt, maritum priuilegiũ iſtud deducto ne egeat propter reuerentiam maritalem habere, adeo vt nec per eum poſſit iſti benefitio cum iuramento renunciari, quod non ſolum in dote, verum etiam in dotario procedit. Matheſilan. *ſing.* 261., Caualcan. *deciſ.*21. *num.*10.*p.*4., Afflict. *deciſ.*222. Barz.*deciſ.* 56.*nu.*19., Anell.de Bottes *in addict. ad Conſuetud. Neapol.in uerb.limita fol.*234., Cęphal. *conſ.*300.*nu.*33., Vincent. de Franch. *deciſ.*164.*nu.* 4., *&* 13., Couarruuias *in cap. quamuis pactum de pact.in 6. in 2. p. relection. in princip. ſub nu.*4. *verſ. poſtremo ex hac*, Anton. Gomez *in l.*53. *Tauri nu.*49., Maſtrill. *deciſ.*93.*num. nu.* 1. 2., *&* 3., Paſcal. *in d. tract. de Virib .patr. poteſtat. d. p.*2. *c.*9.*n.* 26.

64 Quam concluſionem in duobus limitatur caſibus (& ſi alij eam in pluribus limitẽt.) Primus eſt, quando dotis reſtitutio fieri debeat extraneo dotanti. Maſtrill. *d. deciſ.* 93. *per tot.*, Paſchal. *d. tractat. de Virib.patr. poteſt. dicta par.*2.*d. cap.*9.*num.* 29., Pro qua limitatione videnda ſunt quę tradit Couarr. *in d. cap. quamuis de pactis. in 6. in dicta ſecunda part. relect. loco prædicto.*

65 Secundus eſt quando maritus ob eius inopiam conſtãte matrimonio conuenitur ad dotis reſtitutionem. Surd.*de Aliment. Tit.*1. *quæſt.*78. *num.* 41., & Paſchal. *in d. tract. nu.* 28., qui dicit hanc limitationem intelligendam eſſe ſecundum tradita à Giurb. *in deciſ.*16. *nu.*2., & Caſtill. *in deciſ.* 25. *per tot.*, ad quos me refero.

Quæ omnia dicta amplio benefitium iſtud in patre filiam, & fratre ſororem vtrinq; coniunctam dotante locum etiam habere, ſcilicet quod non conueniantur, niſi in quantum facere poſſunt, habita ratione ne egeant. Thæſaur. *deciſ.*119.*num.* 2., *& deciſ.*153. *num.* 5., Anton. de Amat. *deciſ.* 16.*num.*10., Surd. *de aliment. d. tit.*1. *dicta quæſt.* 78.*num.*6., & ita ſeruari dicũt Giurb. *deciſ.* 45. *num.* 14., & Ioann. Caſtagn. *in tract. de benef. deduct. ne ege. quæſt.* 13. *num.* 28., Cuius rationem ponunt Fontanell. *de pact. nuptial.clauſ.* 5. *Gloſ.*3.*num.*25., & Muta *deciſ.*94.*num.*27. Et hoc intelligendum eſt non ſolum in patre vxoris, verum etiam in patre mariti, qui inſimul cum filio ad dotis reſtitutionem nurui ſe obligauit, tam

con-

conſtante, quã ſoluto matrimonio. Marc. Ant. de Amat. *d. deciſ.* 16. *n.* 2., Barboſ. *in l. maritum n.* 59. *ff. ſolu. matrim.*, Paſcal. *d. tract. de uir. patr. poteſt. d. p.* 2. *d. cap.* 9. *n.* 21., Et quid diſpoſitum ſit circa hoc per *Cõſtit. Neapol.* vide Afflict. *in deciſ.* 222., & Vrſill. *in add. num.* 9.

66 Quod beneficium non tam patri vxoris, & mariti, verum etiam eorum fideiuſſoribus prodeſt. Anton. Gam. *in deciſ. Luſit.* 25. *per tot.*, ſed hoc intellige ſecundum ea, quę docet Barboſa *in d. l. maritum nu.* 82.

Limitandam tamen hanc concluſionem eſſe cenſeo, cum ſocer in dolo verſatus ſit. dolo. n. hoc beneficium amittitur. *l. etiam §. licet*, vbi Bart. *ff. ſol. matr.*, Vincent. de Frãch. *deciſ.* 164. *n.* 11., Gaſp. Thæſaur. *in add. ad deciſ.* 119. Anton. Thæſaur.

§. VIGESIMVSNONVS.

SED ET SI QVIS. CVM VERS. FIN.

S V M M A R I A.

1 *§. Continuatio.*
2 *Eiuſdem diuiſio.*
3 *Eiuſdemq; Summarium.*
4 *Hodie compenſatio debitum petitum extenuat.*
5 *Hodie in regno noſtro in contractu cenſus iuxta formam bullæ, & regiæ pragmaticæ non admittitur cõpenſationis exceptio.*
6 *Pragmatica in contractu cenſus realem ſolutionem debere eſſe diſponit.*
Vbi realis ſolutio requiritur, cõpenſatio non poteſt opponi.
7 *An bonis cedens a naturali, & ciuili obligatione ſit exẽptus. cum n.* 8. *&* 9.
10 *Cedens bonis ſi ad pinguiorem perueneri fortunam ex integro poteſt conueniri.*
11 *Cedens bonis ſi ad pinguiorem peruenerit fortunã, an in ſolidum poſſit conueniri.*
12 *Et quid in nouis creditoribus.*
13 *Filiusfamilias pro debitis, quæ in patria poteſtate contraxit, non poteſt in ſolidum con-*

conueniri.

14 *Et quid in eo, qui in alterius fraudem bona ſua alienauit, ſi poſta quod bonis ceſſit, ad pinguiorem peruenerit fortunam. cum n. 15., & 16.*

17 *An bonis cedens omnia bona ſua indicare teneatur, ita vt quod ſi omnia non indicet, iſtud ceſſionis perdat benefitiũ. cum nu. 18., & 19.*

20 *Debitor in carcere propter ſua debita detrudi non poteſt, & quando.*

21 *Cuilibet creditori indultum eſt, vt bonis cedere poſſit.*

22 *Quod non ſolum in maſculo, verum etiam in fęmina procedit. cum nu. 23.*

24 *Debitor bonis cedere non poteſt, quando debitum non agnouit, nec id confeſſus eſt.*

25 *Idem procedit in eo, qui bona occultat.*

26 *Idem in eo, qui ad factum obligatus eſt.*

27 *Idem in eo, qui ex delicto, vel quaſi tenetur.*

28 *Idem in fiſci debitore.*

29 *Idem in eo, qui bonis cedit, nè publicis fungatur muneribus.*

30 *Idem in eo, qui a principio debitum negauit, & poſtea conuincitur, vel condemnatur.*

31 *Idem in eo, qui malitioſe, & in creditorum fraudem omnia bona ſua diſtraxit.*

32 *Idem in eo, qui in tempore, quo contraxit, ſciebat ſe non eſſe ſoluendo.*

33 *Idem in eo, qui ſub ſpe huius benefitij debita contraxit.*

34 *Idem in eo, qui tam bona habet, ut creditoribus ſufficere poteſt.*

35 *Idem in deportato, & bannito.*

36 *Ceſſio bonorũ principali debitori cõceſſa fideiuſſoribus nihil prodeſt.*

37 *Debitor an poſſit iſti benefitio renuntiare, etiã cum iuramẽto.*

Compenſatio alterius debiti minime poteſt opponi in uectigaliũ exactione. vide poſt n. 6.

Compenſatio in debito ſociali nõ poteſt opponi cũ debito nomine proprio, vel diuerſarũ rationum. vide ibid.

CVM in præceden-
1 tibus Paragraphis
Imperator tracta-
re incæpiſſet de
his, qui conueniuntur in
quantum facere poſſunt, & in
illis ſuum tractatum non per-
feciſſet, merito in his ſequẽ-
tibus illum expedire inten-
dit; iure igitur ponitur præ-
ſens §. *final. cum verſ. ſequenti.*
2 Qui quidem in tres diui-
duntur partes, in quarum pri-
ma dicti modi ponuntur, in
ſecunda quod ratione com-
penſationis ſępe minuitur in-
tentio actoris aſſeritur., in
tertia tandem, & vltima
dicitur, quod bonorum ceſſio
impedit ne fiat in ſolidũ con-
demnatio. ſecunda ibi cõpẽ-
ſatio, tertia ibi cum eo quoq;
3 Hoc tamẽ modo in ſummã
reducuntur, In his quattuor
caſibus reus condemnatur in
quantum facere poteſt. Ratio-
ne

ne compenſationis ſępe minuitur intentio actoris, & bonorum ceſſio impedit ne fiat in ſolidum condemnatio.

Quattuor iſtos caſus,qui in iſto ponuntur §. ſupra benè explicaui, ideo iſto §. *ſed & ſi quis* relicto ad ſequẽtes verſiculos explicandos, ſcilicet, *ad verſiculum compenſationes*, cum *finali* deuenio.

4 Hodiè compenſatio debitum petitum extenuat,tuncq; debitor in reliquis condemnabitur, nimirum quod vltrà ſupereſt ex compenſatione, vt *ſupra* explicaui *in* §. *bonę fidei*, & notat etiam Gloſ. *in verſ. ipſo iure*, ſicq; communiter per Doctores affirmatur. Afflict. *deciſ.* 121. *nu.* 1. *&* 4., Oſaſch. *deciſ. Pedamontan.* 92. *nu.*16., quæ quidẽ compenſatio vnicuiq; actioni opponitur excepta illa depoſiti, quæ etiam locum habet tam in bonæ fidei, quàm in ſtricti iuris contractibus, pro vt notãt DD. *ſupra in d.* §. *bonę fidei*, & Nicol. de Neap.hic., Aloyſ. de Septimo *ſuper cap.Rit.*104. *verſ. compenſari*, Percoll. *in cap.* 114. *eiuſdem Rit. in princip.*, Cumia *ibid.ordine ſuo cap.* 19.*num.* 20., & Mut. *in dicto cap.Rit.*114.*nu.*6., Quam concluſionem vnanimiter ſupradicti Doctores limitant non procedere in depoſito ficto, improprio, vel confeſſato, quibus addo Rip. *in l.* 2. *ff. ſi cert. pet.*, Cagnol. *in l.contractus nu.*21.*de reg. iur.*, Soccin. *conſ.*143.*vol.*1., & vtrumque caſum multis Doctoribus ornatum tradit Graſſ. *except.*16. *nu.*70., *&* 75.

5 Vnde notare non prætermictam tres alios caſus, in quibus compenſatio nequeat opponi ad interpretationem Gloſſæ *in verſ.ex eadem cauſa*. Primus eſt, quod hodie in regno noſtro in contractu cẽſus iuxta formam bullæ, &
6 Regiæ Pragmaticæ non admittitur compenſationis exceptio; Pragmatica enim realem ſolutionem in contractu cenſus debere eſſe diſponit, & vbi realis ſolutio requiritur, compenſatio non poteſt opponi. Iaſ. *in l. eum qui* §. *ſi iuramento nu.*6.*ff.de iur. iurand.*, *& conſ.*134. *vol.*4., Boniorn. *ſuper bulla in verb. in textu ſolutionis fol.* 226., Maſtrill. *in add.* ad Petr.de Gregor. *de cẽſ. qu.*9. *verſ. Item an admittatur nu.*25., Roder. *de ann. reddit. lib.*2. *qu.*15., Feder.Cãpixian. *ſuper bull.num.*25., ex Doctrina Baldi *in l.eo* §.*fin.verſ.quid ſi ſtatutum de compenſat.*, Milan. *deciſ.*14.*num.*19.*lib.*2., & ita ſemper ſeruari vidiſſe docet Caſtill. *deciſ.* 118. *num.* 7., Secundus eſt quod in vectigalium exactione alterius debiti compenſatio minime opponi poteſt per text. *in l.* 3., vbi communiter Doctores *C. de compenſat.*, quod priuilegium nõ ſolum Regi, & Reipu-

publicæ competit, verum etiã & ſubarrendatarijs, ſeu conductoribus Regiarum Gabellarum, vt ex Bartol., Bald., Alex., & Dyn. cenſuit Rebuff. *ad conſtit. Galliæ to. 1. tit. de litteris obligatorijs art. 11. Gloſſ. 3. n. 19.*, & hoc maxime pcedit, quando Rex tale ius dictis conductoribus ceſſit, vt poſt multos, quos refert docuit Gironda *de Gabell. p. 4. nu. 20.*, vbi etiam ait ſe ita ſemper practicatum vidiſſe.

Tertius deniq; caſus eſt in debito ſociali, cum quo debitum nomine proprio, vel diuerſarum rationum compenſari nequit, & ita docent cõmuniter Doctores p doctrinã Bald. & Salicet. *in l. eius C. de cõpenſat.*, & in ſpecie quod nõ admittitur debitori ſocietatis compenſatio, ſi opponatur ex debito alicuius ex ſocijs, in quo particulariter ſit obligatus tenuerũt Burſat. *conſ. 106. nu. 2. tom. 1.*, Fontanell. *de pact. nuptial. clauſul. 4. Gloſ. 9. par. 2. nu. 63. vol. 1.*, Tuſch. *concluſione 490. num. 75. littera C.*, Eſcobar. *de ratiocin. cap. 36. n. 6.*, Graſſ. *except. 16. nu. 54.*, Rot. Rom. apud Seraphin. *deciſ. 1214.*, Amat. *variar. reſol. tom. 1. reſolut. 17. nu. 3.*, & huius ratio prouenit ex eo, non enim hoc modo ſocietatis corpori cõſultum remaneret, ſcilicet ſi talis compenſatio admitteretur, poſſet namq; contingere, quod tali ſocio debitori nihil ex cõmuni peculio deberetur, quo caſu compenſatio taliter facta in damnum, & detrimentum aliorum ſociorum cederet, ex qua ratione Rota *deciſione ſupra citata,* decreuit etiam locum habere finita ſocietate, antequã fuerint habita, & ſolidata rationis computa, vt ſciri poſſit quis ſociorum in ea habeat, cum fieri poſſit, vt ille debitor, & non creditor inueniatur, per quę remanet expeditus præſens verſiculus.

Nunc ad explicationẽ verſic. *cum eo quoq;* me confero.

7 Pro cuius declaratione in dubium controuertitur, an cedens bonis à ciuili, & naturali obligatione ſit exemptus. Et quidem omnes DD. in hoc conueniunt, quod iſte talis propter ſuorum bonorũ ceſſione à naturali liberatus non

8 ſit. Quo ad ciuilem tamen dubitatur, & quidem Gloſ. *in l. vbicunq; in princ. ff. de fideiuſſor.* tenet, quod iſte talis ipſo iure à ciuili liberatur obligatione, naturali tantum remanente.

9 Contrarium tamen, nempe quod nõ ſolum à naturali, verum etiam nec à ciuili liberatum eſſe affirmat Gloſ. *in cap. ſicut dignum §. eos verſ. ſi habent extra de homicid.*, Bart., & Bald. *in l. 1.* per eum textum *C. qui bon. ced. non poſſ.*, Bart., Bald., Imol., & Cuman. *in d. l. vbicumq; ff. de fideiuſſor.*, Cyn.,

& Bald. *in l. 2. C. qui bon. ced.*
10 *poſſ.* Hinc eſt, quod ſi cedens
bonis ad pinguiorem perue-
nerit fortunã, ex integro po-
teſt conueniri, vt eſt text. ex-
preſſus *in d. l. prima*, vbi Bart.,
& Bald. *C. qui bon. ced. poſſ.*, hocq;
etiam notant idem tenentes
Bald. *conſ. 205. vol. 2.*, Aretin.,
Io. de Plate., Nicol. de Nea-
pol., & Iaſ. hic, habita tamen
ratione ne egeat. *l. qui bonis.*
ff. de ceſſion. bonor., *l. in condem-*
natione de reg. iur., Giurba *de-*
ciſ. 41. nu. 19., Mut. *ſuper Rit.*
cap. 190. nu. 6., Cancer. *variar.*
reſolut. lib. 2. cap. 8. num. 21., *&*
22., Intrigliol. *de caſib. cōſcient.*
caſ. 35. nu. 105., Surd., Couar.
Aloyſ. de Septimo, Muſcatell.,
Monach., Triuiſan., Tuſch.,
& alij relati per Caſtagn. *in*
dicto tractat. qu. 11. num. 1.

11 Quę quidẽ generalis regu-
la ſupra relata, ſcilicet quod
ſi iſte talis, qui bonis ceſſit
alia bona acquiſiuerit in ſoli-
dum non conuenietur, ſed in
eo quod facere poteſt, vt
docent ibi citati Doctores;
quibus addo Textum *in*
lege 4. ff. de ceſſion. bonorum.
12 In duobus tantum limitatur
caſibus per Io. Fab. hic, Pri-
mo nimirum non proce-
dere in nouis creditoribus,
videlicet in illis, qui poſt bo-
norum ceſſionem eius effi-
ciuntur creditores, nam ab
iſtis in ſolidum conuenitur.
Pro quo habetur textus a cō-
trario ſenſu procedens *in l. 3.*
C. de bon. author. Iud. poſſid., &
elegans argumentum à ſimili
locum habens in filio fami-
lias, nam filiusfamil. pro de-
13 bitis, quæ, cum in Patria erat
poteſtate, contraxit, non con-
uenitur, niſi in quantum fa-
cere poteſt. *l. 2. ff. quod cum eo*,
tamen ex his, quæ cum emã-
cipatus eſſet, ſe obligauit, in
ſolidum cōuenietur. *l. 3. ff. eod.*,
quod etiam notant, Cyn., &
Bald. *in d. l. 3. C. de bon. auctorit.*
iud. poſſid., & iſtam communẽ
eſſe ſententiam vltra prædi-
ctos affirmant Angel. Aret.,
Io. de Platea, Io. Fab., & Iaſ.
hic., Matheſilan., Hoinotom.,
Iaſon, Soccin., Brunor. a So-
le, & alij per Caſtagn. *in trac.*
deducto ne egeat. dicta qu. 11.
dicta ampl. 3. num. 1., *& 3.*, &
Graſſ. *dicta except. 17. nu. 6.*

14 Limitatur ſecundo nō pro-
cedere in eo, qui bona ſua in
alterius fraudem alienauit, quia
15 ſi poſtea quod bonis ceſſit ad
pinguiorem peruenerit fortu-
nam in ſolidum tenebitur. *l.*
fin. §. primo. ſecundum Gloſſæ
16 *lecturam* à Bart. approbatam
ff. quæ in fraud. credit., Cyn. *in*
d. l. 1. C. qui bon. ced. poſſ., & fa-
ciunt Doctores, quos infra
adducam.

17 Quibus ſic ad huius verſi-
culi explicationem præmiſſis
ad eius Gloſſam explicandam
deuenio *in verſ. ex integro*,
ex cuius dictis vtile infertur
dubium, nempe an bonis ce-
dens omnes res ſuas indicare

te-

teneatur; ita vt quod ſi omnes non indicet, iſtud ceſſionis perdat beneficium.

18 Et quidem affirmatiua ſententia communiter recipitur, quam docent Gloſ., & Bart. *in l. pen. ff. de ceſſ. bon.*, Gloſ., Bart., & Bald. *in l. 1. C. eod.* per text. *in l. 2. C. quando & à quibus* 4. *pars lib.* 10., Cancer., Afflict., Muſcatel., Trentacinq., & alij apud Giurb. *deciſ.* 41. *num.* 19., et melius Fabius de Anna *conſ.* 126. *num.* 15. *lib.* 5., Nact. *conſ.* 361., Rebuff. *conſ.* 184., Bald., Suarez, Roland., Zaſ., Vincent. de Percolla, Trentacinq., & alij adducti per Caſtagn. *d. qu.* 11 *n.* 15., Quod etiã in hærede locum habet, qui inuentarium non fecit, quod bonis cedere non poſſit, cum dolus in eo præſumatur. §. *ſi vero non fecerit authentico de hæredib., & falcid.*; Hinc eſt quod hæres non conficiens inuentarium teneatur vltra vires hæreditarias, quod tamẽ
19 in fiſci debitore non procedit, prout docẽt Boniorn., & Mut. *ſuper cap. rit.* 103. *in* 4. *intellectu*, & idem Mut. *in cap. eiuſdem rit.* 123. *nu.* 17.

20 Ex qua reſolutione duo notabilia deducuntur, & Primo quod debitor in carcere propter ſua debita detrudi nõ poſſit, niſi in fraudem omnia bona ſua alienaſſet, ita vt amplius non reperirentur, quo caſu in carcere bene detrudi debet, pro quo habetur ſingularis text. *in l. fin. §. fin. ff. de his quæ in fraud. credit.* ſecundum Gloſſæ lecturam, quam approbant Bart. ibidem, *& in l. alia §. eleganter ad fin. ff. ſol. matr.*, & Bald. *in d. l. 1. C. qui bon. ced. poſſ.*, ac faciunt dicta per Caſtagn. *dicta quæſt.* 11. *num.* 28.

21 Secundo deducitur quoddam generale axioma, quod cuilibet creditori indultum eſt, vt bonis cedere poſſit, prout ex text. noſtro conſtat, *& toto tit. C. qui bon. ced. poſſ.*, multoſq; Doctores repetit Bertachin. Firmian. *in ſuo repert. verſ. debitor pauper verſ.* 12., quod etiam in filio famil. locũ habere ampliatur per *l. penult.* vbi Bart., & DD. *C. qui bon. ced. poſſ.*

22 Ampliatur etiam procedere non ſolum in maſculo, verum etiam in fœmina, vt conſtat ex *d. l. fin. verſ. vtriuſq; ſexus*, vbi idem notant Aretin., & Salicet., ac Nicol. de Neapol. hic.

23 Quæ ſic ampla concluſio in duodecim limitatur caſibus, quos quia vt notabiles reputaui, ideo hic apponere curaui.

24 Et quidem limitatur Primo,
quod quis bonis cedere non
poſſit, quando debitum non
agnouit, nec id cõfeſſus eſt, vt
in text. noſtro, & ibi Gloſ., q. e-
25 go *ſupra* dixi, ſecũdo in eo, qui
bona occultat, vt etiã *ſupra*
26 declaraui, Tertio quando ad

factum obligatus eſſet, tunc
enim ceſſio locum nõ habet.
nec cedendo liberaretur. Bar-
tol. *in d.l.1. C.qui bon. ced. poſſ.*,
vbi etiam Cyn., & Bald. *in 2.*
col., Aret., Nicol.de Neap., &
Io. Fab. hic., Cyn., Paul.de
Caſtr., Soccin., Brun., Mut.,
& alij apud Caſtagn. *in tract.*
deducto ne egeat. qu. 11. am-
pliat.3.nu.8., Graſſ. *except.*17.
27 *num.* 47. Quarto fallit in eo.
qui ex delicto, vel quaſi te-
netur, in iſto enim caſu ceſ-
ſio bonorum non admittitur,
nam in delictis, vel quaſi qui
non habet in ære,luat in cor-
pore. *l.1. §.generaliter de pœn.*,
& *l. fin. ff. de in ius vocand.*,
tuncq; pecuniaria pena reſol-
uitur in corporalem. *l. ſed etſi*
ex parte §. quamquam ff. de eo
quod certo loco, quam limita-
tionem etiam admittunt Io.
28 de Platea,& Io.Fab.hic., Mat-
thæus Antonianus *in additt.*
ad Guid. Pap. *deciſ.*211., vbi
etiam Ferrerius *in princip.*,Pa-
pon. *in arreſt. titul. des ceſſions*
de biens arreſt. final. Quinto
etiam fallit in fiſci debitore,
quia in eo hoc beneficium
non procedit, niſi in quan-
tum paupertas facere poteſt.
Bart.*in d.l.prima ff.qui bon.ced.*
poſſ., Cyn., & Bald. *in d. l. 1.*
tertia col. in fin. C. eod., vbi idē
notat Salicet., de hoc tamen
vide Andr. de Iſern., & Af-
flict. apud dictum Matthæum
Antonianum *dicto loc.cit. in*
29 *principio.* Sexto fallit in eo,

qui cedit bonis, ne publicis
fungatur muneribus. *l. propter*
honorem, vbi Bart., & Bald.
30 *C. qui bon. ced. poſſ.* Septimo
fallit in eo, qui à principio
debitum negauit, & poſtea
conuincitur, vel condemna-
tur; tunc enim iſto priuatur
beneficio. Aretin., & Iaſ. hic,
niſi ex iuſta cauſſa, vel illud
ante ſententiam confiteatur.
Afflict. *deciſ.*379. & ibi Add.,
Soccinus, Rebuff., Neuizan..
Brunor. à Sole, & Mut. apud
Caſtagn. *dicta qu. 11. dicta li-*
mit.3.nu.13., Graſſ. *dicta ex-*
31 *cept.17.n. 18., & 19.* Octauo
fallit in eo, qui malitiosè, &
in fraudem creditorum om-
nia bona ſua diſtraxit. *d. l. fin.*
§. fin. ff. quæ in fraud. credit.,
quod notat Bald. *in d.l.1. C.qui*
bon.ced.poſſ.in ſecunda col.,præ-
ter quem idem docuerũt Rot.
Roman. *diuerſor.deciſ.* 22. *de*
reſtitut.ſpoliator. in antiq.,Ma-
gon.*deciſ.Lucenſ.*88.,Gomez.,
Ang., Soccin., Neuizan., Pa-
riſ., Nact., Carpan., Mut.,
Graſſ., apud Caſtagn. *dicta qu.*
11. dicta ampliat. 3. num. 11.
32 Nono iſtud beneficium debi-
tori denegatur, quotieſcunq;
quando contraxit, ſciebat ſe
ſoluendo non eſſe. *l. pen. in*
fin.de iur. dot., Bart. *in d. l.alia*
§. elegans ff. ſolut. matrimon.,
33 Decimo fallit in eo, qui ſub
ſpe huius beneficij debita
contraxit. Bart. *in l. 1. §. 1. ff. ſi*
quis teſtam. liber., Dyn.*in cap.*
peccatum de regul. iur. in 6.,
Io.

Io. de Platea hic. Rebuff. Angel., Carauit., Add. ad Afflict. pœnes Caſtagn. vbi *ſupra num. 7.*, Aloyſ. de Septimo *ſuper cap. Rit. 190. in princ.*, Cumia *ſuper cap. dicti Ritus ordine ſuo 95. num. 18.*, Graſſ. *dicta except. 17. nu. 14.,*
34 *&* 15. Vndecimo non procedit in eo, qui tam bona habet, vt creditoribus pro eius debitis ſufficiãt; ſed hæc limitatio aliquibus iuſta non videtur; Ideo videndus eſt Iaſ. hic *num.* 21. Duodecimo
35 tandem fallit in deportato, vel bannito, qui niſi ad Ciuitatem reducantur, bonis cedere non poſſunt. *l. 2. ff. de ſentent. paſſ.*, quas omnes limitationes tradunt Aloyſ. Riccius *part. 1. collect.* 121., Aloyſ. de Septimo, & Cum. *ſuper cap. Rit. ordine ſuo 95. a nu. 1. vſq; ad fin.*

Ex quibus omnibus circa hanc materiam, & ob totius
36 tituli complementum tria notanda ſunt. Primo quod ceſſio bonorũ principali debitori conceſſa fideiuſſori nihil prodeſt. *l. heres a debito §. ſi ſtipulator*, vbi Bart. *ff. de fideiuſſor.*, quod etiam notat Aretin. hic infinitos alios citans Doctores, præter quos hoc etiam docẽt Cumia, Gomez., Hyppolit. de Marſilijs, Molina, & alij apud Mutam *deciſ.* 11. *num.* 23., qui etiam ſe refert ad ea quæ ſcripſit *ad cap.* 57. *Panorm. conſuetud. nu.* 35., & vide ſi faciunt relata per Caſtagn. *d. qu. 11. nu.* 17.

37 Notandum ſecundo eſt, quod iſti ceſſionis beneficio per debitorem renunciari nõ poſſit, etiam cum iuramento, quamuis alij contrarium teneãt, quorum opinio ab omnibus reijcitur. Bartol. *in d. l. alia §. eleganter ff. ſolut. matr.* per text., & Gloſ. *in authentica Immò C. de action., & obligat.*, exceptis illis caſibus, quos in duodecim limitationibus *ſupra* propoſui. Thæſaur. *deciſ.* 36., Rot. Roman. *diuerſor. in antiquit deciſ.* 31. *de ſententia, & re Iudic.*, Guid. Pap. *deciſ.* 211., & ibi Add., Riccius *dicta coll.* 121. *in fin.*, Aloyſ. de Septimo, & Cum. *loc. cit.*, multoſq; ad hanc concluſionem adducit Caſtagn. *dicta qu.* 11. *nu.* 18.

Tertio deniq; notari oportet, quod quamuis de iure appellatio detur a ſententia, qua debitor ad bonorum ceſſionem admittitur, vt poſt multos quos referunt docuerunt Pariſ. *conſil.* 80. *num.* 49. *verſ. nec illis habet lib. 1.*, Et Scaccia *de appellation. lib. 3. cap. 2. quæſt. 17. limit. 47. membr. 1. num.* 197., Tamen in regno noſtro contrarium ſeruatur *ex cap. Rit. 139., & pragm. Comit. de Caſtro §. 5.*, ſunt enim cauſſæ miſerabilium perſonarum, in quibus dene-

ga-

gatur appellatio, ſicq; firmant Mut. *ſuper cap. Rit.* 190.*n.* 15. *tom.* 4., & Burg. *de laudim. inſpect.* 11. *part.* 3. *num.* 15. citans Ruginell. *de appellat.* §. 6. *Gloſ.* 7. *cap.* 2. *num.* 44., qui etiam aſſerit hoc tantum quo ad ſuſpenſiuum procedere, ſecus autem quoad deuolutiuum.

Vnde remanet expeditus finalis præſens verſiculus, & per conſequens totus iſte Titulus.

Quæ omnia in hoc opere dicta de primo verbo vſq; ad vltimum Sanctę Romanę Eccleſiæ ex corde ſubijcio.

F I N I S.

LAVS DEO,

EIVSQ; SEMPER VIRGINI MATRI MARIÆ

Dominæ meæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX RERVM, AC VERBORVM MAGIS MEMORABILIVM,

Quæ in hoc tractatu

DE

ACTIONIBVS

CONTINENTVR.

A

Abbas.

Abbas auctoritate propria monachum fugientem capere poteſt. §. 1. *fol.* 13. *numero* 65.

Abigeus.

Abigeus quis dicatur. §. 5. *fol.* 54. *num.* 25.

Abraham.

Abraham Patriarcha eligendi facultatem Lot filio ſuo iuniori tribuit. §.16.*f.*149.*n.*11.

Abſens, Abſentia.

Abſentiarum quot genera ſint. §. 5.*f.* 51.*n.*4.5.6.7.8.,& 9.

Abſẽs in dubio quis an præſumatur, vel præſens. §.5.*fol.* 52. *numero* nono.

Abſens ille dicitur, qui in loco, in quo petitur, non reperitur. ibid. num. 11.

Abſens quis non præſumitur, ſed præſens, niſi contrarium probetur. §.5. *fol.*53.*n.*12.,& 16.

Abſoluere, Abſolutio.

Abſolutione Iudicis quænam obligatio tollatur. vide obligatio.

Abſoluo Verbum, & condemno ſunt in eadem Iuriſdictione §.24.*fol.* 229.*n.*56.

Abſoluere, & condemnare ſunt termini contrarij, & incluſio vnius eſt excluſio alterius. ibid. numero 57.

*In Abſolutione, & condemnatione mens Iudicis eſt attendenda. ibid. n.*60.,& 61.

Acceptilatio.
Acceptilationis vim habet iuramentum.§.1.f 95.n.23.
Accuſare, Accuſatio, Accuſator.
Accuſare patrem, & patronum filius, & libertus in cauſſa criminali etiam venia petita minime poſſūt, & quid in atrociſſimis, & exceptis criminibus, §.9.f.107.nu. 25., & 26.
Accuſatore mortuo an poſſit eius heres accuſationem proſequi, vel de nouo accuſare. §.15.f. 138.poſt nu. 20.
Actio
Actio in genere quibus modis ſumatur. Rub.f.2.n.4.
Actio eſt ius proſequendi in Iuditio, quod nobis debetur.ibid.n. 5.
Actio eſt filia obligationis. §.1.fol.6. á nu. 15. ad 25.
Actio an ſit obligationi ſimilis. ibid.n. 17., & 20.
Actio, & obligatio an ſimul naſcātur. ibid.n.18.
Actio eſt in matris corpore, dum tutelæ durat adminiſtratio.§.1.f.6. n.21.in fin.
Actio, & cauſſa an ſint eædem. §. 1.f. 7.nu.27.
Actio de quo iure ſit introducta.§.1.f. 8.a n.31.vſq; ad 40.
Actio, quæ prouenit ex contractu, eſt iuris ciuilis.§.1.f.8.n.34.
Actio, & officium Iudicis an ſint idē. §. 1.f.10.n.46.50., & 51.
Actio, & officiū Iudicis an ſint æquiparata.§.1.f.11.nu.47., & 50.in fin.
Actio ſupponit obligationem. ibid.nu. 49.
Actio merè perſonalis quæ dicatur, ex quibuſq; cauſſis veniat.§.2.fol. 16.nu.3.
Actiones perſonales cur ita dicãtur. ibid.n.4.
Actiones reales ex quibus cauſſis intentētur.§.2.f.17.n.5.
Actiones mixtæ quæ ſint, & cur ita nominentur.ibid.n.6.
Actio familiæ erciſcundæ eſt, quæ datur inter hæredes contra ipſos pro diuidenda hæreditate. ibidem nu. 7.
Inter actiones, & interdicta an ſit aliqua differentia.§.1.fol. 7.n.25., & 26.
Actio familiæ erciſcundæ eſt bonæ fidei mixta in rem, & in perſonam. §.2.f.17.n.7.
Actio familiæ erciſcundæ cur duplex appelletur. ibid.
Actionis cõmuni diuidundo diffinitio. ibid,n.8.
Actio communi diuidundo eſt bonæ fidei, ac aliquando directa, & perpetua.ibid.
Actio communi diuidundo datur habentibus plenum. & directum dominium.ibid.
Actio communi diuidundo in quibus differat ab actione familiæ erciſcundæ.§.2.f.18.n.9.
Actionis finium regūdorum diffinitio. ibid.num. 10.
Actio de termino moto ad quid detur. ibid.
Actiones mixtæ ſpeciem de per ſe non conſtituunt.§.2.f.19.n.19.
Actiones ſicut ſunt proponendæ corã Iudicibus, ita & coram arbitris. §.2.fol.21.n.30.
Actiones non ſunt proponendæ coram arbitratore.ibid.n. 31.

Actio

Actio realis an ſupponat obligationem. §.2.fol.22.num. 32.33.,& 38.
Actio perſonalis hominis obligationem ſupponit.ibidem num.34.,& 39.
Actio datur in genere. ibidem num. 37.
Actio realis ſupponit obligationem ex lege. ibid.n.39.
Actio tutelę prouenit ex quaſi cōtractu. §.2.f.24.n. 53.
Actio iniuriarum competit contra prohibentem vti miniſterijs ſeruorum. §.3.f.29.n.7.
Actio confeſſoria quę dicatur, & cui competat.§,3.fol.,1.n.18.
Actio confeſſoria aut eſt directa, aut vtilis, & cui competat,ibi.n.19.
Actio confeſſoria ex quibus cauſſis cōpetat.ibid.n.20.
Actio negatoria quæ dicatur, & cui detur. ibid.n.21.
Actio confeſſoria an differat à negatoria.§.3.f.32.n.22.
Actiones confeſſoriæ, & negatoriæ an ſuperfluæ dici poſſint. §. 3.fol. 34. nu.37.
Actiones perſonales quāto durent, & quid ſi cum realibus cōiūnctæ ſint. §.3.f.35.n.38.
Actionū prætoriarum quadā ſunt in rem,quędam vero in perſonam.§. 4.f.44.n.4.
Actionis publicianæ diffinitio.ibid.nu. 5., & 6.
Actiones pro rebus furto ſubtractis cōpetētes quæ ſint.§.4 f. 48.nu 31.
Actio publiciana, & reiuēdicatio an ſint inter ſe æquipollentes.§. 4.fol. 45.n.9.11.13.,& 14.
Actio publiciana, & reiuendicatio ſimul proponi nō poſſunt. ibid.n.10.
Actio publiciana, & reiuendicatio ſunt conuertibiles.ibid.n.12.
Actio publiciana, & reiuendicatio in quibus non ſint æquipollentes,ibid. n.15., & 16.
Actio publiciana dari nō poteſt cōtra titulo poſſidentē.§.4.f.46.n.16.
Actio publiciana quaſi domino cōpetit.ibid.n.16., & 17.
Actio publiciana etiā ad res incorporales datur,huiuſq;rei exemplum. ibid.n.18.
Actio publiciana adhoc vt competat, requiritur,ut rei traditio,uel quaſi præcedat.ibid.n.19.
Actio publiciana an eccleſiæ cōpetat abſq; traditione, vel quaſi, & ſic an lex finalis.C.de Sacroſ.Eccl.locū habeat in publiciana, ibi.num. 20.,& 21.
Actio publiciana furi non datur. §.4. f.47.n.22.
Actionem publicianam non impedit mala fides ſuperueniens ,ibid.n.24.
Et an impediat, quo minus dicta actione vti poſſim, mala fides illius, qui rem mihi vendidit,vel dedit. ibid. n.25.
Actio publiciana eſdem greſſus ducit,quos præſcriptio.ibid.n.27.
Actio publiciana adhoc vt competat, an qualibet rei traditio ſufficiat. ibid.n.28.
Actio publiciana competit pro ſeruitutibus.§.4.fol. 48.n.30.
Reliqua circa hanc actionem. vide Publiciana.
Actio reſciſſoria nunquam læſo competit, niſi in integrum reſtitutione obtenta.ibid.n.45.
Actio vtilis caluiſiana an competat

filijs legitimis ad reuocanda ea, quæ pater diſtraxit, & quod modicum reliquit ad illorum nō ſufficit legitimam. §. 6. fol. 60. nu. 15.

Actio caluiſiana an patri contra filios concedatur. ibid. n. 16.

Actio fauiana competit ad reuocandas res ab adoptiuo patre in filiorum fraudem alienatas. §. 6. fol. 61.num.17.

Actio Pauliana an realis, vel perſonalis ſit. ibid n. 20.

Actione in Pauliana veniūt fructus, ſicut in condictione indebiti. ibid. nu. 21.

Actio fauiana eſt perſonalis, ſicut & pauliana.ibid.n.22., & 23.

Actionum ſeruianæ, quaſi ſeruianæ, pignoratitiæ vtilis, pignoratitiæ contrariæ, & pignoratitiæ directæ diffinitiones. §. 7. fol.67.nu.9.10. 11.12.13., & 14.

Actionis receptitiæ in illā de conſtituta pecunia mutatio.§.8. fol.75. num.4.

Actio de conſtituta pecunia vt competat, ſufficit, vt ſolum pactum nudum ſit conſtitutum. ibidem nu. 5.

Actionem prætoriam cum illa de iure ciuili concurrere nullum inconueniens eſt.§.8.f.75.n.7.

Actio de peculio an ſit realis, vel perſonalis. §. 9. fol.84.num.22., & 25.

Actio de peculio contra quem intentetur. ibid. n.23.

Actio perſonalis an detur contra ſingularem ſucceſſorem. ibid. num. 24.

Actiones perſonales aliquando res perſecuntur quocumq; iuerint.§. 9. f.85.n.26.

Actio de peculio an ſit proprium actionis nomen. ibid.num.27., & 29.

Actio, quæ proprium nomē habet, ſtricti iuris eſt. ibid.nu. 28.

Actio addititia naturam illius actionis ſequitur, cui adijcitur. ibid. nu.30.

Actio de peculio naturas emptionis, & venditionis non imitatur.ibid. nu.31.

Actionis quod iuſſu definitio, ad quid detur, & cui, ac quando competat.§. 9.fol.86.n.33.

Actionis exercitoriæ, inſtitoriæ, & tributoriæ diffinitiones.ibid.n.35.36. 34., & 38.

Actio in factum datur illi, cui á parte remiſſum eſt iuramentum, ac ſi iurauerit. §. 10. fol. 99.num. 37.

Actionum pœnalium, & rei perſecutoriarum differentiæ.§.11.f.103.n. 4.5.6., & 7.

Actionum pœnalium tres ſpecies dātur. ibidem.n.8.9., & 11.

Actio de calumnia ad quid detur. §. 11.f. 104.n.13.

Actiones præiudiciales quarè ſint ita nominatæ. §. 12.fol.114. n.4. 5., & 6.

Actio præiudicialis competit Abbati contra monachum, & ciuitati cōtra ciues. §. 12. fol. 115. numer. 7.

Actionum præiudicialium quædam ſunt ciuiles, quædam vero prætoriæ, & quæ ſint. ibid.n.11.

Actiones de ſtatu perſonarū ſunt intelligendæ propter eminentiam, vbi

ubi de praiudicio mentio ſit. §.12. fol.116.n.12.

Actionis praiudicialis quædam eſt utilis, quædam uero directa, & quæ ſit. ibidem. num. 13. & 14.

Actionis praiudicialis utilis, & directæ differentia. ibidem. numero 15.

Actio praiudicialis contra patrem an detur filio in quaſi poſſeſſione filiationis exiſtenti. ibidem num. 16.

Actioni an ſit præſcriptũ, ſi tibi quis debet quolibet anno 10. paria caponum, & tantum 5. tibi ſoluit. ibid. n.19.

Actio realis dominium in agente, & poſſeſſionem in reo expoſtulat. §.13. f.124.n.17.

Actiones commodati, & depoſiti ſunt rei perſecutoriæ. §. 14. fol. 128. num.5.

Actio depoſiti ab initio ſimplex eſt. ibi. nu. 10.

Actiones ex maleficijs quænam dentur. §.14. fol. 129. num. 13., & 14.

In actionibus bonæ fidei uel ſola mora, uel litis cõteſtatio requiritur. §.15. f.140.n.24.

Actiones mixtæ quot ſunt, & quæ dicantur. §. 16. fol.147. num. 4., & 5.

Actio pœnæ conſequendæ gratia quadrupli metam non tranſit. §.17. f. 155.n.4.5.6., & 7.

Actiones, quæ propter intereſſe dantur, non ad reſtituendum quadruplũ, ſed intereſſe ſunt introductæ. §.17. f.157.n.12.

Actio utilis directa in duplum datur patri pro filio corrupto, uel filia. ibi. n.13.

Actio tripli contra eum eſt inuenta, qui in libello, ubi petitio cõtinetur, maiorem exprimunt quantitatem debiti, ut grauiore ſportularum onere reum efficiant. §.18. fol.162. nu.6.

Actio, quæ ad triplum conſequendum datur. an ſit realis, uel perſonalis. ibi. nu. 8.

Actio quod metus cauſa quæ ſit, & an perſonalis appelletur. §.19. f.266. n.4., & 5.

Actiones bonæ fidei quot ſint. §.20. fol. 177. n.4.

Actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris quare ita dicãtur. §.20. fol. 177. nu. 8.

Actiones malæ fidei an dentur. ibid. nu. 9.

Actio ex teſtamento an ſit bonæ fidei, uel ſtricti iuris. §. 20. fol. 178. nu. 10.

In actionibus bonę fidei in litem de affectione iuratur. ibidem num. 13.

Actiones ex teſtamento inſtar bonæ fidei habent, & quando ſecus. ibid. n.14., & 16.

Actiones bonæ fidei arbitrarię non ſunt propter loci reſpectũ. ibid. nu. 15.

Actio *ex teſtamẽto quando bonę fidei, & quando ſtricti iuris ſit. §.20. f. 179.n.17.*

Actiones *quæ ſint, quę ex permutatione competunt. §.20. f.181. nu.30., & 31.*

Actio *bonę fidei informata per pactũ nudum aliud à permutatione an ſit bonę fidei. ibid. n.32.*

Actio, quę datur vxori pro dote exigenda, habet annexum dotis priuilegium. §. 21. *fol.* 196. *numero* 54.

Actio de dote priuilegiata eſt in muliere, & non in alia perſona. §. 21. *f.* 298. *n.* 65.

Actio ex ſtipulatu ad quem tranſit, tranſit & hypothecaria. §. 21. *fol.* 200. *n.* 79.

Actio ex ſtipulatu ad ſuos tranſit heredes. ibid. n. 80.

Actio hypothecaria dotis an trāſeat ad hæredes cum priuilegio prælationis. ibi. n. 81.

Actio ex ſtipulatu dotis non competit extraneo. §. 21. *fol.* 201. *num.* 85.

Actiones bonę fidei in quibus differāt ab illis ſtricti iuris. §. 22. *f.* 202. *n.* 5., & 6.

Actiones arbitrarię qua ratione dicantur. §. 23. *f.* 215. *num.* 8. 9. 10., & 11.

Actiones arbitrarię an ſolum reales ſint. §. 23. *fol.* 215. *num.* 12., & 13.

Actiones arbitrarię quot ſint. ibid. nu. 14.

Ad actiones arbitrarias cognoſcēdas methodus. ibid. n. 15.

Actiones arbitrarię ex infinitis cauſſis cognoſcuntur. §. 23. *fol.* 216. *nu.* 16.

Actiones bonæ fidei non ſunt arbitrarię. ibid. n. 18.

Actiones bonę fidei non ab arbitrio, ſed à ſeipſis denominantur, vt non à Iudice procedat arbitrium. ibid. n. 21.

Actio ad exhibendū triplex eſt. §. 23. *f.* 217. *n.* 24.

Actio exhibitoria quęnā dicatur. ibi. n. 25.

Actio ad exhibendum vtilis, & regularis an cum reiuendicatione concurrere poſſit. ibidem numero 26.

Actio ad exhibendū cui competat. ibi. nu. 27.

Actio ad exhibendum cōtra quos eſt intentanda. ibi. nu. 28.

Actio noxalis an ſit arbitraria. ibid. n. 29. 30., & 31.

Actio noxalis ex quibus cauſſis, & contra quos ſit inſtituta. §. 23. *fol.* 218. *n.* 32.

Actor

Actoris partibus an fungatur in ſeruitutem prouocans, vel prouocatus. §. 12. *f.* 117. *n.* 21.

Actus.

Actus an vitietur alicuius verbi eſſentialis amiſſione. §. 24. *f.* 230. *nu.* 62. 63., & 64.

Actus ciuilis an poſſit tollere naturalem obligationem. Vide Obligatio.

De aduentitio peculio. Vide Peculium.

Adulterium.

Adulterium cum inceſtu, & ſine per quinquennium preſcribitur. §. 2. *f.* 18. *n.* 12.

Aduocatus, eiuſq; ſalarium.

Aduocati pro qualibet cauſſa pluſquam centum aureos accipere non poſſunt. §. 18. *fol.* 162. *num.* 9., & 10.

Aduocati in cauſſa, in qua de uita agitur, ſalarium de iure taxatum non habent. §. 18. *fol.* 163. *numero* 11.

Aduocati Epiſcoporum, vel Abbatū poſ-

poſſunt ab eis pro ſtatu dignitatis magnum ſalarium habere. ibid. nu. 12.

Pro aduocatorũ ſalarij recuperatione competit actio hypothecaria. ibid. nu.13.

Aduocati pro eorum ſalariorum conſecutione in re defenſa præferũtur omnibus anterioribus creditoribus ſuper ea actionem aliquam habẽtibus.ibid.

In cauſſis,vbi agitur de doctorum ſalarijs,proceditur ſummarie,& cõpetit via executiua tam de iure communi, quã de iure regni noſtri. ibid.

Aduocati nõ debent ſalarium à pauperibus accipere. ibid.n.14.

Aduocati quomodo a Bart.,& Iaſone vocentur.§.18.f.168.n.16.

Æquiparata.

AEquiparatorum eadem eſt virtus. §.1.f.11.n.47.

Æquitas

AEquitas naturalis non patitur vt quis ære alieno locupletior fiat. §. 1.f.8.n.37.

Alere, Alimenta.

De alimentis vxoris. Vide Maritus, & Vxor.

Alienatio, Alienare, & Alienationis prohibitio.

Alienationum genera quot ſint. §.6.f. 59.n.4.5.6.7.8.9., & 10.

Alienata in creditorum fraudẽ quibus remedijs reuocentur.§.6.f.60. n.11.12.13., & 14.

In quibus regula illa non procedat, ſcilicet alienationem in creditorũ fraudem valere,ſed per remedia iuris reſcindi. §.6.fol.63.numero 30.

Alienatio in coniunctam perſonam fraudis præſumptionem non ſemper inducit,& quãdo. §.6.f.62.n. 26.27.,& 28.

Alienatio illarum rerum filijs prohibita eſt, quarum vſusfructus ſpectat ad patrem. §.9. fol.88.num. 42.

Alienatione prohibita non videtur prohibita alienatio neceſſaria,quę fit ex delicto. §.9. fol. 89. numero 49.

Alienatione prohibita interdicta non ĩtelligitur alienatio, quæ fit à lege, ſed tantum ab homine.§.9.fol.90. nu. 50.

Alienationis prohibitio aduentitiorũ non fit patris fauore, ſed filij principaliter.ibid. n. 51.

Alternatiua, Alternatiuæ omnes, alternatiui contractus.

Quãdo in alternatiuis contractibus debitoris non ſit electio. §. 27. fol. 243.n.4.

Alternatiuarum generum quotuplex ſit.§.27.f.244.n.9.

Alternatiua perſonarum quænam ſit.ibid.n.10.

Alternatiua temporum quænam dicatur.ibid.n.11.

Alternatiua temporum quænam dicatur, & quæ locorum. cum num. 13.

An plures quam quattuor ſint alternatiuæ.ibidem numero.14.15.,& 16.

In quibus alternatiuis §.huic autem huius tituli locum habeat. §.27.f. 245.n.17., & 18.

Qui in alternatiuis vnum ſimpliciter petit, illud eligere uidetur. ibid. num.19.

An petere poſſum in alternatiuis perſonarũ ſimpliciter rem ſtipulatam mihi dari altera perſona non adiecta. ibid. numero. 20. 21. 23., & 24.

Ancilla.

Ancilla præter ea, quæ aſui, & potui ſunt neceſſaria, ſalariũ a domino expectat. §. 21. fol. 204. numero 111.

Appellare, Appellatio.

Appellare an poſſit à ſententia, qua debitor ad bonorum ceſſionem admittitur. §. 29. fol. 269. poſt num. 37.

Aquæductus.

Aquæductus quibus modis conſtitui poſſit. §. 3. fol. 33. num. 31. 32., & 33.

Aquæ Vſus.

Aquæ vſus uni conceſſus, an deinde alijs concedi poſſit. §. 3. f. 52. nu. 26. 28., & 30.

Arbitrariæ actiones. Vide actiones.

Arbitri, Arbitratores.

Arbitri iuris qui ſint, & quam poteſtatem habeant. §. 2. fol. 19. num. 20.

Arbitratorum deffinitio, & poteſtas. §. 2. f. 20. n. 21.

Arbitri cõpromiſſarij qui dicantur, et quæ facere poſſint. ibid. n. 22.

Arbitri, & arbitratores de iure regni noſtri ſublati ſunt in cauſſis feudalibus. ibid. nu. 23.

Arbitri, & arbitratores in quibus caſibus in regno noſtro admittantur. §. 2. f. 21. n. 26.

Arbitri, & arbitratoris ſentẽtiæ paratam habent executionem, ibidem.

Inter arbitros, & Iudices quænam differentia ſit. ibid. n. 27.

Coram arbitratore non ſunt proponẽdę actiones, quia coram eo ordinario iure non proceditur. ibidem num. 31.

B

Balnearius.

B*Alnearius quis dicatur. §. 5. fol. 54. nu. 26.*

Banniti.

Banniti noſtri temporis an relegatis, vel deportatis ęquiparentur. §. 1. f. 9. a n. 41. vſq; ad 44.

Banniti noſtri temporis, etiam ij contumaces, qui ex ſtatuti forma pro confeſſi habentur, & ab omnibus impune offendi poſſunt, nõ amittũt ea, quę ſunt iuris cõmunis, nec eius beneficia, ac per conſequẽs nec ea, quę iuris gẽtium ſunt. §. 1. fol. 9. num. 42.

Bannitus, qui impune offendi non poteſt, nec etiã iura ciuitatis amittit. §. 1. f. 10. n. 43.

Bannitus in regno noſtro nõ poteſt comparere per procuratorem, niſi purgata contumacia. ibidem num. 45.

Beneficium.

Beneficium negans eſt illo priuandus. §. 3. f. 40. n. 70.

Bona.

Bona aliena nec tacite, nec expreſſe poſſunt obligari. §. 7. fol. 65. n. 25., & 26.

De bonorum ceſſione. Vide ceſſio bonorum.

De bonorum collatione. Vide collatio bonorum.

Cal-

C

Caluiſiana actio.

Caluiſiana actio an competat filijs legitimis ad reuocanda ea, quæ pater diſtraxit, & quod modicum reliquit ad illorum non ſufficit legitimam. §.6. *fol.*60. *nu.* 15.

*Caluiſiana actio an patri cōtra filios concedatur. ibid.nu.*16.

Calumniator, & de Calumnia actio.

Calumniator quis dicatur, & actio de calumnia ad quid detur. §.11. *f.*103.*n.*11., & 13.

Ac multa actionis de Calumnia. Vide in verbo Actio.

Caritudo.

Caritudo magis ardua pretia rebus imponere non debet. §.26.*f.* 241. *nu.*29.

Caſtrum.

Caſtrum petens cum ſuis villis, & iuribus, numquid debeat iſta iura, & villas in libello ſignificare. §.24.*f.*226.*n.*29., & 30.

*Caſtrum petens illud petere videtur cum ſuis pertinentijs, & diſtrictu. ibid.n.*34.

De Caſtrenſe, vel quaſi peculio. Vide in verbo peculium.

Caſus mixti.

Caſus mixti ſub ſimplicibus an contineatur. §.2.*fol.*18.*nu.*11.15.16. 17., & 18.

Cauſſa.

Cauſſa, & actio an ſint eædem. §.1.*f.* 7.*n.*27.

*Cauſſa quando ſumatur pro inſtātia. ibid.n.*29.

Cauſſa inepta in libello appoſita illū reddit ineptum. §.3.*fol.* 42.*n.*81.

Cautio, eiuſq; petitio.

Cautionis petitio in negatoria actione fit mediante Iudicis officio. §.3. *fol.*32.*nu.*25.

Cedens, Ceſſio, Ceſſionarius.

Dotis priuilegia an locū habeāt in ceſſionario. Vide priuilegia.

Cedens bonis, & ceſſio bonorum.

De ſententia ceſſionis bonorum. Vide ſententia.

An bonis cedens à naturali, & ciuili obligatione ſit exemptus. §.29.*fol.* 265.*n.*7.8., & 9.

Cedens bonis ſi ad pinguiorem peruenerit fortunam ex integro poteſt conueniri. §.29.*f.*266.*nu.*10.

*Cedens bonis ſi ad pinguiorem peruenerit fortunam, an in ſolidum poſſit conueniri. ibi.n.*11.

Et quid in nouis creditoribus. ibid.n. 12.

*Et quid in eo, qui in alterius fraudē bona ſua alienauit, ſi poſtea quod bonis ceſſit ad pinguiorem peruenerit fortunam. ibi.n.*14. 15., & 16.

An bonis cedens omnia bona ſua indicare teneatur, ita vt ſi omnia non indicet iſtud ceſſionis perdat beneficium. ibid.n. 17.18., & 19.

Cedere bonis cuilibet creditori eſt indultum. §.29.*f.*267.*n.*21.

Quod non ſolum in maſculo, uerum etiam in fœmina procedit. ibid.nu. 22., & 23.

*Cedere bonis nō poteſt debitor, qui debitū nō agnouit, nec id cōfeſſus eſt. ibid.n.*24.

*Idē procedit in eo, qui bona occultat. ibid.n.*25.

*Idem in eo, qui ad factum obligatus eſt. ibid.n.*26.

Idem in eo, qui ex delicto, vel quaſi tenetur.§.29.fol.268.nu.27.
Idem in fiſci debitore. ibidem num. 28.
Idem in eo, qui bonis cedit, ne publicis fungatur muneribus. ibi.n.29.
Idem in eo, qui à principio debitũ negauit, & poſtea conuincitur, vel condemnatur. ibid.n 30.
Idem in eo, qui malitioſe,& in creditorum fraudem omnia bona ſua diſtraxit. ibid.n.31.
Idem in eo, qui tempore, quo contraxit, ſciebat ſe non eſſe ſoluendo. ibid. nu.32.
Idem in eo, qui ſub ſpe huius beneficij contraxit.ibid.n.33.
Idem in eo, qui tam bona habet, vt creditoribus ſufficere poteſt. §. 29. fol.269. n.34.
Idem in deportato, & bannito. ibid. nu.35.
Ceſſio bonorum principali debitori cõceſſa fideiuſſoribus nihil prodeſt.ibi. nu. 36.
Debitor an poſſit ceſſioni bonorum beneficio cum iuramẽto renunciare. ibid.n.37.

Cenſus, eiuſq; Conſtitutio, & Contractus.

Cenſus iuxta formam Bullæ, & Regiæ Pragmaticæ an conſtitui poſſit ab vſufructuario. §.3.f.35.n.41. 42.45.,& 48.
Cenſus ſubiugatio iuxta formaBullæ, & Regiæ Pragmaticæ non eſt reſtricta ad bona ſtabilia,et proprietates tantum.§.3.f.36. n.46.
In contractu cenſus Pragmatica realem ſolutionẽ debere eſſe diſponit. §. 29.f.264.n.6.
De compenſatione in cenſus materia Vide compenſatio.

Circulator.

Circulator quis dicatur. §.5. fol.55. nu.32.

Citatio,& de Citando mandatum.

An ſi non apparet de commiſſione Iudicis ſpecialis in actis relationis factæ per nuncium de citatione, ſed reperitur ita ſcriptum, Titius nuncius publicus retulit ſe citaſſe, ex ſpeciali conſtitutione ſibi facta per Iudicem, ex hoc præſumatur præceſſiſſe commiſſionem. §.19. fol. 171.n.26.
Si apparet licentiã de citando ſcriptam eſſe in actis,tunc præſumitur eam præceſſiſſe.§.19.f.172.n.27.
Citationem parti an Iudex committere poteſt,vt ſuũ aduerſariũ citet & an credatur parti cũ iuramẽto affirmãti,ſe eũ citaſſe. ibi.n.29.

Ciuitas.

Ciuitas hominibus natis ex iniuſto coitu poteſt impleri. §.21.f.191. nu. 18.
Ciuitati multum intereſt ciues bene diſciplinatos habere. §.21. f.92. nu. 26.
Ciuitatẽ melius eſt nõ implere, quam eã hominibus ex iniuſto coitu natis implere.ibi.n.27.
Coitus dãnatus.Vide dãnatus Coitus.

Collatio bonorum.

Filius omnia, quæ in vita patris acquiſiuit in collationem conferre debet. §.21.f.194.n.40.
Donatio a patre filio in præmiũ emãcipationis facta venit in collationẽ,& quæ huius rei ratio ſit.§.21. f.195.n.41.
Donatio facta filio in poteſtate exiſtẽti an & quando valeat, & ve-

*venlat in collationem. ibid.nu.*42. 43. & 44.

Colonus.

Colonus proprie dicitur ille,qui nummis colit.§.7.*f.*68.*num.*16.

Inter Colonum *partiarium , & Dominus contrahitur ſocietas. ibid, num.*17.

Colonus verbum generale. ibid. num. 19.

Compenſatio, Compenſare.

Compenſatio ipſo iure cōpetit,ſi oppoſita ſit à reo in Iudicio, vt de illa Iudici conſtare poſsit . §. 22. *fol.*107.*num.*4.

Compenſatio fit ipſo iure, ſi per partem extra Iudicium ſit oppoſita, & tunc inducitur liberatio pro concurrente quantitate. ibid. poſt num. 4.

Quando ex compenſatione pœna euitatur, illa fit ipſo iure, etiam ſi non ſit per partem oppoſita, quod adhuc procedit in fiſco ad impediendum curſum vſurarum. ibidem.

Compenſatio in delictis fit ipſo iure etiam non oppoſita ob damna euitanda. ibid.

Quod etiam locum habet ad impediendum commiſſum cum emphiteuta.ibid.

Compenſatio fit ipſo iure & ſi non oppoſita ad impediēdum curſum vſurarum tam in bonæ fidei , quā in ſtricti iuris contractibus. ibidem.

Compēſatio an poſsit opponi vero debitori iniuſte á Iudice abſoluto, poſtea pro alio debito contra proprium creditorem agēti. §.22.*fol.* 211.*n.*19.

Compenſatio an fieri poſsit de ſpecie ad quantitatem. §. 22. *fol.* 212. *num.* 27.

Compenſatio fieri poteſt in eodem genere , & in re paris æſtimationis. ibid. num. 28.

Compēſationis beneficium ex bono,& æquo proceſsit. §.28.*fol.*259.*num.* 57.

Compēſatio in quibus caſibus procedat. ibid.

Compēſatio debitum petitum extenuat. §.29. *folio* 264. *numero quarto.*

Compenſationis exceptio hodie in Regno noſtro in contractu cenſus iuxta formam Bullæ, & Regiæ Pragmaticæ non admittitur. ibidem num. 5.

*Compēſatio alterius debiti minime poteſt opponi in vectigalium exactione. ibid.poſt nu.*6.

Compenſatio in debito ſociali non poteſt opponi cum debito nomine proprio, vel diuerſarum rationū. ibid.

*Compenſatio non poteſt opponi, vbi realis ſolutio requiritur. ibidem num.*6.

Commodati actio. Vide Actio.

Communi diuidundo actio . Vide Actio.

Compromiſſum.

Compromiſſum factum in cauſsis feudalibus ſine Regis licentia eſt nullum. §. 2. *folio* 20. *numero* 34.

Concedere, Conceſſio.

Concedi non poteſt bis idem. §. 3. *fol.* 33.*nu.*27.

Condemnare, Condemnatio.

Verbum condemno, & abſoluo ſunt in eadem iuriſdictione. §.24.f.229. nu. 56.

Condemnare, & abſoluere ſunt termini contrarij, & incluſio vnius eſt excluſio alterius. ibidem num. 57.

In cõdemnatione, & abſolutione mẽs iudicis eſt attendẽda. ibid. numero 60.

Condemnari non poteſt quis vltra petita. §. 27. fol. 246. nu. 26. 27. & 28.

Condicere, Condictio.

Nemo rem ſuam condicere poteſt, excepto tamen caſu, in quo res illa ſit furto ſubtracta. §. 13. fol. 123. n. 14.

Condictio furtiua infamiam iuris nou irrogat, ſecus vero ſecundum hominum opinionem. §. 13. f. 126. n. 24.

Condictione furtiua in omni caſu tenetur committens furtum in re commodata, vel depoſita. ibidem nu. 25.

Condictionis furtiuæ libellus. ibid. num. 26.

Cõdictio furtiua aduerſus omnes datur, qui quamuis fures non ſint, neque opem, vel cõſilium præbeãt, doloſe tamen agunt, vt alijs ſubtrahendi commoditas porrigatur. §. 15. f. 136. n. 14.

Conductor.

Conductor an teneatur penſionem ſoluere Prælato, qui prædium ipſi locauit, ſed poſtea mota eſt quæſtio de prælatura. §. 12. fol. 115. n. 8.

Confeſſoria Actio.

Confeſſoria actio quæ dicatur, & cui competat. §. 3. f. 31. nu. 18.

Confeſſoria actio aut eſt directa, aut vtilis, & cui competat. ibid. nu. 19.

Confeſſoria actio ex quibus cauſſis detur. ibid. n. 20.

Confeſſoria actio an differat á negatoria. §. 3. f. 32. n. 22.

Confeſſoriæ actionis libellus. ibidem num. 23.

Cõfeſſoria actio an ſuperflua dici poſſit. §. 3. f. 34. n. 37.

Confeſſoriã non habet bonæ fidei emptor. §. 3. fol. 38. n. 56.

Confeſſoria actio feudatario minime competit. ibid.

Confeſſoria actio vtilis creditori datur pro pignoris ſeruitute. ibidem. num. 57.

Confeſſio.

Confeſſio, ſeu inſtrumentum an poſſit pro parte acceptari, pro parte vero minime. §. 10. f. 98. n. 33.

Confeſſio tam in ciuilibus, quam in criminalibus quando præmiſſa negatiua procedit, reus nequit cõdemnari. ibid. n. 34.

Confines.

Confines ſi dolo malo moti eſſent, quænam actio detur. §. 2. fol. 18. num. 10.

Confiſcatio, Confiſcare.

Confiſcari an poſſit peculium filij aduentitium quo ad proprietatem, vel vſumfructum. §. 9. fol. 87. nu. 39. 43. & 52.

Confiſcari poteſt proprietas nuda, & ſi alius habeat vſumfructum. §. 9. f. 88. n. 44.

Cum confiſcatur proprietas, minime vſufructuario quo ad uſumfructũ præiudicatur, quouſq; durat. ibid.

Ca-

Caſtrenſe peculium an poſſit confiſcari, ibid. n. 41., & 48.

Coniungere, Coniunctio.

Maris, & fæminæ coniunctione homines generantur. §. 21. fol. 190. nu. 16.

Mares, & fæminæ legitimè coniungi non poſſunt, niſi iuſtis nuptijs ibid.

Conſenſus, Conſentire, Conſentiens.

Conſenſum non inducit taciturnitas in præiudicialibus. §. 7. fol. 70. nu. 28.

Conſenſiens metu dicitur verè velle. §. 8. f. 77. n. 11.

Conſenſu partium an remitti poteſt quod eſt de alicuius eſſentia. §. 22. f. 209. n. 12. 15., & 16.

Conſtitutum, & actio de conſtituta pecunia.

Actio de conſtituta pecunia adhoc vt competat, ſufficit vt ſolum pactũ nudum ſit conſtitutum. §. 8. fol. 75. nu. 5.

Quando cõſtitutum ſit per ſtipulationem, non datur actio de conſtituta pecunia. §. 8. f. 76. n. 8.

Conſtitutum factum ſine cauſa an valeat. ibid. n. 9.

Conſtitutum eſt de iure prætorio. §. 8. f. 77. n. 10.

Conſtitutæ pecuniæ actionis libellus §. 8. f. 78. n. 19.

Alia eiuſdem libelli forma. ibid. num. 20.

Contractus.

Contractus appellatione impropriè venit quaſi contractus. §. 2. fol. 25. nu. 57.

Contractus innominati regulantur ſecundum naturam contractuum innominatorum, quibus aſſimilantur. §. 7. fol. 69. n. 20.

Cõtractus omnes publici in regno habent viam executiuam, etiam cõtra fideicommiſſarium Vniuerſalẽ §. 21. f. 196. n. 48., & 58.

Contractus dotales executionem paratam habent de iure regni noſtri, ſecus de iure communi. §. 21. fol. 197. n. 57.

Contractus vltro citroq; obligatorius de partium conſenſu reſcindi poteſt. §. 22. f. 210. n. 18.

De alternatiuis contractibus. vide contractus.

De contractu cenſus. Vide cenſus.

Conuenire, Conuentio.

Cõueniri quis an poſſit in peſtifero loco ſtante pacto, quod ipſe in quocumq; loco poſſit conueniri. §. 26. f. 241. n. 30., & 31.

Cõueniri quis an poſſit in loco, ubi aduerſarij potentiam, vel iudicis ſuſpicionem timet. ibid. n. 32.

Creditor

Creditores an propria auctoritate debitores fugitiuos capere poſſint. §. 1. f. 12. à n. 53. vſq; ad 71.

Et quid ſi ij eſſent in diem, vel ſub cõditione obligati. ibid. numero 59. in fin.

Creditores auctoritate propria debitores fugitiuos carceratos trahere poſſunt. §. 1. f. 13. n. 61.

Et etiam in domo propria illos detinere, ſed non pluſquam 20. horas. ibid. nu. 62.

Creditor an debitorem fugitiuum die feriata capere poſſit. ibid. numero 69.

Creditor auctoritate propria capere poteſt debitorem, qui quamuis nõ ſit in actu fugæ, apparent in eo aliqua

qua fugæ ſigna. ibid. n.70.

Creditoris ſacramētum an ſufficiat, vt eius debitor ſuſpectus iudicetur.§.1.f.14.n.72.

Creditorum appellatione large veniūt omnes creditores.§.6.f.63.n.31.

Creditori competit pignoris, vel perſonæ perſecutio aduerſus debitorē fugitiuum, vel ſuſpectum ante cōditionis tempus, vel diem,§.27.fol.247.nu.35.

An creditor ſibi præiudicet, ſi debitor ei dicat accipe cētum,quæ tibi debeo,ſi ipſe illi nihil reſpōdeat. §.28.f.251.n.9.

Creditor aliud pro alio petēs an libellum mutare poſſit. ibid.n.10.

Cumulare.

Cumulare quid ſignificet.§.28.f.251.nu.13.14.15.16.,& 17.

D.

Damnatus ad Triremes.

Damnati perpetuo ad triremes efficiuntur inſucceſſibiles, ad quorum ſucceſſionem venientes ab inteſtato admittuntur.§.1.fol.10.nu.44.

Damnatus Coitus.

Nati ex damnato coitu patrem habent incertum.§.21.fol.191.num.12.

Nati ex damnato coitu certa matre carere nō poſſunt ibid.n.23.

Nati ex damnato coitu ad malos mores propenſi creſcunt,& totam Rempublicam ſuorum malorum morum infeſtatione deperdunt. §.21.f.192.n.25.

Nati ex damnato coitu luxurioſe viuunt,ſicut eorum patres.ibidem nu. 27.

Dare, Datum.

Differentia inter rem dari, tradi, & rem reſtitui.§.13. fol.121.nu.6.,& 7.

Dandi promiſſio non eſt emptionis, & venditionis contractus,ſed ſpecies cōtractuum innominatorum. §.1. f.122. nu.12.

Debet verbum.

Verbum debet regulariter ſemper neceſſitatem importat.§.24.fol.222.nu.45.

Debitor, Debitum.

Debitores fugitiui an capi poſſint a creditoribus ſuis propria auctoritate.§.1.fol.12. a numero. 53. ad 71.

Et quid ſi eſſent in diem, vel ſub conditione obligati. ibid. numero.59. in fin.

Quod ampliatur etiam procedere in creditoris procuratore.§.1.f.13. nu. 68.

Debitor fugitiuus a creditore ſuo die feriata capi. ibid.n.69.

Debitor quamuis nō ſit in actu fugæ, ſi in eo apparēt aliqua fugæ ſigna, poteſt à creditore ſuo auctoritate propria capi.ibi.n.70.

Debitor adhoc vt ſuſpectus iudicetur, quæ requirantur. §.1. fol.14. num. 71.

Et an vt talis probetur ſufficiat creditoris ſacramentum. ibidem. nu. 72.

Debitor hodie in regno eijciens creditorem de poſſeſſione in dupli petitione non auditur, & quid quādo in eiectione violētia cum armis, vel ſine interuenerit. §.11.f. 103. num.

num. 10.
Differentia inter mihi debitum, & meum. §.13.*fol.*121.*n.* 5.
Debitor in diem, vel ſub conditione obligatus quādo cogi poteſt ad idoneam præſtandam cautionem debiti ſuo tempore ſoluendi. §.27.*fol.* 247. *nu.* 36.
*Hodie qui iterum petit debitum ſolutū, ſtellionatus crimine tenetur. ibid.n.*37.

Decurio.

Decurio fugitiuus a quolibet capi poteſt. §.1.*f.*12.*n.*57.

Delegatio.

Delegationis vim habet iuramētum. §.10.*f.*94. *n.*20.

Delictum, Delinquere.

Delictum grauius, & leuius eſt inſpectis circumſtantijs rerum, & perſonarum. §.15.*f* 136.*n.*11.
Magis punitur qui palam, quā qui clam deliquit, & quādo e contra. §.15.*f.*138.*n.* 19.
Delicta occulta magis puniūtur. ibid. nu. 19., & 20.

Denunciatio, Denunciare.

Modus denunciationis faciendus ab emptore venditori de lite ſibi mota ſuper re ab ipſo vendita. §.20.*fol.* 182.*n.*33., & 35.
*Modus denunciationis faciēdus pluribus venditoris hæredibus de lite mota ſuper re á defuncto vēdita.ibid.n.*36.
*An venditori litem ſuper re ab ipſo vēdita motam eſſe ſcienti denunciatio fieri debeat. ibi. n.*37.
Denunciatio litis an ſit notificatoria tantum. ibid.numero. 38.39., & 40.
Depoſiti Actio. Vide Actio depoſiti.

Deponens, Depoſitum, Depoſitarius.

Depoſiti contractus habet executionē paratam. §.14.*fol.*128.*n.*6.
*Deponenti quando ſit imputandum infidelem depoſitarium eligēti. ibi. n.*7.8., & 9.
Depoſiti nomine fideiuſſor acceptus, niſi aliud dictum fuerit ad ſimplū tātū poterit cōueniri, & quid quādo in omnem caſum, omnemq; rei euētum receptus ſit. §.14.*fol.*129. *num.*11.
*Deponens neceſſitate cohactus creſcit perfidia crimen. ibid.n.*12.

Detentatio.

Ex detētatione præſumitur poſſeſſio. §.13.*f.*125.*n.* 21.
Et quid quādo qualitas perſonæ, vel naturæ materia, de qua teſtis deponit, repugnet.ibid.

Dictum.

Dicto vnius quod ſtetur an Papa facere poſſit. §.10. *fol.*99. *numero* 36.

Diffinitio, Diffinitum,

Diffinitio cui competit, competit & diffinitum. §.1.*fol.*11.*nu.*46.

Directarij.

Directarij qui dicantur. §.5.*fol.* 54.*n.* 28.

Directum Dominium.

Directum dominium quod dicatur. §. 3.*f.*36.*nu.*49.
Directum dominiū tribus modis probari debet. §.3.*f.*37.*n.* 50.

Diſpoſitio.

Diſpoſitio legis, quæ loquitur in iuramēto, vēdicat ſibi locū in fidei preſtatione. §.10.*f.*99.*n.*36.

Diſtinctio, diſtinguere.

Diſtinctio vt bona ſit per ſpecies oppoſi-

poſitas effici debet.§. 20. fol. 177. num.6.

Diuiſio, Diuidere.

Diuiſionis beneficio priuatur fideiuſſor negans contractum. §. 3. fol. 40. num. 69.

Diuidere ex æquo, & admuſſim partes eſt impoſſibile. §. 16. fol. 150. num.14.

Diuiſio hæreditatis.

Ad quem duorũ fratrum ſpectat hæreditatis diuiſio, & ad quem aceptio, ſi ſint in diſpari ætate conſtituti. §.16.fol.149.nu.9.

Doctor.

Doctor conueniri non poteſt a ſcholare, niſi in quantum eius vires ſubſtinent.§.28.fol.259.n.56.

Dolus.

Dolus ex coniecturis probatur, ſi dubium ſit, vtrum quis dolo deſierit poſſidere.§.3.f.38.n.61.

Dominium.

Dominium quotuplex ſit.§.3.fol.36. nu. 49.

Dominium vtile quod dicatur, & quod directum.ibid.

Dominium directum tribus modis probari debet.§.3.f.37.n.50.

Dominium vtile quod dicatur, & quomodo acquiratur.ibid.nu.51., & 52.

Dominium mixtum quid ſit.ibid.nu. 53.

Dominium ſicut per lõgum tẽpus acquiritur, ita amittitur, & è contra.ibid,n.54.

Dominiũ an probet aliquis, qui poſſeſſionem titulum non oſtendit, ſed ſuos prædeceſſores, quorum hominum memoria non extat ſemper poſſediſſe. ibid.

Dominium maius rei noſtræ acquirere non valemus, & quando hoc accidat.§.13.fol.121.n.4.

Dominij tranſlationem confeſſio ſola in regno noſtro non operatur.§.28. f.252.n.25.

Dominus.

Dominus non tenetur pro liberto.§.9. f.83.15.

Dominus pro liberto quomodo teneatur.ibid.nu.16., & 17.

Dominus per ſcientiam in ſolidum pro ſeruo obligatur, ſi cum prohibere poterat, non prohibuit.§.23.fol. 218.n.33.

Dominus pro ſeruo non eſt in ſolidum obligatus.§.28.fol. 257. numero 45.

Dominus non tenetur pro ſeruis, niſi in quãtum eius peculij vires ſubſtinent, & quando vltra illas teneatur.ibid.n.46.

Donans, Donare, Donatio.

Donans hodie ex pacto nudo obligatur.§.8.f.77.n.12.

Donatio cauſa mortis habet mixtã naturam, & tam de contractu, quam de vltima voluntate participat.§.2.f.18.num.15.46., & 47.

An donatio facta á patre filio valeat.§.21.f.193.n.33.

Donatio facta à Patre filio emancipato valet, & venit in collatiõẽ. §.21.folio 194. numero 38., & 39.

Donatio à patre filio in præmium emancipationis facta venit in collationem, & quæ huius rei ratio ſit.§. 21.f.195.n.41.

Donatio facta filio in poteſtate exiſtenti an, & quando valeat, & ve-

ve-

ueniat in collationem. ibid.n. 42. 43., & 44.

In donationibus petitiones generales fieri poſſunt. §.24.*f.*226.*n.*34.35.36.,& 37.

Donãs á donatario petere non poteſt, niſi in quãtũ eius vires ſubſtinẽt. §.28.*f.*258.*n.*49.50.51.,& 52.

Dos,& dos de paragio, eiusq; priuilegia,& muneratio.

De dotis actione. Vide actio.

Tres cauſſæ, propter quas maiores noſtri olim dotem in maximo uſu, multiſq; priuilegijs munitas eſſe uoluerunt, ponuntur. §.21.*fol.*189.*n.*5.,& 6.

Ius antiquum sẽper tollerauit filiasfam. dotes poſſe retinere. §.21.*fol.*190.*n.*7.

*Dos filiarumfamilias proprium eſt patrimonium.ibi.n.*8.

*Filiafamilias de dotis patrimonio teſtari nequit ibid.n.*9.

De dotis ceſſionario. Vide ceſſionarius.

De dotis priuilegijs. Vide priuilegia.

*Dotis amplitado prodeſt, ut puella nõ paucos inueniat maritos.ibidem nu.*10.

Experiẽtia uiſum eſt, viros in quærendis uxoribus magis ad dotis amplitudinem, quod ad morum bonitatẽ reſpectum habere.ibid.nu. 11.

*Ratio quare dos in maritorum gratiam inuẽta ſit.ibi.n.*13.

An dos profectitia reuerti debeat ad patrẽ, à quo profecta eſt, an uero remaneat penes liberos, ex cuius fructibus ipſi ali debẽt. §.21.*f.*192.*nu.*29.

Dos eſt proprium mulieris patrimonium. §.21.*f.*93.*n.*30.

*Dos nõ ſolum pro oneribus matrimonij, uerum etiam in filiorum fauorem inuẽta eſt, ut inde alantur. ibid.n.*31., & 32.

Dos ſuccedit loco legitimę. §.21.*fol.*195.*n.*45.

Pro dote de paragio feudum nõ eſt obligatum, & quid de ſuccedẽte in ipſo. §.21.*f.*196.*n.*46.

*Liberum eſt pro dotibus agere, ſuper quibuſcumq; bonis etiã fideicommiſſo ſubiectis, & feudalibus, ſi in promptu bona libera non demonſtrẽtur.ibid.n.*47.

Dotis cõfeſſio an anterioribus creditoribus preiudicet. §.21.*f.*201.*num.*87.

*Nõ dotis cõſtitutio, ſed eius realis numeratio, ipſius priuilegia introduxit. ibid.n.*89.

Dos ficta quę dicatur. §.21.*f.*202.*nu.*92.

*Dos cõfeſſata uerę dotis priuilegia habet, ſi ex aduerſo aliquę extarẽt coniecturæ, per quas ipſius numeratio argueretur.ibi.n.*93.,& 94.

*Cõiecturæ omnes dotis numerationis ponuntur.ibi.n.*95.

Tẽporis antiquitate dotis numeratio præſumitur. §.21.*f.*203.*n.*96.

*Si pars aliqua dotis ſoluta ſit, eam totam fuiſſe ſolutam præſumitur. & quando.ibid.n.*97.

*Si poſt promiſſionẽ dotis, eius numerationis cõfeſſio ſequitur, ipſius uera ſolutio arguitur.ibid.n.*98.

*Cum maritus cõfeſſus eſt dotẽ in rebus immobilibus recepiſſe dignoſcitur dotẽ uerè fuiſſe ſolutã, & quæ huius rei ratio ſit.ibi.n.*99.,et 100.

Dos marito traditur, ut ea præſtet uxori, quæ humanæ uitæ ſunt neceſ-

ceſſaria. §.21.f.204.n.102.
De dotiũ expẽſis. Vide expẽſæ.
In dotis detractione habẽda eſt ratio filiorũ, mariti, & familiæ. §.28.f. 260. n.58., & 59.
Dotales contractus. Vide contractus.

Dotalis, fundus, Res.

Dotalem fundum eſſe negans mulier Velleiani priuilegio priuatur. §.3. f.39.n.66.
Maritus poteſt de rebus dotalibus libere diſponere, ſi eas præcedẽte æſtimatione accepit, & quãdo hoc nõ procedat. §.20.f.180.n.27., & 28.

Dubitare.

Dubitandum non eſt in rebus claris. §.1.f.8.n.38.

Duplum, Dupli petitio.

In dupli petitione nõ auditur debitor eijciens creditorem de poſſeſſione. §.11.f.103.n.10.

Dupplicare.

Quid dupplicãdum ſit quãdo aliquid ante cõditionis tempus petitur. §.27.f.247.n.31., & 32.
Dupplicari non poteſt ſimpliciter incertũ. ibi.n.53.

E

ECcleſiaſticæ rei vendicatio. Vide Reiuendicatio.

Eijcere, Eiectio.

Hodie in regno debitor eijciens creditorẽ de poſſeſſione in dupli petitione non auditur; & quid quando in eiectione violentia cum armis, vel ſine interuenerit. §.11.f.103.n.10.

Emendare, Emendatio.

Emendare quid ſignificet. §.28.f.251. nu.11.

Emphiteuſis, Emphiteuta.

Emphiteuta negãs rem emphiteuticã eſſe an emphiteuſi priuetur. §.3.f. 40.n.72., & 73.

Emptor.

Emptor bonæ fidei confeſſoriã actionẽ non habet. §.3.f.38.n.56.
Emptor de euictione tenetur. §.13.f. 124.n.19.

Epiſcopus.

Epiſcopo an præferatur Rector in reiuendicatione rei ſuæ capellæ, ſi ambo concurrãt. §.14.f.129.nu. 15., & 16.

Euictio.

Emptor de euictione tenetur. §.13.f. 124.n.19.

Exceptio.

Exceptio ineptitudinis libelli poteſt quocũq; tẽpore opponi, etiã poſt litẽ conteſtatam. §.3.f.42.n.83.
Et etiam poſt ſententiam trãſactam in rem iudicatam. ibid.
Exceptio requirens altiorem indaginẽ in iudicio Saluiani opponi minime poteſt. §.7.f.72.n.40.
An parte ſtante, ſiue credente fidei alterius partis cum iuramento rẽ aliquã affirmãtis, vel negantis iſto in caſu oriatur actio, vel iuriſiurandi exceptio. §.10.f.98.n.35.
Exceptiones præiudiciales quæ dicãtur. §.12.f.115.n.9.

Excuſſio.

Excuſſio non requiritur cum notorie conſtat debitorem non eſſe ſoluẽdo. §.6.f.63.n.33.
Et an requiratur ſententia Iudicis, quæ declaret debitorẽ non eſſe ſoluendo. ibid.n.34.
Excuſſionis libellus. §.6.f.64.n.35.
Excuſſionẽ proponere nõ debet intẽtãs ſaluianũ interdictũ. §.7.f.72.n.38
Excuſſionis exceptio eſt altioris indaginis. ibid.n.39.

Exe-

Executio.

Executionem paratam habet iuramentum tam de iure communi, quam de iure regni noſtri. §. 10. *f.*97.*n.* 32.

Executionem paratam habent contractus dotales de iure regni noſtri, ſecus de iure communi. §. 21. *f.*197. *n.*57.

Executionem paratam habet ſententia, & quid de regni noſtri conſuetudine.ibid.n. 51.

Executor.

Quot executores in iure noſtro dētur. §.18.*f.*161.*n.*3.4.,& 5.

Executor ſententiam exequi debet, etiāſi contra ſuam ſit conſcientiā, & quid in cauſſa criminali. §.28. *f.* 257.*n.*43.,& 44.

Exercitoria actio.

Exercitoriæ actionis diffinitio. §.9.*f.* 87.*n.*35.36.34.,& 38.

Exercitoriæ actionis libellus. §.9.*fol.* 90.*n.*54.

Eximens, Eximere, Eximentia.

Eximēs vi vocatū in iudicio quibus pęnis coherceatur. §.11.*fol.* 109. *n.* 33.

*Eximēs debitorem captum à manibus familiæ quomodo puniatur. ibid.n.*34.

Deciſio ſuper hoc Neapolitana.ibid.

Eximens carceratum à manu officialis pro debito ciuili parti ſoluere tenetur omne, id ꝙ ipſa iurauit abſq; quod oſtēdat de credito. §. 11. *f.*110.*n.*35.

*Eximēs illū, qui putabatur debitor, ſed verè nō erat ad quid, & qua pœna teneatur.ibi.n.*36.

*Eximēs captū à manibus officialium pro cauſſa criminali qua pœna plectendus ſit, ſi ereptus ſit cōuictus, cōfeſſus, vel cōdēnatus, ibi.n.*37.

*Et quid quādo reus nec cōuictus, nec cōfeſſus, nec cōdēnatus eſt.ibi.n.*38

Bāna regni noſtri eximētibus pœnas imponētia. ibid.

Eximēs à manibus familiæ iniuſtè, & indebitè captū, an eximentiū pœnis teneatur. §.11.*f.*111.*n.*39.

Clerici poſſūt de facto eximere de manibus officialiū aliquem iniuſtè ad mortem cōdemnatum.ibid.

*Eximēs aliquē de manu Iudicis ordinarij, qui eū ultimo ſupplicio cōdēnauit nulla pęna tenetur, ſi ipſe appellātē appellatione pēdēte executioni tradiderit. ibid.n.*41.

Quod etiā procedit in eo, qui dū amicus ſuus ad incōpetētē Iudicē trahebatur eū de manibus familiæ exemit. §.11.*f.*112.*n.*42.

Expenſæ.

Mendax in iudicio ad expēſas cōdēnari debet. §.3.*f.*40.*n.*71.

Expēſæ neceſſariè ipſo iure minuūt dotē. §.28.*f.*258.*n.*48.

Expilator.

Expilator quis dicatur. § 5.*f.*55.*n.*30

Extenſio.

Extēſio licita eſt ex idēptitate rationis. §.7.*f.* 69.*n.*23.

Extraneus.

An extraneus, qui dotē ſibi reddi ſtipulatus eſt, tacitā habeat hypothecā. §.21.*f.*201.*n.*84.85.86.,& 87.

*Extraneo an cōpetat actio ex ſtipulatu.ibi.n.*85.

Extraneus cū dotē ſibi reddi nō ſtipulatur, cēſetur eā mulieri donare. ibi.

Extrema.

Extrema duo habēs antiquiori eſt applicādum. §.1.*f.*8.*n.*32.

F

Familiæ erciſcundæ actio.

Familiæ erciſcundæ actio eſt, quæ datur inter hæredes cōtra ipſos pro diuidenda hæreditate. §. 2. *fol.* 17. *nu.* 7.

Familiæ erciſcundæ actio eſt bonæ fidei mixta in rē, & in perſonā. ibid.

Familiæ erciſcundæ actio cur duplex appelletur. ibid.

Familiæ erciſcundæ actio in quibus differat ab actione communi diuidundo. §. 2. *fol.* 18. *n.* 9.

Familiæ erciſcundæ actionis libellus. §. 16. *fol.* 152. *n.* 23.

Fauiana Actio.

Fauiana actio filijs adoptiuis competit ad reuocandas res ab adoptiuo patre in eorum fraudē alienatas. §. 6. *fol.* 61. *nu.* 17.

Fauiana actio eſt perſonalis. ibid. nu. 22.

Feudum, Feudales cauſſæ, & Feudatarius.

Feudum pro dote de paragio non eſt obligatum, & quid de ſuccedēte in eo. §. 21. *f.* 198. *n.* 46.

Feudaliū cauſſarum iudices qui ſint ex Regni noſtri conſtitutione. §. 2. *fol.* 20. *n.* 23.

Feudalibus in cauſſis fieri non poteſt prorogatio in alium Iudicem, vel arbitratorem præter M. C. ſine Regis licentia. ibid. n. 24.

Feudatario nec confeſſoria, nec negatoria actio competit, ſed quaſi reiuendicatio §. 3. *fol.* 38. *n.* 56.

Fideiuſſor.

Fideiuſſor negās Contractum diuiſionis beneficio priuatur. §. 3. *fol.* 40. *n.* 69.

Fideiuſſor nomine depoſiti acceptus, niſi aliud dictum fuerit, ad ſimpluū tantum poterit cōueniri, & quid quando in omnem caſum, omnēq; rei euētū acceptus ſit. §. 14. *f.* 129. *nu.* 11.

Fideiubēs in ſtricti iuris actionibus loci ratione ad intereſſe non tenetur, & quænam huius ratio ſit. §. 23. *f.* 216. *n.* 22.

Filia.

Filia debet eſſe ſimilis matri. §. 1. *f.* 6. *n.* 17.

Filia, quæ peccauit in corpus, licet à patre ali non debeat, tamen ſi pœnitentiam agat, debet à patre ali, & dotari. §. 15. *fol.* 141. *numero* 32.

Filiafamilias an teſtari poſſit de dotis patrimonio. Vide Dos.

Filius, Filiusfam. & Filiatio.

Filius fugitiuus à patre auctoritate propria capi poteſt. §. 1. *fol.* 13. *nu.* 66.

Filiusfamilias quadruplex peculium habere poteſt. §. 9. *f.* 81. *n.* 5.

Filius quo ad proprietatem, & vsūfructum vere dominus eſt Caſtrēſis, & quaſi peculij. §. 9. *fol.* 82. *nu.* 9.

Filiusfamilias aduentitij peculij nudam proprietatem habet patre viuēte, qui vſumfructum retinet. ibid. n. 10.

Filiusfamilias de iure communi ex quocumq; contractu perfecte obligatur tam in peculio caſtrēſe, vel quaſi, quam etiam de profectitio, & quoad proprietatem, & vſumfructum in aduentitio. ibidem num. 11.

Filiusfamilias de iure communi nequit

quit ex mutuo obligari. ibidem num.12.

Filiusfamilias de iure regni noſtri, precipuè ex cõſuetudine Vrbis noſtræ Panormi ſe obligare nequit. ibid.

Et an hoc etiam procedat in obligationibus minorum cum iuramẽto contractis. ibid.

Filius pro patre de iure ciuili non tenetur. §.9.f.83.n.15.

Filijs illarum rerũ prohibita eſt alienatio, quarũ vſusfructus ſpectat ad patrem. §.9.f.88. n.42.

Filius occidens patrem naturalem tantum an puniatur per l.Pompeiam de parricidijs, ſicut qui patrẽ legitimum interfecit. §.11.fol.106. n.20.

Filius naturalis patrem in ius ſine uenia vocare non poteſt. §.11.fol.107.n.21.

Filius non poteſt vocare patrẽ adoptiuum, nec patrinum in ius ſine venia. ibid.n.22.

Filius non poteſt vocare matrem in ius ſine venia. ibid.n.23.

Filij hodie in regno liberè agere poſsũt contra eorum parentes. ibid.num.24.

Filius patrem in cauſa criminali etiam venia petita accuſare non poteſt, & quid in atrociſſimis, & exceptis criminibus. ibid. nu.25., & 26.

Filio in quaſi poſſeſſione filiationis exiſtenti an detur actio contra patrẽ. §.12.f.116.n.16.

Filio in filiationis poſſeſſione exiſtente onus contrarium probandi transfertur in patrem. ibid.

Filiationis probatio fit per præſumptiones. §.12.f.117.n.17.

Filius ſi vocauit patrem in ius ſine venia, & poſtea pæniteat, iſta pęna remittitur. §.15.fol.141. num.31.

Filius qui propter aliquam cauſam a patre exhæredari debet, ſi de iſta cauſſa pęnitẽtiam egerit, amplius exhæredari non poteſt. §.15. f.142.nu.33.

Filiusfamilias pro debitis, quæ in patria poteſtate cõtraxit, non poteſt in ſolidum cõueniri. §.29.fol.266.n.17.

Fractor.

Fractor quis dicatur. §.5.fol.55. nu.31.

Fratres.

Diuiſio inter fratres in diſpari ætate conſtitutos quomodo fieri debeat. Vide diuiſio hæreditatis.

Fratres, licet propter ętatem ſint inęquales, in omnibus tamen rebus lex voluit eſſe pares. §.16.fol.151. num.18.

Fraus.

Bona non ſimul, & ſemel, ſed minutatim diſtracta præſumuntur in creditorum fraudem alienata. §.6.f.62.n.24.

Ex donatione omnium bonorum inter viuos præſumitur alienãtis fraus. ibid.n.25.

In fraudem creditorũ alienata quibus remedijs reuocentur. §.6.f.60. n.11.12.13., & 14.

Alienatio in cõiunctam perſonam fraudis præſumptionem non ſemper inducit, & quando. §.6.fol.62. nu.26.27., & 28.

Fraus præſumitur, quando quis contrahit abſq; ſollemnitatibus, & ordi-

ordinibus de iure ciuili, aut municipali requiſitis. ibid. n. 29.

Fructus.

Fructus in actione pauliana veniunt ſicut in condictione indebiti. §. 6. f. 61. n. 21.

Ad fructus rei legatæ, vel fideicommiſſo ſubiectæ an teneatur hæres nulla mora, nullaq; litis conteſtatione præcedente. §. 15. f. 139. nu. 21. 22., & 23.

Fur, Furtum, eiuſq; pænę, & furtiua res.

Furi nec reiuendicatio, nec publiciana competit. §. 4. fol. 47, numero 22.

Titulus a fure quæſitus pro non titulo habetur. ibid. n. 23.

Furē diurnum, & nocturnum licitū eſt propria auctoritate capere, & etiam occidere. §. 1. fol. 12. n. 52., & f. 13. n. 67.

Pro rebus furto ſubtractis quænam actiones competāt. §. 4. fol. 48. nu. 31.

An furtum cōnumeretur inter caſus fortuitos. ibidem. a numero 32. ad 38.

Fures qui dicātur, & qui nam furūculi. §. 5. fol. 53. nu. 18. 19. 20., & 21.

In furti pæna nec in duplo, nec in quadruplo ſimplum ineſt. §. 13. f. 122. n. 9.

Furis odio degenerant omnes actiones, & materiæ quodammodo mutant ſubſtantiam ſuam. §. 13. f. 123. n. 15.

Rei furtiuæ emptor ſi in alium eamdem rem diſtraxerit, rem adhuc furtiuam eſſe ignorans, an ad pretium poſſit conueniri. ibid. n. 16.

Rei furtiuæ pretium furtum dici non poteſt. §. 13. f. 124. nu. 18.

Fures quibus actionibus teneantur. §. 13. fol. 126. n. 23.

De condictione furtiua. Vide condictio furtiua.

Furtum committens in re commodata, vel depoſita in omni caſu condictione furtiua tenetur. ibidem nu. 25.

Fur manifeſtus quibus modis dicatur. §. 15. f. 134. n. 5.

Pro furto quænam pæna competāt. ibid. n. 6., & 8.

Pro furto an imponi poſſit pæna abſciſſionis membri. ibid. numero 7. & 8.

Et quibus caſibus id agere licitū ſit. §. 15. f. 135. n. 9.

Furti pęna nō ſolum datur aduerſus eos, qui dolo malo res alienas inuito domino cōtrectant, verum etiam contra eos, qui opem, vel conſilium præſtant. §. 15. fol. 136. nu. 12.

In furto conſilium, opem, & auxilium dare qui dicatur. ibidem numero 13.

Si quis cū ſciret rem furtiuā apud aliquem eſſe non indicet, fur non eſt, & an ad hoc indicandum Iudicis officio compelli poſſit. ibidem nu. 14.

An fur, qui commiſit furtum hic Panormi, & Venetias cum re furata peruenit, poſſit à Venetiano Iudice abſq; partis reclamatione pro illo furto puniri. §. 15. fol. 137. numero 15.

Per cōtrectationem, & territorij mutationem ſemper nouum committitur furtum, & noua naſcitur actio.

actio. ibid. n. 16.

Fur, qui commiſit furtum hic Panormi, & Venetias cum re furata peruenit, poteſt à Venetiano Iudice abſq; partis reclamatione pro illo furto puniri, niſi res furto ſubtracta vendita ſit. §. 15. f. 138. num. 17.

An furi committēti vnum furtū magnæ rei, quod tribus paruis æquiparatur debeat imponi pæna furcæ, ſicut tria parua committēti, ſtante ſtatuto, quod tria furta committens capitali pæna puniatur. §. 15. f. 143, n. 39., & 42.

Propter furandi conſuetudinem, & propter rei furatæ valorē aggrauatur delictum. §. 15. f. 144. num. 41.

Libertus, qui propter reuerentiam patronum aliquid auferre nō prohibuit, actionem furti propter hoc nō perdit. §. 19. f. 167. n. 11.

Furioſus. Vide Pupillus.

G

Gabellas, eiuſq; emptores.

Gabellarum emptores ob Reipublicę neceſſitates poſſunt eas ante tempus exigere. §. 27. f. 247. nu. 34.

Genus.

Genus æqualiter ineſt in ſuis ſpeciebus. §. 2. f. 22. n. 37.

Graſſator.

Graſſatorum ſpecies quot ſint. §. 5. f. 54. a n. 22. ad 32.

H

Hæreditatis petitio.

Hæreditatis petitio olim erat actio prgiudicialis, hodie vero ſecus. §. 12. f. 117. n. 18.

Differentia inter petitionem hęreditatis, & eam, qua pars tantum hæreditatis petitur. §. 16. fol. 148. n. 7., & 8.

Hæreditatis petitio olim ſtricti iuris erat, hodie vero eſt bonæ fidei. §. 20. f. 179. n. 18.

An hæreditatis petitio rerum ſingularium, pro qua actio ſtricti iuris teſtatori competebat, bonæ fidei ſit. ibid. n. 19 20. 21., & 22.

Hæreditatis petitio ex rei quantitate non mutatur. §. 20. fol. 180. n. 23.

Hæreditatis petitio etiam ſi pro vna re intentetur, ſemper vniuerſitatis eſt. ibid. n. 24. 25., & 26.

De hęreditatis diuiſione inter duos fratres, & alios. Vide diuiſio hęreditatis.

Hæres.

Hęres adeundo hęreditatem quaſi contrahit cū legatarijs, & defuncti creditoribus. §. 2. fol. 25. num. 55.

Hæres adeundo hæreditatem an teneatur in foro conſcientiæ legatarijs, & defuncti creditoribus vltra vires hæreditarias. §. 4. f. 49. n. 39.

Hęres, quia cum defuncto vna, eademq; perſona cenſetur, creditoribus, eiſq; legatarijs obligatur. §. 9. f. 83. n. 13.

Hæres per hęreditatis aditionem voluntarie ſingulis defuncti creditoribus obligatur. ibidem numero 14.

Hæres an teneatur ad fructus rei legatæ, vel fideicommiſſo ſubiectæ nulla

nulla mora, nullaq; litis conteſtatione præcedente. §. 15. f. 139. n. 21. 22., & 23.

Hæres ſi ex decreto iudiciario admonitus, a quo etiam extra piam cauſſam relictum eſt per integrũ annum admonitionem contempſerit, & nihil dum præſtiterit, omni ſucceſſionis lucro mulctabitur præter id, quod in rationem trientis iure ſucceſſionis ab inteſtato lex dari concedit. §. 15. fol. 140. nu. 25.

In qua etiam pena manet hæres ante annum, qui tribus vicibus a magiſtratu iuſſus piam cauſſã ſoluere neglexerit. ibid. n. 26.

Hæres, qui patitur, ſe rei nomine ad piam cauſſam relictæ deduci in iudicium, rem ipſam legatam, & aliud tantumdem ſoluere tenetur. §. 15. f. 141. n. 28.

Hæres, qui aliquas hæreditatis res occultauit, an teneatur legatarijs vltra vires hæreditarias, & quid de iure nouiſſimo. §. 25. f. 236. nu. 32., & 33.

Hæres accuſatore mortuo an poſſit inceptam accuſationem proſequi, vel eam de nouo inſtituere. §. 15. f. 138 poſt n. 20.

Homo.

Homines parum eſt in hanc mortalẽ lucem venire, niſi alicuius beneficio vſq; ad certam ætatem fuerint educati. §. 21. fol. 191. numero 20.

Honeſtas

Honeſtatis cauſſa ſeruandæ fit extẽſio de caſu proprio ad improprium ſignificatum in materia quãtumcumq; exorbitante. §. 11. fol. 106. num. 19.

Hoſtes.

Hoſtes qui dicãtur. §. 5. fol. 53. n. 18. 19. 20., & 21.

Hoſtium ſerui, ſiue capti ab hoſtibus quomodo vſucapiant. ibid. num. 17.

Captus ab hoſtibus uſucapere non poteſt niſi ex cauſa peculiari. §. 5. f. 55. nu. 33. 34. 35., & 36.

I

Ignorantia.

IGnorantia præſumitur, vbi ſciẽtia non reperitur. §. 5. fol. 52. numero 10.

Illata, & inuecta.

An illata in fundum per colonũ partiarium ſint tacite obligata, ſicut illata per colonum, qui nummis colit. §. 7. fol. 68. num. 15. 18., & 22.

Illata in fundum quando ſint tacite pro penſione hypothecata. §. 7. fol. 69. n. 21.

Illata res alienę in fundũ an ſit pro eius penſione hypothecatę. ibid. nu. 24. 25. 26. 29., & 30.

Illata in fundum, ad hoc vt pro eius penſione ſint hypothecata, quę requirantur. §. 7. f. 71. n. 31. 32. 33. 34., & 35.

Quomodo probetur quod bona in domum conductam eo animo ſint illata, vel inducta, vt ibi permaneant, donec finiatur conductio. §. 7. f. 72. n. 36., & 37.

Illatio.

Illatio non fit ex diuerſis. §. 5. f. 53. n. 14. & 15.

Im-

Impubes.

Impuberes in atrocioribus delictis an poſſint furca ſuſpēdi, vel decapitari. §. 24. fol. 233. num. 11. 12., & 13.

Incluſio.

Incluſio vnius eſt excluſio alterius. 8.2. fol. 22. n. 34.
De in factum Actione. Vide Actio in factum.

Inſtantia.

Inſtātiā cauſſæ reus habet ſicut actor. §. 1. fol. 7. n. 28., & 30.

Inſtitoria Actio.

Inſtitoriæ actionis definitio. §. 9. fol. 8. n. 35. 36. 34., & 38.
Inſtitoriæ actionis libellus. §. 9. fol. 90. num. 55.

Inſtrumentum.

Inſtrumentum an poſſit pro parte acceptari, pro parte vero minime. §. 10. fol. 98. n. 33.
Inſtrumentum quodlibet publicum in regno habet viam executiuam, etiam contra fideicommiſſarium vniuerſalem. §. 21. fol. 196. num. 48., & 58.
Et quoad reliqua vide Contractus.

Inſultus.

Inſultum cum armis vtquis feciſſe dicatur, ſufficit, quod habeat ſecum arma, licet ea non extraxerit. §. 15. fol. 143. n. 38.

Interdicta.

Inter Interdicta, & actiones an ſit differentia. §. 1. fol. 7. num. 25., & 26.

Intra particula.

Intra particula quid ſignificet. §. 5. fol. 56. n. 40.

Iudex.

Iudex in ſua cauſa nemo eſſe poteſt. §. 1. fol. 12. n. 54.
Inter Iudices, & arbitros quænam differentia ſit. §. 2. fol. 21. num. 27.
Iudex quis dicatur. ibid. n. 28.
Iudex quotuplex ſit. ibid.
Iudices in cauſa miſerabilium non debent ſportulas accipere. §. 18. fol. 163. n. 15.
Iudex liberam poteſtatem habens ius diuinum, naturale, gentium, & ciuile in iudicando ſeruare debet. §. 22. fol. 209. n. 9.
An vigore arbitrij dati, quod Iudex aliquam iuris ſollemnitatem ſeruare non teneatur, poſſit recipere teſtem non iuratum. ibid. num. 10.
Iudex ſi teſtem non iuratum recipere poſſet, poſſet etiam in teſtem perſonam aliquam recipere de iure prohibitam. §. 22. fol. 210. n. 13., & 14.
An Iudex in arbitrarijs poſſit aliquid contra earum ſubſtantiam arbitrari, & quid olim ſeruabatur. §. 23. fol. 116. n. 17.
Iudex reum abſoluens præſumitur actorem condemnare. §. 24. fol. 229. n. 56.
Iudex reum abſoluens actorem, quia ſuccubuit, abſoluere nō poteſt. ibid. num. 60.
Iudex ſemper certā, ſi poteſt, ferre debet ſententiam. §. 24. fol. 221 num. 4.
Iudex an iudicare debeat ſecundum ſuam conſcientiam, an vero ſecundum allegata, & probata. §. 28. fol. 255. n. 33.

Latro.

Latrones qui dicãtur. §. 5. *f.* 53. *n.* 18. 19. 20., & 21.

Captus a latronibus illorum ſeruus non ſit, & ideo cõdere poteſt teſtamentum. §. 5. *f.* 55. *n.* 37.

Laudum.

Laudum ſequutum ex compromiſſo facto in cauſſis feudalibus ſine Regis licentia, eſt nullũ §. 2. *f.* 20. *nu.* 24.

Legatum.

Legatorum fructus. Vide fructus.

Legatis à marito vxori omnibus, quæ eius cauſſa parata ſunt, an intelligãtur etiam legata omnia, quæ vtriuſq; cauſſa parata eſſẽt. §. 2. *f.* 18. *n.* 13.

Legatorum fauor magnus eſt ad pias cauſſas relictorũ. §. 15. *fol.* 140. *n.* 27.

Legatum relictum Deo, cui cẽſeatur relictum, & quid quando relictũ eſt Eccleſiæ Sancti Martini in ali qua ciuitate in qua reperiuntur aliæ ita nominatæ. §. 15. *f.* 142. *nu.* 26.

Legatum eſt materia odioſa. §. 2. *fol.* 19. *n.* 18.

Legatum negans Eccleſiæ eſſe relictũ, ſi poſtea pæniteat, & confiteatur Eccleſiæ relictum eſſe, iſta cõfeſſio, ſeu pænitentia aliquid à pœna releuet. §. 15. *f.* 143. *n.* 37.

An legatum relictum pro maritagio conſanguineis mortua ſponſa reuertatur ad hæreditatem legãtis, an vero remaneat liberum penes hæredes dictæ ſponſę mortuæ. §. 21. *f.* 198. *n.* 66., & 67.

Legatum conditionale in teſtamento relictum, ſi ex tacita teſtatoris voluntate contrarium appareat, tũc vt purum debetur. §. 21. *f.* 199. *nu.* 67., & 68.

Legatum purum an pręſumatur ob ſanguinis proximitatẽ. ibid. num. 68.

Legatum quod in extraneo eſt cõditionale, in conſanguineo vt purum debetur. ibid. n. 69.

Legatum dotis eſt fauorabilis cauſſa. ibid. nu. 71., & 74.

Legatum purum facit ſanguinis proximitas. §. 21 *f.* 199. *n.* 71. 73., & 77.

Legatus.

Legatus, cui à Pontifice conceſſa eſt poteſtas legitimandi inceſtuoſos, & adulteros, an habeat poteſtatem legitimandi natos ex inceſtu, & adulterio. §. 2. *f.* 22. *n.* 41. 42. 43., & 44.

Lex, eiſq; diſpoſitio.

Legis diſpoſitio, quæ loquitur de iuramẽto, vendicat ſibi locum in fidei pręſtatione. §. 10. *f.* 99. *numero* 36.

Legis ratione ceſſante, ceſſat eius diſpoſitio. §. 26. *folio* 139. *numero* 17.

Legitima.

Bona patris non ſunt pro legitima filiorum hypothecata. §. 21. *fol.* 195. *n.* 45.

Libellans, libellantis aſſertio, petitio, & Libellus.

Libellus in actione confeſſoria. §. 3. *f.* 37. *n.* 23.

Libellus in actione negatoria, ibid. n. 24.

Libellus actoris ſi ineptus ſit, mendax nullam pœnam ſubit. §. 3. *f.* 42. *nu.* 79., & 80.

Libel-

Libellum reddit ineptũ inepta cauſa in eo appoſita. ibid.n. 81.
Sẽtentia ſuper libello inepto eſt ipſo iure nulla, nec ex ea oritur actio in factum, vel iudicis officium. ibi. n. 82.
Ineptitudinis libelli exceptio poteſt quocumq; tempore opponi etiam poſt litem conteſtatam. ibidem n. 83.
Et etiam poſt ſententiam tranſactã in rem iudicatam. ibid.
Libellus in publiciana. §.4.*f.*51.*nu.* 42.
Libellans debet eſſe cautus, vt explicite cauſſas in libello ponat. §.5.*f.* 57.*n.*43.
Libellus in reſciſſoria actione.ibid. n. 47.
Libellus in excuſſione. §.6.*f.*64.*num.* 35.
Libellus in ſeruiana actione. §.7.*fol.* 73.*nu.*44.
Libellus in ſaluiano interdicto. ibid. n. 45.
Libellus in actione de conſtituta pecunia. §.8.*f.*78.*n.*19.
Alia eiuſdem libelli forma.ibid.num. 20.
Libellus in actione de peculio. §.9.*fol.* 90.*n.* 53.
Libellus in exercitoria actione. ibid. n. 54.
Libellus in inſtitoria actione.ibid.nu. 55.
Libellus in Tributoria actione. §. 9. *f* 91.*n.*56.
Libellus in actione in factum ex iure iurando deſcendente. §.10.*f.*100. *nu.* 40.
Libellus in actione reali ex iureiurãdo proueniẽte.ibi.n. 41.
Libellus in actione in factum, quæ datur contra eum, qui album Prętoris corrupit. §.11.*fol.*112.*num.* 43.
Libellus contra filium, vel libertum, qui patrem, vel patronum in ius ſine venia vocauerunt. ibid. num. 44.
Libellus contra eum, qui aliquem in Iudicio vocatum vi exemit. ibid. n. 45.
Libellus in actione præiudiciali, in quo quæritur vtrũ quis ſit filius, vel nepos. §.12.*fol.*118. *num.* 23., *& 24.*
*Libellus in actione præiudiciali, in quo quæritur, vt aliquis nõ ſuus filius declaretur.ibi.n.*25.
Libellus contra eum, qui eſt homo meus, & ſe gerit pro non homine meo, ſi ſit in quaſi poſſeſſione homagij. §.12.*f.*119.*n.*28.
*Libellus ad declarandum hominem non eſſe alicuius.ibi.nu.*29.
Libellus in condictione furtiua. §.13. *f.*126.*n.*26.
Libellus in certi condictione generali. §.14.*f.*130.*n.*18.
Libellus in cõdictione ex mutuo. §.14. *f.*131.*n.*19.
Libellus quando pecunia mutuata eſt nomine meo. ibidem. numero 20.
Libellus in furti actione. §.15.*f.*145 *n.*43.
Libellus in actione vi bonorum raptorum.ibid. n. 44.
Libellus in actione legis Aquiliæ, ſi liber ſit, qui damnum dedit. ibid. nu. 45.
*Libellus in eadem actione, ſi ſeruus ſit, qui damnum dedit.ibi.n.*46.

Libel-

Libellus contra heredem, vel alium, qui paſſus eſt in iudicio uocari pro legato pio. ibid. n. 47.
Libellus in actione ex teſtamento, adhoc vt legatum à defuncto relictum tradatur. §. 16. f. 152. num. 22.
Libellus in actione familiæ erciſcundæ. ibi. n. 23.
Libellus in actione communi diuidũdo. §. 16. f. 153. n. 24.
Libellus contra eum, qui aliquem in diuiſione hereditatis decepit. ibid. n. 25.
Libellus in actione finium regundorũ. ibi. n. 26.
Libellus in actione ſerui corrupti. §. 17. f. 159. n. 23.
Libellus contra eum, qui doloſe plus petijt. §. 18. folio. 164. numero 17.
Libellus in actione quod metus cauſa, quę intẽtatur cõtra quemcũq; ad quẽ res peruenit habẽtem rei reſtituẽdæ facultatẽ. §. 19. f. 173. n. 32.
Libellus in actione quod metus cauſa, quę intentatur contra prohibentem, ne aliquid fiat. §. 19. f. 174 nu. 33.
Libellus in actione quod metus cauſa, quæ datur contra eum, qui nõ adhibuit metum, nec rei reſtituẽdæ facultatem habet, tamen ex re lucrum ſentit. ibid. n. 34.
Libellus in actione quod metus cauſa, quæ intentatur ad reſcindendũ contractum. ibid. n. 35.
Libellus in conditione ex lege, quæ datur in quadruplum contra executorem qui nomine ſportulatum exegit, cũ nihil exigere debebat. §. 19. fol. 175. n. 36.
Libellus in actione negatorium geſtorum directa. §. 20. fol. 83. n. 41
Libellus in actione Tutelæ directa. ibid. n. 42.
Libellus in actione directa pignoratitia ibid. n. 43.
Libellus in contraria pignoratitia actione. §. 20. f. 184. n. 44.
Libellus in actione præſcriptis verbis. ibid. n. 45.
Libellus pro marito dotẽ petẽte. ibid. n. 114.
Libellus in actione arbitraria loci. §. 23. f. 219. n. 36.
Libellus in actione reali ad exhibẽdum. ibid. n. 37.
Libellus in actione perſonali a dexhibẽdum. ibid. n. 38.
Petẽs caſtrum cum ſuis villis, & iuribus numquid debeat iſta iura, & villas in libello ſignificare. §. 24. f. 226. n. 29., & 30.
Petitio in libelli cõcluſione ſẽper fieri debet naturæ obligationis qualitati ſimilis. §. 27. f. 246. num. 29., & 39.
Libellans per ſimplicem cõfeſſionem an ſibi præiudicet. §. 28. f. 253. nu. 19. 20. 21. 22. 23., & 24.
Libellantis aſſertio narratiua. ſiue nunciatiua ſibi non nocet etiam poſt litẽ cõteſtatam. §. 28. f. 254. n. 27. 28. 29., & 30.

Liberi.

Liberi nõ penes patrẽ, ſed matrem ſunt educãdi ſaltim per triẽnium. §. 21. f. 204. n. 107.

Libertus.

Libertus pro domino non tenetur. §. 9. f. 83. n. 15.
Libertus patronũ in cauſa criminali etiam

etiam venia petita accuſare non poteſt, & quid in atrociſſimis, & exceptis criminibus. §.11.f.107. n.25.,& 26.

Libertus an poſſit vocare dominum in ius ſine venia, & reliqua circa hanc materiam Vide in ius vocare.

Litis Denuntiatio. Vide Denuntiatio.

Locare, Locatio.

Quoad hypothecas circa locationes Vide hypotheca.

Quoad illata, & inuecta in domum conductam, vel in aliquem fundũ Vide Illata.

Prælatus ſi alieni predium Eccleſiæ locauit, cui poſtea eſt mota quæſtio de prælatura, an iſti Prælato conductor penſionem ſoluere teneatur. §.12.f.155.nu 8.

Loquutio.

Loquutio ſecreta ad aures alicuius, qui poſtea aliquod crimen fecit, quid aliquãdo operata ſit, quodq; indicium faciat. §. 11. fol. 105. numero 16.

M

Mandans, Mandatum.

Mandans an teneatur eadem pœna, qua mandatarius. §. 11. f.104.n.15.

Miles Florentinus decapitatus fuit propter verba mandati ſuo famulo dicta. §. 11. folio 105.num. 11.

Mandatum an præſumatur durare, ſi mandaui tibi, vt Titium occideres, & tu ex interuallo illum occidiſti. §. 11.f.106.n.18.

Maritus.

Maritus mulieris bona ob ipſius victum, veſtimenta, & alia eius perſonæ neceſſaria impẽdere debet. §.20.f. 190. n.14.

Maritus ſi legauit vxori omnia, quę eius cauſſa parata ſunt, an intelligãtur etiã ea, quæ vtriuſq; cauſsa parata eſſent. §. 2.folio 18. num. 13.

Maritus poteſt de rebus dotalibus libere diſponere, ſi eas præcedente æſtimatione accepit, & quando hoc non procedat. §.20. f.180. nu. 27.,& 28.

Maritus, qui nullam ab vxore dotẽ accepit, an illam alere teneatur. §. 21.f.203.n.101.

Maritus alimenta denegans vxori in deteriori conditione eam ponit, quã ſi eſſet ancilla. §.24. f.204.n. 109.

Maritus vxorem alere non tenetur, quę dotem prommiſit, ſed non ſoluit, eamq; de domo expellere poteſt, & ad ſuos remittere. ibid.nu. 112.

Maritus an priuilegium, quod in dotis detractione habet, illud etiam habeat, ſi non mulier, ſed extraneus agat. §. 18. fol. 260. num. 60.

Maritus nobilis quæ priuilegia habeat in dotis detractione. ibid.nu. 62.

Maritus an beneficio, quod non conueniatur niſi in quantum facere poteſt, poſſit cum iuramento renunciare, & quid in dotario. §.28 f.261.n.63.

Et an idem locum habeat in extranea

Digitized by Google

neo dotante.ibid.n.64.

Et quid in marito, qui cogitur dotem reſtituere conſtante Matrimonio. §.28.*fol.*282.*n.*66.

Mater.

Mater prior natu debet eſſe,quam filia. §.1.*fol.*6.*n.*18.,& 21.

Mater omnes curas,quas habet, in filiorum ſuorum educationem dirigit. §.21.*fol.* 191.*n.*23.

*Mater filium ſuum numeris iuuenum mixere feſtinat.ibi.n.*24.

Matrimonium.

Matrimonium Reipublicæ maxime prodeſt. §.21.*fol.*190.*n.*15.

An ſine matrimonio ciuitates liberis impleantur hominibus. §. 21. *fol.* 191.*n.*17.

*Matrimonium in tantum Reipublicæ prodeſt, in quantum per eum illa liberis hominibus impletur. ibid.n.*19.

Matrimonij cauſſa ciuitates honeſtis, bonisque moribus ornatis hominibus implentur. §.21.*fol.*192. *num.*28.

Matrimonij appellatione in fauorabili cauſa veniunt ſponſalia. §. 21.*fol.*199.*n.*73.

Matrimonium quare potius dicatur & non patrimonium. §. 21.*fol.* 204.*n.*108.

Mendax, Mendacium, eiuſq; Pęna.

Mendax in Iudicio ad expenſas condemnari debet. §.3.*fol.*40.*n.*71.

Mendacis pęna non punitur negans cum illa qualitate, Nego narrata pro vt narrãtur. §. 3.*fol.* 41. *num.*76.

Mendax punitur in ea parte, in qua mentitus eſt. §.3.*fol.*42.*n.*78.

*Mendax nullam pęnã ſubit, ſi actionis libellus ſit ineptus. ibid..n.*79. & 80.

Metus.

De metu profeſſis an, & quando poſſint reclamare. Vide regularis..

Metu conſẽſiens dicitur verè velle. §.8.*fol.*77.*n.*11.

Metu fieri videtur, quod quacunq; atroci vi fit. §.19.*fol.*167.*n.*6.

*Metus aliquæ ſpecies ponuntur, per quas actio quod metus cauſſa cõpetat.ibid.n.*7.,& 8.

*Metus infamiæ ſufficiens non eſt ad actionis quod metus cauſſa impetrationem.ibid.n.*9.

*An ſola praſẽtia patris,Patroni, vel Epiſcopi ſit ſufficiens metus, vt contractus factus per filium, libertum, vel clericum poſſit Officio Iudicis reſcindi. ibid.n.*10.

Puella, quæ metu patris coacta virginitatis habitum ſuſcepit, poteſt illum ſine præuaricatione relinquere. §.19.*fol.*168.*n.*12.

*Parentum imperium ſatis ſufficiens eſt, vt contractus per ſuos liberos facti annullentur, & an hoc verum ſit. ibid.n.*13.

*Parentum præſentia an metus ſufficiens ſit ad alicuius contractus reſciſſionem.ibid.n.*14.

Cautela à Doctoribus parẽtibus, vel ſuperioribus tradita ad metus ſuſpicionem tollendam in contractibus filiorum. §.19.*fol.*169.*n.*15.

*Præſentia Iudicis ſufficit ad metus ſuſpicionem tollendam. ibid.n.*16.

*An ſi filius, vel vxor in patris, vel mariti præſentia taceant, dum contractus agunt,metus præſumatur. ibid.n.*17.

Magis

Magis creditur duobus teſtibus deponentibus de metu, quā mille aliјs ſpontaneam voluntatem affirmantibus. §.19.f.173.nu.31.

Miniſteria ſeruorum.

Miniſteria ſeruorum an ſint ſeruitutes. §.3.f.29.nu.6.

Miniſterijs ſeruorū vti contra prohibentem iniuriarum actio datur. §.3.f.29.n.7.

Miniſteria ſeruorum Iuriſconſultus connumerat inter ſeruitutes. ibid. nu. 8.

Miniſteria ſeruorum non domini, ſed ipſorum morte extinguuntur.ibid. nu. 9.

Minor.

Minor in iudicio per iuramentum an vt maior repræſentetur. §. 10. f.95.n.24.

*Et an hoc procedat de iure regni noſtri. ibid.,& num.*25.

Minor nequit ſe obligare de iure regni noſtri ſine Tutoris, vel curatoris auctoritate,etiam per Iuramētum §.9.f.82.n.12.

Minoribus natu non tātum fauetur, vt fauor illis à iure conceſſus in detrimentum aliorum retorqueatur. §.16.f.150.n.15.

Minores 25. ann's, qui facinoroſa commiſerūt delicta,an poſſint furca ſuſpendi, vel decapitari. §.25. f.233.n.10.

*Statuti explicatio regni noſtri quo ad puniendos minores 18. annis.ibid. nu.*14.15.& 17.

Minoribus in crimine hereſis non ſubuenitur,& ij ordinaria pæna puniuntur etiam 14. annos habentes. §.25. *folio* 234. n.19.

Minor ordinaria pæna punitur in læſa Maieſtatis crimine. ibidem. nu. 20.

Minor ordinaria pęna punitur, qui parricidij crimen commiſit. ibid. n.21.

Minor vxorem occidens an poſſit ordinaria pæna puniri. ibid. numero 22.

*Minor qui aliquem veneno occidit an ordinaria pæna teneatur. ibid. nu.*23.

Minor ordinaria pęna non punitur, qui ut facinoroſus latro reputatur etiam ſi in furtis grauia homicidia commiſerit. §.25 f.235.n.24.

Minor, qui de nocte furatus eſt, extraordinaria pæna puniri debet, ibi.n.25.

Quidam minor 25. *annis habēs fuit ſuſpenſus,& alius eiuſdem ętatis perpetuo condēnatus ad triremes. ibi.* n. 26.

Minores 18. *annis in regno noſtro, vel alibi, vbi idem ſtatutum ſeruatur,an poſſint foriudicari:* ibi.n. 27.

Minoris bona an veniant in confiſcatione. ibid.n.28.

Minor non reſtituitur aduerſus pluris petitionem in libello ſuppoſitam,niſi ſit ſui facilitate deceptus, §.25.f. 136.n.29.

*Minori aduerſus dolum verum nūquam datur reſtitutio. ibid.n.*30.

*Minor reſtituitur aduerſus dolū de futuro etiā præſumptū.ibi.n.*31.

Mixtæ Actiones.

Mixtæ actiones quæ ſint, & cur ita nominentur. §.22.f.17.n.6.

Et quo ad reliqua. Vide Actio.

Mixtæ ſeruitutes.

Mixtæ ſeruitutes an ſint ad heredes tran-

e

tranſitoriæ.§.2.f.29.n.5., & *vide plenius in verbo ſeruitutes.*

Mixti caſus.

Mixti caſus ſub ſimplicibus an contineantur.§.2.fol.18.a nu.11. ad 40.

Miſtum Dominium.

Miſtum dominium quod ſit. §.3. fol. 37.n.53.

Molendinum.

Præſcriptione an fieri poſſit, vt Vaſſallus non accedat ad molendinũ, niſi ad baronis molendinum. §.3.f. 34.n.35.

Monachus.

Monachus fugitiuus ab Abbate auctoritate propria capi poteſt. §.1. f.13.n.65.

Mora, eiuſq; purgatio.

Moræ purgatio ſemper impeditur, vbicumq; iuramentum interponitur.§.10.f.97.n.31.

Mulier.

Mulierem contrahere ſtatutum prohibens abſq; duorum propinquorũ conſenſu, an etiam locum habeat in donatione cauſa mortis.§.2.f. 23.n.45.

Mulierem contrahere prohibens ſtatutum non cenſetur eam quaſi cõtrahere.§.2.f.25.n.58.

Mulierem contrahere ſtatuto prohibente,nihilominus illa adire poteſt hæreditatem. ibid.

Mulier negans aliquem fundum dotalem eſſe Velleiani priuilegio priuatur.§.3.f.39.n.66.

Mulier hæres grauata incapaci hæreditatem reſtituere, & bonam fidẽ ſe deferendo fiſco agnouerit, commodum quartæ ex illo teſtimonio accipi, & fiſci procurator diuidet,

ipſa vero mulier patrem competentem ſibi eliget.§.16. f.149.nu. 10.

Mulieri aſſerẽti,ſe tali vi, frauente, vel prommiſſione a Titio cognitam eſſe, non creditur, niſi per teſtes cõſtet,quod raro euenit.§.17.f.159. nu. 22.

Mutare.

Mutare quid dicatur.§.28.fol.251. nu.12.

Mutuum, ex Mutuo Actio.

Agẽs ex mutuo an probare debeat, ſe dominium rei mutuatæ eſſe,vt directa actione poſſit experiri.§.14. f.130.n.17.

Actionis ex mutuo in omni caſu libellus. Vide libellus.

N

Damnatis ex damnato coitu. Vide damnatus coitus.

De naturali obligatione. Vide Obligatio.

Negans, Negare.

Negans, ſi ante litẽ conteſtatam reuocauerit confeſſionẽ, vel antequã ſit conuictus de mendacio,non punitur.§.3.f.41.n.78.

Negãs cum illa qualitate (nego narrata pro ut narrantur) pœna mendacij non punitur ibid.n.76.

Negans legatum relictum eſſe Eccleſie, ſi poſtea pæniteat, & confiteatur Eccleſiæ eſſe relictum, iſta cõfeſſio,ſeu pænitẽtia aliquid a pœna releuet.§.15.f.141.num.29.34. & 35.

Negatoria Actio.

Negatoria actio quæ dicatur.§.3.f. 31.nu.21.

Nega-

Negatoria actio an differat à cõfeſſoria. §.3.f.32.n.22.
Negatoriæ actionis libellus. ibid. nu. 24.
Negatoria in actione cautionis petitio ſit mediante Iudicis officio.ibid. n. 25.
Negatoria actio an ſuperflua dici poſſit. §.3.f.34.n.37.
Negatoria actio nequaquam feudatario competit. §. 3.*folio* 38.*num.* 56.

Negotiorum geſtor.

Negotiorum geſtor dicitur quaſi contrahere. §.2.f.25.n.54.

Nocere, Nocumentum.

Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt faciendum eſt. §.3. f.33. *numero* 29.
Quando noceat ſola taciturnitas. §. 7.f.70.n.27.

Notarius.

Notarij à Iaſone quomodo vocẽtur. §.18.f.164.n. 16.

Nouatio.

Nouationis vim habet iuramẽtum. §.10.f.94.n.20.
Nuncius. Vide officialis.

O

Obligare, Obligatio.

Filiusfamilias de iure communi ex quocumq; contractu perfectè obligatur tam in peculio caſtrenſe, vel quaſi, quam etiam de profectitio, & quo ad proprietatem, & vſumfructum in aduentitio. §.9.f. 82.n.11.
Filiusfamilias de iure communi nequit ex mutuo obligari. ibidem num. 12.
Filiusfamilias de iure regni noſtri, præcipuè ex cõſuetudine Vrbis noſtræ Panormi ſe obligare nequit.ibi.
Et an hoc procedat in obligationibus minorum cum iuramento contractis. ibid.
Obligatio hominis an ſit mater actionis realis. §.1.f.6.n.23.
Obligatio an ſit mater actionis. §. 1.f. 6.à n,15.ad 25.
Obligatio an ſit mater actionis datiuæ. ibi.n.24.
Obligatio naturalis tollitur iur amẽto. §.10.f.94.n.19.
Obligationi an ſit in totũ, vel in parte præſcriptum, ſi quis tenetur dare quolibet anno 10. *ſolidos monetæ antiquæ, & iſte per decennium ſoluit* 10. *ſolidos monetæ nouæ.* §. 12.f.117.n.20.
An per abſolutionem Iudicis naturalis, & ciuilis obligatio tollatur. §. 22.fol. 211.nu.21.22.23.24., & 26.
Obligationem naturalem actus ciuilis minime tollere poteſt. §. 22. *fol.* 212.n.25.& 26.

Obligatus.

Obligatus eſt in lege, qui contra legẽ facit. §.2.fol.22.n.36.

Obſides.

Obſides teſtamẽtu facere minime poſſunt. §.5.fol.55.n.38.

Officium Iudicis.

Officium Iudicis, & actio an ſint idẽ §.1.fol.10.n.46.,50.& 51.
Officium Iudicis datur ex gratia, & miſericordia. §.1.fol.11.n.49., & 50.in fine.
Officium Iudicis quid ſit quando conſideratur pro vt inhæret Iudicis perſonæ, & quid quando

 pro

pro vt imploratur in locum deficientis actionis. ibid. n. 51.
Officio Iudicis mediante fit cautionis petitio in negatoria actione. §. 3. f. 32. n. 25.
Officium Iudicis quotuplex ſit. §. 23. f. 214. n. 4.
Officium Iudicis nobile litis deciſiuũ quid ſit. ibid.
Officium Iudicis merum, & nobile ad quid deſeruiat. ibid. n. 50.
Officium Iudicis mercennarium quid ſit. ibid. n. 6.
Quod nam ſit officiũ Iudicis in arbitrarijs verſans actionibus. ibidem nu. 7.

Officialis, ſiue Nuntius.

An officiali eius ſigna ſoluta non afferenti reſiſti poſſit. §. 19. fol. 172. n. 28.
Licitum eſt reſiſtere de facto nuncio pignoranti, vel grauanti vltra modum, aliterq; terminos Iuſtitię excedenti. ibid. n. 30.

Omnimodè *Verbum.*

Verbum omnimodè de ſua natura omnem, & quemcumq; caſum cõprahendit. §. 24. fol. 222. n. 6.

Opera.

Opera quam plurima antiquorum non ſeruantur. §. 16. fol. 151. n. 17.

Ordo.

Ordo naturæ vbiq; eſt ſeruandus. §. 1. fol. 6. n. 18. & 21.

P.

Pacientia.

Pacientia aduerſarij in altius nõ tollendi ſeruitute habetur pro quaſi poſſeſſione. §. 3. fol. 33. n. 34.

Pax, eiuſq; Turbatio.

Grauius delinquit, qui rem modicam contrectat cum pacis turbatione, & tumultus occaſione ſubſecuta, quã ſi quis tria inſignia furta feciſſet §. 15. fol. 146. n. 10.

Pactum, & Pactum Nudum.

Donans hodie ex pacto nudo obligatur. §. 8. fol 77. n. 12.
Quod etiam procedit in dotis prommiſſione. ibid. n. 13.
Idem in nautico fœnore. §. 78. n. 14.
Idem in rebus Reipublicæ prommiſſis. ibid. n. 15.
Idem in acceſſionibus frumenti, vini, & olei. ibidem. n. 16.
Idem in vſuris ciuitati prommiſſis. ibid. n. 17.
Idemq; deniq; locum habet in mercatorum Curia. ibid. n. 18.
Pacto ſtãte quod quis poſſit vbicũq; conueniri, an conuiniri poſſit in peſtifero loco. §. 26. fol. 241. n. 30. & 31.

Papa.

Papa an facere poſſit, vt ſtetur dicto vnius. §. 10. fol. 99. n. 36.

Pater.

Pater auctoritate propria filium fugitiuum capere poteſt. §. 1. fol. 13. n. 66.
Pater pro filio emancipato non tenetur. §. 9. fol. 83. n. 15.
Pater pro filio quomodo teneatur. ibid. n. 16. & 17.
Pater ignorans in quibus caſibus pro filio teneatur. §. 9. fol. 84. n. 18.
Pater non tenetur pro filio de caſtrẽſe, vel quaſi peculio. ibid. n. 19. & 20.
Pater cũ hodie indiſtincte occupet filiorum bona actione de peculio nõ tene-

tenetur, ſed in ſolidum, & perpetuo. ibid. n. 21.
Pater tenetur de peculio profectitio pro inuaſione, & violentia a filio alteri facta. §. 9. fol. 89. n. 46.
Pater dotem filiæ dare tenetur, nihil vero filio ſtudiorum cauſa. §. 21. fol. 93. ſi. 34.
Quando pater filio ſtudiorum cauſſa donat, tunc propter ſuæ ſapientiæ merita dare videtur. §. 21. fol. 94. n. 37.
Pater pro filio non eſt in ſolidum obligatus. §. 28. fol. 257. n. 45.
Pater non tenetur pro filio, niſi in quantum iures eius peculij ſubſtinēt, & quando vltra illas teneatur. ibid. n. 46.
Pater a filio petere non poteſt, niſi in quantum uires ipſius peculij ſubſtinēt. §. 28. fol. 258. n. 49.

Patrinus.

Patrinus petere non poteſt á filio, niſi in quantum eius uires ſubſtinent. §. 28. fol. 259. n. n. 54.

Patronus.

Patronus petere non poteſt a liberto, niſi in quantum eius vires ſubſtinent. §. 28. fol. 258. n. 49. 50. 51., & 52.

Pauliana actio.

Pauliana actio an realis, vel perſonalis ſit. §. 6. fol. 61. n. 20. & 23.
Pauliana in actione veniunt fructus, ſicut in condictione indebiti. ibid. n. 21.

Peccatum.

Peccatum de iure canonico non remittitur, niſi reſtituatur ablatum. §. 22. fol. 211. n. 20.

Peculium, & de peculio Actio.

Peculium quot modis accipiatur. §. 9. fol. 81. n. 4.
Peculium Quadruplex filiusfamilias habere poteſt. ibid. n. 5.
Peculium caſtrēſe, & quaſi quid ſit. ibid. n. 6.
Peculium aduētitium quod dicatur. ibid. n. 7.
Peculij profectitij diffinitio. §. 9. f. 82. nu. 8.
Peculij Caſtrenſis, vel quaſi filiusfamilias vere dominus eſt tā quoad vſumfructum, quam quoad proprietatem. ibid. n. 9.
Peculij aduētitij filiusfamilias nudā proprietatem habet patre viuēte, qui vſumfructum retinet. ibid. nu. 10.
Peculij profectitij pater vſumfructū, & proprietatem habet. ibid.
Actio de peculio an ſit realis, vel perſonalis. §. 9. fol. 84. numero 22., & 25.
Actio de peculio contra quem intētetur. ibi. n. 23.
Actio de peculio an ſit propriū actionis nomen. §. 9. folio 85. num. 27., & 29.
Actio de peculio naturas emptionis, & vēditionis nō imitatur. ibi. nu. 31.
Peculium filij aduētitiū an poſſit quo ad vſumfructum, & proprietatē cōfiſcari. §. 9. fol. 87. num. 39. 43., 52.
Peculij aduētitij dominium an ſit patris, vel filij. §. 9. fol. 88. num. 40., & 47.
Peculium caſtrēſe an publicetur ob delictum filij. ibid. numero 41., & 48.
De peculio profectitio tenetur pater pro inuaſione, & violētia à filio alte-

alteri facta. §. 9. fol. 89. numero 46.

Peculij aduentitij alienationis prohibitio non ſit patris fauore, ſed filij principaliter. §. 9. folio 90. numero 51.

Actionis de peculio Libellus. ibid. nu. 53.

Pecunia.

Si pecuniæ valor mutuatæ decreſcat poſt mutuum, an mutuarius tunc teneatur reſtituere ſecundum antecedentem, an vero ſecundum ſubſequentem valorem. §. 25. fol. 237. n. 34. & 35.

Et quid quando pecunia ex voluntate Principis mutata ſit, non ex deterioratione materiæ, vel formæ, tuncq; diminutio ad cuius commodum cedat debitoris forſan, an creditoris. ibid.

Periculum.

Periculum quando eſt in mora poteſt vnuſquiſq; ſibi ius dicere. §. 1. fol. 12. n. 56.

Periuriũ, Periurus, eiuſq; pœna.

Periurus quomodo ſit puniẽdus. §. 10. fol. 94. n. 17.

Periurij pœnam non incurrit iurans teſtamentum non reuocare illud reuocando. §. 10. fol. 99. n. 38.

Quod etiam procedit in eo, qui non doctorari iurauit, aut ad Epiſcopatum non promoueri, qui poteſt iuramentum iſtud abſq; vlla pœna annullare. §. 10. fol. 100. n. 39.

Permutatio.

Permutatio de ſui natura fieri non poteſt, niſi cum Domino. §. 24. fol. 226. n. 33.

Perſonalis Actio.

Perſonalis mere actio quæ dicatur, ex quibuſq; cauſſis ueniat. §. 2. fol. 16. numer. 3.

Perſonales actiones quanto durẽt, & quid quãdo cũ realibus coniunctæ ſunt. §. fol. 35. n. 38.

Perſonales actiones cur ita dicãtur. ibid. n. 4.

Perſonales actiones aliquando res perſecuntur quocumq; iuerint. §. 9. fol. 85. n. 26.

Perſonales Seruitutes.

Perſonales Seruitutes quæ dicantur. §. 3. fol. 29. n. 4.

Perſonales ſeruitutes morte eius, cui debentur, extinguuntur, & quæ huius rei ratio ſit. ibid. n. 5.

Perſonales non merè ſeruitutes quæ dicatur, quot ſint, cur ita nominẽtur, & quando extinguantur. §. 3. fol. 30. n. 10. 11. & 12.

De petitione hæreditatis. uide hæreditatis petitio.

Petere, Petitio.

Plus petens olim quomodo puniebatur. §. 25. fol. 232. n. 5.

Plus petens hodie quomodo punitur. ibid. n. 6.

Pluris petitionis modi explicantur. §. 26. fol. 139. an. 5. ad 13.

Plus petere quis dicatur. ibid. n. 14.

An puniatur plus petens, quã ei debeatur cum re, & Fructibus, & an idem procedat ſi per proceſſum conſtaret debitorem ad fructus nõ teneri. ibid. n. 15. & 16.

Petere plus tempore quis dicatur. ibid. à n. 18. ad 21.

Petere plus loco quando accidat. ibid. n. 22.

Petere plus cauſſa quis dicatur. ibid. n. 23.

Petens plus de iure regni noſtri quæ pæ-

pæna puniatur. §. 27. *fol.* 243. *nu.*2.
Et quando talis pæna locum habeat. *ibid.n.*3.
Differentia inter eum, qui plus cauſſa,& eum qui re plus petit.§.27. *f*.244.*n*.6.
Plus petitū ſimpliciter negari poteſt. §.27 *f* 248.*n*.38.
Minus ſuo debito petens alteram partem aduerſario ſuo donare nō videtur, & Iudex ad ſoluendam alteri debiti partem reum condēnabit,& quādo ſecus.§.28.*f*.250. *n.à n*.4. *ad* 7.
Minus ſuo debito petens propter hoc non videtur confiteri ſe in cætero creditorem non eſſe, ſiue ſcientur, ſiue ignorantur id fecerit.§.28.*fol.* 251.*n.* 8.

Pignus.

Pignus quotuplex ſit.§.7.*f*.66.*a nu*.4. *ad* 7.
*Differentia inter pignus prætorium, & Iudiciale. ibid.n.*8.
Pignus vt conſtituatur quæ requirātur.§.8.*f*.70. *n*.28.

Pirata.

Pirata quis dicatur. §.5.*f*.54. *num.* 22.
Pirata impunè á quolibet occidi poteſt, illiuſq; bona fiunt capientiū. ibid.

Pignoratitia actio.

Pignoratitiæ actionis vtilis, contrariæ,& directæ diffinitiones.§.7.*f*. 67.*n*.10.11.12.13.,& 14.

Plagiarius.

Plagiarius quis dicatur.§.5.*fol.* 54. *nu.* 29.

Pœnales Actiones.

Pœnalium, & rei perſecutoriarum actionum differentia. §.11.*f*.103. *à nu*.4. *ad* 7.
Pœnalium actionum tres ſpecies dātur. ibid.n.8.9.,& 11.

Pœna.

De pœnis furum. Vide fur, furtum.
Pœna quando imponitur habito reſpectu ad aliquem finem,& non ad principium actus,ſemper illa pænitentia tollitur, & nunquam committitur, niſi ille finis, propter quem obſeruandum pœna imponitur, violetur.§.15.*folio* 141.*num.* 30.

Poſſidens, Poſſeſſio, Poſſeſſa res.

Exiſtēs in poſſeſſione poteſt auctoritate propria,manu armata,ac conuocatis amicis impedimentum tollere per quod turbatur in illa. §.3.*f*.34.*n*.36.
Poſſeſſionis titulum non oſtendens, ſed quos prædeceſſores, quorum hominum memoria non extat ſemper poſſediſſe,an dominiū probet.§.3.*f*. 37.*n*.54.,& 55.
Dolo deſiens poſſidere conuenitur ac ſi poſſideret.§.3.*f*.38.*n*.58.
Statutum mentionem faciens de poſſeſſore an locum habeat in eo, qui dolo deſijt poſſidere. ibidem. num. 59.
Dolo deſiens poſſidere ad reiuendicationem tenetur,ac ſi poſſideret.ibid. n.60.
Si quis dolo quod deſierit poſſidere dubium ſit, tunc dolus ex cōiecturis probatur.ibid.n.61.
Si poſſidens contrario denunciare deſijt poſſidere, tunc præſumitur illū dolo deſijſſe poſſidere. §. 3. *fol.* 39. *num.*62.
A poſſeſſione ejici debet reus negans ſe poſ-

poſſidere,ſi poſtea conuincatur. ibi. nu. 64.
Aſſerẽs poſſidere nomine alieno,ſi falſum dixit,poſſeſſione priuatur. §. 3.*f.*40. *n.67.*
Negans poſſeſſionem ad ſe ſpectare, ſed ad potentiorẽ,cũ in rei veritate ipſe poſſideat, illa priuatur, inſimul & commodo proprietatis. ibi. n. 68.
Negans poſſidere poſſeſſione non priuatur,ſi negatio facta fuit ab ignorante ſine culpa,vel dolo.§. 3. *fol.* 41.*nu.*74.
De poſſeſſione debitor eijciens creditorem hodie in dupli petitione non auditur,& quid quãdo in eiectione violentia cum armis, vel ſine interuenerit.§. 11.*fol.* 103. *numero* 10.
Poſſeſſio præſumitur ex detentatione, §.13.*f.*125.*n.*21.
Et quid quãdo qualitas perſonę, vel naturæ materia de qua teſtis deponit, repugnet.ibid.
*Ex poſſeſſione naturali pręſumitur ciuilis.ibid.n.*22.
Et an probata poſſeſſione ſimpliciter, præſumatur probata cũ eius qualitate.ibid.
Capiẽs auctoritate propria rem propriã ab alio poſſeſſam cadit à iure ſuo.§.1.*fol.*12.*n.*55.

Prædo.

Prædo quis dicatur, & quis prædator.§.5.*f.*54. *nu.*23.
De prælatione. Vide priuilegium.

Prælatus.

Prælatus à clericis cõueniri nõ poteſt, niſi in quantum eius vires ſubſtinẽt.§.28.*f.*259.*n.*55.
Prælatus ſi alicui prædium Eccleſiæ locauit,cui poſtea mota eſt quæſtio de Prælatura, iſti prælato conductor pẽſionẽ ſoluere teneatur.§.12.*f.* 115.*n.*8.9.

Præiudicare,Præiudicium.

Vbi de præiudicio mẽtio fit, tũc propter eminentiam tres illæ actiones de ſtatu perſonarum ſunt intelligendæ. §.12.*f.*116.*n.*12.
De præiudicio creditoris cum debitore. Vide creditor.

Præiudiciales Actiones,& Exceptiones.

Præiudiciales actiones quare ſint ita nominatæ.§.12.*f.*114.*num.* 4.5. & 6.
Præiudicialis actio competit Abbati contra monachum, & ciuitati contra ciuer.§.12.*f.*155.*n.*7.
*Pręiudiciales exceptiones quæ dicantur. ibi.n.*9.
*Pręiudicialium actionum quædam ſunt ciuiles, quædam vero prætoriæ, & quæ ſint.ibi.n.*11.
Præiudicialis actionis quædam eſt vtilis, quædam vero directa, & quę ſit.§.12.*f.* 116.*n.*13.
Differentia inter actionem pręiudicialem vtilem, & directam. ibid. n. 15.
Pręiudicialis Actionis libellum Vide in verbo Libellus.

Præſcriptio,Præſcribere.

Præſcriptione an fieri poſſit,vt Vaſſallus non accedat ad molendinum,niſi ad baronis molendinum.§. 3.*f.*34. *nu.* 35.
Mala fides ſuperueniens de iure Canonico impedit pręſcriptionẽ. §. 4. *f.*47.*n.*24.
Mala fides auctoris mei, á quo rem bona fide accepi, an noceat. præſcrip-

ſcriptione longi temporis. ibid.nu. 25.

Pretium.

Pretium rei furtiuæ furtum dici non poteſt. §. 13. *fol.* 124. *n.* 18.

Pro re uilis pretij parcendum eſt vitę hominis. §. 15. *f.* 144. *n.* 40.

Prætoriæ actiones.

Prætoriarũ actionum quędam ſunt in rem, quędam vero in perſonã. §. 4. *f.* 44. *n.* 4.

Princeps.

Princeps abſolutus debet condemnare ſecundum ſuam conſcientiã. §. 28. *f.* 256. *n.* 42.

Priuilegium.

Priuilegiũ, vbi datur ratione cauſſę, non extinguitur extincta perſona. §. 21. *f.* 196. *n.* 50.

Priuilegium, quod pro dotis actione datur, extinguitur mortua muliere relicto herede extraneo. ibid. n. 51.

Priuilegia hominum gratia ſunt introducta. ibid. n. 52.

Priuilegium licet pro dotis actione mulieris fauore concedatur, actamen actioni cõceſſum videtur, ibi. nu. 53.

Priuilegium, quod mulieri pro dote conceſſum eſt, ſine actione eſt nullum. §. 21. *f.* 197. *n.* 55.

Priuilegia dotis, & ſtudij pari paſſu ambulant. §. 21. *f.* 194. *n.* 35.

Priuilegium dotis in ſola muliere procedit, qua poſtea mortua ad ſuos liberos tranſmittitur, ſecus vero ad extraneum. §. 21. *f* 198. *n.* 62.

Dotis priuilegia an in ceſſionario locum habeant. ibid. n. 63.

Et an etiam locum habeat in extraneo. ibid. n. 64.

Priuilegiũ prælationis dotis ſoli mulieri videtur cõceſſum. §. 21. *f.* 200. *nu.* 82.

Priuilegium prelationis dotis ad extraneos nõ trãſit heredes. §. 21. *fol.* 201. *nu.* 83. & 84.

Priuilegia dotis etiam in ficto matrimonio locũ habẽt. §. 21. *f.* 202. *n.* 91.

Priuilegia perſonalia morte extinguntur, nec trãſeũt ad heredes. §. 2. *f.* 16. *n.* 2.

Priuilegium §. *fuerat huius Tituli cui nam eſt cõceſſum actioni forsã, an mulieri.* §. 21. *f.* 196. *n.* 49.

Pro particula.

Particula pro cõditionem nõ facit. §. 21. *f.* 199. *n.* 72.

Probatio, Probare.

Quod plurimum facti habet in dubio probari debet. §. 5. *f.* 53. *n.* 13.

Qui onere probãdi pergrauatur, quãdo quis libertum alienus eſſe negauerit, & quid in filio. §. 12. *fol.* 118. *n.* 22.

Procurator, eiuſq; ſalarium.

Procuratores pro eorum ſalariorum cõſecutione in re defenſa preferũtur omnibus anterioribus creditoribus ſuper ea actionẽ aliquam habẽtibus. §. 18. *folio.* 163. *numero* 13.

In cauſſis, vbi de procuratorum ſalarijs agitur proceditur ſummariè, & competit via executiua. ibidem.

Procuratores quomodo à Bartolo, & Iaſone vocẽtur. §. 18. *f.* 164. *num.* 16.

Procurator poteſt auctoritate propria debitorem fugitiuum Domini ſui capere. §. 1. *f.* 13. *n.* 68.

Profeſſio, Profeſſus.

Aduerſus profeſſionem, an & quando poſſit reclamare, & audiri poſſeſſus vide Regularis.
De præfectitio peculio vide peculium.

Prõmiſſio, Promittens.

Prommiſſio dandi non eſt emptionis, & vditionis contractus, ſed ſpecies cõtractuum innominatorum. §. 13. f. 122. n. 12.
Prommittẽs in dubio an intelligatur dare, vel tradere. ibidem numero 13.

Proprietas.

Proprietas nuda poteſt confiſcari, & ſi alius habeat vſũfructum. §. 9. f. 88. n. 44.
Proprietas cum confiſcatur vſufructuario minime præiudicatur quoad vſumfructũ quouſq; durat. ibi.

Proteſtatio.

Proteſtationi quis an teneatur reſpõdere, cum ſcit ius ſuum ſaluum fore. §. 7. f. 70. n. 27.

Publiciana Actio.

Publicianæ actionis diffinitio. §. 4. *fol.* 44. n. 5. & 6.
Omnia; quæ locum habent in reiuendicatione, locum etiam habent in Publiciana. §. 4. *folio.* 45. *numero octauo.*
Publiciana, & reiuẽdicatio an ſint inter ſe æquipollentes. ibi. a nu. 9. *ad* 14.
Publiciana, & reiuendicatio ſimul proponi non poſſunt. ibi. n. 10.
Publiciana, & reiuendicatio ſunt cõuertibiles. ibi. n. 12.
Publiciana, & reiuendicatio in quibus non ſint æquipollentes. ibid nu. 15. & 16.
Publiciana dari poteſt contra titulo poſſidentem. §. 4. *folio.* 46. *numero* 16.
Publiciana actio quaſi domino competit. ibid. n. 16. & 17.
Publiciana etiam ad res incorporales datur, huiuſq; rei exemplum. ibid. n. 18.
Adhoc, vt publiciana cõpetat, requiritur, quod rei traditio, vel quaſi præcedat. ibid. n. 19.
An Eccleſiæ publiciana cõpetat abſq; traditione, vel quaſi, & ſic an lex finalis. C. de Sacroſ. Eccleſ. locum habeat in Publiciana. ibid. nu. 20. & 21.
Publiciana furi non datur. §. 4. f. 47. n. 22.
Mala fides ſuperueniens non impedit Publicianam. ibid. n. 24.
An mala fides illius, qui rẽ mihi dedit, vel vendidit taliter mihi nocẽat, vt publiciana vti nõ poſſim. ibid. n. 25.
Publiciana eoſdem greſſus ducit, quos præſcriptio. ibid. n. 27.
Publiciana vt competat an qualibet rei traditio ſufficiat. ibid. numero 28.
Res propter quam publiciana datur, an poſſit vſucapione acquiri. ibid. num. 29.
Pro ſeruitutibus cõpetit publiciana. §. 4. f. 48. n. 30.

Pulcritudo.

Fœmina pulchritudo viros ad nuptias hortata eſt. §. 21. *fol.* 190.

Pupillus.

Pupillo ſoluens, vel furioſo Tutorem, aut curatorem habenti, abſque eorum conſenſu ab obligatione non liberatur. §. 27. *folio* 246. *numero* 25.

Quod

Q

Quod iuſſu Actio.

Actionis quod iuſſu deffinitio, ad quid detur, & cui, ac quando competat. §.9.f.86.n.33., & 34.

R

Rapina, Raptor, & Raptus.

Inuiolenta rapina in quadruplo continetur ſimplum. §.13.f.122. *numero* 9.

Raptor quis dicatur. §.5.f.54.n.24.

Omnis raptor eſt fur, non vero è cõtra. ibid.

Pœna ſtatutaria raptus nõ habet locum in muliere conſentiente etiã blãditijs, donis, & ſuaſionibus ſubducta. §.17.f.159.n.21.

Realis Actio.

Reales actiones ex quibus cauſſis intententur. §.2.f.17.n.5.

Realis actio dominium in agente, & poſſeſſionem in reo expoſtulat. §.13. f.124.n.17.

Reales ſeruitutes.

Reales non merè ſeruitutes quæ dicantur, quot ſint, cur ita nominentur, & quando extinguantur. §.3. f.30.n.10.11., & 12.

Reales merè ſeruitutes quæ dicãtur, & quare ita nominetur. ibi. num. 14.

Reales merè ſeruitutes prędio debitæ tranſeũt cum ipſo in quemcumq; ſucceſſorem. ibid.

Receptitia.

Receptitiæ actionis in illa de conſtituta pecunia mutatio. §.8. *fol.* 85. *num.* 4.

Reclamatio, Reclamare.

An, & quãdo poſſit reclamare regularis de nullitate profeſſionis etiam poteſt quinquennium uide in verbo Regularis.

Rector

Rector Præfertur Epiſcopo in reiuendicatione rei ſuæ capellæ, ſi ambo concurrant. §.14.f.129.*num.*15., & 16.

Regularis, eiuſq; reclamatio.

Regularis vi, aut metu profeſſus poſt quinquẽnium diſpoſitum per S. C. Tridentinum an poſſit iure ordinario, vel in integrum reſtitutione de nullitate profeſſionis coram loci Ordinario, & ſuperiore ſuo reclamare, ſi metus per totum tempus dicti quinquennij durauit. §.19.f. 170.*numero.* 19. 20. 21. 24., & 25.

Quinquennium regularibus ad reclamãdum præſcriptum per S.C. Tridentinum non eſt in odium eorum negligentiæ datum, ſed in religionum, & religioſorum quietem. ibi. nu. 22.

Regularis poteſt ipſo iure, vel reſtitutione audiri aduerſus ſuam profeſſionem, ſi metus, uel reclamandi impotentia pluſquam quinquẽnio durauit, ad quod non eſt ſemper reſtitutio neceſſaria. ibid. numero 23.

Reiuendicatio, Reiuendicare.

Reiuendicatio ad hoc vt competat, quæ requirantur. §.2.*fol.*23.*n.*49. 50., & 51.

Reiuendicatione agens ſi non probat dominium quantumcumq; difficilis ſit probationis, ſuccumbit. ibid. nu. 50.

Digitized by Google

Et an ſufficiat quod reus ſolā tenutā habeat, & nō veram poſſeſſionem; ſi rem reſtituendi facultatem habeat. ibid.n. 51.

Quaſi reiuend catio feudatario competit.§.3.*f.*38.*n.*56.

Dolo deſiens poſſidere ad reiuēdicationem tenetur, ac ſi poſſideret. ibid.n. 60.

Omnia, quæ locum habent in reiuenduatione, locum etiam habēt in publiciana.§.4.*f.*45.*n.*8.

Reiuendicatio, & Publiciana an ſint æquipollentes. ibid. nu. 9. 10. 13. & 14.

Reiuendicatio, & publiciana ſimul proponi non poſſunt. ibid. numero 10.

Reiuendicatio, & publiciana ſunt conuertibiles.ibid.n. 12.

Reiuendicatio, & publiciana in quibus caſibus non ſint æquipollentes. ibid.n. 15. & 16.

Reiuendicatio dari poteſt cōtra titulo poſſidentem.§.4. *f.*46.*n.*16.

*Reiuēdicatio non datur niſi vero domino.ibi.n.*16., & 17.

Reiuendicatio furi non datur. §. 4. *f.* 47. *n.* 22.

Ad rem Eccleſiaſticam vendicādam quiſnam admittatur.§.14.*f.*129. *nu.* 15.

Et ſi in eius reiuendicatione Epiſcopus, & Rector cōcurrant, quis eorum ſit preferendus. ibid., & nu. 16.

Scapha, & cætera armamēta nauis nō ſunt in vniuerſo, ſed ſigillatim, & de perſe vendicanda. §.24.*fol.* 226.*n.*31., & 32.

In reiuendicatione petitiones generales fieri nequeunt. §. 24. *fol.* 226. *nu.* 34.

De rei perſecutoria actione Vide Actio.

Relatiuum.

Relatiuæ dicūtur eſſe mater, & filia. §.1.*f.*6.*n.*19.

In relatiuis poſito vno ponitur aliud. ibid.

Relegatus.

Relegatus ad tempus ſine temporis expreſſione. V. G. ſi iudex dixerit relego Franciſcum ad tempus, tunc ad decemnium relegatum eſſe cenſetur. §.24.*f.*223.*n.*13.

Relegatum ſine temporis expreſſione in perpetuum relegatum eſſe putatur. ibi.n. 14.

Religio.

Magna eſt ratio, quæ pro religione facit.§.16.*f.*150.*n.*16.

Remedium.

Remedio extraordinario nō vtimur, cum ordinarium habemus. §.1.*fol.* 13.*n.*60.

Res.

Rei appellatione veniunt iura, & actiones.§.3.*f.*36.*n.*46.

Rem alienam detinens ad eam reſtituendam manu militari compellitur.§.2.*f.*22.*n.*35.

Sēper fauere debemus, vt res potius valeat, quod pereat.§.24.*f.*227. *n.*43. *ad* 55.

Reſciſſoria Actio.

Reſciſſoria non eſt proprium actionis nomen,§.5.*f.*57.*n.*44.

*Reſciſſoria numquam læſo competit, niſi in integrum reſtitutione obtēta.ibid.n.*45.

Reſciſſoria actionis libellus.ibid.num. 47.

Reſponſio, Reſpondere.

Re-

Reſpondere quis an teneatur proteſtationibus, cũ ſcit ius ſuum ſalnum fore. §.7.f.70.n.27.

Reſtituere, Reſtitutio in integrum.

Præſens in ciuitate contra abſentem, qui rem ipſius vſucepit, eſt reſtituendus. §.5.f.55.n.39.

Reſtitutio in integrum nequaquam competit contractu nullo exiſtente. ibid.

Reſtitutio in integrum nõ iure actionis, ſed officio iudicis experitur. §.1.f.11.n.48.

Reſtitutio in integrum eſt in primum ſtatutum poſitio. §.5.f.56. *numero* 41.

*Reſtitutio per quas res datur. ibid. nu.*42.

Reſtitutio in integrum per officium Iudicis petitur. §.5 *folio* 57.*num.* 46.

Reſtitutio in integrum numquam cõceditur ſine læſione. ibid.

Reſtitutio in integrum an ſit delegabilis, & quomodo. §.25.*folio*.232. *nu*.6.

Reſtitutio in integrum tranſit in minoris heredes. ibidem. num. 7.8. & 9.

Reus.

Reus negans ſe poſſidere a poſſeſſione eijci debet, ſi poſtea conuincatur. §.3.f.39.n.64.

Reus cõdemnari nequit tam in ciuilibus, quam in criminalibus, quãdo cõfeſſio premiſſa negatiua facta fuit, §.11.f.98.n.34.

Ruſticæ ſeruitutes.

Ruſticę ſeruitutes quę dicãtur. §.3.f.30.n.15.

Et quo ad reliqua vide ſeruitus.

Ruſtici.

Ruſtici vti non debẽt pane albo, & cęteris alijs delicatis cibarijs. §.28.f.260. n.61.

S

Saccularij.

Saccularij qui dicãtur. §.5. f.54. *nu*.27.

Sacramentum.

Sacramẽtum creditoris an ſufficiat, ut eius debitor ſuſpectus Iudicetur. §.1.f.14. n.72.

Et quo ad reliqua vide ſacramentum.

De ſalarijs aduocatorum Vide Aduocati.

De ſalarijs Procuratorum Vide Procuratores.

Scientia.

Scientia vbi non reperitur, præſumitur ignorantia. §. 5. *folio* 52. *nu*. 10.

Saluianum interdictum.

Saluianum interdictum quid ſit, & cui competat, §.7.*folio* 72.*numero* 38.

Saluianum interdictum intentans excuſſionẽ preponere non debet. ibidem.

*Exceptio requirens altiorem indaginem in iudicio ſaluiani minime poteſt opponi. ibid.n.*4.

Saluianum interdictum eſt iudicium poſſeſſorium, & in eo agitur ſummarie. §.7.f.73.n.41.

Differentia inter Saluianum interdictum, & ſeruianam actionem. ibid. n.42.

*Saluiano interdicto vtens qua probare debeat. ibid.n.*43.

Li-

Libellus in Saluiano interdicto. ibid. n. 45.

Sententia.

Sentẽtiæ arbitri, & arbitratoris paratam habent executionem. §.2.f. 21. n.26.

Sententia lata contra eũ,qui dolo deſijt poſſidere ſimpliciter executioni mandari non poteſt, ſed nouum iudicium neceſſarium eſt. §.3.fol. 39.n.62. vide tamen n. 63.

Sententia lata ſuper libello inepto eſt ipſo iure nulla, nec ex ea oritur actio in factum, vel Iudicis officiũ. §.3.f.42.n.82.

Sententia non valet ſi Iudex in ea dicat ſecundum ſuam conſcientiã. §.4.f.50.n.41.

Sententiæ paratam habent executionem, & quid de iure regni noſtri. §.21.f.197.n.61.

Sentẽtiam certam ſemper iudex ferre debet. §.24.f.221.n.4.

Sententia dicitur certa ſiue per ſe, ſiue per relationem ad aliud, & quo pacto hoc pcedat. §.24.f.222. nu. 7.

Sententia an valeat ſi iudex dixerit pronuncio in omnibus, prout talis in tali cauſſa pronunciauit. ibid. n.8.,& 9.

Sententia dicitur certa ſi verificari poteſt ex actis ad quos facta eſt relatio. §.24.f.223.n.10.

Sententia obſcura non valet de iure communi, ſecus vero de iure regni noſtri, dummodo illa infra bimeſtre declaretur. ibid.

Sententia an vitietur temporis incertitudine. ibid.n. 11., & 12.

Sententia an valeat ſi iudex dixerit, condemno te ad centum, quæ ſi non ſolueris intra tantum tempus, mando quod patiaris talem pœnam. §. 24. fol. 224. num. 15., & 16.

Sententia an valeat ſi Iudex dixerit condemno Titium in centum ſaluo eo, quod infra dicam. ibid. à n. 17. ad 21.

Sententiæ Iudex an poſſit aliquam clauſulam adijcere ad ipſius correctionem, vel immutationem. §. 24.f.225.à n.22.ad 25.

Sententiã iudex an corrigere, vel declarare poſſit. ibid.n.26.

M. R. C. aliquando iterum cognouit conſentientibus ambabus partibus de meritis precepti facti in pede executoriarum ſententiæ. ibid. nu. 27.

Sententia an valeat ſi Iudex dixerit, talem reum abſoluimus victum victori in expenſis, omiſſo uerbo cõdemnamus. §.24.f.227.num.38., & 39.

Sententia non valet ſi aliquod verbum eſſentiale deficiat. ibid. n.40., & 41.

In ſententia interlocutoria nõ requiritur tanta ſollemnitas, quanta in diffinitiua. ibid.n.42.

In ſententia interlocutoria ſumitur plus dictum, & minus ſcriptum. §.24.f.228.n.43.

Sententia an vitietur amiſſione alicuius uerbi eſſentialis. §.24.f.230 n.62.63., & 64.

A Sententia ceſſionis bonorũ an poſſit appellari. Vide appellatio, appellare.

Seruiana Actio.

Seruianæ actionis, & quaſi diffinitio. §.7.f.67.a n.9. ad 14.

Diffe-

Differentia inter ſeruianam actionem, & ſaluianum interdictum. §.7.f.73.n.42.
Libellus in ſeruiana actione.ibid.nu. 44.

Seruitus.

Seruitutum genera quot ſint.§.3.*fol.* 29.*n.*4.
Seruitutes perſonales quæ dicantur. ibid.
*Seruitutes perſonales morte eius, cui debentur, extinguuntur, & quæ huius rei ratio ſit.ibid.n.*5.
Seruitutes mixtæ ſunt ad heredes tranſitoriæ.ibid.
Seruitutes an ſint ſeruorum miniſteria.§.3.*fol.*29.*à.n.* 6.*ad* 10.
Seruitutes non merè reales, nec merè perſonales quæ dicantur, quot ſint, cur ita nominentur, ac quando extinguantur.§.3.*fol.*30.*n.*10.11.,& 12.
*Seruitus eſt conceſſio accipiendi tot ligna ex nemore, quæ ad hoſpitij alicuius calefactionem ſufficiāt. ibid.n.*13.
Seruitutes merè reales quæ dicātur, & quarè ita nominentur.ibid. n. 14.
Seruitutes merè reales prædio debitæ trāſeunt cum ipſo in quemquumq; ſucceſſorem.ibid.
*Seruitutum omnium quædam ſunt vrbanæ, quædam vero ruſticæ, & quæ dicantur.ibid.n.*15.
Seruitutes prædio cui deſeruiunt, ab eo nomen accipiunt.§. 3.*fol.* 31.*n.* 16.,& 17.
In ſeruitute altius non tollendi aduerſarij pacientia pro quaſi poſſeſſione habetur.§.3.*fol.*33.*n.*34.
Seruitus finitur non vtendo per modem, & tempus.§.3.*fol.*35.*n.*39.
Seruitutes non vſucapiuntur, & nihilominus pro illis competit publiciana.§.4.*fol.*48.*n.*30.

Seruus.

Seruorum miniſteria an ſint ſeruitutes.§.3.*fol.*29.*à n.*6. *vſq; ad* 10.
Seruus fugitiuus à domino auctoritate propria capi poteſt. §.1. *fol.* 13.*n.*63.

Socer.

Socer an habeat priuilegium, quod non conueniatur, niſi in quantum facere poteſt.§.28.*fol.*262.*n.*66.

Societas, Socius.

Societas an contrahatur inter dominum, & colonum partiarium.§.7. *fol.*68.*n.*17.
Societas an dicatur contracta in ea re, quam ſimul emimus.§. 16.*fol.* 151.*n.*19.,& 20.
Societatis animus contrahendæ quomodo probetur.§.16.*fol* 152.*n.*21.
Socius a ſocio petere non poteſt, niſi in quantum eius vires ſufflinent. §. 28.*fol.*259.*n.*49.50.51.,& 52.

Solutio.

Solutionis vim habet iuramentum. §.10.*fol.*94.*n.*21.

Sors.

Sortis felicitate potius, quā electione ſua cuiq; pars eſt tribuenda.§.16. *fol.*149.*n.*12.
Sortis Iudicium in iure ciuili non nūq; ciuiles diſſentiones dirimit. §.16.*fol.*150.*n.*13.

Statutum.

Statutum prohibens mulierem abſq; duorum propinquorum conſenſu contrahere an etiam locū habeat in donatione cauſſa mortis.§.2.*f.* 23.*n.* 45.

Sta-

Statutum prohibens vendere minime extenditur ad pignorationem, & quando. §. 2. *folio* 24. *numero* 48.
Statutum loquens de contractu an locum habeat in quaſi contractu. §. 2. *fol.* 24. *à n.* 52. *ad* 57.
Statutum mulierem contrahere prohibens non cenſetur eam prohibere quaſi contrahere. §. 2. *fol.* 25. *nu.* 58.
Statuto prohibente mulierem contrahere non obſtante illa adire poteſt hæreditatem. ibid.
Statutum mentionem faciens de poſſeſſore an locum habeat in eo, qui dolo deſijt poſſidere. §. 3. *f.* 38. *num.* 59.
Statutũ, quod pater pro filio, & filius pro patre teneatur, an valeat. §. 9. *f.* 86. *n.* 32.
In ſtatuti pœna in duplo, & in quadruplo ſimplum ineſt. §. 13. *f.* 122. *nu.* 10.
Statutum raptoribus pœnam aliquã imponens locum non habet in muliere conſentiẽte, etiam Blanditijs, donis, & ſollecitationibus ſubducta. §. 17. *f.* 159. *n.* 21.

Stellionatus.

Stellionatus crimine tenetur hodie, qui iterum debitum ſolutũ petit. §. 27. *f.* 247. *n.* 37.

Stipulatio.

Stipulationes quædam in dando, & quædam in faciendo conſiſtunt, ac quædam etiam reperiuntur in dãdo, ſimulq; faciendo conſiſtentes. §. 2. *f.* 19. *n.* 17.
Stipulatio per quæcumq; verba conſensũ denotantia conſtituitur. §. 8. *f.* 75. *n.* 6.

Strupator, Stuprum, Strupata.

An ſtuprans puellam parentes habẽtem ad aliquid ei dãdum compelli poſſit, & an eam in vxorem docere teneatur. §. 17. *fol.* 157. *á n.* 14. *ad* 22.
Deflorans verginem ſub ſpe, quod eã in vxorem ducat, ad quid teneatur, & qua pœna puniri debeat. §. 17. *f.* 158. *n.* 16.
Stuprum ſine raptu quomodo puniatur. ibi. n. 17.
Stuprans virginem vi, aut fraude ad quid teneatur, & quibus pœnis plectendus ſit. ibi. n. 18., & 19.
Stuprans virginem precibus importunis, donis, & ſollecitationibus ad quid teneatur, & an ſtuprum iſtud ſit puniendum. ibid. numero 20.
Stuprator quamuis in aliquibus caſibus corporali pœna nõ afficiatur, tamen ſemper ad aliquam pecuniæ ſummam ſtupratæ dandam cogi poteſt, exceptis ijs caſibus, in quibus mortis pœna punitur, quod procedit etiam ſi ſtuprum ſit de voluntate ipſius puellæ commiſſum, ſi parentes habeat, aliàs ſecus, & quæ huius rei ratio ſit. §. 17. *f.* 159. *poſt nu.* 21.
Virgini aſſerenti ſe tali vi, aut fraude, vel promiſſione à Titio ſtupratam non creditur, niſi per teſtes conſtet, quod raro euenit. ibid. nu. 22.

Subiugatio cenſus.

Subiugatio cenſus iuxta formã Bullæ, & Regia Pragmaticæ non eſt reſtricta ad bona ſtabilia, & proprietates tantum. §. 3. *fol.* 36. *nu.* 46.

Et

Et quoad reliqua vide cenſus.

Subrogatus.

Subrogatus eaſdem cõditiones habet, quas is, in cuius locum ſubrogatus eſt. §.17.f.157.nu.10.,& 11.

T

Taciturnitas.

Taciturnitas ſola quãdo noceat. §.7.f.70.n.27.

Taciturnitas in præiudicialibus non induett conſenſum. ibid.n.28.

Termini.

Termini, ſiue confines quando dolo malo moti ſunt quænam actio detur. §.2.f.18.n.10.

Teſtamenti Actio, Teſtari, & Teſtamentum.

De Actione ex teſtamento vide Actio.

Teſtamentum condere poteſt captus à latronibus. §.5.f.55.n.37.

Teſtamentum facere minime poſſunt obſides. ibid. n.38.

Teſtari an poſſit filiafamilias de dotis patrimonio vide dos.

Teſtis.

Teſti aſſerenti aliquod verum eſſe in ſua conſcientia nõ eſt credendum. §.4.f.50.n.40.

Magis creditur duobus teſtibus de metu deponentibus, quam mille alijs ſpontaneam voluntatem affirmantibus. §.19.fol.172.num. 31.

Teſtis abſq; iuramento receptus nullam fidem facit. §.22.fol. 210. n. 13., & 14.

Teſtes quomodo deponere debeant ſuper rerum valoris probatione. §. 26.fol.240.n.26.

Titulus,& Titulus poſſeſſionis.

Titulus de actionibus quare ita, & non de agendo intuletur. Rub.fol. 7.n.6.,& 7.

Titulum poſſeſſionis non oſtendens, ſed ſuos prędeceſſores, quorum hominum memoria non extat, ſemper poſſediſſe, an dominium probet. §.3. fol. 37.n.54.,& 55.

Titulus à fure quæſitus pro non titulo habetur. §.4.fol.47. n.23.

De Turbatione pacis, vide in verbo pacis Turbatio.

Tutor.

Tutor an excuſetur, qui res pupilli publico vendidit pretio, ſi res in ſe plus valeat. §.26.fol.240.n.27.& 28.

Tributoria Actio.

Tributoriæ actionis diffinitio. §.9. fol. 87.á n.35.ad 38.

Tributoriæ actionis libellus. §. 9.fol. 91.n.56.

Triremes.

De damnatis ad triremes vide in verbo Damnati.

V.

Valor.

De Valore pecuniæ vide in verbo pecunia.

Valor rei quomodo probetur. §.26.fol. 240.24.

Valor rei quomodo articulari debeat. ibid. n.25.

Et quomodo teſtes ſuper eius probatione deponere debeant. ibid.n.26.

Vaſſallus.

Preſcriptione an fieri poſſit, vt Vaſſallus non accedat ad molendum, niſi ad baronis molendinum. §.3. fol. 34.n.35.

Vaſſallus an dicatur feudum negaſſe, ſi negauit cum illa qualitate, Nego narrata pro vt narrantur. §. 41.n.77.

Vaſſallus feudum negans, ſi poſtea cōuincatur, debet feudo priuari. §. 3. fol. 39.n.65.

Vaſſallus punitur in ea feudi parte, quam negauit. §.42.n.78.

Vaſſalli an poſſint vocare dominum in ius ſine venia. §. 11.fol. 108.n. 28.

Vaſſallus à domino petere non poteſt, niſi in quantum eius vires ſubſtinent. §.28.fol.259.n.53.

Vendens, Vendere, Venditor, Venditio.

Emptor an & quando Venditori denuntiare debeat litem motam ſuper re ab ipſo vendita, & an ipſi illa ſcienti litis denuntiatio fieri debeat. vide denunciatio.

Vendens rem duobus pœna falſi tenetur. §.3.fol.33.n.27.

Venditor tenetur ad dandum, & reddendum. §.13.fol.122.n.11.

Vendere ſtatutum prohibens non ex tēditur ad pignorationem, & quādo §.2 fol.24.n.

Vendens ſcieter vitioſum tignum, aut pecus morboſū omnia detrimenta, q̄ ex ea emptione emptor traxerit, dare tenetur. §.17.fol. 156.n. 8. & 9.

Vendens rem deteriorē in actionibus bonæ fidei non liberatur a prima actione. §.20.fol.178.n.11.

Venia.

De Veniæ petitione vide in Ius vocare.

Veniam non ſufficit petere ad §. pœnales quoq; huius tituli pœnam tollendam, ſed neceſſe eſt eam impetrare, & quid quando concedi nequeat. §.9.fol.109.n.20.

Violentia.

Violentiarum genera quot ſint. §.15. fol.134.n.4.

Vocare in ius vide In ius vocare.

Vrbanæ Seruitutes.

Vrbanæ Seruitutes quæ dicatur. §.3. fol.30 n.15.

De Vſu aquæ vide Aquæ vſus.

Vſucapio, Vſucapere.

Res vitium habens vſucapi non poteſt. §.4.fol.44.n.7.

Capti ab hoſtibus quomodo vſucapiant. §.5.fol.53.n.17.

Captus ab hoſtibus vſucapere non poſsūt, niſi ex cauſſa pcculiari. §.5. fol.55.an.33.ad 36.

Præſens in ciuitate contra abſentem, qui rem ipſius vſucepit, eſt reſtituendus. §.5.fol.55.n.39.

Vſufructus, Vſufructuarius.

Vſufructuarius an conſtituere poſſit cenſum iuſta formam bullæ, & Regiæ pragmaticæ. §. 3. fol. 35. á n.41.ad 48.

Vſufructuarius quaſi dominus non eſt. §.3.fol.35.n.40.

Vſufructuarius in vſufructu naturalem tantum poſſeſſionē habet. ibid.n.42.

Vſufructuario minime præiudicatur, cum confiſcatur proprietas. §. 9. fol.88.n.44.

Vſufructus non eſt in bonis, nec extra bona noſtra §.3.fol.35.n.42.

Vſufructus nō venit, cum in ſtatutis de dominio mentio fit. §.3.fol.36. nu. 44.

Vſusfructus eſt pleni dominij pars, diciturq; fundi integralis pars, nō

quo-

quotatiua.§. 3.*f.*36.*n.*47.

Vſurę.

Vſura ex mora veniūt in actionibus bonæ fidei.§.20.*f.*178.*n.*11.

Et quoad reliqua vide fructus.

Vtile dominium.

Vtile dominium quod dicatur. §.3.*f.* 36.*n.* 49.

Vtile dominiū quomodo acquiratur. ibid.f. 47.*n.*51.,*&* 52.

Vxor.

Vxor fugitiua á marito auctoritate propria capi poteſt. §.1.*fol.*13.*nu.* 64.

Vxori legatis à marito omnibus, quæ eis cauſſa parata ſunt, an intelligantur etiam legata omnia, quæ vtriuſq; cauſſa parata eſſent. §.2. *f.*18.*n.*13.

Vxor non ſolum eſt humanę, ac diuinæ domus viri conſors, verum etiam & omniū fortunarum. §.21.*f.*204.*n.*103.

*Vxor domi, quæ facit operatur ad amplificationem familiæ viri. ibi. n.*104.

*Vxori ex eo magis alimenta nō ſunt denegāda, reſpectu ſcilicet fructus admirabilis, quē in vtero mulier geſtat. ibid.nu.*105.

*Partus periculum, laborumq; aſperitas, quos in educādis liberis vxor patitur, ipſam faciūt largius promereri alimenta. ibid.n.*106.

Et quoad reliqua, etiam in ipſius alimentorum materia vide maritus, & mulier.

FINIS.

Digitized by Google

ERRATA	CORRIGE.
§.1.f.14.n.71.cap.quoniam contra de recuſat.	cap.quoniam contra de probation.
ibid.nu.72.in fin.de recuſat.	de probation.
§.2. f.15.n.41. in ſũmario legatũ.	Legatus.
§.7.f.71.n.30. quarto.	ſecundo.
ibidem n. 33. quarto.	ſecundo.
§.8.f.76.n.8.Bartol.ĩ l.§.ait prætor.	Bartol.in l. 1.§.ait prætor.
§.9.f.90.nu.50.cupidini debiti.	cupidini dediti.
§.19.f.176.num.16. in ſummario Actiones bonę fidei quãdo inſtar actionũ bonę fidei habeãt.	Actiones ex teſtamẽto quãdo inſtar actionum bonæ fidei habeant.
§.20.f.179.n.18.,& alis hic.	& alijs hic.
ibid.f.181.n.31. de pręſcription. verbor.	de præſcriptis verbis.
§.21.f.194.n.39.in fin.Ioan.Iaiſon	Ioannes Saiſon.
ibi.f.196.n.46.Vſill.in addictione	Vrſill. in Addictione.
ibidem.eundem.	Eumdem.
ibid.f.202. relata.	relatæ.
ibid. ea etenim.	eæ etenim.
§.23.f.214.n.7.Add.ad Azor.	Addit. ad Azon.

ANT 131842

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

E 30

Digitized by Google